ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
1
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
1er JANVIER
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.004

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.004

1971

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ»

1971

— ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ —

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՈՅ ՍԵՄԻՆ

Մեռաւ Հին Տարին։

Կեցցէ՛ Նոր Տարին։ շարունակութիւնը հինին։

Էր երբեմն՝ արքայական վարչաձեւին տակ՝ Ֆրանսայի մէջ երբ Թագաւորը մեռնէր, պալատականները կը գոչէին՝ «Մեռա՛ւ Թագաւորը, կեցցէ՛ Թագաւորը»։ Կեանքը կը շարունակուէր ըստ աւանդոյն, առանց ցնցումներու։ Գահաժառանգը կը յաջորդէր մեռնողին։

Տարիները կը սահին անզգալաբար։ Չի փոխուիր սակայն մեր կեանքը։

1970ի սեմին Նոր Տարուան ծնունդը կ'ողջունէինք լի հաւատքով ու յոյսով, համայն աշխարհի, մանաւանդ բազմաչարչար հայ ազգի լաւագոյն ապագային համար սրտագին մաղթանքներով։

Նոյն բարեմաղթութիւնները կը կրկնենք այսօր ալ նոյն հաստատ հաւատքով ու աննկուն յոյսով։

Վերջացող տարին «լաւագոյն ապագայ» չապահովեց դժբախտաբար մեր բազմաչարչար ազգին։ Մնացինք հոն՝ ուր էինք տարի մը առաջ։

Մխիթարուեցանք միայն յոբելեաններ տօնելով։ Այդ առիթները օգտագործեցինք վերարծարծելու համար Հայկական արդար Դատը։ Քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ անգամ մը եւս անարգութեան սիւնին գամեցինք ցեղասպան ազգը։

Սեւրի յիսնամեակին առթիւ կրկին յիշեցուցինք յաղթական դաշնակիցներու գրաւոր, հանդիսաւոր խոստումները հայ ազգին հանդէպ, միջազգային մուրհակով մը։

Մամուլով եւ հրապարակային հաւաքոյթներով բարձրաղաղակ պահանջեցինք մեր հողե՛րը, ըստ ուիլսընեան սահմանագծումին։

Սահմաններով փոքր, բայց հոգիով մեծ ազգի մը Խորհրդարանը իւրացուց մեր քաղաքական – հողային պահանջները՝ խոստանալով ազգերու արիսպագոսին առջեւ հանել մեր արդար դատը։

Վերջացող տարուան ընթացքին հայ Նոր սերունդը՝ ի սփիւռս աշխարհի՝ ապրեցաւ զարթօնքի շրջան մը։ Հետաքրքրուեցաւ մեր ազգային խնդիրներով։ Երէցներու կողքին դարձաւ օգտակար օժանդակ մը։ Ցուսադրիչ ու քաջալերական երեւոյթ։ Գրաւական՝ որ ջահը անշէջ պիտի փոխանցուի սերունդէ սերունդ։

Նոյն յատկանշական ու պայծառ երեւոյթը հայրենիքի մէջ, ուր Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը առիթ էր ընծայած հարիւր հազար երիտասարդներու հրապարակային ցոյցերով պահանջելու «մե՛ր հողերը»։

1970ին տօնեցինք ամէն տեղ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակը։ Անգամ մը եւս հաստատեցինք, որ հայ ազգի ազգային ու քաղաքական պահանջներու հարազատ արտայայտիչ մեծ կուսակցութեան ցանած սերմերը ծիլեր արձակած են հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք։

Խորհրդայնացման յիսնամեակը ո՛չ մէկ բարելաւում առաջ բերաւ մեր հայրենիքին մէջ։ Կենսական տարածութեան մեր պահանջները գոհացում չստացան նուազագոյն չափով իսկ։

Թո՛ղ Նոր Տարին բարի ըլլայ համայն աշխարհին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, ՆՈՐ ԲԱՐԻ

Նոր Տարի։ Միլիոնյն ատեն կէսը դարու մը որ իր ետին կը ձգէ ահաւոր բեռ մը աշխարհասասան արհաւիրքներու։

Աւելի լաւ օրեր պիտի տեսնե՞նք այս տարուան ընթացքին։

Գոնէ պիտի փարատի՞ համաշխարհային անստուգութեան մղձաւանջը։

«Մեծ»երը պիտի յաջողի՞ն լեզու գտնել, խաղաղութիւնը ապահովելու համար։

Անոնց գոյնզգոյն մունետիկները աւելի պայծառ պիտի տեսնե՞ն հորիզոնը, փոխանակ մէկը միւսէն քստմնելի պատմութիւններ թխելու «Երրորդ»ի մը եւ ուրիշ սարսափներու մասին։

Գիտնականները պիտի բարեհաճի՞ն փակել մահուան ճառագայթներու, մանրէներու, հիւլէներու եւ ուրիշ հրէշային գիւտերու զինարշաւը։

Գրագէտն ու բանաստեղծը — մանաւանդ անոնք որ յեղափոխական կը կոչուին — պիտի համարձակի՞ն ձայն բարձրացնել բոլոր տեսակի բռնութեանց եւ կեղծիքներու դէմ։

Կրնաք ուրիշ հարցումներ ալ շարել, համաձայն ձեր հայեցողութեան կամ հմտութեան։

Ինչպէս ամէն Ամանորի, այս անգամ ալ հրապարակ իջած են միջազգային դուշակները, նախատեսելու համար տարուան չարն ու բարին։

Մեր գործը չէ զբաղիլ այդ կարգի խաղերով։

Մեր մամիկները շատ աւելի վարպետ են, այդ արհեստին մէջ։ Մանաւանդ որ, ամէնէն առաջ՝ իրենց բնազդին կը հետեւին, ոչ թէ չինծու գիտելիքներու...

Նոր տարի, նոր բարի,—կ'ըսէ առածը։

Դժբախտաբար բաղձանքները բաւական չեն, բարիքներ ապահովելու համար։ Արդի աշխարհը կը ծիծաղի բոլոր բարեմաղթութեանց վրայ, յարգելով հանդերձ ընկալեալ սովորութիւնները։

Այո, նոր տարի, նոր բարի։ Բայց ոչ թէ բազկատարած աղօթելով, հառաչելով կամ յօրանջելով, այլ բազմապատկելով մեր ճիգերը։ Մնալով միշտ աչալուրջ։ Արթուն եւ իմաստուն։

Ցիրուցան՝ աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ, մենք ալ ենթակայ ենք միջազգային փոթորիկներուն։

Ուրեմն, ամէն բանէ առաջ, մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ խուսափիլ կասկածելի եւ արկածալի մարզանքներէ։ Զգուշանալ որեւէ ձեռնարկէ որ կրնայ վնասել մեր համբանքին ու ապահովութեան։

Այս մտահոգութիւնը կը թելադրէ միացեալ ճակատ՝ հիմնական հարցերու մէջ։

Տեսակէտներու տարբերութիւններ միշտ ալ պիտի ունենանք։ Ինչպէս ունէինք երէկ։ Ինչպէս ունին բոլոր ժողովուրդները։

Սայթաքումը կը սկսի այնտեղ, երբ սեւ շուկայի կը վերածեն հայրենասիրութիւնը, ճակատները բաժնելով դայն։

Հայկական Արտասահմանի համար չկան առանձնաշնորհեալներ եւ բայաներ կամ դօլամներ։ Չկայ վերի եւ վարի արտիցրեն։

Կ'ուզէինք որ Երեւանը վերջապէս ըմբռնէր այս տարրական ճշմարտութիւնը, այնքան դառն դասերէ վերջ։

Երկուքի բաժնել արմատախիլ բազմութիւնները՝ կը նշանակէ ջուր հոսեցնել թշնամիներու ջրաղացքը։

Տարրական իմաստութիւնը, հայրենասիրութիւնը կը պահանջեն մէկ ամբողջութիւն համարել Հայկական Արտասահմանը։

Ուշադիր ականջ դնել անոր տեսակէտներուն եւ պահանջներուն՝ կը նշանակէ բարձրացնել, խորացնել հայրենիքի գաղափարը։

Զարաչար կը սխալին անոնք որ կ'անտեսեն այս ճշմարտութիւնը, Երեւանէն խօսին թէ օտար ափերու վրայ։ Գրեն թէ ճառեն։

Հայաստանի ժողովուրդը ինք ուրիշ բան չուզեր, եթէ փորձեն, բարեհաճին լսել անոր հարազատ ձայնը։

Ան պէտք չունի կոչնականներու եւ խօսնակներու ժխորին։

Շատ աւելի պերճախօս է իր լռութիւնը։

1 Յունուար 1950 Շ.

Նոր Տարին

Այս գիշեր հագուած-սրգուած Նոր Տարին
Առտըւան լոյսին կը սպասէ տենդոտ
Ոգիներ անդարձ կորգեցին տարի՛ն
Մեր գրկէն՝ հինին ձայները ծանօթ։

Նոր տարւոյ ընծայ պայծառ լուսընկան
Սագեր է գիւղին լեռները բոլոր.
Երգերը ծերին, ճիչերը մանկան
Կ'արձագանգեն քունդ խաղերով մոլոր։

Իղձերու շարք մը պլլուած սրտին՝
Վառ յոյզերու մէջ կ'օրրէ զայն ուժգին.
Բորբոքած հուրքովն յոյզերու անշէջ
Կը վառին սիրտերն ըղձանքներու մէջ։

Գիշերուան վերջին պահերուն լռին,
Ձայներն ու լոյսեր յանկարծ կը մարին,
Եւ բեհեզներովն կապոյտ կամարին
Պճնուած՝ աշխարհի կուգայ Նոր Տարին։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ եւ Մոսկուայի միջեւ առեւտրական նոր համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ։ Լեհաստան իր տնտեսական տագնապէն դուրս ելլելու համար անմիջականօրէն պէտք ունի ցորենի եւ նախանիւթերու։ Լեհ մամուլը սկսած է անկեղծ արտայայտութիւններ ունենալ վերջին դէպքերու մասին։ «Փոլիթիքա» շաբաթաթերթը կը խոստովանի թէ կացութեան գլխաւոր պատասխանատուն կուսակցութիւնն է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔՕ ՆԵՐՈՒՄ ՇՆՈՐՀԵՑ

ՎԵՑ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺՆԵՐԸ
30 ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԱՆՏԻ ՎԵՐԱԾՈՒԵՑԱՆ

Սպանիա եւ այլուր մարդիկ խոր գոհունակութեամբ եւ սփոփանքով լսեցին Զօր. Ֆրանքոյի որոշումը՝ մահապատիժը վերածել 30ական տարուան բանտարկութիւններու, Պուրկոսի վեց դատապարտեալներուն։

Զորեքշաբթի ժամը ճիշդ 19ին էր, որ Ֆրանքօ հաղորդեց իր որոշումը, ինչ որ անմիջապէս ընդհանուր ուրախութեան եւ գոհունակութեան ալիք մը ստեղծեց ամէնուր։ Ֆրանքօ իր որոշումէն երկու ժամ ետք խօսելով ձայն-պատկերասփիւռէն, Նոր Տարուան առթիւ, դիտել տուաւ, թէ այս ժեստը կարողացաւ ընել, որովհետեւ ժողովուրդը բազմաթիւ արտայայտութիւններով իր համամտութիւնը յայտնեց վարչակարգին հանդէպ եւ «զօրացուց իմ հեղինակութիւնս»։

Նախարարաց Խորհուրդը, Զորեքշաբթի օր, երկրորդ անգամ ըլլալով հաւաքուած էր քննելու համար Պուրկոսի հարցը։ Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, ներկաներու մեծամասնութիւնը շնորհի մը կողմնակից էր, ինչպէս որ պատահած էր Թագաւորութեան Խորհուրդի նիստին մէջ։ Միայն երեք զինուորական նախարարներ հակառակ կը թուին եղած ըլլալ շնորհին։

Յատկանշական է, որ սպանական մամուլը 24 ժամէ ի վեր արդէն կ'արտայայտուէր մահուան պատժի բեկանումին ի նպաստ, քանի որ «վարչակարգները, որ զօրաւոր կը զգան իրենք զիրենք, կրնան ներել»։

Պաշտպան փաստաբաններն են, որ փութացած են մահապարտներուն հաղորդել «ներման» որոշումը։

Ծշդենք այս առթիւ, որ Պուրկոսի զինուորական կառավարիչը՝ Զօր. Կարսիա Ռէպուլ հաստատած էր զինուորական ատեանին որոշումը։ Գործադրութեան համար կը մնար միայն ունենալ կառավարութեան կարծիքը եւ, անշուշտ, Ֆրանքոյի իրաւունքը՝ մերժելու կամ ընթացք տալու որոշումին։

Զանազան մեկնութիւններ կը տրուին անշուշտ Ֆրանքոյի այս որոշումին, Իւմանիթէ կը գրէ. «Ֆրանքօ նահանջեց», մինչ Ֆիկարօ, Օռոռ եւայլն կը բացատրեն Քաուտիլլոյին ներումը, ըսելով թէ 35 տարուան վարչակարգի մը ընթացքին առաջին ծանր տագնապն է զոր կ'ունենար Սպանիա շատ երկրորդական հարցի մը առթիւ (Պասքերու խնդիրը շատ երկրորդական է Ֆրանքոյի համար) եւ աշխարհի ամէն կողմ ծագած յուզումն ու վրդովումը չէր կրնար բոլորովին անտարբեր թողուլ Ֆրանքօն։ Իրեն կը մնար կեանքերը փրկել երեւոյթները պահելով։

× Զորեքշաբթի իրիկուն ցոյցեր եղած էին Փարիզի մէջ Լենինկրատի եւ Պուրկոսի դատավճիռներուն դէմ։ Ցուցարարները կը տողանցէին «Կոսիգին մարդասպան, Ֆրանքօ մարդասպան» պոռալով։

ԱՄԱՆՈՐԻ առթիւ թղթատարը փակ ըլլալով Ուրբաթ եւ Շաբաթ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ եւ խմբագրատունը գոց է։

Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի Յունուար 5։

Ո՛Վ ԿԱՂԱՆԴ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Չէ՛, ալ նուէր չեմ ուզեր։
Ինչու որ ես մեծ եմ հիմա։ Ու բոլոր նուէրներդ ալ տեսեր եմ, Կաղանդ։

×

Առաջին աղօթքս ըրեր եմ քեզի, նուէրներուդ ցանկութեամբ, իմ գիւղիս դպրոցին մէջ, երբ դեռ պզտիկ էի։ Ու տակաւի՛ն, կը յիշեմ թէ ի՛նչ խնդրեցի, ի՛նչպէս խնդրեցի․ բառերը, ահա, կը պտըտին լեզուիս վրայ։

Իմ երազիս մէջ, երեշտակներ փոքրիկ
Հարցուցին ինծի․ «Կ'ուզե՞ս խաղալիկ»։
Լեզո՛ւ մ'ուզեցի, շատ պե՛րճ բառերով,
Որ յայտնեմ ձեզի իմ սէրս ու գորով։

Կաղանդի գիշեր էր։ Բեմին վրայ, նոճիի, ձիթենիի, տալաշի եւ փշոտ խողվաղինի ճիւղերուն մէջէն, որոնք թըրջուած էին լոյսերուն արցունքով, դուն եկա՛ր, դո՛ւն, ո՛վ Կաղանդ, ամանորի առաջին ու ճերմա՛կ հրեշտակ, եւ տուիր ինծի այդ նուէրը։

×

Յաջորդ տարին, ձանձրացած, եւ՝ յաւիտենակա՛ն ցանկացող, նոր աղօթք մը ըրի քեզի։

Մեր գիւղին եկեղեցիին մէջ թմրեցնող խունկերու բուրումներէն հիւանդացած հոգիս՝ հիւսեր էր նոր երազ մը։

Ամանորի ժամերգութիւնը կը կատարուէր դեռ օրը չլուսցած։ Եկեղեցին հնոցի պէս էր։ Կրակէ մատներու նման բոցերը կ'երկննային ջահերուն վրայ։ Անթիւ պրիսմակներու մէջէն լոյսը կը կոտըրտուէր, եւ ջահը, դունաւոր մեղուախումբի մը պէս, կը կախուէր միջոցին մէջ։ Պզտիկ բոցավառ ամպ մըն էր ան։ Պատերուն վրայ շուքը կը սահէր ու կը խաղար մեղաւոր աղջկան մը մազերուն նման։ Աղօթող գիւղացիները օճացուէ վարակուած հիւանդներու պէս էին։ Խորանին առջեւ, վարդապետները գոմէշի նման կ'որոճային ու կը շարժէին։ Տիրացուները, կ'ըսես՝ զապանակաւոր խամաճիկներ, անդադար կը պոռային։ Ձիւնը ճերմակ ընկուզներ կը շինէր պատուհանին աչքերուն։ Հովը դուրսէն ներս կը վազէր, մոմավաճառին սրունքներուն մէջ կը մտնէր ու կը խածնէր, յետոյ կ'երթար մոմերուն բոցերը ծռելու եւ շուքերը արթնցնելու։

Իմ մարմինս կրակներու մէջ կ'ըլլար այդ ժամուն։ Եւ Ամանորի այդ առտուն, ըսի քեզի, ո՛վ Կաղանդ, Նոր ցանկութիւնն իմ սրտիս․

— Բանաստե՛ղծ ըլլամ։

Ու դուն նուէր ըրիր ինծի այդ պատանին։ Եւ ես բանաստեղծութիւններ գրեցի գիւղիս լուսիկ ջուրերուն, անտառի դիմվցնող ծաղիկներուն, գինիի պէս քաղցր մեր արշալոյսներուն վրայ։

×

Ձանձրացայ, շուտով, բանաստեղծէն ալ։ Անտուկ դրի այդ նուէրդ եւ գացի քաղաք։ Զար հետաքրքրութիւն մը բռըներ էր հոգիէս։ Իմանալ մարդոց թաքուն կեանքը, աչքերս մխրճել անոնց դանկոսկրէն ներս ու սրտին մէջ։ Գաղտնօրէն քակել անոնց հագուստները, դիտելու համար մերկութիւնը, երբ անոնք պիտի կարծէին թէ պաշտպանուած ու ծածկուած են աչքերէ։ Մխճաղե՛լ, օ՛ ծիծաղիլ միամտութեանը վրայ բոլոր ադաւնակերպ այդ գիշակերներուն։ Ի՞նչ քաղցր է դիտել, մութ սենեակէ մը, լոյսի առուակի մը մէջ բռնուած մարդիկը․ դուն կը տեսնես զանոնք եւ անոնք չեն տեսներ քեզ։ Ո՞վ է ունեցեր այս հաճոյքը։ Ես մթութեամբ հագուեցայ, եւ աչքերուս մոմերով նայեցայ մարդոց։ Ես տէրվիշին մորթն առի, եւ հեգնանքով դիմադրեցի մարդկային թշնամութեանց։

Ես եղայ վարդապետ փիլիսոփայութեան եւ ախտաբանութեան։ Դո՛ւն նուիրեցիր ինծի, ո՛վ Կաղանդ, այդ պատմուճանն ալ վարդապետի։ Ու ես տեսայ մարդոց ա՛ղտը։

×

Այսօր, երբ կուգաս, ո՛վ Կաղանդ, գիտցիր որ նոր ցանկութիւն մը չունիմ այլեւս։ Մե՛ծ սկեպտիկ մըն եմ հիմա։ Ոչ աղօթք կ'ուզեմ ընել քեզի, ոչ ալ տրամադիր եմ նուէր ընդունելու։ Պրդտիկներո՛ւն տուր, եւ դուն հրճուէ՛ տեսնելով միամիտ ու նորահաս լաճերուն հաւատքին բոցերը։

×

Փափա՛ք մը ունիմ, սակայն, եթէ կը հարցնես։ Կատարէ՛ զայն, եթէ հաճոյք է քեզի։

Տա՛ր զիս իմ գիւղս, գէթ մէ՛կ վայրկեան, Կաղանդի այս առաւօտուն։ Ա՛խ, կ'ուզեմ վայրկեան մը տեսնել կեանքը գիւղիս։

×

... Կը տեսնե՞ս, մեր գի՛ւղը․ անունը անուշ, ինքը՝ քաղցրայուշ։ Ի՛մ գիւղս, ինչպէս մատներս են իմս։ Կլորի՛կ կըղմինտրներով, կը ծխա՛յ կրակը ձգուած խունկի կտորներու պէս։ Այժմ ձիւն է հագեր։ Իմ տունս հարաւի ճամբաներուն վրայ է։ Բայց տե՛ս, ժամուն գմբէթը, ճերմակ, սրինգի մը ձեւով։ Նօսր արեւ մը կը խոխտայ։ Գիրուկ են ծառերը եւ բամպակներու մէջ են փաթթուեր։ Մեր տանը առջեւ, Հիլոսենց խոշոր թզենին հարսնցուի պէս աղուոր է, ճերմակ թեւերը բացեր՝ կ'ըսես պիտի թռչի։ Լուութի՛ւն։ Երգ մը վերի թաղէն։ Անո՛ւշ է երգը ձիւնին վրայ, որովհետեւ աւելի յստակ ու վճիտ կը դառնայ ձայնը։ Երբ երգողը շունչ կ'առնէ, ծառերը կտոր մը ձիւն կը թափեն վար, սարփինան արցունք կը կախէ, հեռաւոր ձորէն կեռնեխ մը մսկոտ ճիչ մը կ'արձակէ, եւ դուն կը կարծես թէ այս ամէնը երգին մաս կը կազմեն։

Զա՛յն տուր, ո՛վ գիւղակ, ինչո՞ւ
տրտում ես,
Լուռ ու մունջ նստած, երկա՛ր սգում ես։

Բարակ արեւը թիթեռնիկ կը ծնի ձիւնին վրայ։ Հիլոսենց թզենին կը սարսռայ ու մատները կը թօթվէ։

Ելլե՛մ իմ տանս հարաւի պատուհանը ու ներս նայիմ։

Խատուտիկ կապերտներուն վրայ կրակարանին բոցն է ճառագայթեր։ Անուշաչուի կատուս այդ բոցին առուակին մէջն է պառկեր։ Կրակարանը կը խնդա՛յ ինծի։ Մինչդեռ կը մսի՛մ ես պատուհանին առջեւ, դուրսը։ Որքա՛ն յուզուած եմ։ Կը լսե՛մ հօրս ու մօրս խօսակցութիւնը, բայց չեմ կրնար տեսնել զանոնք։ Օ՛, կարօտը կ'այրէ՛ զիս։

Կաղա՛նդ, Կաղա՛նդ, ձգէ՛ զիս, այսպէս, պատուհանիս առջեւ, ձիւնին վրայ պառկած, աչքերս տունէն ներս։ Ի՛նչ փոյթ, թող տանիքը արտասուէ վրաս, թող ձիւնը սառեցնէ քիթս, թող հովը թթու քսէ ականջներուս։ Կը բաւէ՛ որ նայիմ ներս, կը բաւէ որ կատուս ինծի նայի, կը բաւէ որ լսեմ իմ ծնողքիս ձայները։ Զե՛մ ուզեր ոչ մէկուն նուէրը, չե՛մ ուզեր տիտղոսներն ու փառքերը։ Հիմա յոգնած եմ, հիմա տկա՛ր եմ, հիմա հիւա՛նդ եմ։ Կ'ուզեմ դառնալ մանկութեա՛նս։ Հին օրերո՛ւ ջերմութեան։ Կ'ուզեմ բուժուիլ գիւղական խաղաղութեան հրաշքովը։ Գիւղը կը բուժէ զիս։ Թո՛ղ որ մնամ հոս, տխո՛ւր ու երջանիկ երջանի՛կ ու տխուր․․․։

(1933) Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԻՆ ՀԷՔԵԱԹԸ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

Կը պատմեն, թէ շատ տարիներ առաջ գերմանական գիւղի մը մէջ խեղճ ընտանիք մը կ'ապրէր։ Փայտաշէն խրճիթի մը մէջ երեք փոքրիկ մանուկներ կը կերակրուէին եւ կը մեծնային միայն իրենց մօր աշխատանքով, որովհետեւ երկար ատենէ ի վեր կորսնցուցած էին իրենց հայրը։

Մայրը կտաւագործ բանուորուհի մըն էր, որուն շատ չնչին վճարում մը կ'ընէին աշխատանոցը։ Խեղճ կնոջ օրական վաստակը հազիւ կը բաւէր կտոր մը չոր հացի եւ քանի մը գետնախնձոր գնելու։ Ան աշխատասէր եւ հպարտ կին մըն էր։ Երբեք չէր մտածեր ուրիշներէն որեւէ օգնութիւն ստանալու մասին։ Յաճախ ստիպուած քանի մը օր գործի չէր երթար հիւանդութեան պատճառով։ Այն ատեն խեղճ մանուկները կը մնային գրեթէ անօթի՝ խարխուլ ու հին խրճիթին մէջ։

Այսպիսի դժբախտութիւն մըն ալ պատահեցաւ Ծնունդի շաբթուան մէջ։ Խեղճ մայրը քանի մը օր հարկադրուեցաւ գործի չերթալ, որովհետեւ ծանր ու մաշեցուցիչ աշխատանքը քայքայած էր զայն։

Կինը հիմա ցաւէն ու վիշտէն կը տառապէր անկողնին մէջ։

Տղաքը տրտում թռչուններու պէս շըրջապատած էին հիւանդ մայրը։ Անոնց իւրաքանչիւրը լռիկ մնջիկ մտածում մը ունէր․

— Ֆրեաերի՛ք, այս իրիկուն Ծնունդի գիշեր է, — շշնջաց հիւանդ մայրը իր անդրանիկ զաւկին, որ հազիւ 14 տարեկան կար։

— Այո, մայրիկ, — պատասխանեց տըղան տրտում աչքերը մօրը դարձնելով։

— Զաւակս, եթէ կարողանայիր, քանի դեռ մութը չէ կոխած, անտառէն քիչ մը փայտ բերել, շատ լաւ կ'ըլլար, վառարանը արդէն մարելու մօտ է։ Ա՛խ, Տէր Աստուած, որքա՛ն ալ ցուրտ է։

Տղան իսկոյն դուրս ելաւ խրճիթէն։

— Մատլէ՛ն, — դարձաւ հիւանդը մեծ աղջկան, դուն ալ զաւակս, մնացած գետնախնձորները թաղէ մոխիրին մէջ, որպէսզի խորովին։ Իսկ դուն, Կրեթա, եկուր գիրկս, մի՛ տրտմիր, ես շուտով կ'առողջանամ։

Ոսկեգանգուր ու կապտաչեայ Կրեթա, որ հազիւ չորս տարեկան էր, ժպտեցաւ ու մտաւ վերմակին տակ, ամուր փաթթուելով մօրը վզին։

Մութը կոխած էր, բայց Ֆրեաերիք դեռ չէր վերադարձած անտառէն։

Գուցէ մայրը շատ անհանգիստ պիտի չըլլար, եթէ իմանար, որ բարի ու խելացի տղան արդէն տան ճամբան էր բռնած, եղեւնի բաւական մեծ ճիւղ մը առած ուսին։

Հարեւան խրճիթներու լուսամուտներէն քանի մը դրացի տեսեր էին Ֆրեա-

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Երկու տարիէ ի վեր կորսնցուցած էր ամուսինը, կարող, առաջնակարգ ուսուցիչ մը, որ 15 օրուան միջոցին, իր կնոջ թեւերուն մէջ մեռած էր ժանտատենդէ, որբ ձգելով իր հինգ տարեկան մէկ հատիկ աղջիկը՝ Սիրվարդը, հօրը պէս խարտեաշ, փոքրիկ հրեշտակ մը։

Այդ յախուռն, յանկարծական մահը, որ մէկ քանի օրուան մէջ քանդած ու փճացուցած էր ամբողջ երջանկութիւն մը, խելայեղ յուսահատութեան մը մատնած էր Սաթենիկը, ահռելի աղէտին առաջին ամիսները։ Յետոյ, կամաց – կամաց ստիպուեր էր համակերպիլ, ապրելու որոշում տալ։ Մանաւանդ որ փոքրիկ Սիրվարդը կար, ամուսնոյն թողած միակ ժառանգութիւնը, զոր հարկ էր խնամել, մեծցնել։ Այս պարտականութիւնը զինքը զօրացուց կեանքի դժնդակ պայքարին մէջ, սիրտ ու կորով տուաւ իրեն։

Ամուսինը նիւթական բան մը չէր թողած իրեն։ Թէեւ ամիսը 15–20 ոսկի կը շահէր, բայց ամէնքն ալ կը ծախսէին, անհաշիւ ու անհեռատես շռայլութեամբ մը։

— Հիմա ապրելու, զբօսնելու, կեանքը վայելելու ատեննիս է, — կը խորհէր ամուսինը, — աւելի ետքը, երբ քիչ մը տարիքնիս առնենք, կրնանք խնայողութիւններ ընել։

Մահը երբեք հաշուի չէին առած։ Իրենց առողջ երիտասարդութեան մէջ բընաւ չէին խորհած, որ անիկա կրնար զուցէ շուրջերնին թափառիլ ու յանկարծ զզետնել զիրենք։

Ու այսպէս, մէկ օրէն միւսը, խեղճ այրին դիւրակեցիկ կեանքէն՝ թշուառութեան անդունդը ինկած էր։ Առաջին տարին կրցած էր դէջ–աղէկ ապրիլ, մասամբ ծախելով աւելորդ կարասիներն ու մէկ քանի գոհարեղէնները, բայց երկրորդ տարին շատ աւելի անձկութեան մատնուած էր․ ի զուր փորձած էր աշխատիլ, ձեռագործի մասին իր ճարտարութիւնը արդիւնաւորել, գործ առնելու միջոցներ չունէր, աղջիկը իրեն արդէնք կ'ըլլար դիմումներ ընելու եւ ատեն–ատեն ծանօթներու կողմէ եղած յանձնարարութիւններն ալ շատ ոչինչ բաներ էին։ Հիմա Ֆերիգեղ՝ փայտաշէն փոքրիկ տուն մը վարձած էր, վեց մէճիտիէի եւ լաւագոյն սենեակն ալ տուած էր երիտասարդի մը, որ իր հանգուցեալ ամուսնոյն բարեկամն էր, եւ իրեն ալ ծանօթ։ Երիտասարդը սենեակի վարձքի ու լուացքի համար 120 ղրուշ կը վճարէր, որով տան վարձքէն ազատուած էր ինք։ Իսկ սնունդը, հազիւ–հազ անօթի չմնալու չափ բան մը կրնար ձեռք բերել իր ձեռագործի աշխատութեամբը։

Ու հէք մանկամարդ կինը, իր այս տուայտանքին մէջ, մէկը չունէր օգնական կամ խրատատու։ Հայրը արդէն մանկութեան հասակին կորսնցուցած էր, իսկ մայրը չորս տարիէ ի վեր մեռած։ Ամուսնացած քոյր մը ունէր Պուլկարիա հաստատուած եւ որմէ նիւթական ակընկալութիւն չէր կրնար յուսալ։

Իր միակ բարեկամն ու խորհրդակիցը Պ․ Գարեգինն էր, երիտասարդ վարձակալը, որ երբեմն շատ նեղ պարագաներուն, քանի մը ղրուշի օգնութիւն մը կ'ընէր իրեն։ Այս անձուկ վիճակին մէջ նոր անակնկալ դժբախտութիւն մըն ալ ունեցած էր։ Աղջիկը՝ Սիրվարդ, ահռելի տենդով մը պառկեր էր, խօլական երեւակայութիւններու մատնելով զինքը։ Բժիշկը յայտարարած էր, որ հարկ էր մեծ զգուշութեամբ խնամել։ Սաթենիկ ամբողջ ամիս մը անքուն հսկած էր զաւկին քով, ու վերջապէս յաջողած էր մահուան ճիրաններէն փրկել զայն։ Բայց խեղճ աղջիկը շատ տկար ինկած էր, կաշին ու ոսկորը միայն մնացած, քալելու, շարժուելու կարողութիւն չունէր։

Բժիշկը յանձնարարած էր, որ լաւ սընունդ առնէ, առատ կաթ խմէ, պաղէն զգուշանայ։ Եւ թշուառ մայրը տասը փարա չունէր գրպանը։ Հիւանդութեան միջոցին Գարեգին կրցածին չափ նիւթական օգնութիւններ ըրած էր, դեղի ու բժիշկի դրամները վճարած էր, բայց այն ալ մեծ կարողութիւն մը չունէր, վաճառականի պարզ գրագիր մըն էր, 5–6 ոսկի ամսականով։

Խեղճ մայրը, խելայեղ, շուարած չէր գիտեր ուրկէ օգնութիւն յուսալ։ Այդ տագնապի վայրկեաններուն, դրացուհիները խորհուրդ տուին Աղքատախնամին դիմելու, որ ըստ իրենց ըսածին, այնքան անարժաններու առատ–առատ նըպաստներ էր բաշխեր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 Շար․)

ըւքին իրենց տան առջեւէն անցնիլը ու կարեկցութեամբ մրմնջեր էին.

— Խե՛ղճ տղայ, Ծնունդի գիշերուան համար վառելիք կը տանի տուն, իսկ ուտելի՞ք... մայրը շաբաթէ մը ի վեր հիւանդ պառկած է ու գործի չերթար:

Մայրը վերջին անգամ գլուխը վերմակին տակէն դուրս հանեց ու հարցուց.

— Մատլէն, եղբայրդ չվերադարձա՞ւ:

— Եկայ մայրիկ, պատասխանեց Ֆրետերիք՝ այդ միջոցին ներս մտնելով:

— Եկա՞ր զաւակս, բերի՞ր վառելիքը:

— Այո, մայրիկ, ըսաւ տղան մօրը մօտենալով, եղեւնիի հսկայ ճիւղ մը բերի: Դուրսը ձգեցի: Ձեռքս բոլորովին սառեցաւ, քիչ մը տաքնամ, որպէսզի կարենամ փայտը մանրել:

— Լաւ, Ֆրետերիք, տաքցիր: Խեղճ զաւակս, դուրսը ցո՞ւրտ է շատ:

— Ձիւն կուգան:

— Ի հարկէ, Ծնունդ է, անպատճառ ձիւն կուգայ:

Փոքրիկ Կրեթան մօրը անկողինին մէջ անուշ քունին մէջ աղուոր երազներ կը տեսնէր ու կը ժպտէր: Իսկ Ֆրետերիք ու Մատլէն վառարանին մօտ նստած՝ հին յիշատակներ կը պատմէին անցեալ տօներու մասին:

Թէ ինչե՛ր կը պատահէին դուրսը, ոչինչ գիտէին:

Քանի մը դրացի կիներ, լաւ ճանչնալով տղոց մայրը եւ անոր ազնիւ ու հըպարտ բնաւորութիւնը, անկէ ծածուկ, զանազան կերակուրներու եւ անուշեղէններու ծրարներ կը կապէին Ֆրետերիքի բերած եղեւնիին ճիւնապատ ոստերուն, յետոյ աճապարանքով կը հեռանային: Այդ պահուն էր, որ վրայ հասաւ մոմավաճառ ծերունի մը իր սայլակով: Անոր փառահեղ մօրուքը, գլուխն ու հագուստները ամբողջութեամբ ծածկուած էին ձիւնի խոշոր փաթիլներով: Ան շրջակայ գիւղերէն կը վերադառնար մոմ վաճառելէ ետք:

— Է՛յ սիրունիկներ, ինչե՛ր կ'ընէք, — ըսաւ ծերունին երիտասարդ կնոջ եւ քաշեց ձիուն սանձը: Սայլակը կանգ առաւ:

Կիները ժպտելով պատմեցին ամէն ինչ: Ծերունին ալ ժպտեցաւ:

— Քանի որ այդպէս է, ես ալ քանի մը մոմ փակցնեմ սա ծառի ճիւղերուն: Ներսը մութ է, այնպէս կ'երեւի, որ լոյս ալ չունին:

Երբ Ֆրետերիք խրճիթէն դուրս ելաւ եղեւնի ճիւղը կոտրտելու, զարմանքով տեսաւ, որ իր բերած ճիւղը վառող մոմերով ու ծրարներով զարդարուած է. իսկ քիչ մը անդին ծերունի մը կը հեռանայ սայլակով:

— Մատլէն, Մատլէն, պոռաց Ֆրետերիք յուզուած, դուրս ելիր, տես: Հրաշք պատահեր է հոս:

Քոյրը դուրս վազեց ու երկար ատեն անոնք մնացին այդպէս զարմացած: Հիացան պատահած անակնկալին վրայ:

— Օգնէ՛ Մատլէն, ներս տանինք ծառը, ըսաւ վերջապէս Ֆրետերիք:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

ՕՁԸ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻՆ

Կար ու չկար երջանիկ թագաւոր մը: Մեծ ու պզտիկ, այր թէ կին, բոլորն ալ երջանիկ էին իր թագաւորութեան մէջ, ամէնքն ալ ուրախ զուարթ:

Օր մը այս թագաւորը երազ մը տեսաւ: Երազին մէջ տեսաւ աղուէս մը պոչէն կախուած իր տան ձեղունէն: Ընդոստ արթնցաւ: Ջէր կրնար գտնել երազին իմաստը: Ժողովի հրաւիրեց իր մեծամեծները, բայց անոնք ալ չկրցան հասկնալ թէ ինչ կը նշանակէր այս երազը:

Այն ատեն հրամայեց.— «Ժողովի կանչեցէք թագաւորութեանս ամբողջ ժողովուրդը. թերեւս մէկն ու մէկը կարենայ մեկնել երազը»:

Երրորդ օրը իր թագաւորութեան ամբողջ ժողովուրդը հաւաքուեցաւ թագաւորին պալատը: Ուրիշներու հետ եկաւ նաեւ խեղճ մարդ մը: Ճամբան տեղ մը ստիպուած էր անցնիլ նեղ արահետէ մը, որ երկու կողմէն փակուած էր ժայռերով: Երբ գիւղացին հոն հասաւ, ճամբուն վրայ փռուած տեսաւ օձ մը՝ վիզը երկնցուցած եւ լեզուն դուրս հանած:

Երբ գիւղացին մօտեցաւ, օձը կանչեց.

— «Բարի լոյս, ո՞ւր կ'երթաս, գիւղացի աղբար»: Գիւղացին բացատրեց խնդիրը: Օձը ըսաւ. — «Մի՛ վախնար. խօսք տուր թէ ինչ որ նուիրէ թագաւորը քեզի, պիտի բաժնես ինծի հետ, եւ ես քեզի պիտի սորվեցնեմ գաղտնիքը»:

Գիւղացին ուրախացաւ, խօսք տուաւ, եւ երդում ըրաւ, ըսելով.

— «Քեզի պիտի բերեմ ինչ որ թագաւորը նուիրէ, եթէ ինծի օգնես այս գործին մէջ»: Օձը ըսաւ.

— «Երկուքի պիտի բաժնեմ պարգեւը, կէսը քեզի, կէսը ինծի. երբ թագաւորը տեսնես, ըսէ.— «Պոչէն կախուած աղուէսը կը նշանակէ թէ խարդախութիւն, կեղծիք եւ դաւադրութիւն կը տիրապետեն թագաւորութեանդ մէջ»:

Գիւղացին գնաց, ներկայացաւ թագաւորին եւ ըսաւ ինչ որ սորվեցուցած էր օձը: Թագաւորը շատ գոհ մնաց, եւ մեծ նուէրներ պարգեւեց: Գիւղացին նոյն ճամբէն չդարձաւ, որպէսզի չստիպուի գանձը բաժնել օձին հետ, այլ ուրիշ ճամբէ մը գնաց:

Ժամանակ մը վերջը թագաւորը ուրիշ երազ մը տեսաւ, — այս անգամ մերկ սուր մը կախուած էր առաստաղէն:

Թագաւորը անմիջապէս մարդ ղրկեց եւ իր քով կանչեց գիւղացին: Այս անգամ գիւղացին շատ մտահոգ էր, բայց ճար չկար: Եւ առաջուան ճամբան բռնեց: Անցաւ այն վայրէն ուր առաջ տեսած էր օձը. բայց օձը չկար ու չկար: Ծարահատ կանչեց.

— Ա՛յ, օձ, վայրկեան մը հոս եկուր, ըսելիք ունիմ:

Ձայնը չկտրեց մինչեւ որ օձը եկաւ եւ հարցուց. — «Ի՞նչ կ'ուզես, ի՞նչ նեղութիւն ունիս»:

Գիւղացին պատասխանեց.— «Այսպէ՛ս, այսպէ՛ս, այսպէ՛ս, ա՛խ, ճար մը, օգնէ ինծի»:

Օձը յայտարարեց.— «Գնա ըսէ թագաւորին թէ մերկ սուրը կը նշանակէ պատերազմ. այժմ թշնամիները դաւեր կը սարքեն ներսէն եւ դուրսէն, պէտք է ճակատամարտի պատրաստուի եւ յարձակի»:

Գիւղացին շնորհակալութիւն յայտնեց օձին եւ ճամբան շարունակեց: Ներկայացաւ թագաւորին եւ ըսաւ ինչ որ իրեն բացատրած եւ պատուիրած էր օձը:

Թագաւորը շատ գոհ մնաց, սկսաւ պատերազմի պատրաստուիլ, եւ մեծ պարգեւներ ընծայեց: Այս անգամ գիւղացին վերադարձաւ այն արահետէն ուր կը սպասէր օձը:

Օձը ըսաւ.— «Բարի՛ եկար, տո՛ւր պարգեւներուն կէսը, ինչպէս խոստացած էիր»:

Գիւղացին պատասխանեց. — «Ի՞նչ, կէսը քեզի՞ տամ. գնա՛ բանդ. ա՛ռ քեզի սեւ քար մը եւ հրակէզ մոխիր»:

Յետոյ քաշեց սուրը եւ օձին ետեւէն ինկաւ: Օձը ծակ մը քաշուեցաւ, բայց գիւղացին հետապնդեց եւ սուրով կտրեց պոչը:

Ժամանակ մը վերջը, թագաւորը նորէն երազ մը տեսաւ: Այս անգամ մորթուած ոչխար մը կախուած էր առաստաղէն:

Թագաւորը անմիջապէս մարդ ղրկեց եւ կանչեց գիւղացին: Գիւղացին շատ կը վախնար այս անգամ, եւ ինքն իրեն ըսաւ.— «Ի՞նչպէս պիտի կրնամ ներկայանալ թագաւորին»: Առաջ օձը կը սորվեցնէր իրեն. բայց հիմա չէր կրնար օգնել, քանի որ անոր բարութեան փոխարէն վիրաւորած էր զայն իր սուրով:

Բայց եւ այնպէս դարձեալ նոյն ճամբան բռնեց: Երբ հասաւ այն տեղը, ուր կը գտնուէր օձը, աղաղակեց.

— Ա՛յ, օձ, հոս եկուր վայրկեան մը, բան մը պիտի խնդրեմ քեզմէ:

Օձը եկաւ: Մարդը պատմեց իր հոգը: Օձը ըսաւ.— «Եթէ ինծի տաս կէսը թագաւորին նուէրներուն, կ'ըսեմ գաղտնիքը»:

Գիւղացին խոստացաւ եւ երդում ըրաւ: Օձը ըսաւ.— «Այդ երազը կը նշանակէ թէ այժմ ամէն տեղ կը տիրէ խաղաղութիւն, եւ մարդիկ հանդարտ, հեզ ոչխարներ կը դառնան»:

Գիւղացին շնորհակալութիւն յայտնեց եւ շարունակեց ճամբան:

Երբ ներկայացաւ թագաւորին, նոյնութեամբ պատմեց ինչ որ ըսած էր օձը: Թագաւորը խորապէս գոհ մնալով, աւելի մեծ նուէրներ պարգեւեց:

Գիւղացին վերադարձաւ այն ճամբէն ուր կը սպասէր օձը: Մօտեցաւ օձին, բաժնեց ինչ որ ստացած էր թագաւորէն եւ ըսաւ.— «Դուն համբերատար եղար ինծի հանդէպ, եւ ես հիմա նոյնութեամբ քեզի պիտի տամ ինչ որ թագաւորը նախապէս տուած էր ինծի»: Յետոյ խոնարհաբար ներողութիւն խնդրեց իր նախկին մեղքերուն համար:

Օձը ըսաւ.— «Հոգ մի՛ ըներ, մի նեղուիր. անշուշտ մեղքը քուկդ չէր: Առաջին անգամ, երբ ամէնքն ալ կատարեալ խաբեբաներ էին, երբ կեղծիքն ու դաւաճանութիւնը կը տիրէին երկրին մէջ, դուն ալ խաբեբայ մըն էիր, որովհետեւ, հակառակ խոստումիդ, տուն դարձար ուրիշ ճամբէ մը: Երկրորդ անգամ, երբ ամէն կողմ պատերազմ էր, կռիւ եւ սպանութիւն, դուն ալ կռուեցար ինծի հետ, եւ կտրեցիր պոչս: Բայց հիմա երբ խաղաղութիւնը եւ սէրը վերահաստատուած են, դուն պարգեւները կը բերես եւ կը բաժնես ինծի հետ: Գնա՛, եղբայր, Տէր ընդ քեզ: Ես աչք չունիմ քու հարստութեանդ»:

Եւ օձը ելաւ գնաց կծկուելով իր ծակին մէջ:

Ֆրետերիք պատահածներու մասին սապէս կ'արտայայտուէր.

— Կողովներով բեռնաւորուած սպիտակ մազերով ծերունի մը տեսայ, որ սայլակը քշեց ու անյայտացաւ:

Կրեթա արթնցեր էր ու մօտեցեր մօրը անկողինին: Ան իր կապոյտ պայծառ աչքերը յառած էր առկայծ մոմերուն, որոնցմէ երջանիկ ուրախութեան ճառագայթներ կը ցոլանային անոր անմեղ, մանուկ սրտին մէջ:

Մօրը համար պատահածը շատ պարզ էր ու հասկնալի, սակայն ան յարմար չգտաւ իրողութեան մասին խօսիլ երախաներուն:

Այդ գիշեր, ան իր տղոց համար շինեց ու պատմեց հէքեաթ մը Տօնածառի ու Կաղանդ Պապային մասին:

Հիւանդ մօր այս հէքեաթը տարածուեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ եւ հիմա, ամէն Ծնունդի իրիկուն, բոլոր մայրերը կը պատմեն իրենց զաւակներուն:

Ա. ԳԱՌՕՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉԵԿԱՅԻ 50ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի պետական թատրոնին մէջ, Դեկտ. 25ին, պաշտօնական հանդիսութեամբ տօնուած է Պետական Անվտանգութեան մարմիններու (Նախկին Չեկան) հիմնադրութեան յիսնամեակը: Այդ առթիւ ներկայ գտնուած են «չեկիստ վեթերաններ»: Բոլոր խօսողներն ալ դրուատիքը հիւսած են այս մարմիններուն կէսդարեայ գործունէութեան, շեշտելով, թէ «հայ չեկիստները իրենց կէսդարեայ ուղին անցել են Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան ղեկավարութեամբ, ժողովրդի սերտ համագործակցութեամբ, էական աւանդ ներդնելով հանրապետութիւնում սովետ. իշխանութեան ամրապնդման ասպարէզում»:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Հրաման տրուեցաւ, զօրաբաժինը նորէն շարժեցաւ եւ բարեւի կեցաւ: Մեռելային լռութեան մէջ ընդհանուր հրամանատարին մեղմ ձայնը լսուեցաւ: Զօրաբաժինը ամբողջ ուժով պոռաց. «Առողջութիւն կը ցանկանք ձերդ ու–ու–ո՛ւ–ո՛ւ–թեան» եւ կրկին ամէն բան անշնչացաւ:

Երբ զօրաբաժինը կը շարժէր Կուտուզով անշարժ կեցած էր, իսկ երբ զօրանցքը վերջացաւ, Կուտուզով ժեներալին հետ մէկտեղ շքախումբով շրջապատուած սկըսաւ գունդերուն առջեւէն անցնիլ:

Զօրաբաժնի հրամանատարը ողջունեց Կուտուզովը եւ աչքերուն անթարթ հայեացքը անոր վրայ սեւեռելով սուր ուշադրութեամբ սկսաւ ժեներալներուն քովէն երթալ, հազիւ կը զսպէր եւ ձեռքերու ջղացնցումները. Կուտուզովի ամէն մէկ շարժումին ու խօսքին վրայ առաջ կը նետուէր. անոր այս շարժուձեւերէն կարելի էր եզրակացնել, թէ ան իր հպատակելու պարտականութիւնը աւելի գոհունակութեամբ կը կատարէ՝ քան հրամայելու իրաւունքը:

Զօրաբաժնի հրամանատարին խստութեան եւ ջանասիրութեան շնորհիւ գունդերը նախանձելի վիճակի մէջ կը գտնուէին, բնականաբար ուրիշ զօրաբաժիններու հետ բաղդատելով: Ետ մնացողներուն եւ հիւանդներուն թիւը միայն 217ն էր: Կարգն ու սարքը՝ բացի կօշիկներէն շատ լաւ վիճակի մէջ էին:

Կուտուզով շարքերուն առջեւէն անցնելու ատեն երբեմն կը կենար, քանի մը փաղաքշական խօսքեր կ'ուղղէր այն բարպաններուն ու զինուորներուն, որոնք Թրքական պատերազմէն կը ճանչնար: Կօշիկները դիտելով քանի մը անգամ գլուխը տխրութեամբ երերցուց եւ աւստրիացի ժեներալին ուշադրութիւնը հըրաւիրեց անոնց վրայ, այնպիսի արտայայտութեամբ մը որ ըսել կ'ուզէր, թէեւ ոչ մէկը կը մեղադրէ ատոր համար, բայց ատոր հետ մէկտեղ չէր կրնար անոնց թշուառ վիճակին վրայ չցաւիլ: Զօրաբաժնին հրամանատարը անոր իւրաքանչիւր գլխու շարժման ժամանակ առաջ կը նետուէր, վախնալով որ չըլլայ թէ զօրաբաժնին նկատմամբ Կուտուզովի ըսածներէն բառ մը փախցնէ:

Կուտուզովի ետեւէն կ'երթար 20 հոգինոց շքախումբ մը, այնքան հեռաւորութեամբ, որ ամենաթոյլ կերպով արտասանուած բառն իսկ լսել կարելի էր: Շըքախումբին պարոն անդամները իրարու հետ կը խօսակցէին: Ընդհանուր հրամանատարին անմիջապէս ետեւէն կ'երթար գեղեցիկ ադիւտան մը, այդ Պոլոնսքի իշխանն էր. անոր կ'ընկերակցէր սպայակոյտի բարձրահասակ սպայ մը՝ չափազանց գէր, բարի, ժպտուն, սիրուն դէմքով ու թամուկ աչքերով, այդ անձը Նեսվիցքի կը կոչուէր: Նեսվիցքին հազիւ կը զսպէր ծիծաղը, որ իր քովէն քալող հեծելազօրաց թխահեր սպան կ'առիթէր: Հեծելազօրաց սպան, առանց խնդալու եւ աչքերու անմեղ արտայայտութիւնը չփոխելով, լուրջ դէմքով կը դիտէր զօրաբաժնի հրամանատարին կռնակը եւ անոր ամէն մէկ շարժումը կը ծաղրէր: Ամէն անգամ երբ զօրաբաժնին հրամանատարը կ'ոստնուր եւ դէպի առաջ կը ծռէր, հեծելազօրաց սպան ալ ճիշդ ու ճիշդ յար եւ նման կ'ոստնուր եւ դէպի առաջ կը ծռէր: Նեսվիցքի կը խնդար եւ ուրիշներու թեւին կը զարնէր, որպէսզի անոնք ալ ծաղրածուն դիտեն:

Կուտուզով դանդաղ ու ծոյլօրէն կ'անցնէր հազարաւոր աչքերու առջեւէն որոնք իրենց կոպիճներէն դուրս ցցուած գինքը կը հետապնդէին: Գ. րդ գունդին հասնելով յանկարծ կանգ առաւ: Շքախումբը չնախատեսելով այդ կանգնումը ակամայ աւելի մօտեցաւ անոր:

— Ա՛հ, Տիմոխին, ըսաւ ընդհանուր հրամանատարը ճանչնալով կարմրաքիթ սպան, որ Դոլուխովին պատճառով յանդիմանութիւն ստացեր էր:

Ըստ երեւոյթին մարմնի աւելի լարուածութիւն, պրկում կարելի չէր երեւակայել՝ քան Տիմոխինը, որ պրկուեր էր զօրաբաժնի հրամանատարէն յանդիմանուելու ատեն: Բայց հիմա, երբ ընդհանուր հրամանատարը անոր վրայ կը նայէր, սպան այնպէս սաստիկ պրկուեցաւ ամբողջ մարմնով, որ ահա հիմա ուր որ է կ'ուշաթափուի կ'ըսես: Կուտուզով սպային վիճակը հասկցաւ եւ հապճեպով դարձաւ. անոր ապիէ մը այլանդակուած դէմքին վրայէն թեթեւ ժպիտ մը անցաւ հազիւ նշմարելի:

— Իսմայիլեան կռուին ընկերներէս է, ըսաւ ան, քաջ սպայ մըն է: Գո՞հ ես անկէ, հարցուց Կուտուզով զօրաբաժնի հրամանատարին:

Զօրաբաժնի հրամանատարը ցատքելով առաջ անցաւ եւ պատասխանեց.

— Շատ գոհ եմ, ձերդ վսեմութիւն:

— Ամէնքնիս ալ թերութիւն մը ունինք, ըսաւ Կուտուզով ժպտելով, Բագոսի ջերմեռանդ երկրպագու էր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Նուարդ Տէր–Յակոբեան (ծնեալ Ղորղանեան), Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տէր–Յակոբեան, Ջզօն Եպիսկ. Տէր–Յակոբեան (Միլանօ), այրի Տիկին Յակոբ Տէր–Յակոբեան եւ զաւակները (Իրաք), Տիկին Զապէլ Տէր–Յակոբեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Արամ Ղորղանեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱԻԵՏԻՍ ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 29ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յունուար 5) ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռիւէօյ–Մալմէզոնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՏԵՍԻՆ.— Պ. Լեւոն Աստուրեան, Տէր եւ Տիկին Աթթարեան (Մարսէյլ), Օր. Արաքսի Աստուրեան, Պ. Գէորգ Աստուրեան, Տէր եւ Տիկին Գանճոյեան սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ՎԱՀԷ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ յետ կառքի արկածի, 31 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Տէսինի մէջ Դեկտ. 31ին։

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Լեւոն Աստուրեանի եւ ընտանիքին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ, Յունուար 3, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԺԱՄ ՃԵԱՆ

ընտանիքի համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պարտաքճեան, Արշակ Կիւրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Շաւիլէն Տիկին Ազատուհի Յովակիմեան իր մօրը՝ Կապ. Խաչուհի Թագուհի Գարօղլեանի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ յիսուն ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին։

» ՈՒՐԱՐՏՈՒԷՆ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ »

Փարիզի Էսսեան Սանուց Միութիւնս կը կազմակերպէ այս Կիրակի, ժամը 14.30ին խմբական այցելութիւն «Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը» հայկական արուեստի ցուցահանդէսին, 107 Րիւ տը Րիվոլի, առաջնորդութեամբ Պրոֆ. Իւթիւճեանի։

Կը հրաւիրուին էսսեանցիներ եւ համակիրներ։

Ժամադրութիւն՝ ցուցահանդէսի մուտքին, ժամը 14.30ին։

Մուտք՝ զեղչեալ գին 2 ֆր. 50։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՄԱՆՈՐ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

1 Յունուար, Ուրբաթ Նոր Տարի, պատարագ ժամը 10ին։

5 Յունուար, Երեքշաբթի Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 15,30ին։

6 Յունուար 1971, Չորեքշաբթի Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

7 Յունուար, Հինգշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին. յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Յունուար Շաբաթ.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Պատարագը պիտի մատուցանէ Տէր Հմայեակ Խաչակիր Քհնյ. Համբարձումեան։ Սկիզբն արարողութեանց կէսօրէ վերջ ժամը 16,40ին։

10 Յունուար Կիրակի.— Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Պատարագը պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ՝ 9,45, Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Շնորհաւորագիրին եւ քարոզ՝ 11, Արարողութիւն Ջրօրհնէքի՝ 11,45։

×

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Թաղին բարեպաշտ ժողովուրդին թէ Ս. Ծնունդի տօնը կը տօնուի 6 Յունուարին։

Ճրագալոյցի արարողութեան պատարագը ժամը 16,30ին, 5 Յունուար Երեքշաբթի։

Ծնունդ 6 Յունուար Չորեքշաբթի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8,30ին։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւն, 9 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին։

Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրհօրհնէք, 10 Յունուար Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։

Երգեցողութիւնք տեղւոյն երգչախումբին կողմէ։

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը հաւաքոյթ մը կազմակերպած է թէյասեղանի մը շուրջ, Ս. Ժեռոմի եկեղեցիին յարակից սրահին մէջ Յունուար 10ին Կիրակի օրը ժամը 3,30ին։

Ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ, ֆիլմերու ցուցադրութիւն՝ էջմիածնի Միւռոնօրհնէքի արարողութիւններէն։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրներ։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Շաբաթ, Յունուար 29, ժամը 14էն 18,30 Ֆրանս–Քիւլթիւռ յայտագիր մը կը յատկացնէ Ֆրանսահայ գաղութին՝

La légende Arménienne

ընդհանուր խորագրին տակ։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Յովհ. Վարդանեան ինչպէս ամէն Ամանորի, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր դպրոցական ընկերոջ՝ Վարդգէս Վարդանեանի (Մարսէյլ) եւ 20 ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Տէր եւ Տիկին Ա. Միլտոնեան (Սան–Ռեմօ) 30 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, Ամանորեայ Ս. Ծնունդի առիթով տօնածառի հանդէս մը կազմակերպեց։

8 Յունուար Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Պետական Թատրոնին մէջ։ Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը անխտիր։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի (Յունուար 7) ժամը 20,30ին ընկ. Շերպէթճեանի բնակարանը, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Աստուրեան ընտանիքին, Վահէ Աստուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ, եւ հայրենակից Արամ Շէխիկեանի իր եղբօր Շմաւոնի մահուան առթիւ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Պր. Մելքոն Պետրոսեան կը նուիրէ 1000 ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ Պր. Պօղոս Ֆրէնկեանի կը կազմակերպէ իր

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Էքօլ Նորմալ տը Միւզիք, Սալ Գորթօ, 78 Ռիւ Քարտինէ, Մէթրօ Մալզերպ
Կիրակի Յունուար 17 ժամը 14,30ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ հետեւեալ արուեստագէտներու.—

Օր. ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՍ (դաշնակահարուհի, Լիսանս տէ Քոնսեր Էքոլ Նորմալ տը Միւզիք)
Տիկ. Հ. ԽՏԸՇԵԱՆ – ԼԱՇԱՄԱՆՑԸ (դերասանուհի, հայկ. և ֆրանսական բեմերու)
Օր. ԺՈԶԷ ՎԵՄԵԱՆ, (սոփրանօ Օփերայէն)
Տիկ. ԷՎԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ (պարուսոյց Երեւանի դպրոցէն վկայեալ)
Օր. ՍՈՆԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (Պուքրէշի Երաժշտանոցէն)
Պ. ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ (ջութակահար, երկու առաջին մրցանակ)
Պ. ՓԵԹԵՐ ՆԻՔՈԼՈՎ (Թէնոր Փարիզի Երաժշտանոցէն)։

Մասնակցութեամբ Միութեան Երիտասարդաց Թատերախումբի դերակատարներու Օր. Վիքի Մոստիչեան, Ագապի Պալեան, Անի Քէշիշեան, Ժիւլիէթ Տէմիրեան, Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Գէորգ Թէրզեան, Սերգօ Մոստիչեան, Աբգար Մարտիրոսեան։

Խօսնակ՝ Պր. ԱՐԱ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել Տիկ. Մարգարեանի, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 15, 10 եւ 5 ֆ.

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԵՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՕՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

le roman de l'Arménie martyre

VICTOR GARDON

L'APOCALYPSE ECARLATE

couverture de Carzou

CALMANN-LÉVY

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 5 JANVIER 1971

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ 50 փր	
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը 0,50	LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.005 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.005

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐԸ

Ամանորի առթիւ, Հանրապետութեան Նախագահը արտասանեց իր աւանդական ճառը, ուր ըսաւ ի մէջ այլոց.— «Տարի մը կը վերջանայ ձիւնին տակ, որ բազմիցս անողոք եղաւ Ֆրանսայի համար: Յաջորդաբար լեռը, ծովը, կրակը ծանրօրէն հարուածեցին: Ցետոյ, կորսնցուցինք Ֆրանսացիներու ամէնէն մեծերէն եւ դժբախտաբար՝ ամէնէն մեծը: Մտածում մը ունենանք բոլորին համար.— Վալ տ'Իզէրի եւ Ասիի զոհերուն, Սէն-Լօրանի երիտասարդներուն, Խօրիտխի եւ Կալաթէի ծովայիններուն եւ թող մեր երախտագիտութիւնը, անգամ մը եւս, երթայ Զօր. Տը Կօլին:

Նախագահը, ապա, յիշեց որ տարուան ընթացքին 845 հազար Ֆրանսացիներ ծնած են եւ այս իւրաքանչիւր ծնունդը հաւատքի ուխտ մը նկատեց ապագայի հանդէպ, ու եզրակացուց.— «Եթէ գիտնանք զմեզ համոզել, այն ատեն Ֆրանսական ապագան յոյսով լեցուած է: Ամէնէն զօրաւորները չենք, բայց մեզ հաշուի կ'առնեն եւ յարգուած ենք: Ամէնէն հարուստները չենք բայց ամէնէն երջանիկներէն ենք: Կը բաւէ որ մեր շուրջը նայինք: Եւ մեր երկիրը այն է որ ամէնէն աւելի կը յառաջդիմէ, ծափոնը՝ մէկ կողմ: Ուրեմն, Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, վստահութիւն ունենանք: Ձեզմէ իւրաքանչիւրին, կը մաղթեմ որ 1971ը աւելի երջանկութիւն բերէ իր անձնական, արհեստական եւ ընտանեկան կեանքին մէջ: Անոնց՝ որ առանձին են այս իրիկուն, անոնց՝ որոնք բախտն ունին ընտանեօք ըլլալու, իրենց երախաներուն, իրենց ծնողքներուն, բոլոր սրտէ կ'ըսեմ՝ Շնորհաւոր Նոր Տարի»:

Ամանորի օրը, Նախագահ Փոմփիտու Ելիզէ կ'ընդունէր կառավարութեան անդամները եւ ցերեկին կը ճաշէր իր նախարարապետին՝ Շապան Տէլմասի հետ:

Պատասխանելով Ալեքսանտր Փարոտիի (Պետութեան Խորհուրդի փոխ-Նախագահ) մաղթանքներուն, Ժորժ Փոմփիտու կը շեշտէր թէ ժողովրդավար վարչակարգի մը մէջ, Պետութիւնը քաղաքացիներուն միակ պաշտպանութիւնն է ամէնէն զօրաւորին օրէնքին դէմ:

Գլուխ գլխի մնալով Շապան Տէլմասի հետ, Ժորժ Փոմփիտու խօսած է նախարարական մերձաւոր բարեփոխման մասին, որ սակայն միայն շաբթուս վերջ կրնայ յայտնի ըլլալ: Այս բարեփոխման գլխաւոր պատճառներն են երկու նախարարներու՝ Միշըլէի (Մշակոյթ) եւ Մոնտոնի (Փոխադրութիւն) մահերը: Բայց կը թուի թէ հարցը չի փակուիրասոնց տեղը մէկը նշանակելով, այլ տեղափոխումներ ալ պիտի կատարուին, պահելու համար նաեւ դաշինքին քաղաքական հաւասարակշռութիւնը (Կօլիստ, Անկախ Հանրապետական եւ Կեդրոն):

ՁԻՒՆ – ՁՄԵՌԸ

Աննախընթաց ողբերգութիւն մըն է զոր ապրեցաւ Ֆրանսայի հարաւային շրջանը, գլխաւորաբար Տռոմի եւ Առտէշի նահանգները: 75 գիւղաքաղաքներ բոլորովին կղզիացած են Տռոմի մէջ: Ցուրտը բոլոր մրցանիշները կոտրեց Ֆրանսայի մէջ, ուր Շաբաթ օր ջերմաչափը 0էն վար 25ի հասած էր Կրընոպլը, մինչ ամէնէն ցած աստիճանին կը հասնէր Տուի նահանգի մէկ գիւղը (զերոյէն վար 34 աստիճան):

Այս աննախընթաց եղանակը աւեր կը գործէր ամբողջ երկրին մէջ եւ Տռոմի շրջանը 40 հազար կառքի տէրեր բանտարկուարծ կը մնային, մինչ կառքերը կէս առ կէս թաղուած էին ձիւնի կոյտերու տակ:

Կիրակի օր, ճամբաները մասամբ կը բացուէին հարաւէն դէպի Փարիզ, բայց վերադարձներու համար գլխաւորաբար երկաթուղին է որ արտակարգօրէն ծանրաբեռնուած էր: Առաջին անգամ ըլլալով Էս. Էն. Սէ. Էֆը չարժման մէջ դրած է իր ցանցին ամբողջութիւնը եւ Կիրակի գիշեր ու Երկուշաբթի առտու, Կառ տը Լիոն (որ ամէնէն խճողուածն է՝ անշուշտ) կառախումբ մը կը հասնէր չորս վայրկեանը անգամ մը: Կացութիւնը ա՛լ աւելի բարդացած է երկաթուղիին համար, տրուած ըլլալով որ Երկուշաբթիէն սկսեալ Էօ-Ֆրանսն ալ գործադուլի կը սկսէր:

Կիրակի օր 434 կառախումբ կը հասնէր Կառ տը Լիոն, կոտրելով բոլոր մրցանիշները: Զանազան միջադէպեր ալ պատահած են այս առթիւ: Չկարենալով կառախումբ բարձրանալ 50 ճամբորդներ, Մարսէյլի Սէն – Շառլ կայարանին գիծերուն վրայ պառկած են որպէսզի արգիլեն հանդիսանան Թրէնին մեկնումին, հարկ եղած է որ ոստիկանութիւնը միջամտէ եւ ապահովութիւն տրուի որ պիտի կարենան յաջորդը առնել: Ճամբորդներու տրամադրութիւնը ալ աւելի գէշ էր, տրուած ըլլալով որ Երկուշաբթի օր կը սկսէր գործադրուիլ 5,25առ հարիւրի յաւելումը:

Յիշենք որ Կիրակի օր զերոյէն վար 30 կ'ընէր Առտէշի մէկ գիւղը եւ զերոյէն վեր 30՝ Թարպ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ

Թուրքիոյ տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը օրէ օր ծանր բնոյթ կը ստանայ եւ բանակի սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Թաճմաք չէ վարանած նոյնիսկ քաղաքացիական պատերազմի մը վտանգին մասին խօսելու:

Ամանորի ճառին մէջ է, որ սպայակոյտի պետը շատ յոռետես պատկեր մը գըծած է «Բանակը, կ'ըսէ Զօր. Թաճմաք, որուն առաքելութիւնն է երկիրը պաշտպանել ներսէն կամ դուրսէն եկած որեւէ վտանգի դէմ, պիտի ճզմէ որեւէ արարք որ մղուի երկրին դէմ»:

Զօրավարին համար «ընդդիմադիր գաղափարական հոսանքներու պատկանող ուսանողներու բախումները կրնան Թուրքիան թատերաբեմը դարձնել քաղաքացիական պատերազմի մը»:

Միլլէթի խմբագիրն ալ չի վարանիր գրելու «1970ը կը վերջանայ յոռետեսութեան մէջ, 1971ը կը սկսի մտահոգութեան մէջ»:

Ուսանողական բախումներէն զատ, շատ ծանր է տնտեսական կացութիւնը, առաւելաբար գիւղատնտեսական մարզին մէջ: Ընկերային եւ քաղաքական հարցերն ալ բաւական նեղութիւն կը պատճառեն վարչապետ Տէմիրէլի:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Մերձաւոր Արեւելքի հարցը վերստին դիւանագիտական աշխատանքներու դուռ բացաւ: Գահիրէէն ետք Թել Ավիվ եւս ընդունած էր վերսկսիլ Եարինկի խօսակցութիւնները, որով ՄԱԿի պաշտօնական բանագնացը Մոսկուայէն անմիջապէս Նիւ Եորք մեկնեցաւ՝ կատարելու համար իր առաքելութիւնը:

Քոփենհակի մէջ, ուր իջած էր Եարինկի օդանաւը, ՄԱԿի բանագնացը յայտարարեց, թէ «այս անգամ պիտի չլքեմ»: Այս խօսքը որոշ լաւատեսութիւն մը ըստեղծեց դիւանագիտական շրջանակներու մէջ: Առաջին կէտը, որ պէտք է կարգադրուի շուտով, բանակցութեանց վայրի ճշդումն է: Իսրայէլ կ'առաջարկէ Եարինկի այցելել նախ Գահիրէ, Ամման եւ ապա Երուսաղէմ:

Եարինկ եւ արաբ մայրաքաղաքները համաձայն չեն այս առաջարկին. նպատակայարմար կը գտնեն, որ խօսակցութեանց մեծ մասը տեղի ունենայ ՄԱԿի շրջանակին մէջ:

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Աբբա Էպան Արաբներուն ուղղուած ճառ մը արտասանեց առջի օր, շեշտելով, թէ Թել Ավիվ կ'ուզէ համաձայնութիւն գոյացնել «ապահով» սահմաններու շուրջ, որպէսզի «Իսրայէլի եւ արաբ երկիրներու ժողովուրդները ապրին իբրեւ դերիշխան երկիրներու քաղաքացիներ»: Նախարարը իր ճառի ընթացքին զգուշացուց բոլոր անոնք, որ զինուորական լուծում կ'ուզեն տալ յետս կոչելով հրադադարը: «Այսպիսիները իրենց երկրին եւ ժողովուրդին ճակատագրին հետ կը խաղան, ծանր պատասխանատուութիւն մը ստանձնելով»:

Ցամենայն դէպս, ինչպէս դիտել տըւաւ Իսրայէլի ներկայացուցիչը ՄԱԿի մօտ, Թել Ավիվ պատրանքներ չունի հարցին յաջող լուծման համար, այլ պարզապէս «վճռակամութիւն խաղաղութեան հասնելու համար»:

Գահիրէ եւ Ամման եւս մեծ յոյսեր չունին Եարինկի ձեռք ձգելիք արդիւնքի մասին: Եգիպտոսի Նախագահը անգամ մը եւս յիշեցուց, թէ Գահիրէ պիտի յարգէ հրադադարը, երբ Թել Ավիվ ժամանակացոյց մը կը պատրաստէ արաբ հողերու պարպումի մասին: «Հրադադարը միայն բնոյթ չի կրնար ունենալ»: Սատաթի համար յառաջիկայ ճակատամարտը «ընդհանուր» պիտի ըլլայ, որուն պիտի մասնակցի իւրաքանչիւր քաղաքացի:

Նախագահը գնահատած է նաեւ «խորհրդային հասկացողութիւնը», «Ռուսերը պարկեշտ բարեկամներ են, որոնք յարգած են իրենց յանձնառութիւնները»:

Եգիպտոսի Նախագահին հաւաստիացումով, եգիպտական բանակը պատրաստ է դէմ դնելու «ելեկտրոնիկ պատերազմի մը»:

Անցնող տարեշրջանին 237 Իսրայէլացիներ սպաննուած եւ 625 հոգի ալ վիրաւորուած են համաձայն Թել Ավիվի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ երկու մահապարտեալներու վճիռները ներման արժանացան եւ Դիմշից ու Կուզնեցով 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան: Այս պատիժը պիտի գործադրուի խիստ պայմաններու տակ «յատուկ դրութիւն» վայլող կայանի մը մէջ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ յաւելում պիտի կրեն ամէնէն ցած աշխատավարձքերը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան նպաստները եւ ծերութեան թոշակները:

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած լուրերու համաձայն, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են Սուրիոյ մէջ, Զօր. Ասատի հակառակորդներու շրջանակներուն մէջ: Ասոնց մէջն է՝ Մոհամէտ Թավիլ, նախկին Ներքին նախարարը:

ՌԷՄՈՆ ՄՈՆՏՈՆ, Ֆրանսայի փոխադրութեանց նախարարը մեռաւ առջի օր, 56 տարեկանին, երիկամունքի քաներէ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 4ին Մէսի մէջ, ի ներկայութեան նախարարապետին, որ դամբանական մը խօսեցաւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը Ապրիլին յետաձգեց մեթրոյի եւ օթոպիւսի սակերու յաւելումը: Երկաթուղիի սակերը աւելցան սակայն Յունուար 4ին իսկ, 5,25 առ հարիւր ճամբորդներուն համար: Այսպէս Բ. կարգի գինն է՝ 0,121 քիլոմեթրը, եւ Ա. կարգի՝ 0,1815:

ՖՐԱՆԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ սահմանին վրայ, ֆրանսական մաքսային պաշտօնէութիւնը ձերբակալած է, Ուրբաթ օր, Գասպար Գէորգեան անուն Պուրճ-Համուտցի Լիբանանցի մը, որու կառքին մէջ գտնուած է 140 քիլօ մորֆին-պազ, որմէ կը պատրաստուի 120 քիլօ զուտ հէրոյին, որու քիլօն կ'արժէ 24էն 36 հազար ֆրանք (Նոր): Գէորգեան, ըստ տեղական մամուլի լուրերուն, յայտարարած է թէ լուր չունէր որ կառքին մէջ թմրեցուցիչ կար եւ թէ Քոթ տ'Ազիւր կ'երթար բարեկամ մը տեսնելու: Ոստիկանութիւնը ոչ մէկ բարեկամ գտած է տրուած հասցէին: Կը կարծուի թէ այդ ձեւով ուզած է ժամանակ շահիլ եւ անուղղակի լուր տալ իր մեղսակիցներուն որ բռնուած է:

ԼԵՀ ԵԿԵՂԵՑԻՆ շատ խիստ հովուական թուղթի մը մէջ, կը պահանջէ որ երաշխաւորուին մարդուն հիմնական իրաւունքները: Հովուական թուղթը կը կրէ կարդինալ Վիշինսկիի եւ Լեհաստանի գլխաւոր եպիսկոպոսներուն ստորագրութիւնը: Հոն յիշատակուած հինգ գըլխաւոր կէտերն են.— Ա) Խղճի ազատութիւն, կրօնական կեանքի ազատութիւն հիմնուած Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան յարաբերութեանց վրայ: Բ) Ժողովուրդի ազատ մուտք քրիստոնեայ մշակոյթէն ներս: Գ) Ընկերային արդարութիւն որ թոյլ տայ գոհացնել ազգին արդար պահանջները: Դ) Արտայայտութեան ազատութեան իրաւունք եւ ճշմարիտ տեղեկատուութիւն: Ե) Բոլոր ընտանիքներուն համար պատշաճ կեանքի պայմաններու իրաւունք:

ՎԱՏԻԿԱՆ որոշեց անդամակցիլ հիւլէական զէնքերու ոչ-բազմացման դաշինքին: Պարզ է որ Վատիկանի այս անդամակցութիւնը զուտ խորհրդանշական բնոյթ ունի:

ԿԼԱԶԿՈՅԻ մէջ Ֆութպոլի մրցումի մը վերջաւորութեան շատ ծանր արկած մը պատահած է, որու հետեւանքով 66 մեռեալ եւ հարիւրէն աւելի վիրաւորներ կան: Հանդիպումը տեղի կ'ունենար Սելթիք եւ Ռանճըրս խումբերու միջեւ, առաջինը կը վայելէ կաթողիկէներու համակրանքը, երկրորդը՝ բողոքականներու: Խաղը հաւասար կը վերջանար զերօ-զերօ, երբ վերջին պահուն երկու խումբերը վայրկեանի մը տարբերութեամբ կը յաջողէին մէկական կէտ նշանակել: Այդ պահուն ժողովուրդը մեծ խանդավառութեան մէջ կը փորձէր դաշտ իջնել եւ հրմշտուքներու հետեւանքով պատնէշներ կը փլէին եւ բազմութիւնը կը ճզմուէր:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ կառախումբերու բախումի մը հետեւանքով 54 հոգի մեռած են:

ՊՈՒՌՆԿՈՍԻ դատապարտեալներու ներումէն ետք, ձերբակալութիւններ սկըսան Սպանիոյ մէջ: Այսպէս 22 հոգի ձերբակալուեցան «խափանարարական գործունէութեան» յանցանքով:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ կարգ մը տօնակատարութեանց ձեռնարկած է ոգեկոչելու համար օսմանեան գրաւման դէմ իր պայքարին 150ամեակը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ հրեայ գիտնականները կը պնդեն որ փաստը գտած են թէ Հռովմէացիք կը խաչէին մահապարտները, աւելի 2000 տարի առաջ երբ իրենց տիրապետութեան տակ էր Պաղեստինը: Այս եզրակացութեան յանգած են երկուուկէս տարի առաջ գտնուած ոսկրանոցի մը մնացորդացէն:

ՊԱՍՔԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Ա.

Պիրենեան լեռներու արեւմտեան երկու զառիթափերը կը տարածուին դէպի Սպանիա եւ Ֆրանսա: Այս երկու լեռնադաշտերուն եւ տափարակ տարածութեանց վրայ դարերէ ի վեր հաստատուած է եւ կ'ապրի ճարպիկ, քաջ եւ տոկուն ժողովուրդ մը, պատմական ծագումով՝ Պասքը:

800 հազար բնակիչ սպանական մասին մէջ: 200 հազար՝ ֆրանսական շրջանը:

Պասք ժողովուրդին ծագումին մասին զանազան կարծիքներ կան, ինչպէս նաեւ պատմական փաստեր:

Եւրոպայի ամենահին ժողովուրդներէն մին է, լեզուն ինքնուրոյն է «Կովկասեան» ընտանիքէն. կ'ըսուի նաեւ թէ հայկական ծագում ունին...:

Իրենց լեզուն կը կոչեն «էօսքարա»: Հաւաքուած են, դարերէ ի վեր Սպանիոյ ներկայ Պիսքայան, Ալաւա Գիպուսքոա եւ Նավարի շրջաններուն մէջ: Մէկ միլիոն ժողովուրդին մնացեալ մէկ հինգերորդը կ'ապրի Ֆրանսայի Մոլէոնի եւ Պայոնի շրջանին մէջ: Ոչ ոք ճիշդ կերպով փաստած է իրենց նախնիքներուն ո՛վ ըլլալը. Սէ՞լթ, Իպերեա՞ն, Փիւնիկեա՞ն, Եգիպտացի՞...

Ֆիզիքապէս, Պասքը առողջ լեռնական մըն է, չարքաշ, լայն ու բարձր գլուխ, ոսկրոտ, գոյնով թուխ, եւ յատկանշական «պէռէ»ն գլխուն վրայ: Ֆրանսացի պատմաբանը Միշըլէ կ'ըսէ. «Պասքը, անդրանիկը արեւմտեան ցեղերուն, մնացած է անխախտ, Պիրենեան լեռներու անկիւնը, եւ տեսած բոլոր ազգերը որոնք կ'անցնէին իր առջեւէն»:

Պասքերու անկախ, կամ ինքնուրոյն գոյութիւնը կը տեւէ լաւ կամ դէշ մինչեւ 18 դարուն վերջը:

1789էն սկսեալ Ֆրանսական յեղափոխութիւնը վերջ կը դնէ Ֆրանսայի Պասքերու ինքնավարութեան: 1834ին Սպանիա կը ջնջէ հարաւային Պասքերու ինքնուրոյն գոյութիւնը:

Ֆրանսայի Պասքերը կը շարունակեն իրենց խաղաղ կեանքը պահելով տոհմային սովորութիւնները, շատերը կը գաղթեն Հարաւային Ամերիկա, եւ ծերացած կը վերադառնան մայրենի երկիրը, երբեմն հարստացած:

Իսկ Սպանիոյ Պասքերը միշտ դիմադրական վիճակ մը ունին կեդրոնի կառավարութեան դէմ եւ կը ջանան պահել իրենց ապրելու ձեւը, եւ տեղական ազատութիւնները. բայց ամէն բան կը փոխուի Սպանիոյ 1936ի քաղաքացիական կռիւներու պատճառաւ:

Մեծ դեր կը խաղայ Պասք ժողովուրդը Հանրապետութիւնը պաշտպանելու կռիւներուն մէջ, քանի որ Հանրապետութեան շրջանին գտած էր տեսակ մը ազատութիւն: Կը հիմնուի նաեւ Պասքերու ինքնավար Հանրապետութիւնը, Խոսէ Անթոնիօ Օկիւսթօ 32 տարեկան, փաստաբան մը Պիլպաօյէն, կաթոլիկ եւ հաւատացեալ, կը դառնայ Պասք Հանրապետութեան նախագահ:

Բայց կը պարտուի Հանրապետական Սպանիա, Ֆրանքոյի, Հիթլէրի եւ Մուսոլինիի միացեալ զինուորական ուժերէն:

Պասքերը հերոսաբար կը դիմադրեն ամիսներ: Վայրագութիւնները անպակաս են հիթլէրականներու կողմէ: Հարիւրաւոր գերմանական օդանաւերու ռումբերը կը հրկիզեն եւ աւերակի կը վերածեն «Կեռնիքա» պատմական սուրբ քաղաքը: Երկու հազար անմեղ ժողովուրդը կը սպաննուի եւ հազարէ աւելի վիրաւոր. 6000 բնակիչ ունեցող քաղաքի մը մէջ, 26 Ապրիլ 1937ին: Ֆրանսացի գրագէտ Ժորժ Պէրնանոս, «Լուսնի լոյսին տակ տարածուող գերեզմանը» կը կոչէ Կէռնիքան. Ֆրանսուա Մօրիաք եւ Ժաք Մարիթէն, կը հրատարակեն յօդուածներ եւ գիրքեր ներկայացնելով սպանացի զինուորներուն վայրագութիւնները:

Մարք Սանիէ Փարիզի մէջ եւ գաւառները հսկայական միթինկներ կը կազմակերպէ ի նպաստ Սպանացի եւ Պասք մարտիրոս ժողովուրդին:

Կը պարտուի սպանական Հանրապետութիւնը ֆաշիստ եւ հիթլէրական ուժերէն, կը պարտուի Պասք ժողովուրդը եւ անգամ մը եւս կը կորսնցնէ իր ազատութիւնը: 50.000 մեռեալ, 100.000 վիրաւոր. երկիրը աւերակ եւ ամբողջովին կործանած. Սպանիոյ 200.000 Պասքերը կը գաղթեն Ֆրանսա:

Ֆրանքոյի կառավարութիւնը կը ջնջէ բոլոր քաղաքացիական ազատութիւնները, կը հաստատուի զինուորական եւ ոստիկանական վարչակարգ մը: Կ'արգիլէ «սէնտիքա»ներու գոյութիւնը, կը ջնջէ բոլոր կազմակերպութիւնները, միութիւնները, կ'արգիլէ նաեւ Պասքերու լեզուին աւանդուիլը պասք դպրոցներուն մէջ: Եւ պասք ժողովուրդը հազար դժուարութեանց մէջ, երեսանց կը համակերպի նոր վարչաձեւին, առանց լքելու իր ընդդիմադիր ոգին, առանց մոռնալու իր խաչը, կը ջանայ իր աւերակներուն վրայ նոր գոյութիւն մը ստեղծել, միշտ հալածուելով, միշտ ոստիկանական հսկողութեան տակ...

Տարիները կ'անցնին, Մատրիտի կեդրոնական կառավարութիւնը կը ծերանայ, եւ 1960ին լոյս աշխարհ կ'ելլէ պասք քաղաքական նոր կազմակերպութիւն մը «ԷԹԱ» (Էսքադի թա Ազգաքուզանա) այսինքն «Պասքերու Երկիրը, եւ իր ազատութիւնը»:

Միեւնոյն ժամանակ Ֆրանսական պասք երկրաշրջանին մէջ կը կազմուի «Էնտապա» շարժումը, («Հովը, փոթորիկէն առաջ»): Պասքերու Ֆրանսական շրջանը երկրագործական է, հովիւներու եւ գրոսաշրջիկներու երկիր մըն է, աղքատ տնտեսութեամբ: Մինչդեռ սպանական մասը հարուստ է, ճարտարարուեստական մեծ կեդրոններ ունի: Ֆրանքոյի կառավարութիւնը ամէն ուժ կուտայ որ նոր գործարաններ հիմնուին, եւ հազարաւոր գործաւորներ կը բերէ դուրսէն, Պասքերու երկիրը:

Խռովութիւնները ծայր կուտան: Դիմադրութիւնը աւելի կը զօրանայ, կը սկսին գործադուլները, բայց Մատրիտի կառավարութիւնը վայրագ միջոցներով կը զսպէ զանոնք:

1962ին Պայոն քաղաքին մէջ (Ֆրանսա) հիմը կը դրուի աւելի մեծ կազմակերպութեան մը: Կը մշակուի դիմադրական յայտագիր մը: Կը կազմակերպուին պայքարի պզտիկ խումբեր (Կէռիլլա) եւ Պասքերու երկրին շէնքերուն վրայ կ'երեւին հսկայ հանրագրեր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ծիսակատարութիւնները իրենց երգերով — Հայկական նոթագրութիւնը — Շարականներու դասաւորումը — բառեր եւ խօսքեր ջարդուփշուր — բազմաձայնութիւնը — Եկմալեան եւ Կոմիտասեան պատարագները — Քառորդ թոնը — Պատարագիչի եւ սարկաւագի բաժինները — Անվաւեր հրատարակութիւններ — Մենք եւ օտար հեղինակութիւններ — Անկումը

12. ԱՆՎԱՒԵՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր հոգեւոր երգերը գրի առնելու հարցին մէջ կարեւոր պարագայ մը կայ զոր բազմաթիւ երաժիշտներ նկատի չեն ունեցած եւ կամ զգուշութեամբ չեն մօտեցած այս աշխատութեան:

Ուրիշ առիթով բացատրեցինք թէ այս երգերը գործադրելի են ազատ չափերութեամբ, առանց կաշկանդումի, համաձայն երգողին ճաշակին եւ իր շնչառական կարողութեան:

Հայկական նոթագրութեամբ գրի առնուածները ուղեցոյցներ են առաւելապէս մեղեդիի մը ելեւէջներուն, բայց ամէն մէկ նոթի տեւողութեան մասին երբեք ալ ճշգրիտ ցուցմունքներ չեն կրնար տալ:

Կը մնար եւրոպական նոթագրութեամբ զանոնք ծանօթացնելու պարագան: Այստեղ ալ դժուարութիւնը նոյնն է, այն պատճառաւ որ մեր երգերը ընդունակ չեն սահմանափակուելու կամ աւելի ճիշդ բանտարկուելու տրոհակներու (մըզիւռ) պայմանադրական դրութեանց համաձայն:

Լաւագոյն պարագային՝ անհրաժեշտ է գրի առնուած մեղեդիի մը կողքին նշանակել նաեւ մեկնաբանութեան ձեւը, թէ տեւողութեան եւ թէ արտայայտութեան տեսակէտով:

Շարականներու եւ դանդաղ երգուածքներու համար անհրաժեշտ պայման է ասիկա:

Կը մնան այն կտորները որոնց մեղեդիական գծին տեւողութիւնը համեմատաբար որոշ է, եւ այս պարագային շատ դժուարութիւն չի յարուցաներ գրի առնուած ժամանակ:

Սակայն, ընդհանուր առմամբ, որքան ալ գրի առնուած ըլլայ մեղեդի մը, կրկին բերանացի եւ յիշողութեամբ ուսուցման օժանդակութիւնը միշտ ալ օգտակար է: Ուրիշ խօսքով, մեր շարականներուն անծանօթ հայ թէ օտար երգիչ մը եթէ միայն առաջնորդուի գրի առնուած վերարտադրութենէն, ապահովաբար ճշգրիտ մեկնաբանութիւն մը չկրնար տալ:

Որով, չափազանց զգոյշ պէտք է ըլլալ այս մարզին մէջ որեւէ աշխատանքի պարագային:

Մեզի ամէնէն աւելի ծանօթ երաժիշտներուն Եկմալեանի եւ Կոմիտասի պատարագի ձայնագրութիւնները կէտ առ կէտ նոյնը չեն երգուածքին հետ: Բարեբախտաբար, ինչպէս կարեւորութիւնը նշեցինք, առընթեր բացատրականներ օժանդակութեան կը հասնին, քիչ մըն ալ դպիրներու փորձառութիւնը:

Ներկայ ժամանակաշրջանին, կարգ մը երաժշտագէտներ, երբեմն ոչ այնքան ալ ծանօթ, ինչպէս եւ անհատներ, փափաքելով զարկ մը տալ հոգեւոր երաժշտութեան, փորձեցին յաւելուածական հրատարակութիւններով ողողել հրապարակը, գրի առնելով զանազան երգեր, դաշնաւորելով եւ տպագրութեան յանձնելով, եւ միանգամայն ցրուելով եւ անուղղակիօրէն յանձնարարելով անոնց գործադրութիւնը այնպէս՝ ինչպէս իրենք զգացած են:

Երկրէ երկիր հրատարակուող այս գործերը անշուշտ միութեան գիծ մը չեն կրցած ունենալ իրենց մէջ, քանի որ իւրաքանչիւր դպրապետ կամ երաժիշտ իր ճաշակը ներմուծած է:

Այնպէս որ ինքնաբերաբար ծնունդ առեր է խախտումը նախնական վաւերական նկատուած ձեւերուն, եւ որոնց ձեռք դպցնելը ժամանակ մը մեծ յանդգնութիւն կամ առնուազն յանցանք կը նկատուէր:

Սակայն, ինչպէս կ'ըսուի, նպատակը միջոցը արդարացուցեր է:

Հոգեւոր երգերու այսպիսի ձայնագրութիւններ եթէ պատշաճօրէն կատարուած ըլլային, զանոնք օգտակար կրնայինք նկատել:

Բայց, մեր տրամադրութեան տակ ու–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Սաթենիկ նախ ընդվզեցաւ: Մինչեւ այդ օրը, հակառակ իր կրած անտանելի անձկութիւններուն, երբեք մտքէն անցուցած չէր այդպիսի դիմում մը, որ նուաստացում մը կը համարէր իր արժանապատուութեան համար: Բայց ճար չկար, մանկուհին սնունդի պէտք ունէր, եթէ ոչ բժիշկը սպառնացեր էր, չէր կրնար դիմանալ, փոքրիկ զանցառութիւն մը կրնար մահաբեր ըլլալ:

— Ինչո՞ւ չերթաս–չուզես — կը խրատէին դրացուհիները, — դեռ քու վիճակէդ շատ աւելի աղէկ վիճակ ունեցողները կ'երթան կ'արձանագրուին, հաց, ածուխ, կաթ, զգեստ կ'առնեն... քիչ մըն ալ քեզի տան:

Վերջապէս իր աղջկան սիրոյն համար Սաթենիկ յանձն առած էր Աղքատախնամին դիմելու:

Առտուն կանուխ, ձիւնին տակ քալելով, Ֆերիգիւղէն մինչեւ Բերա, Ս. Երրորդութեան եկեղեցին եկեր էր ու Աղքատախնամին տեղը հարցուցեր էր բանկալը նստող ծերունիի մը:

— Ժամուն ձախ կողմէն շիտակ դնա, հոն դիմացդ դուռ մը կ'ելլէ, ներս մտիր, սանդուխէն վեր ելիր, կը տեսնես, — պատասխանած էր մարդը:

Հիմա, հոն կծկուած ժամերէ ի վեր, այդ արհեստով մուրացկաններու բազմութեան մէջ, որոնք իրարու հետ կը վիճաբանէին ու կը կռուէին, ժամ առաջ ներս խուժելու եւ նպաստի մեծագոյն բաժինը յափշտակելու համար:

Ինք քանի մը անգամ փորձած էր կամաց մը դուռը բանալու ու ներս մտնելու, բայց դռնապանը բրտօրէն ետ հրեր էր զինքը:

— Սպասէ՛, չես պայթիր... պոռալով երեսին:

Բոլոր այս սպասումը, սառնացումը, նախատինքը այնքան զինքը յուզած ու ջիղերը թունդ հանած էին, որ վայրկեան մը ուզած էր ձգել փախչիլ, ինքզինքը փրկել այդ անտանելի կտտանքներէն: Բայց հէք Սիրվարդին տժգոյն եւ երիթացած դէմքը յանկարծ ցցուեր էր իր առջեւ, անմեղ մանկուհին, որ կաթի ու կրակի կը սպասէր... եւ զամուած մնացեր էր իր տեղը:

Նպաստընկալները հետզհետէ կը հեռանային, քիթերնուն տակէն մռլտալով եւ բողոքի տրտունջներ բարձրացնելով տրուած նպաստին քանակին դէմ:

Երբ վերջին ծերուկն ալ մեկնեցաւ, անթացուպով քալող եօթանասունամեայ մարդ մը, Սաթենիկ ոտքի ելաւ, պատրաստուեցաւ ներս մտնելու, դուռը կամաց մը զարնելէ ետքը: Բայց դռնապանը կրկին տնկուեցաւ իր դէմը:

— Քիչ մը սպասէ ըսինք ա, աս ի՞նչ անհամբերութիւն է...

— Ո՞վ է, ի՞նչ կայ, տահա չլմնցա՞ն, — հարցուց խոշոր, հրամայական ձայն մը:

— Էֆէնտի, կնիկ մը կայ, առտուընէ ի վեր եկեր կը սպասէ...

— Ո՞վ է, արձանագրուա՞ծ է, ի՞նչ կ'ուզէ...

— Չէ, էֆէնտի, նոր կնիկ մըն է, ուրիշ առեն չէ եկած, Ֆերիգիւղէն է եկեր...

— Ներս կանչէ նայինք:

Դռնապանը այս հրամանին վրայ դուռը բացաւ եւ Սաթենիկին ըսաւ.

— Հայտէ՛, ներս մտիր... ոտքերդ սրբէ, կո՞յր ես, խսիրը չե՞ս տեսներ...

Հէք կինը, երկչոտ ու դողահար, ոտքերը սրբեց եւ երկու քայլ առաջ գալով կեցաւ, խոնարհ, սպասողական դիրքով մը:

Կանաչ ծածկոցով խոշոր սեղանի մը մէջտեղը թիկնաթոռին վրայ բազմած էր ազնուաշուք Ղուկաս էֆէնտի Կելկիթեան, Աղքատախնամի ատենապետը, ինչպէս նաեւ Կալուածոյի անդամը, քառասունեւհինգը անցած՝ միջահասակ գիրուկ մարդ մը, գլուխը քիչ ճաղատ, խոշոր բերան մը, լայն՝ վաւաշոտ շրթունքներով: Ֆէսը հանած էր գլխէն եւ մերթ ընդ մերթ ճարպոտ կլոր ձեռքովը ճակատը կը շփէր, անընդհատ ծխելով: Իր շուրջը բոլորուած էին Աղքատախնամի բոլոր անդամները, ատենադպիրը, գանձապետ եւայլն. բայց յայտնապէս կ'երեւար, որ անոնք ամէնքն ալ անկարեւոր մարդիկ էին, ու հոն տիրապետող ամբողջ հեղինակութիւնը Ղուկաս էֆէնտիին էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(3 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

նինք բազմաթիւ հրատարակութիւններ, մասնաւորաբար ամերիկեան շրջանէն, ուր կ'երեւի թէ կրօնական երգերու զգայնութիւնը քիչ մը տարբեր է մեր հասկացողութենէն...:

Այս պատկառելի հատորներէն մէկուն մէջ ամփոփուած է Կոմիտասեան դաշնաւորումով պատարագը ամբողջութեամբ, յաւելեալ երգէոնի ընկերակցութեամբ մը:

Երեք հարիւր էջնոց այս հատորին մէջ կան ներմուծուած զանազան տօներու յատուկ շարականներ եւ տաղեր:

Ձեռնարկը գնահատելի է անշուշտ, սակայն ասոնց մէջ մենք գտանք ձայնագրութեան եւ դաշնաւորման այնպիսի սխալներ, անճիշդ ըմբռնումներու արգիւնք, որոնք տարօրինակ կը թուին անոնց որոնք քիչ շատ երաժշտութեամբ զբաղեր են:

Ուրիշ հատուածի մը մէջ լայնօրէն բացատրած էինք խօսքերու իմաստին համընթաց երաժշտական չեշտաւորման պայմանագրական եւ կամ գոնէ տրամաբանական համադրութիւնը:

Սոյն յաւելեալ մասերը եթէ հեղինակութիւններն են հատորը հրապարակողին բուն, կրնային գոնէ խնայել պատարագի այն բաժիններուն որոնք մասամբ Կոմիտասի ուղղակի դաշնաւորումն են, առանց ընկերակցութեան, եւ որոնց յարմարցուած երգէոնի կամ դաշնամուրի ընկերակցութիւնը բոլորովին կը խեղաթիւրէ կտորին նկարագիրը:

Այսպէս՝ Ամէն եւ ընդ հոգւոյդ քում, կամ՝ Ով է որպէս պէտք չէ շփոթել Շուպերթի կամ Շումանի ռոմանսի մը հետ''' Հայր Մերը Վակներեան կամ Մէնտէլսընեան քայլերգի հետ...:

Այստեղ՝ աչքառու սխալ մըն ալ դաշնաւորման վերջաւորութիւնն է, որ հիմնուած պէտք էր ըլլար գործական ձայնաշարին վրայ, յանգելով մինէօռ թոնի մը: Այս ինքնատիպ եւ տպաւորիչ դաշնաւորման սկզբունքը շատ լաւ ըմբռնած էր վարդապետը, ինչ որ չէ յարգուած նոյն դաշնաւորման մէջ որ կը վերջանայ մի մաժէօռով, փոխանակ յանգելու սոլ մինէօրի:

Աւելնենք քիչ մըն ալ Քրիստոս պատարագի մասին, որ ունի ռիթմիք ընկերակցութիւն մը, երբեմն յիշեցնելով Լիսթի մէկ ռափսոտին, աղչեցուցիչ սայթաքում...

Այս բոլորը կրնանք դասել ամերիկեան այլանդակութեանց կարգին: Բայց, խնայելէ կարգ մը մեղեդիներուն որոնք ըգմայլելի գոհարներն են մեր շարականներուն:

Ասոնցմէ մին «Աչքն ծով» մեղեդին, խնդրոյ նիւթ հատորին մէջ ամբողջովին խեղաթիւրուած, ձայնագրութեան եւ անճարակ դաշնաւորման մը նմոյշ է, անընդունելի գրութեամբ:

Վերջապէս՝ բազմաթիւ տաղեր կան հոն, որոնք ընդունակ չեն անպայման եռաձայն կամ քառաձայն դաշնաւորման, եւ տեղ գտած են հոն, եւ որոնց միաձայն երգուածքը նախընտրելի է:

Միաւարկ սիրուն տնակներ երբեք չեն նպաստաւորուիր երբ իրենց վրայ բարձրացնել կը փորձուի աւելորդ յարկաբաժիններ:

Կը զգանք թէ գուցէ անփափկանկատ նկատուին սոյն դիտողութիւնները երաժիշտի մը կողմէ, սակայն չենք ալ կրնար հանդուրժել որ նման անվաւեր հրատարակութիւններ պաշտօնական բնոյթ ստանան:

Կ'ըսուի թէ սոյն հատորը տպագրուեր է տարածուելու համար, հազար օրինակ:

Մեր կողմէ աւելցնենք՝ հազար ափսոս:

Ամբողջութիւնը՝ դատելով իր մէթըտ–ճոմիք ոճէն ինչ որ կը վերաբերի գործիական ընկերակցութեան, անոր նկարագիրը աւելի դաշնամուրային է, քան թէ երգէոնի գրականութեան, եւ մեր հոգեւոր երգերը կը պատշաճին աւելի այս վերջինին ընկերակցութեան:

Տարբեր բան է եթէ հեղինակ մը ներշնչուելով հոգեւոր երգերու նկարագրէն ինքնայատուկ գործ մը յօրինել փափաքի օրաթորիոյի ձեւով. այս պարագային ամէն բան թոյլատրելի է իր պատասխանատուութեան տակ, սակայն խնդրոյ առարկայ հատորին կ'ընկերանայ նաեւ հետեւեալը «Երգեցողութիւնք սրբոյ պատարագի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ» պաշտօնական ձեւ մը, եւ որ հաւանաբար կը յանձնարարուի գործածել:

Հատորին մէջ ամփոփուած են նաեւ Ջրօրհնէքի կարգը: Այսօր ձայնն Հայրական կտորին մէջ, այստեղ սոլ մաժէօռ, հիմնաձայնին երկրորդ նոթը լա, պէտք է ըլլայ լա տեղ:

Բոլոր Աջի պատկանող երգերուն հիմնաձայնին երկրորդ նոթերը պէտք է ըլլան տեղ: Այս պարագային Եկմալեանի ձայնագրած Ամէն եւ ընդ հոգւոյդ քումը, սխալ հիմնաւորուած է:

Ով զարմանալին ամբողջութեամբ տարօրինակ մթնոլորտ կը ստեղծէ, ուր՝ բացի ակներեւ սխալներէ, դաշնաւորող երաժիշտը երբեք չէ թափանցած Գետ մի՛ զարհուրիր բաժնի բռնի նկարագրին, որ ամէնէն հետաքրքրական մասը պէտք է ըլլար:

Երկուքն ալ վրիպած գործեր են: Ասոնց անհերքելի դաշնաւորումը Կոմիտասի լաւագոյն մշակումներն են, եւ հաւանաբար հեղինակը ծանօթ էր անոնց. այլեւս ի՞նչ հարկ կար տարբեր եւ անպատշաճ ձեւով ներկայացնել զանոնք:

Մեր նշած սոյն աշխատասիրութեան մէջ մենք երբեք չհանդիպեցանք փուաճ տ'օոկի մը, նշան՝ որ թոյլ կուտայ տեւողութեան երկարաձգման կամ հանգիստի մը, երգուած ատեն. բան մը որ կենսական անհրաժեշտութիւն է մեր հոգեւոր երգերուն կիրարկման մէջ, մանաւանդ այն պարագային երբ մեղեդիական գիծը պայմանագրական տրոհակներով (մըգիւռ) կաշկանդել փորձուած է:

Ակներեւ է անշուշտ որ հատորին հեղինակները լիովին ծանօթ են մեր երգերու կարգուսարքին: Սակայն յայտնի է որ իրենք խսկ չեն երգած զանոնք այնպէս՝ ինչպէս թուղթին յանձնած են:

Ուրիշ անգամ մը հանդիպեցանք տարբեր հրատարակութեան մը, այս անգամ հոգեւորականի մը կողմէ:

Երաժշտանոցի տարրական կարգի աշակերտ մը պիտի չգործէր այնպիսի սխալներ՝ զորս նշմարեցինք:

Դարձեալ Ամերիկայի մէջ, կրկին տպագրուեր է Եկմալեանի ձայնագրած պատարագը:

Փափաքելի էր որ գոնէ ակներեւ սխալները սրբագրուած ըլլային, եթէ ցանկալի էր որ անիկա տարածուէր եւ ընդհանրական դառնար:

Գրական կամ երաժշտական որեւէ լաւ կամ գէշ գործ կարելի է հրատարակել որպէս անձնական յղացում, հեղինակին պատասխանատուութեամբ:

Սակայն, երբ խնդիրը կը վերաբերի անցեալէն ժառանգուած հասարակական գործի մը վերարտադրութեան, մանաւանդ ծիսական երգերու, կը խորհինք թէ ամենալուրջ ուսումնասիրութենէ յետոյ պէտք է հանրութեան հրամցուին, քանի որ պիտի փոխանցուին յաջորդող սերունդներու:

Երբ կը զգուշանանք որ պարզ նամակի մը մէջ խսկ ոճի կամ տառասխալի հետք չտեսնուի, ապա ուրեմն պայման է որ նուիրական հանգամանք ունեցող գործեր չունենան քննադատելի կողմեր:

Ի տես այս սանձարձակ կացութեան, թերեւս երբեմն նախընտրելի է որ սկըսնակ երգիչներ ապաւինին իրենց երէց դպրապետներու ցուցմունքին, եւ բերանացի ուսուցման, քան թէ առաջնորդուին այսօրինակ ճախող ձայնագրութիւններէն:

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ԱՂԱԲԱԲԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Երկարատեւ հիւանդութենէ ետք մեռած է Փրոֆ. Ռուբէն Աղաբաբեան, որ վարիչն էր Վրաստանի Բազմարուեստից հիմնարկութեան ճարտարապետութեան ամպիոնին: Ծնած էր Թիֆլիս, 1911ին: Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած էր տեղւոյն վրայ մինչեւ 1927, որմէ ետք հետեւած էր Թիֆլիսի Բազմարուեստից հիմնարկութեան ճարտարապետութեան բաժնի դասընթացքներուն: Մօտաւորապէս քառասուն տարի զբաղած էր ճարտարապետներ դաստիարակելու գործին, Վրաստանի մէջ: 1943–49ին աշխատած է նաեւ Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկութեան մէջ:

«Հայաստանի եւ Վրաստանի զմբէթային շինութիւնների կոմպոզիցիան» աշխատութեան համար, 1950ին, ստացաւ ճարտարապետութեան տոքթորի գիտական աստիճան: Անոր գրչին կը պատկանին նաեւ ուրիշ այլ ուսումնասիրութիւններ: Միաժամանակ զբաղած է գրականութեամբ գրելով բանաստեղծութիւններ եւ գրականագիտական յօդուածներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ ՏԸ ՊԷՅՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ.— Ինչպէս ամենուրեք, Սէն Մօրիսի Վրացեան խումբը նաեւ տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակը, հովանաւորութեամբ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի, Կիրակի Դեկտ. 13ի կէսօրէ ետք տեղւոյս Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Ժամանակէն առաջ խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր արդէն հանդէսի վայրը, սրահը նեղ կուգար բոլորին, սակայն շնորհիւ կարգադիր ընկերներու անմիջական աշխատանքին, ամէնքն ալ տեղաւորուեցան սեղաններու շուրջ: Հակառակ ձմեռուան խիստ եղանակին, Լիոնէն, Վալանսէն, Մարսէյլէն եւ Տէսինէն հայ ազգայիններ չէին զլացած իրենց ներկայութիւնը բերելու օրուան տօնակատարութեան:

Օրուան նախագահը ընկ. Ս. Առաքելեան, բացման խօսքը կատարելէ ետք մէկ վայրկեան յոտնկայս հրաւիրեց ներկաները խոնարհելու Դաշնակցութեան բիւրաւոր հերոսներու յիշատակին. յարգանքի ցոյցէն ետք, գեղարուեստական բաժինը սկսաւ «Մշակ բանուոր» քայլերգով: Արտասանեցին եւ երգեցին օրիորդներ եւ տիկիններ Ա. Ունճեան, Հ. Տարագճեան, Ա. Քէչէճեան, Ս. Տարագճեան, Պ. Պ. Գ. Տարագճեան, Ս. Արմուտեան, ընկ. Յ. Պէրպէրեան իր մասնակցութիւնը բերաւ ջութակով: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Վալանսէն յատկապէս հրաւիրուած Նոր Սերունդի պարախումբը, յաջողապէս պարելով շարք մը հայկական պարեր:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Մ. Միրզէ որ պարզեց օրուան տօնին իմաստը եւ անդրադարձաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ութ տասնեակ տարիներու գործունէութեան եւ գոյատեւման, յատկապէս շեշտեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գոյութեան անհրաժեշտութիւնը շրջանիս մէջ: Քաջալերական խօսքեր ուղղեց Վրացեան խումբին, մաղթելով անոր յառաջացում հայ ազգի եւ հայ մշակոյթին պահպանման մէջ:

Հանդէսէն ետք սկսաւ ընտանեկան խնջոյքը յեղափոխական եւ ազգային երգերով, որոնցմէ ոգեւորուելով, սկսան ներկաներուն տոհմական պարերը:

Ուշ գիշերին վերջ գտաւ խնջոյքը խանդավառ մթնոլորտի մէջ, գոհացնելով հանդիսականները:

Խ. ՃԻԼՕՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Զօրաբաժնի հրամանատարը վախցաւ խորհելով թէ չըլլայ որ ատոր համար զինքը մեղաւոր բռնեն: Ծաղրածու սպան Դիմոխինի կարմիր քիթը եւ դուրս ցցուած փորը, եւ այնպիսի ճշդութեամբ ձեւեց անոր դէմքն ու դիրքը որ Նեսվիծքին չկրցաւ զսպել: Կուտուզով ետին նայեցաւ. սպան վայրկեանաբար փոխուեցաւ եւ լուրջ, յարգալի, անմեղ արտայայտութիւն մը ստացաւ:

Երրորդ վաշտը վերջինն էր եւ Կուտուզով մտածկոտ կեցաւ. նկատելի էր որ բան մը մտաբերել կ'աշխատէր: Անտրէյ իշխանը շքախումբէն զատուեցաւ եւ կամաց մը ըսաւ ֆրանսերէն.

— Հրամայեցիք յիշեցնել պաշտօնանկ Դոլոխովի մասին, ան այս գունդին մէջ կը գտնուի:

— Ո՞ւր է Դոլոխովը, հարցուց Կուտուզով:

Դոլոխով, որ արդէն զօրշ վերարկու հագած էր, երբեք չէր սպասեր այդ բանին: Շիկահեր, պայծառ կապոյտ աչքերով զինուորի բարեկազմ կերպարանքը դուրս ելաւ վաշտէն, ընդհանուր հրամանատարին մօտեցաւ եւ բարեւի կեցաւ:

— Խնդի՞րը, հարցուց Կուտուզով խոժոռելով:

— Այդ Դոլոխովն է, ըսաւ Անտրէյ իշխանը:

— Հա, ըսաւ Կուտուզովը: Կը յուսամ որ այս դասը քեզ խելքի կը բերէ, լաւ ծառայէ, կայսրը ողորմած է: Ես ալ քեզ չեմ մոռնար, եթէ արժանի ըլլաս:

Դոլոխով կապոյտ պայծառ աչքերը ընդհ. հրամանատարին վրայ սեւեռած էր այնպիսի յանդգնութեամբ մը, որ կարծես իր արտայայտութեամբ կը պատռէր ձեւականութիւններու ու պայմանականութիւններու վարագոյրը, որ այնպէս հեռու կը բաժնէ ընդհանուր հրամանատարը պարզ զինուորէ մը:

— Բան մը միայն պիտի խնդրեմ, Ձերդ պայծառափայլութիւն, ըսաւ ան իր հընչուն, հաստատուն եւ անդորր ձայնով, կը խնդրեմ մեղքս քաւելու եւ դէպի կայսրն ու Ռուսիան ունեցած անձնուիրութիւնս ցոյց տալու առիթ տաք:

Կուտուզով դարձաւ, անոր դէմքին վրայ երեւցաւ նոյն ժպիտը, որ Դիմոխէն դարձած ատեն երեւցած էր: Ետ դարձաւ եւ կնճռոտեցաւ. կարծես ատով ըսել կ'ուզէր թէ այն բոլորը ինչ որ Դոլոխով ըսաւ եւ դեռ կրնար ըսել, ինք շատոնց գիտէ, եւ այդ բոլորը արդէն ձանձրացուցած են զինքը: Ապա դէպի կառքը դիմեց:

Զօրաբաժինը վաշտերու բաժնուեցաւ եւ ճամբայ ինկաւ Բրաու–Նաուէն ոչ հեռու նշանակուած իջեւանները ուր նոր կօշիկներ, հագուստներ եւ հանգստութիւն գտնել կը յուսային:

— Ինձմէ չէ՞ք գանգատիր, Փրոխոր Իկնատիչ, ըսաւ զօրաբաժնի հրամանատարը մօտենալով 3րդ վաշտին եւ հասնելով անոր առջեւէն քալող Դիմոխինին (հրամանատարին դէմքը քննական այցելութենէն ետքը անսահման ուրախութիւն կ'արտայայտէր) կայսերական ծառայութիւն է... չըլլար... ուրիշ անգամ աւելի դէշ բան մը կը պատահի... ես ինքս ներողութիւն կը խնդրեմ, դուք կը ճանչնաք զիս... շատ գոհ եղայ: Ձեռքը սպային երկնցուց:

— Խնդրեմ, ժեներալ, միթէ՞ կը համարձակիմ, պատասխանեց սպան, կարմրած քիթով եւ ժպտելով եւ առջեւի երկու ակռաներու պակասութիւնը ի յայտ բերելով:

— Պարոն Դոլոխովին յայտնեցէք, որ ես զայն չեմ մոռնար, թող հանգիստ ըլլայ: Հա՛, խնդրեմ ըսէք, ան ազդեցիկ մարդոց հետ բարեկամական կապեր ունի... ուրեմն դուք անոր...

— Կը կատարեմ, ձերդ գերազանցութիւն, ըսաւ Դիմոխին, ժպիտով մը հասկցնելով որ հրամանատարի կամքը կ'ըմբռնէ:

— Այո, այո:

Հրամանատարը վաշտին մէջ Դոլոխովը փնտռելով անոր մօտեցաւ, ձիու սանձը քաշեց:

— Շուտով ուսադիրներ, ըսաւ անոր:

Դոլոխով նայեցաւ, բան մը չըսաւ եւ իր ծաղրական խնդուն դէմքի արտայայտութիւնը չփոխեց:

— Է՛հ, լաւ է լաւ, շարունակեց հրամանատարը, իւրաքանչիւրիդ մէյ մէկ բաժակ օղի իմ կողմէս, աւելցուց լսելի ձայնով. ամէնքէդ ալ շնորհակալ եմ, փառք Աստուծոյ, եւ վաշտին քովէն անցնելով միւսին մօտեցաւ:

— Ճիշդ ըսելով, աղէկ մարդ է, անոր մօտ ծառայել կարելի է, ըսաւ Դիմոխին իր քովէն քալող սպայի մը:

— Մէկ խօսքով գուրտի թագաւորն է (հրամանատարին անունը գուրտի թագաւոր էին դրեր) ըսաւ սպան խնդալով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Լիզա Տապաղեան, այրի Տիկին Սաթենիկ Արազյեան (Երեւան), այրի Տիկին Վարդիթեր Տապաղեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Ոսկանեան (Երեւան), Տիկին Շուշիկ Պունիաթեան (Երեւան), Պ. Մարտիրոս Տապաղեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Մի-նասեան եւ կարինէ (Ուկրայնիա), Կուլողեան ընտանիք (Երեւան), Մարիա եւ Թամարա Մինասեան (Երեւան), այրի Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան, այրի Տիկին Սիրուն Լերթողեան, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շրտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան (Օպոն), այրի Տիկին Աստղիկ Հախնազարեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան, այրի Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեան, Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան, այրի Տիկին Վեհանուշ Ջրբաշեան եւ ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Սոմճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, եղբօր, տագրոջ, հօրեղբօր, եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 1ին, 79 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունուար 8) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անկէնի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Լիզա Տապաղեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն։

Այրի Տիկին Նուարդ Տէր-Յակոբեան (ծնեալ Ղորղորեան), Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տէր-Յակոբեան, Ջզօն Եպիսկ. Տէր-Յակոբեան (Միլանօ), այրի Տիկին Յակոբ Տէր-Յակոբեան եւ զաւակները (Իրաք), Տիկին Զապէլ Տէր-Յակոբեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Արամ Ղորղորեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 29ին, արկածի հետեւանքով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունուար 8) ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռիւէօյ-Մալմէզոնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Պ. Անդրանիկ Բարերդեան, Տոքթ. եւ Տիկին Ժիրայր Բարերդեան եւ զաւակը, Օր. Մատլէն-Անի Բարերդեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալայճեան ինչպէս նաեւ Խանճեան եւ Ներսէսեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ԲԱԲԵՐԴԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 68 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 2ին, Շաբաթ Սէն-Քլէր սիւրԼէլ եկեղեցւոյ մէջ։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Ա. Բաբերդեանի եւ ընտանիքին։

Այրի Տիկին Մարի Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօղոսեան եւ զաւակը, Օր. Իրմա Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Քիւլէրեան եւ զաւակը (Ամերիկա), այրի Տիկին Շնորհիկ Մուրատեան (Երեւան), Պր. Զատիկ Կոչեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան եւ զաւակը (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան (Ալֆորվիլ), Օր. Հռիփսիմէ Փափազեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Նորայր Մարգարեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Պալեան եւ զաւակները (Լիոն) Տէր եւ Տիկին Կարապետեան և զաւակները (Լիոն), ինչպէս նաեւ Հայր Գեղամ Բաչաեան եւ Զօրեան, Երամեան, Մովսէսեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

(Զէյթունցի)

մահը որ պատահեցաւ 70 տարեկանին իր բնակարանին մէջ, 6 Ռիւ Մանուէլ, Էքսան-Փրովանս, 31 Դեկտեմբեր ժամը 23ին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 4ին, առաւօտ ժամը 9ին Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցին, Մարսէյլ

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԾՆՈՒՆԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

5 Յունուար, Երեքշաբթի Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 15,30ին։

6 Յունուար 1971, Չորեքշաբթի Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

7 Յունուար, Հինգշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին. յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Յունուար Շաբաթ.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Պատարագը պիտի մատուցանէ Տէր Հմայեակ Խաչակիր Քհնյ. Համբարձումեան։ Սկիզբն արարողութեանց կէսօրէ վերջ ժամը 16,40ին։

10 Յունուար Կիրակի.— Տօն Ս. Ծնընդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Պատարագը պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ՝ 9,45, Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Շնորհաւորագիրին եւ քարոզ՝ 11, Արարողութիւն Ջրօրհնէքի՝ 11,45։

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Թաղին բարեպաշտ ժողովուրդին թէ Ս. Ծնունդի տօնը կը տօնէ 6 Յունուարին։

Ճրագալոյցի արարողութեան պատարագը ժամը 16,30ին, 5 Յունուար Երեքշաբթի։

Ծնունդ 6 Յունուար Չորեքշաբթի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8,30ին։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւն, 9 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին։

Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրհօրհնէք, 10 Յունուար Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։

Երգեցողութիւնք տեղւոյն երգչախումբին կողմէ։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Երեքշաբթի ժամը 17ին Ճրագալոյց։ Չորեքշաբթի Ծնունդ, ժամը 9,30ին ժամը 12ին՝ Ջրօրհնէքի արարողութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի (Յունուար 7) ժամը 20,30ին ընկ. Շերպէթճեանի բնակարանը, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը ճիշդ 9ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ - Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Ֆերիտէ մայր Թրթիռեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ Պ. Յ. Հոսիկեան 20 ֆր. եկեղեցիին, Տիկին Տէր-Գէորգեան, Ֆերիտէ մայր Թրթիռեանի մահուան տարելիցին առթիւ 10 եկեղեցիին, 20 Մարսէյլի Մշակ. Տան, Տէր եւ Տիկին Կ. Թութելեան 10 եկեղեցիին 10 Մշակ. Տան։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անահիտ Փաստրմաճեան, փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին ի նպաստ հիւանդանոցի կարօտեալներու, իր հօրեղբօր՝ Հրանդ Փաստրմաճեանի մահուան առթիւ։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Օգափոխութեան կայանի կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.

Տէրթոմայեան հաստատութիւն 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ս. Հայերեան Պր. Ս. Պալապանեան, Տիկին Ս. Շէմէտիկեան 200ական, Պր. Լորիս Մաթէոսեան, Տիկին Ս. Մարաշլեան, Պ. Վայք Տէր-Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Հայրապետեան (Իսի-լէ-Մուլինօ), Տիկին Մ. Տօնապետեան 100ական, Պր. Տիրան Մանկըրեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Քէպապճեան, այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան, Պր. Պօղոս Ֆրէնկեան, Յակոբ Աչճեան (Լէ Լիլա), Քէփճեան եւ Եղիսեան ընտանիք (Օլնէ սու Պուա), Ա. Յովհաննէսեան (Նըվէր), Ա. Սարգիսեան (Հէրպլէ), Օր. Ա. Սարգիսեան 50ական։ Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան (Պանեօ), Մատաթ Ղազարոսեան, Աղեքսանդր Յակոբոֆ, Տիկին Ա. Պլանչթայ, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Յովհաննէսեան (Վիլ տ'Ավրէ), Օր. Շ. Սէֆէրեան, Տիկին Ն. Բարմաքսըզեան երեսունական ֆր.։ Փիէր Հալաճեան Պոր - տօ), Տէր եւ Տիկին Գրլէման Գասպարեան (Առնուվիլ), Տէր եւ Տիկին Պարտիզպանեան, Տիկին Իրա Ռընէ, Պր. Թադէւոսեան (Նէօյի), Տիկին Մ. Կիւմիւշ, Օր. Պէատրիս Աւետիքեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Շահպազեան (Առնուվիլ), Պր. Հ. Եփրեմեան, Տիկին Ս. Թահթաճեան, Օր. Գ. Գոհարեան 15ական ֆր.։

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ

ԺԸ. ԵՒ ԺԹ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ 5 ֆր.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

վրձինով եւ գրիչով 12 ֆր.

(16 վանքերու նկարներով)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

MUTAFIAN — 25, Rue du Fort

92 - Chatillon s/Bagneux

ՆՈՒԷՐ

Պ. Միսաք Երանեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Առնուվիլի հայկ. դպրոցին տօնածառին առթիւ։

×

Բարեպաշտ Տիկին Դարբինեան Եաղկիւլ, Ալֆորվիլաբնակ, իր ամուսնոյն որբ. Դարբինեան Կիւրեղի մահուան տարելիցին առթիւ ու անոր հոգւոյն 100 Ֆ. կը նուիրէ Անթիլիի ծերանոցին, 100 Ֆր. ալ Ալֆորվիլի հայ եկեղեցւոյ պայծառութեան ու իւղագինի։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, Ամանորեայ Ս. Ծնունդի առիթով տօնածառի հանդէս մը կազմակերպեց։

8 Յունուար Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Պետական Թատրոնին մէջ։ Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը անխտիր։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին։

Խմբերգ, արամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ կարգ մը մանկական անակընկալներ։ Կը խնդրուի սիրելի հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը։

Պիտի ծեմադրուի ճիշդ վերոյիշեալ ժամուն։ Արդ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Աւանդական կաղանդ պապան պիտի բաշխէ նուէրներ սրահի մէջ գտնուող բոլոր տղոց։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Շաբաթ, Յունուար 29, ժամը 14էն 18,30 Ֆրանս-Քիւլթիւռ յայտագիր մը կը յատկացնէ ֆրանսահայ գաղութին՝

La légende Arménienne

ընդհանուր խորագրին տակ։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՑԵԼ ԱՄ ԶԷ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25էն ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5

Մեկնում, Յունուար 25, ժամը 22,10 Կառ տը լ'Էսթէն Արլպերկ - Էքսփրէսով եւ ժամանում Ցել ամ Զէ ժամը 14,15ին։ Հաստատում Ֆիշըր Վիռթ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք - պաղ ջուր, տուշ, խնամուած ճաշ։

Բարձրութիւն 758 մեթր, շատ յարմար յոգնած մարդոց համար, կլիման մեղմ է, քաղաքը պաշտպանուած ըլլալով շրջակայ լեռներով։ Շրջանը ունի դահուկի ձիւնուղիներ (փիսթ) սկսնակի եւ վարժ մարդոց համար։

Մասնակցութիւն 455 ֆր.

(երթուդարձ ճամբորդութիւնը եւ պանդոկ ու ճաշ (առանց խմիչքի)

Կանխավճար՝ 100 ֆրանք

մնացեալը Յունուար 30էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES

EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian Collège »

Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION

UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE

EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :

Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)

Librairie Orientale, 51 Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 6 JANVIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·006

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.006

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ

Լատին եւ Բողոքական եկեղեցիները ի սփիւռս աշխարհի Դեկտեմբեր 25ին տօնեցին Յիսուսի Ծնունդը: Իսկ այսօր՝ Յունուար 6ին կը տօնեն Աստուածայայտնութիւնը:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին, հաւատարիմ դարաւոր աւանդութեան, Յունուար 6ին միաժամանակ կը տօնէ «Ծնունդն ու Յայտնութիւնը Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի», երգելով՝ «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ»:

Մեր եկեղեցին 1923ին լքելով Հին (Յուլեան) տոմարը, ընդունեցաւ Նորը, (Գրիգորեան), որ 13 օր առաջ է Հինէն: Այդ թուականէն սկսեալ Ծնունդը կը տօնէ Նոր Տոմարով Յունուար 6ին (փոխանակ 6+13=19ի):

Միայն Երուսաղէմի Ս· Յակոբեանց միաբանութիւնն է, որ կրօնական տօներու համար պարտաւորուած ըլլալով պահել Յուլեան տոմարի թուականները, Ծընունդը կը տօնէ Նոր Տոմարով Յունուար 19ին:

Էջմիածնի օրացոյցը առանձին յաւելուածով կարեւոր տօներու օրերը կուտայ նաեւ ըստ Հին Տոմարի:

Մեր ներկայ նիւթապաշտ աշխարհին մէջ Ծնունդը երկար ատենէ ի վեր դադրած է ըլլալէ զուտ կրօնական տօն մը: Դարձած է փոքրիկներուն համար նուէրներ ստանալու, մեծերուն համար ընտանեկան շրջանակի կամ հասարակաց հաւաքավայրերու մէջ զուարթ խրախճանքներ կազմակերպելու օր:

×

Յիսուս ծնաւ Բեթղեհէմի խոնարհ մէկ մսուրին մէջ, սահմանուած պատսպարելու ընտանի կենդանիներ: Մեծցաւ խոնարհ ու համեստ պայմաններու մէջ, հալածուած բոլորէն: Իր վարդապետութիւնը քարոզեց անուս, խոնարհ ձկնորսներու եւ աշխատաւորներու:

Մատնուեցաւ իր իսկ մէկ աշակերտէն: Դատապարտուեցաւ, չարչարուեցաւ ու խաչուեցաւ իր ազգակիցներուն ձեռքով:

Սակայն «ձայն բարբառոյ յանապատի» չմնացին իր քարոզները: Աշակերտները, Հոգին Սուրբէն ներշնչուած, վարդապետութեան վերածեցին զանոնք եւ տարածեցին արեւելեան կողմն աշխարհի: Եւ շատ աւելի հեռուները:

Հաւատք, յոյս եւ սէր քարոզեց:
Հրաշքներ գործեց հաւատքի ուժով:
Յոյս ներշնչեց տառապեալներուն:
Սիրեցէ՛ք զմիմեանս պատգամեց:

Ազատութեան, խաղաղութեան, անձնազոհութեան, համբերութեան, իրերօգնութեան, ներողամտութեան եւ այլ առաքինութեանց գաղափարները ներշնչեց իր աշակերտներուն:

Դարագլուխ կազմեց իր ծնունդը:
Դարձաւ հիմնադիրը նոր աշխարհի մը:

Իր գալուստով մարդկութիւնը թօթափեց խաւարը եւ դիմեց դէպի լոյս: Բռնեց քաղաքակրթութեան ճամբան:

Աւետարանը դարձաւ ներշնչման անսահման աղբիւր հաւատացեալներու համար:

Ներկայիս, իր ծնունդէն քսան դար ետք, հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ, ի ծագս աշխարհի, իր անունով կ'երդուընան: Կ'առաջնորդուին իր հաստատած սկզբունքներով, որոնք յաւիտենական են:

Այսօր քրիստոնէական եկեղեցին կ'ոգեկոչէ Բեթղեհէմի հովիւները, որոնք երկնային հրեշտակներուն հետ միասին աշխարհի կ'աւետէին աստուածորդիին ծընունդը եւ կը փառաբանէին զայն, հեշտալուր երգելով·

Փա՜ռք ի բարձունս Աստուծոյ,
Եւ յերկիր խաղաղութիւն,
Ի մարդիկ հաճութիւն:

Երկրի վրայ խաղաղութեան եւ մարդոց միջեւ հաճութեան կը ձգտի աղատատենչ մարդկութիւնը սեղծագործութենէն ի վեր:

Աշխարհի ճակատագիրը վարողներն ու հաւատացեալներու հոգիին տիրապետողները Ծննդեան իրենց պատգամներուն մէջ կը կրկնեն ինչ որ հովիւներն ու հրեշտակները կ'երգէին մսուրին շուրջ ու վերեւ՝ քսան դար առաջ.

Եւ յերկիր խաղաղութիւն,
Ի մարդիկ հաճութիւն:
Ցանկալի հեռանկարներ:
Անհա՜ս երազներ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՇՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՁԻՒՆ – ՁՄԵՌԸ

Բացառիկ ցուրտը կը շարունակուի ընդհանրապէս Ֆրանսայի զանազան շրջաններուն եւ, յատկապէս, Ռոնի, Ալբէնի եւ Տռոմի մէջ, առանց նկատի առնելու բնականաբար լեռնային վայրերը: «Ֆրանսայ կը դողդղայ», կը գրեն տեղական թերթերը, որոնք կը ներկայացնեն նաեւ ցուրտին աստիճանաչափը շրջանէ շրջան: Այսպէս, Միջերկրականի ափերուն, ինչպէս, օրինակ, Սէն-Ռաֆայէլ, ջերմաստիճանը զերոյէն վար 4 աստիճանի իջած է· Նիսի մէջ զերօ· աւելի վեր, ինչպէս Կրընոպլը եւ Սէնթ Էթիէն՝ –24էն մինչեւ –26: Փարիզեան շրջանը եւս զերծ չէ ցուրտէն եւ, մանաւանդ, մշուշէն, որու հետեւանքով լրջօրէն խանգարուած է Օրլիի օդակայանի երթեւեկը:

Ռոնի նահանգին մէջ ձիւնը դադրած է, թէեւ մշուշը կը շարունակէ արգելք հանդիսանալ երթուղիներու բնականոն գործածութեան: Այսպէս, Վալանս աղջի օր բառին բուն իմաստով անդամալուծութեան ենթարկուած է, քանի որ փողոցներու մէջ կայք հաստատած բեռնատար կառքերու թիւը միայն 200է աւելի եղած է: Հեռաձայնային կապը քաղաքին մէջ անկարելի եղած է գործածել եւ բժիշկ կանչելու համար մարդիկ հարկադրուած են ոստիկանատուները հեռաձայնել:

Հաղորդակցութեան միջոցներու հաստատման համար լուրջ աշխատանք կը կատարուի, անշուշտ, շատ դժուար պայմաններու մէջ: Մարսէյլ – Լիոն երթուղիները կարելի եղած է գործածութեան դնել միայն մէկ ուղղութեամբ՝ հարաւէն հիւսիս եւ այն ալ տեղ-տեղ շղթաներու գործածութեամբ կարելի է յառաջանալ ինքնաշարժով:

Զօրաւոր ձիւնամրրիկէն շաբաթ մը ետք դեռ կառքերն ու բեռնատար ինքնաշարժները լքուած վիճակի մէջ կը մնան ճամբաներու վրայ, խանգարելով երթեւեկը եւ դժուարացնելով երթուղիներու մաքրութեան գործը:

Շաբաթէ մը ի վեր հազարի մօտ զինուորներ անդուլ կ'աշխատին մաքրելու եւ կարգաւորելու համար երթեւեկութեան ուղիները, սակայն, ընդհանուր առմամբ, անկազմակերպ վիճակ մը կը պարզէ այդ աշխատանքը: Արդարեւ, տեղական մամուլի թղթակիցներուն համաձայն, Օրսեք ծրագիրը պարզապէս անգործնական եղած է, ինչ որ քննադատութիւններու առիթ կուտայ:

Համաձայն օդերեւութական կայանի նախատեսութեան, յառաջիկայ 48 ժամերու ընթացքին վերջ պիտի գտնէ բացառիկ ցուրտը առնուազն երկրին մէկ կարեւոր մասին մէջ:

Ցուրտը Եւրոպայի մէջ տարածուած է գրեթէ ամէնուր: Յատկապէս Սպանիոյ մէջ տեղ-տեղ –24 աստիճան արձանագրուած է: Եուկոսլաւիոյ մէջ շրջաններ կտրուած են իրենց կեդրոններէն: Նոյնիսկ Հնդկաստան ենթակայ եղած է բացառիկ ցուրտի մը: 38 հոգի մեռած են պաղէ:

Բացառիկ ցուրտին եւ, յատկապէս, երթուղիներու փակման հետեւանքով պարենաւորումի դժուարութիւններ կը նըկատուին զանազան վայրերու մէջ: Փարիզ եւս դժուարութիւններ կ'ունենայ:

Բնութեան ստեղծած դժուարութիւններուն յաջորդեց նաեւ աղէտալի արկած մը, որու զոհ գացին 14 անձեր, հարաւային Ֆրանսայի Օշ գիւղաքաղաքի բնակիչներէն:

Արդարեւ, կառատան մը մէջ զօրաւոր պայթում մը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի օր, որու հետեւանքով քսան յարկաբաժիններէ բաղկացած շէնք մը, որ կը գտնուէր կառատան վրայ, քանդուեցաւ: Յարկաբաժիններէն չորսը երկուքի բաժնուեցան, ութը անգործածելի դարձան, իսկ չորսն ալ բոլորովին քանդուեցան: Մնաց որ ամբողջ շէնքը փլելու վտանգին տակ կը գտնուի:

Հրշէջներն ու ոստիկանական ուժեր շուտով փութացած են աղէտեալ վայրը եւ իրենց կարելին ըրած են ազատելու համար աղէտեալները: Յարդ յայտնի չէ պայթումին յստակ պատճառը· հաւանաբար կուտակուած կազն է, որ պայթումի առիթ տուած է, կամ թերեւս վառելանիւթի շողիացումը:

Ցամենայն դէպս պայթումը այնքան բուռն եղած է, որ Օշ գիւղաքաղաքի ամբողջ կեդրոնը եւ, նոյնիսկ, շրջակաները աւերուած վայրի մը պատկերը կը պարզեն: Ծանուցմներու եւ շէնքերու ապակիներ փշուր-փշուր եղած, ցանկապատեր քանդուած եւայլն:

Դժբախտ ճակատագրի դիպուածներ ալ կը ներկայացուին այս առթիւ: Այսպէս, ընտանիքէ մը միայն մէկ փոքրիկ աղջըկ մը ազատած է, իսկ ընտանիքը ճիշդ նոյն օրը ետ վերադարձած էր ձմեռնային արձակուրդի վայրէն: Այլ պատահար մը՝ սպաննուածներուն մէջ է շէնքին պահակը, որ մէկ գիշերուան համար փոխարինելու եկած էր իր ընկերը, որ անհանգըստութեան պատճառով բացակայած էր գործէ:

Կասքոնեի մայրաքաղաքը՝ Օշ աւերուած քաղաքի մը պատկերը կը պարզէր Երեքշաբթի օր:

Տասնեւչորս սպաննուածներէն զատ նոյնքան մըն ալ վիրաւորներ կան:

Տռոմի շրջանը ստեղծուած կացութիւնը առիթ տուած է նաեւ ոմանց «սեւ շուկայ» ստեղծել: Այսպէս կարգ մը սրճարաններ մինչեւ հատը 15 ֆր· (1500 հին) սանտուիչ ծախած են: Ուրիշ գիւղի մը մէջ տեղւոյն քաղաքապետը թուղթ մը գրած է հացագործին խանութին ճակատը ճշդելով թէ հացը վերապահուած է տեղացիներուն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԼԱՒԱՏԵՍ ՉԷ

Հանրապետութեան Նախագահը մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Յունուար 21ին: Երկուշաբթի օր ընդունելով Դիւանագիտական Մարմնի մաղթանքները Ամանորի առթիւ, Նախագահ Փոմփիտու շատ լաւատես յայտարարութիւններ չըրաւ եւ մտահոգ թուեցաւ ապագայի նըկատմամբ: «Միջին Արեւելքի մէջ, կ'ըսէ Փոմփիտու, բանակցութիւնները հազիւ թէ պիտի սկսին եւ չի թուիր թէ անոնց յաջողութեանց անհրաժեշտ բոլոր պայմանները տեղ գտած ըլլան բոլոր մաքերուն մէջ: Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, կռիւը փոխանակ մեղմանալու, տարածուեցաւ: Հոս թէ հոն ձայնը կը բարձրանայ եւ սպառնալիքը կայ: Պատանդներու գողութեան սովորութիւնն ալ այնքան կը տարածուի որ այլեւս վրդովում ալ չի պատճառեր: «Եթէ կ'ուզենք չտեսնել մարդկութեան սահիլը, կամ դէպի իր ոչընչացումը, կամ, աւելի հաւանաբար ընդհանրացումը տեղական բախումներու, անհրաժեշտ է որ բոլոր երկիրները, եւ նախ եւ առաջ ամէնէն զօրաւորները, վճռապէս ընդունին խաղաղութեան ճամբան բռնել, այսինքն՝ գործակցութեան: Ազգերու ինչպէս անհատներու միջեւ, կենսական կը դառնայ հանդուրժողութեան եւ ուրիշին յարգանքի մտայնութիւնը հաստատել»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Չորեքշաբթի օր Կիպրոս կը մեկնէր: Հիթ յաջորդաբար պիտի այցելէ Փաքիստան, Հնդկաստան եւ Սինկափուր, ուր Յունուար 14ին պիտի գումարուի անգլիական Համարակապետութեան վարչապետներու խորհրդաժողովը: Այցելութիւններու ընթացքին Հիթ տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Մակարիոսի, մարեշալ Եահիա Խանի, Տիկին Ինտիրա Կանտիի եւ Թրուտոյի հետ: Լուրջ տարակարծութիւններ կան Լոնտոնի եւ կարգ մը մայրաքաղաքներու միջեւ՝ Հարաւային Ափրիկէի յանձնելի անգլիական ռազմամթերքին համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Անուար Էլ Սատաթ, Թանթա քաղաքին մէջ արտասանած իր ճառին ընթացքին ընդունեցաւ, թէ խորհրդային վեց զինուորներ սպաննուած են, երբ իսրայէլեան օդուժը ռմբակոծած է հակօդային հրթիռի կայան մը: Ռմբակոծուած վայրը Գահիրէի մօտերը կը գտնուէր: Արեւմտեան աղբիւրները անցեալին հաղորդած էին լուրը, սակայն, Գահիրէ եւ Մոսկուա լուռ մնացած էին իր առթիւ:

ՎԱՏԻԿԱՆ շրջան ընող զրոյցներու համաձայն, հաւանական է որ Պապը Փարիզ գայ, Իւնեսքոյի կեդրոնը, Դաստիարակութեան միջազգային նիստին առթիւ:

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ 284 միլիոն 251 հազար բնակիչ կայ, ըստ Պուէնոս – Այրէս հրատարակուած քննութեան մը:

ՄԵԹՐՈՅԻ թիւ 3 (Լըվալուա – Լիլա) գիծին վրայ գործադուլ պիտի ըլլայ Հինգշաբթի օր: Սենտիքաները այս որոշումը տուին բողոքելու համար աշխատանքի պայմաններուն դէմ, որոնք պէտք է բարելաւուին գիծին արդիականացման եւ արագացման հետ:

ՅԻՄԱՐԱԲՈՒԺՈՒԹԵԱՆ սպասարկութեանց (հիւանդանոցներու եւ համալսարաններու) ներքին (էնթէռն) բժիշկները չորս օրուան գործադուլի ձեռնարկեցին:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ առաջարկեց Մոսկուայի խորհրդային 14 ականաւոր գիտնականներ ղրկել Ամերիկա, ներկայ գտնուելու համար իբրեւ դէտ Անճելա Տէյվիսի դատավարութեան: Այս վերջինը, որ կ'ամբաստանուի մարդասպանութեան յանցանքով, սեւամորթ համայնավարուհի մըն է: Խորհրդային մամուլը լուռ կը մընայ ամերիկեան կառավարութեան առաջարկին շուրջ: Ուաշինկթըն իր նամակին մէջ յոյս կը յայտնէ, որ խորհրդային կառավարութիւնը իր կարգին, թոյլ պիտի տայ յառաջիկային «օտար դէտ»երու ներկայ գտնուիլ խորհրդային դատավարութիւններուն: Մոսկուա դեռ չէ պատասխանած Ուաշինկթընի նամակին:

ՊԱՍՔԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դիմադրութեան ամէն տեսակ միջոցներ կը յղացուին: 1967ի Սպանիոյ շրջանի հեծելանիւի մրցումներուն ընթացքին ճամբաները քամերով կը լեցուին: Ռումբեր կը պայթին ամէն կողմ: Անհանդարտ է Պասքերու երկիրը:

Ֆրանքօ կը կազմակերպէ «քաղաքական ոստիկանութիւնը»: Զանգուածային ձերբակալութիւններ տեղի կ'ունենան ամէն տեղ: Բանտերը լեցուն են հայրենասէր երիտասարդներով: Վայրագ հարցաքըննութիւններ, չարչարանքներ, ծեծ, բանտարկեալները կը սպաննուին կամ կը մեռնին նկուղներու մէջ, եւ զոհերու թիւը կը շատնայ:

Ոստիկանական խուզարկութիւնները ամէն տեղ տուներուն մէջ, ճամբաներուն վրայ: 7 Յունիս 1968ին Պէրթա Ասոնցի գիւղին մուտքը ոստիկանները կը հսկեն եւ խուզարկեն կառքերը:

Քզավիէ Էթշէպեարիաթա, 23 տարեկան երիտասարդ մը, սիրուած բոլորէն իր «հրեշտակային բնաւորութեամբ»դէպի գիւղ կը յառաջանայ իր կառքով: Գըրպանը ատրճանակ մը ունի, եւ գիտէ թէ եթէ բռնուի պիտի սպաննեն զինքը: Վրան սարսափ մը կուգայ. դուրս կը նետուի կառքէն. ատրճանակը ձեռքը օդին մէջ չորս գնդակ կ'արձակէ, եւ կը ջանայ փախչիլ առանց ոչ ոք վիրաւորելու: Ոստիկանները կը հալածեն զինքը, կը վիրաւորեն եւ ինկած երիտասարդը վայրագօրէն կը սպաննեն տեղւոյն վրայ:

Ժողովուրդը օր ըստ օրէ աւելի կը փորձուի: Բայց համայնավարները անշարժ են եւ անտարբեր: Մոսկուայի ներկայ քաղաքականութիւնը անշարժութիւն կը պարտադրէ, կան շատ մը տնտեսական դաշնագիրներ ամէն տեսակ կառավարութեանց հետ եւ խորհրդային իշխանութեան ներկայ քաղաքականութիւնը ոչ Ֆրանքոյի դէմ արտայայտուիլ է ոչ ալ քաջալերել Պասքերու ազատութեան ձգտումները: Եւ այսպէսով երիտասարդներու նոր շարժում մըն է պայքարը ղեկավարող՝ հեռու համայնավարներէն:

Եկեղեցական դասին մէջ ալ մեծ է յեղաշրջումը: Սպանական եկեղեցին որ Ֆրանքօն կը նկատէր իր ազատարարը չի պահեր իր միասնականութիւնը: Կը պառակտին երկրին եկեղեցականները, եւ ընտրած են իրենց նոր ճամբան մանաւանդ Պասքերու երկրին մէջ ուր բոլորը միաձայն կը յայտարարեն. «Դէմ ենք կառավարութեան, դէմ ենք եկեղեցիին ստիճանաւորներուն եւ դէմ ենք Հռոմի»:

Իսկ կառավարութիւնը կը յայտարարէ. «Կը նախընտրեմ Ասթիւրիոյ նահանգին համայնավարը, պասք քահանայէն»:

1968 Օգոստոս 3ին, ոստիկանապետ Մանզանա, խորհրդաւոր պայմաններու տակ, երեկոյեան կը սպաննուի: Ոճրագործը կը յաջողի փախչիլ: Կը սկսին ոստիկանական հետապնդումները եւ հալածանքը: Կը ձերբակալուին 16 անձեր, որոնցմէ երեքը եկեղեցականներ՝ իբր մեղսակիցներ: Կը բանտարկուին եւ կը չարչարուին ամիսներու ընթացքին ձերբակալուած հայրենասէրները, ոչ մէկ փաստ կայ իրենց դէմ: Երկու տարի յետոյ 1970 Դեկտեմբերին կը սկսի անոնց դատավարութիւնը: Դատախազը վեց մահուան պատիժ կը պահանջէ եւ մնացեալներուն համար երկար բանտարկութիւն: Դատավարութիւնը կը վերջանայ աններեւակայելի անկարգութեան մէջ, իսկ վճիռը շաբաթներ վերջը պիտի յայտարարուի…

Իբր պատասխան այս դատավարութեան, Դեկտեմբեր ամսուն սկիզբը, պասք յեղափոխականներու խումբ մը կ'առեւանգէ Սան – Սեպաստիան քաղաքի գերման հիւպատոսը. «աշխարհի ուշադրութիւնը Պասքերու երկրին վրայ դարձնելու» համար: Եւ իսկապէս, ամբողջ աշխարհ հիւպատոսին վրայ հառած էր իր աչքերը: Բոլորն ալ կը վախնային որ հիւպատոսը սպաննուի. կը սպասուէր որ հիւպատոսին կեանքին փոխարէն, դատուած յեղափոխականները մեղմ պատիժներ ստանային:

Բայց Դեկտեմբեր 25ին Ծնունդի օրը երկար բանակցութիւններէ ետք Պասքերը ազատ կը թողէին գերման հիւպատոսը «առանց պայմանի»: Հիւպատոսը Գերմանիա հասաւ, եւ դարձեալ վերադարձաւ Սպանիա, գտաւ իր ընտանիքը, ընդհանուր յուզումի մէջ:

Հիւպատոսը ազատ ձգելով, Պասքերը աւելի համակրութիւն շահեցան ամէն տեղ:

Ի հարկէ սպանական կառավարութիւնը ազդուած էր այս բոլորէն եւ ճամբայ մը կը փնտռէր խաղաղեցնելու երկրին վիճակը: Բայց կառավարութեան մէջ ալ հոսանքներ կան: Կան մեղմերը, կան որ ալ կ'երազեն նախկին բռնակալ ռէժիմը:

Բաժնուած է նաեւ Սպանիոյ եկեղեցական դասը: Զանազան ուղղութիւններ կան նաեւ զինուորականներու մէջ, եւ համաձայն չեն որ «ծերացած ռէժիմ»ը շարունակուի այսպէս:

Իսկ Սպանիոյ պասք ժողովուրդը կ'ըսէ. «Մենք Պասք ենք, ասիկա իրողութիւն մըն է, եւ ամէնքս կառչած ենք այս իրողութեան»:

Բնականաբար Ֆրանսացի Պասքերը համակիր են Սպանիոյ Պասքերու շարժումին: Հակառակ անոր որ իրենք հաւատարիմ են Ֆրանսայի եւ կ'ապրին խաղաղ:

Ֆրանսական շատ մը շրջանակներ Պուրկոսի դատաւորներուն ի նպաստ արտայայտուեցան: Ցոյցեր եղան Ֆրանսայի մէջ, մամուլը ազատօրէն դատապարտեց Սպանիոյ դատաւորները, ինչ որ մեծ պաշտօնական բողոքներու պատճառ եղաւ Սպանիոյ կառավարութեան կողմէ:

Եւ այսօր, բոլոր ազատութեան պաշտպանները, ո՛ւր որ ալ ըլլան, համակրութեամբ կը նային ազնիւ պասք ժողովուրդին պայքարին, իր ազատութեան համար:

1937ի քաղաքացիական կռիւներուն հետեւանքները դեռ չեն մոռցուած, վախը բոլորին սրտին մէջ է, ոչ ոք կը փափաքի որ նոր քաղաքացիական կռիւներ մէջտեղ ելլեն, բայց բոլորն ալ համաձայն են որ Սպանիոյ ռէժիմը պէտք է փոխուի:

Շատ բան կախուած էր Ֆրանքօյէն եւ իր կառավարութենէն որպէսզի մտքերը եւ հոգիները խաղաղին, եւ Ամանորի նախօրեակին, Ֆրանքօ ներում շնորհեց:

Աւերակներուն դեռ չպաղած մոխիրներուն վրայ, չսպիացած վէրքերուն վրայ, ազատութեան կանանչ ծիլը անգամ մը եւս կը ջանայ դուրս ելլել հողէն, եւ արեւ տեսնել պատմական եւ խրոխտ Պասքերու լեռնադաշտերուն վրայ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԹԱՑՔԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

Արտագաղթի առաջին օրերուն իսկ, Ֆրանսայի եկուոր Հայութիւնը բնակութիւն կը հաստատէր Միջերկրականի եզերքներուն, ինչպէս նաեւ Ռոնի, Սոնի, Լուարի եւ Իզէրի եւ աւելի հեռուն՝ Սէնի ափերուն: Մարսէյլ, Լիոն իրենց շրջակայ կարգ մը քաղաքներով, գիւղաքաղաքներով ու գիւղերով եւ Փարիզ, իր անմիջական քանի մը արուարձաններով շուտով կը դառնային եռուզեռի կեդրոններ՝ թիւով բազմատասնեակ հազար հայկական հաւաքականութեանց, որոնք, քաղաքական դժխեմ պատճառներով, հարկադրուեր էին հրաժեշտ տալու իրենց հնադարեան ծննդավայրերուն եւ ապաստանիլ Վիկտոր Հիւկոյի երանելի հայրենիքը: Իր կեանքը շահելու անհրաժեշտութեամբ, հայ գաղթականը իր երկու սեռերով կը պարտաւորուէր նախապէս իր քայլերը ուղղել դէպի դուռները ճարտարարուեստի գործարաններուն, առաջին անգամ ըլլալով լծուելու աշխատանքի մը, բոլորովին անհարազատ իր բնոյթին ու պայմաններով եւ սակայն, շնորհիւ իր աշխատասիրութեան եւ ճարտարութեան, ան շուտով պիտի ընտելանար գործարանային այդ դժնդակ աշխատանքին, ամէն տեղ տնօրէնութեանց համակրանքին արժանանալով:

Տարիները կը դառնային բնականօրէն, բայց ինչպէս քաղաքական հորիզոնին, նոյնպէս եւ աշխատանքի աշխարհին մէջ անակնկալներ կը յաջորդէին, շատ անգամ մռայլ անակնկալներ. արդասաւէտ շրջանէ մը վերջ, ատենէ մը ի վեր անգործութիւնը իր պարբերային սպառնալիքներէն ետք, եկեր դիրք էր գրաւեր, Հայերը շահագրգռող ճարտարարուեստի ճիւղերուն մէջ եւ ստեղծուած այդ սեւ կացութեան առընթեր, այն օրերու կառավարութիւնը օրէնք մը կը հրապարակէր, որով տասը առ հարիւրի համեմատութեամբ կը սահմանափակէր օտար աշխատաւորներու թիւը՝ տեղացի աշխատաւորներու կողքին: Այս աննպաստ երեւոյթը մտահոգութեան կը մատնէր հայ աշխատաւորներու զանգուածը, որ դեռ մեծամասնութեամբ օտարական էր: Ինքնաբերաբար տարուելով աւելի հաստատ ապագայի մը յոյզերով եւ հեռատեսութեամբ եւ այդ առիթով յանուն կեանքի պայքարի իր թափած քրտինքը ալ բաւ համարելով ծուխ ու մուխ սփռող բարձրակերտ ծխնելոյզներու ներքեւ, հայ երիտասարդութեան շատ կարեւոր մէկ մասը կը ձգտէր ձեռք անցընել «ոսկի ապարանջան» մը: Ու այդ օրերու հմայիչ արհեստը՝ դերձակութիւնն էր, որ մենաշնորհը պիտի դառնար Հայերուն: Եւ սակայն անոր տիրանալու միջոցները կարծուածին չափ դիւրին չէր. չէր նմաներ կարկանդակ ճաշակելու. պէտք էր, օրն ի բուն յոգնատանջ աշխատանքէ մը վերջ, զոհել երեկոյեան հանգիստի թանկ ժամերը եւ անոնք որոնք կ'ուզէին արհեստը կատարելագործել, պիտի յաճախէին ձեւագիտութեան դասընթացքներու. բայց մանաւանդ պիտի երթային արհեստը սորվելու «երկրէն» արդէն դերձակ վարպետներու մօտ որոնք շնորհաւորելի կամեցողութեամբ ամէն ճիգ կը թափէին իրենց կրտսեր սկսնակ հայրենակիցներուն իր զանազան գաղտնիքներով սորվեցնել արհեստը, իրաւամբ այս վերջինները որոնցմէ շատեր չէին գիտեր սկիզբը «ասեղ մը քաշել», յետագային կը դառնային փնտռուած արհեստաւորներ: Ուրիշ արհեստ մը զոր Հայերը պիտի ընդգրկէին մեծ թիւով՝ կօշկակարութիւնը եւ կօշիկի շինութիւնն էր: Շատեր բանալով փոքր արհեստանոց – խանութներ, կը զբաղէին կօշիկներու նորոգութեամբ, եւ ուրիշներ աշխատանոցներ կը հիմնէին շարքով նոր կօշիկներ շինելով: Բնականաբար ուրիշ բանուկ արհեստ մը եւս պիտի չվրիպէր Հայոց հետաքրքրութենէն. սափրիչութիւնն էր այդ. այդ մարզին մէջ եւս մեր հայրենակիցները յայտնաբերեցին իրենց ընդունակութիւնները, եւ շատեր կը հիմնէին սափրիչի սրահներ ոչ միայն այրերու, այլ նաեւ կանանց վարսայարդարումի գեղեցկագիտական բաժիններով:

Միւս կողմէ Հայուհիները, արդէն ի բնէ օժտուած, ինչպէս առհասարակ իգական սեռը, կարի յատկութիւններով, կը ստեղծէին իրենք եւս, ինչպէս դերձակ –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Սաթենիկ շուարած, շլմորած՝ այդ անծանօթ մարդերուն կը նայէր, որոնք իր բախտը պիտի վճռէին: Անոնք ալ փոխադարձաբար կը դիտէին ու կը զննէին այդ կինը, որ իրենց ներկայացող սովորական խնդրարկուներէն չէր, որուն երեսը պատռած չէր տակաւին եւ հոն ամօթահար, կարմրած կը կենար առանց կարենալ խօսք մը արտասանելու: Իր այս ամչկոտ դիրքը, որ իր տժգոյն այտերը թեթեւ կարմրութեամբ կը ներկէր, իրեն պատկառոտ հրապոյր մը կուտար: Բայց Ղուկաս էֆէնտի այդ մանրամասնութիւններուն վրայ յամենալու տեսն չունէր, անհամբերութեամբ ժամացոյցը նայելով, գոչեց.

— Օ՛, կէսօրին մօտեցեր է…

Յետոյ, Սաթենիկի դառնալով, կոշտ ու կոպիտ ձեւով մը հարցուց.

— Է, ի՞նչ կայ, ի՞նչ կ'ուզես, առտուն չգայի՞ր:

— Առտուընէ ի վեր հոս դուրսը կը սպասէի, — կմկմաց Սաթենիկ:

— Էյ, ի՞նչ կ'ուզես. նպաստ կ'ուզե՞ս, անունդ արձանագրուա՞ծ է, քննութիւն կատարուա՞ծ է քու մասիդ, խօսէ՛, պատասխանէ, ի՞նչ փայտի պէս կեցեր ես…

— Ոչ, դեռ առաջին անգամ է, որ եկայ. աղջիկս հիւանդ է, սնունդի պէտք ունի, ես այրի եմ ու որեւէ կարողութիւն չունիմ… կ'աղաչեմ, կը խնդրեմ, անմիջական օգնութեան մը շնորհ բերէք…

Ու խեղճ կինը այս բառերը դժուարաւ, հազիւ լսելի ձայնով մը արտասանելէ ետքը, թաշկինակը աչքերուն տարաւ, անոնց խոնաւութիւնը սրբելու համար:

— Ճանըմ, քեզի բան մը կը հարցնենք, պատասխան տուր, գոռաց Ղուկաս էֆէնտին, նիւթական վիճակիդ մասին քննութիւն եղա՞ծ է…

— Բայց այս կինը դեռ այսօր, առաջին անգամ ըլլալով մեզ կը ներկայանայ նպաստ խնդրելու համար, բացատրեց անդամներէն մէկը:

— Հա, սանկ ըսէ, պատասխանեց էֆէնտին… անանկ է նէ՝ անունը եւ հասցէն նշանակեցէք, քննիչ յանձնաժողովէն մէկը թող երթայ վիճակը լաւ մը հասկնայ տէ, տեղեկագիր մը բերէ, մենք ալ անոր համեմատ բան մը որոշենք:

Եւ Սաթենիկի դառնալով՝ վճռական շեշտով մը գոչեց.

— Տասնեւհինգ օրէն մէյ մը անցիր…

Ոտքի ելաւ, մեկնելու համար: Միւսներն ալ հետեւեցան իրեն, մինչ քարտուղարը անոնց դուրս ելլելուն կը սպասէր, որպէսզի կնոջ անունն ու հասցէն արձանագրէր:

Սակայն Սաթենիկ խելայեղ սոսկումով մը իր շուրջը կը նայէր, կարծես առանց բան մը հասկնալու անցած դարձածէն:

Քսան օր ետքը… միթէ կարելի՞ էր, ինք, որ նոյն ժամուն, նոյն վայրկեանին անհրաժեշտ պէտք ունէր օժանդակութեան: Ու նորէն աչքին առջեւ կը ցցուէր Սիրվանդի տժգոյն եւ ազազուն դէմքը, որ իր ստամոքսին պարապութիւնը կ'ողբար: Ի՞նչպէս կրնար ձեռնունայն դառնալ տուն, ինք՝ որ ինքզինքին խոստացեր էր ամէն ստորնացումներու, ամէն նուաստութեանց դնով, անպատճառ բան մը տանելու դակին:

— Էֆէնտի, կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, այսօրուան համար գոնէ փոքրիկ նպաստ մը շնորհ ըրէք, բացառիկ բան մը… պզտիկ գումար մը, որով կարենամ զաւակս գոնէ քանի օր ապրեցնել…

— Անկարելի է, էֆէնտիմ, անկարելի, բացագանչեց Ղուկաս էֆէնտի, հոս կարգ կանոն կայ, ամէն բան օրէնքով կ'ըլլայ՝ մինչեւ հիմա ինտոր ապրեցար նէ՝ քանի մը օր եւս ապրէ… առանց քննութեան դրամ չենք կրնար տալ, նայինք ո՞վ ես, ի՞նչ ես, իրաւցնէ կարօ՞տ ես… կարելի է մեզի կը խաբես, կարելի է քեզի օգնող մը ունիս զարմանալի բան, չհասկցուած փարա կը տրուի՞… մենք ի՞նչ գիտնանք ո՞վ ես, ի՞նչ ես… կարելի է բոզին մէկն ես… ալլա՛հ, ալլա՛հ…

Եւ էֆէնտին անձրեւանոցը ու լասթիկը հագնելով, երկուքնոց մը նուէր տուաւ դռնապանին ու առաւ քալեց իր պաշտօնակիցներուն հետ:

Սաթենիկ քարացեր մնացեր էր եղած տեղը. էֆէնտիին վերջին բառերը՝ «կարելի է բոզ մըն ես», ահռելի հարուածի մը պէս իջած էր գլխին, զինքը սահմռկեցնելով, անէացնելով: Երբ քիչ մը ինքզինքին եկաւ, սենեակին մէջ առանձին մնացած էր քարտուղարին հետ:

— Անունդ արձանագրել պիտի տա՞ս, հարցուց քարտուղարը, որ կ'ուզէր ժամ առաջ տետրակները ժողվել ու երթալ:

Սաթենիկ զարմացումով քարտուղարին նայեցաւ, չհասկնալով թէ ի՞նչ կ'ուզէր: Իր շփոթութեան մէջ ամէն բան մոռցեր էր, յետոյ յիշեց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(4 – Շար.)

ներուն մեծագոյն մասը, իրենց տան մէջ աշխատելու եղանակը, զանազան տեսակի ասեղնագործութեան, կնոջական ըզգեստներու, ներքնազգեստներու ու նաեւ այրերու հագուստներէն՝ տարատի կամ բաճկոնակի կարաշինութեամբ։ Տրուած ըլլալով որ աեղացին ընդհանրապէս նախընտրութիւն ցոյց չէ տուած տունի մէջ աշխատելու սկզբունքին, այդ պատճառաւ Հայերը հնարաւորութիւն կ՚ունենային լայն սահմանի մէջ իրենց աշխատանք հայթայթողներ գտնելու։ Արտադաղթի սկզբնական շրջանէն բազում տարիներ ետք այսօր, այդ հիներէն որոնք դեռ կարող են, կը շարունակեն պարապիլ վերոյիշեալ զբաղումներով։ Բայց ինչ կը վերաբերի մեր յաջորդական նորահաս սերունդներուն, պատկերը տարբեր է բոլորովին։ Ինչպէս մօտաւոր երէկի եւ նաեւ այսօրուան մեր երիտասարդութիւնը չի հետեւիր այլեւս իրենց ծնողաց ընտրած «աւանդական» արհեստներուն։ Դերձակութիւնը կամ կօշկակարութիւնը անոնց համար այլեւս կը մնայ որպէս հին դպրոցի արհեստներ։ Բացարձակապէս հազուագիւտ է իրաւամբ տեսնել ներկայ օրերուս որ մեր երիտասարդութիւնը ձգտի սորվիլ այդ երկու արհեստներէն մէկը կամ միւսը։ Օժտուած տեղական յատկութիւններով եւ մտայնացած նոր ճաշակի ասպարէզներու, անոնք մեծագոյն մասով կ՚ընտրեն մեքենագիտութեան, ելեկտրագիտութեան եւ անոնց աւելի կամ նուազ յարակից մասնագիտական ճիւղերու աշխատութիւններ զորս կը կատարեն ինչպէս ընդունակ արհեստաւորներ, նաեւ որպէս ճարտարագէտներ, գործնական թէ չափական կանոնագրութեամբ։ Աչքառու թիւ մը կը կազմեն նաեւ գիտական, բնագիտական կամ քիմիական կալուածներու սատարողներ, բնականաբար, անոնց մեծամասնութիւնը յաջողութեամբ աւարտելէ վերջ մասնագիտական բարձրագոյն վարժարաններ։ Պատկառելի համրանք մը կը կազմեն նաեւ անոնք որոնք նոյնպէս շրջանաւարտ երկրորդական կամ միջնակարգ ուսումնարաններէ, մեծ ընդունակութեամբ կը գործեն անհատական, պաշտօնական կամ պետական հաստատութեանց գրասենեակներու բազմապիսի աշխատութեանց մէջ, հաշուակալութենէ մինչեւ մեքենագրութիւն։ Շատ անգամ կը հանդիպինք նաեւ հայ անուններու, հեռատեսիլի փոքր պաստառին վրայ, շարժապատկերով թերթօններու, երգերու կամ պարերու զանազանութեանց ցուցադրութեան մէջ, պրուեստագիտական բազմազան ճիւղերով, գլեստաւորող, շպարող, կազմող, բեմայարդար եւայլն։ Մնայուն աշխատակիցներ կը հաշուենք նաեւ տեղական թերթերու խմբագրութեանց մէջ եւ որ յաճախ իր բարեմոյն արդիւնքը կ՚ընծայէ։ Վկայ Լիոնի «Լը Փրոկրէ» օրաթերթը, որ էր երբեմն հեռու էր համակրութիւն ցոյց տալէ հանդէպ Հայերու, այսօր, կարելի է ըսել, դարձած է ամէնէն հայասէր թերթը, իր էջերուն մէջ արտատպուած հայանպաստ յաճախակի գրութիւններով, հայկական գեղարուեստական հանդէսներու կամ պատմական դէպքերու յիշատակութեանց առթիւ, եւ այս, անտարակոյս շնորհիւ իր խմբագիրներէն միոյն, ու ուրիշը չէ եթէ ոչ մեր ազգասէր երիտասարդներէն մին։ Այս առթիւ փութանք թուել մեր երիտասարդ բժիշկները, ատամնաբոյժները կամ դեղագործները։

Երկու տող եւս յատկացնելով հայ առեւտրական կեանքին, կրնանք անվարան յայտնել որ իրենց բնակած բոլոր կեդրոններու մէջ, բազմատեսակ իրեղէններու վաճառքի հրապարակներուն վրայ, հայ առեւտրականները փայլուն երեւումով կը զգացնեն իրենց ներկայութիւնը, միայն Փարիզի կեդրոնական թաղամասերէն մէկուն մէջ, ադամանդեղէնի, նպարեղէնի հայ մասնագէտներու կամ վաճառականներու կարեւոր համախմբումը բազմաթիւ հաստատութիւններով կը վկայէ հայկական առեւտրական կեանքին տոկունութիւնը, որուն պէտք է աւելցնել նաեւ մեծագոյն թիւով մեր շրջուն վաճառորդները որոնք յաջողած են այդ ասպարէզին լծուիլ, տարիներով բանուորական աշխատանքի նպատակաւոր խնայողութեանց շնորհիւ, եւ որոնք այսօր, հասած են կոկիկ դիրքերու։

Վերջացնելով, կրնանք տրամաբանօրէն եզրակացնել, առանց անտեսելու պատահական ձախորդութիւնները կամ վերիվայրումները, որ Ֆրանսայի հայ աշխատանքի առողջութիւնը, ընդհանուր առմամբ կը շարունակէ ընթանալ լաւապէս։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕՅԻ մէջ, Դեկտ. 11ին, Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ ընդունելութիւն մը սարքուած է, ի պատիւ ուրուկուէյի երեսփոխաններուն։ Ներկայ գտնուած են Երեսփոխանական Ժողովի նախագահը, փոխ-նախագահը, ինչպէս նաեւ երեսփոխաններուն մեծամասնութիւնը, քաղաքական բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչներով։ Երեսփոխանները վերահաստատած են Հայկական Հարցը ՄԱԿին ներկայացնելու իրենց որոշումը։ Հայ Դատի Կեդր. Յանձնախումբի քարտուղարը առաջարկած է ստեղծել Հայկական Հարցի հետապնդման յատուկ, Լատին Ամերիկայի «Փրօ-Արմենիա» մարմինը։ Մոնթեվիտէոյի հանրային պարտէզներէն մէկը անուանուած է «Ռեփուպլիքա Արմենիա»։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութիւնը հանդիսութիւն մը կազմակերպած է Դեկտեմբեր 20ին, ի յիշատակ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի, իր ծննդեան 150ամեակին առթիւ։ Բացման խօսքը արտասանած է Վ. Գրիգորեան, Բժ. Ա. Ալիխանեան ներկայացուցած է Ալիշանի կեանքը, իսկ Հ. Գրիգոր Վրդ. Կէրկէրեան՝ Ալիշանի գրականութիւնը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը, Դեկտեմբեր 4ին, կառավարական պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակած է յատուկ օրէնսդրական հրամանագիր հրովարտակ մը, որով կը յայտնէ, թէ Յունաստանի Հայոց Առաջնորդարանին կը նուիրէ ձրի հողամաս մը, անոր վրայ եկեղեցի մը կառուցանելու համար։ Այդ գային Մարմինը շնորհակալութիւն յայտնած է Ընկերային Սպասարկութեանց նախարարին։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հայ երեսփոխաններէն Խաչիկ Պապիկեան 20.000 լիբանանեան ոսկի նուիրած է Էշրէֆիէի եկեղեցիին, որպէսզի անոր կից շինուի մշակութային սրահ մը։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Լիբանահայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան նախաձեռնութեամբ, նկարիչ Ֆարիտ Պուչար, ցուցադրած է իր 30 պաստառները, որոնք դիր-պատկերի ձեւին տակ, կը ներկայացնեն հայերէն տառերը, իրենց կառոյցի գեղագիտական արժէքով եւ ոճի արտայայտութեամբ։ Օտար արուեստագէտին մեկնաբանութեամբ, հայերէն գիրերու նկարագիրը լեցուն է զանազանութիւններով ու հոն կարելի է գտնել քնքշութիւն, բանաստեղծութիւն, երգ, գարուն, սէր, ազնուութիւն, աղօթք, աշխատանք, հայրենաբաղձութիւն եւ պատգամ։ Պաստառներուն վրայ տառերը վերածուած են միտք մը արտայայտող կենդանի նիւթի։ «Ճ» օրինակ վերածուած է «խանդաղատանքի», ուր երախայ մը հանդարտութեամբ գլուխը դրած է զինք պաշտպանող մօրը ուսին, «Ո» եւ «Ք» վերածուած են խորհրդաւոր տարրերու, ու կը ներկայացնեն Աստուածամայրն ու իր Որդին եւայլն։

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 13ին, տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակը, ներկայութեամբ խուռներամ բազմութեան եւ երեք յարանուանութեանց կրօնական պետերուն, ինչպէս նաեւ Թեմական Խորհուրդի, ազգային մարմիններու, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ միւս բոլոր մշակութային միութիւններու ներկայացուցիչներուն։ Հանդիսութեան բացումը կատարած է ընկ. Ժ. Ղարիպեան, խօսք առած են ընկերներ Ս. Ստեփանեան, Ն. Պահլաւունի, Դաշնակցական ուսանողութեան կողմէ Վ. Մանուրեան, Պատանեկութեան կողմէ Ս. Նազարեան։ Հանդիսութեան ընթացքին Դաշնակցութեան շարքերը մտնելու իրենց ուխտը կատարած են յիսունէ աւելի երիտասարդներ, բոլորն ալ 18ամեայ։

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Պօղոս Մալխասեանի մահուան քառասունքին առթիւ)

—o—

Հաւատաւոր ընկեր մը եւս յանձնեցինք օտար ցուրտ հողին։

Տրապիզոնցի բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, մեր պատուական Մալխասը աշխարհ կուգայ Պաթումի մէջ։ Հայկական նախակրթարանը աւարտելէ ետք կը մտնէ ռուսական «Գիմնազիոն»ը, եւ եթէ չեմ սխալիր, զայն կ՚աւարտէ ալ։ Թերեւս այս էր պատճառը, որ ցմահ մնաց ռուսերէն թերթերու ընթերցող մը։

Առաջին համաշխարհային պատերազմին, նորաբոյս երիտասարդ, պատասխանելով Անդրանիկի կոչին կ՚արձանագրուի կամաւոր զինուոր։ Կը մասնակցի բոլոր կռիւներուն։ Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք շատերու նման կը թափառի աղէն անդին եւ ի վերջոյ կը հաստատուի Ֆրանսա, կազմելով ընտանեկան երջանիկ բոյն մը։

Մեր մտերմութիւնը կը սկսի «Արծիւ»էն։ Անկէ առաջ ալ ծանօթ էի իրեն, բայց, ըլլալով նոյն խումբին անդամները բնականաբար աւելի մօտէն պիտի ճանչնայինք զիրար։ Մանաւանդ որ երկար ատեն մեր ժողովները կը գումարէինք իր տան մէջ։

Ժպիտը միշտ անպակաս էր լուսինի պէս կլոր դէմքին վրայ։ Սրամիտ, կատակասէր, քիչ մը քաշքշող բնաւորութեան տակ կը պահէր քնքոյշ սիրտ մը եւ սիրուած էր բոլորէն։ Կը պատկանէր խոնարհ դաշնակցականներու այն շարքին, որոնք մինչեւ վերջը հաւատարիմ մնացին իրենց ուխտին, անտրտունջ կատարելով բոլոր պարտականութիւնները։ Մեր կուսակցութիւնը շատ բան կը պարտի այդ «խոնարհ»ներուն։

Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Մալխաս։

Հ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Քու չունեցած մէկ բանդ գովողը՝ կ՚ուզէ քեզմէ առնել այն որ ունիս։

ԴԵՄՈԿՐԻՏՈՍ

Խոհական մարդոց յատկանիշն է բարկութիւնը զսպելը։

ԵՒՐԻՊԻԴԷՍ

Ամէն մարդ կրնայ դիւրաւ բարկանալ։ Բայց բարկանալ պէտք եղած անձին եւ պէտք եղած չափով, յարմար ատենին, արդա՛ր հարցի մը համար եւ ճիշդ կերպով, ոչ ամէն մարդու գործ է եւ ոչ ալ դիւրին։

ԱՐԻՍՏՈՏԷԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Մեծաւորներուն ուրախ տրամադրութիւնը վարակեց զինուորներն ալ։ Վաշտերը զուարթօրէն կ՚առաջանային։ Չորս կողմէն զինուորներու ձայներ կը լսուէին։

— Կ՚ըսէին թէ Կուտուզովի մէկ աչքը ծո՞ւռ է։

— Չէ... եղբայր, քեզմէ աղէկ աչքեր ունի։ Կօշիկները, փաթթանները, ամէն բան աղէկ մը նայեցաւ...

— Ի՞նչպէս, եղբայր, նայեցաւ ոտքերուս... է՛հ, մտածեցի։

— Իսկ միւսը, Աւստրիացին կարծես զաճով ծեփուած էր, ալիւրի պէս ճերմակ էր։

— Հապա կ՚ըսէին թէ Փրունովի մէջ ինք Պոնափարթն է կեցած։

— Պոնափա՞րթն է կեցած։ Ա՛յ քեզ ապուշ խօսք բնաւ բան չես գիտեր. հիմա Փրուսացիները ապստամբեր են. Աւստրիա զանոնք կը խաղաղեցնէ. երբ այդ վերջանայ, այն ատեն Պոնափարթի դէմ պատերազմ պիտի բանայ. իսկ եւեր կ՚ըսեն թէ Պոնափարթը արդէն Փրունովի մէջ է. ատկէ արդէն կ՚երեւայ ինչ ապուշ ըլլալդ։

— Նայէ, իջեւանները կ՚երեւան, տես հինգերորդ վաշտը, արդէն գիւղ կը մտնէ. անոնք փլաւ պիտի եփեն, մենք դեռ մեր տեղը պիտի չհասնինք։

— Կտոր մը չաքար տուր։

— Երէկ ծխախոտ ուզեցի նէ տուիր։ Ա՛յ եղբայր։ Դէ՛ առ, Աստուած հետդ։

— Գոնէ հանգիստ տային, թէ չէ բերաննիս բան մը չդրած դեռ հինգ մղոն պիտի անցնինք։

— Է՛յ, ինչ աղէկ բան կ՚ըլլար եթէ Գերմանացիները մեզ կառք հրամցնէին։ Կը նստիս մէջը, վա՜. տեսնողն ալ ով գիտէ ի՛նչ կը կարծէ։

— Երգիչները յառա՛ջ, լսուեցաւ վաշտի հրամանատարի ձայնը։

Զանազան շարքերէն վաշտի առջեւ վազեցին քանի չափ զինուորներ. թմբկահարը երգիչներուն դարձաւ, ձեռքը շարժեց եւ հնչեց զինուորական երգ մը որ կը սկսէր. «Արշալոյսն է ծագեր, արեգակը կը փայլի...» եւ կը վերջանար հետեւեալ խօսքերով. «Այո, եղբայրներ, Կամենսքի հայրիկին հետ մենք փառքի պիտի հասնինք»։ Այս երգը Թրքական պատերազմին յօրինուած էր եւ հիմա Աւստրիա կ՚երգուէր միայն «Կամենսքի հայրիկի» փոխարէն «Կուտուզով հայրիկ» կ՚ըսէին։

Այդ վերջին բառերը ձեռքի շարժումով մը կտրելով, թմբկահարը ձեռքը թափահարեց եւ խստութեամբ երգիչ զինուորներուն նայեցաւ, եւ համոզուելով թէ ամէնքն ալ ուշադիր իրեն կը նային, երկու ձեռքերը զգուշութեամբ վեր բարձրացուց, կարծես թանկագին իր մը կը վերցնէր եւ այդպէս վայրկեան մը պահելէն ետքը յանկարծ յեղակարծօրէն վար նետեց զայն։

«Ո՛հ, դուք իմ արօտավայրեր»։

«Իմ նորածիլ արօտներս...» քսան ձայներ առին երգի բառերը եւ ծնծղահարը չնայած իր ծանր սպառազինութեան կայտառօրէն առաջ նետուեցաւ, ուսերը թափահարեց եւ կարծես ծնծղաներով մէկին կը սպառնար։ Զինուորները, երգի ձեւին համաձայն ձեռքերնին շարժելով ազատ քայլերով կը յառաջանային։ Վաշտին ետեւէն կը լսուէր անիւներու դղրդիւն եւ ձիերու դոփիւն։ Կուտուզովը իր շքախումբով քաղաք կը վերադառնար։ Ընդհանուր հրամանատարը նշան ըրաւ որ զինուորները շարունակեն ազատ երթալ. անոր եւ ընդհանրապէս շքախումբի մարդկանց դէմքին վրայ ուրախութիւն կը փայլէր, լսելով երգի անուշ եղանակը եւ տեսնելով ուրախ եւ կայտառ վաշտերը։ Վաշտի երկրորդ շարքի մէջ աչքի կ՚իյնար Դոլոխովը իր պայծառ կապոյտ աչքերով. ան նկատելիօրէն կայտառ եւ ուրախ կը քալէր վայելչօրէն եւ շքախումբի վրայ կը նայէր այնպիսի աչքերով, որ կարծես կը խղճար բոլորին, ով որ այդ վայրկեանին վաշտէն դուրս կը գտնուէր։ Կուտուզովի շքախումբէն հեծելազօրքի սպան՝ հրամանատարը ծաղրողը, ետ մնաց կառքէն եւ Դոլոխովին մօտեցաւ։

Հեծելազօրքի սպայ Ժերքով՝ ատենօք Դոլուխովի ղեկավարութեան տակ գտնուող իր ցոփութիւններով յայտնի խումբին կը պատկանէր։ Արտասահմանի մէջ Ժերքով Դոլուխովին պատահեր էր հասարակ զինուորի մը աստիճանով եւ բարեւելու իսկ հարկ չէր տեսներ։ Հիմա՝ Կուտուզով Դոլուխովին հետ ունեցած խօսակցութենէն ետքը, ան հին բարեկամի մը ուրախութեամբ անոր մօտեցաւ։

— Է՛, ի՞նչպէս ես, բարեկամս, ըսաւ ան սրտագին երգի ձայներուն մէջէն։

— Ի՞նչպէս եմ. պատասխանեց սառնութեամբ Դոլոխով, ինչպէս որ կը տեսնես։

— Ի՞նչպէս կ՚երթաս իշխանութեան հետ, հարցուց Ժերքով։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Լիզա Տապաղեան, այրի Տիկին Սաթենիկ Արադցեան (Երեւան), այրի Տիկին Վարդիթեր Տապաղեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Ոսկանեան (Երեւան), Տիկին Շուշիկ Պունիաթեան (Երեւան), Պ. Մարտիրոս Տապաղեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Մի-նասեան եւ Կարինէ (Ուկրայնիա), Կուրողեան ընտանիք (Երեւան), Մարիա եւ Թամարա Մինասեան (Երեւան), այրի Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան, այրի Տիկին Սիրուն Լերթողեան, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շըտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան (Օպոն), այրի Տիկին Աստղիկ Հախնազարեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ջրուանդեան, այրի Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեան, Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան, այրի Տիկին Վեհանուշ Ջրբաշեան եւ ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մոմճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, եղբօր, տագրոջ, հօրեղբօր, եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 1ին, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունուար 8) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անկէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նորոգ հանգուցեալ

ԽՍԿՈՒՀԻ-ԳԱՐՄԷՆ ԱԻԱԳԵԱՆԻ

եւ իր համայն գերդաստանի հոգւոյն հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Յունուար 7, Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն իր բարեկամեւ բարեկամուհիներուն:

×

Այրի Տիկին Սիմա Պալեան եւ զաւակները, Պալեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin · PARIS 5e

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Աստուածայայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ

ԺԸ. ԵՒ ԺԹ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ 5 ֆր.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրձինով եւ գրիչով 12 ֆր.

(16 վանքերու նկարներով)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

MUTAFIAN — 25, Rue du Fort

92 - Chatillon s/Bagneux

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի խնճոյքը՝ Փետրուար 7ին ժամը 16էն մինչեւ 23 Պանեէօյի Լուի Փասթէօր սրահը:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին Ազգ. Տան սրահը:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32 Rue de Trévise PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Յառաջ»ի խումբ մը բարեկամներ (Ալֆորվիլէն) 340 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Ամանորի առթիւ:

×

Պ. Նահապետ Քէշիշեան (Քլամարէն) 10 Ֆր. կը նուիրէ:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Արփինէ Լալայեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Շահանդուխտ Լալայեանի (Մարսէյլ):

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, 10 Յունուար, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի, Ջրօրհնէքի արարողութիւններ ժամը 12ին:

ԾՆՈՒՆԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

6 Յունուար 1971, Չորեքշաբթի Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

7 Յունուար, Հինգշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին. յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Յունուար Շաբաթ.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը պիտի մատուցանէ Տէր Հմայեակ Խաչակիր Քհնյ. Համբարձումեան: Սկիզբն արարողութեանց կէսօրէ վերջ ժամը 16,40ին:

10 Յունուար Կիրակի.— Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ՝ 9,45, Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Շնորհաւորագիրին եւ քարոզ՝ 11, Արարողութիւն Ջրօրհնէքի՝ 11,45:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Թաղին բարեպաշտ ժողովուրդին թէ Ս. Ծնունդի տօնը կը տօնուի 6 Յունուարին:

Ծնունդ 6 Յունուար Չորեքշաբթի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8,30ին:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւն, 9 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին:

Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրհօրհնէք, 10 Յունուար Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին:

Երգեցողութիւնք տեղւոյն երգչախումբին կողմէ:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Չորեքշաբթի Ծնունդ, ժամը 9,30ին ժամը 12ին՝ Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ (9 Յունուար, Ճրագալոյց. ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 4,30ին, պատարագ 5ին, նախատօնակ 6ին:

Կիրակի, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան. ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11,30ին:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի (Յունուար 7) ժամը 20,30ին ընկ. Շերպէթճեանի բնակարանը, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը ճիշդ 9ին:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սաթենիկ Մալխասեան իր ողբացեալ ամուսնոյն ը նկ. Պօղոս Մալխասեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրէ 30ական Ֆր. «Յառաջ»ի, Հ. Յ. Դ. Արծիւ ԵՆԹ.ի, Կապ. Խաչի Պանեէօ մասնաճիւղին եւ Մշակոյթի Տան եւ քսան Ֆր. «Հայաստան»ի (Մշակոյթի Տան եւ «Հայաստան»ի գումարը՝ ստանալ «Յառաջէն»):

×

Ծնունդի առթիւ Տիկին Իբգրանեան եւ զաւակը 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի՝ անտէր հիւանդներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Աւետիս Իբգրանեանի յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահէ Աստուրեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկին Բարխեան եւ զաւակները 50 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, Ամանորեայ Ս. Ծնունդի առիթով տօնածառի հանդէս մը կազմակերպեց:

8 Յունուար Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Պետական Թատրոնին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը անխտիր:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին:

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ կարգ մը մանկական անակընկալներ: Կը խնդրուի սիրելի հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը:

Պիտի բեմադրուի ճիշդ վերոյիշեալ ժամուն: Արդ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Աւանդական կաղանդ պապան պիտի բաշխէ նուէրներ սրահի մէջ գտնուող բոլոր տղոց:

Disques Vogue

Եթէ կը փափաքիք ամբողջացնել ձեր հաւաքածոն
ՎՕԿ Ընկերութիւնը կը ներկայացնէ վերջին նորութիւնը եւ ամբողջական
ցանկը ցարդ հրապարակուած երգապնակներու, հեղինակութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

1 — TRIO (եռանուագ) սրինգ, քլարինէթ և դաշնակ

2 — TRIO (եռանուագ) երկու սրինգի եւ տաւիղի համար

N° 526 (20103) — «ՀԱՅ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԵՐ»
Գարուն Երեւան, Եայլի, Թաթարական պար, Օրօր, Ալագեազ, Նազ պար, Ազրպէյճան, Պիլիպի, Գերիներու երգ, Կաքաւիկ, Եարօ ճան, Քանաքեռ, Ղայթարմա, Քիզ ման, Լէզկինքա

N° 527 (20136) «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
Հայրենիք, Էրզրում, Զով գիշեր, Կայնել ես, Տարօն, Արի Սէյրան, Լալա եարս, Եռ-առաջ, Պանդուխտի երգ, Շօղի, Մարալէ, Վարդավառ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

20157 (Յոլք Հայաստանի — 199 (Հայաստան) — 20167 (Պտոյտ Հայաստանի մէջ
20172 (Հայկական երեկոյթ) — 20181 (Վիպական Հայաստան) — 182 Կովկաս
20176 (Սէնֆոնիք նուագի գործեր) — 714 (Երգիչներու շարք)
442 (Եկմալեան պատարագ) — 451 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ20175 (Գանձարան Հայ Եկեղ. երաժշտութեան, Տօնական օրերու)
001 (Լիզ Սարեանի տաս երգերը) — 409 (Թաւիսթ Գարեգին):
Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթեւեանի 14, Rue Petit, Paris (19e) — 208.99.22

Առաքում contre remboursement — Գին 30 Ֆրք.

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը հաւաքոյթ մը կազմակերպած է Թէյասեղանի մը շուրջ, Ս. Ժեռոմի եկեղեցիին յարակից սրահին մէջ Յունուար 10ին Կիրակի օրը ժամը 3,30ին:

Ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ, ֆիլմերու ցուցադրութիւն՝ Էջմիածնի Միւռոնօրհնէքի արարողութիւններէն:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրներ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Շաբաթ, Յունուար 9, ժամը 14էն 18,30 Ֆրանս-Քիւլթիւռ յայտագիր մը կը յատկացնէ Ֆրանսահայ գաղութին՝

La légende Arménienne

ընդհանուր խորագրին տակ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՑԵԼ ԱՄ ԶԷ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25էՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5

Մեկնում, Յունուար 25, ժամը 22,10 Կառ տը լ'Էսթէն Արլպերկ – էքսփրէսով եւ ժամանում Ցել ամ Զէ ժամը 14,15ին: Հաստատում Ֆիշըր Վիւթ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք – պաղ ջուր, տուշ, խնամուած ճաշ:

Բարձրութիւն 758 մեթր, շատ յարմար յոգնած մարդոց համար, կլիման մեղմ է, քաղաքը պաշտպանուած ըլլալով շրջակայ լեռներով: Շրջանը ունի դահուկի ձիւնուղիներ (փիսթ) սկսնակի եւ վարժ մարդոց համար:

Մասնակցութիւն 465 ֆր.

(երթուդարձ ճամբորդութիւնը եւ պանդոկ ու ճաշ (առանց խմիչքի)

Կանխավճար՝ 100 ֆրանք
մնացեալը Յունուար 30էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ:
Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN
53, Bld. des Grands-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

LE NUMÉRO 0,50 F

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 7 JANVIER 1971

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.007

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.007

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻ՞

Խռովայոյզ տարի մը եղաւ 1970ը:

Երկրագունդի զանազան մասերուն վրայ շարունակուեցաւ տաք կամ պաղ պատերազմը: Տեղ տեղ ժամանակաւոր կարգադրութիւններ եղան՝ առանց վերջնական լուծում տալու հարցերուն:

Յունուարին վերջ գտան Պիաֆրայի կռիւները: Ազատատենչ ժողովուրդի մը անկախութեան պայքարը արեան մէջ խեղդուեցաւ զօրաւորին կողմէ:

Անգամ մը եւս հաստատուեցաւ յաւիտենական ճշմարտութիւնը թէ «իրաւունքը զօրաւորինն է»:

Աւելի լաւ կարգադրութեան մը յանգեցան Իրաքի Քիւրտերուն ազատագրական կռիւները, որոնք պարբերական ընդհատումներով կը տեւէին 1961էն ի վեր, — շուրջ տասը տարի: Մարտին Պաղտատի կառավարութեան եւ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի միջեւ ստորագրուեցաւ համաձայնագիր մը, որով խաղաղութիւնը կը վերահաստատուէր հիւսիսային Իրաքի մէջ: Շրջանի Քիւրտերուն ազգային պահանջները գոհացում կը ստանային որոշ չափով:

Բարեկամական կապեր կը հաստատուէին Արաբներու եւ Քիւրտերու միջեւ: Պաղտատի կառավարութեան մէջ կ՚առնուէին քանի մը քիւրտ նախարարներ: Լեզուի, մշակոյթի եւ կրթութեան մարզերուն մէջ Քիւրտերը կը տիրանային լայն ինքնավարութեան: Մասամբ կը ստանային նաեւ վարչական ապակեդրոնացում:

Քրտական հարցը չէ փակուած բոլորովին: Ու չի կրնար փակուիլ, ցորչափ Թուրքիոյ միլիոնաւոր Քիւրտերը ենթակայ կը մնան հալածանքի ու թրքացման խիստ քաղաքականութեան:

Անլոյծ մնացած խնդիրներու առաջին շարքին վրայ է Վիէթնամը, ուր կռիւները կը շարունակուին առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ: Ամերիկացիք չեն յաջողիր ընկճել Հիւս. Վիէթնամը, հակառակ իրենց ռազմական աճարկու մեքենային ու մարդկային ահագին զոհողութեանց: Որոշ թիւով զինուորներ իրենց տուները ղրկուեցան, իբրեւ հետեւանք պատերազմը «վիէթնամականացնելու» քաղաքականութեան: Ամերիկացիք պահ մը մինչեւ Քամպոճ արշաւեցին հակառակորդին ուժը ջլատելու համար: Սակայն խաղաղութեան հեռանկարներ չեն նշմարուիր տակաւին հորիզոնին վրայ:

Երկրորդ կարեւոր հարցն է արաբեւիսրայէլեան վէճը, որուն լուծման համար անձուտ ջանքեր տարուեցան վերջացող տարուան ընթացքին:

Փորձերը ցոյց տուին, որ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ խաղաղութեան վերահաստատումը կախուած է Մեծերու կամքէն:

Ֆրանսայի առաջարկով գործի լծուեցան Չորսերը՝ Մ. Նահանգներ, Խորհ. Միութիւն, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա, որոնք ամիսներով ժողով գումարեցին, առանց եզրակացութեան մը յանգելու:

Չորսերուն մէջ ալ երկու Մեծերն են, որ կոչուած են վճռական դեր մը խաղալու, — Ուաշինկթընն ու Մոսկուան, որոնք կը յաւակնին վճռելու փոքր երկիրներու ճակատագիրը:

Ամերիկայի Արտաքին նախարար Ռոճըրսի ծրագիրն է ի վերջոյ, որ հիմ ծառայեց հրադադարին՝ կնքուած Օգոստոս 7ին երեք ամսուան համար, յետոյ վերանորոգուած եւ երկարաձգուած մինչեւ Փետրուար 6:

Հրադադարը պէտք է նկատել կարեւոր յաջողութիւն մը: Պատերազմական գործողութիւններու դադարումը առիթ կ՚ընծայէ կողմերուն շունչ քաշելու եւ ամրապնդելու իրենց ռազմական դիրքերը:

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարի ներկայացուցիչը՝ Կուննար Եարինկ վերստին լծուած է աշխատանքի: Յոյսեր կան, որ դժուարութիւնները հարթուին եւ մօտ օրէն սկսին հաշտութեան բանակցութիւնները Արաբներու եւ Իսրայէլի միջեւ՝ իր միջնորդութեամբ:

Յուսա՛նք, որ 1971ը խաղաղութեան տարի մը ըլլայ:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

—o—

ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ՝ 1972Ի ՀԱՄԱՐ

1972էն Ամերիկա պիտի բարգաւաճի խաղաղութեան մէջ: Այս խոստումը տըւաւ Նիքսըն առջի օր, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

Մ. Նահանգներու նախագահը յայտարարեց այս առթիւ, թէ ներկայ տարեշրջանի ընթացքին նոր տուրքեր պիտի չհաստատուին եւ ոչ ալ հաստատուած տուրքերը որեւէ յաւելում պիտի կրեն, այլ պարզապէս կառավարութեան պիւտճէն պիտի սահմանափակուի նուազագոյնի մը: Միւս կողմէ ընկերային կարգ մը երաշխաւորութիւններ պիտի հաստատուին: Այս ձեւով Նիքսըն կը յուսայ «1971ը դարձնել լաւ տարի մը», իսկ 1972ը՝ «շատ լաւ տարի մը»:

Անգործութեան տոկոսը, որ ներկայիս 5,8 առ հարիւրի կը հասնի, այլ խօսքով ամէնէն բարձրը 1963էն ի վեր, կը յուսայ նուազեցնել չորս առ հարիւրի սահմաններուն:

Մ. Նահանգներու նախագահը խօսեցաւ նաեւ արտաքին հարցերու մասին. Նախ զգուշացուց Մոսկուան Քուպայի մէջ խորհրդային կայան մը հաստատելու միտքին կապակցութեամբ: Ծանօթ է, որ Հոկտեմբերին նման ծրագրի մը մասին խօսուեցաւ միջազգային մամուլի մէջ, երբ խորհրդային նաւեր եւ ընդծովեաներ նշմարուեցան Քուպայի բացերը: Համաձայն Նիքսընի, Հոկտեմբեր 11ին համաձայնութիւն մը գոյացած է Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ, որով այս վերջինը խոստացած է յարգել Քենըտի-Խրուշչեւ համաձայնութիւնը — զինուորական կայան չհաստատել կղզիին մէջ, իսկ Ամերիկա կը հրաժարի Քուպայի վրայ յարձակելու միտքէն: Նիքսըն լաւատես է այս ուղղութեամբ. «Ջեմ հաւատար, որ նման բան մը կրնայ պատահիլ, քանի որ հասկացողութիւնը շատ յստակ դարձած է»:

Երկրորդ կարեւոր հարցը, որուն անդրադարձած է Նիքսըն, Վիէթնամի պատերազմն է: Մ. Նահանգներու նախագահը «Ամերիկացիներուն պատերազմական դերին վախճանը» կը տեսնէ մինչեւ 1972: Ծանօթ է, որ Նիքսըն խոստացած էր մինչեւ Մայիսի սկիզբը 280.000 զինուոր հեռացնել Հարաւային Վիէթնամէն: Մամուլի ասուլիսի ընթացքին նախագահը ոչ մէկ յատկանշական կամ յաւելեալ մանրամասնութիւն տուած է Վիէթնամի ամերիկեան քաղաքականութեան մասին, միայն շեշտած է կրկին, որ ռմբակոծութիւնները կրնան վերսկսիլ, եթէ երբեք Հանոյ նոր ուժեր ղրկէ Հարաւ:

Նախագահը դէմ արտայայտուած է Իսրայէլի հետ զինակցութիւն մը կնքելու գաղափարին շեշտելով, թէ ասիկա «անհրաժեշտութիւն» մը չի նկատեր եւ ոչ մէկ ձեւով կը նպաստէ «խաղաղութեան հաստատման այդ մասին մէջ»: Աշխարհ դիտէ, աւելցուցած է Նիքսըն, որ Ամերիկա միշտ օժանդակած է եւ պիտի շարունակէ օժանդակել Իսրայէլի, որպէսզի այս վերջինը հաւասարակշռուած ուժ մը ունենայ իր դէմ գտնուող ուժերուն բաղդատմամբ:

Նիքսըն հաւատացած է, որ Միջին Արեւելքի հարցի լուծումը կախում ունի մեծ երկիրներու ճիգէն. «Մ. Նահանգները, Խորհ. Միութիւնը, Ֆրանսա եւ Անգլիա դեր մը ունին կատարելիք... մասնաւորաբար Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն»:

Նախագահը անդրադարձած է նաեւ հիւլէական զէնքերու սահմանափակման խնդրին: Նիքսընի կարծիքով «սահմանափակ» համաձայնութեան մը հեռանկարը «կարելի է յուսալ», ինչ որ պիտի բարելաւէ Մոսկուա – Ուաշինկթըն յարաբերութիւնները: Այս ուղղութեամբ գոհունակութիւն յայտնեց Մոսկուայի տրամադրութեան՝ սահմանափակելու որոշ տեսակի հիւլէատար հրթիռներու զետեղումը Խորհ. Միութեան մէջ: Նախագահը անհրաժեշտ գտած է, որ համաձայնութեամբ մը վերջ տրուի «հիւլէական մրցակցութեան», ձերբազատելու համար «զէնքի բեռէն»:

ՑՈՒՐՏ – ՁՄԵՌԸ

Եւրոպայի մէջ ցուրտը կը շարունակուի բացառիկ սաստկութեամբ: Մատրիտի մէջ երկու հոգի մեռած եւ 300 անձ ալ վիրաւորուած է սառին պատճառով: Թորինոյի մէջ վեց հոգի սրտի տագնապէ մեռած են: Լոնտոնի օդակայանները փակ են եւ 10.000 ճամբորդ երկու օրէ ի վեր կը սպասէ մշուշին եւ ձիւնամրրիկին անհետացման, որպէսզի օդանաւերը կարենան ճամբայ ելլել: Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կարգ մը երթուղիներ փակուած են գոյացած սառին հետեւանքով:

Ֆրանսայի մէջ կացութիւնը թէեւ կը բարելաւուի, բայց կանոնաւոր ընթացքը չէ գտած տակաւին: Ամէնէն ցուրտը զերոյէն վար 27 աստիճան է եւ բարձրագոյնը՝ զերոյէն վեր՝ 11, հարաւ-արեւմտեան շրջանը:

Ա–7 կառուղիին զոհերը պաշտպանութեան կոմիտէ մը կազմեցին, վնասուց հատուցում պահանջելու համար իրենց կրած վնասներէն: Կը պահանջեն որ պատասխանատուութիւնները ճշդուին եւ միջոցներ ձեռք առնուին որպէսզի նման աղէտներ չկրկնուին:

Օրսէf ծրագիրն ալ կը դատապարտուի քանի որ գործնական ոչ մէկ արդիւնք տուած է Տռոմի եւ Առտէշի նահանգներուն մէջ:

× Փարիզի մէջ երկու հոգի մեռած է ցուրտէն:

Շուէտի մէջ մեղմ եւ արեւոր է օդը:

Ֆրանսայի անսովոր ցուրտը զգալի հետեւանքներ ունեցած է նաեւ բանջարեղէններու գիներուն վրայ: Այսպէս պրասը (փուառօ) քիլօն 0,90էն 2,70ի անցած է 48 ժամուան մէջ:

× Թիւ 7 կառուղիին դէմ դատ բացած է մածունի մեծ գործատուն մը, որուն բեռնատար կառքերը անշարժութեան մատնուած են ճամբուն վրայ: Վնասուց հատուցում կը պահանջէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար պաշտօնաթերթ Ունիթայի համաձայն հրեայ ծագում ունեցող խորհրդային խումբ մը քաղաքացիներու նոր դատավարութիւնը, որ պիտի բացուէր այս օրերս, կը յետաձգուի ցնոր տնօրինութիւն:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ կառավարութիւնը կը պնդէ որ Խորհ. Միութեան եւ Լեհաստանի հետ կնքուած դաշինքները պիտի չվաւերացուին ցորչափ Պերլինի հարցը գոհացուցիչ կարգադրութեան մը չէ յանգած:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղիի տնօրէնութեան եւ ՍԷ. ԺԷ. ԹԷ.ի միջեւ համաձայնագիր մը պիտի կնքուի Հինգշաբթի օր, աշխատավարձքերու վերաբերեալ:

ԱՆԳԼԻՈՅ բժիշկներու արքայական քոլէճը որ մեծ հեղինակութիւն ունի, պաշտօնապէս յայտարարեց թէ ծխախոտը 50 հազար հոգիի մահուան պատճառ է Անգլիոյ մէջ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ վերսկսան Եարինկի խօսակցութիւնները: ՄԱԿի բանագնացը յաջորդաբար ընդունեցաւ եւ խօսակցեցաւ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի ներկայացուցիչներուն հետ: Առաջին առթիւ դիտել կը տրուի, թէ ապահովաբար հրադադարի ժամանակամիջոցը, որ վերջ կը գտնէ Փետրուար 5ին, երկարաձգուի:

ՉԻԼԻ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեց Չինաստանի հետ: Լատին ամերիկեան առաջին երկիրն է, որ պաշտօնապէս կը ճանչնայ Փեքինը: Ազգայնական Չինաստան անմիջապէս խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Չիլիի հետ: Ալլենտէ, Չիլիի նորընտիր նախագահը, խոստացած էր ճանչնալ Հիւս. Վիէթնամը, Հիւս. Քորէան, Արեւելեան Գերմանիան, Քուպան եւ Չինաստանը: Յարդ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեց վերջին երկու երկիրներուն հետ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նոր առաջնորդները, դըրխաւորութեամբ, Կիէրէքի, Մոսկուա մեկնեցան տեսնուելու համար խորհրդային առաջնորդներուն հետ: Լեհերու Մոսկուա այցը կը նկատուի «բարեկամական այցելութիւն մը»: Ապահովաբար գացած են վստահեցնելու համար խորհրդային վարիչները, թէ Լեհաստանի մէջ կացութիւնը բնականոն դարձած է:

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարները Լոնտոնի մէջ խօսակցեցան Միջին Արեւելքի հարցին շուրջ: Լոնտոն տրամադիր է «բնականոն եւ բարեկամական» յարաբերութիւններ հաստատել Գահիրէի հետ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարած է թէ Ուաշինկթընի իր դեսպանատան միջոցաւ ամերիկեան Արտաքին նախարարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած է հակախորհրդային պայքարին վըրայ զոր Միացեալ Նահանգներու սիոնական կազմակերպութիւնները կը տանին երկրին մէջ: Ձայնասփիւռը կը ճշդէ նաեւ թէ սպառնալիքներ կ՚ըլլան խորհըրդային անձնաւորութեանց դէմ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը աշխատանքի համագումար մը պիտի ունենայ Յունիս 12էն 16 Քոթ տ'Ազիւր: 1300 սենեակներ վարձուած են արդէն Քան, Նիս եւ Պօլիէօ: Պիտի մասնակցին ծանօթ պարագլուխներ ինչպէս՝ Թետ Քենըտի, Ճոնսըն եւ ծերակուտական Հըմֆրի:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը՝ Պուրկիպա Լըջօրէն հիւանդ է եւ տեղափոխուած է Միացեալ Նահանգներ երթալ խնամուելու համար: 68 տարեկան է:

ՊՕՂՈՍ Զ. շատ խիստ ուղերձ մը ղըրկած է անցեալ Դեկտ. 8ին աշխարհի 3000 եպիսկոպոսներուն, Վատիկան Բ. Տիեզերական Ժողովի փակման 5րդ տարեդարձին առթիւ: Պապը կ՚ուզէ որ քահանաները շատ չտարուին արդիականացումով եւ չխռովին անորոշութիւններու եւ կասկածներու մէջ:

UN GENOCIDE OUBLIÉ !

ԽՄԲ. — Ստորեւ կը հրատարակենք փաստաբանապետ՝ Փոլ Առիկիի յօդուածը, լոյս տեսած *Լը Մոնտի* Դեկտեմբեր 26ի թիւին մէջ:

Les hommes ont la mémoire courte lorsque cela satisfait leur confort moral et leur quiétude matérielle.

En Avril 1915, l'empire ottoman, persuadé de la victoire de l'Allemagne dont il admire la puissance militaire, est en guerre aux côtés des Germains.

L'empire ottoman veut que les Turcs et seulement la race turque vivent sur son territoire, il ne veut plus tolérer que la culture nationale. Il entend purifier le territoire des éléments des anciennes nations, « élément infidèles et subversifs ». Bref, il veut restaurer la domination turque. Pour ce faire, il faut agir froidement sans pitié... Ainsi prend corps peu à peu la notion de race des seigneurs.

Dès avant 1908, dans l'empire ottoman, le parti « Jeune Turc », dit « Union et Progrès », projetait la complète disparition du peuple arménien. Il allait, pour la honte des autres peuples, silencieux, hélas ! y parvenir.

En 1909, quelques premières épurations locales eurent lieu à Adana, insuffisantes pour le ministre de l'Intérieur, Talaat Pacha, pour Nazim, Behaddin Chaquire, Kara Kemal et Agha Oglou Ahmed. Tous ces despotes entendaient prendre des mesures radicales et définitives. On sait ce que cela veut dire ! Le nom d'Arménie devait disparaître de la carte.

Dès 1915, laconiques et cyniques, des ordres furent donnés pour une extermination totale, pour *« qu'il ne reste ni enfant, ni femme, ni vieillard »*, expliquera Hassan Tchmin : les hommes seront mobilisés, envoyés en première ligne, face aux Russes : derrière eux, les formations spéciales turques, les « Tchétés », veilleront à leur complet anéantissement.

Les rares survivants devront disparaître. Ils seront déportés dans les montagnes, les vallées profondes, près des fleuves et de la mer où les attendront les « Tchétés » pour, sans faiblesse, achever le total anéantissement qu'exige le pouvoir.

Si quelques-uns ont encore eu la chance d'échapper, ils seront déportés en Mésopotamie où ils seront cruellement décimés.

Quel exemple et quel sinistre présage pour l'avenir !

Il fallut près de trois années, du 24 Mars 1915 à la fin de l'année 1918, pour exécuter ce plan avec une méthodique constance. Avec sauvagerie, un million cinq cent mille Arméniens furent ainsi assassinés.

Quel pays au monde clama son indignation devant tant d'horreur ? La guerre mondiale occupait les esprits. Quelques rares cris s'élevèrent pour se perdre dans le désert des consciences.

Ce premier génocide ne fut jamais ni jugé ni condamné. Peut-être ne voulait-on pas importuner une Turquie dont la puissance chaque jour grandissait.

Les quelques Arméniens isolés que le hasard sauva ne récupérèrent aucun des biens de leurs ancêtres. Aujourd'hui, du moins, eux n'ont pas encore oublié...

×

Tout prend fin, même les guerres. Le 10 Août 1920, entre les puissances alliées et associées et la Turquie, le traité de Sèvres est signé. L'article 88 stipule : *« La Turquie déclare reconnaître, comme l'ont déjà fait les puissances alliées, l'Arménie comme un Etat libre et indépendant ».*

C'est la reconnaissance solennelle, sous la signature des plus grands peuples du monde, de la réparation qui s'impose en faveur du peuple martyr.

Les frontières de cette Arménie « libre et indépendante » seront précisées ultérieurement par accords entre les différents Etats limitrophes, toutes les parties en cause s'en remettant à l'arbitrage du président Wilson *« pour fixer la frontière entre la Turquie et l'Arménie dans les vilayets d'Erzeroum, de Trébizonde, Van et Bitlis ».*

La justice, enfin, triomphe.

Mais les peuples vainqueurs se replient dans un égoïsme excusable : ils pansent leurs plaies. Le fondateur de la nouvelle Turquie, Mustapha Kemal Ataturk, se sent fort. Il dédaigne le traité, attaque l'Arménie caucasienne. Personne n'osa protester.

Le traité de Lausanne, en 1923, allait achever de réduire à néant le traité de Sèvres. Il n'est plus question d'« Arménie libre et indépendante », mais plus modestement de minorité à intégrer.

Cinquante ans plus tard, que reste-t-il de ce traité de Sèvres et de l'œuvre de justice réparatrice qu'il avait voulu réaliser ? Rien.

La lassitude, la peur, et peut-être la lâcheté créatrice de prudente indifférence l'emportent.

Ces faits n'en demeurent pas moins dans toute leur horreur à une époque où certains ont pu dire : « Hitler ? connais pas ».

L'histoire du vingtième siècle nous montre que les crises de régression morale chez certains peuples se manifestent toujours par une discrimination entre les hommes.

Ce racisme conditionne aussi bien les rapports des sociétés humaines entre elles que la vie de chaque individu dans le monde.

Certaines races seraient investies d'une mission civilisatrice qu'elles seules seraient capables d'assumer, aux dépens, bien sûr, des races inférieures. Apparaît alors le génocide. Puis le temps passe.

Après de légitimes frémissements d'indignation et parce que la nature humaine est dans l'ensemble insouciante et avide de satisfaction matérielles, dès les massacres accomplis, vient l'oubli qui rassure.

Espérons, pour l'honneur de l'homme, que quelques consciences, éparses de par les continents, veillent et continueront de veiller. Il est des crimes imprescriptibles.

PAUL ARRIGHI.

« *Le Monde* »

«ՕՐ ՄԵՌԵԼՈՑ»

Եթէ չէք յիշած, — յիշեցէ՛ք: Մեռելոց է այսօր: Օր անդրադարձումի

Ինկանք այս ափերը եւ գրեթէ մոռցանք՝ թէ մասնաւոր իմաստ ու խորհուրդ ունին հայկական «մեռելոց»ները: Թէ տարին ո՛չ միայն մէկ օր, այլ բոլոր աւագ տօներու վաղորդայնին՝ հայ մարդը կոչուած է յիշելու անդարձ մեկնող իր բոլոր հարազատները, ողեկոչելու զանոնք եւ անոնց թելադրած վերապրումով վերաքննելու իր կեանքը:

Սերունդներու ազգային դաստիարակութեան տեսակէտով, հայկական աւանդութիւնները տիրական դեր կը կատարէին մօտիկ անցեալի մէջ: Հայրենական հողը եւ մեր բնավայրերը կորսնցելէ ետք մեր ոտքերուն տակ, հետզհետէ վրայ տուինք նաեւ հոգեկան մեր կռուանները. ազգային ինքնուրոյն տօնախմբութիւնները, պատմական եւ կրօնաշունչ տարեդարձները, տոհմական եւ ընտանեկան աւանդութիւններ...

Նորութեան սէրը, յառաջդիմութեան ձգտումը եւ միջավայրին ու ժամանակին պատշաճելու հարկադրանքը՝ մեզ մղեցին ամէն կապ խզելու հինին, անցեալին, ինքնայատուկ սովորոյթներու եւ աւանդութեանց հետ, իբրեւ աւելորդ ձեւակերպութիւններու: Մոռցանք, թէ ետ նայելու պահանջ մը կայ մարդ էակի հոգիին մէջ, ու դէպի առաջ խիզախելու ամէն ձգտում կը կարօտի յետահայեաց սուզումներու:

«Մեռելոց»ը անհրապոյր բացատրութիւն մըն է. իր ռամական կերպարանքով՝ նոյնիսկ խորշելի կոչում մը: Սակայն որքա՛ն պէտք ունինք անով ըմբռնելի ներքին անքակտելի կապին՝ մեր առանձնայատուկ կեանքը շարունակելու համար իբրեւ Հայերու եւ Հայութեան: Ապրեցնելու համար մեր սիրելիները մեր հոգիին մէջ, ընտանեկան մեր յարկերուն տակ, ու սերունդէ սերունդ փոխանցելու համար անխորտակելի ազգ մը մնալու գաղտնիքը:

Հիմա ծիծաղելի՛ կը թուին այս կարգի համոզումներ եւ հաւատալիքներ: Եւ որքան ալ փորձենք բացատրել հասնող սերունդներուն՝ թէ կարելի՛ է ապրեցնել մեր մեռելները մեզի հետ, իրենց համար բառախաղ ու ցնորք կը թուի ըսուածը...

Կը քրթմնջեն ու կ'անցնին:

Մեռելոց է այսօր, ու Ծննդեան խորհուրդին ընտանի՝ կը մտածենք յաւէտ չքացած մեր հարազատներու խօսքին, գործին, ապրումին, կեանքի հանգանակներուն, պատգամին: Քանի՛ կը թաւալին տարիները ու քանի՛ կը ծերանանք մենք՝ ա՛յնքան աւելի կը զգանք թէ անոնցմէ բան մը կը վերընձիւղի մեր մէջ: Ամէնէն անհոգ ու մակերեսային մարդն իսկ կը զգայ, թէ անցեալէ մը կուգայ ինք եւ անկախութեան իր յաւակնութիւնը ինքնախաբութիւն մըն է միայն: Որքան ալ խուսափած ըլլայ հինին ենթարկուելու փորձութենէն՝ կ'անդրադառնայ թէ կեանքը ետ տարած է զինք, դէպի «մոռցուա՛ծ» իր հայրն ու մայրը, աղօտ յիշատակի մը վերածուած իր մանկութիւնը, նոյնիսկ դէպի տխուր ու թախծոտ անցեալ՝ զոր արդարօրէն պիտի չուզէր մտաբերել իսկ...

Ըսուած է յաճախ, թէ ժողովուրդներու բարոյական ըմբռնումները կշռադատելու ամէնէն ապահով միջոցներէն մէկն է ստուգել՝ թէ անոնք ի՛նչ վիճակի մէջ կը պահեն իրենց գերեզմանատուները:

Անշուշտ, մեր օրերուն համար իր իմաստէն շա՛տ բան կորսնցուցած է այս խօսքը՝ որովհետեւ մարմարակերտ դամբարաններ կամ ծաղկազարդ գերեզմաններ ունենալու միջոցը նիւթական հնարաւորութիւններու հարց է առաւելապէս, ու ամէնէն անհոգի մարդն իսկ ի վիճակի է տարրական այդ զուրգուրանքը ցոյց տալ... բազմոցին անկիւնէն:

Սակայն խօսքը կը պահէ իր ուժը անո՛վ՝ որ անդարձ մեկնողներու հետ մեր կապը կ'ենթադրէ պարբերական անդրադարձում ո՛չ միայն հանդէպ անոնց վերջնական օթեւանին, այլ մանաւանդ՝ իբրեւ մարդու թէ հարազատի՝ անոնց բարոյական ժառանգութեան: Ամէնէն խոնարհ անձն իսկ մարդկային արժանիքով մը կը բնորոշուի. ամէնէն թերի ու խոցելի էակին մէջ իսկ գիծ մը կարելի է գտնել, արարք մը փնտռել արժանաւորութեան. առնուազն զղջումի եւ ինքնաարբագրութեան:

Մահը կը ջնջէ մարդ արարածի բացասական կողմերը եւ կը չէզոքացնէ դրականը: Եթէ մեռնողներու ազնիւ ու բարի գործերը միայն կը տեսնենք՝ այս երեւոյթին մէջ պէտք է տեսնել կեանքի այն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Այո, անունս ու հասցէս... քննութիւն կատարելու համար... Սաթենիկ Ամասեան, Ֆերիգիւղ, Պաքալ փողոց, թիւ 26...

Ու մեկնեցաւ, մտամոլոր, գլուխը սեւ շալին տակ ծածկած, եկեղեցիին պատի քովէն սողալով:

Երբ բանկալին մօտ հասաւ, Թաղ. Խորհրդարանի դրան առջեւ բազմութիւն մը խմբուած էր: Դրան սեմին վրայ կ'երեւար Ղուկաս էֆէնտին, իր հաստ, զանգուածային մարմինը յաղթականօրէն տնկած, ոլիմպեան Արամազդի մը վեհափառութեամբ. իր պաշտօնակիցները ականածանքով, քիչ մը հեռու կեցած էին:

Ծանրակշիռ դէպք մը տեղի ունեցած էր քիչ մը առաջ, որ խիստ բարկացուցեր էր էֆէնտին, Աղքատախնամին սենեակէն Խորհրդարանը եկած միջոցին: Ժամուն բակը քանի մը տղաք ձիւնագնդակ կը խաղային զիրար հալածելով: Գնդակներէն մին վրիպելով՝ եկած ինկած էր էֆէնտիին վերարկուին թաւիշէ օձիքին վրայ: Տղաքը իրենց գործած այս անլուր ոճիրը տեսնելով՝ արդէն լեղապատառ փախած ու անյայտ եղած էին, եւ Ղուկաս էֆէնտի ստիպուեր էր իր բարկութիւնը թափել ժամկոչին, լուսարարին, բարապանին ու խեղճուկ տէրտէրի մը մը վրայ, որոնց պատահեր էր Խորհրդարանին դրան առջեւ:

Զորսն ալ իր դէմը կեցեր էին, բարեւ բռնած, յանցաւոր ճորտերու պէս, մինչ չուրջերնին հետզհետէ եկեղեցիէն ելլող հետաքրքիրները կանգ կ'առնէին:

— Այս ի՞նչ խաղքութիւն, աս ի՞նչ խայտառակութիւն է, կ'որոտար Ղուկաս էֆէնտի, ինչո՞ւ թող կուտաք, որ բակին մէջ խաղան... մաղ մնաց, որ ձիւնը աչքիս կուգար: Ասանկը ժա՞մ է, չէ նէ մի Տոլապ Տերեսիին աղբանոցը... աս լակոտներուն վարժապետը ո՞վ է, տնօրէննին ո՞ւր է... աս ի՞նչ անբարոյականութիւն է, էֆէնտիմ...

Լուռ, սարսափահար, ամէնքը մտիկ կ'ընէին, առանց նոյնիսկ հաւանութեան մրմունջ մը լսելի ընելու կամ շարժում մը ընելու: Գիտէին էֆէնտիին բնութիւնը, գիտէին, որ երբ անիկա բարկանար ու պոռար, հարկ էր կրաւորական հլութեամբ մը մտիկ ընել եւ թողուլ, որ բարկութիւնը անցնի: Էֆէնտին, բարկութեան ժամանակ, նոյնիսկ չէր ներեր, որ իրեն իրաւունք տային:

— Աս խաղկատակները ինչո՞ւ աս ժամէն ներս կ'առնէք, շարունակեց էֆէնտին, հետզհետէ ձայնը բարձրացնելով, ժամուն սովը չկայ եա... Թող Ցարութիւն երթան, Լուսաւորիչ երթան, Ֆերիգիւղի ժամը երթան, դժոխքը երթան ... Ս. Երրորդութիւնն ալ թող մեզի ձգեն, զարմանալի բան, շնորհքով մարդիկը ասոնց երեսէն ժամ չեն կրնար երթալ... սա դուրս ելլողներուն նայեցէք:

Եւ էֆէնտին աջ ձեռքովը մատնանիշ ըրաւ նոյն միջոցին եկեղեցիէն դուրս ելլող բազմութիւնը, պառաւ, անկար կիներ, բռնակիրներ, պատառոտուն լաթերով ծերուկներ:

— Սա խաղքութեան, սա աղտոտութեան նայեցէք, դոչեց նորէն, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ազնուական ընտանիքներ ժամ գան, երբ այս պապուկները հոն լեցուած են... զոնէ կարգերնին ճանչնա՞ն, սանկ հետեւօք կայնին, չէ՛, կ'երթան դասին առջեւ կը տնկուին, առանց նայելու, որ քովը կեցողը ո՞վ է, իրեն սատիճանի՞ն մարդ է: Կարծես ժամը ապրեցնողը, չէն պահողը, փարա տուողը իրե՞նք են...

Սաթենիկ պահ մը [illegible] կեցած մտիկ կ'ընէր այս խօսքերուն: Ղուկաս էֆէնտին տեսնելով, խորհած էր վերջին, գերագոյն դիմում մը փորձելու, բոլորովին ձեռնունայն տուն չվերադառնալու համար, բայց այդ բարկաճայթ խօսքերը, որոնց վերջը չէր գար, ու յետոյ, շուրջը խռնուած բազմութիւնը զինքը բոլորովին ջլատեցին եւ յուսահատ շարժումով մը ինքզինքը դուրս նետեց եկեղեցիէն:

Նոյն միջոցին Ղուկաս էֆէնտիին ետեւը թաղական մը երեւցաւ, որ ներսէն լսելով Աղքատախնամի ատենապետին ձայնը, եկեր էր խնդրին ինչ ըլլալը հասկնալու:

— Ղուկաս էֆէնտի, ներս հրամմեցէք, դրան առջեւ կը մսիք, ըսաւ նորեկը, որ ինքն ալ մեծ աղա, մտերմական շեշտով մը կը խօսէր էֆէնտիին հետ, եկէք սուրճ մը հրամմեցէք...

Ղուկաս էֆէնտիին բարկութիւնը իջած էր քիչ մը եւ առանց շատ աղաչել տալու հետեւեցաւ թաղականին, խրացնէ վառարանի կրակէն քիչ մը տաքնալու պէտքը զգալով:

Ներսը քանի մը թաղականներ նստած էին, որոնք սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրին Ղուկաս էֆէնտիի եւ թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորեցին զինքը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

խոր համոզումը, թէ մեղանչումը անխուսափելի բաժինն է մահկանացուին, ու հիմնականը ա՛յն է՝ որ ապրողները փորձեն գտնել անհետ կորսուողներու անմեռ արժանիքները միայն: Դատելու իրաւունքը ունինք այնքա՛ն ատեն, որ կ՚ապրի անցաւոր մարդը: Մահուան կնիքը վերջ կուտայ մեր այդ իրաւունքին եւ պարտք կը դնէ մեր վրայ քննելու՝ թէ մեռնողէն ի՞նչ կրնանք աւելցնել մե՛ր իսկ կեանքի գրքին վրայ...

Հաւանաբար ո՛չ մէկ ժողովուրդ մեզի չափ ամուր կապ կրցած է պահել իր մեռելներուն հետ: Մեռնողներու սուգը՝ մեզի համար կեանքի արեւ է դարձած, երբ մտածենք յատկապէս զանգուածային այն փոսերուն մասին՝ որոնք հայրենի հողը եւ երբեմնի մեր շէները կը հարստացնեն այսօր, իբրեւ անխօս վկայարանները դարաւոր մեր գոյապայքարին, մաքառումին եւ ապրելու ուխտին:

Շատ քիչ ժողովուրդներ մեզի չափ կրցած են այդ կապը վերածել նաեւ ներքին-ընտանեկան աւանդութեանց եւ բարոյական առհմիկ ըմբռնումներու կուռանի մը՝ որպէսզի Հայ Տունը երբեք որբացումի եւ անարմատ ընձիւղումի մը աղքատութիւնը չպարզէ: — Ամէնէն հեռընկեց գաղութներուն մէջ անգամ՝ ուր խորշակը նետած է մեզ, մեր կամքէն ալ անկախ, Հայ Ընտանիքը մեռելներու յիշատակով շատ աւելի կենսունակ է դարձած՝ քան ապրողներու ֆիզիքական գոյութեամբ:

Ոգեպաշտական հին աշխարհահայեացքը այսօր ալ հիմնովին կորսուած չէ տարափիւռ մեր ժողովուրդին մէջ. եւ վըստահօրէն նոր սերունդներուն համար եւս ան կարենար ըլլալ ազգային ամբութեան հոգեկան խարիսխ մը՝ եթէ, մաշումի բնական օրէնքով, տասնամեակէ տասնամեակ, աւանդութիւնները տժգունած եւ մոռցուած չըլլային:

Տարին չորս կամ հինգ անգամ գերեզմանատուն երթալ, խոնարհիլ սիրելիի մը հողակոյտին վրայ եւ անկէ դէպի տուն փոխադրել վերապրումի եւ անդրադարձումի հրաւէր մը ապրողներուն համար, խօսիլ անդարձ մեկնողներու բարոյական էութեան մասին եւ վերարծարծել անցեալը իր կրակով ու մոխիրով՝ կը նշանակէ պատանի ու երիտասարդ սերունդներու ենթագիտակցական աշխարհին մէջ հորիզոն բանալ պարբերական յածումներու, դէպի ընտանեկան ծառերու արմատն ու սկզբնական աւիշը...

Այո՛, մերօրեայ սերունդներու ներաշխարհը տարբե՛ր ենթախաւերու վրայ կը բարձրանայ եւ «մեռելոց»եան անձրեւը խորունկը չի թափանցեր այսօր: Սակայն վաղը, երբ տարիները կ՚անցնին ու այդ հողը իր կարծրութիւնը կը կորսնցնէ՝ անթեղուած սերմերը կրնան յեղակարծօրէն ծլարձակել եւ ծիածան պրկել անդարձ մեկնողներուն ու ապրողներուն միջեւ:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի Հայ Երիտասարդաց Միութեան նախաձեռնութեամբ Կրէնտ Հէնովըր սրահին մէջ տօնուեցաւ Սեւրի Դաշնագրին յիսնամեակը: Գիտակից երիտասարդութիւնը Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն մէջ ոչ մէկ ճիգ կը խընայէ եւ օրինակելի նուիրումով մը առիթը չի փախցներ պոռալու աշխարհի երեսին գործուած ցեղասպանութեան, անարդարութեան եւ Հայուն անբռնաբարելի իրաւունքներու մասին:

Նկատի առնելով յայտագրին լըջութիւնը եւ գլխաւոր բանախօսին (Տիկ. Հոլովէյ) Տոքթ. միջազգային օրէնսդիտութեան եւ բարձրորակ եւ ներհուն բանախօսութիւնը, որուն նախագահը՝ Պր. Հայկ Մարլեան, բացաւ հանդէսը յետադարձ ակնարկ մը նետելով Հայոց պատմութեան զանազան հանգրուաններուն, անկումներուն եւ վերելքներուն, զանազան ատեններ կատարուած ջարդերուն եւ Հայուն աննկուն եւ ազատատենչ ոգիին: Մանրամասնօրէն խօսեցաւ Սան Ստեֆանոյի, Պերլինի եւ մասնաւորաբար Սեւրի Դաշնագրի մասին եւ մեծերու կողմէ կատարուած անորակելի եւ ամօթալի անարդարութեան մասին:

Պր. Տիգրան Զրաղեան որ վերջերս շըրջապտոյտ մը կատարած էր մասնաւորաբար Թուրքերէն բռնագրաւուած հայկական նահանգներուն մէջ՝ Կարս, Շիրակ, Վան, Այգեստան եւայլն, պաստառի վրայ ներկայացուց զանազան տեսարժան վայրեր — Անիի աւերակները, Կարս բերդաքաղաքի գունաւոր նկարները, զորս նկարած էր բացառապէս շնորհուած արտօնութեամբ: Ամայութի՛ւն ու աւերակ. կիսաւեր եկեղեցիներու քով բարձրացուած մզկիթները կ՚աղաղակէին միմիայն մէկ վկայութիւն «իմ գործս է աւերել». ի զուր տեղ չէ որ Վիքթոր Հիւկօ գրած է. «Հոսկէ Թուրքը անցաւ, ամէն ինչ աւեր ու սուգ է»: Երբեմնի հայկական մեղուանոցը վերածուած էր փլատակներու: Կանգուն մնացած հայկական ճարտարապետութեան կոթողները, մասնաւորաբար Անիի Մայր Եկեղեցին հայ հանճարին ցոլքերով ողողուն հպարտաշուք տեսարան մը կը պարզէր:

Պր. Հայաստան Վարդանեան ներկայացուց Դաշնագրին այն յօդուածները, որոնք կը վերաբերէին Հայերուն:

Ապա խօսք առաւ միջազգային իրաւագիտութեան Տոքթ. Տիկ. Հոլովէյ: Առարկայական վերլուծում մը ըրաւ, ըըլլալով անկախ եւ անկաշառ անձ մը, դաշնագիրներու ուսումնասիրութեանց եւ անոնց պատմական դերի վերաբերմամբ: Սեւրի Դաշնագիրը, ըստ ան, յիշատակարան մըն է այսօր բարձրացած՝ այն ատենուան մեծ ազգերու դաւաճանութիւնը մարմնաւորող: Ամբողջ ազգ մը ողջակիզուեցաւ ազատութեան բագինին վրայ: Կողոպտուեցաւ ան՝ իր իրաւունքներէն: Ստորագրուած Սեւրի Դաշնագիրը իրաւաթուղթ մըն է որով Հայերը ի գին թափուած արեան կ՚ունենային ինքնորոշման բացարձակ իրաւունք:

Ազատութեան ձգտող ազգերը կամ ցեղերը եթէ բնաջնջուէին հզօր տիրակալներու կողմէ՝ այսօր Միացեալ Ազգերու մէջ կ՚ունենայինք միմիայն վեց ազգեր եւ ոչ թէ հարիւր քանսեւեօթը ազգեր: Թուրքը մեծ ջարդերով նուազեցուց հայ բնակչութեան թիւը առանց անդրադառնալու որ ըստ միջազգային օրէնքի ապօրինի արարք մը ենթակային համար օրինական իրաւունք չի կրնար տալ: Ոճրագործ մը չի կրնար օգտուիլ իր ոճիրին պտուղէն:

Անգլիոյ մեծ վարչապետը՝ Ուինսթըն Զըրչիլ յանդգնութիւնը ունեցաւ ճշմարտութիւնը արձանագրելու իր «Անհաճոյ Վաղորդայն» հատորին մէջ թէ Մեծ Պատերազմը Հայերը տարած էր սարսափելի կոտորածներու ընդմէջէն՝ դէպի իրականացումը իրենց ամէնէն գեղեցիկ եւ համապարփակ յոյսին... եւ յանկարծ, բըրտօրէն (եւ թերեւս ընդմիշտ) զիրենք ձըգած էր այդ յոյսերուն փլուզումին եւ փոշիին դէմ յանդիման:

Յարգելի բանախօսը մէջբերելով դարձեալ Զըրչիլի վերոյիշեալ կոթողային գործէն, յիշեց որ 1920 Հոկտեմբերին Ֆրանսա՝ Անգարայի համաձայնութեամբ, յանձն առաւ ամբողջովին պարպել Կիլիկիան: Լօզանի դաշնագրին մէջ, ուր արձանագրուած է վերջնական խաղաղութիւնը Թուրքիոյ եւ մեծ պետութիւններու միջեւ՝ պատմութիւնը ի զուր պիտի փնտռէ «Հայաստան» բառը:

Սեւրի Դաշնագիրը անջնջելի յանձնառութիւն մըն է օրինական եւ բարոյական գետնի վրայ եւ չի կրնար ժխտուիլ, եւ այս պարագային բարեկամեցողութիւնը հիմնական կանոն մը կը դառնայ: Դըժբախտաբար ստորագրողները բռնաբարեցին միջազգային օրէնքը տակաւին մելանը չչորցած: Դաշնագիր մը երբ չի յարգուիր պատկան ազգերու կողմէ, չի նշանակեր թէ այդ դաշնագրին ծնունդ տուող իրաւունքները չեղեալ կրնան նըկատուիլ: Մինչեւ 1945 միջազգային օրէնք մը չկար պատժելու համար ցեղասպանները: Այս թուականին է որ միայն մարդկութեան դէմ ոճիր գործողները պատժելու օրէնքը անցաւ:

Մարդկութիւնը կը ձգտի մաքուր ազգայնականութեան, կ՚ուզէ պահպանել իր ազգային ինքնութիւնը, կոյր մոլեռանդութեամբ չէ որ աշխարհի խաղաղութիւնը պիտի ապահովուի: Թուրքիոյ մէջ այսօր կը գտնուի երիտասարդութիւն մը որ տարբեր հաշտարար ոգիով կը մօտենայ քաղաքական հարցերուն:

Բանախօսը յիշեց որ ի հեճուկս տարէց-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԱՄ ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ Դեկտեմբեր 23ին մեռած է երաժիշտ եւ խմբավար Արամ Տէր-Յովհաննիսեան, 84 տարեկան:

Ծնած էր Թիֆլիս 1885ին: Ընդհանուր կրթութիւնը կը ստանայ Ներսիսեան վարժարանին մէջ, ուր ակնառու կը դառնայ իր երաժշտական ընդունակութիւնը, որով կ՚արժանանայ Մակար Եկմալեանի ուշադրութեան: Երկու տարի ուսանելէ ետք Թիֆլիսի երաժշտանոցը, 1907ին կը մեկնի Պետերբուրգ, ուր կը մնայ մինչեւ 1918 թուականը, աւարտելով տեղւոյն երաժշտանոցը:

1914–1918ին կը ղեկավարէ Պետերբուրգի հայկական երգչախումբը:

1940ին վերջապէս կը հաստատուի Հայաստան՝ ղեկավարելով պետական երգչախումբը, կատարելով օփերայի ղեկավարի պարտականութիւնները, դասաւանդելով երաժշտութիւն:

Կարեւոր աշխատանք կատարեց հայ դասական խմբերգները եւ, յատկապէս, Կոմիտասի խմբերգները ղեղարուեստական մեկնաբանութեամբ ներկայացնելու գործին մէջ: Այդ ուղղութեամբ մեծապէս գնահատուեցաւ:

ներու ազգայնամոլ մտայնութեան՝ Գերմանիոյ վարչապետը Պրանտ ի հատուցում հիթլերական Գերմանիոյ կատարած ցեղասպանութեան, հաշտարար ոգիով մը, Լեհերուն վերադարձուց բռնագրաւուած հողամասերը՝ սրբելու համար գերման ազգին երեսին նետուած ոճիրին մուրը: Անկարելի չէ որ նոյնը չպատահի Հայերուն:

Հանդէսը վերջ գտաւ ՄԱԿի ղրկուելիք հեռագրի մը որոշումով: Ամէն ձեւով գնահատանքի արժանի էր ձեռնարկը:

ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Կինը՝ ամուսինին.

— Զգէ որ այսօր մեր աղջկան հետ ե՛ս դուրս ելլեմ, որպէսզի տեսնողները ըսեն թէ՝ մայրն ալ այսպէս էր ժամանակին:

— Շատ լաւ, սիրելիս: Սակայն խորհէ որ ուրիշներ ալ պիտի ըսեն թէ՝ աղջիկն ալ այսպէս պիտի ըլլայ օր մը, կը պատասխանէ ամուսինը:

×

Երկու «բարեկամներ» կը զրուցեն.

— Ինչո՞ւ ամէնուն ըսեր ես թէ ապուշին մէկն եմ:

— Որովհետեւ չէի գիտեր թէ կ՚ուզէիր գաղտնի պահել:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Է՛, աղէկ եմ, լաւ մարդիկ են, դուն ի՞նչ ձեւով սպայակոյտին մէջ մտար:

— Հոս տեղափոխեցին, հերթապահ եմ: Լռեցին:

«Բազէն թողուց աջ ձեռքէն», կ՚ըսէր երգը մարդուն մէջ աշխոյժ եւ ուրախութիւն պատճառելով: Անոնց խօսակցութիւնը հաւանօրէն ուրիշ կերպ կ՚ըլլար, եթէ երգի հնչիւններուն ազդեցութեան տակ չխօսէին:

— Ճի՞շդ է Աւստրիացիներուն պարտութեան լուրը, հարցուց Դոլոխով:

— Սատանան գիտէ, այդպէս կ՚ըսեն:

— Ուրախ եմ, պատասխանեց Դոլոխով կարճ ու կտրուկ, ինչպէս կը պահանջէր երգին եղանակը:

— Իրիկունը մեզի եկուր, գրաւ կը բըռնես, ըսաւ Ժերքով:

— Ստակդ նորէն չատցա՞ւ, ի՞նչ է:

— Դուն եկուր:

— Զըլլար, երդում ըրած եմ, չեմ խըմեր ու չեմ խաղար, մինչեւ որ չբարձրացրեն:

— Այդ չուտով կ՚ըլլայ:

— Է՛հ, կը տեսնենք:

Նորէն լռեցին:

— Դուն եկուր, ինչ որ հարկաւոր է, հոն վարչութեան մէջ կ՚օգնեն:

Դոլոխով խնդաց:

— Աւելի աղէկ կ՚ընես, անհանգիստ չըլլաս: Եթէ բանի մը պէտք ունենամ, չեմ խնդրեր, անձամբ կ՚ընեմ:

— Զէ, ես այնպէս...

— Է՛հ, ես ալ այնպէս:

— Մնաս բարով:

— Երթաս բարով...

... եւ բարձր ու հեռու
դէպի հայրենի երկիր...

Ժերքով ձին խթանեց, որ երգին չափին համաձայն արշաւեց եւ չքախումբին հասաւ:

Գ.

Քննական այցէն վերադառնալով, Կուտուզով աւստրիացի ժեներալին հետ իր առանձնարանը անցաւ եւ աժիւտանը կանչելով պատուիրեց Նորեկ զօրաբաժնին վիճակին վերաբերող քանի մը թուղթերը եւ աւստրիական բանակի հրամանատար Էրցհերցոկ Ֆերտինանէն առնուած նամակը բերել: Անտրէյ Պոլկոնսկի իշխան՝ պահանջուած թուղթերը ձեռքը ընդհանուր հրամանատարին առանձնասենեակը մտաւ: Սեղանին վրայ պարզուած նախագծին շուրջը նստեր էին Կուտուզովն ու Հոֆկրիկսրաթի աւստրիացի անդամը:

— Ա՛... ըսաւ Կուտուզով Պոլկոնսքիին նայելով, այդ բացադանչութեամբ աժիւտանը հրաւիրեց սպասել եւ շարունակեց ֆրանսերէն սկսած խօսակցութիւնը:

— Ես միայն բան մը կ՚ըսեմ, խօսեցաւ Կուտուզով հաճելի արտայայտութեամբ եւ առոգանութեամբ յատակ յատակ արտասանելով իւրաքանչիւր բառը: (Նկատելի էր որ Կուտուզով ինքն իսկ գոհունակութեամբ կը լսէր իր սեփական խօսակցութիւնը) ես բան մը միայն կ՚ըսեմ, ժեներալ, եթէ ամբողջ գործը լոկ իմ անհատական ցանկութենէս կախում ունենար, այդ պարագային Նորին Մեծութեան Ֆրանց կայսեր կամքը շատոնց կատարուած կ՚ըլլար: Ես արդէն շատոնց Էրցհերցոկին միացած կ՚ըլլայի: Եւ հաւատացէք որ չափազանց ուրախ կ՚ըլլամ, եթէ կարող ըլլայի բանակին վերին հրամանատարութիւնը անձամբ յանձնել ինծմէ աւելի հմուտ եւ տեղեակ ժեներալի մը, որոնցմով այնքան առատ է Աւստրիան, եւ կարող ըլլայի վրայէս նետել այս ծանր պարտականութիւնը. սակայն պարագաները մեզմէ աւելի զօրեղ կ՚ըլլան, ժեներալ:

Կուտուզով ժպտեցաւ այնպիսի արտայայտութեամբ, որ կարծես ըսել կ՚ուզէր «դուք կատարեալ իրաւունք ունիք բառերուս չհաւատալու, այդ՝ ինծ համար ոչ մէկ նշանակութիւն չունի, կը հաւատա՞ք ինծ թէ ոչ, բայց դուք այդ բանը ինծ չէք կրնար ըսել, եւ արդէն խնդիրն ալ այդ է»:

Աւստրիացի ժեներալը դժգոհ արտայայտութիւն մը ունէր, բայց չէր կրնար նոյն ոճով չպատասխանել:

— Ընդհակառակն, ըսաւ դժգոհ եւ սրտնեղած ձայնով մը, որ բնաւ չէր համապատասխաներ ըսած իմաստին, ձերդ Գերազանցութեան մասնակցութիւնը ընդհանուր գործին մէջ Նորին Մեծութեան կողմէ շատ կը գնահատուի, սակայն մենք կ՚ենթադրենք, որ այս ներկայ յապաղումը Ռուսիոյ փառաւոր բանակին եւ անոր հրամանատարներուն կը զրկէ այն դափնիներէն, որ անոնք սովոր են պատերազմի դաշտին մէջ ձեռք բերել, վերջացուց ան պարզապէս նախապատրաստուած նախադասութիւնը:

Կուտուզով խոնարհեցաւ, առանց ժպիտը փոխելու:

— Իսկ ես համոզուած եմ նոր Նորին Մեծութիւն Էրցհերցոկ Ֆերտինանի կողմէն առաջ նամակիս վրայ հիմնուելով կ՚ենթադրեմ, որ աւստրիական զօրքը Մակի պէս հմուտ զօրապետի մը հրամանատարութեամբ արդէն վճռական յաղթանակ մը տարած է եւ մեր օգնութեան այլեւս կարօտ չէ, պատասխանեց Կուտուզով:

(76 – Շար.)

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեան,
Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր-Պօղոսեան եւ զաւակները,
Այրի Տիկին Գործունեան և զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Պ. Զարոյեան,
Տէր եւ Տիկին Սարայտարեան եւ զաւակները (Պուէնոս-Այրէս),
Տէր եւ Տիկին Արա Ջրբաշեան եւ զաւակը,
Եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հարսին, մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 5ին, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Յունուար 11ին, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին,

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի

Notre-Dame en l'Isle (Eure)

գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, կը խնդրուի ծաղիկ եւ ծաղկեպսակ չղրկել:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեանի ինչպէս նաեւ Մոմճեան եւ Ջրբաշեան ընտանիքներուն:

Պ. Յակոբ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Արման Հարբութեան, Օր. Նատիա Փանոսեան, Օր. Մարինա Հարբութեան, Պ. Պերճ Նիւրսիկօղլու ինչպէս նաեւ Տէր-Ներսէսեան, Կարադեան, Պօտոսեան, Սարկաւագեան, Սէմէրճեան, Լէյլօզեան եւ Հարբութեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, հանիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէր-Ներսէսեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 6ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունուար 8) առաւօտ ժամը 10,30ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, Ռիւ Սէն-Ժիւսթ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Լիզա Տապաղեան, այրի Տիկին Սաթենիկ Արադցեան (Երեւան), այրի Տիկին Վարդիթեր Տապաղեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Ոսկանեան (Երեւան), Տիկին Շուշիկ Պունիաթեան (Երեւան), Պ. Մարտիրոս Տապաղեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Մինասեան եւ Կարինէ (Ուկրայնիա), Կուլողեան ընտանիք (Երեւան), Մարիա եւ Թամարա Մինասեան (Երեւան), այրի Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան, այրի Տիկին Սիրուն Լերթողեան, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շըտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան (Օլսն), այրի Տիկին Աստղիկ Հախնազարեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ջրուանդեան, այրի Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեան, Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան, Ջրբաշեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Մոմճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, եղբօր, տագրոջ, հօրեղբօր, եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 1ին, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունուար 8) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անկէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արեւալոյս Պօյաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ այրին Տիկին Ա. Պօյաճեան եւ զաւակները կը նուիրեն 100 Ֆր. Մոնմորանսիի ծերանոցին, 50 Կապ. Խաչին, 50 Կար. Խաչին, 50 Հայաստանի, եւ 20 Յառաջի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Նորոգ հանգուցեալ

ԽՍԿՈՒՀԻ-ԳԱՐՄԷՆ ԱԻԱԳԵԱՆԻ

եւ իր համայն գերդաստանի հոգւոյն հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Յունուար 7, Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն իր բարեկամներ բարեկամուհիներուն:

×

Այրի Տիկին Սիմա Պալեան եւ զաւակները, Պալեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԾՆՈՒՆԴ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

7 Յունուար, Հինգշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին. յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Յունուար Շաբաթ.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը պիտի մատուցանէ Տէր Հմայեակ Խաչակիր Քհնյ. Համբարձումեան: Սկիզբն արարողութեանց կէսօրէ վերջ ժամը 16,40ին:

10 Յունուար Կիրակի.— Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ՝ 9,45, Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Շնորհաւորագիրին եւ քարոզ՝ 11, Արարողութիւն Ջրօրհնէքի՝ 11,45:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Թաղին բարեպաշտ ժողովուրդին թէ Ս. Ծնունդի տօնը կը տօնուի 6 Յունուարին:

Ծնունդ 6 Յունուար Չորեքշաբթի, ըսկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8,30ին:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւն, 9 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին:

Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ ջրհօրհնէք, 10 Յունուար Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին:

Երգեցողութիւնը տեղւոյն երգչախումբին կողմէ:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ (9 Յունուար, Ճրագալոյց. ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 4,30ին, պատարագ 5ին, նախատօնակ 6ին:

Կիրակի, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան. ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11,30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԼՈՒ

Սէն Լու Կրան Փէնի Թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Ծնունդի եւ Աստուածայայտնութեան տօնը կը կատարուի այս Կիրակի: Ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 12ին:

Իսկ Ճրագալոյցի արարողութիւն՝ Շաբաթ 9 Յունուար ժամը 18ին:

Ինչպէս ամէն տարի, այս Շաբաթ գիշեր գպրաց դասը պիտի շրջի Թաղերը աւետելով Քրիստոսի Ծնունդը:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի (Յունուար 7) ժամը 20,30ին ընկ. Շերպէթճեանի բնակարանը, 36 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Ժաքլին Ժերանթոն, ինչպէս ամէն Ամանոր, այս տարի ալ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրաքրոջ՝ Տիկին Մաղմանեանի (Պանեէօ):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի կեդր. Վարչութեան եւ շրջանի իր մասնաճիւղերուն

Յունուար 17, ժամը 14,30ին 6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանին սրահը (Փլաս Սէն-Սիւլփիս):

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունուար 3 Կիրակի ժամը 15ին, Տէսինի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Դպրոցական աշակերտներու կողմէ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգ պար եւ տրամախօսութիւններ եւ ուրիչ հաճելի անակնկալներ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին:

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ կարգ մը մանկական անակնկալներ: Կը խնդրուի սիրելի հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը:

Պիտի բեմադրուի ճիշդ վերոյիշեալ ժամուն: Արդ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Աւանդական կաղանդ պապան պիտի բաշխէ նուէրներ սրահի մէջ գտնուող բոլոր տղոց:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 3ին նախկին Սերքլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով:

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռմի մասնաճիւղը հաւաքոյթ մը կազմակերպած է Թէյասեղանի մը շուրջ, Ս. Ժեռմի եկեղեցիին յարակից սրահին մէջ Յունուար 10ին Կիրակի օրը ժամը 3,30ին:

Ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ, ֆիլմերու ցուցադրութիւն՝ էջմիածնի Միւռոնօրհնէքի արարողութիւններէն:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրներ:

Մուտքը ազատ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, Յունուար 15ին Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ Մաղընոյի սրահին մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

Կը ներկայացուի «ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ» զուարթ օփերէթը (4 արար):

Կը մասնակցին երիտասարդ եւ կարող ուժեր, ընկերակցութեամբ հայկական նուագախումբի:

Մուտքը 15 եւ 10 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ն. Ռստիկեանէ, իրենց աղջկան Օր. Եւայի նշանախօսութեան առթիւ 60 ֆրանք, ինչպէս նաեւ Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Տօնապետ Տօնապետեանէ 50 Ֆր.: Այրի Տիկին Գումրուեանէն, իր ողբացեալ ամուսնոյն կսկծալի մահուան առթիւ 30 ֆրանք:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Աստուածայայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, Ամանորեայ Ս. Ծնունդի առիթով տօնածառի հանդէս մը կազմակերպեց:

8 Յունուար Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Պետական Թատրոնին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը անխտիր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Շաբաթ, Յունուար 9, ժամը 14էն 18,30 Ֆրանս-Քիւլթիւռ յայտագիր մը կը յատկացնէ ֆրանսահայ գաղութին՝

La légende Arménienne

ընդհանուր խորագրին տակ:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏՕՆԱԾԱՌ – ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Պատրաստուեցէք եւ այժմէն ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 17ի Կիրակին ժամը 17էն մինչեւ կէսգիշեր, բոլորին ծանօթ Ֆարոյի սրահներուն մէջ, 71 Պուլվար Շարլ-Լիվոն, Մարսէյլ:

Մուտքը ապահովելու համար դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37 պիս, Ռիւ Թիւպանօ, Պ. Եավէրի գրասենեակը հեռաձայն 20-26-74:

Կերուխում, խրախճանք, պար

Ընտիր օրքէսթր

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ Պր. Պօղոս Ֆրէնկեանի կը կազմակերպէ իր

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Էքօլ Նորմալ տը Միւզիք, Սալ Գորթօ, 78 Ռիւ Քարտինէ, Մէթրօ Մալզերպ
Կիրակի Յունուար 17 ժամը 14,30ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ հետեւեալ արուեստագէտներու.—

Օր. ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՏ (դաշնակահարուհի, Լիսանս տէ Քոնսեր Էքօլ Նորմալ տը Միւզիք)
Տիկ. Հ. ԽՏԸՇԵԱՆ – ԼԱՇԱՍԱՆՑԸ (դերասանուհի, հայկ. և ֆրանսական բեմերու)
Օր. ԺՕԶԻ ՎԵՄԵԱՆ, (սոփրանօ Օփերայէն)
Տիկ. ԷՎԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ (պարուսոյց Երեւանի դպրոցէն վկայեալ)
Օր. ՍՈՆԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (Պուքրէշի Երաժշտանոցէն)
Պ. ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ (ջութակահար, երկու առաջին մրցանակ)
Պ. ՓԵԹԵՐ ՆԻՔՈԼՈՎ (թէնոր Փարիզի Երաժշտանոցէն):

Մասնակցութեամբ Միութեան Երիտասարդաց Թատերախումբի դերակատարներու Օր. Վիքի Մոստիչեան, Ագապի Պալեան, Անի Քէշիշեան, Ժիւլիէթ Տէմիրեան, Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Գէորգ Թէրզեան, Սերգօ Մոստիչեան, Աբգար Մարտիրոսեան:

Խօսնակ՝ Պր. ԱՐԱ ՏԷՑԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել Տիկ. Մարգարեանի, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 15, 10 եւ 5 Ֆ.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 8 JANVIER 1971
LE NUMÉRO 0,50 F

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·008
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.008

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ 1970-ԻՆ

Վերջացող տարին բարեբաստիկ չեղաւ Թուրքիոյ համար:

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը չկրցաւ հաստատ հիմերու վրայ դնել երկրին վարչակարգը եւ բարելաւել ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը:

1969 Հոկտեմբեր 12ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ Ատալէթ կուսակցութիւնը մեծ յաղթանակ էր տարած: Ու վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ կը յուսար միահեծան կառավարել երկիրը չորս տարի եւս:

Սակայն 1970ի Փետրուարին իր կուսակցութեան երեսփոխաններէն 21 հոգի դաւելիճին հակառակ քուէ տուին, պատճառ դառնալով նախարարական տագնապի մը, որ շատ երկար տեւեց: Դարձեալ Տէմիրէլ կազմեց նոր կառավարութիւնը:

Երկպառակութիւնը Ատալէթի ծոցին մէջ երթալով աւելի ծանր համեմատութիւններ ստացաւ: Ներկայիս կառավարութիւնը մէկ ձայնի առաւելութիւն միայն ունի Ազգ. Ժողովին մէջ:

Հերձուածողները կազմեցին նոր կուսակցութիւն մը, որուն նախագահութեան կոչուեցաւ դեմոկրատներու կախեալ վարչապետ Ատնան Մէնտէրէսի տղան:

Յատկանշական երեւոյթ: Ատալէթը ցարդ ճանչցուած էր իբրեւ ժառանգորդը Դեմոկրատ կուսակցութեան, որ 1950ին յաջորդած էր Հալքին եւ տասը տարի իր ձեռքին մէջ պահած իշխանութիւնը:

Վարչապետին դէմ յարձակումները պահ մը անհատական բնոյթ ստացան: Տէմիրէլ իր հակառակորդներուն կողմէ կ'ամբաստանուէր թէ ապօրէն միջոցներով չահեր ապահոված է իր եղբայրներուն, առեւտրական դաշտի վրայ: Խնդիրը մինչեւ Ազգային Ժողով տարուեցաւ:

Տագնապը միայն կուսակցութեան ծոցին մէջ չէ:

Դժգոհ են ուսանողները, բանուորները եւ մանաւանդ բանակը:

1968էն ի վեր Պոլսոյ եւ Անգարայի համալսարանական ուսանողները աջ եւ ձախ երկու թեւերու բաժնուած՝ իրարու հետ կ'ունենան բուռն ընդհարումներ, որոնց հետեւանքով ցարդ սպաննուած են չուրջ քսան ուսանողներ, մեծ մասամբ աջակողմեան:

Համալսարանականներու դէպի ձախ հակումը սկսած է մեծապէս մտահոգել Անգարայի վարիչները: Ամերիկացիներուն դէմ ցոյցեր տեղի կ'ունենան անդադար:

Վարչապետն ու Ներքին Նախարարը յաճախակի սպառնալիքներ կ'ուղղեն բոլոր անոնց դէմ, — ուսանող թէ աշխատաւոր — որոնք վարակուած են համայնավարական գաղափարախօսութեամբ եւ սկըսած են վտանգաւոր դառնալ: Յունիսին արիւնալի ցոյցեր տեղի ունեցան Պոլսոյ մէջ:

Երկիրը կը տուայտի թշուառութեան մէջ: Պարտքի տակ կը խեղդուի եւ դրամ կը մուրայ օտար պետութիւններէ: Կառավարութիւնը յանկարծակի 66,6 առ հարիւր համեմատութեամբ արժեզրկեց Թրքական լիրան: Հետեւանքն եղաւ գիներու արտակարգ բարձրացում: Արդէն 1963էն 1968 գիները 72 առ հարիւր բարձրացեր էին: Զուգահեռաբար աշխատավարձերու յաւելում կատարուած չըլլալով, բանուորներու վիճակը դարձած է անտանելի:

Անգործութիւն՝ ամէն կողմ: Շուրջ կէս միլիոն Թուրք բանուորներ գործ փնտռելու համար եկած են Եւրոպա, ու կ'աշխատին Գերմանիոյ, Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Ֆրանսայի զանազան գործարաններուն մէջ:

Երկրին մէջ յաճախակի կրկնուող արիւնալի ցոյցերուն վերջ տալու համար կառավարութիւնը անցեալ ամառ պաշարման վիճակ յայտարարեց կարգ մը դըլխաւոր նահանգներու մէջ: Սակայն բանակը կը մերժէ զէնք վերցնել ցուցարարներուն դէմ, ինչ որ ցոյց կուտայ կացութեան ծանրութիւնը:

Օդուժի ընդհ. հրամանատար Զօր. Պաթուր Նոյ. 24ին Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայի ներկայացուց վերջնագիր մը, պահանջելով վարչապետին հրաժարականը եւ թելադրելով կազմել Սահմանադիր ժողով մը, որուն աշխատանքը պիտի ըլլայ պաշտպանել Մ. Քէմալի հիմնական սկզբունքները, որոնք սկսած են խախտիլ:

Ըստ զօրավարին, բանակը լաւագոյն պահապանն է Պետութեան աշխարհականացման եւ ազգային պաշտպանութեան: Հետեւաբար պէտք է աւելի լայն իրաւասութիւններ տրուին Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդին, ուր ներկայացուած են զինուորական պատասխանատու պետերը:

Ներքին տագնապը չէ փարատած: Ընդհակառակն երթալով աւելի ծանր համեմատութիւններ կը ստանայ:

Խորհրդարանին մէջ տարակարծութիւնները ա՛յնքան խոր են, որ աշնան վերամուտին Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահները ընտրելու համար շաբաթներով քուէարկութիւն կատարեցին եւ մեծ դժուարութեամբ ու սակարկութիւններով հազիւ կրցան ընտրութիւն կատարել:

Ի՞նչ կը վերապահէ նոր տարին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Լոնտոնի մէջ վերջ գտած են անգլեւեգիպտական խօսակցութիւնները Անգլիոյ վարչապետին, Արտաքին նախարարին եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան փոխ-վարչապետ եւ Արտաքին նախարար՝ Ռիատի հետ, որ Հինգշաբթի օր Փարիզ կը հասնէր եւ խօսակցութիւններ կ'ունենար Ֆըրանսայի ղեկավարներուն հետ:

Միւս կողմէ կը հաղորդուէր թէ Կունար Եառինկ կարճ այցելութիւն մը կը կատարէր Երուսաղէմ եւ Գահիրէ:

× Լիբանանի նախարարապետը՝ Սաէպ Սալամ յայտարարութիւն մը ըրած է մամուլին եւ այս առթիւ գլխաւորաբար շեշտած թէ բացարձակ հասկացողութիւն կը տիրէ լիբանանեան իշխանութեանց եւ Պաղեստինեան դիմադրութեան միջեւ, հիմնուած «առողջ եւ ամուր հիմերու վըրայ: Վարչապետը անդրադառնալով Էլ Ֆաթի ղեկավար Արաֆաթի հետ իր տեսակցութեան, աւելցուցած է. «Այդ տեսակցութիւնը անհրաժեշտ էր: Պիտի օժանդակէ դիմադրութեան եւ կառավարութեան միջեւ յարաբերութեանց ամրապնդման: Վստահութիւնս աւելցաւ ինչ կը վերաբերի Պաղեստինցիներու ազնիւ մտադրութեանց Լիբանանի նկատմամբ»:

Լիբանանի ազգ. եկամուտը աւելի քան 40 առ հարիւր աւելցած է վեց տարուան ընթացքին, երկու հազար 861 միլիոն լիբանանեան ոսկիէն (1964ին) 4 հազար 112 միլիոն լիբանանեան ոսկիի անցնելով 1969ին:

× Դամասկոսէն հասած լուրերու համաձայն «աջակողմեան խմբակի» մը 120 անդամները կը դատուին դաւի մը համար: Ասոնցմէ մաս մը կը դատուի տեղւոյն վրայ, մաս մըն ալ՝ ի բացակայութեան:

× Թել Աւիվէն հասած լուրերու համաձայն, իսրայէլեան ուժերը 472 Ֆետայի սպաննած են 1970ին:

× Երուսաղէմէն կը հաղորդեն որ արտասահմանի հրեայ համայնքները մէկ միլիառ տոլար պիտի յանձնեն Իսրայէլի 1971ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ մէջ երկու դատավարութիւններ կը սկսին խորհրդային Հրեաներու դէմ, հակառակ Ռուսիայի եւ Իսմաիլի յայտարարութեանց, ըստ որոնց այս դատավարութիւնները յետաձգուած էին ցնոր տնօրինութիւն:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, Ֆրանքօ յայտարարած է զինուորական պետերուն թէ կղզիացումը այլեւս չանցնիր եւ պէտք է ապրիլ դէպի ապագան նայելով: «Ազգի մը ուժը, ըսած է նաեւ Ֆրանքօ, կը չափուի այնքան իր ժողովուրդին հանգիստով որքան անոր քաղաքացիական, մտաւորական եւ զինուորական պատրաստութեամբ»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը ժամը 3,63ի բարձրացուց ամիէք (3,50էն) որ «աճող միջմասնագիտական նուազագոյն աշխատավարձք»ն է: Շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի համար ամսականը կը հասնի ուրեմն 629 ֆրանքի: Սէ. Ժէ. Թէ.ն 800 ֆր. կը պահանջէ իբրեւ նուազագոյն ամսական:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օր օդը սկսաւ գգալապէս մեղմանալ Ֆրանսայի մէջ եւ ջերմաչափը զերոյէն վեր 2ի հասաւ Փարիզի մէջ, ինչ որ երկար ատեն է չէր պատահած: Մշուշը սակայն բաւական կը խանգարէ երթեւեկը փարիզեան շրջանի մէջ եւ Հինգշաբթի առտու Կառ տիւ Նոռի կառախումբերը չկրցան բանիլ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

—o—

ԽՄԲ. — Իտալական «Քորրիէռէ տելլա Սէրա» օրաթերթը, իր Յունուար 3ի թիւով, երկարօրէն կ'անդրադառնայ Փարիզի հայկական ցուցահանդէսին: Թղթակիցը, Մարիօ Վերտոնէ, կը թուի ծանօթ ըլլալ հայ ժողովուրդի պատմութեան թէ քաղաքակրթութեան և ցուցահանդէսին Իտալիոյ մէջ տուած այս արձագանգը կը շեշտէ նման ձեռնարկներու կարեւորութիւնը: Կուտանք բնագրէն թարգմանաբար, յօդուածին գլխաւոր մասերը:

Խորհրդային Հայաստանը, այսօր, կը բարգաւաճի հողամասի մը վրայ, որ հազիւ մէկ տասներորդն է պատմական Հայաստանի: Եւ սակայն «Խորհ. Հայաստանի պատմական յուշարձաններու ուղեցոյցը» կը նշէ մշակութային մեծ կարեւորութեամբ հարիւրաւոր ճարտարապետական կեդրոններ, երեսուներեք շրջաններու մէջ, որոնք սակայն ամէնէն յատկանշականները չեն այս երկրին՝ բացօթեայ հսկայ թանգարան, զանազան դարաշրջաններու իր հինգ հարիւր հազար յուշարձաններով: Բայց ի՞նչպէս մոռնալ, կ'ըսեն Փարիզի հայ համայնքի երիտասարդները՝ արձագանգելով Վենետիկի, Վիէննայի, Նիւ Եորքի, Պէյրութի եւ Թէհրանի իրենց եղբայրներուն, խորհրդային սահմաններէն դուրս, պատմական միւս հողերուն վրայ 1915–1920ի շրջանին քանդուած միւս պատմական յուշարձանները: Հազարներով եկեղեցիներ եւ վանքեր հիմնայատակ կործանեցան եւ նոյն թիւով ուրիշներ անդարմանելի վնասներու ենթարկուեցան: Հայրենական այս թանկագին ժառանգութիւններու քանդումը կը շարունակուի տակաւին: Չի՞ կրնար Իւնեսքօն, որ կը գրաւէ արդէն Նուպիայով եւ Վենետիկով, նախաձեռնել տակաւին կանգուն յուշարձաններու պահպանման, որպէսզի քաղաքաշինական կամ անհասկնալի ուրիշ պատրուակներ պատճառ չհանդիսանան ընդվզեցուցիչ այլ քանդումներու, ինչպէս պատահեցաւ Խեցկոնքի եկեղեցիներու զմայլելի ամբողջութեան:

Արշաւանքներ եւ պատերազմ, ըմբոստութիւն եւ կոտորած չկրցան արգիլել որ Հայը պահէ իր լեզուն, արուեստը, անունն ու մշակոյթը: Ասոր լաւագոյն փաստը Հայկական Ցուցահանդէսն է, Ուրարտական Թագաւորութենէն մինչեւ այսօր, կազմակերպուած Փարիզ:

Հայ ժողովուրդը կը ճանչնանք աւելի մօտիկ իր անբախտ եւ ահաւոր անցեալով, քան թէ իր պատմութեամբ եւ երկհազարամեայ մշակոյթով: Հայաստանի մայրաքաղաքը, Երեւան, հիմնուած մեր թուականէն եօթը դարեր առաջ Էրեբունի անուան տակ, տակաւին նոր նշեց իր 2750րդ տարեդարձը: Հայ մշակոյթը սակայն խորապէս կապուած է յունականին ու լատինականին: Երրորդ դարուն իսկ Հայերը քրիստոնեայ էին արդէն, տակաւին Կոստանդիանոս Քրիստոնէութիւնը պաշտօնական կրօնք չհռչակած:

Փարիզի Հայկական Ցուցահանդէսը կը ներկայանայ չորս բաժիններով. հին արուեստ, միջին դար, նկարչութիւն եւ արուեստ ԺԺ–ԺԸ դարերու, ժամանակակից արուեստ: Մեծ մաս մը յատկացուած է հայկական հին ինչպէս եւ արդի ճարտարապետութեան: Յստակ է թէ սեղծագործական նոր թափը կը ծնի երկու շըրջաններու միաձուլումէն՝ երկուքն ալ լաւագոյնս ցուցադրուած. առաջինը՝ տպաւորիչ հանդիսաւորութեամբը խոյակներու եւ միջնադարեան խաչքարերու, երկրորդը՝ գունաւոր լուսանկարներու պերճախօս ներկայութեամբ: Ասկէ կը յայտնուի թէ այսօրուան ճարտարապետները, ոչ միայն չեն մոռցած պատմական իրենց աւանդութիւնները, այլեւ կը ջանան առօրեայ կեանքի ծառայութեան բերել բոլոր ժամանակներու իրենց հարստութիւնները. — արեւ, լոյս, բնութիւն, քար. այս վերջինը ծնունդ հրաբխային բնութեան մը հակադրութիւններուն, երբեմն քաղցր կամ բիրտ երփներանգովը հայրենիքի մը՝ զոր Չարենց կոչեց «կապուտաչեայ սիրուհի»:

Արուեստի փոքր գործեր եւ մանրանըկարչական նմոյշներ տեսակ մը անուն ու պատիւ կը բերեն ցուցահանդէսին՝ որ հարուստ է անօթներով, զարդաքանդակներով, խճանկարներով, զարդերով, գորգերով, եւայլն: Նկարչութիւնը, կրօնական պատկերներու նախնական գունադեղ ներկայացումէն եւ Թուրքերու ու Պարսիկներու գրաւման շրջանին քանի մը դարերու լռութենէն ետք, կը հասնի ներկայ շրջանին, տասնութերորդ դարու ոգիով, Յակոբ Յովնաթանեանի արուեստի կատարելութեան:

Իտալիոյ մէջ կատարելագործուած նըկարիչները ցուցահանդէսին մէջ ներկայացուած են սակաւաթիւ, բայց յատկանշական գործերով: Գծագրութիւններ Էտկար Շահինէն՝ որ ուսաւ Վենետիկ եւ ապա գործեց Փարիզ, գործեր Երուանդ Քոչարէն՝ որ 1921–1936 ապրեցաւ եւ գործեց Իտալիա եւ Ֆրանսա:

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է

(ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԽՈՀԵՐ)

Սփիւռքի տարածութեանց վրայ երկու հիմնական նպատակ կը հետապնդէ մեր մղած պայքարը.—

Ա) Նոր սերունդը Հայ պահել։

Բ) Աշխարհի խիղճը արթուն պահել Հայ Դատին հանդէպ։

Անուրանալի է, որ անցնող կէս դարու ընթացքին երկու ուղղութեամբ ալ մեծ ճիգեր թափուած են, յաճախ շօշափելի արդիւնքներու հասնելով։

Սակայն հետզհետէ աւելի զգալի կը դառնայ իրողութիւն մը, որ առաւելաբար կապուած է մեր նորահաս ու գիտակից տարրերը սիրաշահելու հարցին հետ։

Մեր քարոզչութեան մեքենան հինցած է։ Յիսուն տարիներ ետքն ալ մենք կը շարունակենք պայքարիլ նախապատերազմեան հին զէնքերով, որոնք ժամանակին արդիւնաւոր էին թերեւս, երբ երկիր ունէինք, բայց այսօր անբաւարար են, երբ դարձած ենք գաղութ՝ արեւմտեան աշխարհի այլազան երկինքներուն տակ։

Ամէն ժամանակաշրջան ունի իր պահանջները եւ ամէն միջավայր կը պարտադրէ, որ յարմարիս իրեն, եթէ կ'ուզես գոյութեան կռիւը շահիլ։ Այսպէս է բնութեան օրէնքը եւ այսպէս է նաեւ ընկերային կեանքը կառավարող օրինաչափութիւնը։

Երեւակայեցէք, ամէնէն աւանդապահ հաստատութիւններն անգամ, — որպիսին է եկեղեցին, — կ'աշխատին բարեշրջումի ենթարկել իրենց կարգ ու սարքը եւ յարմարիլ նոր ժամանակներուն։ Թող ծիծաղելի չթուին բնաւ, Ամերիկայի մէջ, կարգ մը եկեղեցիներու հովիւներուն արդիական նախաձեռնութիւնները, երբ անոնք Աստուծոյ խօսքը լսելի դարձնելու համար երիտասարդներուն, կը խոստանան պար ու զուարճութիւն՝ պաշտամունքէն ետք։ Որքան ալ խորթ թուի ասիկա, կեանքի պարտադրանքն է։

Արդ, մե՞նք ինչ նորութիւն մտցուցած ենք մեր մեթոտներուն մէջ՝ արդի ժամանակներու մտայնութեամբ մեծցող մեր տղոց սրտին եւ մտքին խօսելու համար։

Գրեթէ ո՛չ մէկ նորութիւն։

Նոյն հին յանկերգը, նոյն զգացական զեղումները, նոյն մեղադրանքներն ու գանգատները սերունդի մը ներկայութեան, որ այս լեզուն չի խօսիր հիմա։

Օտար երկինքներուն տակ ծնած եւ մեծցած հայորդիները հայ մշակոյթին եւ Հայ Դատին կապելը կը պահանջէ, ամէն բանէ առաջ, անոնց հոգեբանութեան եւ մտածելակերպին խոր ծանօթութիւն։ Ինչպէս աշակերտը լաւ կրթելու համար պէտք է լաւ ճանչնալ զայն, այդպէս ալ մեծ մասամբ օտար կրթութիւն ստացած մեր տղաքն ու աղջիկները Հայութեան կապելու համար անհրաժեշտ է գործածել այն լեզուն, զոր կը հասկնան։

Ուրիշ խօսքով՝ նորոգել քարոզչութեան մեր մեքենան։

Կ'ապրինք գերազանցապէս գիտական դարաշրջանի մը մէջ։ Համոզիչ միակ միջոցը փաստական տուեալն է։ Գիտակցութեան ճամբան մտքէն կ'անցնի եւ ոչ թէ սրտէն, դժբախտաբար։ Կա՛ր ատեն մը, որ մթնոլորտի հրաշունչ խանդավառութիւնը օդի պէս կը թափանցէր երիտասարդութեան կուրծքէն ներս։ Պարտականութեան եւ բարոյական գերագոյն սկզբունքներու դրամագլուխը ծանր կը կշռէր կեանքի նժարին մէջ։ Այսօր այդպէս չէ։ Այսօր ամէն մէկ երիտասարդ իր դատողութեան փորձաքարին կ'ուզէ զարնել իրեն հրամցուած մտքերը, որքան ալ անոնք սրբագործուած ըլլան եւ «անքննելի»։

Մոլեռանդութենէն առաջ փաստերը պէտք է խօսին եւ հաւատքէն առաջ գիտութիւնը պէտք է լուսաւորէ անոնց ճամբան։

Պարզապէս կրնայ ցաւալի թուիլ շատերուն։ Ուրիշներ կրնան ափսոսանքով վերակոչել անցնող սերունդի ջերմ ոգեպաշտութիւնը։ Կրնանք դատապարտել նորերուն քիչ մը չոր դրապաշտութիւնը եւ քննական ոգին։

Կրնա՛նք, բայց չենք յաջողիր բան մը փոխել։ Այս այսպէս է. հետեւաբար պարտաւոր ենք քայլ յարմարցնել արդի պահանջներուն եւ դաստիարակութեան մեր մեթոտները փոփոխութեան ենթարկել։

Աւետարանը կ'ըսէ. փոխանակ խաւարը անիծելու, մոմ եղիր եւ ճառագայթով մը փարատէ խաւարին թանձրութիւնը։

Փոխանակ նոր սերունդին «անտարբերութիւնը» կամ «եսականութիւնը» դատապարտելու, աւելի լաւ չէ՞, որ լուսաբանութեան եղանակով փարատենք անոր գաղափարական մոլորանքը, եթէ իսկապէս մոլորանք գոյութիւն ունի։

Խօսք կը վերաբերի թէ՛ ծնողքներուն, թէ՛ դաստիարակներուն եւ թէ գաղափարի առաջնորդներուն։ Կեանքը բաց գիրք մըն է ներկայիս, մերկացած իր բոլոր խորհուրդներէն։ Խորհուրդին եւ խորհրդաւորութեան, քօղին ու ստուերներուն հմայքը անգիտակից զանգուածներուն վրայ միայն կը ներգործէ։ Նոր սերունդը, որ պայմաններու բերումով աւելի գիտութիւն կ'ամբարէ այժմ, քան առաջ, կ'ուզէ գիտնալ ամբողջ ճշմարտութիւնը։ Հայ կեանքին ու պատմութեան ճշմարտութիւնը, իր մութ ու լոյս երեսներով։ Նոր սերունդը ձեռք բերած է ոչ միայն եւրոպական կամ ամերիկեան ճաշակ եւ ապրելու ձեւեր, այլ նաեւ ըմբռնումի եւ դատողութեան կերպեր։

Ցաւալի է անշուշտ, որ ի վիճակի չենք մէկ անգամէն հասկնալու այս արմատական փոփոխութիւնները։ Ի վիճակի չենք մանաւանդ տրամադրելու պահանջուած աղբիւրները այն առատութեամբ, որ անհրաժեշտ է եւ այն լեզուներով, որուն բանալին միայն գիտեն գործածել օտարախօս մեր զաւակները։

Հայապահպանման համար մղուած պայքարին մէջ մեր զէնքերուն տկար կողմերէն մէկն ալ այս աղքատութիւնն է։

Կէս դարը բաւական ժամանակ է՝ վերաքննութեան ենթարկելու համար, ըՍփիւռքի մէջ, աւանդական քարոզչութեան հին եղանակները։ Վերաքննութիւնը վերանորոգ եւ համապատասխան պատրաստութիւն կը պահանջէ, բնականաբար, բոլոր անոնցմէ, որոնք հայակերտումի սրբազան գործին առաքեալները կը հանդիսանան։

Հայրենի հողին բացակայութիւնը, կենդանի գործին պակասը, ներշնչող դէմքերու անհետացումը, օտար արժէքներու խայծը եւ դեռ բազում այլ վտանգներ, որոնք ծանօթ են, պէտք է մղեն պատասխանատուները անդրադառնալու նոր օրերու պահանջներուն։

Ամէն Նոր Տարի պատգամ մը ընէ վերանորոգութեան՝ անհատական եւ ազգային տեսակէտէն։

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ծիսակատարութիւնները իրենց երգերով — Հայկական նօթագրութիւնը — Շարականներու դասաւորումը — Բառեր եւ խօսքեր ջարդուփշուր — Բազմաձայնութիւնը — Եկմալեան եւ Կոմիտասեան պատարագները — Քառորդ թոնը — Պատարագիչի եւ սարկաւագի բաժինները — Անվաւեր հրատարակութիւններ — Մենք եւ օտար հեղինակութիւններ — Անկումը

13

ՄԵՆՔ ԵՒ ՕՏԱՐ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր ծիսական երաժշտութեան ուսումնասիրութեան ընթացքին յարմար է անդրադարձում մը ընել մեր եւ ուրիշ քրիստոնեայ ժողովուրդներու երաժշտութեան առընթեր։

Լատին եւ օրթոտոքս եկեղեցիներու մէջ (ի բաց առեալ ռուսականէն ուր հասկացողութիւնը աւելի յառաջդիմած է) պատարագի երգերը ընդհանրապէս շատ աւելի պարզ եւ նուազ հաղորդական են քան մերինները։

Լատինները ունին իրենց Գրիգորեան ձայնաշարերը, Յոյները բիւզանդական ազդեցութիւնը։

Ըսենք որ երգեցողութիւնը մատչելի ըլլալու համար նպատակայարմար եղած է անոր ժողովրդականացումը, հետեւաբար այս նկարագիրով երգերու ներմուծումը բոլոր ժողովուրդներու յատուկ է, որոշ չափով։

Արեւմտեան ժողովուրդներու մէջ երգահանները տարբեր ձեւով ալ ըմբռնած են հոգեւոր երաժշտութեան կիրարկումը։

Բաւական գոհացուցիչ չգտնելով ժամասացութեան սահմանուած երգերու նկարագիրը, անոնք թռիչք տուած են իրենց ներշնչման, եւ հոգեւոր երգերու գրական իմաստէն առաջնորդուելով արտադրած են գլուխ գործոցներ, օրաթորիոյի ձեւով որոնք թէեւ ծիսակատարութեան ընթացքին գործադրուելու յարմարութիւն չունենալով՝ կը կատարուին նուագահանդէսի ձեւով։ Երբեմն ալ կը կիրարկուին արարողութեան ընթացքին։ Այսպէս՝ Ծննդեան գիշերային պատարագի մը ընթացքին մենք լսած ենք երկու խումբերու զուգորդութեամբ երգեցողութիւն մը։

Մին փոքրիկներու խումբ էր որ լատինական դասական երգերը կատարեց եւ որոնց կողքին լսեցինք նաեւ Մոցարտի պատարագէն հատուածներ նուագախումբի ընկերակցութեամբ։

Այս ձեւով երգեցողութիւնը իր գեղեցկութեան գագաթնակէտին հասած էր։

Մեր երաժշտական գրականութեան մէջ ամէնէն անտեսուածն է հոգեւոր երաժըշտութիւնը, ըլլայ անոր համար որ բարձրորակ երաժշտութեան մը կիրարկումը դժուարութեանց կը հանդիպի, բայց միեւնոյն ժամանակ մեր մէջ այս սեռի մշակման ըմբռնումը նոյնքան յետամնաց է, եւ տեսանք որ դարերու ընթացքին ան ունեցեր է չնչին յառաջդիմութիւն մը, շատ շատ պատարագի եռաձայն կամ քառաձայն դաշնաւորումով։

Իբրեւ յատկանշական ինքնուրոյն գործ ոչինչ կայ։

Պահ մը հեռանալով մեր անմիջական նիւթէն, եւ հայկական ըմբռնումէն, նշենք որ օտար երգահաններ որպիսի հոյակապ գործեր արտադրեր են այս սեռին մէջ, առանց հաշուելու պատարագի անհամար հեղինակութիւնները, այսպէս՝ տուեր են Պերլիոզ (Քրիստոսի մանկութիւնը), Հայտն (Ստեղծագործութիւնը), Պէթհովէն (Քրիստոս Ձիթենեաց լերան մօտ), Ֆրանք (Ութ եւ օրհնութիւնները), Տիպուա (Յիսուսի եօթը պատուէրները), Մէնտէլսոն (Ս. Պօղոս), Սէն Սանս (Ջրհեղեղը), Օնէկէր (Դաւիթ արքայ), Հէնտէլ (Յուդայ մակբայեցի, Մեսիա), Փուլէնկ (Մարիամ առ խաչին), Պախ (Չարչարանքը)։

Սրբազան երաժշտութեան այս բոլոր գործերը դիւցազներգական ստեղծագործութիւններ են, եւ բազմաթիւ են այն երգահանները որոնք անմահացուցած են իրենց անունը վերոյիշեալ ճիւղը մշակելով։

Ֆրանսայի մէջ, յեղափոխութենէն առաջ գոյութիւն ունէին կրօնական երա—

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ղուկաս էֆէնտի, կ'երեւայ որ ձեզ նորէն բարկացուցեր են, ի՞նչ պատահեցաւ որ, հարցուց Թաղականներէն մին։

Ղուկաս էֆ. մանրամասնօրէն պատմեց ձիւնադնդակին դէպքը, չմոռնալով մանաւանդ սա ծանր պարագան թէ «մազ մնացեր էր, որ ձիւնը աչքին զար»։ Նորէն քիչ մը առաջուան ըրած դիտողութիւնները կրկնեց, թէեւ նուազ բարկաճայթ շեշտով մը։

Քիչ մը ետքը ներս մտաւ աւագերէցը, երկայնահասակ, նիհար, խոշոր ու սպիտակ մօրուքով։ Պատկառելի Տ. Միքիաս աւագ քահանայ այն ատեն վաթսուն տարեկան կար. երկար ատենէ ի վեր աւագերէցն էր Բերայի եկեղեցիին։ Ինք էր, գերազանցօրէն, մեծատուններու տաներէցը եւ իր այդ առանձնաշնորհեալ դիրքը իրեն գերակշիռ ազդեցութիւն մը կուտար ամբողջ քահանաներուն դասին մէջ։ Ոչ միայն Բերայի, այլ նոյնիսկ Գատը գիւղի եւ ուրիշ արուարձաններու հարուստները իր ծուխերն էին. կարծես ջոջերու տաներէցութիւնը մենաշնորհի վերածած ըլլար։ Ամբարտաւան եւ խրոխտ իր ստորադասեալներուն հետ, Տ. Միքիաս կեղծաւոր ու շողոքորթ կը դառնար իր հարուստ ծուխերուն հանդէպ եւ ասոր համար կը սիրուէր ու կը յարգուէր ամէնէն, մանաւանդ թէ ինք, որ իր ձեռքին մէջ ունէր բոլոր ծանօթ ընտանիքները, շատ անգամ կը յաջողէր անոնց մէջ խնամութեան կապեր հաստատելու։ Այս ծառայութեան լիակատար վարձքը անշուշտ Տ. Միքիաս պիտի ստանար հանդերձեալ աշխարհի մէջ, բայց այսուհանդերձ, սպասելով երկնային վարձատրութեան, հոս ալ, առ հաշիւ, նիւթական փոխարինութիւններ կը ստանար այս միջնորդութեանց համար, որոնք բարդուելով իր աւագերէցի եւ տաներէցի եկամուտներուն վրայ, բաւական ճոխ ու հանգստաւէտ կեանք մը կ'ապահովէին իրեն։

Ղուկաս էֆէնտի Կելկիթեան իր հնաւուրց ծուխերէն մէկն էր եւ յաճախ կը ճաշէր անոր տունը, ուր մտերմօրէն կ'ընդունուէր միշտ։

Իմանալով ձիւնադնդակի դէպքը, մանաւանդ այն վտանգը, որուն մազ մնացեր էր, որ ենթարկուէր Ղուկաս էֆ.ի աչքերը, ինքն ալ սաստիկ սրտմտեցաւ.

— Այս շունշանորդիներուն ձեռքէն չենք կրնար ազատիլ, գոչեց, կուգան բակին մէջ կը լեցուին, խաղքութիւն չմնաց, որ չընեն... անցած Կիրակի ալ Տիկին Մամիկեանի շրջազգեստին վրայ կոխեր են ... քիչ մնացեր է պատռէ... դեռ առաջին անգամն է, որ կը հագնի եղեր... քառսուն ոսկինոց շրջազգեստ, «Մէյ մըն ալ ոտքս պիտի չդնեմ այդ ձեր ժամը», ըսաւ, իրաւունք ունի, ի՞նչ ըսեմ։

— Էֆէնտիմ, մէջ մտաւ Թաղական մը, անկիրթ ազգ ենք, մեծի յարգանք ըսուած բանը չունինք... Եւրոպայի մէջ ասանկ չէ, ազնուականները իրենց յատուկ եկեղեցին ունին՝ հոն կ'երթան, վարնոց մարդիկն ալ իրենց եկեղեցին... հոս լուսարարուհի կնիկը, օրինակի համար, կուգայ Ղուկաս էֆէնտիի տիկնոջ քովը կը կայնի... հէմէն-հէմէն պիտի ըսեմ, որ «ոջլոյն» ալ կուտայ կ'առնէ հետը...

— Շատ իրաւունք ունիս, հաստատեց Ղուկաս էֆէնտի, ճիշդ ատոր համար ժամ երթալու կը քաշուիմ. որչափ վարնոց մարդիկ կան՝ քովս կը շարուին... ինծի մնայ նէ՝ տեղերը բաժնելու է, էֆէնտիմ, ուրիշ ճար չկայ. ծանօթ պատուաւոր մարդոց համար զատ տեղ մը որոշելու է, միւսներուն համար ալ զատ տեղ մը... պէտք ըլլայ նէ՝ ասոր համար բացէն բան մըն ալ կը վճարենք... չիտակը այսօրուան եղածէն արիւնս գլուխս զարկաւ, աղբար, մազ մնաց ձիւնը աչքի կուգար ... կը տեսնէք սա բոզին զաւակները։

Աւագերէցը զգաց, որ այս խօսքերուն եւ դիտողութիւններուն գործնական գոհացում մը տալու էր. ուստի խօսքը բանկալը կեցող երիտասարդ պաշտօնեայի ուղղելով.

— Սա ժամկոչ բուռածը հոս ղրկէ, պոռաց։

Քիչ մը ետքը ծերուկ ժամկոչը ներկայացաւ, վեհերոտ կերպարանքով մը։ Կը նախազգար, որ փոթորիկը բոլորովին չէր անցած տակաւին եւ կը վախնար, որ ի վերջոյ իր գլուխը պիտի պայթէր ան։

— Ինծի նայէ, պոռաց Տ. Միքիաս քահանայ, ասկէ ետքը չըլլայ որ դպրոցի տղաքներուն թող տաս ժամը մտնելու, տիրացուներէն զատ մարդ ներս չառնես։ Անոնք ալ գործերնին լմնցնելուն պէս թող կորսուին երթան, եթէ մէյ մըն ալ բակը տղայ տեսնեմ, նայէ ինչ կ'ընեմ։

— Շատ աղէկ, գլխուս վրայ, տէր հայր, ըսաւ ժամկոչը եւ խոնարհութիւն մը ընելով, դուրս սպրդեցաւ, այնքան աժան կերպով օձիքը ազատելէն ուրախ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ժըշտութիւն մշակող չորս հարիւր երաժըշտական կազմակերպութիւններ, որոնք կը վայելէին դուքսերու, իշխաններու եւ մեծամեծ անձնաւորութեանց օժանդակութիւնը:

Յեղափոխութենէն յետոյ, երբ պահ մը անտեսուած էր այս ճիւղը, կրկին իր ծաղկումը ստացաւ կարգ մը երգահաններու ջանքով, բայց մանաւանդ Պիոս տասներորդ Պապին հովանաւորութեամբ:

Պատարագի խորհուրդէն դուրս ունինք զանազան տօներու յատուկ պաշտամունք, սակայն ասոնց համար չենք ունեցած որեւէ երաժշտական իմաստալից կտոր, բարձրորակ եւ ժողովրդական ոճով:

Նշենք Ծննդեան տօնը: Օտարներու մօտ անիկա կրօնական հանդամանքէն դուրս ժողովրդական խանդավառութեան տօն մըն է, մանաւանդ փոքրերու համար: Մեր մէջ անիկա կրօնական, քիչ մըն ալ ընտանեկան տօն է միայն:

Բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդներու մօտ Ծննդեան տօնը փառաւորելու անհամար երգեր կան, կէս կրօնական կէս ժողովրդական ոճով, ինչպէս (Ով մայրի ծառ, Ծնաւ Յիսուս մանուկը, Հրեշտակներու քայլերգը, Լուսաշող գիշեր, Կովուն եւ էշուն միջեւ ծնաւ, եւայլն):

Նկատած ենք որ զանազան տօներու պաշտամունքներուն համար կատարուած երաժշտական կտորներու դասաւորումը կոկիկ պատկերացումը չի տար օրուան տօնին, երբեմն աւելորդ մէջբերումներով որոնք արարողութիւնը պարզապէս երկարելու կը ծառայեն:

Աւագ Հինգշաբթի գիշերուան արարողութիւնը որ կը տեւէ հինգ ժամ, ի բաց առեալ քանի մը աւուր պատշաճի երգերէ, մնացեալը ընդհանուր քաղուածք մըն է գիշերային, առաւօտեան ժամերգութեանց: Միայն աւետարաններն են որ կը պատկերացնեն խորհուրդը, նկարագրելով մատնութեան եւ չարչարանքի պարագաները:

Պաlt այս միեւնոյնը ըրած է երաժըշտական մէկ քանի հոյակապ կտորներով, Չարչարանքի խորհուրդը ըստ Մատթէոսի կամ Յովհաննու:

Աւագ Ուրբաթի տօնն ալ չունի մեզ մօտ յատակ պատկերը ներկայացնող չօշափելի եւ կուռ երաժշտական գործ:

Դեռ մանրամասնելով՝ պիտի գտնենք որ հարսանեկան արարողութեան մէջ երգուած կտորները հոգեգալստեան, կաթողիկէ եկեղեցւոյ, եւ այլ տօներու յատուկ երգեր են: Երաժշտական բաժնին մէջ ոչինչ կայ ամուսնութեան խորհուրդը դրսեւորող:

Այս պատկերը աչքի առաջ ունենալով մեր տպաւորութիւնը այն է թէ դուցէ պատշաճ ըլլայ իւրաքանչիւր պաշտամունքը ցայտուն կերպով նշող երգասացութեանց դասաւորում մը:

Ծիսական երաժշտութիւնը մեր հոգեւոր ճաշն է, ուր անհրաժեշտ է անշուշտ պատշաճ ճաշացուցակն ալ, խնամեալ եւ մտացի երգերու եւ ընթերցումներու սարքաւորումով:

Ցաջորդիւ տանք պատկերը մեր եկեղեցական երաժշտութեան ներկայ վիճակի, վերջացնելու համար մեր յօդուածաշարքը:

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՏԷՇ. — Թէեւ հայ կեանքը շատ բան կորսնցուցած է իր եռուն անցեալէն, բայց կան երիտասարդական միութիւններ, որոնք յաճախ կը զգացնեն իրենց գոյութիւնը, եւ ամէն առիթով իրենք են, որ բոլոր ճակատներու վրայ բարձր կը պահեն Հայու անունը:

Ստորեւ շատ համառօտ քանի մը տեղեկութիւններ Վալանսի Հայ Մարզականի կատարած աշխատանքներու մասին: Երկար տարիներու իր գոյութեան ընթացքին հարիւրաւորներ իրենց պարտականութիւնը կատարեցին եւ անցան գացին իրենց տեղը զիջելով նորերուն:

Հայ Մարզականը, այսօր, մեր գաղութին ամէնէն կենսունակ երիտասարդական միութիւններէն մէկն է, հարիւրաւոր երիտասարդներ եւ պատանիներ իր շուրջ հաւաքած, կը գործէ իր հիմնադիրներու գծած ճամբով: Ան այսօր դարձած է հաստատուն կաղնի մը իր բազմաթիւ ճիւղերով եւ արմատներով:

Հայ Մարզականը այս քաղաքին մէջ ապրեցաւ տաք ու պաղ օրեր: Եղան փորձեր զայն ձուլելու, սակայն ի պատիւ մեր տղոց եւ բոլոր անխոնջ ու անկաշառ աշխատողներուն, անոնք մէկ մարդու պէս ծառացան այդ տխուր փորձերուն դէմ: Այսպէս է, որ Միութիւնը կայ ու կը քալէ միշտ պատնէշին վրայ: Այսօր Հայ Մարզականը կը քալէ յաջողութենէ յաջողութիւն, պահելով միշտ իր ազգային դիմագիծը:

Անցեալ Կիրակի օրուան փայլուն յաղթանակը մէկն դէմ երեք նշանակէտով, ցոյց տուաւ խումբին փայլուն դիրքը, դասաւորումի տեսակէտով, Փրոմոսիոն տ'Օնէօրի դասին մէջ: Այս բոլոր յաջողութիւններուն գլխաւոր մղիչ ուժը Հայ Մարզականի երիտասարդ վարչութիւնն է, իր երիտասարդ նախագահով (Յարութիւն Ժամագործեան): Բոլորն ալ իրենց արժանավայել կեցուածքով սիրուած են պաշտօնական շրջանակներէն:

ԱԶԱՏ-ՄԱՐԶԻԿ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սէրը խառնուրդ մըն է մեղրի ու մաղձի: Երբեմն անոյշ է, բայց շատ անգամ լեղի թոյն:

ՊՂԱՏՈՆ

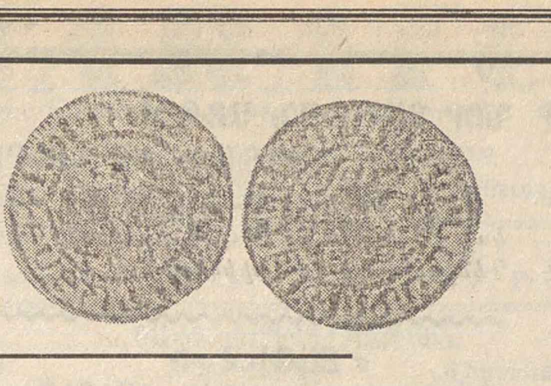

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՇԻՒ

Ամուսնացած կիները այլեւս իրենց ամուսնոյն արտօնութեան պէտք չունին դրամատան իրենց առանձին հաշիւը ունենալու համար. — աւելի գործնական է անշուշտ մատակարարելու համար ընտանեկան պիւտճէն:

Կրնան իրենց անունին «Շէքի հաշիւ» մը բանալ կամ որեւէ ուրիշ հաշիւ, ինչ տեսակի որ ըլլայ, այն վայրկեանէն երբ պահանջուած պայմանները լրացած են:

Ծշդենք որ կրնան նաեւ արկղ մը (քոֆր-ֆոռ) վարձել: Շատ դիւրին եւ ապահով իրենց զոհարեղէնները, կարեւոր թուղթերը կամ որեւէ թանկագին բաներ պահելու համար:

×

ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ՀԱՇԻՒ

Անչափահասը այն երախան է, կամ պատանին որ 21 տարեկան չկայ եւ համաձայն ֆրանսական օրէնքներու, ենթակայ է հետեւեալ դրութիւններէն մէկուն.

— Պարզ օրինական մատակարարութիւն:

— Իրաւադիտական հակակշռի տակ օրինական մատակարարութիւն:

— Խնամակալութիւն (թիւթէլ):

— Զափահաս դարձնել (էմանսիփասիոն):

Կրնայ դրամատան հաշիւ մը բանալ, ինչ որ ալ ըլլայ իր տարիքը, եւ օրէնքին արտօնած գործողութիւնները կատարել, սահմանուած այն պայմաններուն մէջ, զորս ձեր դրամատունը ձեզի կը բացատրէ, ան ձեզի կը ճշդէ նաեւ ինքնութեան եւ զանազան թուղթերը, զորս պէտք է ներկայացնել: Ասոնք կը տարբերին ըստ դրութեան եւ անոնց թիւը այս սիւնակներուն մէջ շատ երկար պիտի ըլլար: Գիտցէք սակայն թէ «խնայողութեան յատուկ հաշիւ»ն է, որու մասին արդէն խօսեցանք, որ ամէնէն լաւը կը յարմարի, ինչպէս նաեւ «բնակարան-խնայողութեան հաշիւը» (էփարնեը լոժըման), որու մասին կը խօսինք յետագային:

Եթէ անչափահասը առեւտրական է, ճարտարարուեստի մէջ կ'աշխատի կամ արհեստաւոր, կրնայ անշուշտ առեւտրական հաշիւ մը բանալ որու գործողութիւնները ենթակայ են կանոններու զորս ձեր դրամատունը կը ճշդէ:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախկին նախագահին ի յիշատակ ընդունելութիւն մը սարքուած էր Մարսէյլի Սէն Միշէլ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ հայկական ծագումով Ֆրանսացի նախկին զինուորականներու Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 27ին: Այս ընդունելութեամբ յարգանքի արտայայտութիւն մը տեղի կ'ունենար Տը Կոլի յիշատակին:

Ընդունելութեան ներկայ էին Թաթիլոն, Երիտասարդութեան նախարար Քոմիթիի ներկայացուցիչը, Մայոչօ, Լափորթ եւ ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Կազմակերպիչ մարմնի անունով խօսք առաւ Միութեան նախագահը՝ Կարապետ Տէրտէրեան, որ բարեգալուստի եւ շնորհակալութեան կարճ արտայայտութիւն մը ունեցաւ:

Եղան օրուան պատշաճ խօսքեր՝ ի յիշատակ Զօր. Տը Կոլի:

Կ. Տ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ժեներալը կնճռոտեցաւ. Թէպէտ հաւաստի տեղեկութիւն չկար Աւստրիացոց պարտութեան մասին, բայց այդ տարաձայնութիւնը հաստատող շատ մը պարագաներ կային. ուստի Կուտուզովի ենթադրութիւնը չափազանց նման էր ճշդի: Բայց Կուտուզով այնպէս բարեհամբոյր կը ժպտէր որ կարծես կ'ըսէր թէ այդպէս ենթադրելու կատարեալ իրաւունք ունի: Արդարեւ Մակի բանակէն ստացուած վերջին նամակը կը խօսէր յաղթութեան եւ բանակին ռազմական նախանձելի վիճակին վրայ:

— Տուէք այդ նամակը, ըսաւ Կուտուզով դիմելով Անտրէյ իշխանին: Ահա բարեհաճեցէք լսել:

Կուտուզով՝ շրթունքներու ծայրը ծաղրական ժպիտով մը, աւստրիացի ժեներալին գերմաներէն կարդաց Երցհերցոկ Ֆէրտինանտի գրած նամակին հետեւեալ կտորը. «Մենք 70.000ի մօտ կեդրոնացած զօրք ունինք, այնպէս որ եթէ թշնամին Լէխը անցնիլ ուզէ կրնանք յարձակիլ եւ աղէկ մը ջարդել: Քանի որ մենք արդէն տէր ենք Ուլմին կրնանք Դանուբի երկու ափերն ալ մեր ձեռքը պահել եւ չկորսնցնել զայն. հետեւաբար ամէն վայրկեան եթէ թշնամին Լէխը չանցնի, կրնանք Դանուբը անցնիլ, յարձակիլ անոր վրայ հաղորդակցութեան գծին ուղղութեամբ, ցածէն Դանուբը նորէն անցնիլ եւ եթէ թշնամին իր ամբողջ ուժով մեր հաւատարիմ զինակիցներուն վրայ քալել ուզէ, կրնանք անոր մտադրութիւնը արգիլել: Այսպէս մենք արթնութեամբ կը սպասենք մինչեւ որ ռուսական կայսերական բանակը բոլորովին կազմ ու պատրաստ ըլլայ, եւ այն ատեն միացած ուժերով դիւրութեամբ թշնամիին իր արժանի պատիժը տալու հնարքը կը գտնենք»: Վերջացնելով այս հատուածը Կուտուզով խոր շունչ մը քաշեց եւ ուշադիր քաղցրութեամբ Հոֆկրիկսրատի անդամին նայեցաւ:

— Բայց դուք գիտէք, ձերդ Գերազանցութիւն, այն իմաստուն սկզբունքը որ կ'ըսէ թէ հրամայողը ենթադրութիւններով պիտի չգործէ, ըսաւ աւստրիացի ժեներալը անցնելու փափաքով: Եւ ակամայ ադիւտանին նայեցաւ:

— Ներեցէք, ժեներալ, ըսաւ Կուտուզով եւ ինք եւս Անտրէյ իշխանին դիմեց: Սիրելիս, հաւաքէ մեր լրտեսներուն բոլոր զեկուցումները, ա՛ռ Նոսթից կոմսին երկու նամակները, Նորին Մեծութեան Էրցհերցոկ Ֆէրտինանտի նամակը, եւ ուրիշ տեղեկագիրներ, ըսաւ իշխանին քանի մը թուղթեր տալով, այս բոլորէն Ֆրանսերէն լեզուով մաքուր տեղեկագիր մը կազմէ, որպէսզի յայտնի ըլլայ թէ ի՛նչ չափով աւստրիական բանակին գործունէութեան մասին տեղեկութիւն ունեցեր ենք: Ապա զայն Նորին Գերազանցութեան ներկայացուր:

Անտրէյ իշխանը գլխով նշան տուաւ հասկցնելով որ առաջին բառէն իսկ ըմբռնեց ոչ միայն ըսածներուն իմաստը, այլ եւ ինչ որ Կուտուզով ըսել կը փափաքէր: Թուղթերը ժողվեց եւ բարեւ մը տալով յուշիկ քայլերով սենեակէն դուրս ելաւ:

Թէպէտ շատ ժամանակ չէր անցեր երբ Անտրէյ Ռուսիայէն մեկներ էր, բայց այդ ժամանակին մէջ ան շատ փոխուած էր:

Անոր դէմքին արտայայտութեան, շարժումներուն եւ քալուածքին մէջ չկար նախկին բռնազբօսիկ, հէք եւ յոգնած երեւոյթը: Ան ուրիշներու վրայ թողած տպաւորութեան մասին մտածելու ժամանակ չունեցող մարդու մը եւ հետաքրքիր ու շահեկան գործերով զբաղողի մը երեւոյթը ունէր: Դէմքին վրայ գոհունակութիւն կը կարդացուէր: Ժպիտը եւ հայեացքը աւելի ուրախ եւ գրաւիչ էին:

Կուտուզով, որուն Անտրէյ իշխանը Լեհաստանի մէջ իրեն միացեր էր, զայն շատ սիրալիր կերպով ընդունեցաւ. խոստացաւ չմոռնալ, միւս ադիւտաններէն կը նախադասէր, իրեն հետ Վիէննա տարաւ եւ աւելի լուրջ յանձնարարութիւններ կուտար: Վիէննայէն Կուտուզով իր հին բարեկամին, Անտրէյ իշխանին հօրը գրեց.

«Ձեր որդին, սպայ ըլլալու ամէն հաւատիք ունի, իր պարապմունքներուն ճշդրտութեամբ, իր հաստատակամութեամբ եւ կատարողականութեամբ: Ես ինձ երջանիկ կը զգամ այդպէս ստորադրեալ մը ունենալուս համար»:

Կուտուզովի վարչութեան մէջ, իր ընկերներուն եւ ընդհանրապէս բանակի մէջ ինչպէս եւ Փեթերսպուրկի հասարակութեան մէջ Անտրէյ իշխանը երկու հակամարտ համբաւ ունէր: Ոմանք, փոքրամասնութիւնը Անտրէյ իշխանը կը համարէին իրենցմէ եւ ընդհանրապէս բոլոր մարդոցմէ վեր տարբեր յաջողութիւններ կ'ակնկալէին, կը հիանային անոր վրայ եւ կ'աշխատէին անոր նմանիլ: Այդ մարդկանց հետ Անտրէյ իշխանը մտերիմ եւ հաճելի էր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(77 - Շար.)

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեան,
Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր-Պօղոսեան եւ զաւակները,
Այրի Տիկին Գործունեան և զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Պ. Զարոյեան,
Տէր եւ Տիկին Սարայտարեան եւ զաւակները (Պուէնոս-Այրէս),
Տէր եւ Տիկին Արա Ջրբաշեան եւ զաւակը,
Եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հարսին, մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 5ին, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Յունուար 11ին, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին,

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի

Notre-Dame en l'Isle (Eure)

գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, կը խնդրուի ծաղիկ եւ ծաղկեպսակ չղրկել:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկ. Հռիփսիմէ Տօրումեան եւ զաւակները Շաքէ եւ Մարել, այրի Տիկ. Հեղինէ Ունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Տօրումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Փայլակ Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկ. Կիրակոս Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Տօրումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Կիրակոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Տօրումեան եւ զաւակները (Լիոն), այրի Տիկ. Մառի Գրիգորեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Սմբատ Գասպարեան եւ զաւակը (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Եղիա Ֆէրհատեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Բարունակ Տօրումեան եւ զաւակները (Պուէնոս - Այրէս), այրի Տիկ. Արսենուհի Տօրումեան եւ զաւակները (Փարիզ), այրի Տիկ. Ժօժէնի Պիւրք, այրի Տիկ. Խաչիկ Պիպէրեան եւ զաւակները, Ճօրթեան եղբայրներ (Փարիզ) ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ՏՕՐՈՒՄԵԱՆԻ

73 տարեկան

որ պատահեցաւ իր բնակարանին մէջ, Պուլվար Վօքուա, Մարսէյլ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի 5 Յունուար ժամը 14,30ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Փիէռի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաքրինէ Թորոսեան եւ զաւակը Օննիկ Թորոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, նաեւ Ռաֆֆի Թորոսեանի, Թորոսեան եւ Թագւորեան ընտանիքներու ննջեցեալներու հոգիներուն համար այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Սիմա Պալեան եւ զաւակները, Պալեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Իսկուհի Ծատուրօֆ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քրոջ՝ Տիկին Դենիսենկոյի (Փերփինեան):

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը 200 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Ամանորի առթիւ:

×

Նէօվիյէն Պ. Խաչատուր Օհաննէսեան խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 100 Փր. կը նուիրէ:

×

Պրոնէն, Պ. Զարեհ Բեհլիվանեան 10 ֆրանք կը նուիրէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փ. այրի Տիկին Եազկիւլ Դարբինեանէ իր ամուսնոյն Կիւրեղ Դարբինեանի մահուան տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի:

ԾՆՈՒՆԴ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Յունուար Շաբաթ.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը պիտի մատուցանէ Տէր Հմայեակ Խաչակիր Քհնյ. Համբարձումեան: Սկիզբն արարողութեանց կէսօրէ վերջ ժամը 16,40ին:

10 Յունուար Կիրակի.— Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ՝ 9,45, Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Շնորհաւորագիրին եւ քարոզ՝ 11, Արարողութիւն Ջրօրհնէքի՝ 11,45:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թաղին բարեպաշտ ժողովուրդին թէ Ս. Ծնունդի տօնը կը տօնուի 6 Յունուարին:

Ծնունդ 6 Յունուար Չորեքշաբթի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8,30ին:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւն, 9 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին:

Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրհօրհնէք, 10 Յունուար Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին:

Երգեցողութիւնք տեղւոյն երգչախումբին կողմէ:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ (9 Յունուար, Ճրագալոյց. ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 4,30ին, պատարագ 5ին, Նախատօնակ 6ին:

Կիրակի, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան. ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11,30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆ ԼՈՒ

Սէն Լու Կրան Փէնի Թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Ծնունդի եւ Աստուածայայտնութեան տօնը կը կատարուի այս Կիրակի: Ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 12ին:

Իսկ Ճրագալոյցի արարողութիւն՝ Շաբաթ 9 Յունուար ժամը 18ին:

Ինչպէս ամէն տարի, այս Շաբաթ գիշեր դպրաց դասը պիտի շրջի թաղերը աւետելով Քրիստոսի ծնունդը:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17ին, պատարագ 18ին:

Այս Կիրակի Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք՝ յիշատակ մկրտութեան 11,50ին:

Ծնունդի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՆՇԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԳՈՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Բաղոսեան 50 Փր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին իրենց մօրաքրոջ Սըրբուհի Արփեանի մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի:

×

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Փր. այրի Տիկին Նազենիկ Կակոյեանէ, իր Թոռան Մանուկ Կակոյեանի ամուսնութեան առթիւ:

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութեան եւ շրջանի իր մասնաճիւղերուն

Յունուար 17, ժամը 14,30ին 6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանին սրահը (Փլաս Սէն-Սիւլփիս):

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունուար 3 Կիրակի ժամը 15ին, Տէսինի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Դպրոցական աշակերտներու կողմէ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգ պար եւ տրամախօսութիւններ եւ ուրիշ հաճելի անակնկալներ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին:

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ կարգ մը մանկական անակնկալներ: Կը խնդրուի սիրելի հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը:

Պիտի բեմադրուի ճիշդ վերոյիշեալ ժամուն: Արդ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Աւանդական կաղանդ պապան պիտի բաշխէ նուէրներ սրահի մէջ գտնուող բոլոր տղոց:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 3ին նախկին Սերֆլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի (12 Յունուար) կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Ազգ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ, «Մանուկներու Օր»ը:

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռմի մասնաճիւղը հաւաքոյթ մը կազմակերպած է Թէյասեղանի մը շուրջ, Ս. Ժեռմի եկեղեցիին յարակից սրահին մէջ Յունուար 10ին Կիրակի օրը ժամը 3,30ին:

Ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ, Փիլմերու ցուցադրութիւն՝ էջմիածնի Միւռոնօրհնէքի արարողութիւններէն:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրներ:

Մուտքը ազատ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Զուլալ Գազանճեան իրենց մօր, Նուրիճա Գազանճեանի մահուան յիշատակին 50ական Փր. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին, Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան եւ Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Դեկտ. 26ի երեկոյեան ընկ. Լեւոն Աստուրեանի կրտսեր որդին՝ Վահէն, ինքնաշարժի ծանր արկածի մը զոհ դնաց իր 31 տարեկան ծաղիկ հասարակին:

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Լեւոնի, իր զաւակներուն, անհրաժեշտին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեանի իրենց եղբօր եւ աներձագին Գաբրիէլ Փարատեանի մահուան առթիւ, նոյնպէս ամբողջ ընտանիքին, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօղոսեանի իրենց մօր մահուան առթիւ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի տօնածառի հանդէսը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, փաթրոնաժի սրահին մէջ, Ռիւ տը Թուլոն:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտիսիլլի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, Յունուար 15ին Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպաներ:

Կը ներկայացուի «ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ» զուարթ օփերէթը (4 արար):

Կը մասնակցին երիտասարդ եւ կարող ուժեր, ընկերակցութեամբ հայկական նուագախումբի:

Մուտքը 15 եւ 10 ֆրանք:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Աստուածայայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Շաբաթ, Յունուար 9, ժամը 14էն 18,30 Ֆրանս-Քիւլթիւր յայտագիր մը կը յատկացնէ ֆրանսահայ գաղութին՝

La légende Arménienne

ընդհանուր խորագրին տակ:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏՕՆԱԾԱՌ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Պատրաստուեցէք եւ այժմէն ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական տօնածառ ճաշկերոյթին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 17ի Կիրակին ժամը 17էն մինչեւ կէսգիշեր, բոլորին ծանօթ Ֆարոյի սրահներուն մէջ, 71 Պուլվար Շարլ-Լիվոն, Մարսէյլ:

Մուտքը ապահովելու համար դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37 պիս, Ռիւ Թիւպանօ, Պ. Եավէրի դրասենեակը հեռաձայն 20-26-74:

Կերուխում, խրախճանք, պար

Ընտիր օրքէսթր

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

LE NUMÉRO 0,50 F

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 9 JANVIER 1971

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.009

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.009

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի հայկական գաղութներուն մէջ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ Տէսին, փոքր աւան մը Լիոնի մօտիկ, ուր ամբողջ թաղեր կան՝ զուտ հայաբնակ:

1922 Սեպտեմբերի Իզմիրի աղէտէն վերջ սկսաւ գաղթականներու հոսանքը դէպի Ֆրանսա, որ լայն բացաւ իր դուռները ջարդերէն մազապուրծ ազատած հայ բեկորներու առջեւ:

Տէսինի արուեստական մետաքսի գործարանները աշխատանք ու բնակարան ապահովեցին տարագիր Հայերուն, որոնք շուտով կազմակերպուեցան իբրեւ տիպար հայկական համայնք մը: Գործի լծուեցան հայրենասիրաբար՝ իբրեւ անմիջական ու գերագոյն նպատակ ունենալով ազգապահպանումը:

Համախումբ բնակութիւնը մեծապէս սատարեց իրենց ծրագրի իրագործման:

Տէսինի մեր հայրենակիցները առաջին օրերէն սկսեալ կազմեցին զանազան միութիւններ, — Հայրենակցական, բարեսիրական, քաղաքական, երիտասարդական, մարզական, մշակութային, կրթասիրաց, եկեղեցասիրաց եւայլն:

Իրենք եղան առաջինը Ֆրանսայի մէջ, որ կանգնեցին սեփական տուն մը, — Ժողովրդային Տունը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէին: Շէնքը կառուցուեցաւ բոլորի աջակցութեամբ, ծառայելու համար իբրեւ դպրոց եւ հանդիսասրահ:

Տէսինի մէջ է միայն, որ ունեցանք հայերէնի ամէնօրեայ դասընթացք:

Դպրոցէն զատ մատուռ մը եւս կառուցին Տէսինցիք, հայապահպանման համար անհրաժեշտ բոլոր ազդակներով օժտելու համար իրենց աւանը:

Շնորհիւ իրենց աշխատասիրութեան ու պարկեշտութեան, Տէսինի Հայերը համակրանքը շահեցան տեղացիներուն եւ ֆրանսական իշխանութեանց, որոնք ամէն դիւրութիւն ընծայեցին իրենց:

Հայութեան հանդէպ իրենց սէրը գործնապէս ալ արտայայտեցին կարգ մը փողոցներու հայկական անուններ տալով: Փողոց մըն ալ մկրտեցին Նանսէնի անունով, ի յիշատակ Նորվեկիացի մեծ մարդասէրին, որ բարերար աշխատանք տարաւ՝ նպաստաւոր պայմաններ ապահովելու համար հայ գաղթականներուն:

Մեր այս հայրենասէր գաղութը այժմ ծրագրած է արժանավայել Յուշարձան մը կանգնել Տէսինի ամէնէն մեծ հրապարակին վրայ, յաւերժացնելու համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը:

Շուտով կ'աւարտի այս կոթողը, որ մէկ մեթր պատուանդանի վրայ պիտի ունենայ ութուկէս մեթր բարձրութիւն:

Կազմուած է Յուշարձանի Յանձնախումբ մը, որ տենդոտ գործի լծուած է: Մոնաքոյէն ազգասէր Հայ մը սիրայօժար երկու միլիոն հին ֆրանք տրամադրած է Յանձնախումբին, որ Տէսինի փոքր գաղութին մէջ ցարդ հանգանակած է շուրջ երեք միլիոն հին ֆրանք:

Սոյն գումարները բաւական չեն սակայն հոգալու համար Յուշարձանի բոլոր ծախքերը: Ֆրանսայի հայաբնակ այլ քաղաքներու մեր հայրենակիցներն ալ պարտականութիւն ունին օժանդակելու այս գերազանցօրէն ազգօգուտ ձեռնարկին:

Յանձնախումբը Յառաջի էջերէն երկիցս կոչ ուղղեց հանրութեան, այն հաստատ յոյսով, որ «ամէն անհատ սիրով պիտի տրամադրէ իր լուման, որպէսզի կիզիչ անապատներուն մէջ սպաննուած թէ Եփրատի ալիքներուն յանձնուած մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն արեան ձայնը անարձագանգ չմնայ»:

Դիւրին գործ չէր արտօնութիւն ձեռք բերել Լիոնի պէս կարեւոր քաղաքի մը արուարձանին ամէնէն մեծ հրապարակին վրայ հայկական կոթող մը կանգնելու համար: Փարիզի հայ կազմակերպութիւններու նման դիմումները ցարդ յաջողութեամբ չեն պսակուած:

Տէսինի հայ գաղութին հինգ տարուան յամառ աշխատանքներուն ու ճիգերուն շնորհիւ է, որ հարթուած են օրինական բոլոր դժուարութիւնները, բարոյական գործօն օժանդակութեամբ տեղւոյն համակրելի ու յարգելի քաղաքապետին:

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ Սան Ֆրանսիսքոյի մօտակայ Մոնթէպէլլոյի մէջ նահատակներու յիշատակին կանգնուած Յուշարձանին իրենց նիւթական աջակցութիւնը բերին Ամերիկայի բոլոր Հայերը:

Վստահ ենք, որ Ֆրանսայի մեր հայրենակիցները նոյնպէս ապացոյցը պիտի տան իրենց հայրենասիրութեան, անսակարկ օժանդակելով Տէսինի մեր փոքրիկ գաղութի գովելի ձեռնարկին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ ԴԱՀԼԻՃԸ

—o—

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միշըլէի եւ Մոնտոնի մահերէն ետք, երկու նախարարութիւններ՝ Մշակութային հարցեր եւ Փոխադրութիւն բաց կը մնային եւ շաբաթներէ ի վեր արդէն կը խօսուէր այս մասին: Կար նախ դիւրին ելք մը՝ երկու հոգի նշանակել պարապ աթոռներուն, բայց կ'ըսուէր թէ այդքանով կարելի չէր հարցը փակել եւ անխուսափելի պիտի տար որ կարգ մը տեղափոխումներ ըլլան, նոր մարդիկ ներս առնուին եւ հաւասարակշռուած ու վերանորոգուած դահլիճ մը մէջտեղ ելլէ:

Արդարեւ նորոգուած դահլիճը նոր դէմքեր ալ ունի, որոնց առաջինը՝ Ռոպէր Փուժատ, Իւ. Տէ. Խռ.ի ընդհ. քարտուղարը, որու համար նախարարութիւն մը կը ստեղծուի:

Ուրեմն եղած փոփոխութիւններն են.— Երկրագործական նախարարութենէն կը հեռանայ Ժաք Տիւհամէլ, ստանձնելու համար Մշակութային հարցերը, ու իր տեղը կը գրաւէ՝ Միշէլ Քուէնթա, մասնագէտ մը գիւղատնտեսական հարցերու, որ Փիզանիի հետ աշխատած է երբ այս վերջինը նախարար էր:

Փոխադրութեանց նոր նախարարն է, Մոնտոնի աեղ, Ժան Շաման, որ անկախ Հանրապետական է: Պիւտճէի մօտ պետական պատասխանատու կը նշանակուի Ժան Թեթէնժէ, գրաւելով Ժաք Շիռաքի աթոռը: Այս վերջինին կը յանձնուի Խորհրդարանին հետ յարաբերութեանց պաշտօնը, որ կարեւոր է, մանաւանդ թաղապետական ընտրութեանց նախօրեակին: Ցարդ այս պաշտօնը կը վարէր Ռոժէ Ֆռէ, որու կը յանձնուին յետ այսօրիկ վարչական բարեփոխումները: Այս ճիւղը ցարդ գոյութիւն չունէր:

Կը մնար աթոռ մը գտնել Ռոպէր Փուժատի համար, որ կը դառնայ Բնութեան Պաշտպանութեան եւ Շրջապատի նախարար:

Փուժատ որ Իւ. Տէ. Խռ.ի ընդհ. քարտուղար է, անշուշտ պիտի հեռանայ իր այդ պաշտօնէն: 42 տարեկան, Նորմալիէն, Տիժոնի լիսէի գրականութեան դասախօս, Փուժատ, կ'երազէր հեռազօտութիւններ ընել Յունաստանի մէջ, բայց քաղաքականութիւնը աւելի քաշողական ուժ ունեցաւ քան Հելլադայի հողը եւ Փուժատ սկիզբէն՝ շարքային կօլիստ, շատ ուղղափառ ալ նկատուած, երիտասարդ եւ խոստմնալից ուժերէն նկատուած է միշտ կօլիզմի:

Դահլիճին ամէնէն երիտասարդ ու փայլուն ուժը կը նկատուի սակայն Ժաք Շիռաք, 38 տարեկան, Էնաի նախկին աշակերտ:

Այս նոր դահլիճին մէջ, Իւ. Տէ. Խռ. ամրապնդած է իր դիրքերը քանի որ երկու հոգի կը մտնեն (յաւելեալ) երկուքն ալ Իւ. Տէ. Խռ.:

×

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ

Վերջին պահուն, Հինգշաբթի օր, Սէ. Ժէ. Թէ.ն (Աշխատանքի Դաշնակցութիւն, համայնավար ձգտումով) մերժեց ստորագրել երկաթուղիի տնօրէնութեան հետ համաձայնագիրը, հակառակ նախապէս տրուած որոշումին: Սէ. Ժէ. Թէ.ի առարկութիւնը այն է թէ մէկ տեսակէտէն միւսը, երկաթուղիի տնօրէնութիւնը դլուխ մը աւելցուցած է պայմանագրութեան մէջ եւ Սէ. Ժէ. Թէ.ի ներկայացուցիչները պարտին նախ այդ մասին իրենց մարմնին համաձայնութիւնը առնել: Համախոհ սկզբունքներու ի շահ, միւս սենտիքաներն ալ յետաձգեցին իրենց համաձայնութիւնը տալ, մինչեւ Երկուշաբթի:

×

ՇՈՒՄԱՆ ՄԱՏՐԻՏ ՉԵՐԹԱՐ

Պուրկոսի դատավճիռներէն առաջ, ֆրանսական ազատական եւ ձախ շրջանակները կը բողոքէին Ֆրանսայի Արտաքին նախարար, Շումանի մերձաւոր մէկ այցելութեան դէմ, ի Սպանիա: Մամուլի թղթակիցներ քանիցս հարց կուտային կառավարութեան բանբեր՝ Լէօ Համոնի, թէ Շուման պիտի չհրաժարի՞ Սպանիա երթալէ Յունուարի վերջ:

Ի վերջոյ վճիռները կը տրուէին եւ Ֆրանքօ ներում կը շնորհէր: Բայց հիմա Սպանիան է որ չուզեր Շումանի այցելութիւնը: Փարիզի Սպանիոյ դեսպանը կըրկին անգամ յայտնած է Նախագահ Փոմփիտուի թէ Մատրիտ շատ դժգոհ է Ֆրանսայի դիրքէն Պուրկոսի դատավարութեան առեն եւ կառավարութիւնը չի փափաքիր որ ներկայիս Շուման Մատրիտ երթայ:

ԵԱՐԻՆԿ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԳՆԱՑ

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԳՈՀ ՉԵՆ

ՄԱԿի բանագնացը՝ Եարինկ Նիւ Եորքէն Երուսաղէմ մեկնեցաւ տեսակցելու համար Իսրայէլացի վարիչներու հետ: Իսրայէլ այցելելու եւ խօսակցելու հրաւէրը ուղղուած էր Թել Ավիվէն, որ այս ձեւով կը փորձէր ժամանակ շահիլ մինչեւ իր դիրքին ճշդումը: Սակայն Եարինկ անմիջապէս ընդառաջ գնաց հրաւէրին եւ սովորական դիծերու օդանաւով մը (ապահովութեան համար) մեկնեցաւ անմիջապէս Երուսաղէմ, ինչ որ որոշ անակընկալ մը պատճառեց Իսրայէլեան շրջանակներուն:

Իսրայէլի Արտաքին նախարարին նպատակն է, ինչպէս յայտարարեց ան, ամէնէն առաջ խօսիլ արաբ գաղթականներու հարցին մասին, քանի որ ըստ Արաբներուն, հարցը կուգայ այդ խնդրէն:

Երուսաղէմի այս այցելութիւնը դըժգոհութիւն ստեղծած է արաբ մայրաքաղաքներու մօտ: Այս վերջինները նկատել կուտան, թէ ՄԱԿի բանագնացը պարզապէս խաղի եկած է: «ՄԱԿի բանագնացին Երուսաղէմ այցելութիւնը խաղ մըն է», որ կը ձգտի ձգձգել տալ բուն բանակցութիւններու վերսկսումը, այլ հարցերու մասին խօսելով:

Գահիրէ այս առթիւ դիտել կուտայ, թէ Եարինկ հրաւիրուած չէ Եգիպտոս, քանի որ այս վերջնոյն ներկայացուցիչը, որուն պաշտօն յանձնուած է բանակցելու, կը գտնուի Նիւ Եորք: Էլ-Զայաթ, Եգիպտոսի ներկայացուցիչը արդէն այդ ուղղութեամբ յայտարարութիւն մը կատարեց Նիւ Եորքի մէջ դիտել տալով, թէ «Գահիրէն հոս կը գտնուի», այսինքն՝ ՄԱԿի մօտ:

Թել Ավիվ կը ձգտի Եարինկի առաքելութիւնը ՄԱԿի շրջագիծէն դուրս բերել. արաբ մայրաքաղաքները հակառակ ձըգտումն ունին:

Համաձայն Թել Ավիվի, եգիպտական չորս օդանաւեր բռնաբարած են սահմանը՝ թռիչք կատարելով Սինայի վրայ: Լրտեսական ցանց մըն ալ երեւան հանած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն ի մօտոյ պիտի գումարէ իր լիակատար նիստը, քննելու համար մանրամասնօրէն «Դեկտեմբերի իրադարձութիւնները», ինչպէս նաեւ հնգամեայ տնտեսական ծրագրին ձեռք ձգած արդիւնքները: Լեհ մամուլը կը շարունակէ քննադատել նախկին ղեկավարութիւնը, որ չէ կրցած կապ հաստատել ղեկավարութեան, կուսակցականներուն եւ բանուոր դասակարգին միջեւ: Սթոքհոլմի թերթերէն մին արձագանգ կ'ըլլայ գործադուլի մը, որ տեղի կ'ունենայ ներկայիս Կտանսքի մէջ: Երեք հազար բանուոր գործադուլի մէջ է:

ՊՈՆԻ Խորհ. Միութեան դեսպանատան առաջին քարտուղարը արտաքսուեցաւ Գերմանիայէն, լրտեսութեան մեղադրանքով: Կը ղեկավարէր լրտեսական ցանց մը:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Հիթ Նիկոսիոյ մէջ տեսակցութիւններ ունեցաւ Կիպրոսի նախագահին եւ փոխ-նախագահին հետ: Խօսակցութեանց նիւթն էր Կիպրոսի կացութիւնը եւ Անգլիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Յունուար 20ին պիտի գումարուի արաբական վեհաժողով մը, որուն պիտի մասնակցին Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբիա եւ Սուտան: Քննութեան պիտի առնեն իրենց միութիւնը հաւանական պատերազմի մը կապակցութեամբ:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ պատերազմական ատեանը տասը տարուան բանտարկութեան դատապարտեց Գնդ. Զալմանսոնը, որ տասնեւմէկ անձերու հետ ծրագրած էր օդանաւ մը առեւանգել փախուստ տալու համար Խորհ. Միութենէն: Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան առջեւ զանազան ցոյցեր կատարուեցան, բողոքելու համար Մ. Նահանգներու մէջ տեղի ունեցող հակախորհրդային ցոյցերուն դէմ: Մոսկուա այդ իմաստով բողոքագիր մըն ալ ներկայացուցած էր:

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻ 32 քաղաքացիներ Իտալիայէն որոշեցին չվերադառնալ իրենց հայրենիքը: Պտոյտի եկած էին, կազմակերպուած ճամբորդութիւնով մը: Ասոնցմէ մաս մը Իտալիոյ պիտի մնայ, մաս մըն ալ՝ Վիեննա:

ՓԱՍՏԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱԼԹԱՅԻ ՄԷՋ ԱՆՊԱՏԻԺ ՄՆԱՑԱԾ ԹՈՒՐՔ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ Ու ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԱՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Դ.

«Առաջին դասակարգին մէջ կան 64 Թուրքեր, որոնք Մալթայի մէջ բանտարկուած են: Բարձր. Ցանձնակատարը յանձնարարած է ազատ չձգել զանոնք, որովհետեւ անոնցմէ ոեւէ մէկուն ազատ արձակումը ոչ մէկ նպատակի պիտի ծառայէ: Պէտք է Թողուլ կարգադրութիւնը խաղաղութեան դաշնագրի գործադրութեան վաղորդայնին:

«Սըր Ա. Սինքլէր, Պատերազմական Նախարարութենէն, այն կարծիքը յայտնած է իր Յունիս 17, 1920 Թուակիր նամակով՝ որ նուազ յանցաւոր եւ Անգլիացիներու դէմ նուազ Թշնամի բանտարկեալներու ազատ արձակումը կրնայ նըպաստել փաստ մը այն մասին, Թէ մենք ազատ պիտի Թողունք նաեւ գլխաւոր ոճրագործները, փոխանակելու համար զանոնք Քէմալականներու մօտ գտնուող պատանդ անգլիական սպաներու հետ:

«Արտաքին Նախարարութիւնը հարցուցած է Բարձր. Ցանձնակատարին (Կ. Պոլիս), Յունիս 28, 1920 Թուակիր եւ Թիւ 486 հեռագրով, Թէ այդ բանտարկեալներէն ոմանք եԹէ ազատ ձգուին, կարո՞ղ են համակիր դառնալ Անգլիոյ:

«Այդ մասին տակաւին որեւէ պատասխան ստացուած չէ:

«Ա. դասակարգին մաս կազմողները քաղաքական որեւէ արժէք չեն ներկայացներ: Պէտք չէ Խաղաղութեան Դաշնագրի ստորագրութենէն առաջ ազատ ձգել զանոնք: Պէտք չէ այն տպաւորութիւնը Թողուլ բարձր. յանձնակատարին եւ Թուրքիոյ ներկայ վարչապետին վրայ, Թէ ծախքերը կը ԹեԹեւնան: Ա. եւ Բ. դասակարգերուն մաս կազմողներու Թիւը հարիւր է: Երբ սուլԹանական կառավարութիւնը չուտով գործադրութեան դնէ Հաշտութեան պայմանները՝ հակառակ ազգայնականներու ընդդիմութեան, կրնայ աննպաստ տպաւորութիւն Թողուլ այս քայլը, նկատելով որ բանտարկեալները ճանչցուած են ազգայնականներու կողմնակիցներ:

1920 Օգոստոս 7ին, անգլիացի օրէնսդէտները այն կարծիքը յայտնեցին, Թէ ձերբակալեալներուն բանտ դրուիլը պետական արարք մըն է եւ որեւէ դատարան չի կրնար խնդրական նկատել զայն»:

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ԹԻՒ 122

Լորտ Քըրզընի հեռագիրը՝
Ծովակալ Սըր Ճ. Տը Րոպէքի,
Պոլիս (թիւ 647, է. 9934/37/44,
Անգլիոյ Արտ. Նախարարութիւն)

Օգոստոս 20, 1920

«Սըր,

«Յունիս 28, 1920 Թուակիր եւ 486 Թիւ հեռագրին առընչուԹեամբ, եւ Ձեր Մարտ 11 Թուակիր եւ Թիւ 335 հեռագրին (որ կը վերաբերէր Մալթայի մէջ բանտարկուած Թուրքերու ազատ արձակման խնդրին)՝ կը հաղորդեմ Թէ վերստին նըկատողութեան նիւԹ դարձուցինք խնդիրը եւ որոշեցինք որ արգելափակեալներու ցանկերը վերաքննուին: Ընդհանուր Դատախազութիւնը աշխատանքի ձեռնարկած է, զանոնք դասաւորելու եւ ճշդելու համար, Թէ որո՞նց դէմ դատական հետապնդում պիտի կատարուի եւ որոնց դէմ պիտի չկատարուի, որպէսզի այս վերջինները առաջին պատեհուԹեամբ ազատ ձգելու մասին կարգադրութիւն ըլլայ:

«Յուշագիր մը պատրաստուած է Արքայական Օրէնքի Պաշտօնեաներուն (Լօ Օֆիսըրս ավ թիը Քրաուն) կողմէ, ինչպէս յիշուած է. ուրախ պիտի ըլլայի ստանալով նաեւ Ձեր մտածումները այն մասին, Թէ ի՞նչ կարելիութիւններ կան այդ բանտարկեալները ազատ արձակելու, ըստ օրէնքի պաշտօնեաներու քննութեան:

«Այդ կապակցութեամբ կը Թելադրուի, որ գնդապետ Րոլինսըն, հարիւրապետ Ս. Լ. Քէմպըլ եւ քանի մը զինուորներ, որոնք արգելափակուած են Քեմալիստներու կողմէ 16 Մարտ 1920ին, փոխանակուին Մալթայի մէջ բանտարկուած Թուրքերուն հետ: Մալթայի մէջ գտնուող բանտարկեալներու մեծ մասը ձերբակալուած է Թուրք կառավարութեան կողմէ: Այնպէս կը Թուի, Թէ ներկայ Թուրք կառավարութիւնը համաձայն պիտի չըլլայ անոնց Պոլիս վերադարձին, մինչեւ որ ազգայնականները (Քէմալականները) համաձայն չըլլան Հաշտութեան Դաշնագրի պայմաններուն եւ այդ դաշնագրի վաւերացումէն ու փոխանակութենէն վերջ միայն վերադարձուին: Երախտապարտ պիտի ըլլամ, եԹէ ձեր տեսակէտը լսեմ այս ձեւով փոխանակութեան մը կարելիութեան մասին:

Ստորագրուած՝ Քըրզընի Օգնական Ճ. Ա. Ս. Թիլլի»:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ծիսակատարութիւնները իրենց երգերով — Հայկական նոթագրութիւնը — Շարականներու դասաւորումը — բառեր եւ խօսքեր ջարդուփշուր — բազմաձայնութիւնը — Եկմալեան եւ Կոմիտասեան պատարագները — Քառորդ թոնը — Պատարագիչի եւ սարկաւագի բաժինները — Անվաւեր հրատարակութիւններ — Մեւնք եւ օտար հեղինակութիւններ — Անկումը

(14 եւ վերջ)

ԱՆԿՈՒՄԸ

Մեր յօդուածաշարքը կը վերջացնենք այս խորագիրով զոր ընտրեցինք յետադայ մռայլ պատկերը աչքի առաջ ունենալով:

Մեր նախաբանին մէջ նշեցինք կարեւորութիւնը եւ կատարելիք դերը եկեղեցական երաժշտութեան:

Բոլոր ազգերու պատմութեան մէջ լայնօրէն տեղ տրուած է անոնց մշակոյԹին, ընդ որս իրենց աշխարհիկ Թէ հոգեւոր երաժշտութեան որ անժխտելի մղիչ մեքենան է յետագային աւելի բարձր մըշակումներու:

Մեր ուսումնասիրութեան մէջ եԹէ հոգեւոր երաժշտութեան կարգ մը Թերի կամ սրբագրելի կէտերու մասին ծանրացանք, դրդապատճառը պարզապէս մեր նախանձախնդրութիւնն էր, որպէսզի ան աւելի զուրգուրանքի առարկայ դառնալով նախանձելի վերելք մը ունենայ:

Դժբախտաբար այդպէս չէ, եւ հեռանկարն ալ ոչ քաջալերական:

Այդ հոգածութեան չմօտեցանք որպէս պառաւ մամիկի բարեպաշտութեան ըմբռնումով եւ կամ պարզ տիրացուական ակնոցով. այլ՝ երաժշտութիւնը նկատեցինք մեր մշակոյԹին կարեւոր ճիւղերէն մին:

Մեր հայրենիքի ներկայ կարգն ու սարքը նոյնիսկ նկատի ունենալով, պիտի անդրադառնանք որ երբ բանանք որեւէ գեղարուեստական պարբերաԹերԹ, հոն պիտի գտնենք անպայման հնաւանդ եկեղեցիի մը նկարը:

Իբրեւ ցայտուն ապացոյց մըն ալ ներկայիս Փարիզի Հայ Արուեստի Ցուցահանդէսին մէջ առաջին անգամ աչքի առջեւ ունինք խաչքարը, քարուքանդ եկեղեցիներու նկարները եւ աւերակ ՁուարԹնոցի վերականգնուած մաքէԹը եւ մանաւանդ հին աւետարանները մանրանկարներով:

Մեկնակէտը ցուցահանդէսին այս է. մնացեալը անոր շարունակութիւնն է:

Երաժշտութիւնը եկեղեցւոյ չորս սիւներէն մէկն է, որ եԹէ փլուզումի վտանգին մէջ ըլլայ՝ մնացեալը կրնայ կաղալ:

Ընկերային ներկայ ըմբռնումները որոնց մէջ առաջին կարգի վրայ են գործնականը եւ զուարճութիւնը, այնքան ալ կարեւորութիւն չեն տար մեր շօշափած հարցին, որոնց վրայ նաեւ մեր ժողովուրդին ցիր ու ցան վիճակը որ նմանապէս պատճառ է այս ճիւղին հանդէպ անտարբերութեան:

Այսպէս՝ շատ մը եկեղեցիներու մէջ ջնջուեր են առաւօտեան ժամերգութիւնները (ամէնէն գեղեցիկները) ինչպէս նաեւ զանազան տօներու յատուկ զմայլելի տաղերը, ափսոս:

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ նախ հաւատացեալներու անհրաժեշտ Թիւ մը չեն կրնար ապահովել, եւ կամ՝ այդպիսի երգեր գիտցող կամ սորվիլ փափաքողներ չկան այլեւս:

Այլ խօսքով՝ աւելի դիւրին է Թողուլ որ հիւանդը մեռնի, քան զայն փրկելու միջոցները փնտռելը:

Եկեղեցական երաժշտութեան օրէ օր նահանջը յուսադրիչ հեռանկար մը չի տար:

Ասոր պատասխանատուութիւնը կրնանք վերագրել ղեկավար մարմիններուն, սկըսելով բարձր հոգեւորականներէն:

Արդարեւ, եԹէ եկեղեցին իրենց տունն է, ապա ուրեմն բոլորէն առաջ իրենք պէտք է հոգածու ըլլան անոր զարդը կազմող երաժշտութեան ծաղկումին:

Տարիներու ընԹացքին մենք հաղուադէպօրէն հանդիպեցանք բարձր հոգեւորականներու որոնք նախանձախնդիր ըլլային իրենց պաշտամունքներու կողքին պատուաբեր երաժշտութեան մը ներկայութեան:

Մնացեալներուն համար եկեղեցական արարողութիւնը ծիսակատարութիւն մըն է առաւելապէս, երաժշտութիւնը յետոյ կուգայ կամ չի գար:

Այսպէս է որ, եւ զարմանալի է, հոգեւոր երաժշտութեան ծաղկումի անհրաժեշտութիւնը մտահոգութիւնը եղեր է ոչ եկեղեցականներուն:

Եղեր են անձնազոհ դպիրներ եւ դըպրապետներ, ինչպէս եւ երգահաններ: Անոնց պնդումով երգէոնը ներմուծելի է եկեղեցիէն ներս, ասոնք կազմեր են խումբեր, անձնուիրաբար, բազմաձայն երգեցողութիւնը պարտադրեր են գրեԹէ, առանց որ առ այդ որեւէ փափաք կամ առաջարկ ներկայացուի իրենց՝ երբեմն նոյնիսկ հանդիպեր են խոչընդոտներու, նոյնիսկ արգելքներու, լաւագոյն պարագային՝ անտարբերութեան:

Այլապէս՝ հասարակութեան հետաքրքրութիւնն ու սէրը հրահրելու համար անհրաժեշտ է ծիսակատարութիւնը հաճելի դարձնելը:

Մեր նիւԹէն պահ մը շեղելով, փակագիծ մը բանենք նաեւ հետեւեալը: Ներկայիս շատ մը եկեղեցիներու մէջ ընԹերցումներ կամ նոյնիսկ աղօԹքներ կը կատարուին իւրաքանչիւր ազգի համար իր լեզուով, փոխանակ լատիներէնի:

Մեր մէջ ալ այս դրութիւնը օգտակար կրնար ըլլալ, ընԹերցումը հասկնալի դարձնելով հաւատացեալին, որ յաճախ կրաւորապէս ներկայ է միայն, եւ անհաղորդ ընԹերցումին:

Վերադառնալով մեր նիւԹին, երազանքով կ'անդրադառնանք անցեալին կատարուած հոյակապ երգեցողութիւննե –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Խորհրդարանին մէջ խօսակցութիւնը կրկին շարունակուեցաւ այս անգամ, այլ լոկ ակադեմական հանդարտութեամբ մը:

Այն Թաղականը, որ Եւրոպայի եկեղեցիները իբրեւ օրինակ յիշած էր, իր դիտողութիւնները առաջ տարաւ, ըսաւ Թէ շատ կարելի էր Ս. Երրորդութեան եկեղեցին միմիայն բարձր դասի ընտանիքներու յատկացնել, նստարաններուն վրայ որոշ գիներ դնելով:

— Եւրոպայի մէջ սասնկ կ'ընեն, պընդեց նորէն, գացէք Փարիզ, Մատլէն եկեղեցին եւ պիտի տեսնէք, որ բոլոր ազնուականները իրենց որոշեալ տեղերը ունին, ուր իրենց տեղը ուրիշ մարդ չի կրնար նստիլ, իսկ հասարակ մարդիկ դուրսը՝ դաւիԹը կը կենան:

Այս իրենց յատուկ մասնաւոր եկեղեցի մը ունենալու գաղափարը շատ հաճոյ Թուեցաւ Ղուկաս էֆէնտիի, որ անմիջապէս աւելցուց.

— ԵԹէ սասնկ կարգադրութիւն մը ընէք, հաւատացէք, ես դրպանէս տարին տասը ոսկի կուտամ, միայն Թէ այն պայմանով, որ դրանը առջեւ մէկը նստի եւ աժեմ չաժեմ մարդոց արգիլէ ներս մտնել:

Աւագերէցը ինքն ալ համամիտ գտնուեցաւ այս կարգադրութեան: Ինք ալ ազնուական ըլլալու յաւակնութիւններ ունէր, Կ. Պոլսոյ մօտակայ փոքրիկ գիւղի մը հինաւուրց մէկ ընտանիքի պատկանելով եւ մանաւանդ տարիներէ ի վեր ջոջ աղաներու տանէրէցը ըլլալով:

Կէսօրը անցած էր արդէն եւ խօսակցութիւնը աւարտած: Ղուկաս էֆէնտի ոտքի ելաւ, հրաժեշտ առաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի դուրս:

Բակը, եկեղեցիին պաշտօնէութիւնը շարուած էր ակնածանքով, վերջին գետնաքարշ ցոյցով մը էֆէնտիին պատմութիւնը մոռցնել տալու համար:

Էֆէնտին բարի եւ անյիշաչար եղաւ. գլխու ԹեԹեւ շարժումով մը եւ բանկալը դրուած պնակին մէջ մէճիտիէ մը նետելով դուրս ելաւ:

— Ինչ որ է, սիրտը առինք, մտածեց ժամկոչը, սրտի անձառ ԹեԹեւացումով մը:

Նոյն միջոցին աղայ մը, որ ձիւնադընդակի պատահարէն ի վեր ծակամուտ եղած էր, յանկարծ երեւցաւ բակին մէջ եւ շուտաքայլ ուղղուեցաւ դէպի դուրս:

— Շունշանորդի լակոտ, գոչեց ժամկոչը, եւեւէն վազելով եւ կռնակին բըռունցքի ուժգին հարուած մը իջեցնելով, մինչ աւագերէցը՝

— Բռնեցէք սա լակոտը, կ'աղաղակէր չարաշուք անգղի մը պէս իր Թեւերը շարժելով:

Բայց տղան արդէն ինքզինք դուրս նետած ու անյայտ եղած էր ամբոխին մէջ:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Ղուկաս էֆէնտիի բնակարանը շատ հեռու չէր եկեղեցիէն, ուստի ոտքով ուղղուեցաւ դէպի Մեծ փողոց եւ գրեԹէ տասը վայրկեան ետքը հասաւ իր տեղը:

Ղուկաս էֆէնտի մտաւ մեծ սրահ մը, արեւելեան զարդերով ծածկուած, պերճ ու պոռոտ կարասիներով լեցուն, աջադին ազնուոր դաշնակ մը լեցուցած էր մուտքին ձախ անկիւնը. մինչ աջ անկիւնը դրուած էր խոշոր վառարան մը, որուն կրակը կը շողշողար: Բազմոցները, ԹիկնաԹոռներն ու աԹոռները իրենց սընդուսէ, մետաքսէ եւ Թաւիշէ արդուզարդը կը պարզէին այն օրուան համար, մերկացած ըլլալով իրենց սովորական ճերմակ կերպասէ ծածկոցներէն: Պատերը ծածկուած էին մուԹ–կարմիր գոյնէ Թուղթով մը: Երկու ւղաներկ պատկերներ, հաստ, ոսկեզօծ շրջանակներու մէջ առնուած, սրահին ամէնէն աչքառու զարդերը կը կազմէին: Մին կը ներկայացնէր Ղուկաս էֆ. Կէլկիթեանը, — խնկարկուելու սպասող պատկառազդու պուտայի մը անշարժ վեհափառութեամբ մը, միւսը՝ տիկին ԿէլկիԹեանն էր, դիրուկ, կարմրերես Հայու կին մը, պաշտօնական ժպիտ մը դէմքին վրայ, ձեռքը հովահար մը բռնած, մինչ մատներուն, ականջներուն, դաստակներուն, վզին վրայ ու մազերուն մէջ կ'երեւային մատնիներ, օղեր, ապարանջաններ, գայլեր, ադամանդներ, ադամանդէ, սուտակէ, զմրուխտէ եւ յակինԹէ: Գոհարավաճառի ցուցափեղկ մը վերջապէս: Այդ երկու պատկերները, դէմ դիմաց առ տուրնէ մինչեւ իրիկուն, իրարու վրայ հիանալու, իրարմով կշտանալու երեւոյԹ մը ունէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

րու, ի մասնաւորի Պոլսոյ եկեղեցիներուն մէջ, Մայր եկեղեցի կամ Ս. Երրորդութիւն, եւ մեր յիշողութեան մէջ վառ կը մնայ ներկայութիւնը Լեւոն Չիլինկիրեանի ջանքերուն, որոնց շնորհիւ կային երեսուն տարեկ դպիրներու եւ փոքրիկներու խումբեր, որոնց երգեցողութիւնը Ծննդեան առաւօտ մը չենք կարծեր որ իր նմանը ունեցած ըլլայ կամ պիտի ունենայ:

Զարկ տալու համար հոգեւոր երաժշտութեան կարգ մը երաժիշտներ եւրոպական նոթագրութեամբ վերարտադրեր են երգերը, դանոնք մատչելի դարձնելու համար փափաքողներու:

Գնահատելի աշխատանք է, սակայն անբաւական:

Կանոնաւոր դպրաց դասի եւ երգչախումբի կազմակերպութիւններ հաստատ գետնի վրայ առաւելապէս պիտի օժանդակէին հոգեւոր երգերու ծաղկումին:

Պարզ ժամասացութիւնը բաւական չէ ներկայ ընկերային վիճակի ըմբռնումներուն եւ ճաշակին համար:

Ղեկավար մարմինները շատ անգամ չեն անդրադառնար այս անհրաժեշտութեան, որմէ՝ անտարբերութիւնը:

Ժամանակ է թօթափել զայն, միջոցներ տալ որպէսզի գոնէ մասնագէտ եւ սիրողներ լրացնեն այս բաժինը:

Այպանելի երեւոյթ է անդրադառնալը թէ նոյնիսկ Կոմիտասի շարք մը եկեղեցական կտորները հազուադէպօրէն կը կիրարկուին, անոնցմէ մէկ քանին նոյնիսկ երբեք չեն երգուած յիսուն տարիներու ընթացքին:

Ներկայիս, շատ մը քաղաքներու մէջ, մանաւանդ Փարիզ, կարգ մը եկեղեցիներ փոխուած են նուագահանդէսի սրահներու, ուր կը տրուին դասական եկեղեցական երաժշտութեան նուիրուած գործեր:

Եթէ ժողովուրդէն մաս մը այնքան ալ չի յաճախեր եկեղեցի պաշտամունքներու ընթացքին, գոնէ հոծ բազմութեամբ եւ երկիւղածօրէն կ'ունկնդրէ հոգեւոր երաժշտութեան այդ նմոյշները, պատարագ, չարչարանքի պատմութիւն, ծննդեան երգեր, եւայլն:

Մենք ալ փափաքեցանք նոյնը ըլլալ մեր հոգեւոր տան մէջ, քաջալերութիւն չգտանք:

Եթէ ուրիշ գաղութներու մէջ եկեղեցական երաժշտութիւնը աւելի հոգածութեան առարկայ է, բախտաւորներ են անոնք:

Բայց, խաւարը կը սպառնայ մթագնել լոյս քաղաքին Մայր եկեղեցւոյ լուսաշող գմբէթը, որուն տակ տակաւին վեթերան դպիրներ զարմանալի զոհողութեամբ կ'ապահովեն երգեցողութիւնը, իբրեւ անշէջ կանթեղ:

Քարոզ, աւետարան, խաղաղութիւն ամենեցուն, եւ մանաւանդ մոմածախութիւն անշուշտ լաւ բաներ են:

Սակայն ասոնք բաւական չեն:

Ա. ՓԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Առանց վարանելու կարելի է ըսել թէ փոքրիկներուն համար տարւոյն ամենագեղեցիկ օրերէն մէկն է տօնածառի հանդէսի օրը:

Սրահը շքեղօրէն յարդարուած է: Օրուան խորհրդանիշը եղող Կաղանդի Ծառը գեղեցկօրէն կանգնած է սրահին անկիւնը, կը շողշողայ գոյնզգոյն լոյսերով: Եւ մանաւանդ կը սպասեն հեռաւոր ճամբորդին՝ Կաղանդ Պապային գալստեան, բեռնաւորուած բազմաթիւ նուէրներով: Իրենք են օրուան դերակատարները, ամենափոքրէն մինչեւ ամենամեծը ի մեծ ուրախութիւն իրենց եւ ծնողքներուն:

Հակառակ անոր որ դպրոցը զգուշացած էր մեծ յայտարարութիւններէ, տեղի անձկութեան պատճառաւ, եւ սակայն ծնողքներու եւ համակիրներու ստուար բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Շատեր ոտքի վրայ, նոյնքան եւ աւելի հանդիսականներ նրբանցքներուն մէջ: Բոլորն ալ օրինակելի համբերութեամբ լսեցին հանդէսը մինչեւ փակումը:

Երգչախումբը երգեց «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ը եւ մի քանի հայրենաշունչ երգեր ղեկավարութեամբ երգի ուսուցիչ Պր. Եանպէկեանի:

Ներկայացուեցաւ «Յիսուսի ծնունդը»ը 7րդ դասարանի կողմէ: Սիրուն քնքոյշ երախաներ, որոնցմէ շատերը մէկ քանի ամիս առաջ հայերէն երկու բառ թոթովել չէին կրնար, համարձակութեամբ եւ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը: Արժանացան բուռն ծափերու: Երկրորդ ներկայացուցն էր «Ակամայ բժիշկը»: Եթէ ըսենք թէ աշակերտուհիները մարզուած դերասանուհիներու նման կատարեցին իրենց բաժինները, չափազանցած չենք ըլլար: Սրահին մէջ ընդհանուր կարծիքը այդ էր: Հանդիսականները խնդացին եւ զուարճացան բառին իսկական առումով: Խանդավառ ծափեր կ'ընդմիջէին խաղարկութիւնը:

Շատ սիրուն էին պարերը, խնամուած ամէն տեսակէտով: Շնորհաւորելի է մարզիչը, նախկին աշակերտուհի՝ Մարիամ Արսլանեան:

Պուճիքեանեան քոյրեր միասնաբար նըւագեցին դաշնակ եւ ջութակ, յաջողութեամբ: Արժանացան ծափերու:

Եկաւ Կաղանդ Պապան, իր կարմիր պատմուճանով եւ երկար սպիտակ մօրուքով, քիչ մը չափազանցուած կերպով կորաքամակ, ի մեծ ուրախութիւն երախաներուն, իւրաքանչիւրը ստացաւ իրեն յատկացուած նուէրը, ինչպէս նաեւ վարժարանին կողմէ պատրաստուած մրգեղէնները: Երջանիկ էին բոլորը: Անտարակոյս տարիներ յետոյ մեծ հաճոյքով պիտի յիշեն իրենց կեանքի այս գեղեցիկ օրերը:

Յարգելի տնօրէնուհին շնորհակալութիւն յայտնեց Սերովբէ Արք.ի եւ բոլոր հանդիսականներուն, որոնք պատուած էին այս փոքրիկ հանդէսը, իրենց ներկայութեամբ: Խնդրեց անոր, իր հայրական խօսքերը ըսել այս գեղեցիկ օրուան առթիւ:

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան իր ամէնէն խանդավառ ճառերէն մէկը արտասանեց: Գնահատութեամբ խօսեցաւ հանդէսի մասին: Շնորհաւորեց խնամակալութիւնը, տնօրէնութիւնը եւ ուսուցչական կազմը, որոնք ոչ մէկ ջանք կը խնայեն դպրոցը կանգուն եւ լաւ վիճակի մէջ պահելու համար, հակառակ բազմաթիւ դժուարութիւններու: Շեշտեց ինչպէս միշտ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ունեցած շատ կարեւոր դերը ազգապահպանման մարզին մէջ: «Արտասահմանի մէջ միակ գիշերօթիկ հայ աղջկանց վարժարանն է որ կը պահպանէ իր գոյութիւնը: Հայ ժողովուրդը իրաւունք չունի անտարբեր մնալու դէպի ան: Պէտք է ամբողջ ուժերը ի մի հաւաքել որպէսզի ան աւելի մեծնայ, աւելի բարձրանայ»: Շեշտեց այն պարագան որ դպրոցին կից մեծ ու վայելուչ սրահի մը գոյութիւնը օրէ օր աւելի հրամայական կը դառնայ: «Մեր աչքերով կը տեսնենք թէ ինչպիսի անել դրութեան կը մատնուի վարժարանը, նոյնիսկ այսպիսի փոքրիկ հանդէսի մը պարագային: Մեծ սրահի մը գոյութիւնը պերճանք չէ, այլ բազմակողմանի օգտակարութիւն ներկայացնող պահանջ մը: Նոր Տարւոյ առթիւ ամենաթանկագին նուէրը որ ըսել կ'ուզէ ազգային դզացում կրող ռեւէ Հայ, պէտք է ըլլայ ի նպաստ այս նպատակին: Բնական է որ իւրաքանչիւրը իր կարողութեան ներածին չափ: Անկարելին չէ որ կը պահանջենք»:

Խնամակալութիւնը ջերմօրէն կը մաղթէ որ Սերովբէ Արք.ի ներկայացուցած առաջարկը արձագանգ գտնէ հայ ժողովուրդի ամէն խաւերէն ներս:

Տարիներէ ի վեր դպրոցին կից սրահի մը գոյութիւնը անհրաժեշտ կը նկատուէր: Անոր ամէնէն աւելի խոցելի պակասներէն մէկն է այդ:

Սակայն այլեւս անյետաձգելի կը նկատուի այդ պահանջը: Փարիզի Հայը, Ֆրանսահայը, եւ նոյնիսկ արտասահման ձեռք ձեռքի տուած շուտով եւ դիւրութեամբ կրնան լրացնել պակասը:

Հաւատացէք, սիրելի հայրենակիցներ, պահանջուած գումարը բնաւ անմատչելի չէ: Նոյնիսկ երկու երեք հայ հարուստներ միասնաբար կրնան այդ բարի գործը կատարել, յաւերժացնելով իրենց մէկ սիրելիին յիշատակը: Կը սպասուի բարերար եւ ազնուական ձայներու:

Այս ուղղութեամբ կազմուած է արդէն մարմին մը նոր ուժերով, նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, որ անհրաժեշտ աշխատանքները սկսած է տանիլ:

Յառաջիկային պիտի անդրադառնանք այս մասին մանրամասնօրէն:

ԵՒԳԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ

ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՌԸՆՈՊԼԸ (Յառաջ).— Դաշնակցութեան 80ամեակը Կռընօպլի մէջ տօնուեցաւ 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Սէն Լուիի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին:

Օրուան նախագահ ընկեր Տիգրան Սամճեան տօնակատարութիւնը բացաւ, մի քանի բացատրութիւններ տալով օրուան հանդէսին իմաստին մասին եւ խնդրեց ներկաներէն վայրկեան մը յոտնկայս յարգել բոլոր յայտնի կամ անյայտ նահատակներուն յիշատակը, ինչպէս նաեւ մեր քաղաքի մօտակայ Սէն Լօրան տիւ Փոնի արկածի զոհերուն, որոնց մէջ կը գտնուէր մեր ընկեր Երուանդ Մառաշլեանի 21ամեայ զաւակը:

Լիոն – Տէսինի Նոր Սերնդականներու եւ Կռընօպլի Նոր Սերնդականներու միացեալ երգչախումբը երգեց «Մշակ բանւոր»ը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Լիոն-Տէսինի Նոր Սերնդականները, որոնց կ'ընկերանար երրեակ մը բաղկացած Վազգէն Յովսէփեանէ, Ստեփան Վարդանեանէ եւ Խաչատուր Պամպաճեանէ: Ապրումով արտասանեցին՝ Լիսա Գըլըճեան, Վահան Թէքէեանի «Կենդանութիւն հայրենին», Արսինէ Կարապետեան Յովհ. Շիրազի «Կտակը»: Աւետիս Գաբաքիւլեան Դանիէլ Վարուժանի «Հայր, օրհնէ՛»ն, Տիկին Լիսա Գըլըճեան «Ամենայն սիրով»՝ Յովհ. Շիրազէ:

Օրուան բանախօս ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան ամփոփ ճառով մը պարզեց Դաշնակցութեան դերը՝ իր հիմնուելէն մինչեւ մեր օրերը եւ իր կոչումը հայ ժողովուրդին հանդէպ:

Լիոն – Տէսինի Նոր Սերունդի պարախումբը, ընկերակցութեամբ վերոյիշեալ երրեակին, հանդէս եկաւ «Զիւուրներու», «Սեւանիկ», «Խորումի», «Ծաղկեփունջ» եւ «Նազան» պարերով: Նուագախումբը (երրեակը) նոյնպէս նուագեց հայկական կտորներ, բոլորն ալ արժանացան ներկաներուն բուռն ծափահարութիւններուն եւ գնահատանքներուն:

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով:

Ներկաները սրահէն բաժնուեցան ուրախ տրամադրութեամբ եւ շատեր թելադրեցին կազմակերպիչ յանձնախումբի ընկերներուն աւելի յաճախ այսպիսի առիթներ ստեղծել յագեցնելու համար շատերուն հոգեկան ծարաւը:

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ուրիշները, մեծամասնութիւնը Անտրէյ իշխանը չէին սիրեր, հըպարտ, պաղ եւ անբարեհամբոյր կը համարէին զայն. բայց այս մարդկանց հետ Անտրէյ իշխանը այնպէս կը վերաբերուէր, որ անոնք ակամայ կը յարգէին եւ մինչեւ իսկ կ'երկնչէին անկէ:

Կուտուզովի առանձնասենեակէն ընդունելութեան սրահը անցնելով Անտրէյ իշխանը թուղթերը ձեռքին մօտեցաւ ընկերոջը՝ հերթապահ ադիւտան Կոզլովսկիի, որ պատուհանին մօտ նստած գիրք կը կարդար:

— Հը, ի՞նչ կայ իշխան, հարցուց Կոզլովսկի:

— Պատուիրուած է օրագիր կազմել թէ ի՞նչ պատճառով յառաջ չենք երթար:

— Իսկ ի՞նչ պատճառով:

Անտրէյ իշխանը ուսերը ցնցեց:

— Մակէն լուր չկա՞յ, հարցուց Կոզլովսկի:

— Ոչ:

— Եթէ անոր ջարդուիլը ճիշդ ըլլար, լուր մը կ'առնէինք:

— Հաւանօրէն, ըսաւ Անտրէյ իշխանը եւ դէպի դուռը յառաջացաւ: Բայց նոյն վայրկեանին արագութեամբ դուռը ետ ընելով անոր դիմացը ելաւ բարձրահասակ, ըստ երեւոյթին նորեկ աւստրիացի ժեներալ մը, որ սեւ թաշկինակով գլուխը կապած էր, իսկ պարանոցին Մարիա Թերեզայի շքանշանը կախուած էր: Անտրէյ իշխանը կեցաւ:

— Ժենել–ան–չէֆ Կուտուզով, հապճեպով ըսաւ նորեկ աւստրիացի ժեներալը գերմանական կտրուկ առոգանութեամբ մը եւ չորս դին նայելով առանց կենալու դէպի առանձնասենեակին դուռը յառաջացաւ:

— Ժեներալ–ան–չէֆը զբաղած է, ըսաւ Կոզլովսկի, հապճեպով անծանօթ ժեներալին մօտենալով եւ ճամբան կտրելով: Ի՞նչպէս զեկուցանել կը պատուիրէք: Անծանօթ ժեներալը արհամարհանքով վերէն վար նայեցաւ միջահասակ Կոզլովսկիին, կարծես զարմանալով որ զինքը չեն ճանչնար:

— Ժեներալ–ան–չէֆը զբաղած է, կրկնեց Կոզլովսկի հանդարտութեամբ:

Ժեներալին դէմքը մռայլ տեսք մը ըստացաւ, շրթունքները քաշուեցան եւ դողացին. գրպանէն տետրակ մը հանեց եւ մատիտով բան մը գրեց, թուղթը պատռեց եւ յանձնեց, արագ քայլերով լուսամուտին մօտեցաւ եւ աթոռի մը վրայ ինկաւ, սենեակին մէջի եղողներուն նայեցաւ, որ կարծես կը հարցնէր, ինչո՞ւ իրեն կը նային: Յետոյ ժեներալը գլուխը բարձրացուց, վիզը երկարեց, կարծես բան մը ըսել ուզեց, բայց յանկարծ կարծես ինքն իրեն սկսաւ երգել՝ օտարոտի ձայն մը հանել եւ անմիջապէս լռեց: Առանձնասենեակին դուռը բացուեցաւ եւ սեմին վրայ Կուտուզով երեւցաւ: Գլուխը կապած ժեներալը վտանգէ մը փախչելու պէս ծռելով խոշոր եւ արագ քայլերով Կուտուզովին մօտեցաւ:

— Դուք դժբախտ Մակը կը տեսնէք, ըսաւ ան ընկճուած ձայնով մը:

Առանձնասենեակի դրան սեմին վրայ կեցող Կուտուզովի դէմքը քանի մը ակընթարթ անշարժ մնաց: Յետոյ կնճիռները ալիքներու պէս դէմքին վրայէն կորսուեցան եւ ճակատը պարզուեցաւ: Յարգանքով գլուխը խոնարհեցուց, աչքերը գոցեց, եւ լռութեամբ թոյլ տուաւ որ Մակ քովէն անցնի, ու յետոյ ինք անձամբ դուռը գոցեց:

Աւստրիացոց պարտութեան եւ ամբողջ բանակին անձնատուր ըլլալու տարաձայնութիւնը ստուգուեցաւ: Կէս ժամ ետքը ամէն կողմ հրահանգեալ ադիւտաններ ղրկուեցան, որմէ կարելի էր եզրակացնել, թէ մինչեւ ցարդ անգործ կեցած ռուսական բանակը շուտով թշնամիին պիտի հանդիպի:

Անտրէյ սպայակոյտին մէջ այն հազուագիւտ սպաներէն մէկն էր, որոնք պատերազմին ընդհանուր ընթացքով կը հետաքրքրուէին: Տեսնելով Մակը եւ լսելով պարտութեան մանրամասնութիւնները, ան հասկցաւ որ դաշնակիցները գործին կէսը արդէն կորսնցուցած են, շատ աղէկ ըմբռնեց ռուսական զօրքին կացութեան ամբողջ դժուարութիւնը, կենդանի կերպով պատկերացուց այն վիճակը ինչ որ բանակին կը սպասէ եւ իր խաղալիք դերը:

Ակամայ ուրախութիւն զգաց ինքնահաւան Աւստրիացիին խայտառակուիլը մտաբերելով եւ մտածելով որ Սուվորովէն ետքը առաջին անգամ ըլլալով Ռուսերը Ֆրանսացիներուն հետ պիտի ընդհարին եւ ատոր ականատես ու մասնակից պիտի ըլլայ:

Բայց նաեւ երկիւղ կը կրէր Պոնափարթի հանճարէն, որ կրնար ռուսական զօրքին քաջութիւնը գերազանցել. ատոր հետ մէկտեղ չէր կրնար իր հերոսին խայտառակուիլը ցանկալ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(78 – Շար.)

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Չրբաշեան,
Տէր եւ Տիկին Կարպիս Չրբաշեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արծրունի Չրբաշեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր-Պօղոսեան եւ զաւակները,
Այրի Տիկին Գործունեան և զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Պ. Զարոյեան,
Տէր եւ Տիկին Սարայտարեան եւ զաւակները (Պուէնոս-Այրէս),
Տէր եւ Տիկին Արա Չրբաշեան եւ զաւակը,
Եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօրին, մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՉՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 5ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Յունուար 11ին, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին,

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի

Notre-Dame en l'Isle (Eure)

գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Ըստ ողբացեալին փափաքին, կը խընդրուի ծաղիկ եւ ծաղկեպսակ չղրկել։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան եւ իրենց զաւակը, Պր. Մարտունի Յովսէփեան եւ բոլոր պարագաները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

դառնաղէտ մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 6ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Յունուար 11) առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նուազի լը Կրանի գերեզմանատունը։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 14,30ին 6րդ Թաղապետարանի սրահը, Փլաս Սէն-Սիւլփիս։

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ շրջանի իր մասնաճիւղերուն։

Յայտագիրը պատրաստուած է աշակերտներու եւ կայանի երախաներուն կողմէ։

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հոպիտներ (քլուն)։

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Նախընթրիք կը բաժնուի երախաներուն։

ՊՈՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ Պր. Պօղոս Ֆրէնկեանի կը կազմակերպէ իր

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Էքոլ Նորմալ տը Միւզիք, Սալ Գորթօ, 78 Ռիւ Քարտինէ, Մէթրօ Մալզերպ
Կիրակի Յունուար 17 ժամը 14,30ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ հետեւեալ արուեստագէտներու.—

Օր. ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՍ (դաշնակահարուհի, Լիսանս տէ Քոնսեր Էքոլ Նորմալ տը Միւզիք)
Տիկ. Հ. ԽՏՐՇԵԱՆ - ԼԱՇԱՄԱՆՅԸ (դերասանուհի, հայկ. և ֆրանսական բեմերու)
Օր. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ, (սոփրանօ Օփերայէն)
Տիկ. ԷՎԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ (պարուսոյց Երեւանի դպրոցէն վկայեալ)
Օր. ՍՈՆԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (Պուքրէշի Երաժշտանոցէն)
Պ. ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ (ջութակահար, երկու առաջին մրցանակ)
Պ. ՓԵԹԵՐ ՆԻՔՈԼՈՎ (թէնոր Փարիզի Երաժշտանոցէն)։

Մասնակցութեամբ Միութեան Երիտասարդաց Թատերախումբի դերակատարներու Օր. Վիքի Մոստիչեան, Ագապի Պալեան, Անի Քէշիշեան, Ժիւլիէթ Տէմիրեան, Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Գէորգ Թէրզեան, Սերգօ Մոստիչեան, Աբգար Մարտիրոսեան։

Խօսնակ՝ Պր. ԱՐԱ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել Տիկ. Մարգարեանի, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 15, 10 եւ 5 ֆ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Թաղականութիւնը ստացած է.—

Հանգուցեալ Թ. Յուսիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Յուսիկեան 20 ֆր. Պուլ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչին, 20 քաղաքի Կ. Խաչին, 10 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան Մարսէյլի Մշակ. Տան 20, եկեղեցւոյ 10, Պ. Ղազարեան Մշակ. Տան 20, Տէր եւ Տիկ. Տէրտէրեան Մշակ. Տան 10։ Հանգուցեալ Վահրամ Փափազեանի մահուան առթիւ հոգեհանգիստին Պր. Վարժապետեան եկեղեցւոյ 10։ Հանգուցեալ Մարգար Մեսրոպեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մեսրոպեան 20 ֆր. եկեղեցւոյ, 10 Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչին, 10 ծերանոցին։ Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին տօնախմբութեան առթիւ Տիկին Կիւլիւզար Մուրատեան Մշակ. Տան 50, Տիկին Սողոյեան Մշակ. Տան 20, Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին 10, Տէր եւ Տիկ. Շահրիկեան Մշակ. Տան 10։ Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարապետեան Ս. Սեղանի խորանին համար լման կազմով ծածկոց մը նուիրեցին։ (Կը խնդրուի նուէրները ստանալ Թաղականութենէն)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Նորոգ հանգուցեալ

ՏՈՔԹ. ՅԱԿՈԲ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

յիշատակին (մահացած՝ Պէյրութ Յունուար 5ին), ըստ Պէրպէրեան եւ Մատաթ ընտանիքներու փափաքին։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի տօնածառի հանդէսը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, փաթրոնաժի սրահին մէջ, Ռիւ տը Թուլոն։

ԾՆՈՒՆԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 Յունուար Կիրակի.— Տօն Ս. Ծնընդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Պատարագը պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ՝ 9,45, Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Շնորհաւորագիրին եւ քարոզ՝ 11, Արարողութիւն Ջրօրհնէքի՝ 11,45։

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17ին, պատարագ 18ին։

Այս Կիրակի Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք՝ յիշատակ մկրտութեան 11,50ին։

Ծնունդի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՆՇԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԳՈՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Աստուածայայտնութեան եւ Մկրտութեան։ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի (12 Յունուար) կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Ազգ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ, «Մանուկներու Օր»ը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓՒՌԷՆ

Շաբաթ, Յունուար 9, ժամը 14էն 18,30 Ֆրանս-Քիւլթիւռ յայտագիր մը կը յատկացնէ Ֆրանսահայ գաղութին՝

La légende Arménienne

ընդհանուր խորագրին տակ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին։

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ կարգ մը մանկական անակընկալներ։ Կը խնդրուի սիրելի հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը։

Պիտի բեմադրուի ճիշդ վերոյիշեալ ժամուն։ Արդ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Աւանդական կաղանդ պապան պիտի բաշխէ նուէրներ սրահի մէջ գտնուող բոլոր տղոց։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 3ին նախկին Սերֆըլ Կաթոլիկի սրահը։

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով։

×

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին, Յունուար 17, ժամը 15ին, եկեղեցիի սրահին մէջ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, Յունուար 15ին Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ Մայընոյի սրահին մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպաներ։

Կը ներկայացուի «ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ» զուարթ օփերէթը (4 արար)։

Կը մասնակցին երիտասարդ եւ կարող ուժեր, ընկերակցութեամբ Հայկական նուագախումբի։

Մուտքը 15 եւ 10 ֆրանք։

Quelques poèmes choisis

pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ Ժողովրդական։

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԵՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 10 JANVIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.010 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.010

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻ՞Ն

Վերջերս Թուրքիա այցելող իրազեկ Եւրոպացիներու համոզումով Աթաթիւրքի երկիրը կը գտնուի հաւանական նեքին յեղափոխութեան մը նախօրեակին:

Երեք տարիէ ի վեր խռովայոյզ վիճակ կը տիրէ գլխաւոր քաղաքներու, մասնաւորաբար Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ:

Դժգոհ են համալսարանի ուսանողները: Դժգոհ են բանուորներն ու գիւղացիները: Դժգոհ է առհասարակ բնակչութիւնը: Օգտուելով ժողովրդավարական վարչաձեւի ընձեռած ազատութիւններէն, բոլորն ալ հրապարակային ցոյցերով կ'արտայայտեն իրենց դժգոհութիւնը օրուան իշխանութեան դէմ: Թերթերն ալ ազատօրէն կը քննադատեն կառավարութիւնը:

1947ին Թրումընի վարդապետութիւնը վերջ դրաւ միակ կուսակցութեան — Մ. Քէմալի հիմնած Հալքի — մենատիրութեան: Կազմուեցան ուրիշ կուսակցութիւններ: Ու 1950ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ չահեցաւ նորակազմ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ անփառունակ վախճան մը պիտի ունենար 1960 Մայիս 27ին:

Այդ Թուականի զինուորական յեղափոխութիւնը՝ մենատիրութիւն չհաստատուած՝ վերականգնեց խորհրդարանական դրութիւնը: Ցորչափ տիրապետող դիրք կը գրաւեն Ամերիկացիք Թուրքիոյ մէջ, մենատիրական վարչաձեւի վախ չկայ: Թուրքերը կ'ուզեն ցոյց տալ քաղաքակիրթ աշխարհին թէ ժողովրդավար սկզբունքներով կը ղեկավարեն իրենց երկիրը...:

Ամէն օր սունկի պէս նոր կուսակցութիւններ կը բուսնին ու կը մեռնին: Երկու մեծ կուսակցութիւնները կոտորակուեցան յաջորդական հերձուածներով:

Ներկայիս եօթը մեծ ու պզտիկ կուսակցութիւններ կը գործեն Թուրքիոյ մէջ եւ կ'ազմկեն հրապարակը: Ասոնք են՝ Ատալէթ (նախագահը՝ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ), Հալք (Իսմէթ Ինէօնիւ), Կիւվէն (Թուրհան Ֆէյզիօղլու), Միլլի Հարէքէթի (Ալփասլան Թիւրքէշ), Թիփ (Թիւրք Իշ փարթիսի = բանուորական, նախագահուհի Պէհիճէ Պորան), Դեմոկրատիկ (Ֆէրրուհ Պոզպէյլի) եւ Պիրլիք = միութիւն Մուսթաֆա Թիմիսի):

Կացութեան ծանրութիւնը նկատի առնելով, Հանրապետութեան նախագահ Ջօր. Ճէվտէթ Սունայ քանի մը օր առաջ անձամբ տեսնուած է վերոյիշեալ կուսակցապետներուն հետ, առեղծուած անելէն դուրս գալու համար:

Գաղափար կազմելու համար թէ ի՛նչ անիշխանական վիճակ կը տիրէ երկրին մէջ, կը բաւէ աչքէ անցընել Թրքական թերթերու վերջին մէկ ամսուան թիւերուն խորագիրները միայն:

Միասին կարդանք անոնցմէ մէկ քանին.

«Օդային ուժերու հրամանատարը Սունայի յուշագիր մը տալով պահանջեց վերջ տալ անիշխանական կացութեան: Հանրապետութեան նախագահ Զուպուքի զօրագունդը աչքէ անցուց: Սպանեալ եռիտասարդին դագաղը Սվազ դրկուեցաւ «վրէ՛ժ» աղաղակներու միջեւ», (12 Դեկտեմբեր 1970):

«Նոր եւ ծանր տուրքեր կը դրուին ամէն բանի վրայ»: «Վաթանի ուսանողական ընկերակցութիւններ դատարանի որոշումով լուծուեցան» (24 Դեկտեմբեր):

«Անգարայ ուսանողները զինուորագրելու որոշում տրուեցաւ» Ոստիկանութիւնը խուզարկեց Անգարայի Սիթէ եւ Երլտըբըմ Պէյազիտ ուսանողական ոստանները եւ գրաւեց ումբաձգի պատրոյգներ, ատրճանակներ, զսպանակաւոր զմելիներ, յատկապէս պատրաստուած բիրեր, մոլոթովի քոքթէյլներ եւ արգիլեալ հրատարակութիւններ:

«Պոլսոյ գրականութեան ֆաքիւլթէն գրաւուեցաւ եւ փակուեցաւ. վերատեսուչը հրաժարեցաւ: (25 Դեկտ.):

Աւելցնենք նաեւ, որ հրկիզուած է Պոլսոյ Մշակոյթի պալատը, որ միլիոններ արժած էր: Դեկտ. 27ին անյաջող մահափորձ մը կատարուած է վարչապետին վրայ Պոլսոյ մէջ: Զախակողմեան Տէվկէնճ ուսանողական միութեան պատկանող ուսանողի մը յուղարկաւորութեան առեն քարկոծուած է Աթաթիւրքի յատուկ ցուցատախտակ մը Անգարայի մէջ եւ դաշունահարուած է Ամերիկացի մը, որուն ինքնաշարժն ալ խորտակուած է:

Սիւլէյման Տէմիրէլ Դեկտ. 27ին Պոլսոյ մէջ ճառ մը խօսելով անդրադարձած է յեղափոխութեան մասին շրջան ընող տարաձայնութիւններուն...:

Դեռ ծայրն ենք ծրարոց:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ ՄԸ

—o—

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ

Առեւանգումը այլեւս սովորական երեւոյթ դարձած է: Յատկապէս Հարաւ. Ամերիկայի երկիրներուն մէջ, քաղաքական եւ դիւանագիտական դէմքերու առեւանգումը կարեւոր տեղ գրաւեց անցեալ տարուան իրադարձութիւններու շարքին մէջ:

Այս ուղղութեամբ եռուն գործունէութիւն ցոյց կուտան յատկապէս «Թուփամարոս» անունով ճանչցուած քաղաքային արձակազէնները (այսպէս կ'որակուին նկատի առնելով որ կը գործեն քաղաքներու մէջ), որոնք վեց ամսուան մէջ չորրորդ անգամն ըլլալով առեւանգում մը կատարեցին: Այս անգամ Ուրուկուէի Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանն է որ կ'առեւանգուի:

Առաջին առեւանգումին զոհ դացած էր ամերիկացի պաշտօնատար մը, որ սպաննուած էր իր առեւանգիչներուն կողմէ: Երկրորդ եւ երրորդ առեւանգումներու պատանդները՝ դիւղատնտես Ամերիկացի մը եւ Ուրուկուէի Պրազիլի հիւպատոսը, դեռ Թուփամոսներու ձեռքը կը գտնուին: Կառավարութիւնը միշտ կը մերժէ բանակցիլ արձակազէններուն հետ, որեւէ զիջում չկատարելու վճռակամութեամբ:

Երկու պատանդներուն վրայ կուգայ աւելնալ այժմ անգլիացի դեսպանը, որ 55 տարեկան է եւ նախապէս դեսպանի պաշտօններ վարած էր Պէյրութ, Գահիրէ, Պոկոթա, Պերն եւ Թեկուզիկալփա: Ուրուկուէ կը գտնուէր 1969 Յուլիսէն ի վեր:

Առեւանգումը կատարուած է փողոցին մէջ: Փոքրիկ կառք մը, որ պտուղներով եւ բանջարեղէններով բեռնաւորուած էր, յանկարծ կը կտրէ դեսպանին ինքնաշարժին ճամբան, եւ վեց երիտասարդներ, ատրճանակներով ու գնդացիրով կը հարուածեն վարորդն ու դեսպանին պահակները, ապա ուժի սպառնալիքով կ'առեւանգեն դեսպանը:

Ոստիկանութիւնն ու բանակը կը սկսին խուզարկութիւններու եւ կը փակեն Մոնթեվիտէոյի գլխաւոր ելքերը: Ցարդ չէր գտնուած դեսպանին հետքը:

Ուրուկուէի Հանրապետութեան նախագահը ընդհատեց իր արձակուրդը եւ անմիջապէս մայրաքաղաք վերադարձաւ քննելու համար ստեղծուած կացութիւնը:

Լոնտոնի Ուրուկուէի դեսպանը, իր կարգին, անմիջապէս իր կառավարութեան «ցաւը» փոխանցեց Անգլիոյ Արտաքին փոխ-նախարարին: Այս վերջինը կառավարութեան «ծայրայեղ մտահոգութիւնը» յայտնեց դեսպանին: Միւս կողմէ, Անգլիոյ վարչապետը, որ Փաքիստան կը գտնուի ներկայիս, պահանջեց մանրամասնութիւններ ունենալ առեւանգումին մասին: Մօտէն պիտի հետեւի անցուդարձին:

Դեսպանին առեւանգումը վրդովում յառաջ բերաւ ՄԱԿի շրջանակներուն մօտ: Ու Թան քննադատեց, իսկ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան բանբերը յիշեցուց, թէ բազմաթիւ առիթներով դատապարտած էր առեւանգումները, ինչպէս նաեւ «բռնութեան քաղաքականութիւնը»:

Թուփամարոսները, որոնց գործունէութիւնը Ուրուկուէի մէջ սկսած է հինգ տարի առաջ, 1970ին ամէնէն շատ առեւանգում կատարեցին: Ճաքսոն հինգերորդ դեսպանն է, որ կ'առեւանգուի Հարաւ. Ամերիկայի մէջ 16 ամսուան ընթացքին:

ԿԸ ՁԻՒՆԷ

Կը ձիւնէ, հոգիս, կը ձիւնէ վըրադ,
Կը ձիւնէ անվերջ ըսպիտակ, հատ-հատ՝
Օրն ի բուն ինկող ամէն խօսքերէն
Եւ նայուածքներէն, խօսքերէն ամէն...

Արեւը կարծես մարեր է, մեռեր...
Ճառագայթներու պէս փափուկ ձեռքեր
Եւ աչքեր՝ զգուող ձեռներու նըման,
Հոգիս, մեզ համար ալ չըկան, չըկան...

Oh, նայէ ինչպէս առէնէն խոնարհ
Ու սիրայօժար էակն իսկ հիմա
Կարծես չուզելով քեզ կը մօտենայ...

Քեզի ալ, այո, զի դուն չես կրնար
տեսնըւիլ մինակ, ով միշտ թարմ հոգիս,
Եւ այս ծեր մարմնոյն հիմա կը զոհուիս:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

×

Ի՞նչ մնաց ինձ — ոսկեայ մի ցանց, ուրիշ
ոչինչ,
Մարգարտաշար յուշերի գանձ, — ուրիշ
ոչինչ:

Տրտում գիշեր եւ մենութիւն անօգնական,
Սիրտ կեղեքող կարօտ անանց, — ուրիշ
ոչինչ:

Երազներից իմ հրավառ — մնաց փոշի, —
Սին անուններ կորած կանանց, — ուրիշ
ոչինչ:

Ձինջ իմ հոգուն — մնաց մշուշ, ծանր ու
մթին
Եւ իմ այգում՝ քամու- կաղկանձ, —
ուրիշ ոչինչ:

Պարի՛ր, քամի, այգում այս մերկ,
ոռնա՛ ու լաց,
Տա՛ր, մի՛ թողնիր, քամի անսանձ, —
ոչինչ, ոչինչ...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն որ բանակին պատկանող երեք ռմբակոծիչ օդանաւեր Սթար-Ֆայթըր տեսակի, ինկած ու ճզմուած են Իզմիրէն հարիւր քիլոմեթր անդին: Օդաչուներն ալ մեռած են:

ՄԱԿ-ի բանագնացը, որ Երուսաղէմ մեկնած էր առջի օր, երկու ժամուան տեսակցութիւն ունեցաւ Տիկին Մէյրի եւ Ապպա Էպանի հետ: Երուսաղէմ պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը «օգտակար եւ շինարար» կ'որակէ խօսակցութիւնը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ կացութիւնը անակնկալօրէն ծանրացաւ, երբ բուռն բախումներ տեղի ունեցան Պաղեստինցիներու եւ Յորդանանցիներու միջեւ Ռուսէյֆայի եւ Ռըն Էրումանի մէջ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպանատան ցանկապատին առջեւ ձեռնառումբ մը պայթեցաւ: Ահաբեկչական արարքին հեղինակն է «Հրեաներու Պաշտպան Լիկան»: Մոսկուա խստիւ բողոքեց:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարին հետ, Էլիզէի մէջ: Երկու խօսակիցները քննութեան առած են Միջին Արեւելքի հարցը, մասնաւորապէս հետաքրքրուած են հրադադարի հարցով, քանի որ բաղձանք կայ երկարաձգելու զայն, ինչ ալ ըլլայ Եարինկի խօսակցութեանց արդիւնքը: Արտաքին նախարարը Փոմփիտուի փոխանցած է Եգիպտոսի նախագահին «երախտագիտութիւնը» Ֆրանսայի կատարած դերին մասին: «Ալ Ահրամ»ի մէջ Հէյքել կը գրէ, թէ «միայն Զօրս Մեծերու միջամտութիւնը կրնայ գործնական ըլլալ»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթ Պրաւդայի համար «հայրենասէր ըլլալ կը նշանակէ անզիջող ըլլալ յետադիմական ազգայնականութեան նկատմամբ: Հայրենասիրութիւնը եւ Միջազգայնականութիւնը ամբողջական մասը կը կազմեն բանուորական դասուն գաղափարական եւ քաղաքական միացեալ դիրքին», կը ճշդէ Պրաւդա:

ՕՊԸՐՍԹԱՈՒՖԸՆԻ մէջ, ուր տեղի կ'ունենան դահուկի ախոյենական մրցումներ, Ուրբաթ օր, հինգ Ֆրանսուհիներ առաջին հինգ տեղերը գրաւեցին, սլալոմ ժէանի մրցումին մէջ:

ՎԱՐՇԱՒԱ կ'ընդունի որ գործադուլները կը շարունակուին Կտանսկի մէջ: Ծանօթ է որ 300 բանուորներ գործադուլի ձեռնարկած էին բողոքելու համար իրենց ընկերներուն ձերբակալութեան դէմ: Արդարեւ, Կտանսկի ցոյցերու ընթացքին բազմաթիւ բանուորներ ձերբակալուեցան:

ՆԱԽԱՐԱՐ ՇԱԼԱՆՏՈՆ որոշեց բարձրացնել կառուղիներու անցքի սակը (փէած) որպէսզի եկամուտ գտնուի կազմած գնելու համար, ի նախատեսութիւն նոր աղէտներու ձիւնին եւ ցուրտին հետեւանքով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ էսքոնթի սակը 7էն 6,5 առ հարիւր իջեցուց:

ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ գիները 5,4 առ հարիւր յաւելում կրած են 1970ին, ինչ որ առաւելագոյնն է 1951էն ի վեր: Յաւելումները կը վերաբերին առաւելաբար հացին, մսին, պանիրին, պտուղներուն ինչպէս նաեւ կօշիկ եւ զգեստ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ զբօսանաւ մը՝ Անթիյ աղէտի մը ենթարկուեցաւ Քարայիպներու մէջ իր 650 ճամբորդներով: Բարեբախտաբար ճամբորդները եւ անձնակազմը (100 հոգի) ազատեցան, շնորհիւ Քուին Էլիզապէթի որ շատ հեռու չէր եւ կրցաւ բոլորը ներսը առնել: Ֆրանսական նաւը, որ իր մեծութեամբ Ֆրանսէն անմիջապէս ետքը կուգայ, հրոյ ճարակ դարձած էր Շաբաթ օր:

ՀԻՆ ԲԱՅՑ ՉՀԻՆՑՈՂ ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

ՀԻ՞Ն ԵՐԿՐԷՆ ՆՈ՛Ր ՁԱՅՆԵՐ...

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆԻՆ

Գլուխս բռնուած էր ցուրտէն: Ծանրութիւն մը կապարանման ճնշումով նստեր էր ուսերուս: Ձիղերս ձմրան ճիւղերուն պէս սառեր էին: Լոնտոնեան մշուշը սողոսկեր էր կարծես գանկէս ներս...

Օդակայանի պաշտօնեաներ կէս գոր – ծադուլի մէջ էին: Օդանաւերը կ'ուշա – նային: Ժամբորդները՝ ջղային, գայրացկոտ, կ'երթեւեկէին սրահին մէջ, որ ինքնին մանրաշխարհն էր մեր այսօրուան աշխարհին եւ մանրանկարը ազգերու մոզայիքին: Միտքս ալ, ճամբորդներուն նման շուարուն, չէր կրնար սեւեռուիլ մտածման մէկ գիծի վրայ: Տարտամ էր պահը եւ ծանրութիւնը աւելի եւս կը ճընշէր վրաս երբ ի վերջոյ բարձրախօսէն եկող հրահանգը քայլերս ուղղեց դէպի օդանաւ:

Կոտրած մարմինս հազիւ հանգչեցուցած օդանաւի աթոռին մէջ յանկարծ մօտս եկաւ եւ կողքի աթոռին մէջ ուղեց տեղաւորուիլ հսկայակազմ մարդ մը, որուն համար երբեք չէին նախատեսուած աթոռներէն որեւէ մէկը...: Հազիւ կրցաւ նստիլ, այսինքն պարփակուիլ՝ շարժում չընելու պայմանով: Եւ առաջին հերթին մարմնին ծանրութեան եւ լայնութեան նման տափակ թուեցաւ աչքերուս մարդը՝ ինք:

×

Ընթերցումն էր, խորհեցայ, միակ միջոցը գլուխս վրայ իջած ճնշումը փարատելու: Վերցուցի պայուսակիս մէջ սպասող թերթերէն մէկը Թիը Իլլիւսթրէ-թըտ Լոնտոն Նիւզ, որ ամէնէն ընտիր ժողովրդական պարբերական հրատարակութիւններէն մէկն է Անգլիոյ մամուլին, աւանդութիւն եւ նկարագիր ունեցող ամսաթերթերէն մին, 1842 թուականէն ասդին շարունակաբար լոյս տեսնող: Ուսանողութեանս օրերէն ծանօթ էի թերթին, բայց երկար տարիներով կորուեր էի անկէ: Բարեկամ մը Օգոստոսի թիւը տուած էր ինծի: Ինքնաբուխ տաք կարօտով մը բացի զայն եւ անմիջապէս փնտռեցի այն զոյգ էջերը, որոնց վրայ կը ճառագայթէր եւ կը բարբառէր Հայաստանը...

Արեւմտեան Հայաստանն էր այդ: Եւ իր լեզուն՝ աւերակներու անաւերակելի լեզուն՝ անբառ բայց պերճախօս: Դեռ ձայները չէին իջած հոգիիս մէջ երբ պատկերներն բոլոր լեցուեցան աչքերուս մէջ արեւէն արձակուող ճառագայթներու ուժգնութեամբ եւ լուսափայլութեամբ: Եօթը պատկերներ՝ եօթը խորհուրդներ անցեալէն չառաւիղող շնորհներու առատահոսութեամբ սկսան ներթափանցել գիտակցութեանս մէջ եւ այնտեղ հայկական կերպ ու դրոշմ, գոյն ու անուն, շունչ ու մարմին զգենուլ եւ դառնալ... Նարեկայ վանք, Ս. Բարթողիմէոսի վանք, Էջմիածնի վանք...: Բայց ի՞նչ վանք. վանքէն բեկորներ՝ դրան երիզներ, մուտքի ճակատներ, կամարներու կապեր, ներքնամասի պատռտած երեսներ, ջարդուած գմբէթներ...: Վկայութիւններ աւերակներէն՝ փառքերուն մասին...:

Պատկերներուն վրայ, մեծատառ հաստ ու ջինջ գիրերով բառեր սուր գամերու պէս յանկարծ ծակեցին աչքերս եւ մըխուեցան ուղեղիս մէջ Արմենիա'ս վաշինկ չըրչըս (Հայաստանի անհետացող եկեղեցիները):

×

Ցօղուած մըն էր կարդալ փորձածս: Բայց հազիւ սկսած՝ արդէն տագնապ մըն էր ապրածս:

« Անհետացո՛ղ...»:

Ասո՞նք ալ, մեր աչքերուն դիմաց, օր ցերեկով, պիտի քալեն այն ճամբայէն, ուրկէ քալեցին եւ որուն մէջ խորտակուեցան, յաճախ արիւնաներկ, հազարաւորները իրենց քար – եղբայրներէն – կառոյցէ դէպի աւերակ, չքեղութենէ դէպի անչքութիւն, աւերակէ դէպի փոշի, լոյսէն դէպի խաւար, փոշիէն դէպի անյայտութիւն տանող սե՛ւ ճամբայէն զոր լա՛յն բացին եւ միշտ բա՛ց պահեցին մեր թըշնամիները, ե՛ւ անոնց ե՛ւ զանոնք կերտող ժողովուրդի ճարտարաշէն ձեռքերուն առջեւ:

Ընդվզումի ալիք մը կը սկսի շարժիլ ներսս, երբ աչքերուս դիմաց ալ կարծես ոտքը դնող վերնագրի բառերուն հանդիպակաց էջին վրայ կը կարդամ սա տողերը, հարիւրերեսնամեայ այս աւանդապաշտ թերթի ծանրախոհ խմբագրութենէն բանաձեւուած.—

« Արեւելեան Թուրքիոյ շրջանը, Վանայ լիճին շուրջը, սիրտն էր Հայաստանի վաղեմի քրիստոնէական թագաւորութեան: Իր ժամանակին, հարուստ էր ան ճարտարապետական մեծ շահեկանութիւն ունեցող եկեղեցիներով եւ վանքերով: Երկար տարիներ այս շրջանը դժուարամատչելի էր: Այժմ ճանապարհորդները ի յայտ կը բերեն թէ այս կոթողներէն շատեր աւերակի վիճակին կը մատնուին կամ փաստօրէն կ'անյայտանան քանի քիւրտ գիւղացիներ զանոնք կը գործածեն որպէս քարանոց...» (Ընդգծումները՝ մեզմէ, Գ. Ե.):

Եւ ապա խմբագրութիւնը կը յայտնէ թէ յօդուածին հեղինակը Ռոպերթ Հիլլընպրանտ իր յօդուածին մէջ կը նկարագրէ այն ինչ որ մնացեր է այս յուշարձաններու կարեւոր երեքէն — Վարագայ, Ս. Բարթողիմէոսի եւ Էջմիածնի երբեմնի չքեղ վանքերէն:

×

«Կ'անյայտանա՜ն...»:

Դարձեալ կը նայիմ լուսանկարներուն — խաչաքանդակ զարդարանքներով գրաւիչ Վարագայ վանքի սա դուռին, Ցիսուսի գլուխին պէս փուշերէն ծակծըկուած, որ իր վէրքերով աւելի յանկուցիչ է դարձեր եւ վերածուեր հրաւէրի, — բեկուած եւ բեկբեկուած կամարներուն եւ պատռտած պաստառի պէս Ս. Բարթողիմէոսի սա մուտք-ճակատին, — Սոբատէրի Ս. Էջմիածնի գլխատուած գըմբէթին եւ քայքայուած պատերուն: Ձայներն անոնց կը լեցնեն հոգիս. նայուածքս երկա՛ր պահերով կը սեւեռուի անոնց վրայ ու ես ինծի հարց կուտամ.

«Կրնա՞ն ասոնք անյայտանալ...»:

Այո՛, կրնան:

Որովհետեւ մոռացուած, լքուած աշխարհ մըն է պատմական Հայաստանի արեւմտեան այս բռնագրաւեալ հողը, ուր ոչ միայն անձրեւն ու կարկուտը, բուքն ու սառնամանիքը, որոտն ու երկրաշարժը իրենց աւերը կը գործեն, այլ նաեւ բնութեան այս տարերքին միացած են ու դաշնակցած՝ մարդկային ձեռքեր, որոնք քարը պատէն կը քակեն ինչպէս միսը մարմնէն պոկեցին... Ձեռքեր՝ որոնք մուրճով, բրիչով, քարով ու փայտով եւ ի հարկին — եւ շատ յաճախ — պայթուցիկ նիւթերով կառոյցները, օդին մէջ վերասլաց իրենց չքեղակերտ մարմիններով, կը խորտակեն ինչպէս բիրերով ու կացիններով գեղակերտ ու պարթեւահասակ մարմինները կտորներու վերածեցին եւ գետնին հաւասար ըրին, այսինքն՝ իրենց հասակակից...:

Այո՛, կրնան:

Որովհետեւ հայ հողը, այսօրուան Տաճկաստանի այդ ծայրամասերուն վրայ, մարդոց ուշադրութիւնը կը գրաւէ միայն այն ատեն երբ... օդանաւի արկած մը պատահի կամ Վարդոյի երկրաշարժը...: Յօդուածագիրը ինք կ'ըսէ. «Հնագիտականօրէն խօսելով, Թուրքիոյ մէջ ամէնէն քիչ ճանչցուած բաժիններէն մէկը այժմ մեծամասնօրէն Քիւրտերով բնակուած Հաքքարիի նահանգն է հեռաւոր հարաւային արեւելեան մասին մէջ: Շրջանին մասին ներկայիս տիրող մթութիւնը, որ աւելի շեշտուած է իր խեղճ ճամբաներուն հետեւանքով, այնքան խոր է որ միայն պատահական երկրաշարժ մը, ինչպէս վերջերս պատահած Վարդոյի աւերիչ երկրաշարժը, կը գրաւէ մամլոյ գլխատողերը»:

×

Յանկարծ մտքիս սլաքը ետ կը դառնայ, տասներկու տարի առաջ, եւ կանգ կ'առնէ յուշի պատառիկի մը վրայ.—

Կէսօր մըն էր, Օքսֆորտի Գոլէճի ուսանողական հաւաքավայր սրահ մը, ուր նստած թերթ կը կարդայի Թիը Թայմզի այդ օրուան թիւին մէջ, տեղ մը, նկարագրուած էր թէ ինչպէս Սիփանայ լերան բարձունքներուն վրայ ամերիկեան օդանաւ մը զարնուեր էր ժայռին եւ փշրուեր: Ամերիկեան զինուորական խարիսխներէն ազատարար խումբ մը ամբողջ օրը փնտռտուք էր կատարեր գտնելու համար մարմինները օդանաւի անձնակազմին. չէր յաջողած: Եւ թղթակիցը կ'աւելցնէր.— «Փիշերը չկրցան շարունակել փնտռտուքը գայլերու վախէն...»:

«Սիփանայ քաջ»երուն տեղ գայլեր են եկեր եւ բնակութիւն հաստատեր...: Երբ երկիր մը մարդէ պարպուի, վայրի գազանն է որ կուգայ մարդուն տեղը գրաւել: Ու մինչ դարերով հայ ժողովուրդը սէգ Սիփանայ լեռներուն մտերմութեան մէջ էր ապրեր ըլլալով քաջերու բնակակից, այժմ, լուսաւորեա՛լ, քաղաքակրթեա՛լ այս դարուն, գայլերն էին որ մարդոց վախ կ'ազդէին...: Պատմութեան ի՞նչ հակադարձ շարժում...: Ի՞նչ ողորմելի եւ անփառունակ վերադարձ դէպի... ամայութիւն:

Սրահին մէջ քարացած նստեր էի եւ այս ու նման խորհրդածութիւններու մէջ սուզուած երբ յանկարծ Գոլէճի հոգեւորական Տնօրէնը ներս մտաւ եւ քովս նստելով սկսաւ թերթ կարդալ: Դարձայ իրեն եւ ձեռքիս թերթը երկարելով ըսի.

— Հրամմեցէ՛ք, կարեւոր լուր մը, ցոյց տալով Սիփանայ լերան արկածին նկարագրութեան սիւնակը:

Կարդաց եւ զարմացկոտ ինծի նայեցաւ: Ըսել ուզեց, ի՞նչն էր կարեւոր այդ լուրին մէջ: Չէր կրցած ըմբռնել, որովհետեւ չէր ճանչնար Սիփանը եւ Սիփանայ ժողովուրդը...: Եւ ստիպուեցայ իրեն «պատմել հայրենիքէն...»: Ապա համակրական ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ դէմքին վրայ: Անդրադարձաւ թէ ինչու համար այդ թերթին մէջ ինծի համար ամէնէն կարեւոր լուրը Սիփանայ արկածին ու գայլերուն պատմութիւնն էր... մինչ անդին անգլիացի բարեկամներս կը հրճուէին կամ կը տխրէին Մաքմիլլընի եւ Կէյցքըլի ընտրական ճառերով...: Գէթ Տնօրէնս անդրադարձաւ որ մարդեր ու քաջեր կ'ապրէին հոն ուր կ'ապրէր Հայը...: Գայլեր սկսան ապրիլ հոն երբ հակահայը իր քանդիչ ձեռքն ու մահացուցիչ շունչը սկսաւ տարածել խորշակի նման...:

Պատմութեան ամբողջ փիլիսոփայութիւն մըն էր Թայմզի այդ սիւնակը, զոր երկար ատեն միասին կարդացինք ու վերլուծեցինք այդ օրէն ետք Տնօրէնիս հետ...:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

(Շար. – 1)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Երբ Ղուկաս էֆէնտի ներս մտաւ, երիտասարդ կին մը, հազիւ երեսունեւհինգ տարեկան, թուխ դէմքով ու փառփռուն աչքերով, սրահին վարագոյրները շտկրտելու վրայ էր: Գիրուկ, մարմնեղ կին մըն էր, որու կարկառուն կուրծքը թաքուն հրապոյրներ ծածկելու երեւոյթը ունէր:

— Ո՞ւր են, հարցուց Ղուկաս էֆէնտի, խօսքը կնոջ ուղղելով, որ այդ անորոշ հարցումին իմաստը ըմբռնելով պատասխանեց.

— Վերը կը հագուին...

Ղուկաս էֆէնտի մօտեցած էր կրակին ու ձեռքերը վառարանին մարմարին վրայ դրած, կը տաքնար, ակնարկովը հետեւելով կնոջ, որ անընդհատ կ'երթեւեկէր սենեակին մէջ, լուցկիի ամանները, մոխրամանները եւ աթոռները կարգի դնելով:

Այս կինը Ղուկաս էֆէնտիի քենին էր, որ քանի մը օրէ ի վեր հիւր եկած էր իրենց՝ փոքրիկ աղջկան հետ: Տիկին Երանիկ Ամիսեան իր քրոջ բախտը չէր ունեցած եւ չէր կրցած ամուսնանալ Ղուկաս էֆէնտիի պէս հարուստ ու ճարպիկ վաճառականի մը հետ, թէեւ իր քրոջմէն աւելի երիտասարդ ու գեղեցիկ էր: Ամուսինը միջնակարգ վաճառական մը, իր ամուսնութենէն ետքը, հետզհետէ ձախողանքներու հանդիպեր եւ վերջապէս սնանկացեր էր, յետոյ պզտիկ դրամագլխով մը եւ Ղուկաս էֆէնտիի հովանաւորութեան տակ կրկին գործի ձեռնարկեր էր եւ շատ համեստ կեանք մը կը վարէր կետիկ փաշա քաշուած:

Կինը յաճախ կուգար իր քրոջը տունը հիւր ըլլալու, գոնէ քանի մը օր անոր պերճանքին մէջ մոռնալու համար իր դետնաքարշ կեանքը, բայց ամուսինը կը նախընտրէր իր տունը մնալ, չուզելով ներկայութեամբը իր եւ Ղուկաս էֆէնտիի միջեւ անհաճոյ բաղդատութեան եզր մը ընծայել կնոջ: Եւ իր այս մեկուսացումը հաճելի էր ամէնուն, որովհետեւ այդ չյաջողած ազգականը տեսակ մը նախատինք համարուած էր ընտանիքին մէջ:

— Ո՞ւր տեղէն ալ դէմդ ելաւ այդ անբախտը, կ'ըսէր Ղուկաս էֆէնտի ամէն անգամ, որ քենեկալին խօսքը կը բացուէր:

Երանիկ կը շարունակէր սրահին մէջ իր երթեւեկը, մինչ Ղուկաս էֆէնտի վառարանին քովէն անոր ուղղած կը պահէր իր ակնարկը, որ հետզհետէ հայրատ, վաւաշոտ կը դառնար. իր խոշոր, լայն շրթունքները անորոշապէս կը սարսռային, քունքին երակները կը կոտտային:

— Այսօր աչքիս շատ աղուոր կ'երեւաս, ըսաւ յանկարծ, դէպի կնոջ կողմը քայլ մը առնելով:

— Աման, նորէն մի սկսիր, ատենը չէ, ըսաւ միւսը, թեթեւ յանդիմանական շեշտով մը:

Բայց արդէն Ղուկաս էֆէնտի մօտեցած էր իրեն. լայն թեւերով սեղմած էր զայն կուրծքին վրայ, առանց ուշադրութիւն ընելու անոր ընդդիմութեան եւ դըկախառնումէն խուսափելու ճիգերուն, թացթաց ու կատաղօրէն կը համբուրէր շըրթունքները:

— Ոտքի ձայն կայ, հիմա քոյրս վրայ կը հասնի, մրմնջեց Երանիկ, վերջապէս ազատելով ինքզինքը անոր թեւերուն մէջէն:

Իրաւցնէ դուրսը ոտքի ձայն մը կը լըսուէր: Երանիկ խակոյն վազեց վառարանին քով, դռնակը բացաւ եւ վառող փայտերը սկսաւ ունելիով շտկել, շփոթութիւնը ծածկելու եւ ինքզինքին գործի վրայ երեւոյթ մը տալու համար:

Ծիչդ ատենն էր:

Դուռը յանկարծ բացուեցաւ եւ տիկին Թագուհի Կէլկիթեան ներս մտաւ:

Քառասուն տարեկանի մօտ մարմնեղ ու պարարտ մսերով կին մըն էր, յետոյքն ու որովայնը դուրս կարկառուն, խոշոր սեւ աչքերով ու կարմիր այտերով:

— Վա՛յ, եկեր ես եղեր, ըսաւ խօսքը Ղուկաս էֆէնտիի ուղղելով:

— Կէս ժամ է հոս եմ, ձեր վար իջնելուն կը սպասեմ, կերակուրի նստելու համար... անօթութենէ կը մարիմ, պատասխանեց ամուսինը դժգոհ, անհամբեր շեշտով մը:

— Էյ, վար իջնենք անանկ է նէ՝ աղջիկներն ալ հիմա կուգան:

Եւ երեքը մէկ ուղղուեցան սեղանատուն:

Նոյն օրը, ինչպէս ըսինք, տանը մէջ խրախճանք կը տիրէր:

ԵՐՈՒԽԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Տոտ.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Պատկան մարմիններու օրակարգի ընթացիկ հարցերէն մէկն է դարձած, վերջին ամիսներուն, այսպէս կոչուած «սոցիալիստական օրինականութիւն»ն ու անոր պահպանումը: Զանցառութիւններն ու ապօրինութիւնները, կամ, ընդհանրապէս, օրէնքի խախտումը, ըստ երեւոյթին, լուրջ մտահոգութիւն պատճառելու տարողութիւն ստացած է, քանի որ փաստերու երկար շարքեր կ'արձանագրուին ժողովներու ընթացքին եւ մամուլի էջերու մէջ: Միւս կողմէ՝ այդ հարցերը քննութեան առարկայ կը դառնան Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, Նախարարներու Խորհուրդի, կուսակցութեան քաղաքային եւ շրջանային կոմիտէներու, ինչպէս նաեւ աշխատաւորներու ներկայացուցիչներու տեղական խորհուրդներու, արհեստակցական միութիւններու եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններու ժողովներու մէջ:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի նիստերու սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 24ին, յատուկ ժողով մը գումարուած է՝ «Ներքին գործերի մարմինների աշխատողների խորհրդակցութիւն» անուան տակ, որուն մասնակցած են կուսակցութեան, համայնավար երիտասարդական կազմակերպութեան, հանրային մարմիններու, դատարանի եւ դատախազութեան ներկայացուցիչներ (*):

Հայաստանի Ներքին նախարարը՝ Վ. Դարբինեան շեշտած է, թէ «Ներքին գործերի աշխատողների գերակշռող մեծամասնութիւնը լաւ է կատարում իր պարտքը յանցագործ տարրերի եւ հասարակական կարգը խախտողների դէմ մղւող պայքարում»: Միւս կողմէ, խստացած է պայքարը հանրային սեփականութիւնը յափշտակողներուն, կաշառակերներուն եւ չարաշահներուն դէմ, իսկ ընդհանուր առմամբ նուազած է «յանցաւոր ոտնձգութիւնները սովետական քաղաքացիների կեանքի, առողջութեան եւ արժանապատուութեան նկատմամբ»:

Զեկուցումէն նկատելի է սակայն, որ արձանագրուած յաջողութիւնները լրիւ եւ գոհացուցիչ չեն, քանի որ Վ. Դարբինեան միշտ որոշ ածականը կը գործածէ. այսպէս՝ «Հանրապետութիւնում որոշ աշխատանք է կատարուել... Ընթացիկ տարում Հանրապետութիւնում որոշ չափով կրճատուել են յանցաւոր ոտնձգութիւնները... Չնայած ներքին գործերի մարմինների օպերատիվ գործունէութեան ցուցանիշների որոշ բարելաւման», եւայլն: Մնաց որ՝ Ներքին նախարարը յստակ կը մատնանշէ հիմնական ցաւը դիտել տալով, թէ «դեռեւս լուրջ թերութիւններ կան սոցիալիստական օրինականութեան խստիւ պահպանման համար մղւող պայքարում»: Արդարեւ, երկրին որոշ վայրերուն մէջ կը նկատուի յանցագործութեան դէպքեր, զգալի կերպով տկարացած է պայքարը հուլիկանութեան դէմ:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, իր կարգին, Հոկտեմբերի վերջերս քննութեան առած էր «աշխատանքային օրէնսդրութեան խախտման» փաստերը, յատուկ նիստի մը ընթացքին (**):

Ժողովի ընթացքին թէեւ հաստատուած է աշխատանքի օրէնքները յարգելու ուղղութեամբ կատարուած ճիգն ու անոր արդիւնքը, այնուամենայնիւ, անհրաժեշտութիւնն զգացուած է մատնանշելու «օրէնսդրութեան կոպիտ խախտումներու» փաստը գործարաններու եւ ձեռնարկութիւններու մէջ: Մինչեւ այսօր, կը հաստատէր Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, դեռ չեն վերցած բանուորներն ու աշխատաւորները գործէ արձակելու դէպքերը, առանց նախօրօք ունենալու արհեստակցական միութիւններու եւ գործարաններու կոմիտէներու համաձայնութիւնը: 1969էն մինչեւ 1970ի առաջին կիսամեակը գործէ հեռացումներուն 65 առ հարիւրը իրաւունք ստացած է վերադառնալու աշխատանքի՝ դատարաններու վճռով, քանի որ «Հիմնարկների ու կազմակերպութիւնների ադմինիստրացիաների գործողութիւնները անօրինական» էին: Կան նաեւ հիմնարկներու եւ ձեռնարկութիւններու ղեկավարներ, որոնք իրենց համար պարտադիր չեն համարիր ապօրէն կերպով գործէ հեռացուածը ետ առնելու դատարանին որոշումը:

Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը կը հաստատէր միաժամանակ, թէ շատ ձեռնարկութիւններու մէջ տարածուած է «արատաւոր պրակտիկա» մը, այն է լայնօրէն կիրարկել արտաժամեայ աշխատանք, օրէնքի ճշդած սահմանէն դուրս: Եւ ինչ որ զարմանալի է, գործարաններու արհմիութենները (սենտիքա) եւ կոմիտէները համաձայն են միշտ կատարուած օրինազանցութեանց:

Աշխատանքի օրէնքի խախտում կայ նաեւ կիներու եւ անչափահասներու գործի իրաւունքներուն մէջ: «Յայտնի են դարձեր փաստեր, կը յայտարարէր Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, որ աշխատանքի են ընդունուել 15 տարեկանից ցածր թերահասներ, գիշերային, արտաժամեայ, ծանր աշխատանքների մէջ են ներգրաւուել անչափահասներ, միշտ չեն պահպանւում նրանց աշխատանքային օրուայ եւ արձակուրդի տեւողութեան նորմաները: Որպէս կանոն, թերահասներին աշխատանքից ազատելը կատարւում է առանց աշխատաւորների դեպուտատների շրջանային, քաղաքային սովետների գործադիր կոմիտէներին առընթեր անչափահասների գործերի յանձնաժողովների համաձայնութեան»:

Իրաց այս վիճակը ստեղծուած է, համաձայն Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան, որովհետեւ պատկան մարմինները պատշաճ ձեւով ուշադրութիւն չեն դարձներ օրէնքներու պահպանման խնդրին մէջ:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Մայիսի կէսին հարկ նկատեց հրամանագիր մը բանաձեւել «հանրօգուտ աշխատանքից խուսափող եւ հակահասարակական, պարազիտային կեանք վարող անձանց դէմ պայքարը ուժեղացնելու մասին» (***): Համաձայն այդ որոշման, մինչեւ մէկ տարի բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ աշխատանքէ խուսափող անհատները:

Ցաւոտ հարց մըն է նաեւ այսպէս կոչուած «հոսունութեան» պարագան, այսինքն գործէ հեռացողներու եւ անոնց տեղը նոր աշխատաւորներ ընդունելու խնդիրը: Հայաստանի մամուլը յաճախ կը մատնանշէ նման դէպքեր յստակ թիւերով: Օրինակ, Երեւանի «ռետինատեխնիկական իրերի» գործարանը ընթացիկ տարուան մինչեւ Նոյեմբերի կիսուն արձանագրած է 111 նոր բանուոր, իսկ միւս կողմէ գործարանէն հեռացած կամ հեռացուած են, նոյն ժամանակաշրջանին, 142 հոգի: («Սով. Հայաստան, Նոյեմբեր 18): Այլ օրինակ մը. Լուկաշինի անունը կրող հիւսուածեղէնի գործարանէն, Լենինական, 1968ին հեռացած են 800 բանուորներ, գործէ հեռացուած են 893 աշխատողներ, իսկ անոնց փոխարէն աշխատանքի ընդունուած է 800 հոգի: Բանուորական օրերու կորուստին հետեւանքով մեքենաներու աշխատանքի կորուստը 7–8 տոկոս կը կազմէ: Տեղափոխութիւնները առանձին վայրերու մէջ 40էն մինչեւ 80 տոկոսի կը հասնի: («Սով. Հայաստան», Փետր. 27):

Բնականաբար, այսպէս կոչուած «հոսունութեան» գլխաւոր պատճառը աշխատանքի եւ բնակութեան դժուար պայմաններն են, կամ ինչպէս կը ճշդէ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը իր ընդհանուր խօսքին մէջ, արդիւնք է «կենցաղային սպասարկմանն ու բնակարանային պայմանների վիճակին»:

Ն. Յարութիւնեան, Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը, երկար յօդուածով մը շեշտած էր, թէ անհրաժեշտ է խստիւ պահպանել աշխատանքի օրէնքներն ու պայքար տանիլ չարաշահութիւններու, պետական գոյքերու իւրացումներու եւ այլ բնոյթի օրինազանցութիւններու դէմ: «Իզվեստիա»յի Հոկտեմբեր 10ի (1970) թիւին մէջ հրատարակած իր յօդուածով, (թարգմանաբար հրատարակուած «Սով. Հայաստան»ի Հոկտ. 13ի թիւով) Ն. Յարութիւնեան կը թուէր օրինակներ, երբ «իշխանութեան առանձին տեղական մարմիններ թոյլ են կատարում աշխատաւորների իրաւունքները պահպանելու իրենց ֆունկցիան: Աւելին՝ երբեմն իրենք են խախտում օրէնքները»:

Օրէնքներու պահպանման համար մղուած պայքարը, անշուշտ, գնահատելի երեւոյթ մըն է: Այնուամենայնիւ, պատկան մարմինները կը խուսափին, հասկնալի պատճառներով, քննութեան առնելու եւ դարմանելու ցաւին հիմնական պատճառներէն մէկը, որ ընդհանուր երեւոյթ մըն է Խորհ. Միութեան մէջ ընդհանրապէս:

Արդարեւ, իրողութիւն է, որ համաշխարհային պատերազմի աւարտէն 25 տարի եւ անջրպետային առաջին նուաճումներու արձանագրումէն 13 տարի ետք, Խորհ. Միութեան քաղաքացիները իրենց առօրեայի կենսամակարդակը բարելաւելու համար հարկադրուած են յենուլ այսպէս կոչուած զուգահեռ շուկային վրայ, որուն ապահովումն ու զարգացումը, բնականաբար, չի կրնար հաստատուիլ օրինական նորմերու վրայ: Պաշտօնական շուկան կը մնայ միշտ անգոհացուցիչ թէ՛ իբրեւ քանակ եւ թէ իբրեւ որակ: Միւս կողմէ, թոշակներն ալ անհամապատասխան են օրուան պահանջներուն հետ բաղդատաբար:

Ասոնք պատճառներ են՝ «սոցիալական օրինականութեան» խախտման:

Ժ. Մ.

(*) «Սով. Հայաստան», Դեկտ. 25:
(**) «Սով. Հայաստան», Հոկտ. 27:
(***) «Սով. Հայաստան», Մայիս 19:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յ. Տէր-Մովսէսեան» թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 27ին, տեղի ունեցած է Հայ Դատի Լիբանանի Կեդրոնական Յանձնախումբին կազմակերպած Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակի տօնակատարութիւնը, ընկ. Բաբգէն Փափազեանի նախագահութեամբ: Բանախօսները՝ ընկերներ Յակոբ Պալեան եւ Շաւարշ Թորիկեան ընդգծած են Սեւրի դաշնագրին պատմական արժէքը՝ հայ ժողովուրդին անժամանցելի իրաւունքներուն տուած իր բանաձեւումով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Կոմիտաս» ակումբին մէջ, Դեկտեմբեր 27ին, բացումը կատարուած է երիտասարդ նկարիչներու ցուցահանդէսին, կազմակերպութեամբ Լիբանահայ Մշակութային Միութեան: Պաստառներու եւ լուսանկարներու բաժիններուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են 12 երիտասարդ արուեստագէտներ:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յ. Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 24 եւ 25ին, Հայաստանէն Պէյրութ ժամանած արուեստագէտներ երկու համերգներ տուած են: Արուեստագէտներուն մէջ դրտնուած են Յ. Պատալեան, Օ. Համբարձումեան, Լ. Քոչեան եւ ուրիշներ: Երգչուհի Լուսինէ Զաքարեան երկու երգահանդէսներ տուած է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 30ին եւ Յունուար 3ին: Երգահանդէսներուն յայտագիրը կազմուած էր դասական եւ եկեղեցական երգերէ:

ԱՊԱՏԱՆԻ (Պարսկաստան) ազգային-եկեղեցական մարմիններու, ինչպէս նաեւ շրջանի բոլոր միութիւններուն նախաձեռնութեամբ յիշատակուած է Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակը, Դեկտ. 24ին: Բանախօսած են Յ. Տէր-Մարտիրոսեան, Գ. Խաչատրեան եւ գաղութին հոգեւոր հովիւը: Նախագահած է Ս. Մանսուրեան: Հանդիսութեան բաժնուած է գրքոյկ՝ Սեւրի մասին, չորս լեզուներով:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ամէն տարի կը հրատարակուին երեք մեծածաւալ եւ գունաւոր օրացոյցներ — « Րաֆֆի » (հիմնուած 1941ին), « Նայիրի » (հիմն. 1954ին) եւ « Կանթեղ » (հիմն. 1960ին): Այս տարի առաջին օրացոյցին հրատարակութեան 30ամեակն է: «Րաֆֆի» օրացոյցը կը կազմէ ընկ. Տաճատ Պօղոսեան, ճոխ եւ հետաքրքրական բովանդակութեամբ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Այս մտքերէն յուզուած եւ գրգռուած իշխանը իր սենեակը գնաց հօրը նամակ գրելու համար: Միջանցքին մէջ իր ընկերներուն Նէսվիցկիին եւ խեղկատակ Ժերքովին պատահեցաւ: Անոնք ինչպէս միշտ, բանի մը վրայ կը խնդային:

— Ինչո՞ւ այդպէս մռայլ ես, հարցուց Նէսվիցկի, նկատելով Անտրէյի գունատ դէմքը եւ փայլատակող աչքերը:

— Ուրախանալու բան չկայ, պատասխանեց Բոլքոնսկի:

Այն պահէն երբ Անտրէյ իշխանը Նէսվիցկիին եւ Ժերքովին պատահեցաւ, միջանցքին միւս ծայրէն ներս մտան աւստրիացի ժեներալ Շթրաուխը, որ Կուտուզովի վարչութեան մէջ էր եւ ռուսական զօրքին տնտեսութեան վրայ կը հսկէր, եւ երեկոյին ժամանած Հոֆկրիքսրատի անդամը: Միջանցքը այնքան լայն էր, որ ժեներալները ազատօրէն կրնային երեք սպաներու մօտէն անցնիլ, բայց Ժերքով, Նէսվիցկին հրելով հանդիսաւոր ձայնով մը ըսաւ.

— Կուգան... կուգան... մէկդի քաշուեցէք, ճամբա՛յ, խնդրեմ, ճամբա՛յ:

Ժեներալները քայլերնին արագացուցին այս աւելորդ յարգանքներէն ազատելու փափաքով: Ժերքովի դէմքին վրայ յանկարծ անտեղի ուրախութեան ժպիտ մը երեւցաւ, որ իբր թէ չէր կրնար զսպել:

— Ձերդ Գերազանցութիւն, ըսաւ ան գերմաներէն եւ առաջ անցնելով դիմեց աւստրիացի ժեներալին, պատիւ ունիմ շնորհաւորելու, գլուխը անճարակ կերպով մէկ կողմ ծռեց եւ պարել սորվող տղու մը պէս՝ մէկ այս մէկ այն ոտքին վրայ սկսաւ տատանիլ:

Հոֆկրիքսրատի անդամ ժեներալը խստութեամբ անոր նայեցաւ, բայց տեսնելով անոր ժպիտին լրջութիւնը չկրցաւ վայրկեանական ուշադրութիւն մը մերժել. դէմքը խոժոռելով ունկնդրելը հասկցուց:

— Պատիւ ունիմ շնորհաւորելու. ժեներալ Մակ եկաւ, կատարելապէս ողջ եւ առողջ, միայն այստեղը քիչ մը սկըրթուեր է, աւելցուց զուարթ ժպիտով մը գլուխը ցուցնելով:

Ժեներալը յօնքերը պռստեց, ոտքի ելաւ եւ հեռացաւ:

— Աստուած իմ, որքան պարզամիտ է, սրտմտութեամբ ըսաւ քանի մը քայլ հեռանալով:

Նէսվիցկի աւելի գունատելով, զայրացած դէմքով զայն ետ հրեց եւ Ժերքովին դարձաւ: Այն ջղային սրտնեղութիւնը, որ պատճառեր էր Մակի տեսքը, անոր վիճակը եւ ռուսական բանակին սպառնացող վտանգը բարկութիւնը արտայայտելու առիթ ծառայեցուց Ժերքովին այդ անտեղի կատակը:

— Եթէ դուք, սիրելի պարոն, ըսաւ ան վիրաւորիչ ձայնով մը ծաղրածու ըլլալ կ'ուզէք, ես չեմ կրնար առոր արգելք ըլլալ, բայց կը յայտարարեմ ձեզ. եթէ ուրիշ անգամ համարձակիք իմ ներկայութեանս այդպէս խեղկատակութիւններ ընել, այդ պարագային ես ձեզ կը սորվեցնեմ՝ ձեզի պէսները պահելու եղանակը:

Նէսվիցկի եւ Ժերքով այս վարմունքին վրայ այնպէս ապշեցան, որ աչքերնին բացած անոր նայեցան:

— Ի՞նչ կայ որ, ես շնորհաւորեցի միայն, ըսաւ Ժերքով:

— Կատակ չեմ ըներ, բարեհաճեցէք լռել, գոչեց Բոլքոնսկի եւ Նէսվիցկիին թեւը առնելով Ժերքովէն հեռացաւ, որ շուարած մնացեր էր:

— Ի՞նչ եղար եղբայր, ըսաւ Նէսվիցկի հանդարտեցնելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(79 — Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 14,30ին 6րդ. Թաղապետարանի սրահը, Փլաս Սէն-Սիւլփիս։

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ շրջանի իր մասնաճիւղերուն։

Յայտագիրը պատրաստուած է աշակերտներու եւ կայանի երախաներուն կողմէ։

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հապիտներ (ֆլուն)։

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Նախընթրիք կը բաժնուի երախաներուն։

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Աղաւնի Ուշագլեան եւ իր զաւակը Րաֆֆի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

Յարութիւն Ուշագլեանի

մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 50 ֆր. ծերանոցին, 30 ֆ. Կարմիր Խաչին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի բար-գաւաճման (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Նոր Տարուան եւ «Նոր Հաճըն» աւանի հիմ-նադրութեան 12րդ տարեդարձի առթիւ, 17 Յունուար Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը մէկուկէսին, ճաշարան Օփերա-Լա-ֆայէթ, 80, Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։ Ճաշագին 20 ֆրանք։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խո-րին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Լիզա Տապաղեանի, այրի Տիկին Սաթենիկ Արագցեանին (Երեւան), այրի Տիկին Վարդիթեր Տապաղեանի, զաւակ-ներուն եւ թոռներուն, Տէր եւ Տիկին Համազասպ եւ Հմայեակ եղբայրներուն (Թիֆլիս), Զրբաշեան ընտանիքի եւ զա-ւակներուն, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շահիկեանի եւ զաւակներուն, այրի Տիկին Արշալոյս Սարգիսեանի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեանի, Տէր եւ Տիկին Շի-րոյեան Գրիգորի եւ զաւակներուն (Թիֆ-լիս), ողբացեալ Արմենակ Տապաղեանի մահուան առթիւ։

Կ Ո Չ

Հայրենակիցներ,

Յանձնախումբս, որ կը ներկայացնէ Տէսինի գաղութը իր բոլոր հոսանքնե-րով, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի հանդի-սութիւնները կազմակերպելէ ետք, անու-նի փոփոխութեամբ, որոշեց շարունակել իր գործունէութիւնը, նպատակ ունենա-լով յաւերժացնել Եղեռնի նահատակնե-րուն յիշատակը յուշարձանի մը շինու-թեան ձեռնարկելով։ Առընթեր հայրենի-քի մէջ նուիրագործուած պատկառազդու կոթողին։

Յանձնախումբս, առանց երկմտութեան, տոգորուած Հայու կամքով, ու անաղ-մուկ, գործի լծուեցաւ իրեն գործակից ու բարոյական նեցուկ ունենալով Տէսի-նի համակրելի քաղաքապետն ու Թաղա-պետական Խորհուրդը։

Ներկայացուած խնդրագիրը նպաստա-ւոր ընդունելութեան արժանացաւ Թաղա-պետական Խորհուրդի նիստին, ուր ոչ միայն վաւերացուեցաւ յուշարձանի շի-նութեան ծրագիրը այլեւ այդ նպատակին յատկացուեցաւ Տէսինի ամէնէն շքեղ ու ընդարձակ հրապարակը։ Յետոյ, դիմում կատարուեցաւ հայ եւ ֆրանսացի ար-ուեստագէտներու, յուշարձանի մաքէթ-ներ ստանալու համար։ Սակայն, ար-ուեստի Նախարարութեան ներկայացու-ցիչին առաջարկով նախապատուութիւնը տրուեցաւ Լիոնէն ֆրանսացի քանդակա-գործի մը արդի վերացական ոճով (աբիլ ապսթրէ) պատրաստած մաքէթին։

Յանձնախումբիս սկզբնական ծրագիրը թէեւ համեստ էր, այսուհանդերձ արժա-նին յատկացուած հրապարակի ծաւալին, ինչպէս նաեւ գեղագիտական ըմբռնում-ներու եւ արուեստի պահանջներուն յար-մարելու նկատումով պատկան իշխանու-թեանց թելադրութիւններուն ընթացք տալով ընդունուեցաւ մեծղի կոթողի մը շինութիւնը։ Անշուշտ, յանձնախումբս գիտակից է իր ստանձնած նիւթական ծանր պատասխանատուութեան։ Սակայն այս նուիրական ձեռնարկը իր համազգա-յին բնոյթով պէտք է խթանէ բոլորին հայրենասիրութիւնն ու զոհաբերութեան ոգին։

Ուրախ ենք յայտարարելու որ Ռոնի նահանգապետութենէ ստացուած է յու-շարձանի շինութեան արտօնագիրը։ Իսկ քանդակագործին հետ կնքուած է շինու-թեան պայմանագիրը, եւ այժմ, օր ըստ օրէ, արձանը ձեւ ու մարմին կ՚առնէ։

Յանձնախումբս, վստահ իւրաքանչիւր Հայու ցեղային առաքինութիւններուն վրայ, լիայոյս է որ ամէն ոք, համեստ բանուորէն մինչեւ բարեկեցիկը եւ ունե-ւորը իր նիւթական օժանդակութիւնը պի-տի բերէ նահատակներու յիշատակին։

Յանձնախումբիս դիմումին ընդառա-ջելով, Պր. Մուշեղ Ճիէրճեան սիրայօ-ժար նուիրեց քսան հազար նոր ֆրանք։

Տէսինի մէջ սկսուած նուիրահաւաքու-թիւնը ցարդ հասած է 17 հազար ֆրանքի։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

Հայը երբեւիցէ կէս ճամբան չէ մնա-ցած եւ պատճառ չկայ որ այս ձեռնարկը չիրագործուի։ Որովհետեւ, ձախողանքը պիտի նշանակէր արատ մը մեր անթաղ զոհերուն յիշատակին ու նուաստացում՝ մեր ազգային արժանապատուութեան։

Դրամական նուէրները կը խնդրուի ղրկել հետեւեալ ձեւով.—

Comité d'Erection du Monument
à la mémoire des victimes du Génocide
C. C. P. Lyon 922-25

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԻԹԻ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒՐԵՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Տէր եւ Տիկին Մի-չէլ Սոնեի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Զաքար Զաքարեանի (Քանատա)։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ Պր. Պօղոս Ֆրէնկեանի կը կազմակերպէ իր

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Էքոլ Նորմալ տը Միւզիք, Սալ Գորթօ, 78 Րիւ Քարտինէ, Մէթրօ Մալզերպ
Կիրակի Յունուար 17 ժամը 14,30ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ հետեւեալ արուեստագէտներու.—

Օր. ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՍ (դաշնակահարուհի, Լիսանս տէ Քոնսեր Էքոլ Նորմալ տը Միւզիք)

Տիկ. Հ. ԽՏԸՇԵԱՆ - ԼԱՇԱՍԱՆՑԸ (դերասանուհի, հայկ. և ֆրանսական բեմերու)

Օր. ԺՕԶԷ ՎԵՄԵԱՆ, (սոփրանօ Օփերայէն)

Տիկ. ԷՎԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ (պարուսոյց Երեւանի դպրոցէն վկայեալ)

Օր. ՍՈՆԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (Պուքրէշի Երաժշտանոցէն)

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ (ջութակահար, երկու առաջին մրցանակ Փարիզի Ե-րաժշտանոցէն)

Պ. ՓԵԹԵՐ ՆԻՔԱԼՈՎ (թէնոր Փարիզի Երաժշտանոցէն)։

Մասնակցութեամբ Միութեան Երիտասարդաց Թատերախումբի դերակատարներու Օր. Վիքի Մոստիչեան, Ագապի Պալեան, Անի Քէշիշեան, Ժիւլիէթ Տէմիրեան, Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Գէորգ Թէրզեան, Սերգօ Մոստիչեան, Աքգար Մարտիրոսեան։

Խօսնակ՝ Պր. ԱՐԱ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել Տիկ. Մարգարեանի, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, 15, 10 եւ 5 ֆ.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչու-թիւնը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յուն-ուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին։

Խմբերգ, թրամախօսութիւն, արտասա-նութիւն եւ կարգ մը մանկական անա-կընկալներ։ Կը խնդրուի սիրելի հայրե-նակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջա-լերել տղաքը։

Պիտի բեմադրուի ճիշդ վերոյիշեալ ժա-մուն։ Արդ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Աւանդական կաղանդ պապան պիտի բաշխէ նուէրներ սրահի մէջ գտնուող բո-լոր տղոց։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տե-ղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 3ին նախկին Սերֆըլ Կաթոլիկի սրահը։

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով։

×

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին, Յունուար 17, ժամը 15ին, եկեղեցիի սրահին մէջ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին։

Խմբերգ, արտասանութիւն եւ հայկա-կան պարեր։

Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ նուէր-ներ բոլոր պզտիկներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մա-նաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս Երեքշաբթի (12 Յունուար) կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Ազգ. Տան մէջ։ Կարե-ւոր օրակարգ, «Մանուկներու Օր»ը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շը-նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Ողբ. Արշաւիր Հրաչեանի հոգեհանգըս-տի առթիւ Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Իսկուհի Հրաչեան ընտ. 100 ֆր., ողբ. Քիւրտեան Արսէնի հոգեհանգիստի առթիւ Պր. Յա-կոբ Ամատունեան 10 ֆր., ողբ. Տիկին Ալիս Տէր-Մարտիրոսեանի հոգ. առթիւ Պր. Հայկ Տէր-Մարտիրոսեան 20, Կա-պոյտ Խաչի դպրոցին 20, Հրաչ եւ Կարա-պետ Զորաղեան 10, Կ. Խաչին 10, Խա-չիկ Տօրումեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տօրումեան 50, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 50 ֆրանք։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Ա-րենոյշներու, Յունուար 15ին Ուրբաթ ե-րեկոյ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրա-հին մէջ, 88 Րիւ տ՚Օպանէը։

Կը ներկայացուի «ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ» զուարթ օփերէթը (4 արար)։

Կը մասնակցին երիտասարդ եւ կարող ուժեր, ընկերակցութեամբ հայկական նուագախումբի։

Մուտքը 15 եւ 10 ֆրանք։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկ. Ալեքսան Զատէյեան Ամա-նորի առթիւ իրենց ննջեցելոց յիշատա-կին կը նուիրեն՝ 100 ֆր. Փարիզի եկե-ղեցւոյ, 100 Կապոյտ Խաչի, 100 Կարմիր Խաչին, 100 Մշակոյթի Տան, 50ական ալ «Հայաստան»ի (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի։

×

Քանէն Տիւղեան ընտանիքը, Ամանորի առթիւ 20ական ֆրանք կը նուիրէ «Յա-ռաջ»ի, Կապ. Խաչի, Կարմիր Խաչի եւ Հայ Ուսանողներու Օգն. Մարմնին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ՚ու-նենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յե-տոյ ժամը 15,30ին, Կիտիսիլէի սրճա-րանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս)։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենա-կիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագըր-ուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթաց-քին իրենց իրաւունքները արժեցնեն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Disques Vogue

Երէ կը փափաքիք ամբողջացնել ձեր հաւաքածոն
ՎՕԿ ընկերութիւնը կը ներկայացնէ վերջին նորութիւնը եւ ամբողջական ցանկը ցարդ հրապարակուած երգապնակներու, հեղինակութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

1 — TRIO (եռանուագ) սրինգ, քլարինէթ և դաշնակ

2 — TRIO (եռանուագ) երկու սրինգի եւ տաւիղի համար

N° 526 (20103) — «ՀԱՅ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԵՐ»
Գարուն Երեւան, Եայլի, Թաթարական պար, Օրօր, Ալագեազ, Նազ պար, Ազրպէյճան, Պիլիպի, Գերիներու երգ, Կաքաւիկ, Եարօ ճան, Քանաքեռ, Ղայթարմա, Քիզ ըման, Լէզկինքա

N° 527 (20136) «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
Հայրենիք, Էրզրում, Զով գիշեր, Կայնել ես, Տարօն, Արի Սէյրան, Լալա եարս, Ետ-առաջ, Պանդուխտի երգ, Շօղի, Մարալէ, Վարդավառ

ԵՐԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

20157 (Ցոլք Հայաստանի — 199 (Հայաստան) — 20167 (Պտոյտ Հայաստանի մէջ
20172 (Հայկական երեկոյթ) — 20181 (Վիպական Հայաստան) — 182 Կովկաս
20176 (Սէնֆոնիք նուագի գործեր) — 714 (Երազներու շարք)
442 (Եկմալեան պատարագ) — 451 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ20175 (Գանձարան Հայ Եկեղ. երաժշտութեան, Տօնական օրերու)
001 (Լիզ Սարեանի տասը երգերը) — 409 (Թառիսթ Գարեգին)։
Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթեւեանի 14, Rue Petit, Paris (19e) — 208.99.22

Առաքում contre remboursement — Գին 30 Ֆրք.

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 12 JANVIER 1971

Le Numéro 0,50

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·011

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.011

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱՒԱՃԱՆԵՆ ՄԵԶԻ

Զկայ տեւականացում Հայութեան, առանց նոր սերունդներու: Գացողը պէտք է փոխարինուի եկողով, պակսողը՝ գումարուողով: Հայրերուն տեղը պիտի գրաւուի զաւակներով ու փոխանցման այս բնական գործողութիւնը տեղի պիտի ունենայ իբրեւ «կեանքի օրէնք»: Հինը ուզե՞ր է տեղ բանալ նորին թէ ոչ, հիմնական ո՛չ մէկ նշանակութիւն ունի: Ոչ ոք մնայուն է այս մոլորակին վրայ: Ուզէ կամ ոչ՝ իր տեղը պիտի թողու եկուորին: Կարեւորը ա՛յն է, որ ապրող ամէն մարդ գիտակցի թէ գնայուն է, եւ տիրութիւն պէտք չէ խաղայ...

Ազգային մտածողութեան տէր ոեւէ մարդ, երբ կը յաջողի թօթափել իր ինքնասիրութեան ծննդական զգացումը, կրնայ յուրտ դատումով հաստատել՝ թէ հիներու եւ նորերու պայքարը գոյութեան իմաստ չունի, ու այդ բացատրութեամբ պէտք է ըմբռնել աշխարհահայեացքներու բախում մը միայն եւ ո՛չ թէ դիրքերու դրաւման համար մղուող կռիւ:

Եթէ մտածման եւ գործի կերպերու շուրջ տեւական տարակարծութիւններ կան՝ մշակուած ոեւէ ժողովուրդ այդ երեւոյթին մէջ հակադիր բեւեռներ պիտի չնկատէ «հին»ն ու «նոր»ը, այլ գիրար ամբողջացնող, իրարու լրացուցիչ աշխարհահայեացքներ:

Հայութեան գոյապայքարը կը կարօտի երէցներու եւ կրտսերներու չաղկապումին: Անոնք կրնան համաձայն չըլլալ, յաճախ, իրարու. կրնան վիճիլ, միշտ, տեսակէտներու շուրջ. սակայն չեն կըրնար անտեսել զիրար: Ինչպէս ըսինք, նորը պահանջէ կամ ոչ՝ հինը պիտի երթայ. հինը ուզէ կամ ոչ՝ նորը պիտի գայ: Որքան տիրական ըլլայ այս իրողութեան անանձնական ըմբռնումը ժողովուրդի մը մէջ, ա՛յնքան աւելի կը դիւրանայ հիներու եւ նորերու իրարհասկացողութեան գործը, եւ ա՛յնքան աւելի կը շահի հաւաքականութիւնը:

Ազգերու թուական ու ֆիզիքական տեւականացման երեւոյթն է ասիկա: Հայութեան համրանքի գոյութիւնն է որ կ'ապահովուի սերունդներու բնական (եւ անխուսափելի) այս յաջորդականութեամբ: Ու մենք մասնաւոր ո՛րեւէ մտահոգութիւն չունինք այս տեսակէտով: Զենք կասկածիր մեր յաջողութեան մասին:

Մեր վարանումն ու վերապահութիւնը կը սկսի այն կէտէն, ուր կը մղուինք ճշդելու թէ եկուոր սերունդները ի՛նչ համեմատութիւն կրնան դառնալ հայ ամբողջականութեան մէջ՝ իբրեւ «ազգ»ին կենսունակ մէկ մասնիկը, համապատասխան ապրումով, մտածումով եւ գործով, — նուիրումի եւ ծառայութեան յօժարակամութիւնը իրենց համար պարտք մը նկատելու մեկնակէտով:

Չի բաւեր Հայեր ունենալ՝ Հայութիւն ունենալու համար: Հարկ է Հայութեամբ տոգորուած Հայեր ունենալ՝ Հայութիւն ունենալու համար:

Ծնողքին ճամբով կեանքի կոչուող Հայը, իր ազգային ծագումով ազգային պատկանելիութիւն մը ունի: Արենակցական գծով Հայ է: Ինք չէ որոշած իր ինքնութիւնը: Ժառանգականօրէն ու բնական օրէնքով՝ Հայութեան մէկ մասնիկն է դարձած: Եթէ Հայու այս տիպարը չարժեցներ ազգային իր այդ պատկանելիութիւնը, իրաւունք պիտի չզգանք իրմով նկատելու Հայութեան գոյատեւումը՝ իբրեւ ազգային ինքնորոշ հաւաքականութեան. իբրեւ ազգի:

Եթէ իմաստ մը ունի որակը, Հայութեան գոյապայքարին մէջ վճռական պիտի նկատենք «ոգի»ին դերը՝ եւ ո՛չ թէ չոր ու անբովանդակ թիւին:

Թիւը կարեւոր ազդակ է. երբեմն անհրաժեշտ տուեալ: Եւ ո՛չ ոք թող մղուի ենթադրելու՝ թէ կ'անգիտանանք նշանակութիւնը համրանքին: Սակայն — կը կրկնենք — եթէ խնդրոյ առարկայ է սփիւռքեան կեանքի մեր ենթահողը ամրացնելու կենսական ստիպողութիւնը, մենք պէտք ունինք մասնաւորաբար որակին (ոգիին) եւ ոչ թէ քանակին (թիւին):

Հոս, ա՛յս կէտին մէջ է՝ որ կը փորձենք իրատես ըլլալ ու հաստատել, թէ մենք թուով անհամեմատօրէն «մեծաքանակ» երիտասարդութիւն ունինք՝ սակայն որակով անհամեմատօրէն «փոքրաթիւ» նորեր. շատ աւելի մեծ թուով կորսուածներ, անտարբերներ, իրենց Հայութեան հանդէպ դժգոհամիտ տարրեր ունինք՝ քան շահուածներ, ազգային ապրումի տէր յետնորդներ, իրենց Հայութիւնը Հայութեան ի սպաս դնելու ծառայակամ նուիրեալներ:

Դարձեալ, ո՛չ ոք թող մղուի մտածելու՝ թէ մեղադրանք կայ մեր այս հաստատումին մէջ, հանդէպ անտարբերներու եւ դասալիքներու:

Երեւոյթը բացատրելի է մեզի համար, երբ նկատի ունենանք ներքին եւ յարաբերական ազդակները: Յաճախ դիտել տուած ենք, թէ Սփիւռքի վերապահուած աշխարհաքաղաքական եւ ընկերային պայմաններու մէջ՝ անկարելիութիւն մը ըլլալու չափ դժուար է Հայութիւնը պահել իր ազգային ստորոգելիներուն տէր եւ գիտակ, ազգային իր դաստիարակութեան մէջ անխոցելի եւ ամուր:

Ամանորի սեմին, երբ կը սեւեռինք մօտաւոր ապագային, մեզ տանջող ցաւը ա՛յն է միայն՝ որ Հայուն գոյատեւման ենթահող հայ երիտասարդութիւնը օրէ օր կը տժգունի ոգեպէս: Ո՛չ ընտանեկան յարկերէ ներս, ո՛չ ալ ընկերային մեր կեանքի ճակատներուն վրայ (վարժարան, առօրեայ հանրային գործունէութիւն, ազգային նախաձեռնութիւններ, մշակութային եւ դաստիարակչական մարզեր) այդ երիտասարդութիւնը հնարաւորութիւնը չունի ինքզինք արժեւորելու իբրեւ հայկական որակ. հետեւաբար, նաեւ, կրնայ խամրիլ վաղը մեր ածուներուն մէջ, ու ծաղկիլ եւ փայլիլ՝ օտար պարտէզներէ ներս...

Հայկ. Արտասահմանը, այս տեսակէտով, քանի մը հայաշատ կեդրոններ միայն ունի յուսադրիչ եւ մխիթարական:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԵՊԵՐԸ

—o—

Յորդանանի մէջ կացութիւնը կրկին ծանրացած է վերջին օրերուն: Արդարեւ, պաղեստինեան շրջանակներու համաձայն, յորդանանեան բանակի ուժեր յարձակած են երկրին հիւսիսային շրջանը գտնուող երեք քաղաքներու պաղեստինեան կեդրոններու, ինչպէս նաեւ մայրաքաղաքին մօտերը գտնուող գաղթակայանի մը վրայ: Բուռն եւ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցած են Քերաշի, Սալթի եւ Ռիւսէյֆայի մէջ, ուր բաւական թիւով ֆէտայիներ սպաննուած են:

Միւս կողմէ պաղեստինեան դիրքեր գըրաւուած են:

Պաղեստինեան Ազատագրական Ճակատի պետը՝ Եասէր Արաֆաթ կոչ ուղղած է արաբ պետութիւններուն, որպէսզի միջամտեն «դադրեցնելու համար ջարդը, որ կը միտի հաշուեյարդարի ենթարկել մեր յեղափոխութիւնն ու մեր ժողովուրդը»: Երկրորդ հաղորդագրութեամբ մը Արաֆաթ կ'ամբաստանէր Հիւսէյն թագաւորը, որ կ'ուզէ մինչեւ Յունուար 25 մաքրագործել ամէն ընդդիմութիւն, որպէսզի ի վիճակի ըլլայ առանձին դաշնագիր մը կնքելու Իսրայէլի հետ:

Ամման ընդհանրապէս լուր կը մնայ անցուդարձերու մասին: Ցարդ հերքումներ կատարեց միայն պաղեստինեան ամբաստանութիւններուն կապակցութեամբ:

Արաբ քննիչ յանձնախումբը, որ կեանքի կոչուած էր արիւնալի կռիւներուն առիթով եւ իր պարտականութիւնն էր հըսկել Սեպտեմբերի համաձայնագրի պայմաններու գործադրութեան վրայ, կրկին փորձած է միջամտել, սակայն ապարդիւն: Նախագահը՝ Պահի Լատհամ ըսպառնացած է հրաժարիլ, եթէ երբեք չյարգուին Գահիրէի եւ Ամմանի համաձայնութիւնները, Պաղեստինցիներու եւ Յորդանանցիներու միջեւ: Տագնապին լուծումը, համաձայն Լատհամի, Յորդանանի թագաւորէն կախում ունի:

Եգիպտոսի Նախագահը պահանջեց արաբ բոլոր երկիրներէն ներկայացուցիչներ ղրկել Ամման, քննելու համար ստեղծուած ծանր կացութիւնը, ինչպէս նաեւ զայն բարելաւելու միջոցը:

Դամասկոս, իր կարգին, ազդարարութիւն մը ուղղեց Ամմանի, յիշեցնելով թէ Սուրիա ձեռնածալ չի կրնար մնալ, երբ փորձ կը կատարուի հաշուեյարդարի ենթարկելու պաղեստինեան շարժումը:

Եարինկ, ՄԱԿի բանագնացը, Նիւ Եորք վերադարձաւ զանազան հանդիպումներ ունենալէ ետք Իսրայէլացի վարիչներուն հետ: Խօսակցութիւնները «օգտակար» որակուեցան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՕՔՕ ՇԱՆԷԼ ֆրանսական բարձրորակ կարի Մեծ Տիկինը, մեռաւ առջի գիշեր 87 տարեկանին, Ռից պանդոկի իր յարկաբաժնին մէջ: Ս. Աշխարհամարտէն ետք է, որ Կապրիէլ (Քօքօ) Շանէլ գրաւած է կնոջ հագուստեղէնով: Ինք է որ ազատագրած է կինը քոռսեներէ եւ այլ կապանքներէ եւ անոր տուած՝ տաբատ եւ շանտայ: Երկար տարիներու ընթացքին միշտ կրցաւ պահել կնոջ տիպար մը, որ երբեք չկորսնցուց իր իգական հրապոյրը: Դէմ էր մաքսի եւ մինի նորաձեւութեանց եւ իր ոճը (սթիլ Շանէլ) երբեք չհինցաւ եւ վախ ալ չկայ որ հիննայ: Երբեք չէ ամուսնացած:

ՅՈՅՆ ՄԱՄՈՒԼԸ համաձայն չէ կառավարութեան յայտնած տեսակէտին 1821ի անկախութեան պատերազմին նկատմամբ: Արդարեւ Էլեֆթերոս Կոսմոս թերթը, հակառակ անոր որ կառավարութեան կողմնակից է, կը քննադատէ զայն, որովհետեւ թոյլ տուած է Զօր. Ժորժ Զօյթաքիսի, որ իր Ամանորի պատգամին մէջ, սխալ տպաւորութիւն մը տայ 1821ի դէպքերուն շուրջ: Ան ըսած էր թէ 1821ին Յունաստան ընդունեցաւ Ֆրանս. Յեղափոխութեան սկզբունքները՝ Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն, ինչ որ սխալ է, կ'ըսէ թերթը, որովհետեւ Յոյները կռուեցան Թուրքերուն դէմ եւ ի վերջոյ քէն ու ոխ տարածեցին երկրին մէջ: Պահպանողական Ակրոպոլիս թերթը նոյն դիրքը կը պաշտպանէ, չեշտելով թէ եասսիրութիւնն ու նախանձն է որ տիրապետած են այդ շրջանին:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ օդակայանին մէջ պայթումի մը հետեւանքով հրկիզուած է Երեւան մեկնող ճամբորդական օդանաւ մը: 90 ճամբորդ մեռած է:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր ռմբակոծեցին հակօդային հրթիռներու կայաններ, Հիւսիսային Վիէթնամի մէջ: Մ. Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը Հարաւ. Վիէթնամ այցելեց: Սեւամորթ զինուորներ վէճի մը առիթով սպաննած են նսպայ մը եւ վիրաւորած երկրորդ մը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հակամերիկեան ցոյցերը կը շարունակուին, իբրեւ հետեւանք Միացեալ Նահանգներու մէջ Հրեաներու կատարած հակախորհրդային ցոյցերուն: Առջի օր, յարձակում կատարուած է ամերիկացի դիւանագէտի մը վրայ: Ամերիկեան մամուլի թղթակիցներ ալ զանազան վնասներու կ'ենթարկուին (կառքերնին կը փճացուի եւայլն, եւայլն):

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏՈՔԹ. ՅԱԿՈԲ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ Պէյրութի մէջ, Յունուար 5ին, յանկարծամահ եղած է Տոքթ. Յակոբ Պէրպէրեան, վեթերան դաշնակցական, ընդհ. քարտուղար Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան:

Տոքթ. Յակոբ Պէրպէրեանի մահով, մէկն ալ կ'անհետանայ այն սերունդէն, որ աւելի քան յիսուն տարի իր անբիծ ոգիով եւ զոհաբերուող սրտով, ծառայեց իր ժողովուրդին: Վաստակաւոր եղբայրներէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Տոքթ. Յակոբ Պէրպէրեան, ամբողջ կեանքը ի սպաս դրաւ իր այնքան սիրած մարզական կազմակերպութեան, գլխաւորաբար անոր սկաուտական ճիւղին:

Դեռ առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկին՝ Սերգօ Պէրպէրեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

×

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱԼՄԱՍԼԵԱՆ

Փարիզի մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 81 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Արմենակ Սալմասլեան, ծնած Պրուսայի Միխալիչ գիւղը:

Շրջանաւարտ Ռոպըրթ քոլէճէն, Ա. Սալմասլեան յետագային Փարիզ կը փոխադրուէր ուր կը հետեւէր իրաւաբանութեան: Կը պատրաստէ նաեւ տոքթորայի աւարտաճառ մը՝ Լա ֆլօգ տը լա Նաւիռն լա փլիւ փավորիզէ (1921), տնտեսագիտական ուսումնասիրութիւն մը, նուիրուած մաքսային հարցերու: Ատեն մը վարած է մատենապահի պաշտօն Փարիզի Ազգային Մատենադարանը եւ Արամ Անտոնեանի մահէն ետք (1947) եղած է գրադարանապետը Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանին: Հրատարակած է երկու մատենագիտութիւն նուիրուած օտար լեզուներով Հայոց վերաբերեալ հրատարակութիւններուն: Առաջինը լոյս տեսած է 1946ին Ռընէ Կոռւսէի յառաջաբանով (Փարիզ եւ Բ.ը՝ Երեւան): 1967էն ետք, առողջական պատճառներով կը ստիպուէր ձգել իր պաշտօնը: Կ'աշխատակցէր հայկական մամուլին:

×

ՅՈՎՀ. ՎՐԴ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Յունուար 8ին, Վալանսի մէջ յանկարծամահ եղած է տեղւոյն Հայ Կաթողիկէ հոգեւոր հովիւը, Յովհ. Վրդ. Փարթամեան, 52 տարեկան, որ հազիւ տարի մըն է որ գլուխը անցած էր իր նոր պաշտօնին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, (Յունուար 12) ժամը 15,30ին Վալանսի Սէն-Ժան եկեղեցին:

ՀԻՆ ԲԱՅՑ ՉՀԻՆՑՈՂ ՀԱՅՑՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՀԻ՛Ն ԵՐԿՐԷՆ ՆՈ՛Ր ՁԱՅՆԵՐ…

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆԻՆ

Բ.

Անցեալի այս յուշէն կը սթափիմ ու աչքերս վերստին կը սեւեռեմ լայն բացուած Թերթի երկու լայնատարած էջերուն.

« Այն եկեղեցիները, որոնց մասին պիտի խօսինք այս յօդուածին մէջ, կը գրէ հեղինակը, քիչ ճանչցուած յուշարձաններ են Վասպուրական նահանգին մէջ…: Իրենց հեռի եւ մեկուսի մնացած ըլլալը, դարերով, իրենց ապահովութիւնն է եղած. բայց թէ այլեւս այդ ճիշդ չէ՝ լայնօրէն եւ փաստացիօրէն կը տեսնուի այն ճակատագրէն, որուն ենթարկուած են քրիստոնէական բազմաթիւ եկեղեցիները Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ, վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին: Այն թուականէն երբ Հայերը, որոնք հոգ կը տանէին անոնց, մեկնեցան, այս եկեղեցիները մատնուեցան աստիճանաբար խորացող անտեսումի եւ արհամարհանքի: Այսօր սովորական պատկեր է տեսնել զանոնք վերածուած շտեմարաններու, եւ իսկապէս այն եկեղեցիները որոնք նման նպատակի կը ծառայեն, բաւական յոյս կայ որ գոյատեւեն: Աւելի ծանր ճակատագիր է, դժբախտաբար, այն որ անոնց քարերը գործածուին որպէս շինանիւթ տեղաբնակ գիւղացիներուն կողմէ: Միակ եկեղեցիները, որոնք կրնան իրապէս ապահով նկատուիլ, անոնք են որոնք վերածուած են մզկիթներու կամ անոնք որոնք կ'իյնան ուղղակի կառավարական պաշտպանութեան ներքեւ որպէս արդիւնք արագօրէն անող զբօսաշրջիկային վաճառականութեան »:

Այսպէս ուրեմն, բացի Աղթամարէն եւ Անիէն, մնացեալ հայկական ճարտարապետական եւ քանդակագործային յուշարձանները իրենց ապահովութիւնը պիտի պարտին մոռացուած ըլլալու, մարդոց աչքերէն հեռու, բնութեան հետ միայնակ մնալու իրենց աշխարհագրական դիրքին, կամ մթերանոց դառնալու ճակատագրին, եւ կամ մզկիթի կարենալ վերածուելու պարագային: Այլապէս… «կ'անհետանան», քար քարի վրայ չի մնար, որովհետեւ Թրքացած կամ Թուրքէն դրդուած Քիւրտը, քար տաշել չկրցող մարդը, տաշուած քարը, հողխացած նիւթը, իր կեանքէն պիտի պարպէ, զայն վերստին քարի, եւ միա՛յն քարի վերածելու համար: Իսկ եթէ քանդակը կամ արձանագրութիւնը խոր են փորագրուած քարին վրայ եւ անքակտելիօրէն շաղախուած անոր հետ, այն ատեն քարն ալ պէտք է մահացնել, փոշիի վերածել, ինչպէս կ'ընեն, դարձեալ ականատեսներու աղաղակող վկայութիւններով…:

Ընդվզումը, ցասումը այլեւս յուզումի բուռն վիճակի մըն են վերածուած եւ անբարբառ ըսել կուտան ինծի, ներքին լուռ եւ մունջ մենախօսութեամբ մը. «Ո՞վ Հայոց աշխարհ, զաւակներուդ ջարդէն ետք դեռ կ'արիւնիս զաւակներուդ ձեռակերտներուն արիւնովը, որուն անունն է աւերակ, աւերածութիւն…: Պէտք է կտրի՛ այդ ձեռքը, մանաւանդ հիմա երբ զաւակներուդ զաւակները սըրտիդ միւս մասին մէջ եւ աշխարհի չորս ծագերուն վրայ նոր արիւն ունին իրենց երակներուն մէջ, նոր կրակ՝ իրենց աչքերուն մէջ, նոր պրկում իրենց մկաններուն մէջ, նոր յարում իրենց կամքերուն մէջ, նոր տեսիլներ՝ բացուած ապագայի հորիզոններուն վրայ…»:

«Պէտք է կտրի՛ այդ ձեռքը…» կ'արձագանգէ ձայնը հոգիիս մէջ ու կը զգամ որ ձայնը կուգայ ինծի հայկազնեան ցեղի արիւնակից բոլոր մարդերու միահամուռ, միազանգուած, համայնատարած մեծ հոգիէն, տիեզերքի չորս ծագերէն…:

×

Եւ կարծես նոր ոգեւորութիւն ստացած՝ կը շարունակեն աչքերս քալել յօդուածի տողերուն վրայէն: Եւ ահա կը հասնինք Վարագայ վանք…

« Այս դարու սկիզբին, կը գրէ յօդուածագիրը, գերման ճարտարապետ Պախմանը այցելած էր զայն եւ մեզի թողած մանրամասն տեղեկատուութիւն մը անոր շէնքերուն մասին: Այն ատեն (1911ի ատենները) անոնք սքանչելի կացութեան մէջ էին յաճախակի վերանորոգումներու ենթարկուած ըլլալով ԺԱ. դարէն ասդին: Այժմ երեք գմբէթները զորս տեսած էր ան, անհետացած են, արձանագրութիւնները եղծուած, վանական կառոյցներու կէսը՝ կորսնցուցած իրենց տանիքները եւ բոլորը վերածուած մթերանոցի եւ ախոռի… »:

Սիրտս կարծես ահաւոր ճմլումով ու գալարումով ինք իր վրայ կը դառնայ: Չէ կարելի ալ հանդուրժել հակադրութեան այս աններելի պատկերին: Ի՞նչ ճակատագիր է սա մեր աղօթաթաթաւ վանքերուն, մուտքի մեր «մեծապայծառ» օճախներուն, ուր Ս. Գիրքին եւ Աստուծոյ շունչին հետ միասին եւ ներդաշնակօրէն կ'ապրէին Պղատոններն ու Արիստոտելները, ուր կը ծաղկէին ուսումներն ամբողջ իրենց «Ներքին» եւ «Արտաքին» ճիւղերով, իրենց «Եռեակ» եւ «Քառեակ» ճիւղաւորումներով: Սրտիս պոռթկումը յանկարծ մտքիս մէջ կը փոխադրուի ուր ձեւ կ'առնէ բանաստեղծին բառերով.

«Այս ճակատագիր ի՜նչ սեւ է Աստուա՛ծ,
Արդեօք դամբանի մրուրո՞վ է գրծուած»:

Բայց ի՞նչ ըսել երբ շիրիմէն աւելի վար, աւելի ողբերգական՝ ախոռի ճակատագրին զոհ երթան համակ հոգի եւ կեանք, աղօթք ու պատարագ, գաղափար ու գաղափարական, տեսիլք ու Թռիչք եղող հնադարեան վանքերն Հայոց…:

×

«Հոյակապ աւերակ»:

Յօդուածի ենթավերնագիր մըն է որ կը հանդիպի աչքերուս Թերթի երրորդ սիւնակին վրայ: Հեղինակը՝ օտար, Հայութեան հետ զգացական ոչ մէկ կապ ունեցող անձ, յաջողած է իր զուտ գեղարուեստական ճաշակին չափանիշով տեսնել Հայոց աւերակներուն մէջ հոյակապութիւնը Հայոց յուշարձաններուն: «Աւերակք Հայոց՝ պատմին զփառս Հայաստան աշխարհի…» պիտի ըսէին մեր հայրերը:

Բայց ո՞րն է «հոյակապ աւերակ»ը:

« Յիսուն մղոն հարաւ արեւելք, կը գտնուի Ս. Բարթողիմէոսի վանքը» (Հին Հայոց Աղբակ նահանգին մէջ), որ անցեալին եղած էր «տեղի ուխտագնացութեան»: «Այս վանքն ալ ծանրօրէն վնասուած է Պախմանի այցելութենէն (1911 թ.) ասդին», կ'աւելցնէ յօդուածագիրը: «Իր կոնաձեւ գմբէթին մեծ մասը փճացած է իր հետ տանելով նաեւ սրբատեղիին տանիքը. վերջերս նաեւ թմբուկի վերի մասը վար ինկաւ: Բայց նոյնիսկ աւերակեալ վիճակին մէջ եկեղեցին ըսքանչելատեսիլ պատկեր մըն է, քիչ մը Պարթենոնը յիշեցնող, որովհետեւ կուրծքի նման կը զարդարէ բլուրին գագաթը»:

«Վերջերս նաեւ թմբուկի վերի մասը վար ինկաւ…»:

Ի՞նչպէս ինկաւ. ձգեցի՞ն: Կարծես դեռ ականջիս մէջ են այն դուժկան լուրերը, որոնք եկան ինծի անցեալ Յուլիսին, Հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ, երբ հայ բարեկամներ լսեր էին թէ՝ «պայթեցուցեր» են Ս. Բարթողիմէոսի վանքը, սահմանին միւս կողմը: Քարի՞ պէտք ունէին: Քար սիրտերը ի՞նչ կրնան ցանկալ քարէն վեր…: Քա՞ր չկար այդ քարերէն զատ, քարաշատ Հայաստանի այդ քարացեալ հողամասին վրայ: Բայց անշուշտ քարէն անդին Հայն էր որ կ'ուզէին սըրբել քարերուն վրայէն: Բայց չե՞ն գիտեր, չկրցա՞ն հասկնալ որ Հայոց Լուսաւորիչ Առաքեալին մասունքները հողին հետ են շաղախուած, քարին հետ են ընդելուզուած բայց չե՛ն հողացած եւ քարի չե՛ն վերածուած: Կրնան հողէն ու քարէն կապտել այն ինչ որ հողեղէն է եւ քարեղէն, բայց չեն կրնար կողոպտել այն ինչ որ վեր ու անդին է քարէն — հաւա՛տք է, գեղարուե՛ստ է, մարդկային հոգիի բարձրագոյն, ազնուագոյն արտայայտութիւն: Քանդեցէ՛ք քանդելիքը, հեղ մը եւս քանդեցէք քանդուածը, քանդեցէ՛ք, մի՛շտ քանդեցէք: Ձեր ձեռքերը օր մը կը չորնան ու հող կը դառնան, բայց Հայոց հողն ու քարը նոր շունչ, նոր կերպ, նոր կեանք կը զգենուն եւ կը ծնին նո՛ր տաճարներ, նո՛ր Վարագայ վանքեր, նո՛ր Ս. Բարթողիմէոսներ…:

×

Երբ այսպէս հոգիիս մէջէն բողոքի այս անձայն խօսքերը ուղխերու պէս կը ժայթքէին եւ կարծես կ'ուզէն ձայնի վերածուիլ եւ հասնիլ քովի մարդուս եւ օդանաւի բոլոր մարդերուն, նայուածքին դիմաց յանկարծ նոր լոյս մը կը յառնէ Թերթի էջերէն — ուրի՛շ վանք մը՝ Ս. Էջմիածին սրբազնասուրբ անունով մկըրտուած, ոչ շատ հեռու Ս. Բարթողիմէոսէն, Սորատէրի վանքը, նոյն Աղբակ նահանգին մէջ: Զարդուած են արդէն գըմբէթն ու բոլոր բարձրադիր անկիւններն ու եզրերը ողջ կառուցուածքին. բայց դեռ կանգուն է ան իր ողջ հասակով: Եւ անգլիացի ուղեւոր — հեղինակը կարծես ուրախութեան նշոյլ մը կը զգացնէ իր խօսքերուն մէջ երբ կ'ըսէ անոր մասին.—

« Ս. Էջմիածնի վանքը իր պահպանութիւնը եւ իր ներկայի գոյութեան լաւ պայմանները հաւանաբար կը պարտի այն իրողութեան որ կը ծառայէ որպէս համայնական շտեմարան: Հրդեհի վտանգին տեսակէտէն դիտուած՝ բարեբախտ պարագայ է որ եկեղեցին ամբողջականօրէն արձանագրուած եւ չափագրուած է եւ կարելի է յուսալ որ մասնագիտօրէն պատրաստուած հնագիտական ուսումնասիրութիւն մը նոյն ծառայութիւնը մատուցանէ այն եկեղեցիներուն, որոնք դեռ կը մնան անծանօթ, նախ քան անոնց ի սպառ անհետացումը »:

Հեղինակին մտահոգութիւնը արդար է եւ նախանձախնդրութիւնը գովելի — երանի՛ իր յոյսն ալ ըլլար իրագործելի — որովհետեւ իր իսկ հաստատումով «երկու ուրիշ եկեղեցիներ, նոյն շրջանին մէջ, Պեկենտիրի եւ Արաքի մէջ, պայթեցուած են արդէն անցնող քսան տարիներու ընթացքին, ըստ Սորատէրի քիւրտ գիւղացիներուն:

Վերջապէ՛ս… կը խոստովանին: «Պայթեցուած» են եկեղեցիներ, որոնց մէջ հայ հոգիի ստեղծագործ հանճարին հետքերը այնքան տիրական էին որ իրենց աւերակներէն իսկ այսօր կը նկատուին «հոյակապ»: Իսկ հիմա, անէութիւն, ամայութիւն, դատարկութիւն, անապատ՝ անվանք եւ անմարդ, գայլերու որջ, յարդի ամբարանոց եւ… Թրքի շտեմարան:

Դեռ ինչ վանքեր, աւերակներ ու հետքեր, որոնք «կը մնան անծանօթ» եւ եթէ չդարձուին ծանօթ, վաղը պիտի «ի սպառ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ղուկաս էֆէնտիի անդրանիկ աղջիկը, օրիորդ Ռոզիկ, աղջկտեսի պիտի ելլէր կէսօրէն ետքը, խորհրդաւոր աղջկատես մը, որու մասին իրենց ծանօթներէն ոչ ոք բան մը գիտէր: Մանչը Փարիզէն էր, հոն հաստատուած հարուստ ակնավաճառ մը, որ իր մօրը հետ եկած էր Պոլիս՝ միմիայն ամուսնանալու նպատակով: Աղէկ պատառ մըն էր, զոր պէտք չէր ձեռքէ փախցնել եւ ասոր համար ամէն զգուշութիւն կ'ընէին, որպէսզի ձայնը դուրս չելլէ եւ աս ու ան խօսք չխառնեն ու գործը չաւրեն:

Տղան հազիւ շաբաթ մը ի վեր հասած էր Պոլիս եւ մօրը հետ իջած էր Բերա՝ Պրիսթոլ պանդոկը եւ տակաւին ընտանեկան յարաբերութիւններ չէր հաստատած. իր գալուստը Թերթերը միայն ծանուցած էին, գրելով թէ՝ «Փարիզաբնակ ծանօթ ակնավաճառ ազնուաշուք Լեւոն էֆ. Կոկիկեան իր ազնուափայլ մօրը հետ մայրաքաղաքս եկած էր քիչ մը ժամանակի համար», յետոյ աւելցուցած էին որ «Կոկիկեան էֆէնտի ձեռներէց եւ գործունեայ երիտասարդ մըն էր, որ քիչ ժամանակի մէջ յաջողած էր իրեն փայլուն դիրք մը շինել Փարիզի հրապարակին վրայ»:

Բարեկամ մը Փարիզէն նամակով յանձնարարած էր ակնավաճառը Ղուկաս էֆէնտիի, յայտնելով թէ երիտասարդը ամուսնանալու դիտաւորութեամբ Պոլիս կուգար: Ղուկաս էֆէնտի փութացած էր Սիրքէճիի կայարանը՝ դիմաւորելու համար Լեւոն էֆէնտին, որուն մէջ իսկոյն ապագայ փեսացու մը տեսած էր եւ զայն առաջնորդած էր պանդոկը:

Լեւոնի մայրը շուտով յայտնած էր Ղուկաս էֆէնտիի, թէ ինչ նպատակով եկած էին Պոլիս եւ խնդրած էր անկէ, որ իր աջակցութիւնը չխնայէ իրենց, որովհետեւ իրենք երկար տարիներէ ի վեր Փարիզ հաստատուած ըլլալով՝ յարաբերութիւն չունէին պոլսական բարձր դասու ընտանիքներուն հետ:

Ճշմարտութիւնն այն էր, որ Լեւոն Կոկիկեան Ենիգաբուցի աննշան ոսկերիչի մը զաւակն էր, որ իր հօր մահուընէն ետքը, փոքրիկ դրամագլուխով մը Փարիզ գացած ու նախ ակնագործի մը քով իբրեւ աշկերտ օրականով աշխատելէ ետքը, դոհարեղէնի միջնորդ՝ եւ ի վերջոյ վաճառական եղած էր. իր հայ շուկացիի աչքաբացութեան շնորհիւ կրցած էր բաւական մեծկակ հարստութիւն մը դիզել եւ հիմա ինքն ալ իր կարգին ջոջ հարուստ մը ըլլալով, հետամուտ եղած էր Պոլսոյ ծանօթ ընտանիքի մը հետ խնամանալու, բոլորովին մոռցնել տալու համար իր դռեհիկ ծագումը:

Ղուկաս էֆէնտի շուտով հասկցաւ այդ ամէնը եւ իր կնոջ հետ կարճ խորհրդակցութենէ մը ետքը, երբ Լեւոնի մայրը կրկին խօսք բացաւ իր տղուն աղջիկ մը գտնելու մասին, պարզապէս պատասխանեց.

— Ուրեմն կ'ուզես, որ ձեզի խլավուզութի՞ւն մը ընեմ:

— Ինչո՞ւ չէ, խեր մը ըրած կ'ըլլաս, ըսաւ մայրը խնդալով:

— Էյ, եթէ յաջողցնեմ, ինծի ի՞նչ կայ:

— Ճանըմ, դուն գործը ըրէ տէ, մենք ալ ամօթով չենք մնար քովդ:

— Անանկ է նէ՝ եկուր իմ աղջիկս առ Լեւոն էֆէնտիին…

Այս յանկարծական առաջարկը մէկէն ի մէկ շփոթեցուց Լեւոնի մայրը, որ չէր գիտեր, թէ Ղուկաս էֆէնտի հարսնցու աղջիկ ունէր, եւ սակայն առաջարկութիւնը անընդունելի բան մը չէր, եւ փոքրիկ բացատրութենէ մը ետքը, որոշուեցաւ, որ այդ Կիրակի օր մայր ու զաւակ աղջկտեսի գան:

Ղուկաս էֆէնտիի աղջիկը՝ Ռոզիկ, տասնեւութ տարեկան, եթէ ոչ շատ գեղեցիկ՝ սիրուն եւ մտացի աղջիկ մըն էր, Հոմ Սքուլէն շրջանաւարտ, ինչ որ հայ օրիորդի մը համար զարգացման բարձրագոյն աստիճանը ըսել է: Ամերիկեան վարժարանին մէջ իր առած կրթութիւնը ազատ ու համարձակ շարժուձեւ մը տըւած էին իրեն, որով իր սիրունութիւնը ալ աւելի հրապուրիչ կը դառնար: Երբ իմացաւ ծնողքին իր մասին պատրաստած ամուսնական ծրագիրը, որեւէ ընդդիմութիւն կամ դիտողութիւն չըրաւ, մանաւանդ որ Փարիզ բնակելու հեռապատկերը ամէն կերպով զինքը կը հմայէր: Ուստի այդ Կիրակի օրը դէմքին վրայ ուրախութեան ճառագայթումով մը իջաւ սեղանատուն, իր կրտսեր քրոջ՝ Նոյեմիի հետ, որ տակաւին հազիւ տասնեւհինգ տարեկան Թուխ, աղուոր աղջիկ մըն էր, չարաճճի աչքերով:

Սեղանին վրայ խօսակցութիւնն աննշան նիւթերու շուրջը անցաւ. որովհետեւ միտքերը որքան որ միեւնոյն մտածումով տոգորուած էին, այր ու կին չէին ուզեր իրենց ծառաներուն դիմաց աղջկտեսի մասին որեւէ ակնարկութիւն ընել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ԴԷՊՔԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԷԼԻԱԶԱ ՊԱԶՆԱ

ԿԱՄ

ԿԻԿԵՐՈՆ

(1904–1970)

Ա.

Միւնիխէն ղրկուած հեռագիր մը, բոլոր թերթերուն կ'իմացնէր, որ Պաւարիոյ մայրաքաղաքին մէջ, 1970 Դեկտեմբեր 23ին, իր մահկանացուն կնքած էր Էլիազա Պազնա, այսինքն՝ հանրածանօթ լրտես Կիկերոն:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը հարուստ է ահաւոր եւ հերոսական դրուագներով, դժոխային ճակատամարտներով, որոնք տեղի ունեցան օդին մէջ, ծովերու եւ ցամաքներու վրայ: Տեղի ունեցան նաեւ ստորերկրեայ խուլ պայքարներ, խորհրդաւոր եւ առեղծուածային մենամարտներ՝ թշնամի երկիրներու լրտեսներուն եւ գաղտնի գործակալներուն միջեւ:

Լրտեսութիւնը պատերազմներու զօրաւորագոյն զէնքերէն մէկն է: Լրտեսները կարելի է բաժնել երեք դասակարգի. առաջինները կը ծառայեն իրենց հայրենիքին՝ իրենց կեանքը վտանգելով թշնամի սահմաններէն ներս: Երկրորդ տեսակի լրտեսը կը ծախեն իրենց հայրենիքին գաղտնիքները՝ զանազան պատրուակներով. իսկ վերջինները կը ծառայեն միայն մամոնային:

Էլիազա Պազա, այս վերջիններէն էր անկասկած, հակառակ իր հայրենասիրական յայտարարութիւններուն:

Էլիազա Պազնա կամ Կիկերոն, ծնած է 1904 Յուլիս 28ին, Եուկոսլաւիոյ Փրիսթինա քաղաքը: Հայրը, Հաֆիզ Եազար, մահմետական կրօնքի դասատու էր քաղաքի դպրոցներէն մէկուն մէջ: Չմոռնանք ըսելու, որ այդ թուականին, Եուկոսլաւիոյ այդ շրջանը կը գտնուէր օսմանեան տիրապետութեան տակ: Երբ զանազան դէպքերու հետեւանքով, Թուրքիա կորսնցուց պալքանեան իր կայսրութիւնը, Հաֆիզ Եազար իր ընտանիքը առնելով Պոլիս հաստատուեցաւ:

1919ին, Պոլիս կը գտնուէր յաղթական Դաշնակիցներու հակակշռին տակ: Էլիազա, որ անուս էր, զանազան գործեր ընելէ ետք, կրցաւ վերջ ի վերջոյ ինքնաշարժի վարորդ դառնալ՝ Ֆրանսական բանակի փոխադրական բաժնին մէջ: Օր մը, կը գողնայ սպայի մը մոթոսիքլէթը իր սիրուհին շլացնելու համար, բայց չար բախտէն կը զարնուի պատի մը: Մեքենան կը վերածուի երկաթեղէնի կոյտի մը: Կը բանտարկուի: Բանտէն կը փախչի՝ պահակ մը վիրաւորելով: Կրկին կը ձերբակալուի: Զինուորական ատեանը այս անգամ աւելի խիստ կը գտնուի ու զայն կը դատապարտէ երեք տարուան տաժանակիր աշխատանքի ու կը ղրկուի Մարսէյլի թիարանը: Հոն է, որ կը սորվի իր գիտցած միակ օտար լեզուն՝ Ֆրանսերէնը:

Պոլիս վերադարձին, բարապանի պաշտօն կը գտնէ Եուկոսլաւիոյ հիւպատոսարանը: Յետոյ, նոյն պաշտօնով կը մտնէ գերմանական դեսպանատունը ու կը հաստատուի Անգարա: Ատեն մը ետք, կը դառնայ դեսպանատան առաջին քարտուղարին ինքնաշարժի վարորդը: Էլիազա թէպէտ անուս, բաւական գրել կարդալ սորված էր, մանաւանդ Ֆրանսերէն: Կը կարդար յատկապէս լրտեսական եւ գաղտնի ոստիկանական գիրքեր: Արթուն ու հետաքրքիր խառնուածք մը ունէր: «Կը կարդայի ձեռքս անցած նամակները, զանոնք իրենց տէրերուն յանձնելէ առաջ: Կը պրպտէի գրասենեակներու զամբիւղները»: Կը բռնուի յանցանքի վրայ ու կը կորսնցնէ իր պաշտօնը եւ կը թափառի սրճարանէ սրճարան:

Օր մը, կ'իմանայ, որ անգլիական հիւպատոսարանը ինքնաշարժի վարորդ մը կը փնտռէ: Կը ներկայանայ ու կը ստանձնէ պաշտօնը: Ատեն մը ետք, կը դառնայ անգլիական դեսպան Սըր Հիւկ Նաչպուլ Հիւկըսընին անձնական վարորդը եւ սենեկապանը: Արդէն Էլիազա ամուսնացած էր եւ հայր՝ չորս զաւակներու:

Մինչեւ 1939ը, Էլիազա այնքան հաւատարմութիւն եւ անձնազոհութիւն ցոյց կուտայ, որ կը շահի բոլորին վստահութիւնը: Եւ յանկարծ կը ծագի պատերազմը: Թուրքիոյ նախասիրութիւնները կ'երթան հարկաւ Գերմանացիներուն եւ եթէ յարմար առիթ մը ներկայանայ, պիտի տրամադրէ իր երկիրը նախկին դաշնակիցին: Բայց Գերմանիոյ չանթահարիչ առաջին յաջողութիւնները այլեւս չէն կրկնուիր: 1943 թուականը անկիւնադարձ մըն է աշխարհի պատմութեան համար: Դաշնակիցները տեղ-տեղ սկսած են հակայարձակումի:

Պազնայի մէջ կ'արթննան հայրենասիրական զգացումներ: Եւ կ'որոշէ գործօն դեր մը խաղալ, երեւան հանել կողմերու ապագայ ռազմավարութիւնները, որպէսզի Թուրքիա կառչած մնայ իր չէզոքութեան: Այս յայտարարութիւնը կը կարդանք 1955ին հրատարակած իր յուշերուն մէջ: Բայց մենք գիտենք, որ հայրենասիրութիւնը չէր իր արարքներուն բուն դրդապատճառը, որովհետեւ նոյն յուշերուն յաջորդ էջին մէջ կը կարդանք. «Կ'ուզէի ըլլալ աշխարհի այն միակ լրտեսը, որուն ծառայութիւնը վճարուէր միւս լրտեսներուն ծառայութենէն շատ աւելի սուղ. կ'ուզէի ըլլալ լրտեսներուն մեծագոյնը»: Այստեղ խօսողը հայրենասիրութիւնը չէ անկասկած, այլ դրամասիրութիւնը եւ փառասիրութիւնը:

Կիկերոն եղած է պատմութեան ակամայ լրտեսը: Ինք պատրաստուած չէր այդ առաքելութեան. պարագաները զինք լրտես դարձուցին:

Կիկերոն ազատ մուտք ունէր դեսպանատան բոլոր գրասենեակներուն մէջ եւ մանաւանդ դեսպանին բնակարանին մէջ, ուր սենեկապանի պաշտօն կը կատարէր: Կիկերոն կ'ուսումնասիրէր իւրաքանչիւր շարժուձեւ, իւրաքանչիւր երթեւեկ: Նըկատեց, օրինակի համար, որ ամէն առաւօտ, բարձր պաշտօնեայ մը կարմիր արկղ մը կը յանձնէր դեսպանին: Այս վերջինը անոր մէջէն կ'առնէր թուղթերը, զանոնք մէկիկ-մէկիկ աչքէ կ'անցընէր: Կարեւորները կը զետեղէր սեւ արկղի մը մէջ, զոր կը տանէր իր սենեակը:

Գիշերը, արկղը կը մնար դեսպանին սնարին քով: Ինք, քնարեր դեղահատներ կ'առնէր ու կը մտնէր խոր քունի մը մէջ:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑԻ

ՕԳՏԱՇԱՏ ՋԵՌՆԱՐԿԸ

Կիրակի Յունուար 3.— Հակառակ ձըմրան անախորժ, կծու եւ կճող օդին՝ երբ շատեր վառարանին քով կծկուած՝ հէքեաթներ ու զրոյցներ կ'ընէին, աւելին էսաեանցիներու եւ համակիրներու արուեստասէր զանգուած մը՝ մօտաւորապէս ութսուն հոգի, կը խուժէր Հայկ. Արուեստի ցուցահանդէսը «Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը»:

Ներկաները կը դիմաւորուէին՝ Հայաստանի Ակադեմիայի փոխ-նախագահ եւ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ՝ ցուցահանդէսի ընդհ. կոմիսար նշանակուած՝ Փրոֆ. Աբգար Յովհաննէսեանի, Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ՝ ցուցահանդէսի կոմիսար նշանակուած Փրոֆ. Եղ. Իւթիւճեանի, ցուցահանդէսի տնօրէն՝ Պր. Ա. Սարգիսեանի, Երեւանի մատենադարանի աշխատակիցներէն՝ Տիկին Այտա Կէսոյեանի, ինչպէս նաեւ Էսաեան Սանուց Միութեան վարչութեան անդամներուն կողմէ: Չմոռնանք ըսելու որ այս հաճելի եւ օգտակար այցը կազմակերպած էր Էսաեան Սանուց վարչութիւնը:

Փարիզի հայ գաղութի մեծամասնութիւնը որ երեք ամիսներու ընթացքին առիթներ ունեցած էր այցելելու այս ցուցահանդէսը, ազգային հպարտութիւն ներշնչող՝ այս եզակի ցուցահանդէսը կուշտ ու կուռ վայելելու յագեցումով եւ մանաւանդ օգտուելու Փրոֆ. Իւթիւճեանի եւ Տիկին Կէսոյեանի կողմէ տրուած լայն բացատրութիւններէն— Ներկաներու թիւը նախատեսուածէն շատ աւելի ըլլալով, խումբը բաժնուեցաւ երկու մասի, որոնցմէ մէկը՝ առաջնորդեց Պ. Իւթիւճեան, որ իւրայատուկ խանդավառ ոճով եւ սրամտութիւններով լի՝ ճոխացուց իր բացատրութիւնները, ոգեւորելով հետաքրքիր ներկաները: Իսկ միւս խումբը առաջնորդեց Տիկ. Կէսոյեան, Երեւանի մատենադարանի աշխատակիցներէն՝ թարգմանիչ եւ առաջնորդ, որ հմտալից բացատրութիւններ տուաւ պատմական յուշարձաններու, պեղումներէ ձեռք ձգուած ուրարտական արժէքին եւ կարեւորութեան մասին, որոնք մեծ հետաքրքրութեամբ լսուեցան ներկաներու կողմէ: Հոն էր նաեւ մեր ազգին ողնասիւնը կազմող նոր սերունդը, որ առաջին անգամ առիթը կ'ունենար տեսնելու հայ ժողովուրդի կերտած մաքի եւ արուեստի հրաշալիքները: Ու այսպէս ներկաները շարան շարան կը յառաջանան սրահներէն ներս՝ հիացումով դիտելով բոլո՛րը, բոլո՛ր: Այցելութեան աւարտին Էսաեան Սանուց Միութեան կողմէ՝ Պ. Ասլանեան շնորհակալութիւն յայտնեց երկու առաջնորդող անձերուն, որոնք սիրայօժար ընդունած էին տեղեկատուի լուրջ դերը:

Վերջապէս ամէն բան վերջ մը ունի եւ երկու ժամուան այցելութենէն յետոյ, այցելու խումբը բաժնուեցաւ ցուցահանդէսէն: Ազգ. մեծ հպարտութեամբ մը, կոխկռտելով Ռիվոլիի մայթերը, շարունակեց իր ճամբան բաժակ մը թէյի շուրջ, ահա հոն են բոլորը, հայկական տաքուկ մթնոլորտ՝ համեմուած հայրենի արուեստաբան Տիկ. Կէսոյեանի ներկայութեամբ: Ու կը սկսին զանազան խօսակցութիւններ արուեստի, հայրենիքի վերելքի, մշակ. կեանքի, սփիւռքի Հայութեան վիճակի մասին:

Պր. Ասլանեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տիկ. Կէսոյեանի եւ կը մաղթէ որ նման ձեռնարկներ միշտ կատարուին վառ պահելու համար ազգայնական ոգին:

Ուշ ատեն, ներկաները ուրախ զուարթ մեկնեցան Հայկ. արուեստի շուրջ իրենց գիտելիքները ճոխացուցած ըլլալու գոհունակութեամբ:

ՀԲ. ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

անհետին» Անգլիացիին սուտ եւ յստակ նախատեսութեամբը. նախատեսութիւն՝ որուն իրաւունք տուող ճշմարտութիւնը, կը հաւատանք, Թուրքին վայրագութիւնն է եւ քաղաքակրթութեան ոչ միայն անընդունակ այլեւ անհանդուրժող ըլլալու «մեծագոյն առաքինութիւնը» որով «փառաւորուած» է իր ողջ պատմութիւնը:

Պիտի քանդեն, պիտի «պայթեցնեն»: Ոչինչ կայ զարմանալիք: Պիտի ընեն այն ինչ որ միայն կրնան ընել...: Պիտի քալեն իրե'նց ճամբայէն...:

Բայց մենք ալ պիտի քալենք մե՛ր ճամբայէն, կը մտածեմ, ու յանկարծ երգի ծուէն մը ծայր կ'առնէ շրթներուս վրայ.

«Զարթի՛ր լաօ, մըռնիմ քըզի...»

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ի՞նչպէս թէ ինչ եղայ, ըսաւ Անտրէ իշխան յուզումէն կենալով, մի անգամ ընդմիշտ հասկնանք, մենք սպանե՞ր ենք, որոնք իրենց ցարին ու հայրենիքին կը ծառայեն, որոնք ընդհանուրին յաջողութեամբ կ'ուրախանան եւ ընդհանուրին անյաջողութեան վրայ կը տխրին, թէ մենք սպասաւորներ ենք, որոնք իրենց տիրոջ վիճակով երբեք չեն հետաքրքրուիր. քառասուն հազար մարդ կորսուած է, իսկ մեր դաշնակից բանակը ոչնչացած, իսկ մենք կատակներ կ'ընենք: Այս ներելի է միայն արգահատելի երախայի մը, ինչպէս այդ պարոնն է, որ ձեզ բարեկամացուցեր էք, բայց ոչ թէ ձեզ, ոչ թէ ձեզ: Միայն պեխաւոր երախաները կրնան այդպէս զուարճանալ, ըսաւ Անտրէյ իշխանը, բարձրաձայն նկատելով, որ Ժերքով դեռ կրնայ լսել: Քիչ մը կեցաւ, տեսնելու համար թէ որեւէ պատասխան պիտի տա՞յ Ժերքով: Բայց Ժերքով դարձաւ եւ միջանցքէն դուրս ելաւ:

Դ.

Պրաունաուէն երկու մղոն հեռու բանակած էր Փավլոկրատեան հիւսարներուն խումբը: Այն գումարտակը, որուն մէջ Նիքոլա Ռոստով կը ծառայէր, Զալցէնէկ գերմանական գիւղին մէջ տեղաւորուած էր:

Գումարտակին հրամանատարը, որ ամբողջ բանակին ծանօթ էր Վասիկի Դէնիսով անունով գիւղին էն վայելուչ բնակարանը կը բնակէր: Ռոստով Լեհաստանի բանակին հասնելէն ի վեր միշտ գումարտակի հրամանատարին հետ կը բնակէր:

Հոկտեմբեր 11ին, հէնց այն օրը՝ երբ Մակի պարտութեան լուրը ամբողջ բանակը ոտքի հաներ էր, գումարտակի վարչութեան մէջ սովորական պատերազմական կեանքը կը շարունակուէր:

Երբ Ռոստով առտուն կանուխ խոտի ամբարներէն տուն վերադարձաւ, Դէնիսով՝ ամբողջ գիշերը թուղթ խաղացեր էր, տակաւին տուն վերադարձած չէր: Ռոստով, որ իւկերի համազգեստ կը կրէր, պատշգամին մօտեցաւ, ձիուն սանձը քաշեց, ճկուն շարժումով մը ոտքը ասպանդակէն հանեց եւ վայրկեան մը այդ դիրքին մէջ մնաց, կարծես ձիէն բաժնուիլ չէր ուզեր. վերջապէս վար ցատկեց:

— Ա՛, Պոնտարէնկօ, յարգելի բարեկամս, ըսաւ ան իր ձիուն քով վազող հիւսարին, սանձն ու թամբը հանէ, սիրելիս, ըսաւ ան այնպիսի եղբայրական ուրախ մտերմութեամբ մը, որ յատուկ է երջանիկ եւ բարի երիտասարդ անձերուն:

— Կը հնազանդիմ, ձերդ վսեմութիւն, պատասխանեց Խոխոլը, զուարթ կերպով գլուխը շարժելով:

— Աղէկ հոդ տար:

Ուրիշ հիւսար մըն ալ ձիուն մօտ վազեց, բայց Պոնտարէնկօ արդէն ձիուն կզակակալը հանած էր: Ինչպէս յայտնի է, իւնկէրը առատաձեռն էր եւ հետեւաբար անոր ծառայելն ալ շահաւէտ: Ռոստով ձիուն պարանոցը քանի մը անգամ շոյեց եւ պատշգամին մօտ կեցաւ:

«Սքանչելի է, ահա այսպէս ձի կ'ըլլայ», ըսաւ ինքնիրեն եւ սուրը վեր բռնելով պատշգամէն վեր վազեց կօշիկին խթանները զնգզնգացնելով:

Գերմանացի տանտէրը, որ բաճկոնակ մը հագած էր եւ գլուխն ալ գդակ մը դրած՝ երկժանիքով գոմին աղբիւրը կը մաքրէր, Ռոստովը տեսնելուն պէս՝ դէմքը պայծառացաւ, ուրախ կերպով ժըպտեցաւ եւ աչք ընելով՝

— Բարի լոյս, բարի լոյս, կրկնեց յայտնապէս հրճուելով երիտասարդին ներկայութենէն:

Ռոստով ուրախութեամբ պատասխանեց անոր բարեւին եւ եղբայրական ժպիտով մը աւելցուց, որ երբեք չէր հեռանար իր դէմքէն:

— Կեցցեն Աւստրիացիները, Ռուսերը եւ Աղեքսանդր կայսրը, եւ կրկնելով տանտիրոջ սիրած ու յաճախ գործածած բառերը:

Գերմանացին գոմէն դուրս ելաւ, գըլխարկը հանեց եւ գլխուն վրայ շարժելով գոչեց.

— Եւ կեցցէ՛ ամբողջ աշխարհը:

Ռոստով ալ Գերմանացիին պէս գըլխարկը հանեց եւ շարժելով գոչեց խընդալէն.

— Կեցցէ՛ ամբողջ աշխարհը:

Թէպէտ ուրախութեան յատուկ պատճառ մը չկար, ոչ Գերմանացիին համար, որ գոմը կը մաքրէր, ոչ ալ Ռոստովին համար, որ խոտի ամբարներէն կուգար, բայց անոնք երջանիկ հրճուանքով եւ եղբայրական սիրով զիրար կը դիտէին, եւ ժպտելով բաժնուեցան, Գերմանացին դէպի գոմ, իսկ Ռոստով դէպի խրճիթ՝ որ Դէնիսովին հետ վարձած էին:

— Ի՞նչ լուր պարոնս, հարցուց ան Լավրուշկիին, — Դէնիսովի ծառան, — որ ամբողջ գունդին ծանօթ էր իր խորամանկութեամբ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(80 – Շար.)

Սալմասլեան եւ Թէրզեան ընտանիքնե-րը ցաւով կը ծանուցանեն

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱԼՄԱՍԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 7ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի (Յունուար 12) առաւօտ ժամը 10,30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Չորեքշաբթի 13 Յունուար Տօն է Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ: Պատարագէ ետքը հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ'առաջնորդուին Առաջնորդարանի սրահը, ուր Տնօրհնէք կը կատարուի, նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէսինէն Պ. Աւագեան 10 ֆրանք:

×

Տիկին Մազմանեան 10 ֆր. կը նուիրէ իր ամուսնոյն յիշատակին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէրոյեաններու փոքրիկին մկրտութեան առթիւ Պր. Յարութիւն Տէրոյեան Մարսէյլի Մշակ. Տան 20 ֆր., Պ. Օտտոյի կապ. Խաչին 10, հանգուցեալ Գրիգոր Ղարիպեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Սարեան Տիկին Կիւլիզար Դարբին-եան 10ական ֆր. եկեղեցւոյ, Պ. Մարսէլ Միսիրեան, 20, Պր. Միսիրեան 10, Պր. Աբէլ Ղարիպեան 30, Իսրայէլ Ղարիպեան, Վարդան Ղարիպեան 20ական եկեղեցւոյ, Արմենակ Փափազեան Մշակ. Տան 50, Արմենակ Փափազեան Մշակ. Տան 50, Ձիւան Ղարիպեանի մահուան յիշատակին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արծիւ Մարզական Միութիւն 50 ֆր. եկեղեցւոյ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 14,30ին 6րդ Թաղապետարանի սրահը, Փլաս Սէն-Սիւլփիս:

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ շրջանի իր մասնաճիւղերուն:

Յայտագիրը պատրաստուած է արուարձաններու եւ կայանի երախաներուն կողմէ:

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հոպիտներ (fլուն):

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Նախընթրիք կը բաժնուի երախաներուն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԻՒՖԷ

ՕԹՈՔԱՌԵՐՈՒ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼԷՆ ժամը 13ին, Փուէն տիւ Ժուռէն, կը հանդիպի հայկ. դպրոցը եւ օ-Թոպիւսի կայանները:

ԻՍԻԷՆ, ժամը 13ին Փլաս Լիոն Պլումէն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ, ժամը 13ին, Փլաս Քառնոյէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Ամալիա Մանտաղունեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Գէորգ Աւետիսի Մանտաղունեան: Լուր ունեցողներէն կը խընդրուի տեղեկացնել՝ Տիկին Աւագեանի

10, Ave. Cesar Franck
95 - SARCELLES

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտիսիլլիի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մորիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Նոր Տարուան եւ «Նոր Հաճըն» աւանի հիմնադրութեան 12րդ տարեդարձի առթիւ, 17 Յունուար Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը մէկուկէսին, ճաշարան Օփերա-Լափայէթ, 80, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ: Ճաշագին 20 ֆրանք:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, Յունուար 15ին Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

Կը ներկայացուի «ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ» զուարթ օփերէթը (4 արար):

Կը մասնակցին երիտասարդ եւ կարող ուժեր, ընկերակցութեամբ հայկական նուագախումբի:

Մուտքը 15 եւ 10 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏՕՆԱԾԱՌ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Պատրաստուեցէք եւ այժմէն ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 17ի Կիրակին ժամը 17էն մինչեւ կէսգիշեր, բոլորիդ ծանօթ Ֆարոյի սրահներուն մէջ, 71 Պուլվար Շարլ-Լիվոն, Մարսէյլ:

Մուտքը ապահովելու համար դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37 պիս, Ռիւ Թիւպանօ, Պ. Եավէրի գրասենեակը հեռաձայն 20-26-74:

Կերուխում, խրախճանք, պար

Ընտիր օրքէսթր

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ Պր. Պօղոս Ֆրէնկեանի կը կազմակերպէ իր

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

էքոլ Նորմալ տը Միւզիք, Սալ Գորթօ, 78 Ռիւ Քարտինէ, Մէթրօ Մալզերպ
կիրակի Յունուար 17 ժամը 16ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ հետեւեալ արուեստագէտներու.—

Օր. ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՍ (դաշնակահարուհի, Լիսանս տէ Քոնսէր էքոլ Նորմալ տը Միւզիք)

Տիկ. Հ. ԽՏԸՇԵԱՆ - ԼԱՇԱՍԱՆՑԸ (դերասանուհի, հայկ. և ֆրանսական բեմերու)

Օր. ԺՕԶԷ ՎԵՄԵԱՆ, (սոփրանօ Օփերայէն)

Տիկ. ԷՎԱ ԱՐՋՈՒԵԱՆ (պարուսոյց Երեւանի դպրոցէն վկայեալ)

Օր. ՍՈՆԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (Պուքրէշի Երաժշտանոցէն)

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ (ջութակահար, երկու առաջին մրցանակ Փարիզի Երաժշտանոցէն)

Պ. ՓԵԹԵՐ ՆԻՔՈԼՈՎ (Թէնոր Փարիզի Երաժշտանոցէն):

Մասնակցութեամբ Միութեան Երիտասարդաց Թատերախումբի դերակատարներու

Օր. Վիքի Մոստիչեան, Ագապի Պալեան, Անի Քէշիշեան, Ժիւլիէթ Տէմիրեան,

Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Գէորգ Թէրզեան, Սերգօ Մոստիչեան, Արգար Մարտիրոսեան:

Խօսնակ՝ Պր. ԱՐԱ ՏԷՑԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել Տիկ. Մարգարեանի, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 15, 10 եւ 5 ֆ.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին:

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ կարգ մը մանկական անակընկալներ: Կը խնդրուի սիրելի հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը:

Պիտի բեմադրուի ճիշդ վերոյիշեալ ժամուն: Արդ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Աւանդական կաղանդ պապան պիտի բաշխէ նուէրներ սրահի մէջ գտնուող բոլոր տղոց:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 3ին նախկին Սերքլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին, Յունուար 17, ժամը 15ին, եկեղեցիի սրահին մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին:

Խմբերգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ նուէրներ բոլոր պզտիկներուն:

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

organise des

COURS DE CIVILISATIONS ARMENIENNES

TOUS LES LUNDIS DE 19 H. 30 A 20 H. 45

COURS DE LANGUE ARMENIENNE

TOUS LES LUNDIS DE 20 H. 45 A 22 H. — 1ère Année
TOUS LES LUNDI DE 20 H. 45 A 22 H. — 2ème Année

JEUNES ARMENIENS JOIGNEZ-VOUS A CEUX QUI VONT SUIVRE CES COURS (gratuits) DONNÉS PAR DEUX JEUNES DIPLOMÉS COMPÉTENTS C'EST DANS UNE AMBIANCE AMICALE QUE SE DÉROULENT CES EXPOSÉS COURTS ET ATTRAYANTS, AGRÉABLES A SUIVRE

Club des Jeunes de l'U.G.A.B., 11, Square Alboni, Paris 16e Mo Passy, 870-03-18

Pour permettre aux jeunes qui ne peuvent assister aux cours du soir, nous avons l'avantage de vous annoncer que des cours de langue arménienne seront donnés tous les samedis de 15 h. à 17 h. à partir du samedi 9 Janvier.

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՑԵԼ ԱՄ ԶԷ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25էՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5

Մեկնում, Յունուար 25, ժամը 22,10 Կառ տը լ'Էսթէն Արլպերկ - Էքսփրէսով եւ ժամանում Ցել ամ Զէ ժամը 14,15ին:

Հաստատում Ֆիշըր Վիոթ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք - պաղ ջուր, տուշ, խնամուած ճաշ:

Բարձրութիւն 758 մեթր, շատ յարմար յոգնած մարդոց համար, կլիման մեղմ է, քաղաքը պաշտպանուած ըլլալով շրջակայ լեռներով: Շրջանը ունի դահուկի ձիւնուղիներ (փիսթ) սկսնակի եւ վարժ մարդոց համար:

Մասնակցութիւն 465 ֆր.

(երթուդարձ ճամբորդութիւնը եւ պանդոկ ու ճաշ (առանց խմիչքի)

Կանխավճար՝ 100 ֆրանք

մնացեալը Յունուար 30էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie p. la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի (12 Յունուար) կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Ազգ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ, «Մանուկներու Օր»ը:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ: Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN
53, Bld. des Grands-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise PARIS 9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 15 JANVIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12014 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.014

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒԹ ԱՄՊԵՐ

—o—

Թուրքիոյ ներքին խառնակ կացութեան արձագանգները հասած են մինչեւ Ֆրանսա, ուր վերջին շաբաթներուն կարգ մը գրութիւններ հրատարակուեցան դաշնակցին (?) թերթերու մէջ։

Լը Մոնտ Դեկտեմբեր 25ի իր խմբագրականը նուիրած էր «Թրքական երկսայրութեան»։ Անգարայի կառավարութիւնը «օրէնքէ դուրս» հռչակած ըլլալով Թուրք ուսանողներու սոցիալ - դեմոկրատ դաշնակցութիւնն ու ձախակողմեան կազմակերպութիւնները, Ֆրանսական ծանրակշիռ թերթը այս կարգադրութիւնը կը նկատէր իբրեւ նշան մը այն ջղայնութեան, որուն ենթարկուած են իշխանութիւնները՝ ի տես ամիսներէ ի վեր երկրին մէջ տիրող խռովայոյզ վիճակին։ Յետոյ կ՚աւելցնէ.— «Մարդ կը փորձուի նոյնիսկ խօսելու վարչաձեւի տագնապի մասին, ա՛յնքան որ վատթարացած է կացութիւնը բոլոր մարզերու մէջ։ Բացի համալսարաններու եւ լիսէներու ամէնօրեայ կռիւներէն, իրենց դժգոհութիւնը կը յայտնեն նաեւ բանուորները — որոնց արհեստակցական ազատութիւնները չատ չեն յարգուած — եւ որոնք յաճախակի վայրագ գործադուլներ կը սարքեն եւ գործարաններ կը գրաւեն, մասնաւորապէս Ատանայի շրջանին մէջ։ Աղքատ գիւղացիներն ալ իրենց կարգին անսաստելով օրէնքին՝ կը գրաւեն մեծ կալուածատէրերու պատկանող անմշակ հողերը»։

Բանուորական սէնտիքաներու անդամներուն թիւը մէկուկէս միլիոնէն աւելի է։

Մոնտի Անգարայի թղթակից Ալի Քազանճըկիլ թերթի Յունուար 3–4ի թիւին մէջ կը գրէ թէ վերջացող տարին բարեբաստիկ չէ եղած Թուրքիոյ համար։ Կը յիշէ Միլլիյէթի Դեկտ. 31ի խմբագրականին հետեւեալ տողերը.—

«1970ը կը վերջանայ յոռետեսութեամբ։ 1971ը կը սկսի մտահոգութեամբ։

Կը կարծուէր եղեր, որ 1970ը պիտի ըլլար սկզբնաւորութիւնը տասնամեակի մը, որու ընթացքին Թուրքիա լրացնելէ ետք երրորդ հնգամեայ ծրագիր մը (1973–1977), տնտեսապէս պիտի բարելաւէր իր դիրքը եւ պիտի չարունակէր իր «յառաջընթաց»ը, առանց օտարներու դրամական աջակցութեան։

Սակայն ի դերեւ են ելած բոլոր յոյսերը։

Տարեկան աճման տոկոսը, որ ըստ հնգամեայ ծրագրի պէտք է ըլլար 100ին 7, եղած է 1969ին՝ 6,4 առ հարիւր, իսկ 1970ին՝ 4,8 առ հարիւր։ Երկրագործութեան մարզին մէջ ծրագիրը չատ ետ է մնացած։ Արտածումներն ալ չատ պակաս են եղած եւ չեն լրացուցած 600 միլիոն տոլարի տարեչափը։ Արտաքին պարտքը ուռած է։ Ազգային պաշտպանութեան յատկացուած վարկերը աւելցած են։ Անցեալ Օգոստոսի դրամական արժեզրկումը ո՛չ մէկ դարման բերած է կացութեան։ Ընդհակառակն ապրուստը անհամեմատ սղած է, աւելցնելով ժողովուրդին դըժգոհութիւնը։

1970ին հարիւրաւոր վայրագ ցոյցեր եւ գործադուլներ խառնակ վիճակ են ստեղծած երկրին մէջ։ Յունիսին Պոլսոյ բանուորներուն ցոյցը արեան մէջ խեղդուած է։ Մէկ ամսուան համար յայտարարուած պաշարման վիճակը տեւած է երեքուկէս ամիս։

Ուսանողական խլրտումները միայն գաղափարախօսական հանգամանք չունին։

Անգարայի իշխանութիւններն ու Թուրք մամուլը ցարդ լուռ կը մնային համալսարանի աջակողմեան եւ ձախակողմեան ուսանողներու տեւական ընդհարումներու ուրիշ մէկ պատճառին մասին։

Ծանրակշիռ պատճառ, որ իրաւամբ պէտք է ջղայնացնէ կառավարութիւնն ու բանակը։ Թուրքիոյ ազգութեանց, մասնաւորաբար Քիւրտ ազգի իրաւունքներու հարցն է այդ։

Այս յայտնութիւնը կ՚ընէ Լը Մոնտի Անգարայի թղթակից Ալի Քազանճըկիլ՝ 3–4 Յունուարի թիւին մէջ։ Մանրամասնութիւններ չի տար։ Կ՚ըսէ միայն թէ Թուրք ձախակողմեան չարքերուն մէջ չատ չըներ, որ բացէ ի բաց ակնարկութիւն կ՚ըլլայ քրտական խնդրին։ Ու կ՚եզրակացնէ, որ ուրիշ ամէն բանէ աւելի այս հարցն է, որ կը մտահոգէ բանակը։

Մութ ամպեր կուտակուած են Թրքական հորիզոնին վրայ 1971ի սեմին։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ

———

ԿՌԻՒ ԵՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ
ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

———

Հրադադարի համաձայնագիրներ կը կնքուին չարունակաբար, Յորդանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ՝ դանոնք անմիջապէս առ ոչինչ նկատելու համար։

Առջի օր եւս, համաձայնագրի կնքումէն անմիջապէս ետք, բախումներ տեղի ունեցան երկու կողմերու միջեւ։ Պաղեստին միշտ արձագանգ կ՚ըլլան «բուռն» կռիւներու եւ կը թուեն դէպքեր ու մանրամասնութիւններ, որոնք արիւնալի հետեւանքներ կ՚ունենան։ Համաձայն նոյն շրջանակներուն, նախայարձակ կողմը յորդանանեան բանակն է, որ կը փորձէ մասնակի գործողութիւններով տկարացնել պաղեստինեան դիրքերը թէ մայրաքաղաքին եւ թէ երկրին հիւսիսային շրջաններուն մէջ։

Պաղեստինեան Ազատագրական Ճակատի եւ Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդական ուժերու ղեկավարները՝ Արաֆաթ եւ Հապաչ առանձին հանդիպում մը ունեցած են վերջերս, ինչ որ ենթադրել կու տայ որոշ շրջանակներու, որ Պաղեստինցիք կը փորձեն համատեղ գործակցութեան ծրագիր մը մշակել, ստեղծուած նոր կացութիւնը դիմագրաւելու համար։

Քաղաքական դէտերու կարծիքով այս վերջինները, որ Սեպտեմբերեան կռիւներէն ի վեր չափազանց տկարացած են, այլ մանաւանդ ըմբռնած են, թէ չեն կրնար դէմ դնել յորդանանեան բանակին, այժմ կը փորձեն «միջազգայնացնել» հարցը, արաբական աշխարհի մէջ։

Յատկանշական է Արաֆաթի այջ բացուկին (?) յայտարարութիւնը Գահիրէի մէջ. Ապու Լութֆ ամբաստանելէ ետք Յորդանանի կառավարութիւնը, որ կը ձգտի հաշուեյարդարի ենթարկել պաղեստինեան չարժումը, որպէսզի առանձին համաձայնութիւն մը կնքէ Իսրայէլի հետ, կոչ կ՚ընէ արաբ երկիրներուն իրենց ուժերը ղրկել «պաշտպանելու համար ֆէտայիները Թագաւորին թնդանօթներուն դէմ»։

Արաբ աշխարհը դիրք կը բռնէ Պաղեստինցիներու ի նպաստ։ Ալժերիոյ Պետական նախարարը՝ Պելքասէմ, Պէյրութէն Դամասկոս մեկնեցաւ, յաջորդաբար պիտի այցելէ Պաղտատ, Գահիրէ, Խարթում, Ատէն, Սանաա եւ Թրիփոլի։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Պելքասեմ պարզեց իր առաքելութեան նպատակը դիտել տալով, թէ կը փորձէ համոզել արաբ ղեկավարութիւնը որ ամէն ճիգ ի գործ դնէ արգիլելու համար ֆէտայիներու գործունէութեան հաշուեյարդարը։ Ալժէ սպառնալիք մըն ալ կատարեց յայտարարելով, թէ թոյլ պիտի տայ ալժերացի կամաւորներու մասնակցիլ ֆէտայիներու կողքին յորդանանեան բանակի դէմ մղուած կռիւներուն, «եթէ Յորդանանց չարունակէ հաշուեյարդարի ենթարկել պաղեստինեան յեղափոխութիւնը»։

Պաղտատի մէջ ժողովրդային հաւաքոյթ մը կազմակերպուած է, որու ընթացքին հազարաւորներ բողոքած են «արիւնալի սպանդին դէմ», կազմակերպուած Յորդանանի «յետադիմական» վարչակարգին կողմէ։

Միւս կողմէ, Սուտան եւ Քուէյթ միացեալ զեկոյցով մը կը պահանջեն կռիւներու դադարեցումը։ Արդէն այս ուղղութեամբ կարգադրութիւն մը տեղի ունեցաւ Ջորեքչաբթի իրիկուն՝ հրադադարի մասին նոր համաձայնութիւն մը կընքելով։

Ասուանի Ջրամբարին պաշտօնական բացումը կատարելու համար Գահիրէ ժամանեց Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը՝ Պոդգորնի, պատուիրակութեան մը գլուխն անցած։ Եգիպտական իշխանութիւնները բացառիկ պատիւներով ընդունեցան իրենց հիւրերը՝ ամբողջ կառավարական կազմով եւ նախագահով դիմաւորելով զանոնք։ Մամուլ, ձայն - պատկերասփիւռ օրերէ ի վեր կը չեչտէին խորհրդային օժանդակութեան կարեւոր դերը Եգիպտոսի համար։ «Անաչառ օգնութիւն», կ՚որակուի խորհրդային օժանդակութիւնը։

Ծանօթ է, որ Ասուանի Ջրամբարը, որ Եգիպտոսի համար տնտեսական մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ, չինուեցաւ Մոսկուայի նիւթական եւ թեքնիք օժանդակութեամբ։

Պոդգորնիի այցը, բնականաբար, սահմանափակուած չէ միայն Ջրամբարին պաշտօնական բացումի արարողութեամբ։ Խորհրդային վարիչը խօսակցութիւններ պիտի ունենայ եգիպտական իշխանութիւններուն եւ, հաւանաբար նաեւ, արաբ կարգ մը առաջնորդներու հետ։ Արդարեւ բացման հանդիսութեան ներկայ գտնուելու համար հրաւէր ստացած էին Խատաֆի, Նիմէյրի եւ Ասսար, Լիբիոյ, Սուտանի եւ Սուրիոյ ղեկավարները։

Քաղաքական դէտերու համոզումով, Պոդգորնի պիտի թելադրէ Եգիպտացիներուն չափաւոր դիրք մը որդեգրել Միջին Արեւելքի հարցին մէջ, նոյնիսկ երբ Եարինկի առաքելութիւնը դրական արդիւնք չտայ մինչեւ հրադադարի ժամանակամիջոցի վերջաւորութիւնը, Փետրուար 5։

Իսրայէլեան մամուլի համաձայն, Թել Ավիվ առաջարկած է Եարինկի, չէզոք երկրի մը մէջ բանակցութիւններ սկսիլ Իսրայէլացիներու եւ Արաբներու միջեւ։ Թել Ավիվ, միշտ համաձայն իսրայէլեան մամուլին, տրամադիր է պարպելու իր գրաւած հողերը, պայմանով որ նախօրօք ճշդուին Իսրայէլի սահմանները՝ «ապահով եւ վերջնական» ձեւով, ինչպէս նաեւ կնքուի խաղաղութեան դաշնագիր մը։

Ծանօթ է, որ Եգիպտացիք միշտ մերժած են այս պայմանները։ Գահիրէի համար արաբ հողերու պարպումը նախապայման է խաղաղութեան դաշնագրի ստորագրման։

ՏԽՐՈՒԹԻ
ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք թէ Լոնտոնի մէջ, ուր կը գտնուէր քանի մը օր է, իր մահկանացուն կնքած է Սարգիս Պալապանեան։

Բնիկ Իզմիրցի, ողբացեալը 57 տարեկան, իբրեւ ճարտարագէտ շրջանաւարտ էր Սանթրալէն եւ փայլուն ասպարէզ մը ետք իր մասնագիտութեան մէջ, վերջին տարիներուն ընդհ. նախագահ-տնօրէնն էր Պըկրեմօն մեծ հաստատութեան։ Նախագահն էր 1964էն ի վեր, Հայ Արիներու Միութեան եւ ծանօթ հայկ. շրջանակին իր բարեսիրական լայն օժանդակութիւններով։

1939–40ի պատերազմին խաչ ստացած էր եւ վերջերս Լուի Արմանի ձեռամբ կը ստանար Պատուոյ Լեգէոնի Ասպետի աստիճան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուչաբթի օր, Փարիզ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոչեց 700 միլիոն ֆրանքի վարկ բանալ ի նպաստ Բնակարաններու, Լուսաւորութեան եւ Ճըրջապատի։

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանապետը պիտի որոչէ արգիլել բեռնատար կառքերու (22 ք.մ.էն աւելի) չրջագայութիւնը եւ կայքը ժամը 8էն 20,30։ Մայրաքաղաքը պիտի բաժնուի երկու մասի՝ կապոյտ եւ ազատ։

ՊԱՎԱՐԻՈՅ մէջ մեռաւ Զօր. Հայնց Լամերտինկ որ Օռատուրի դահիճը կը նկատուի։ Ֆրանսա զինքը ի բացակայութեան մահուան դատապարտած էր 1951ին։ Ի մօտոյ Գերմանիոյ մէջ նոր օրէնսդրութիւն մը թոյլ պիտի տար որ Գերմանիա զինքը կարենայ դատել, բայց մահը կանխեց։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է։ Առջի օր յարձակում մը գործուած է Անգարայի մէկ դրամատան վըրայ։ Կը կարծուի թէ ուսանողներու անջատողական չարժում մըն է որ «ժողովրդավար ազգային յեղափոխութիւն» մը կ՚ուզէ։ Թեքնիք համալսարանը փակ կը մնայ մինչեւ Յունուար 18 եւ հոն բընակող 3000 ուսանողները չէնքը պարպած են։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները արգիլեցին Ռոստրոփովիչի մեկնումը Ֆինլանտա, ուր անուանի թաւջութակահարը նուագահանդէսներ պիտի տար Հելսինքիի եւ Թամփերի մէջ։ Խորհրդային երաժիշտը բաց նամակով մը պաշտպանած էր Սոլժենիցինը եւ քննադատած խորհրդային «արշաւը» գրագէտին դէմ։

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ մէջ բացուեցաւ Անգլիական Հասարակապետութեան խորհրդաժողովը։ Դիւանը յաջողեցաւ օրակարգի հարց չդարձնել անգլիական զէնքերու յանձնումը Հար. Ափրիկէի։ Հարցը ապահովաբար հրապարակ գայ, երբ ժողովականները ընդհանուր հայեացք նետեն միջազգային քաղաքական կացութեան վրայ։ Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց, թէ Անգլիա որոշած է մնալ անդամ Հասարակապետութեան։

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ, Հիւս. Իրլանտա, կռիւներ տեղի ունեցան կաթողիկներու եւ բողոքականներու միջեւ։ Երիտասարդներ յարձակեցան նաեւ անգլիացի զինուորներու վրայ։ Ձերբակալութիւններ կատարուած են։

ՌԻՕ ՏԷ ԺԱՆԷՅՐՕՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ քաղաքական 70 բանտարկեալները, որոնք զուիցերացի դեսպանին հետ փոխանակուելու համար ազատ արձակուած են, օդանաւով հասած են Սանթիակօ (Չիլի)։ Հինգշաբթի օր հաւանական կը նկատուէր զուիցերացի դեսպանին ազատ արձակումը առեւանգիչներու կողմէ։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հրապարակին վրայ իր փարթամ շուքովը տարածուած է Նէշընըլ Կալըրին, «կայսրութիւն» մը, երբեմնի կայսրութեան մէջ։ Ստեղծագործ մտքի, արարչագործ հոգիի հարստութիւն մը պարփակուած է հոն, ընդարձակ սրահներու մէջ։ 1824էն ցայսօր հաւաքուած երկու հազարի մօտեցող նկարներու հարուստ հաւաքածոյ մը, խնամքով եւ ընտրութեամբ դասաւորուած, նկարչական դըպրոցներու ինքնատիպ նմոյշները երեւան կը հանէ՝ Ճիոթթոյէն մինչեւ վենետիկեան դպրոցի ներկայացուցիչները, գերման նախնականներու խումբը, ֆրանսացի տպաւորապաշտներու գործեր, ֆլաման եւ հոլանտացի նկարիչներու նկարներ, Ռամպրանտէն Այք, առանց մոռնալու միւս մեծերը՝ Ռուպէնս, Սեզան, Տա Վինչի եւ ուրիշներ։

Անկասկած, անգլիական նկարչական արուեստը ճանչնալու համար պէտք է այցելել Թէյթ Կալըրին, ուր արդի նկարներու եւ քանդակներու հարուստ հաւաքածոյի մը կողքին կը պատկերանան զանազան դարաշրջաններու անգլիական պաստառներ։

Քոնսթապլ եւ Թըրնըր, երկու մեծերը անկասկած, որոնք պրիսմակով կը ներկայացնեն անգլիական նկարագրին երկու երեսները։ Հանդ ու անդաստանի, հանգիստ եւ անդորր անկիւններու սիրահար նկարիչն է Քոնսթապլ, որուն կապուտկեկ ֆոները անգլիական բնանկարին հարազատ արտայայտութիւնը կը դամեն կտաւին վրայ։ Ու միշտ մարդկային ապրում մը կայ հոն, թաթաւուն սիրտ մը, չէ՞ որ սա փոքրիկ շնիկը կը սպասէ իր խաշնարած տիրոջ, որ իր պապակը յագեցնելու համար պահ մը կանգ առած է աղբիւրին մօտ, մինչ հօտը կը հեռանայ առանց պահապանի։ Միւսը՝ Թըրնըր ծովով ցնորուած է. ալիքներու խաղ, ջուրերու մակընթացութիւն եւ տեղատուութիւն, դէպի հորիզոններ բացուող նաւեր։ Կղզերնակն է, որ իր աչքերը, բնական մղումով մը, յառած է հեռուն՝ ձերբազատուելու տենչով զինք կաշկանդող եւ «բանտարկող» ցամաքի կապանքներէն։

Անդորր բնութեան սիրահար եւ, միաժամանակ, ալիքներու արկածախնդրութեան յանձնուող ժողովուրդի մը նկարագրին հակոտնեայ զոյգ գիծերը կան պատկերուած այս երկուքին պաստառներուն վրայ։ Ու կարելի չէ անտարբեր մընալ այս իրողութեան հանդէպ։

Բայց Լոնտոն ունի նաեւ իր պատմական վայրերը, յուշարձանները։ Սըր Ռենի գլուխ գործոցը՝ Սէնթ Փօլս Քաթետրըլը վեհաշուք « մենութեան » տպաւորութիւն մը կը ստեղծէ այցելուին վրայ։ Առանձնացած, ինքն իրմով ապրող, իր խոհերուն մէջ խորասուզուած սրբատեղի մըն է կարծես ան, ուր, սակայն, կ'արտացոլայ, ինչպէս դրեթէ միւս բոլոր յուշարձաններուն մէջ, ժողովուրդի մը պատմութիւնը։

Անցեալի պատկերացումը վերապահուած է, առհասարակ, պատմութիւն ունեցող ազգերուն։ Երերունին թէ Ուէսթմինսթր Ապէն, միայն ճարտարապետական կոթողներ չեն, իւրաքանչիւրը իր շրջանին յատկանիշներով փայլող, որով առարկայ շահագրգռութեան այդ ճամբով միայն։ Անգլիոյ ողջ պատմութեան ընթացքին, եկեղեցին և պետութիւնը շաղախուած են իրարու հետ, որուն մեծագոյն ապացոյցն ու խորհրդանիշը, անտարակոյս, Ուեսթմինսթրը Ապէն է, որ համանուն պալատին հետ որմնաքարը կը կազմէ Անգլիոյ հոգեւոր կեանքին, դարերու ընթացքին։

Ներքին յարդարանքի (առաւելաբար կոթական) համանմանութիւն մը կայ Ուեսթմինսթրի եւ Ուինտըր Քասըլի եկեղեցիին միջեւ։ Նոյն մանրակրկիտ եւ բծախնդիր յարդարանքը, պերճ զարդարանքը։ Արուեստագէտներու ձիրքին միացած է նաեւ անոնց նուրբ ճաշակը՝ ամէնուր ներկայացնելու համար գեղեցիկ հիւսք մը կամարներու, վէմերու, ասեղնագործ օդահիւսի (պոռտըրի) մը տպաւորութիւնը ձգելով դիտողին վրայ։ Ամէն ինչ հիւսուած – բանուած ոստայնի մը պատկերը կը պարզէ՝ արքայական դամբարաններէն մինչեւ խորանները, մինչեւ թագադրութեան գահաւորակը։ Պատմութիւնը աշխոյժ ներկայութիւն մըն է այս զոյգ եկեղեցիներուն մէջ, ուր իւրաքանչիւր քար անցեալէն դրուագ մը կը յուշէ եւ ուր ամբողջը արդէն իսկ կը կազմէ պատմութիւնը Անգլիոյ ժողովուրդին։

Պատկառանք անցեալի հանդէպ, որմէ նաեւ աւանդութիւններու ճշգրիտ եւ հետեւողական պահպանում։ Այն ի՛նչ որ այլ երկիրներու մէջ կրնար ժամանակավրէպ ձեւակերպութիւն կամ՝ առնուազն, աւելորդ մանրամասնութիւն նկատուիլ, հոս ան արդէն դարձած եւ վերածուած է բնական երեւոյթը անգլիական առօրեային։ Հինի եւ Նորի շաղկապը անքակտելի օղակի մը նման կ'ուրուագծուի ամէն քայլափոխի։ Փեթիքօթ Լէյնի աղմկարար շուկայէն մինչեւ Պըքինկհեմ պալատի կայազօրի համաչափ շարժումները, պահակախումբերու փոփոխման ժամանակ, անշուշտ, երկար ճամբայ կայ անցնելիք, ժամանակաշրջանի իմաստով։ Սակայն, այդ «երթուղին», որ կը թաւալի դարերու վրայ, կարծես սալայատակուած է ամուր ագուցուած սալաքարերով, որոնցմէ իւրաքանչիւրն իր տեղն ու կշիռը ունի ընդհանրականին մէջ։ Այսպէս է, որ կը ստեղծուի այն տպաւորութիւնը, թէ Մեծ Սուրբ Բարթուղիմէոսի եկեղեցիէն (1123) մինչեւ Պըքինկհեմ եւ դեռ աւելի մօտ ժամանակները, ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմեն, համապարփակ եւ տարածուն պաստառ մը, ուր իւրաքանչիւր մանրամասնութիւն իր ուրոյն դիմագիծն ունենալով հանդերձ, կը նըպաստէ դաշն համաչափութեան ստեղծման։

Սակայն չանտեսենք հիմնականը, պատմութեան գլխաւոր դերակատարը, որ մարդ էակն է անկասկած, այս պարագային ինքը Անգլիացին։ Արդարեւ, ան է որ ստեղծած եւ պահպանած է Անգլիոյ դիմագիծը իբրեւ անցեալ, իբրեւ մշակոյթ, մտայնութիւն, նկարագիր եւ մթնոլորտ։

«Բռնէ հոգիս» ներկայացման մէջ, Շէյքսփիրի Օթելլօն իբրեւ միջավայր ունի Միաց. Նահանգներու հարաւը իր ռօք եւ ճազ երաժշտութեամբ։ Տիպարներէն Եակօն Լոնտոնի բեմին վրայ դարձած է Լուիզիանացիի մը հոգեխառնութիւնը արտայայտող անձ, իսկ ինքը՝ Օթելլօն աւելի շատ կը յիշեցնէ բամպակահաւաք մը, որ կարծես աւելի կը պատշաճի «Ընքըլ Թոմ'ս քապինս»ի միջավայրին։ Մտայնութեան եւ հոգեբանութեան յեղաշրջումը հարկադրած է նոյնիսկ, որ Լոնտոնի բեմերուն վրայ, աւանդական, դասական գործերու կողքին, երեւան գան «Հէր»ն ու «Օ Կալկաթան», սիրերգակ ներկայացումներ, իսկ անդին՝ շարժանկարի սրահներուն մէջ, ցուցադրութեան հանուին տասնեակներով այսպէս կոչուած «Թոյլատու» ֆիլմեր, այլ խօսքով գրաքննութեան մկրատումէ զերծ մնացած ժապաւէններ։ Եւ դեռ երիտասարդութիւնը, որ կ'աղմկէ, կ'եռեւեփի սեռային մոլուցքով... յարգելով միաժամանակ աւանդական թէյի ժամն ու փըպ յաճախելու իր հայրերու սովորութիւնը։

Բարոյական Նորմերու քանդո՞ւմ ուրեմն։ Մի մոռնաք, կ'ըսեն խօսակիցներս, որ Անգլիացիին բարոյականութեան մասին գոյացած ըմբռնումը ստեղծուեցաւ այսպէս կոչուած Վիքթորեան շրջանի գրողներու կողմէ եւ, հետեւաբար, դեռ այդ պատրանքով կը տարուին բոլոր անոնք, որ կը շարունակեն գիրքերուն ապաւինիլ ճանչնալու համար ժողովուրդի մը նկարագիրը։

Լռակեաց, խստակեաց, հանդարտաբարոյ, այլ մանաւանդ՝ փիւրիթէն։ Պատկերացումը եղած է ամբողջական եւ կարծես վճիռը արձակուած է անբեկանելի որոշումով մը։ Այսուհանդերձ, « Պատմութիւն անգլիական գրականութեան » աշխատութեան ֆրանսացի հեղինակը՝ Թէն, երբ ԺԹ. դարու կէսերուն, այսինքն Վիքթորեան շրջանին, կ'այցելէր Անգլիա, փիւրիթէն հասարակութիւն մը գտնելու մտասեւեռումով, պարզապէս «խենթեցաւ» տեսնելով տարբերութիւնը եղած պատկերացումին եւ չոր իրականութեան միջեւ։

Ազգային եռուն կեանքը, պատերազմն ու շարունակական « յեղափոխութիւնը », որ կը կատարուի ամէնուր, դասակարգային եւ ընկերային հարցերը եւայլն, պարզապէս «Ջուրին երեսն» են հանած հասարակական նկարագրին բազմաթիւ երեսները, որոնք, դեռ մինչեւ երէկ՝ ճնշուած եւ քօղարկուած կը մնային աներես։

Ուրե՞մն։ Փոփոխութիւնը հիմնական չէ, կը պնդեն Անգլիացիներ, արտաքին երեւոյթն է, որ այդ տպաւորութիւնը կը ստեղծէ։ Ցամենայն դէպս, Անգլիացիին նկարագրին խորթ կը մնան միշտ յեղակարծ յեղաշրջումները, որով, խօսելով երիտասարդութեան մասին անոնք կը յիշեցնեն իրենց հին խօսքը, թէ հորթը մինչեւ գտնէ գիւղի ճամբան, բաւական յարդ կը թափէ ճամբուն վրայ։

Ըլլալով հանդերձ եռուն ու շարժուն քաղաք մը, արդի տրոփումներով, Լոնտոն կը պահէ միշտ իր աւանդական դիմագիծը, որ կուգայ անցեալէն։

Քարնապի Սթրիթ եւ Պըքինկհեմ փալաս։ Նոր այլ միշտ հին։ Դաշն դիմագիծ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Դաշնակցութիւնը դեռ 14 տարեկան էր այն ատեն, երբ 1904 թուին ուսանող էի Պոլսոյ Ազգ. Կեդրոնական վարժարանը։

Նախակրթարանը աւարտող ուսումնատենչ չափահասները՝ հակառակ փոխադրութեան մեծ դժուարութիւններուն Կեդրոնական վարժարանը կը յաճախէին։

Կ'արժէ յիշել դասակից ընկերներուս մէկ քանին՝ ուսումնական այդ բեղնաւոր շրջանէն։ Վահրամ Թաթուլ, Պօղոս Գէորգեան, Միսաք Մեծարենց, Վահան Ջերազ, Ռաֆայէլ Շիշմանեան, Տիգրան Սիւրմէեան (յետոյ Արքեպիսկոպոս) եւն.։ Կեդրոնականը զբօսավայր ըլլալով դըպրոցին վերնայարկը ընդարձակ խաղարան մը ունէր, ուր կը բարձրանայինք զբօսնելու, եւ երբեմն ալ առանձնացած՝ դասերու վերաքաղ մը ընել, ինչ որ արգիլուած էր։

Բարձրահասակ, մօտաւորապէս 45 տարեկան, թխադէմ ուսուցիչ մը, Կեդր.ի նախակրթարանէն, եթէ չեմ սխալիր՝ Տէր-Ստեփանեան, ինծի մօտեցաւ եւ ցած ձայնով ըսաւ.— Դուն որ ընթերցանութիւնը կը սիրես, հետաքրքրական թերթ մը փոխ կուտամ քեզի որ տունը կարդաս, սակայն ընկերներուդ պէտք չէ ցոյց տաս, եւ ոչ իսկ այս մասին խօսիս, երբ լմնցնես, կը շարունակեմ ուրիշներ տալ։

Զափազանց հետաքրքիր, զբօսանքի պահը լրանալուն պէս կ'իջնեմ դասարան,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ղուկաս էֆէնտի, իր խօսակցին հաստատումէն քաջալերուած՝ երկար տեսութիւն մը ըրաւ օտար երկիրներէ եկող անճանաչ երիտասարդներու աղջիկ տալու վտանգներու մասին։ Ըսաւ թէ անոնց մէջ յաճախ բախտախնդիր, խաբեբաներ կը գտնուին, որ իբրեւ հարուստ ներկայանալով կ'ուզեն վարպետութեամբ հարուստ օրս մը ձեռք ձգել։

— Ես, չիտակը, եզրակացուց, մինչեւ որ երիտասարդի մը ընտանիքը, պատիւը, բարոյականը տեղն ու տեղօք չճանչնամ, աղջիկ չեմ տար իրեն, կ'ուզէ նէ հարիւր հազար ոսկի ունենայ... փարան կարեւորութիւն չունի, մարդս պատիւ, բարոյական ունենալու է։

— Շատ ճշմարիտ կը խօսիս, կրկնեց Արդար էֆէնտի։

Խօսակցութիւնը քիչ մըն ալ տեւեց, յետոյ Ղուկաս էֆէնտի «մնաք բարով» ըսաւ եւ մեկնեցաւ, խորհելով թէ վտանգին առաջքը յաջողած էր առնելու։

Երբ հայր ու աղջիկ առանձին մնացին՝ Արդար էֆէնտի ըսաւ Հերմինէի.

— Կը տեսնե՞ս կեղծաւորը, երկու ժամ առաջ Ռոզիկը աղջիկտեսի կը հանէ Լեւոն Կոկիկեանին ու անկէ ետքն ալ կուգայ հոս մանչը աւրելու, որպէսզի ձեռքէն չառնենք... ատ վարպետութիւնը ինծի չի կրնար կլլեցնել, ես իրմէ առաջ տեղեկութիւններ առի այդ Լեւոնին վրայ, Էլմասի պէս տղայ է եղեր, բոլոր ճանչցողները գովեստը կ'ընեն, տասը տարուան մէջ 30-40 հազար ոսկի շիներ է...

— Քառասուն հազար ոսկի, գոչեց Հերմինէ իր աղուոր աչքերը խոշոր-խոշոր բացած։

— Հապա՛, ամիսը 8-10 հազար ոսկի շիներ է... բարոյական պատիւ կը փընտռէ եղեր, շարունակեց Արդար էֆէնտին, ինք շատ ունի, չի բաւեր, ուրիշներուն վրայ կը փնտռէ, ըսելիք շատ բաներ կան, բայց ինչ որ է...

Նոր ծանօթի մը գալուստը վերջ դրաւ հայր ու աղջկան խօսակցութեան։

ԳԼՈՒԽ Գ.

Հետեւեալ օրը, Երկուշաբթի, Ղուկաս էֆէնտի գործի չգնաց, վճռական այցելութեան օրն էր եւ թէեւ կէսօրէն ետքը պիտի երթային Պրիսթոլ պանդոկը, բայց ինքը ուզեց, որ առտուընէ տունը գըտնուի, ամէն մանրամասնութիւններուն անձամբ հսկելու համար։

Արդար էֆէնտիի հետ տեսակցութենէն ի վեր շատ ջղագրգիռ վիճակ մը ունէր։ Գիշերը, իրենց խօսակցութիւնը մանրամասնօրէն պատմած էր կնոջը, որ ինքն ալ դող ելած էր այդ անակնկալ մրցակիցէն։

Հերմինէ ապահովապէս շատ աւելի գեղեցիկ էր, քան թէ իրենց աղջիկը, թէեւ անկէ մէկ տարու մեծ։ Բաց ատի, կրթութիւնը Սէօռերու վարժարանը առած ըլլալով Ֆրանսերէն շատ լաւ կը խօսէր, աւելի փարիզեան հով մը ունէր, մանաւանդ որ իր ծնողքին հետ Եւրոպա ճամբորդած եւ մէկ քանի ամիս Փարիզ անցուցած էր։ Իսկ իրենց Ռոզիկը աւելի անգլերէնի մէջ քաջ էր։ Այս մանրամասնութիւնները ծանրակշիռ համեմատութիւններ կ'առնէին իրենց մտքին մէջ։ Ու յետոյ, Արդար Սմսարեա աւելի հարուստ էր, աղջիկ մը եւ մանչ մը միայն ունէին եւ կրնար, ի պահանջել հարկին, 7-8 հազար ոսկի դրամօժիտ տալ աղջըկանը։

Խեղճ Թագուհի հանըմին քունը չտարաւ մինչեւ առտու։

Արդեօք անոնք ալ իրենց աղջիկը Լեւոնին տալու կ'աշխատէի՞ն, կը մտածէր, արդեօք արդէն աղջիկնին ցոյց տուա՞ծ են... բայց այն ատեն ինչո՞ւ համար այնքան սիրալիր վերաբերում մը ունեցած էին Լեւոն եւ իր մայրը՝ իրենց հետ։

— Վաղը ամէն բան յայտնի կ'ըլլայ, վճռեց վերջապէս։

Ղուկաս էֆէնտին ալ իր կնոջ չափ մըտատանջութեան մատնուած էր, բայց իբրեւ էրիկմարդ աւելի պաղարիւն ու կոռովի, փոխանակ անձկութեան մատնուելու, կռուի կը պատրաստուէր, յաղթահարելու համար թշնամին, եթէ յարձակում գործէր։

— Եթէ իմանամ որ այս գործին մէջ քիթերնին խօթել կ'ուզեն, իրաւ որ բոլոր աղտոտութիւնին մէջտեղ կը հանեմ, յայտարարեց Ղուկաս էֆէնտի իր կնոջ, երբ առտուն կրկին խօսք բացուեցաւ Արդար էֆէնտիի եւ իր աղջկան մասին։

Բայց այս մարտաշունչ սպառնալիքը կարող չեղաւ մեղմել կամ հանդարտեցնել կնոջ մտատանջութիւնները, որովհետեւ, տիկին Թագուհի կը զգար, որ եթէ զիրար աղտոտելով պայքար պիտի մղէին, Սըմսարեանի ձեռքն ալ բաւական զօրաւոր զէնքեր կային իրենց դէմ գործածելու համար։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ծալելով փոքր այս թերթին ծալքերը գրասեղանիս դարակին մէջ կը բանամ, եւ հապճեպով արագ ակնարկ մը կը նետեմ, զանազան բառերու կը հանդիպիմ, որովհետեւ կարելիութիւն չունիմ աղատօրէն կարդալու։ Բանտ, Ջարդ, Դաշնակցութիւն, ֆէտայի, կոմիտէ, եւ ահա աղդարար զանգակը կը հնչէ, դասի պահն է։ Արագօրէն թերթը ծալելով տաբատիս գրպանը կը սահեցնեմ։

Ի՞նչպէս աւարտեցաւ դասը չեմ գիտեր, որովհետեւ միտքս տրորուած էր, հետաքրքրութեանս չկարողացայ գոհացում տալ։

Թերթը խմորատիպ անունն է Դրօշակ։ Դպրոցէն դուրս, երբեմն ծանօթներէ կ'իմանայինք թէ Հայեր կը ձերբակալուին, կը բանտարկուին, կամ կը մեռնին...։ Խորհեցայ տարտամօրէն թէ մի գուցէ թերթը նմանօրինակ դէպքերով կը զբաղի, եւ տուն վերադարձիս ազատօրէն կարդալով՝ վերահասու եղայ հայաբնակ գաւառներու մէջ տեղի ունեցող խժդժութիւններուն, աւելի ահաւոր քան թէ Պոլիս։

Կ'ենթադրէի թէ այս տեսակ հարցերով զբաղող միութիւն մը կամ կոմիտէ մը գոյութիւն ունի (Հ. Յ. Դ.) թէ Պոլիս եւ թէ գաւառները կը կազմակերպէ եւ ֆէտայիներ կը հասցնէ, պաշտպանելու համար անզէն ժողովուրդը։ Այսքան մը միայն կարելի եղաւ, իմ չափահասութեանս մօտաւորապէս հասկնալ թերթին ուղղութիւնը եւ կատարածները։ Կարդալով նաեւ թերթը՝ ներքնապէս սարսուռ կը զգայի, թէեւ չէի կրող փորձել, կատարեալ տեղեկութիւններու համար ուրիշ մը դիմել, քանի որ խոստացած էի գաղտնապահ ըլլալ։ Երկու կամ երեք անգամ եւս պատեհութիւնը ունեցայ վերոյիշեալ ուսուցչին հանդիպելու, որ զգուշացուց զիս՝ այս նիւթին մասին չխօսիլ, ու անկէ յետոյ այլեւս հետքը կորսնցուցի։ Ամէն անգամ որ թերթը ձեռք կ'առնէի, պատրանք մը զիս կը ներշնչէր, կարծելով թէ հալածուողներու եւ կամ ֆէտայիներու շարքին մէջ գտնուէի։ Համբերեան այդ սարսափի օրերուն, երբ ծնողքները վախ կայ ըսէին, իր լռելեայն իմաստը ունէր, բանտ կամ ջարդ...

Հայրս իրիկունները երբ տուն կը մտնէր, շատ բաներ ունէր ըսելիք, սակայն կը զգուշանար վախնալով մեր անփորձութենէն։ Չափահաս տարիքին Մ. Փորթուգալեանի աշակերտած եւ ուշիմութիւն ցոյց տալուն «Հայաստան» մակդիրը դրած էր անոր անունին։ Սիրտը կ'եռեփէր եւ հանդստանալու համար անմահ Միքայէլ Նալպանդեանցի յեղափոխական խօսքերը մեղմօրէն կ'երգէր։

Ես անբաբբառ մի մանուկ
Երկու ձեռքս պարզեցի
Եւ իմ անզօր թեւերով
Ազատութիւն գրկեցի։

Այս երգը իր կեանքին եւ իր թաղուն սրտին պատմութիւնն էր, արտայայտութիւնը ձեւ մը որ կը դոհանար յաղթական հերոսի մը պէս։ Բարեբախտաբար սուր հոտառութիւնը անշշուկ մեզ մղեց որ գտնենք ուրիշ Դրօշակկիր ընկերներ, եւ հալածանքի այդ օրերուն՝ քարիւղի լամբին աղօտ լոյսին ներքեւ Հ. Յ. Դ. գիշերային ժողովներուն մասնակցէինք, հերթական կարգով ընկերներու տան մէջ։ Ամէնքս ալ երիտասարդ, չէինք կրնար զսպել մեր ցասումը, կ'ընդվզէինք, կ'ըմբոստանայինք եւ անէծք կը կարդայինք այսօրուան եղբայրական ? Թուրքին։ Երբ պատահէր, որ ծխախոտի մաքսանենգ Հայեր, գիշերուան մէջ ոստիկանը կամ պետը սպաննէին՝ մեր ուրախութիւնը սահման չէր ունենար։

Օրերը եւ տարիները կ'անցնէին, եւ մենք կը խմորուէինք եւ կը դաստիարակուէինք Հ. Յ. Դ. շունչով, եւ անոր հընոցին մէջ կը կաղապարուէինք։

Այս կերպով սկսանք սորվիլ Հ. Յ. Դ. հաւատոյ հանգանակը։

Եւ ահա 1908... Օսմանեան ազատութիւն։ Թէ ի՞նչ բերաւ այդ ազատութիւնը։ Ատանայի մէջ երեսուն հազար Հայեր ջարդուեցան... ազատօրէն։ Յետադիմականները (Շէրիաթ) օրէնսդրութիւն կը պոռային, ազատութիւնը «կեավուր»ի գործ է կ'ըսէին։

Ազատութեան այս շրջանին էր, որ ճանչցանք եւ ծանօթացանք մեր անզուգական նահատակ ընկերներուն, Ակնունի, Վռամեան, Խաժակ, Զաւարեան, Վարդգէս, Զօհրապ եւ տակաւին շատ շատեր, որ եկան խանդավառել, յուսադրել եւ ոգեւորել Հայութիւնը։ Կուսակցամարտ։

Այս շրջանին Կէտիկ Բաշայի Ազգ. երկսեռ վարժարանը ուսուցչական պաշտօնի կը կոչուիմ, տնօրէնութեամբ Ներսէս Զաքարեանի (Նահատակուած), քաղաքական ժողովի անդամ եւ Հնչակեան։ Թաղին շարքայինները դժգոհութեան ձայն կը բարձրացնեն տնօրէն Զաքարեանի դէմ, թէ ինչո՛ւ համար հնչակեան ուսուցիչներու փոխարէն՝ դաշնակցական ուսուցիչի մը վստահիլ, թաղին երկսեռ մանուկներու ուսման եւ դաստիարակութեան գործը։

Պէտք է վտարել։

Նկատի չունիմ, կ'ըսէ տնօրէնը անոր կուսակցական հանգամանքը, պաշտօնակիցս իմ աջ բազուկս է, խղճամիտ եւ նուիրուած իր պաշտօնին։ Չորս տարի վերջ միայն ակամայ հրաժարած էի պաշտօնէս, 1914ի ընդհ. պատերազմին զինուորագրուելով՝ հետեւելու համար Բերայի սպայից վարժարանի դասախօսութեանց։

Ուսուցչական շրջանիս էր, որ ձեռնարկեցինք «Ասպարէզ» լսարանական միութիւնը կազմել՝ Դաշնակցութեան դրօշին տակ։ (Ընդարձակ գործունէութեան մասին տես «Յառաջ» 15-11-1963)։

Չափահաս եւ երիտասարդներ կուգային մկրտուիլ Հ. Յ. Դ. աւազանին մէջ։

1915ին պիտի ըլլար Հայութեան դարհուրելի սպանդը, մեր տարեգրութեան մէջ աննախընթաց եւ կանխամտածուած ցեղասպանութեան ծրագիրը։

Ձերբակալեցին «Ասպարէզ»ի վարչութեան ատենապետ փաստաբանական կաճառի անդամ, Հ.Յ.Դ. նուիրեալ Սեբաստացի Պօղոս Դանիէլեան եւ Յարութիւն Գօնեալեան եւ իրենց ծննդավայրը կախաղան բարձրացուցին։

Տողերս գրողը՝ «Ասպարէզ»ի ատենադպիր, կառավարութեան փնտռուքները անհետեւանք կը մնան ռազմաճակատ ղրկուած ըլլալով, որպէս պահեստի ըսպայ Թուրք բանակին։

Հ. Յ. Դ. անցնող ութսուն տարիներուն, առանց վհատելու եւ պինդ փարած իր դաւանանքին եւ գաղափարականին, հակառակ իրեն դէմ բացուած պայքարին, հալածանքներուն եւ կախաղանին, աննկուն եւ յարատեւութեամբ, նոր խանդով եւ աւիւնով կը հետապնդէ մեր Ազգ. դատը, իր հետ ունենալով սփիւռքի նոր երիտասարդութիւնը, իտէալը, Միացեալ, Անկախ եւ Ազատ Հայաստան։

Ազատութեան մէջ է միայն, որ մարդ ազատ կը շնչէ, Անկախութիւնն է միայն, որ մարդը գերութենէ կ'ազատէ։ Կուգայ այն օրը՝ երբ Հ. Յ. Դ. հաշուեյարդարի կը նստի, սարքելով Նոր Նիւրէնպէրկը, վճռելու համար Հայութեան արիւնի եւ ինչքի հատուցումը, վերստին հռչակելով եւ վերստանալով՝ Ազատութիւնն ու Անկախութիւնը։ Հաշուեյարդարի օրն է, որ Սեւրի դաշնագիրով անկորնչելի մուրհակը, ինչպէս նաեւ դաշնակից պետութեանց եւ անոնց ներկայացուցիչներուն արդար եւ ականատեսի վկայութիւնները, որոնց թղթածրարները պահուած կը մընան տակաւին պետական դիւանատուներու մէջ, անհերքելի փաստեր են կանխամտածուած ցեղասպանութեան։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը վճռակամ եւ քաղաքական հասունութեամբ փարած է Հայկական Դատին, ու կ'աշխատի յարատեւութեամբ պայենական երազը իրականացնել։

Պատմութիւնը նոյնն է խորքին մէջ, մեր սեփական եւ հաւաքական ուժն է, որ ծունկի պիտի բերէ արիւնարբու թըշնամին, որպէսզի ծագի Ազատութեան եւ Անկախութեան կենարար լոյսը։

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԱՒՐԻԶԻ նորակառոյց «Ծերունի Գասպարեան» մանկապարտէզի դահլիճին մէջ, Դեկտեմբեր 17ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի տօնակատարութիւնը, ի ներկայութեան Ատրպատականի թեմի առաջնորդական տեղապահին, ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներուն, ընկերներու եւ համակիրներու ստուար բազմութեան։ Օրուան բանախօսն է եղած ընկ. Ժ. Ղարիպեան։

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ պաշտօնական բացումը կատարուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան, ի ներկայութեան Հայրապետական Պատուիրակ Բարգէն Արք. Ապատեանի, Հայ Կեդրոնի Վարչութեան լրիւ կազմին՝ նախագահ ազգային բարեբար Եդ. Սէֆէրեանի գլխաւորութեամբ, ինչպէս նաեւ կուսակցական մարմիններու ընկերներուն։ Բարգէն Արք. իր անհուն գոհունակութիւնը յայտնած է, որ Հայոց եկեղեցիի եւ ազգային շէնքին ճիշդ կողքին կը ստեղծուի գաղափարական տուն մը, որ պիտի ծառայէ հայ ժողովուրդի ընդհանրական նպատակներուն՝ լաւագոյն ապագայի ձգտումով։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մեռած է Գէորգ Սեպուհ, Զօր. Սեպուհի զաւակը։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Յունուար 7ին բացումը կատարուած է ծանօթ նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի հնդկական ոմնանկարներու ցուցահանդէսին։ Ողբացեալ արուեստագէտը, Հնդկաստանի եւ Սէյլանի վիմափոր տաճարներուն մէջ տքնաջան աշխատանք տանելով, վերարտադրած էր հոն գտնուող որմնանկարները։

«ԷՍԱԵԱՆԻ ՕՐ»

Էսաեան Լիսէի Տնօրէնութիւնը կը հաղորդէ որ, Ս. Ծննդեան Ուխտօրէքը «Էսաեանի Օր»ը եղած է իր հիմնադրումէն սկսեալ, եւ 75 տարի անխափան նոյն օրը կամ մօտաւոր Կիրակին Էսաեանցիք ոգեկոչած են իրենց վարժարանի մեծանուն հիմնադիրներուն Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Էսաեաններուն ինչպէս եւ իրենց յաւէտ բաժնուած ուսուցիչներու եւ ընկերներու անթառամ յիշատակը։

Պոլսոյ Էսաեանցիք կը պատրաստուին խմբական ճաշով մը տօնելու Էսաեանցիներու այս նոր տօնը, յառաջիկայ 17 Յունուարին Փարք Օթէլի մեծ սրահին մէջ։

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան վարչութիւնս ցաւով կը նշէ որ, այս տարի հաւաքական ճաշի մը կազմակերպութիւնը իր կամքէն անկախաբար ուշ մնացած ըլլալուն, այժմէն կը խոստանայ յառաջիկայ տարուան համար ժամադրուիլ։

Այնուամենայնիւ կը թելադրէ բոլոր Էսաեանցիներուն եւ համակիրներու 17 Յունուարի ցերեկուան ճաշին ժամը 13,30ին, բաժակ բարձրացնել անոր յաբատեւման ու վերակենդանացնեն իրենց դպրոցի ամէնէն անոյշ յիշատակները։

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ԵՒ
ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ռոստով բաճկոնակը կոճկեց, սուրը պնդեցուց եւ գլխարկը գլուխը քաշեց։

— Ես քեզ կ'ըսեմ որ քսակը պիտի գտնուի, պոռաց Դէնիսով, ծառային ուսերէն բռնելով եւ պատէ պատ զարնելով։

— Դէնիսով, թող տուր ծառան։ Ես գիտեմ թէ ո՛վ վերցուց, ըսաւ Ռոստով դրանը մօտենալով եւ աչքերը գետնէն չվերցնելով։

Դէնիսով կանգ առաւ, մտածեց եւ հասկնալով Ռոստովին միտքը, բռնեց անոր ձեռքէն։

— Յիմար բաներ մի ըսեր, գոռաց ան այնպէս ուժգին, որ վզին եւ ճակատին երակները չուանի պէս ցցուեցան։ Ես քեզ կ'ըսեմ որ դուն խելքդ թռցուցեր ես. ես այդ թոյլ չեմ տար։ Քսակը հոս է. այս անպիտանին կաշին կը քերթեմ, եւ քսակը հոս կ'ըլլայ։

— Ես գիտեմ թէ ով վերցուց, կրկնեց Ռոստով դողդոջուն ձայնով դրան մօտենալով։

— Իսկ ես ձեզ կ'ըսեմ, չհամարձակիք այդպէս բան մը ընել, գոչեց ան եւ իւնկերին վրայ վազեց, թող չտալու համար դուրս ելլել։

Բայց այնպիսի չարութեամբ ձեռքը քաշեց ազատեց, որ կարծես, Դէնիսով իր ամէնէն մեծ թշնամին էր, եւ չիփ-չիտակ անոր աչքերուն նայեցաւ։

— Ըսածդ աղէկ կը հասկնա՞ս, ըսաւ ան երերուն ձայնով մը, ինձմէ զատ ուրիշ մարդ չկար սենեակին մէջ։ Ուստի եթէ ան չէ, հետեւաբար...

Չկրցաւ ըսելիքը վերջացնել եւ սենեակէն դուրս վազեց։

— Է՛, սատանան տանի քեզ ալ, ամէնքդ ալ։

Ռոստովի ականջին հասան Դէնիսովի վերջին խօսքերը։

Ռոստով Տելեանինին բնակարանը դընաց։

— Տէրս հոս չէ, վարչատուն գնաց, ի՞նչ է պատահեր, ըսաւ Տելեանինին ծառան զարմացած դիտելով Ռոստովի յուզումէն այլայլած դէմքը։

— Բան չկայ։

Վարչատունը Զալցէնէկէն երեք մղոն հեռաւորութիւն ունէր, Ռոստով առանց տուն մտնելու, ձին հեծաւ եւ վարչատուն գնաց։ Վարչատունը գտնուած գիւղը՝ ճաշարան մը կար, ուր սպաները կ'այցելէին։ Ռոստով չիտակ այդ ճաշարանը գնաց, պատշգամին քով Տելեանինին ձին կեցած էր։ Ճաշարանին երկրորդ սենեակին մէջ սպան նստած էր սեղանի մը առջեւ, որուն վրայ պնակ մը խորոված եւ շիշ մը գինի դրուած էր։

— Դուք ալ եկաք, պատանեակ, ըսաւ ան ժպտելով եւ յօնքերը վեր քաշելով։

— Այո, ըսաւ Ռոստով, կարծես այդ բառը արտասանելը իրմէ մեծ դժուարութիւն կը պահանջէր, եւ քովի սեղանին քով նստաւ։

Երկուքն ալ լուռ էին. սենեակին մէջ երկու գերմանացի եւ ռուս սպայ մը կար։ Ամէնքն ալ լուռ էին եւ ականջ կը դնէին դանակներուն եւ պնակներուն շշշոցի եւ սպայի մը բերնի ճփճփոցին։ Երբ Տելեանին նախաճաշը վերջացուց, գրպանէն քըսակը հանեց, բարակ ճերմակ մատներով օղակը քաշեց, ոսկի մը հանեց եւ յօնքերը վեր քաշելով սպասաւորին տուաւ։

— Խնդրեմ, շտապեցէք, ըսաւ։

Ոսկին նոր էր. Ռոստով ոտքի ելաւ եւ Տելեանինին մօտեցաւ։

— Խնդրեմ, թոյլ տուէք քսակնիդ նայելու, ըսաւ ան ցած, հազիւ լսելի ձայնով մը։

Թափառկոտ հայեացքով, բայց վեր քաշած յօնքերով Տելեանին քսակը տըւաւ։

— Այո, աղուոր քսակ է... այո... այո... ըսաւ ան եւ յանկարծ գունատեցաւ։

— Նայեցէք, պատանեակ։

Ռոստով առաւ քսակը եւ դիտեց մէջը եղած ստակներն ու Դելեանինը։

Սպան չորս կողմը կը նայէր եւ յանկարծ շատ ուրախ ձեւ մը առնելով։

— Եթէ Վիէննա ըլլայինք, ամէնքն ալ կը ծախսէի, բայց հոս, այս խեղճ ու կրակ քաղաքներուն մէջ, ի՞նչ բանի համար ծախսես։ Դէ, տուր, պատանեակ, ես պիտի մեկնիմ։

Ռոստով լուռ էր։

— Իսկ դուք ինչո՞ւ համար եկաք, նախաճաշելո՞ւ։ Կանոնաւո՞ր ճաշ մը ընելու, շարունակեց Տելեանին, դէ, տուէք։

Ձեռքը երկնցուց եւ քսակը բռնեց։ Ռոստով ձգեց։ Տելեանին քսակը առաւ, գրպանը դրաւ եւ յօնքերը անհոգ կերպով վեր քաշեց, իսկ բերանը թեթեւակի բացուեցաւ, կարծես կ'ըսէր. «Այո, այո, քսակս գրպանս կը դնեմ, այդ չափազանց բնական բան մըն է, եւ ատոր ոչ ոք կըրնայ խառնուիլ»։

— Հը՞, ի՞նչ կայ, պատանի, ըսաւ ան հառաչելով եւ վեր քաշած յօնքերուն տակէն Ռոստովի աչքերը դիտելով։

Աչքերուն լոյսը ելեկտրական կայծերու արագութեամբ սկսան վազել Տելեանինին աչքերէն դէպի Ռոստովին աչքերը եւ ընդհակառակն, ու այս ամէնը մէկ երկվայրկեանի մէջ։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(83 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ճերմակեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 12ին, 78 տարեկանին:

Մարմինի փոխադրութիւնը կը կատարուի Շաբաթ (Յունուար 16) առաւօտ ժամը 10,30ին Վիլիէ լը Պէլ Շառլ Ռիշէ հիւանդանոցէն եւ թաղումը կը կատարուի ժամը 11,15ին Փանթէնի գերեզմանատունը, մուտք՝ գլխաւոր դռնէն:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի (17 Յունուար) Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն 1920ի Մարաշի նահատակներու յիսուներորդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ այդ յիշատակի արարողութեան:

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը, ինչպէս նաեւ այրի Տիկին Ազնիւ Տէր-Սահակեան, այրի Տիկին Մանուշակ Տէր-Սահակեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիրուհի Կէլկէլեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ողբացեալ պաշտօնակցին, իրենց որդւոյն, ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐՏԻԿ ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, 17 Յունուար Ս. Յովհաննու Կարապետի տօնին առիթով, յաւարտ պատարագի՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցաշէն բարերար ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համայն ննջեցելոց համար:

« Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի »:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 18,30ին տեղի կ'ունենայ Տիեզերական աղօթքի օրը Շաւիլի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ: Քրիստոնեայ բոլոր եկեղեցիներու կարգին Հայերն ալ կը մասնակցին իրենց աղօթքներով: Շաւիլի եւ շրջակայի հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիրուն Լերթողեան եւ Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Որբերու Օգն. Մարմնին Արմենակ Տապաղեանի մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Սիրուն Լերթողեան եւ Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան 150 Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէրին Տիկին Վեհանոյշ Ջըրքաշեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Արմենակ Տապաղեանի մահուան տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Ջրուանդեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Վեհանոյշ Ջրքաշեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ջրուանդեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 40 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, Յունուար 15ին Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

Կը ներկայացուի «ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ» զուարթ օփերէթը (4 արար):

Կը մասնակցին երիտասարդ եւ կարող ուժեր, ընկերակցութեամբ հայկական նուագախումբի:

Մուտքը 15 եւ 10 ֆրանք:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 14,30ին 6րդ Թաղապետարանի սրահը, փլաս Սէն-Սիւլփիս:

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ շրջանի իր մասնաճիւղերուն:

Յայտագիրը պատրաստուած է արուարձաններու եւ կայանի երախաներուն կողմէ:

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հապիտներ (ֆլուն):

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Նախընթրիք կը բաժնուի երախաներուն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊՈՒՖԷ

ՕԹՈՔԱՌԵՐՈՒ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼԷՆ ժամը 14ին, Փուէն տիւ Ժուռէն, կը հանդիպի հայկ. դպրոցը եւ օթոպիւսի կայանները:

ԻՍԻԷՆ, ժամը 13ին Փլաս Լիոն Պլումէն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ, ժամը 13ին, Փլաս Քառնոյէն:

ՍԵՒՐԱՆԷՆ ժամը 13ին, 20 Ռիւ Ֆելիքս Ֆօռ եւ 13,15ին 56 Ավընիւ տը Լիվրի:

ԱՐՆՈՒՎԻԼԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին Հայոց եկեղեցիէն եւ Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպր կը հանդիպի ժամը 13,45ին:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէն Ժըլիէն Տիկին Հայկանոյշ Գրիգորեան 10 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Ամանորի առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ընթերցասէր մը մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տոքթ. Մ. Գոհարեանի (Վալանս):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները, եկեղ. կից Ազգ. Տան նոր շէնքի շինութեան հաշւոյն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

Ճնկորեան ընտանիք 10.000 Ֆր., Մարտիրոս Ազըլեան ընտանիք 5000, Յ. Եազըճեան ընտանիք 1000, Ոմն 1000, Տէր եւ Տիկին Մ. Աճէմեան 500, Տէր եւ Տիկին Վ. Վարդանեան 300, Տէր եւ Տիկին Ա. Մաղաքեան 200, Պր. Ա. Ռաֆայէլեան 150, Տէր եւ Տիկին Յ. Դաւիթեան, Գարակէօզեան եղբայրներ, Պր. Ֆ. Սաթրճեան եւ Տիկին Թագուհի Բաղումեան 100ական, Պասրաշեան ընտանիք 50, այրի Տիկին Ա. Զաքոյեան 20, Պօղոսեան ընտանիք 7200 Ֆրանք:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին:

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ կարգ մը մանկական անակընկալներ: Կը խնդրուի սիրելի հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը:

Պիտի բեմադրուի ճիշդ վերոյիշեալ ժամուն: Արդ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Աւանդական կաղանդ պապան պիտի բաշխէ նուէրներ սրահի մէջ գտնուող բոլոր տղոց:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 24, ժամը 3ին նախկին Սերֆլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Պոլ. Օտտոյի մասնաճիւղին, Յունուար 17, ժամը 15ին, եկեղեցիի սրահին մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին:

Խմբերգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ նուէրներ բոլոր պզտիկներուն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուարդ Տէր-Թոմայեանէ 100 Ֆր. Ամանորի առթիւ, ինչպէս նաեւ Պր. Անդրէաս Պօյաճեանէ 20 Ֆր. Մանան Եղիայեանի մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները, իրենց սովորական հաւաքատեղին՝

Ուրբաթ 15 Յունուար, Հայաստան խումբ:

Շաբաթ 16 Յունուար, Քրիստափոր ենթակոմիտէ:

Կիրակի 17 Յունուար, Նիկոլ Դուման խումբ:

Կիրակի, 17 Յունուար, Վարուժան խումբ:

Կիրակի, 17 Յունուար, Համազասպ խումբ:

Չորեքշաբթի 20 Յունուար, Շաւարշ Միսաքեան խումբ:

Շաբաթ 23 Յունուար, Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր:

Կիրակի 24 Յունուար, Գէորգ Չաւուշ խումբ:

Շաբաթ 30 Յունուար, Զաւարեան ենթակոմիտէ:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ Պր. Պօղոս Ֆրէնկեանի կը կազմակերպէ իր

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Էքօլ Նորմալ տը Միւզիք, Սալ Կորթօ, 78 Ռիւ Քարտինէ, Մէթրօ Մալզերպ
կիրակի Յունուար 17 ժամը 16ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ հետեւեալ արուեստագէտներու.—

Օր. ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՍ (դաշնակահարուհի, Լիսանս տէ Քոնսեր Էքօլ Նորմալ տը Միւզիք)

Տիկ. Հ. ԽՏԸՇԵԱՆ - ԼԱՇԱՍԱՆՑԸ (դերասանուհի, հայկ. և ֆրանսական բեմերու)

Օր. ԺՕԶԷ ՎԵՄԵԱՆ, (սոփրանօ Օփերայէն)

Տիկ. ԷՎԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ (պարուսոյց Երեւանի դպրոցէն վկայեալ)

Օր. ՍՈՆԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (Պուքրէշի Երաժշտանոցէն)

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ (ջութակահար, երկու առաջին մրցանակ Փարիզի Երաժշտանոցէն)

Պ. ՓԵԹԵՐ ՆԻՔՈԼՈՎ (թէնոր Փարիզի Երաժշտանոցէն):

Մասնակցութեամբ Միութեան Երիտասարդաց Թատերախումբի դերակատարներու Օր. Վիքի Մոստիչեան, Ագապի Պալեան, Անի Քէշիշեան, Ժիւլիէթ Տէմիրեան, Պ. Պ. Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Գէորգ Թէրզեան, Սերգօ Մոստիչեան, Աբգար Մարտիրոսեան:

Խօսնակ՝ Պր. ԱՐԱ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել Տիկ. Մարգարեանի, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 15, 10 եւ 5 Ֆ.

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՑԵԼ ԱՄ ԶԷ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25ԷՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5

Մեկնում, Յունուար 25, ժամը 22,10 Կառ տը լ'Էսթէն Արլպերկ - Էքսփրէսով եւ ժամանում Ցել ամ Զէ ժամը 14,15ին:

Հաստատում Ֆիշըր Վիրթ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք - պաղ ջուր, տուշ, խնամուած ճաշ:

Բարձրութիւն 758 մեթր, շատ յարմար յոգնած մարդոց համար, կլիման մեղմ է, քաղաքը պաշտպանուած ըլլալով շրջակայ լեռներով: Շրջանը ունի դահուկի ճիւղուղիներ (փիսթ) սկսնակի եւ վարժ մարդոց համար:

Մասնակցութիւն 465 ֆր.

(երթուդարձ ճամբորդութիւնը եւ պանդոկ ու ճաշ (առանց խմիչքի)

Կանխավճար՝ 100 ֆրանք

մնացեալը Յունուար 20էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie pa la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Նոր Տարուան եւ «Նոր Հաճըն» աւանի հիմնադրութեան 12րդ տարեդարձի առթիւ, 17 Յունուար Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը մէկուկէսին, ճաշարան Օփերա-Լաֆայէթ, 80, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ: Ճաշագին 20 Ֆրանք:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտխիլլէի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ - ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Պատրաստուեցէք եւ այժմէն ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 17ի Կիրակին ժամը 17էն մինչեւ կէսգիշեր, բոլորիդ ծանօթ Ֆարոյի սրահներուն մէջ, 71 Պուլվար Շարլ-Լիվոն, Մարսէյլ:

Մուտքը ապահովելու համար դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37 պիս, Ռիւ Թիւպանօ, Պ. Եավէրի գրասենեակը հեռաձայն 20-26-74:

Կերուխում, խրախճանք, պար
Ընտիր օրքէսթր

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 16 JANVIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12015

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.015

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՍԻ ՆՇՈՅԼՆԵՐ

—o—

Ցառաջիկայ Փետր. 5ին կը վերջանայ արաբեւիսրայելեան հրադադարի երկրորդ եռամսեան:

Տենդոտ գործունէութեան լծուած է քաղաքական աշխարհը՝ պայմանաժամը լրանալէ առաջ համոզելու համար կողմերը, որ երկարաձգեն հրադադարը՝ մինչեւ հաշտութեան բանակցութեանց համար նպաստաւոր պայմաններու ստեղծումը:

Հակառակ պարբերաբար երկուստեք հրապարակ նետուած ռազմաշունչ արտայայտութեանց, ստոյգ է, որ կողմերէն ո՛չ մէկը կը փափաքի վերսկսիլ պատերազմը:

Անցեալի փորձերը կը վկայեն, որ ո՛չ մէկ վիճելի խնդիր կը լուծուի պատերազմով: Ծաղաղ բանակցութիւններն ու փոխադարձ զիջումներով ձեռք բերուած խերհասկացողութիւնները լաւագոյն ձեւն են դրական արդիւնքի հասնելու:

1967 Յունիսէն ի վեր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ տիրող քաղաքական ու տնտեսական տագնապէն շահողներ չկան. տուժողներ կան միայն: Լարուած վիճակը, պատերազմի վախը, անստոյգ վաղորդայններու մտատանջութիւնը ջլատած են մարդոց ուժերը: Խախտած է վստահութիւնը: Վտանգուած՝ ֆիզիքական ապահովութիւնը: Վե՛րջ պէտք է տալ ստեղծուած անդոհալից կացութեան: Վերահաստատել խաղաղութիւնն ու վերականգնել բնականոն կեանք: Ի շահ բոլորին:

Այս մտահոգութիւններն են, որ վերջապէս յոյսեր կը ներշնչեն արաբեւիսրայելեան անլուծելի վէճին ելք մը գտնելու համար:

Երեքուկէս տարիէ ի վեր մեծ փոփոխութիւններ առաջ եկած են մտայնութեանց մէջ: Ինչ որ անընդունելի կը նըկատուէր երէկ, այսօր խաղաղ բանակցութեանց նիւթ կը դառնայ:

Դէպի հաշտարար լուծում կարեւոր քայլ մը առնուեցաւ այն օրը, երբ Իսրայէլ վերջապէ՛ս համակերպեցաւ ընդունելու ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 22 Նոյ. 1967ի ծանօթ բանաձեւը, որուն կառչած են Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնն ու Յորդանան, գլխաւոր վնասուողները վեցօրեայ պատերազմէն:

Բանաձեւը կը պահանջէ Իսրայէլի կողմէ գրաւուած հողերուն պարպումը:

Այս նախապայմանը չէին ուզեր գործադրել Իսրայէլացիք, մինչեւ որ երաշխաւորութիւն չստանան թէ իրենց երկրի սահմանները պիտի ապահովուին արաբական յարձակումներու դէմ:

«Ապահով սահմաններ»ու մեկնաբանութիւնը նոյնը չէ կողմերուն համար: Արաբները տրամադիր չեն նոր հողեր զիջելու Իսրայէլի, այն առարկութեամբ որ ամէն անգամ (1956ին եւ 1967ին) Հրեաներն էին արաբական հողերուն վրայ յարձակողները: Չեն ուզեր հրաժարիլ նաեւ Երուսաղէմի արաբական մասէն:

Բանաձեւը պայման կը դնէ նոյնպէս Իսրայէլի ճանաչումը Արաբներուն կողմէ իբրեւ անկախ պետութիւն:

Սահմաններու որոշման եւ ապահովութեան հարցերը սերտօրէն կապուած են Իսրայէլի իրաւական ճանաչման հետ: Կանաչ սեղաններու առջեւ երկար պիտի ծեծուին այս խնդիրները:

Անգործութեան երկար շրջանէ մը ետք, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին ներկայացուցիչը՝ Կիւննար Եարինկ օրուան մարդն է դարձած առենէ մը ի վեր:

Կը թուի թէ վերջին օրերու իր անձնական շփումները շահակից մեծ ու փոքր պետութեանց պատասխանատուներուն հետ որոշ չափով դիւրացուցած են իր աշխատանքները եւ ճամբայ հարթած դէպի նախնական խօսակցութիւններ կողմերու միջեւ, իր միջնորդութեամբ:

Արդար, պատուաբեր ու տեւական խաղաղութեան մը համար յոյսի նշոյլներ կ՚ուրուագծուին Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական հորիզոնին վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՔ ՄԻՇՏ ԿԸ ՀԱԼԱԾՈՒԻՆ

Յորդանանէն ետք, Լիբանանի մէջ է որ Պաղեստինցիք կը հալածուին այս անգամ իսրայէլեան ուժերու կողմէ: Հաւանաբար սահմանէն 50 քիլոմեթր ներս Սայիտի (նախկին՝ Սիտոն) եւ Սուրի (Տիւրոս) միջեւ գտնուող պաղեստինեան կայանները, ոչ մէկ վախ ունէին թէ կրնան յարձակման ենթարկուիլ: Բայց Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը կէս գիշերէն ժամը 2, իսրայէլեան քոմանտոները ներս մտած են եւ յարձակումէն ետք ալ Իսրայէլ վերադարձած: Իրազեկներու համաձայն, յարձակումը իր ձեւին եւ արագութեան մէջ, շատ նման եղած է Պէյրութի օդակայանի յարձակման:

Պէտք է ընդունիլ որ Պաղեստինցիներու վիճակը աւելի քան ողբերգական պատկեր մը կը պարզէ: Արմատախիլ ժողովուրդ մը, զոր ոչ ոք կ՚ուզէ իր հողին վրայ, հակառակ հողեշահ խօսքերու կամ ցոյցերու (Դամասկոս): Մնաց որ խոր տարակարծութիւն կայ նաեւ պաղեստինցի ղեկավարներու եւ իրենց շարքերուն միջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐՔՈՓԻՆՈՅԻ աթոռին ընտրուեցաւ Ռոժէ Քայուա, Ֆրանսական Կաճառի Հինգշաբթի օրուան ընտրութեան: Այդ աթոռին թեկնածու էին նաեւ փաստաբան Ժաք Իզորնի (մառեշալ Փեթէնի պաշտպանը) եւ Ֆրանսուազ Փարթիւրիէ: Իզորնի երեք ձայն կը ստանար, իսկ Տիկին Փարթիւրիէ՝ մէկ ձայն առաջին շըրջանին եւ ոչ մէկ յետագային: Նոր ակադեմականը ծնած է Ռէնս 1913ին եւ մինչեւ 1939 եղած է դասախօս Պօլէի մէջ: Իրմով առաջին դերիրապաշտն է որ Ակադեմիա կը մտնէ բայց կ՚ըսէ Քլօտ Մօրիաք, ոչ սովորական դերիրապաշտ մը, այլ՝ ժանսենիսթ տեսակի:

1970ԻՆ, 15 ՀԱԶԱՐ հոգի մեռած է Ֆըրանսայի ճամբաներուն վրայ եւ մըցանիշը կոտրած է Դեկտեմբերին՝ 1327 մեռեալով, 2447 վիրաւոր, 19 հազար 185 արկածով:

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանապետը իր տարեկան տեղեկագրի մէջ կը շեշտէ թէ մտահոգիչ կերպով աւելցած է ոճրագործութիւնը Փարիզի մէջ, մասնաւորաբար գիշերային յարձակումները եւ ամէն տեսակի վնասները:

ԱՎԻՆԵՈՆԻ կեդրոնը անդամալուծուեցաւ առջի օր, երբ երեւան ելաւ կաղի խողովակներու խզում մը, գլխաւոր փողոցին մէջ: Ոստիկանութիւնը փակել տըւաւ կեդրոնի խանութները եւ արգիլեց բնակարաններու գործածութիւնը ամբողջ օրը: Հակառակ նախազգուշական խիստ միջոցներուն, 16 հոգի թունաւորուեցան եւ հիւանդանոց փոխադրուեցան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ իշխանութիւնները մտահոգ են, որ երկրին անդորր կեանքը խանգարուի անիշխանական տարրերու ահաբեկչական արարքներու հետեւանքով: Երկուշաբթի օր, ինչպէս հաղորդած էինք ռումբեր պայթեցան Աշխատանքի նախարարին տան մօտ: Դեկտեմբեր 8ին ուրիշ ռումբ մը պայթած էր նախարարութեան մը շէնքին առջեւ: «Կարտիան» թերթի ուղղուած երկտողով անծանօթներ կը սպառնան շարունակել իրենց ահաբեկչական գործողութիւնները: Կառավարութիւնը կը մտածէ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնել:

L'Arménie soviétique a 50 ans

—o—

ԽՄԲ.— Ստորեւ կուտանք *Լա Քրուա* երեկոյեան օրաթերթի յօդուածը, լոյս տեսած Յունուար 7ին, ամբողջութեամբ, առանց ծանրանալու կարգ մը վրիպումներու վրայ:

La République socialiste soviétique d'Arménie vient de fêter son cinquantenaire. Elle est née dans des circonstances dramatiques et confuses : au lendemain du premier conflit mondial, l'héroïque volonté de survie de la nation arménienne a été comprise, et politiquement exploitée, par le pouvoir révolutionnaire naissant des Soviets, tandis que les Alliés occidentaux restaient déconcertés par les séquelles orientales de la guerre.

Le peuple arménien souffre, de 1915 à 1917, une des plus cruelles de ses épreuves historiques ; les dirigeants turcs, inspirés peut-être par l'état-major allemand, déportent ou font périr les Arméniens établis dans l'Empire ottoman. Dans les rangs des armées russes combattent les Arméniens du Caucase, passés depuis un siècle sous l'autorité des tsars ; après le traité de Brest-Litovsk, ils poursuivent la lutte, d'abord aux côtés des Géorgiens et des Azéris réunis avec eux dans la Fédération caucasienne du Seym, puis seuls, après que le 28 Mai 1918, l'Arménie ait proclamé son indépendance.

Des Comités politiques arméniens œuvrent pour la nation, mais ils sont gravement divisés : le Hintchak, d'orientation marxiste, adhère, après 1917, à la IIIe Internationale, et groupe désormais les sympathisants des Soviets ; le Daschnak, social-démocrate, lié depuis 1907 à la IIe Internationale, redoute l'impérialisme russe et espère en une aide occidentale.

LE PREMIER GOUVERNEMENT DE L'ARMENIE CONTEMPORAINE

C'est la Daschnak qui forme en 1918, à Erévan, le premier gouvernement indépendant de l'Arménie contemporaine.

Au printemps 1918, les Arméniens du Caucase, isolés, livrent au Turcs les combats, d'abord victorieux, de Kara Killissé, de Bach Abaran et de Sardarabad. Cependant, chaque clan prétend au monopole du patriotisme ; le Daschnak est accusé de trahison larvée par le Hintchak, aux yeux duquel la lutte contre les forces turques n'est pas le fait du gouvernement d'Erévan, mais du peuple indigné par le défaitisme officiel. Quoi qu'il en soit, le 4 Juin, le gouvernement arménien se voit obligé de traiter et, par l'accord de Batoum, d'abandonner à la Turquie Kars et Ardahan.

Mais, le 30 Octobre, les alliés forcent les Turcs à déposer les armes, ils reconnaissent de fait le gouvernement d'Erévan, et ils reçoivent ses délégués à la Conférence de la paix.

En Avril 1920, la Conférence de San Remo attribue aux Etats-Unis le mandat sur l'Arménie, et confie au président Wilson le soin d'arbitrer le tracé de la frontière arméno-turque. Mais le Sénat américain, sensible aux objections des Républicains, qui redoutent un surcroit de charges financières et d'engagements diplomatiques et militaires, refuse le mandat.

Dès qu'il sent que l'appui américain va lui manquer, le gouvernement daschnak d'Erévan tente de s'entendre avec Moscou. Les Soviets, cependant, font traîner les choses : des troubles éclatent en Arménie, et les Daschnaks y voient la main des Russes, tandis que les Hintchak les considèrent comme un sursaut patriotique.

UNE INDEPENDANCE PRECAIRE

Le traité de Sèvres, le 10 Août 1920, consacre l'indépendance de l'Arménie. Les forces turques n'en passent pas moins à l'attaque le 23 Septembre. La Russie somme l'Arménie de l'accepter pour arbitre et de livrer passage à ses troupes ; le gouvernement d'Erévan s'y refuse, et un soulèvement éclate. Des détachements russes s'infiltrent auprès des insurgés ; des Comités soviétistes commencent de s'installer. Au début de Novembre les Turcs parviennent auprès d'Erévan, où le gouvernement, aux abois, s'efforce vainement de traiter avec Moscou et avec Ankara.

Imperturbable, le président Wilson rend, le 22 Novembre, une sentence arbitrale qui attribue théoriquement à l'Arménie, avec Trébizonde, Erzindjan, Mouch, Bitlis et Van, la majeure partie de l'Anatolie orientale...

Le 29 Novembre, une mission russe se rend à Erévan sous le prétexte de reprendre les négociations. Mais elle se borne à annoncer qu'un Comité révolutionnaire arménien vient de s'installer, et elle exige que le gouvernement arménien s'efface devant lui. En même temps est remis un ultimatum turc.

Les dirigeants daschnak ne peuvent plus que s'incliner. Le 2 Décembre, ils déclarent renoncer aux dispositions du traité de Sèvres et de l'arbitrage Wilson; ils acceptent l'absorption de l'Arménie dans l'Union soviétique, à condition qu'elle demeure une entité nationale distincte.

Le sort de l'Arménie moderne était scellé. L'indifférence de l'Occident, et surtout la dérobade des Etats-Unis, avaient laissé l'Etat passer dans l'orbite soviétique. Mais la nation comprend, outre la population de la République socialiste, une diaspora presque aussi nombreuse, établie en Europe, en Orient et en Amérique. Et cette nation, malgré les oppositions de partis et les divisions politiques, conserve une tenace unité morale, la conscience d'un destin commun, l'espoir d'une complète renaissance.

PIERRE RONDOT

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՂՈՒՑ ՀԱՍՈՒՆԱՑԱԾ ՀԱՐՑ

ԽՄԲ.— Հայաստանի մամուլի պետական կոմիտէի ողբացեալ նախագահը՝ Հայկարամ Ութմազեան, իր մահէն շաբաթ մը առաջ հետեւեալ բաց-նամակը ուղարկած է «Գրական Թերթ»ի խմբագրութեան, Նարեկացիի հատընտիր ռուսերէն հրատարակութեան առթիւ:

Յարգելի խմբագիր,

Մեծ գոհունակութեամբ կարդացի ձեր թերթի 1970 թ. Նոյեմբերի 13ի համարի այն էջը, որտեղ տպագրուած էին Նարեկացու «Մատեան ողբերգութեան» պոէմի ռուսերէն թարգմանուած հատուածների մասին կարծիքներ:

Խմբագրութեան կողմից ասուած հակիրճ խօսքի մէջ դուք գոհունակութիւն էք յայտնում ռուսերէն այդ գրքոյկի լոյս ընծայման առթիւ եւ նշում, որ «... այսօր հրամայական պահանջ է դառնում ռուսերէն լեզուով Նարեկացուն աւելի ամբողջական ու բարձր որակով թարգմանելու հարցը: Զպէտք է կանգ առնել ճանապարհի սկզբին»:

Այդ կապակցութեամբ ցանկանում եմ ասել հետեւեալը:

Նախ՝ հրատարակիչների կողմից շնորհակալութիւն եմ յայտնում, որ անդրադարձել էք այդ գրքոյկին եւ մասսայականացրել դրա շուրջ ստեղծուած մեզ համար հաճելի կարծիքները: Լաւ կը լինէր, որ դուք յաճախ անդրադառնայիք մեր հրատարակած գրքերին, գրախօսէիք դրանք, որովհետեւ ձեր թերթի անաչառ ելոյթները որոշակի չափով կը նպաստեն մեծ գրականութեան ստեղծման յոյժ կարեւոր գործին:

Նարեկացու «Մատեան ողբերգութեան» պոէմի ռուսերէն հրատարակութիւնը վաղուց հասունացած հարց է: Բայց, դժբախտաբար, ոչ բոլորի համար: Միջնադարի քնարերգութեան հսկայի նկատմամբ հնուց եկող ոչ ճիշդ մօտեցումը ու այլ եւ այլ հանգամանքներից բխող մտավախութիւնը իրենց զգացնել են տալիս եւ այժմ: Նոյնիսկ գտնուեցին մարդիկ, որոնք կարծում էին, որ Նարեկացին ճիշդ չի հասկացուի, ուստի, արժէ՞ ռուսերէն հրատարակել: Բայց ճշմարտութիւնը, աւելի շուտ, Նարեկացու հանճարը յաղթեց. մեծ բանաստեղծը իր արժանի տեղը գտաւ ռուս եւ մեր բազմազգ երկրի ընթերցողների սրտերում: Հրատարակիչները հասան իրենց նպատակին՝ իրականացրին մեծ «հետախուզութիւնը»:

Այժմ՝ ամբողջականի մասին:

Մամուլի պետական կոմիտէն վաղուց արդէն յանձնարարել է «Հայաստան» հրատարակչութեանը «Մատեան ողբերգութեանը» ռուսերէն հրատարակելու գործը: Նախապատրաստական աշխատանքները ընթանում են նորմալ: Լարուած կերպով կատարւում է տողացի թարգմանութիւնը, որին իրենց մասնակցութիւնն են բերում նաեւ Մատենադարանի եւ պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի աշխատակիցները եւ Նարեկացու մեծ գիտակ Պրոֆ. Մ. Մկրեանը:

Բոլորիս յայտնի են Նարեկացու թարգմանութեան դժուարութիւնները եւ ռուս ընթերցողին լիարժէք թարգմանութիւն տալու ընդհանուր շահագրգռուածութիւնը: Այդ իսկ պատճառով, տողացի թարգմանութեան աւարտումից յետոյ, հաւանաբար, կը կազմակերպենք դրա քննարկումը՝ բոլոր շահագրգռուած եւ գործին առնչութիւն ունեցող կազմակերպութիւնների ու անձերի մասնակցութեամբ:

Գեղարուեստական թարգմանութիւնը իրականացնելու է ռուս յայտնի բանաստեղծ – թարգմանիչ Ալեքսանդր Մեժիրովը: Մեր կարծիքով, Նարեկացին նրա հոգուն աւելի մօտ է: Նրան է յանձնուած արդէն շուրջ երեք հազար տող բառացի թարգմանութիւն: Նա շատ է ոգեւորուած, եւ դա գործի յաջողութեան գրաւականն է: Աւելորդ չի լինի, եթէ նրա խօսքերը նորից կրկնեմ. «Նարեկացու Մատեան Ողբերգութեան *պոէմի վերաբերեալ մտքերը ահա տարիուկէս ինձ հանգիստ չեն տալիս: Այն բանից յետոյ, երբ ես լրջօրէն խորամուխ եղայ Նարեկացու տողացիի մէջ, ինձ թւում է, որ գրականութեամբ ես զբաղւում եմ* յատուկ եւ միայն նրա համար, որ թարգմանեմ նրա մատեանը»:

Մեր կարծիքով, 1974 թուականին ռուս ընթերցողների սեղանին կը դրուի «Մատեան ողբերգութեան» պոէմի լրիւ թարգմանութիւնը: Դա մեծ երեւոյթ կը լինի մեր մշակոյթի համար, եւ դրանով ռէալ հիմքերի վրայ կը դրուի հայ իրականութեան վերածննդի մեծահանճար հսկայի՝ Նարեկացու հազարամեակը նշելու վաղուց հասունացած գործը:

Հ. ՈՒԹՄԱԶԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Բոլոր ազգերուն համար ալ ամէնէն նուիրական զգացումը ազգային անկախութեան ձգտումն է: Այդ է պատճառը, որ թէեւ ժամանակաւոր կերպով կարելի է ստրկացնել որեւէ ազգ, բայց կարելի չէ ընկճել անոր մօտ գտնուող ազատութեան տենչը:

Եւ ահա ժողովուրդին այս անընկճելի ոգին է, որ իր արտայայտութիւնը կը գտնէ բանահիւսութեան միջոցով, անոր տալով խոր հայրենասիրական բնոյթ:

Մեր ժողովուրդը, որ ամէնէն շատ հարստահարուածներէն մէկն է, աւելի մեծ ուժով արտայայտած է իր ցասումը եւ ստեղծած է բանահիւսութեան դասական գործեր, որոնց թագն ու պսակը, անշուշտ, անգերազանցելի «Սասունցի Դաւիթն» է:

Դիւցաբանութեան, ժողովրդական վէպի, առասպելներու եւ բանահիւսական այլ սեռերու կողքին դարերու ընթացքին մեր ժողովուրդը ստեղծած է նաեւ հազարաւոր հէքեաթներ, որոնք նոյնպէս կը կրեն հայրենասիրութեան ոգին:

Հայ ժողովրդական հէքեաթը, ինչպէս առհասարակ որեւէ ժողովրդական բանահիւսութիւն, ժողովուրդին ապրած կեանքին գեղարուեստական արտայայտութիւնն է կամ, ինչպէս Վ. Բելինսկի կ'ըսէ. «Ժողովրդական բանաստեղծութիւնը հայելի մըն է, որուն մէջ կ'արտացոլէ անոր կեանքն իր բոլոր յատկանիշներով»:

Իր հռչակաւոր «Վէրք»ին յառաջաբանին մէջ Աբովեան կը յիշէ, որ ժողովուրդը արտակարգ սիրով եւ երախտագիտութեամբ կ'ընդունի ժողովրդական բանահիւսութիւնը իբրեւ իր նախնիքներուն եւ իր հոգեւոր կեանքին ու մտածելակերպին արտայայտութիւնը եղող իրողութիւն, որպէս հայրենի երեւոյթ. «Շատ անգամ, որ Ղօնաղ էի գնում, եւ քաղաքումն անց կենում, ուշ ու միտքս հաւաքում էի՝ թէ տեսնես խալխը խօսելիս, քէֆ անելիս, ի՞նչ բանից է աւելի հազ առում: Շատ անգամ տեսնում էի, որ մէյտանում, փողոցում մի քոռ աշըղի էնպէս են հայիլ-մայիլ մնացել ու կանգնել ականջ դնում, փող բաշխում նրան, որ բերնըների ջուրը գնում էր»:

Բացի ազգային նկարագիրը, տարազն ու դէմքը սերունդներուն ներկայացնելէ, հէքեաթները հայրենասիրութեան ոգի տարածած են ստեղծելով այնպիսի տիպարներ, որոնք իրենց կեանքի բոլոր թելերով կապուած են իրենց ծննդավայրին, որոնք կը սիրեն իրենց հայրենի հողը, կը պաշտպանեն զայն. այս ձեւով անոնց օրինակը կ'ըլլայ վարակիչ:

Հէքեաթներու աղքատ գեղջուկը նոյնիսկ չի ցանկար օտար երկրի մը թագաւորը ըլլալ, ան իր հայրենիքին բուռ մը հողը չի փոխեր մնացած ամբողջ աշխարհին հետ:

«Պլպուլին հէքեաթ»ին, «Փոկոս»ին եւ այլ գործերու մէջ օտար երկիր գտնուող պատանին կ'առաջարկեն թագաւորին աղջկան ձեռքը եւ արքայական գահը, սակայն այս վերջինը կը մերժէ երկուքն ալ:

Ժողովրդական հէքեաթի դրական հերոսը հայրենիք կը վերադառնայ երբ նոյնիսկ հոն իրեն սպասող մը չունի: «Մարդակերպ ձուկը» հէքեաթին մէջ, օրինակ, ձկնորսի տղան դուրս հանած են իր տունէն, այսուհանդերձ, ան չուզեր ապրիլ օտարութեան մէջ, կ'ուզէ տուն վերադառնալ: Անոր արար ընկերը խօսեցնել տալով թագաւորին անխօս աղջիկը, նուաճած է անոր ձեռքը առնելու իրաւունքը, սակայն, պատանին կը հրաժարի, երբ պայման կը դրուի որ մնայ այնտեղ: Ան թագաւորին կը պատասխանէ. «Թագաւորն ապրած կենայ, ես հէր, մէր ունեմ, չեմ կրնայ էնոնց թողնել, ինծի իզին տուր երթամ իմ երկիրս, աղջիկդ էլ թէ որ կը տաս, տանեմ — դու գիտես, չես տայ՝ էն էլ դու գիտես»:

Այս նոյն պատասխանը կու տայ օտար երկրի թագաւորին «Դաւթի հէքեաթ»ին հերոսը՝ Դաւիթ, որ կեանքը վտանգի ենթարկելով՝ գրաւած էր թագաւորին աղջկան սիրտը:

Հայկական հէքեաթներու բոլոր դրական հերոսներու բերնին մէջ կը հնչէ հայրենիք բառը, հակառակ իրենց ձեռք ձգած յաջողութիւններուն օտար երկիրներու մէջ: «Ախպերտինք, գիտէք ի՞նչ կայ, հըմի պտի էթանք մեր հայրենիքը», կ'ըսէ «Փանչա-Փահլըվան» հէքեաթին հերոսը իր ընկերներուն. «Արի ծանըր թողանք թեթեւը վեր ունենք, էթանք մեր վաթանը», կ'ըսէ իր սիրած կնոջը «Բերդակ թագաւոր» հէքեաթին գլխաւոր հերոսը: Իրենց բանակով հայրենիք կը վերադառնան «Ոսկէ քաքուլ տղի հէքեաթ»ին երեք եղբայրները: «Գեղցու տղան ու թագաւորի աղջիկը» հէքեաթին հերոսը ծայրայեղ կերպով աղքատ է, երկրին մէջ ապրուստի միջոցներ չկան, ստիպուած է ապրուստ հայթայթելու համար օտար հող երթալ, բայց եւ այնպէս ճամբու ընթացքին միշտ կը մտածէ. «էթամ էս հետ մի ուրիշ երկիր, տեսնամ բալքի մի քանի շահի աշխատեմ, էթամ մեր երկիրը, մեր տունը՝ իմ օջախը չէնացնեմ»:

Ժողովուրդին պատկերացումով, անշուշտ, հայրենասիրութիւնը միայն աւանդութիւններու եւ պատմութեան հանդէպ ունեցած սէրով չի պայմանաւորուիր: Հայրենասէրը պէտք է պատրաստ ըլլայ հայրենիքը օտար ասպատակումներէ պաշտպանելու համար, պէտք է պատրաստ գտնուի՝ զոհուելու: Այս մտածումով է, որ իր հերոսները օժտած է նման բարեմասնութիւններով:

Ահա օրինակ, «Խուզաւերտի» հէքեաթին դրական հերոսը, որ խաբելով տերվիշը, ձեռք կը ձգէ կախարդական լամպը, որուն միջոցով սիրտի ամէն ցանկութիւն կարելի է իրագործել: Իսկ հերոսին սիրտի ցանկութիւնը ոչ թէ անմա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Երկու ընտանիքները մտերիմ յարաբերութիւններ կը մշակէին իրարու հետ: Գրեթէ ընտանեբար կը տեսնուէին տարիներէ ի վեր, հետեւաբար զիրար աղէկ կը ճանչնային... աւելի լաւ էր խնդիրը այդ տեղուանքը չգար, եւ ասոր լաւագոյն միջոցն էր անմիջապէս նշանտուքը եւ հարսնիքը ընել լմնցնել, առանց միջոց տալու, որ ուրիշներ մրցակից հանդիսանան:

— Իշալլահ *այսօր խօսքը կը լմնցնենք, Հինգշաբթի նշանտուքը կ'ընենք, քանի մը շաբաթէն ալ հարսնիքը, եզրակացուց տիկին Թագուհի, մէյ մը որ նշանտուքը ծանուցուի, ալ ամէն մարդ յոյսը կը կտրէ եւ մեզի հանգիստ կը թողուն:*

— Այնպէս է, բայց խնդիրը այսօր վաղը ընելուն վրայ է, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի, եւ աս ալ աղջկանդ ձեռքն է, թող քիչ մը աշխատի ինքզինքը սիրցնէ, մինակ մեր աշխատելովը չըլլար...

— Այդ մասին դուն հոգ մի ըներ, ես պէտք եղած խրատը տուի իրեն, ըսաւ Թագուհի խորհրդաւոր կերպով:

Ղուկաս էֆէնտի իրենց տալիք այցելութեան առթիւ, որ վճռական ճակատամարտի մը կարեւորութիւնը ունէր, այնքան ջղագրգիռ վիճակ մը ստացած էր, որ տան մէջ անտանելի կը դառնար ամէնուն: Կ'ուզէր արդուզարդի ամենափոքր մանրամասնութիւններուն հսկել, աղջըկանը մազի յարդարումին դիտողութիւններ ընել: Նոյնիսկ ուզեց, որ երեսը քիչ մը շպարէ, առարկելով՝ թէ նոյն օրը քիչ մը դէմքը տժգոյն էր: Սակայն Ռոզիկ ընդդիմացաւ, այդ կեղծ շպարանքը իր արժանապատուութիւնը կը վիրաւորէր, չէր ուզեր ընդունիլ, թէ իր գեղեցկութիւնը կարկտանելու պէտք ունէր:

— Կ'ուզեն հաւնին, կ'ուզեն չհաւնին, մեռնելու չեմ ես, գոչեց ի վերջոյ, դայրագնոտ շեշտով մը, երբ հայրը նորանոր հրահանգներ կու տար իրեն:

Եւ սակայն ներքնապէս ատանկ չէր խորհեր, ընդհակառակն, բուռն կիրքով կը բաղձար գործին յաջողութեան, մանաւանդ հիմա, երբ հաւանական մրցակից մը կը ցցուէր իր դէմ:

Մայրը, առտուն, պատմած էր իրեն առջի իրիկուան Ղուկաս էֆէնտիի հանդիպումը Արզար էֆէնտիի եւ Հերմինէի հետ եւ իրենց միջեւ փոխանակուած խօսակցութիւնը, եւ որպէսզի աղջիկը աւելի գրգռէ, կրցածին չափ հաճոյ ըլլալու ակնավաճառ երիտասարդին, վտանգը աւելի մեծցուցած էր, այնպէս որ՝ Ռոզիկ, հայելիին առջեւ իր մազերը շտկած միջոցին, մտովի բաղդատութիւնը կ'ընէր իր ու Հերմինէի միջեւ եւ տեսակ մը դառնութեամբ ինքն իրեն կը ստիպուէր խոստովանելու անոր առաւելութիւնները: Եւ այս բանը տեսակ մը կատաղութեամբ կը լենուր զինքը:

Այս վայրկեանիս պարզապէս կ'ատէր Հերմինէն, որուն հետ մտերմական բարեկամութեամբ մը կապուած էր սակայն: Ու կը խորհէր օգտուիլ մօրը տըւած խրատներէն, երիտասարդին հանդէպ պչրանքները կրկնապատկել, իր մարմնական ու մտային ամէն մէկ արժանիքը երեւան հանել, անոր աչքը խօթել:

— Հերմինէն թէեւ շատ ազուոր է, բայց համարձակութիւն չունի, կը մտածէր, մանաւանդ երբ անծանօթ երիտասարդի մը հետ առաջին անգամ կը դըտնուի, ես իրմէ պզտիկ ըլլալով հանդերձ շատ աւելի համարձակ եմ...

Ու տենդոտ շարժումներով կը շարունակէր իր զարդարանքը:

Ղուկաս էֆէնտի ալ վերջապէս հեռացած էր քովէն եւ վարի սրահը, վարաբանին քով կը սպասէր, որ մայր ու աղջիկ իրենց արդուզարդը լմնցնեն:

Ցանկարծ սենեակի դուռը բացուեցաւ եւ Տ. Միքիաս քահանան ներս մտաւ:

— Վայ, Ղուկաս էֆէնտի, այսօր տո՞ւնն էք եղեր, գործի չէք գացեր, արդեօք անհանգի՞ստ էք, հարցուց:

— Ոչ, տիկնոջ հետ այցելութեան մը պիտի երթանք, անոր համար վար չիջայ:

— Ես ալ տիկինը տեսնելու եկայ, իրեն կարեւոր բան մը հաղորդելու համար, ըսաւ Տ. Միքիաս խորհրդաւոր կերպով մը:

— Հիմա ուր է նէ՝ վար կ'իջնէ, կը հագուի... խե՞ր է ըսելիքդ...

— Աստուած ուզէ նէ խեր կ'ըլլայ, արդէն գաղտուկ բան մը չէ, ձեզի ալ կրնամ ըսել:

— Խօսէ տեսնենք, տէր հայր, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի հետաքրքրուած:

— Այս օրերս Փարիզէն մայր մը եւ տղայ մը եկեր են, Լեւոն Կոկկեան է եղեր մարդուն անունը, հարուստ ակնավաճառ երիտասարդ մը, որուն գալուստը թերթերն ալ ծանուցած էին:

— Էյ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի ականջները խոշոր-խոշոր բացած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐ «ՄԵՐ ՏԱՆ» ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԵԼ. — Հոս, մեր Տան մէջ, հեզասահ կեանքը կը շարունակէ իր չափաւոր բնական ու համաչափ ընթացքը, ուր աւօրեան կը համեմուի, մերթ ընդ մերթ չրջաններու խմբական այցելութիւններով:

Մարսէյլի իբրեւ մերձաւոր չրջան, ամենամեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուող կեդրոնն է, ուրկէ կուգան զանազան կազմակերպութիւններ, ոմանք պատրաստուած հանդէսներով կը ներկայանան, ոմանք կը գոհանան պարզ այցելութեամբ, ծանօթանալու հաստատութեան ներքին կեանքին, հոն տիրող կարգապահութեան եւ մտերմիկ ջերմ մթնոլորտին:

Առնցմէ զատ հաճելի ժամանցներ չեն պակսիր, ինչպէս Տնօրէնութեան կողմէ կազմակերպուած պտոյտներ, հանդէսներու ներկայութիւն եւայլն:

Զուարճութիւններու կարգին կայ նաեւ օդատակարը, որ բոլորին լայնօրէն կ'ընծայէ տան գրադարանը:

Ընթերցումով զբաղելու արդիւք ունեցողներուն համար հեռատեսիլը տրամադրելի է միշտ, մինչեւ գիշերուան վերջին պահը:

Մեծամասնութեան ամենահաճելի օրերէն մէկն է, իւրաքանչիւր ամսուան երրորդ Կիրակին, հայկական պատարագի ունկնդրութիւնը, որ կ'առնուի Վատիկանէն, ամենամօտիկ կայանէն, այնքան յստակ ու որոշ, որ ներկաները վերացումով ու խոր ջերմեռանդութեամբ կը հետեւին:

×

Տօնական օրերը, ինչպէս մանուկներուն, տարեցներուն ալ որոշ չափով խանդավառութիւն կը ներշնչեն:

Չորս յաջորդական տօները (Ֆրանսական Ծնունդ, Կաղանդ, Յունուար 6ի հայկական Ծնունդը եւ Յունուար 7ի ռուսականը) յարգուած են պատշաճօրէն:

Այս տարի, Կաղանդի տօնակատարութիւնը բոլորին շնորհեց անակնկալներու շարք մը:

Դեկտ. 22ը հսկայ տօնածառի գետեղման անխախտ թուականն է: Ան իր վեհափառ տեսքով կը գրաւէ գլխաւոր մուտքի առջեւ տարածուող գաւիթի ձախ անկիւնը, հաստատուած մասնաւոր սրնտուկի մը վրայ, որուն կողերուն, երեք լեզուով — հայերէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն «Շնորհաւոր Նոր Տարի» կը գրաւէ ակնարկները: Համապատասխան աւելի փոքր ծառ մը գետեղուած է ճաշասրահը, ա՛լ աւելի փոքր՝ դարմանատան մէջ:

Ահա Դեկտ. 31ի գիշերը... ճաշասրահը բոլորովին կերպարանափոխուած է. սեղաններու հին սփռոցներու տեղ կը գըրաւեն նորեր, սիրո՜ւն, հմայիչ: Գեղեցիկ վարդեր ընդելուզուած կանաչ ոստերով համապատասխան վարագոյրներով, լուսայայտառ ճաշարանին հմայքը կ'աւելցնեն: Ահա թէ ինչո՛ւ մէն մի անձ ներս մտնելու առեն պահ մը կանգ կ'առնէր անկարող զսպելու հիացիկ բացագանչութիւնը. այս ընդհանուր տեսարանը կ'ամբողջանար սեղաններու վրայ գետեղուած այլազան համադամներու բացառիկ կերպով շքեղ զարդարանքով: Ամենաբծախնդիր անձն իսկ պիտի չգտնէր որեւէ թերացում:

Ժամը 8ին կը սկսի ընթրիքը՝ սովորականէն մէկ ժամ ուշ՝ իբրեւ տօնական օր: Առաջին ախորժաբեր խմիչքին կը յաջորդեն գինիի տեսակները, զորս կը մատըռուակեն սիրուն, խանդավառ երիտասարդուհիները՝ զուարթութեան շողով վառակելով բոլորը:

Սրահի բարձրադիր ամպիոնի մէկ անկիւնը գիրք բռնող սիրուն տօնածառը իր կարգին կը հաստատէ կարծես ակնահաճոյ փոփոխութեան տպաւորութիւնը, որուն հանդիպակաց անկիւնը գետեղուած հեռատեսիլը եւ իր միջեւ տեղ գրաւող, չոր ճիւղերով ցցուած ծառը կը գրաւէ բոլորին ուշադրութիւնը, բուռն հետաքրքրութեան մէջ պահելով ներկաները... Ի՞նչ է... ի՞նչ նշանակութիւն ունի... Թաքուն ի՞նչ խորհուրդ մը կը ծածկէ... Ասիկա անակնկալի երկրորդ մասն է...:

Մինչ սիրուն օրիորդներն ու տիկինները, ծրարներով ծանրաբեռ թաւալուն սեղանները քշելով կանգ կ'առնէին իւրաքանչիւրի առջեւ, ամէն մէկը օղօղելով նուէրներով, անդին չոր ծառը կերպարանափոխուած՝ լուսավառ պայծառութեամբ շողշողուն, կը լուծէր գաղտնիքի հանգոյցը: Անոր ճիւղերուն մէջ թաքուն գետեղուած մոգական մոմերը կը բոցավառին եւ սրահի խորհրդաւոր մըթութեան մէջ կայծկլտուն գիւթական հմայքով իր վրայ կը հրաւիրեն ընդհանուրի ակնարկը: Միեւնոյն պահուն հըռամցուած ընտիր կարկանդակի հետ բացուած չանփանեայի շիշերը կը կրկնապատկեն ուրախութիւնը: Բոլորի սրտէն բխած երախտագիտական աղաղակներով օդը կը թնդայ. անվերջ ծափահարութիւններու տարափի տակ Տնօրէնուհին կը հրաւիրեն որ ի վերջոյ կ'երեւայ իր համեստ ժպիտով, ի պատասխան այս սրտաբուխ ցոյցին, իր կարգին մի քանի մաղթանքներով բաժակը կը վերցնէ. բոլորն անխմիր բաժակները կը բարձրացնեն իր կենացը:

Գիշերը կը յառաջանայ: Այս անգամ կը բաժնուին թղթիկներ իւրաքանչիւրին: Անակնկալի երրորդ մասն է, 50 առ հարիւր շահող թիւերով վիճակահանութիւն մըն է: Նոր ուրախութիւն մը կը ծաւալի սրահին մէջ: Նոր ծրարներ կ'աւելնան առաջիններուն վրայ:

Տօնական օրերը, տխրութեան եւ ուրախութեան խառն խռովք մը կը յառաջացնեն հոգիներու մէջ, սակայն ամէն մէկը կը ջանայ ըլլալ զուարթ, ընդհանուր խանդավառութենէն տարուածի երեւոյթով... Բայց ժամերը կը սահին եւ կը հասնի բաժանման պահը: Ամէն ոք երջանիկ է:

Լ. Փ.

* * *

...հութիւն կամ հուրի աղջիկ ստանալն է, այլ հայրենիքի պաշտպանութիւնը, իր հայրենիքը աւերող, հայրենի հողը ասպատակող բանակին ոչնչացումը:

Հայրենասիրութեան գաղափարը միշտ վառ մնացած է հայկական հէքեաթներուն մէջ:

Վ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը Յունուար 10ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, կազմակերպած էր իր դպրոցի փոքրիկներուն Ամանորի հանդէսը Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Աւելի քան 40 փոքրիկներ իրենց շնորհքը ցոյց տուին երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով: Ժամը 4ին հանդէսին բացումը կատարեց Խաչուհի Տիկին Արզարեան – Ծաուշեան, ապա ուսուցիչ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան երկու խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որմէ ետքթելադրեց հայ մայրերուն անպայման դպրոց ղրկել իրենց զաւակները, սորվելու համար գիրն ու լեզուն եւ առնցով պահելու Հայն ու Հայութիւնը. ժամանակին հայ մայրերը իրենց Հայութիւնը պահելու համար, իրենց զաւակները յանձնեցին լեռ բարձրացող հերոսներուն, կարմիր ջարդէն ազատեցանք կորսնցնելով մեր քանակին մեծագոյն մասը. սակայն այսօր վտանգը աւելի մեծ է, եւ որպէսզի չկորսուինք, պէտք է մեր զաւակներուն անպայման սորվեցնենք հայ լեզուն: Այս խօսքերը արժանացան ներկաներու գնահատանքին:

Կապոյտ Խաչի վարչութեան հրաւէրով խօսեցաւ նաեւ Յ. Նիկողոսեան, թուելով առաւելութիւնը հայ գրին եւ լեզուին:

Մանուկները երկսեռ, պարեցին, երգեցին ու արտասանեցին խանդավառելով ներկաները, որոնք հիւրասիրուեցան կարկանդակներով ու զովացուցիչներով: եղան սրտաբուխ նուէրներ դպրոցին համար:

Վարչութեան կողմէ գրաւոր գիր մը կարդաց թաղականութեան անդամ Յ. Մկրեան:

Ապրին Խաչուհիները, որոնք իրենց հանգիստը զոհելով կ'աշխատին վառ պահել հայ լեզուն եւ Հայութիւնը:

Յ. Ն.

ՏՕՆԱԾԱՌ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 20ին տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի կազմակերպած տօնածառը, Մուլէն Պլէօի կոկիկ սրահին մէջ, ուր այս առթիւ զարդարուած էր յարմար եղանակով մը: Ամանորի հսկայ ծառը ուրախ տպաւորութիւն կը թողուր ներկաներուն վրայ: Սեւրանի եւ Լիվրիի Հայութիւնն էր, որ այդ երեկոյ հաւաքուած էր հոն՝ հասակ նետող նորերուն պարերն ու երգերը դիտելու եւ ունկնդրելու համար:

Հանդէսին բացումը կատարեց վարչութեան ատենապետուհին՝ ընկերուհի Վերժին Յովհաննէսեան, որմէ ետք նորակազմ դպրոցի տասնեակ աշակերտները երգեցին եւ արտասանեցին, ապա՝ պարեցին հայկական պարեր:

Ընկերուհի Յովհաննէսեան կրկին խօսք առնելով վարչութեան եւ մասնաճիւղին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց ընկերուհի Հուրի Դատաւորեանի, որ տարիներէ ի վեր կը վարէր ատենապետուհիի պաշտօնը. ընկերուհին այժմ կը մեկնի շրջանէն: Շնորհակալական խօսքին պատասխանեց ընկերուհին:

Տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն, որու ընթացքին եղան սրտաբուխ նուիրատուութիւններ մասնաճիւղի դպրոցին:

Վերջապէս եկաւ աւանդական Կաղանդ պապուկը, որ բոլոր երախաներուն բաժնեց անոնց կաղանդչէքը:

Կաղանդ պապուկի մեկնումէն ետք երախաները ներկայացուցին զաւեշտ մը:

Շնորհաւորելի է Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը իր այս յաջող ձեռնարկին համար:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէջ, Դեկտեմբեր 13ին, տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակն եւ Սեւրի դաշնագրի 50ամեակը: Հանդիսութեան իրենց պաշտօնական ներկայացուցիչները ղրկած են կրօնական համայնքները՝ Հայ Առաքելական, Կաթողիկէ եւ Բողոքական: Նախագահն է եղած ընկ. Արշաւիր Շիրակեան: Օրուան գըլխաւոր բանախօսն է եղած ընկեր Բարգէն Փափազեան: Փակման խօսքը արտասանած է Հրանդ Արք. Խաչատուրեան: Օր մը առաջ, Դեկտեմբեր 12ին, ութ երիտասարդներ իրենց ուխտը կատարելով անցած են Դաշնակցութեան շարքերը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի խումբը փայլուն դիրք մը ապահովեց երկու միջազգային մրցումներու ընթացքին: Յաջողեցաւ հաւասար արդիւնքներ ձեռք ձգել պուլկարական «Թրակիա» եւ ռումէն ողիմպիական կազմին դէմ իր կատարած երկու հանդիպումներուն: Վերջին արդիւնքը՝ 2–2:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Հոս եկուր, շշնջաց Ռոստով բռնելով Տելեանինին ձեռքէն, որ գրեթէ կը քաշէր: Այս ստակները Դէնիսովինն են, դուք առեր էք... շշնջաց անոր ականջէն վար:

— Ի՞նչ... ի՞նչ... ի՞նչպէս կը յանդգնիք. ի՞նչ... մրմնջեց Տելեանին:

Սակայն այդ բառերը կը հնչէին աղաչական, յուսահատական ու ներողութիւն հայցող շեշտով մը: Ռոստով հէնց որ այդ ձայնը լսեց, անոր հոգիէն վրայէն ինկաւ կասկածի ծանր քարը, ուրախութիւն մը զգաց եւ միեւնոյն ժամանակ խղճաց այդ դժբախտ մարդուն վրայ. բայց սկսած գործը պէտք էր աւարտել կատարելապէս:

— Հոս, Աստուած գիտէ մարդիկ ինչե՛ր կը մտածեն, մրմնջեց Տելեանին, եւ գլխարկը վերցնելով ուղղուեցաւ քովի պարապ սենեակը. պէտք է բացատրել...

— Ես այդ գիտեմ, եւ կ'ապացուցանեմ, ըսաւ Ռոստով:

— Ես...

Տելեանինի գունաթափ, սարսափահար դէմքը սկսաւ դողդղալ: Աչքերը կը շրջէին, բայց Ռոստովին երեսը նայիլ չէին կրնար. շշուկ մը լսուեցաւ.

— Կոմս... կորստեան մի մատնէք... ահա այդ ձախորդ դրամները, առէք... եւ սեղանին վրայ նետեց. ծեր հայր մը ունիմ, մա՛յրս...

Ռոստով դրամները առաւ եւ Տելեանինի հայեացքէն խուսափելով բառ մը իսկ չարտասանելով սենեակէն դուրս ելաւ: Բայց դրան քով կենալով ետ դարձաւ:

— Աստուած իմ, ըսաւ ան արտասուալի աչքերով, ի՞նչպէս կրցաք այս տեսակ բան մը ընել:

— Կոմս, ըսաւ Տելեանին իւնկերին մօտենալով:

— Ինծ մի դպչիր, ըսաւ Ռոստով մէկդի քաշուելով: Եթէ պէտք ունիք, առէք այս դրամները:

Քսակը նետեց եւ ճաշարանէն դուրս ելաւ:

—o—

Ն.

Նոյն օրուան երեկոյին Դէնիսովի բնակարանին մէջ զօրամասի սպաները աշխոյժ կերպով կը խօսակցէին:

— Իսկ ես ձեզ կ'ըսեմ, Ռոստով, որ դուք գնդապետէն ներողութիւն պիտի խնդրէք, ըսաւ ալեհեր մազերով, խոշոր պեխերով, կնճռոտ եւ կոշտ դէմքով հիւսարներու հազարապետ մը ուղղելով կարմրած ու յուզուած Ռոստովին:

Կերգէն հազարապետը՝ պատիւի խնդիրով մը երկու անգամ պարզ զինուորի աստիճանին ինկած եւ երկու անգամին ալ յաջողած էր իր նախկին աստիճանը ձեռք բերել:

— Ես ոչ ոքի չեմ թոյլատրեր, որ ինծի կը ստես ըսէն, գոչեց Ռոստով. ան ինծի ըսաւ, որ կը ստես. իսկ ես ալ անոր ըսի, որ դուն կը ստես: Այդպէս ալ վերջացաւ: Կրնայ ուզածին չափ, եւ մինչեւ անգամ ամէն օր գիս պահակ կեցնել, կրնայ բանտը նետել, բայց ոչ ոք կրնայ զիս ստիպել ներողութիւն խնդրելու, որովհետեւ եթէ ան, որպէս գնդապետ իր արժանապատուութեան դէմ կը սեպէ զիս գոհացնելը, այդ պարագային...

— Բայց, ներողութիւն, սիրելիս, լսեցէք ինչ կ'ըսեմ, ընդհատեց հազարապետը իր բամբ ձայնով երկար պեխերը շոյելով: Դուք ամբողջ սպաներուն ներկայութեամբ գնդապետին ըսիք, որ սպան գողցաւ...

— Ես մեղաւոր չեմ, որ խօսակցութիւնը ուրիշ սպաներու ներկայութեամբ սկըսաւ: Թերեւս անոնց ներկայութեան պէտք չէր որ ըսէի, բայց ես քաղաքագէտ չեմ: Ես հէնց այն պատճառով հիւսարներուն ծառայութեան մէջ մտայ, մտածելով որ՝ հոս այդպէս ձեւակերպութիւններ չկան: Իսկ ան ելեր կ'ըսէ թէ ես սուտ կը խօսիմ... ուրեմն թող զիս չգոհացնէ...

— Այդ բոլորը աղէկ, մեզմէ ոչ ոք կը կարծէ, որ դուք վախկոտ էք, բայց խնդիրը հոդ չէ: Դէնիսովին հարցուցէք մէյ մը, ինչի՞ կը նմանի ըրածնիդ, տեսնուա՞ծ բան է որ իւնկեր մը գնդապետէն պատիւ պահանջէ:

Դէնիսով, պեխերը կրծելով, մռայլ դէմքով խօսակցութեան ականջ կը դնէր, բայց ըստ երեւոյթին մէջ մտնել չէր ուզեր: Հազարապետին հարցումին իբր պատասխան գլուխը բացասաբար շարժեց:

—Դուք սպաներուն քով այդ գարշելի դէպքին վրայ կը խօսիք, շարունակեց հազարապետը: Փոկտանիչ (գնդապետը՝ Փոկտանիչ կը կոչուէր) ձեզ լռեցուց:

— Չլռեցուց, այլ ըսաւ որ ես սուտ կը խօսիմ:

— Աղէկ, եւ դուք ալ ամէն տեսակ յիմարութիւններ ըսիք անոր եւ հիմա ներողութիւն պիտի խնդրէք:

— Երբեք, գոչեց Ռոստով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(84 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մատաթ եւ զաւակները,

Պալապանեան, Մատաթ ընտանիքները եւ իրենց բոլոր պարագաները, խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

Ingénieur de l'Ecole Centrale des Arts et Manufactures, Président-Directeur Général des Etablissements Degrémont, Chevalier de la Légion d'Honneur, Croix de Guerre 1939-1940

մահը որ պատահեցաւ Լոնտոն, Յունուար 13ին 56 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի առաւօտ Յունուար 18, ժամը ճիշդ 10,30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ:

Մարմինը պիտի ամփոփուի Պանթէօ – Փարիզիէն գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Հայ Արիներու Միութիւնը կ'ողբայ իր ժրաջան նախագահին

ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 13ին Լոնտոն եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ողբացեալին ընտանիքին:

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Յովհաննէսեան եւ զաւակը՝ Րաֆֆի, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ճիզմէճեան եւ զաւակը՝ Արթօ, Տէր եւ Տիկին Արամ Յովհաննէսեան եւ ընտանեկան համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, հարսին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Ալիզէ Դաւիթեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 15ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի Յունուար 18: Հաւաքումի ժամը 14,30ին, բնակարանը՝ 8, Ռիւ Ֆիլիփ տը Մէսթր, Պուա-Քոլոմպ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա-Քոլոմպի գերեզմանատունը ժամը 15,15ին շուրջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Յովհաննէսեանի:

Տէր եւ Տիկին Քրիստ Նետէլեան եւ զաւակները, Պ. Ալպէր Նետէլեան եւ Պ. Վրէժ Նետէլեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նետէլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ՝

ՎԱՐԽԱԹՈՒՆ ՆԵՏԷԼԵԱՆԻ

(ծնեալ Քէպապճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի (Յունուար 18) ժամը 13,30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Զամասնեան, Տէր եւ Տիկին Մնակ Զամասնեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Քելէչեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կուտլիճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Զամասնեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զամասնեան, Պ. Գալուստ Զամասնեան, Պ. Քերովբէ Քելէչեան, Ժան-Մարք Կուտլիճեան, Քաթի Կուտլիճեան, Մանուկ Զամասնեան, այրի Տիկին Արաքսի Շահպազեան, Պ. Յակոբ Տիրեան եւ զաւակները, Օր. Եւտոքսիա Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Պուլութեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Շահպազեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Թորոսեան-Թէրզեան, Սէմէրճեան, Գալուստ Զամասնեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, հանիին, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼԻԽՍԻ ԶԱՄԱՍՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Մակարեան, Սէօլէօզցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 12ին, 90 տարեկանին իր բնակարանը, 18 Ռիւ տը Լ'Էկալիթէ, Իսի:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 14ին Սէն-Պրինօ մատրան մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Իսիի գերեզմանատան, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները, իրենց սովորական հաւաքատեղին՝

Շաբաթ 16 Յունուար, Քրիստափոր ենթակոմիտէ:

Կիրակի 17 Յունուար, Նիկոլ Դուման խումբ:

Կիրակի, 17 Յունուար, Վարուժան խումբ:

Կիրակի, 17 Յունուար, Համազասպ խումբ:

Չորեքշաբթի 20 Յունուար, Շաւարշ Միսաքեան խումբ:

Շաբաթ 23 Յունուար, Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր:

Կիրակի 24 Յունուար, Գէորգ Չաւուշ խումբ:

Շաբաթ 30 Յունուար, Ջաւարեան ենթակոմիտէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մ. Քոչարեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Հրանդ Փաստրմաճեանի յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Վեհանոյշ Ջրբաշեանի մահուան տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 100ական Ֆր. կը նուիրեն Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան եւ Ռենսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններուն (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՏՕՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԻԱՍԱՐԴ

Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին

Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել

Bakerdjian, 35 Rue de Trévise

Massis, Rue Saulnier

Nigoghossian, Arnouville les Gonesse

Café Philippe, Place Carnot, Alfortville

եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ

Տոմսերու գինը 10, 15, 20 Ֆր.

LA SECTION CULTURELLE DU CLUB DES JEUNES DE L'U.G.A.B.

Vous invite à assister à une soirée de projection de plus de 150 diapositives en couleurs, qu'elle a organisée sur le thème

A la découverte de l'Arménie

réalisée et commentée par Mlles Claire Deukmedjian, Jacqueline Tevanian et Mr. André Garabedian Le Jeudi 21 Janvier à 20 h. 45 Salle des Centraux, 8 Rue Jean Goujon Paris (8e)

Métros : Alma-Marceau ou Franklin-Roosvelt

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, 17 Յունուար Ս. Յովհաննու Կարապետի տօնին առիթով, յաւարտ պատարագի՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցաշէն բարերար ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համայն ննջեցելոց համար:

« Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի »:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 18,30ին տեղի կ'ունենայ Տիեզերական աղօթքի օրը Շաւիլի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ: Քրիստոնեայ բոլոր եկեղեցիներու կարգին Հայերն ալ կը մասնակցին իրենց աղօթքներով: Շաւիլի եւ շրջակայի հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տէր եւ Տիկին Սիսլեան իրենց նահատակ ծնողքներու յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրեն Տէսինի մէջ, Մեծ Եղեռնի նահատակներուն նուիրական յիշատակը յաւերժացնելու կոչուած յուշարձանի շինութեան ֆոնտին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 14,30ին 6րդ Թաղապետարանի սրահը, Փլաս Սէն-Սիւլփիս:

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ շրջանի իր մասնաճիւղերուն:

Յայտագիրը պատրաստուած է արուարձաններու եւ կայանի երախաներուն կողմէ:

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հապիտներ (ֆլուն):

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Նախընթրիք կը բաժնուի երախաներուն:

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՕԹՈՔԱՌՆԵՐՈՒ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼԷՆ ժամը 14ին, Փուէն տիւ Ժուռէն, կը հանդիպի հայկ. դպրոցը եւ օթոյիսի կայանները:

ԻՍԻԷՆ, ժամը 13ին Փլաս Լիոն Պլումէն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ, ժամը 13ին, Փլաս Քառնոյէն:

ՍԵՒՐԱՆԷՆ ժամը 13ին, 20 Ռիւ Ֆելիքս Ֆօռ եւ 13,15ին 56 Ավընիւ տը Լիվրի:

ԱՐՆՈՒՎԻԼԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին Հայոց եկեղեցիէն եւ Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպր կը հանդիպի ժամը 13,45ին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 24, ժամը 3ին նախկին Սերֆլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Յունուար 17 Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին:

Խմբերգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ նուէրներ բոլոր պզտիկներուն:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՑԵԼ ԱՄ ԶԷ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25ԷՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5

Մեկնում, Յունուար 25, ժամը 22,10 Կառ տը լ'Էսթէն Արլպերկ – էքսփրէսով եւ ժամանում Ցել ամ Զէ ժամը 14,15ին: Հաստատում Ֆիշըր Վիոթ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք – պաղ ջուր, տուշ, խնամուած ճաշ:

Բարձրութիւն 758 մեթր, շատ յարմար յոգնած մարդոց համար, կլիման մեղմ է, քաղաքը պաշտպանուած ըլլալով շրջակայ լեռներով: Շրջանը ունի դահուկի ճիւղեր (փիսթ) սկսնակի եւ վարժ մարդոց համար:

Մասնակցութիւն 465 Ֆր.

(Երթուդարձ ճամբորդութիւնը եւ պանդոկ ու ճաշ (առանց խմիչքի)

Կանխավճար՝ 100 Ֆրանք

մնացեալը Յունուար 20էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie pa la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Նոր Տարուան եւ «Նոր Հաճըն» աւանի հիմնադրութեան 12րդ տարեդարձի առթիւ, 17 Յունուար Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը մէկուկէսին, ճաշարան Օփերա-Լաֆայէթ, 80, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ: Ճաշագին 20 Ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանթէօ – Քաշանի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Յունուար 21) ժամը 21ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22, Ռիւ Լավուազիէ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Պատրաստուեցէք եւ այժմէն ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 17ի Կիրակին ժամը 17էն մինչեւ կէսգիշեր, բոլորին ծանօթ Ֆարոյի սրահներուն մէջ, 71 Պուլվար Շարլ-Լիվոն Մարսէյլ:

Մուտքը ապահովելու համար դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37 պիս, Ռիւ Թիւպանօ, Պ. Եավէրի գրասենեակը հեռաձայն 20-26-74:

Կերուխում, խրախճանք, պար

Ընտիր օրքէսթր

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 17 JANVIER 1971
LE NUMÉRO 0,50 F

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12016
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.016

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱԿ ԴԱՐՄԱՆԸ

—o—

Քանի կը սահին տարիները օտարութեան մէջ, ա՛յնքան կը դժուարանայ հայապահպանման գործը:

Կէս դարէ ի վեր դադրած է կարմիր ջարդը: Սակայն անոր յաջորդած է սպիտակ ջարդը, որ ամէն օր նորանոր աւերներ կը գործէ մեր անզօր աչքերուն առջեւ:

1918ին Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան ստեղծումը ի՛նչ վառ յոյսեր էր արթնցուցած հայրենաբաղձ ու ազատատենչ Հայերու հոգիին մէջ:

Սկսեր էինք դարմանել Մեծ Եղեռնի բացած ահաւոր վէրքերը, մոռնալով մեր ազգային սուգը: Խանդավառուած էինք նոր, լուսաւոր օրերու, փայլուն ապագայի հեռանկարներով:

Կ'ուրախանայինք տեսնելով, որ օտար երկինքներու տակ բոլորովին ուծացած, ազգին հետ երկար տարիներէ ի վեր ամէն կապ կտրած, նոյնիսկ անուն փոխած բազմաթիւ հայրենակիցներ յանկարծ կը յիշէին իրենց հայկական ծագումը եւ Հայաստանի Հանրապետութեան արտասահմանի հիւպատոսարանները դիմելով «Հայաստանի քաղաքացի» կ'արձանագրըւէին եւ հայկական անցագիր կը խնդրէին ճամբորդելու համար:

Հայաստան լայն բացած էր դուները: Աշխարհի բոլոր կողմերէն Հայեր կը փութային հայրենիք: Շատեր իրենց տարիներու առեւտրական ու անհատական գործերը հաշուեյարդարի ենթարկելով կ'ուզէին վերջնապէս հաստատուիլ նորազատ Հայաստանի մէջ:

Հայապահպանման լուսաւոր միջոցն էր այս: Հայը պիտի դադրէր օտարի դուռը ծեծելէ:

Զինադադարին սկսած հայրենադարձը յանկարծ կանգ առաւ այն օրը, երբ կարմիր պատմուճան հագաւ Հայաստան, կորսնցնելով իր անկախութիւնը:

Ամուր փակուեցան հայրենիքի դուռները:

Ու երբ Կիլիկիոյ պարպումէն, Իզմիրի աղէտէն եւ դաշնակից բանակներուն Պոլսոյ եւ Բիւթանիոյ շրջանէն քաշուելէն ետք հարիւր հազարաւոր Հայեր՝ խելակորոյս՝ Թուրքերու ձեռքէն փախչելով ապաստանելիք տեղ մը կը փնտռէին, խուլ ու համր էր Հայաստան: Խորհրդային իշխանութիւնները ո՛չ մէկ ճիգ ըրին գաղթական Հայերը տեղաւորելու համար մեր հայրենի հողերուն վրայ:

Ամէն մարդ գլխուն ճարը նայեցաւ: Ցրուեցանք չորս հովերուն: Ապաստան փնտռեցինք եօթը ծովերու ափերուն: Ու դեռ կը շարունակենք թափառիլ: Իսրայէլ մը չեղաւ Հայաստան:

Հրեաները երկրագունդի բոլոր ծագերէն փութացին Աւետեաց Երկիրը, օրինական եւ ապօրէն բոլոր միջոցներով: Ու կարճ ժամանակի մէջ բարգաւաճ հայրենիք մը կերտեցին: 1914ի 40.000ին փոխարէն այսօր աւելի քան 2.500.000 Հըրեաներ կ'ապրին Պաղեստինի հողին վրայ:

Իսկ մե՞նք 1920ական թուականներէն սկսեալ մինչեւ այսօր կը շարունակենք բախտ որոնել օտար, հեռաւոր հորիզոններու տակ: Խորհրդայնացումէն կէս դար վերջ, տակաւին ամրօրէն փակուած են հայրենիքին դուռները:

Ներգաղթը շատ սահմանափակ եղաւ: Յիսուն տարուան մէջ շուրջ հարիւր յիսուն հազար հոգի միայն կրցան հաստատուիլ Հայաստան:

Իսկ թէ նոյն շրջանին ո՛րքան Հայեր Հայաստանէն հեռացան դէպի խորհրդային միւս Հանրապետութիւնները կամ արտասահման՝ ո՛չ ոք կրնայ հաշիւ տալ:

Ազգապահպանումը օրուան հրատապ հարցն է:

Իսկ հայրենադարձը անոր միակ դարմանը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ ԳՈՀ ՉԷ

ԲԱՑՑ ՋՈՒԶԵՐ ՀԵՌՈՒ ԵՐԹԱԼ

Իսրայէլեան յարձակումը, որ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, կատարուած էր պաղեստինեան կայանի մը վրայ Լիբանանի մէջ, քաղաքական շրջանակներու կարծիքով կը ձգտէր ազդարարութիւն մը ըլլալ լիբանանեան իշխանութիւններուն, որպէսզի այս վերջինները թոյլ չտան ֆէտայիներու յարձակումները կամ խափանարարական ձեռնարկները իսրայէլեան սահմանամերձ շրջաններուն մէջ:

Արդարեւ, վերջին շրջանին, Պաղեստինցիները բազմաթիւ առիթներով պազուքաներով ռմբակոծած են իսրայէլեան գիւղեր, ինչպէս նաեւ նախայարձակ եղած են կարգ մը գործողութիւններու: Յարձակումը, զոր Իսրայէլացիք կատարած են Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը, կը ձգտէր քանդել պաղեստինեան կայան մը Սիտոնի հարաւը, Ռաս-էս-Շաք կայանի եւ Սարաֆանտ գիւղի միջեւ: Այս վայրը, ինչպէս կը ճշդուի, սահմանէն 43 քիլոմեթր ներս կը գտնուի եւ միայն վեց քիլոմեթր հեռու է Սուրի քարիւղի զտարանէն:

Թել Ավիվ մանրամասնութիւններ չի տար զինուորական գործողութեան մասին, թէեւ կը ճշդէ յարձակման վայրն ու հետապնդուած նպատակը, որ ֆէտայիներու դաղտնի եւ ապահով կայանի մը քանդումն է եղած իր պահեստով: 1968 Դեկտեմբերին էր, որ Իսրայէլացիք աւելի խորը մտած են՝ յարձակելով եւ փճացնելով 13 օդանաւեր Պէյրութի օդակայանին մէջ: Յիշեցնենք, որ այդ յարձակման առթիւ էր, որ Զօր. Տը Կօլ որոշումով ֆրանսական իշխանութիւնները դադրեցուցին ռազմամթերքի եւ, յատկապէս, Միրաժ օդանաւերու փոխանցումը Իսրայէլի:

Լիբանանեան աղբիւրները կը ճշդեն, որ յարձակումը կատարուած է օդի եւ ծովի ճամբով. իսրայէլացի արձակազէնները այդ երկու ուղղութիւններով է, որ մուտք գործած են Լիբանան, օգտագործելով նաւեր եւ թռաններ: Այս վերջինները հրետանիի դերն են ստանձնած: Պաղեստինցի ֆէտայիները պարզապէս յանկարծակիի եկած են, թէեւ, իսրայէլեան աղբիւրներու համաձայն, կռիւը շատ բուռն եղած է: Համաձայն Թել Ավիվի Պաղեստինցիք «առնուազն տասը սպաննեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ ունեցած են», իսկ իրենց զինուորները վերադարձած են վեց վիրաւորներով: Այսուհանդերձ, Լիբանանցիներու պնդումով (Սարաֆանտի բնակիչներ) տասնեակ մը Իսրայէլացիներ սպաննուած են բուռն կռուի ընթացքին: Ցամենայն դէպս, յարձակողները յաջողած են քանդել ֆէտայիներու կայանը, ինչպէս նաեւ փճացնել անոնց զինապահեստը:

Քաղաքական կարգ մը շրջանակներու համոզումով, Իսրայէլացիք երկրորդ նըպատակ մըն ալ կը հետապնդէին իրենց այս գործողութեամբ: Արդարեւ, կ'ուզէին ազդարարել Եգիպտացիներուն, այնպիսի պահու մը երբ խորհրդային թիւ մէկ առաջնորդը Գահիրէ կը գտնուի, որ ի վիճակի են հարուածելու անակնկալ կերպով, այլ խօսքով՝ Եգիպտոս անձեռնմխելի չէ Իսրայէլացիներուն համար:

Լիբանանի կառավարութիւնը երկար խորհրդակցութենէ մը ետք որոշեց բողոքել ՄԱԿի մօտ, այսուհանդերձ չպահանջեց Ապահովութեան Խորհուրդի անմիջական գումարումը: Դէտերու կարծիքով, Պէյրութ նկատի կ'առնէ որ Իսրայէլացիներու եւ Լիբանանցիներու միջեւ բախում տեղի չէ ունեցած, իսկ վնասները սահմանափակ են: Միւս կողմէ, Պէյրութ կը խուսափի Պաղեստինցիներու հետ իր կնքած համաձայնութիւնը հրապարակելէ, որոնց մէջ կրնան «անյարմար» կէտեր գտնուիլ Լիբանանի համար:

Պէյրութ վախ չունի նաեւ Լիբանան-Պաղեստին հարցին արծարծումէն: Պաղեստինցիք, ներկայիս, նեղ վիճակի մատնուած են Յորդանանի մէջ եւ ի վիճակի չեն եւ ոչ ալ շահ ունին երկրորդ «ճակատ» մը ստեղծելու Լիբանանի մէջ՝ բախումներու եւ խլրտումներու դուռ բանալով:

× Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը Փարիզի իսրայէլեան դեսպանին հետ տեսակցեցաւ: Դեսպանը դիտել տուաւ, թէ ներկայիս շատ աւելի սերտ շփում հաստատուած է Ֆրանսայի եւ Իսրայէլի միջեւ:

× Յորդանանի մէջ կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ: Ուրբաթ օր ոչ մէկ գնդակ արձակուած է:

× Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս ձեւով մը հասկցուց, թէ Ուաշինկթըն եւ Մոսկուա կրնան համաձայնիլ Զօրսէրէ կազմուած ուժի մը ներկայութեան միտքին հետ, Մ. Արեւելքի մէջ: Ամերիկա պատրաստ է ստանձնելու խաղաղութեան պահպանման դերը այդ շրջանին մէջ: Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա եւս տրամադրութիւն ցոյց տուած են այդ ուղղութեամբ, դիտել տուաւ Ռոճըրս:

× Իսրայէլի վարչապետը, Տիկին Կոլտա Մէյր, պատասխանելով ամերիկեան հեռատեսիլին այն հարցումին թէ ի՞նչ պիտի պատահի Փետր. 5էն ետք (հրադադարի պայմանաժամ), յայտարարած է. «Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ պիտի պատահի: Ինչ որ կրնամ ըսել այն է թէ Իսրայէլ առաջին կրակ բացողը պիտի չըլլայ»: Տիկին Մէյր աւելցուցած է.— «40 էջնոց հաշտութեան ուխտ մը պատրաստած ենք այդ փաստաթուղթը կը պարունակէ ինչ որ կրնանք յուսալ: Կ'ուզեմ ըսել թէ ուրիշ բան չենք ուզեր քան ինչ որ բնական է խաղաղութեան մէջ ապրող երկիրներու միջեւ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ, Խորհ. Միութեան նախագահ Պոդգորնիի ընկերակցութեամբ պաշտօնական բացումը կատարեց Ասուանի ջըրամբարին: Քաղաքն ու շրջակաները զարդարուած էին եգիպտական եւ խորհըրդային դրօշներով եւ արաբերէն եւ ռուսերէն ողջոյնի մակագրութիւններով: Ասուանի Ջրամբարի ելեկտրակայանը իր ամբողջական տարածութեամբ բանելու պարագային, ժամական 10 միլիառ քիլովաթ ելեկտրուժ պիտի հայթայթէ: Աւելցնենք, որ Ջրանցքի շինութեան ընթացքին 455 անձեր մեռած են արկածներու հետեւանքով: 425 հոգի ալ վիրաւորուած են: Ասուանի բացումը առիթ տուած է որ շատ շեշտուի Խորհ. Միութեան եւ Եգիպտոսի «սիրաբանութիւնը»: Էլ Սատաթ ըսած է «ամէն անգամ որ Ամերիկա խոստում մը տուաւ եւ դրժեց, Մոսկուա խոստում մը տուաւ եւ իրագործեց»:

ԹՈՒՐՔԻԱ որոշեց Հարաւ. Քորէայէն ետ վերադարձնել թուրք տասը զինուորներէ բաղկացած դասակը, որ խորհրդանշական ներկայութեան մը կը ծառայէր պարզապէս Հարաւ. Քորէայի մէջ: Քորէայի պատերազմին Թուրքիա մասնակցած է լրիւ վաշտով մը, որ յետագային վերադարձած էր Թուրքիա: Անգարայի այս որոշումը կրնայ երկու պատճառ ունենալ, համաձայն քաղաքական դէտերու: Առաջին՝ Թուրքիա կ'ուզէ հաստատել ամերիկեան ազդեցութենէն դուրս ելլելու իր քաղաքականութիւնը, ինչպէս նաեւ իր նոր ձգտումը մօտենալու համայնավար երկիրներու: Երկրորդ՝ Անգարա դժգոհ է Հարաւ. Քորէայի կառավարութեան դիրքէն՝ Կիպրոսի հարցին մէջ: Թուրք մամուլը կը խօսի նաեւ Անգարայի ձգտումին՝ բարեփոխելու իր դիրքը Փեքինի նկատմամբ:

ԼԱ ՓԱԶԷՆ կը հաղորդեն, թէ սպայակոյտի 16 հրամանատարներ եւ սպաներ պաշտօնանկ եղած են, պետական հարուածի մը կազմակերպման պատճառով: Պետական հարուածը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 10ին, ձախողեցաւ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ իշխանութիւնները որոշեցին ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնել ապահովելու համար պաշտպանութիւնը նախարարներուն եւ պետական հաստատութիւններուն: Որոշումը տրուեցաւ, երբ անիշխանականներ փորձեցին ռումբով սպաննել Աշխատանքի նախարարը եւ մամուլի ուղղուած նամակով սպառնացին շարունակել իրենց խափանարարական գործողութիւնները: Թղթատարական սպասարկութեան բանուորները կը ծրագրեն ընդհանուր գործադուլի դիմել, եթէ գոհացում չտրուի իրենց պահանջին՝ ամսականներու 15-25 առ հարիւրի յաւելում: Կը մերժեն ընդունիլ առաջարկուած 8 առ հարիւրի յաւելումը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Հրեաներ կը շարունակեն իրենց հակախորհրդային արարքները: Փշրած են խորհրդային զբօսաշըրջիկութեան գրասենեակի ապակիները: ՄԱԿի խորհրդային դեսպանատան բանբերը յայտարարեց, թէ միայն մէկ օրուան մէջ, Յունուար 12ին, խորհրդային 12 քաղաքացիներ, որոնց մէջ ՄԱԿի խորհըրդային ներկայացուցիչը՝ Մալիկ, անուանարկուած են «լկտի» ձեւով:

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ, Շաբաթ օր իշխանութիւնները սկսած են պարպել մայրաքաղաքը ոստիկանական ուժերէն, տրուած ըլլալով որ առեւանգիչները տակաւին չէին յանձնած զուիցերացի դեսպանը, հակառակ անոր որ քաղաքական բանտարկեալները Չիլի հասած էին: Չիլիի իշխանութիւնները թէեւ կը պահեն բանտարկեալները եւ ազատ պիտի ձգէին երբ դեսպանը ողջ-առողջ վերադարձուէր:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ գերմանացի հինգ սահմանային պահակներ Արեւմտեան Գերմանիա փախուստ տուին:

ԱԹԷՆՔԻ եւ Փեքինի միջեւ առեւտրական համաձայնագիր մը կնքուած է: Պիտի փոխանակուին յունական ծխախոտ եւ չինական դառնուկ:

ԽՄԵՐ եւ Հար. Վիէթնամի ուժեր մաքրագործման յարձակումի ձեռնարկած են Փնոմ Փէնի մօտերը: Քամպոճի մայրաքաղաքին գլխաւոր ելքերը փակուած են Հիւս. Վիէթնամցիներու կողմէ:

ՆԻՔՍԸՆԻ հրաւէրով իշխան Խուան Կարլոս, որ Զօր. Ֆրանքոյի կողմէ նշանակուած է Սպանիոյ պետութեան առաջնորդը դառնալու, Մ. Նահանգներ պիտի այցելէ Յունուար 25ին: Պիտի մնայ վեց օր:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պիտի խոստովանինք, թէ գրականութիւնը, մանաւանդ բանաստեղծութիւնը օթեկ հաց է մեր ընթերցողներէն շատերուն համար: Կը նախընտրեն ոճիր–արկած կարդալ, քան Կիրակի օրով նստիլ եւ այս «սաղմոս»ը աչքէ անցընել:

Բայց մեր խօսքը ուղղուած չէ ընթերցողներու մէկ դասին միայն, այլ ուղղուած է բոլոր դասերուն, որոնց մէջ կան անշուշտ գրականութիւնը սիրողներ եւ բանաստեղծութեամբ ապրողներ ալ:

Քաղաքական, ընկերային, հոգեկան եւ այլ տագնապներու այս շրջանին ուզեցինք խօսիլ ուրիշ տագնապի մը մասին, որ ծանօթ է «բանաստեղծութեան տագնապը» անունով եւ որ կը սկսի... Քրիստոսէ առաջ Զ. դարուն, այն օրէն, երբ Սաֆօ, հելլէն քերթողուհին, յուսահատութեան նոպայի մը մէջ ինքզինք ծով նետեց ժայռի մը կատարէն:

Պէ՞տք է հետեւցնել ուրեմն, որ քնարերգութիւնը Սաֆոյի հետ ծնաւ եւ Սաֆոյի հետ ալ վերջացաւ: Ո՛չ անշուշտ: Քնարերգութիւնը, առհասարակ բանաստեղծութիւնը ծնած է առաջին մարդուն հետ եւ պիտի մեռնի վերջին մարդուն հետ:

Բանաստեղծութեան տեսակները, սեռերը կը հիննան ու կը մաշին, սակայն բանաստեղծութիւնը ինք ո՛չ կը հիննայ ո՛չ կը մաշի: Կը փոխուի ձեւը, արտայայտութեան եղանակը, բայց խորքը կը մնայ անփոփոխ: Աշխարհի ստեղծումէն ի վեր գոյութիւն ունի, օրինակ, սէրը կամ սիրոյ զգացումը: Ասիկա խորքն է: Զայն արտայայտելու, թերեւս նոյնիսկ զայն զգալու ձեւն է որ կը փոխուի ու կը վերափոխուի: Ամէն մարդ Օթելլոյի պէս չի սիրեր, ոչ ալ Եակոյի պէս կ'ատէ կամ կը դաւէ:

Դիւցազներգութիւնը, իբրեւ սեռ, ատեն մը ի պատուի էր, հիմա արդէն անցած է գրական պատմութեան: Ըսել կ'ուզենք մեռած է իբրեւ սեռ: Ինչո՞ւ կը կարծենք՝ անոր համար, որ մեր դարաշրջանին մէջ հին ըմբռնումով դիւցազուններ չկան: Մեր դարուն դիւցազունն է մեքենա՛ն, հիւլէ՛ն: Եւ բնաւ զարմանալի չէ, որ հիմա, մեր օրերուն, դիւցազներգութիւններ ու դեղօններ կը գրուին այս դիւցազուններուն՝ մեքենային ու հիւլէին մասին:

Հերակլէսներ չկան այլեւս մեր դարուն մէջ, հրասայլեր կան: Վահագններ չկան, օդանաւեր կան: Աքիլլէսներ չկան, հրթիռներ կան:

Առաջին ակնարկով կը թուի, թէ քնարերգութիւնն ալ պիտի ունենայ դիւցազներգութեան ճակատագիրը, — պիտի անցնի գիրքերու պատմութեան: Այս դժբախտութիւնը կրնայ պատահիլ այն ատեն, երբ կամ եթէ մարդիկ ծնին, ապրին ու մեռնին սրտի տեղ մեքենայ մը միայն ունենալով իրենց կուրծքին տակ:

Մեքենան փոխարինեց դիւցազունը, բայց չի կրնար փոխարինել մարդկային սիրտը: Այս պատճառով ալ վախ չունինք, որ քնարերգութիւնը կրնայ կորսնցնել իր դահոյքը գեղեցիկ դպրութեանց մէջ:

Ո՞րն է ճիշդը — մենք հիմա բանաստեղծներ ունինք, սակայն բանաստեղծութի՞ւն չունինք, թէ բանաստեղծութիւն ունինք, սակայն բանաստեղծներ չունինք:

Մեր կարծիքով՝ երկուքն ալ սխալ են, գոնէ ճիշդ չեն. որովհետեւ եթէ բանաստեղծ ունինք, ուրեմն նաեւ բանաստեղծութիւն ունինք: Իսկ եթէ բանաստեղծութիւն ունինք, ուրեմն նաեւ բանաստեղծ ունինք:

Դժուար է բանաստեղծը զատել բանաստեղծութենէն, ինչպէս դժուար է արուեստագէտը զատել արուեստէն: Եթէ արուեստագէտ չունինք, ուրեմն արուեստ չունինք, իսկ եթէ արուեստ ունինք, ուրեմն նաեւ արուեստագէտ ունինք:

Արուեստը տեսութիւն է, արուեստագէտը տեսութեան գործադրութիւնն է, ինչպէս որ բանաստեղծութիւնը արուեստ է, բանաստե՛ղծն է արուեստագէտը, տեսութիւնը գործի վերածողը: Մեր խօսքը քանակի մասին չէ, որակի մասին է: Բանաստեղծն է, որ կոչուած է բարձրացնելու կամ իջեցնելու բանաստեղծութեան ջերմաստիճանը, ինչպէս արուեստագէտն է, որ կ'աւելցնէ կամ կը նուազեցնէ արուեստին աստիճանացոյցը:

Ինչպէս ամէն բանի, նաեւ արուեստի մէջ նախապայմանը տաղանդն է: Եթէ տաղանդաւոր է բանաստեղծը, «տաղանդաւոր» է նաեւ բանաստեղծութիւնը: Նոյն բանը կրնանք ըսել արուեստի բոլոր պարունակներուն, բոլոր ձեւերուն, բոլոր սեռերուն համար ալ: Մենք կը հաւատանք տաղանդի զօրութեան, այս պատճառով Աստուծոյ տրուած տուրք մը կը համարինք զայն:

Ճշդենք այս առթիւ, թէ արուեստը հետամուտ չէ ճշմարտութեան, որ գիտութեան առարկան է: Գրականութեան եւ արուեստի առարկան գեղեցիկն է: Ինչ որ գեղեցիկ չէ, ուրեմն տգեղ է: Եւ ինչ որ տգեղ է, ուրեմն արուեստ չէ: Անոնք որ դէմ են այս տեսութեան, կրնան առարկել, թէ Ռոտէնի «Պառաւ Հոլմիէռ»ը տգեղ է, բայց արուեստ է: Մենք ալ մեր կարգին կրնանք առարկել, թէ «Պառաւ Հոլմիէռ» գեղեցիկ է իր... տգեղութեան մէջ: Կը հետեւի, որ տգեղութեան մէջ ալ գեղեցկութիւն կայ, ինչպէս գեղեցկութեան մէջ երբեմն նաեւ տգեղութիւն կայ:

Կը կարծենք, թէ մեր ունեցածը բանաստեղծութեան տագնապ մըն չէ, այլ զգայնութեան տագնապ մըն է: Զգալու մեր եղանակը փոխուած է, ուստի փոխուած է բանաստեղծութեան նկարագիրը:

Ոչ միայն սերունդէ սերունդ եւ շրջանէ շրջան կը փոխուին զգալու եւ դատելու մեր եղանակները, այլեւ կը փոխուին նոյն սերունդին, նոյն շրջանին, մինչեւ իսկ նոյն անձին մէջ: Այսպէս, օրինակ, Եղիշէ Զարենց երկու սերունդ է, երկու շրջան, երկու անձ. մէկը կը կոչուի «Ես իմ անուշ...», միւսը՝ «Ամբոխները խելագարուած»:

Առաջ՝ բանաստեղծութիւնը աշխարհէն կը հեռացնէր մեզ, հիմա աշխարհին կը մօտեցնէ: Իրականին մէջ ասիկա դրեթէ նոյն բանն է, հեռանալու եւ մօտենալու կերպերը փոխուած են միայն: Ոչինչ մեզ աշխարհէն կը հեռացնէ, ինչպէս արուեստը, եւ ոչինչ նոյն ապահովութեամբ մեզ աշխարհին կը մօտեցնէ, որքան արուեստը, կ'ըսէր իմաստուն Կէօթէն:

Բանաստեղծութիւնը պէտք է կարենայ մեզ աշխարհէն հեռացնել եւ միաժամանակ մօտեցնել անոր: Քերթողական արուեստին էութիւնը չէ, որ փոխուած է ուրեմն, փոխուած է ձեւը:

Կրնայինք աւելցնել, թէ գեղեցկութիւնը այն միակ բանն է, որուն որեւէ վնաս չի կրնար հասցնել ժամանակը, թէ՝ արուեստը կապ չունի մասնաւոր դարու մը եւ մասնաւոր երկրի մը հետ եւ թէ իրական արուեստագէտը կը պատկանի բոլոր դարերուն եւ բոլոր ժամանակներուն:

Ինչ որ գեղեցիկ էր Պերիկլէսի դարուն, գեղեցիկ է նաեւ այսօր: Փիթիաս եւ Միքէլ Անճելօ միայն երէկը չեն, այսօրն են ու վաղը: Ու դեռ պէ՞տք է յիշել Հոմերոսը, Վիրգիլիոսը, Տանթէն, Շէյքսփիրը:

Արուեստագէտը վեր է բոլոր պայմաններէն: Ան ի՛նք կը ստեղծէ պայմանները: Իր գործը նկարագիր մը ունի եւ այդ նկարագիրը ինքն իսկ է: Որքան մեծ է վերջինը, նոյնքան մեծ է առաջինը: Թերեւս այս ճշմարտութիւնն է, որ ըսել տուած է Ուայլտի, թէ արուեստի դպրոցներ չկան, արուեստագէտներ միայն կան:

Վեռլէն կը գրէր. «Երբ դժբախտ եմ, տխուր քերթուածներ կը գրեմ: Երբ երջանիկ եմ, զուարթ քերթուածներ կը գրեմ: Այս է ամէնը: Ես իմ բնազդս միայն ունիմ իբրեւ կանոն»: Ապա կ'աւելցնէր. «Արուեստը, տղա՛քս, բացարձակապէս ինքզինք ըլլալն է»:

Վեռլէնեան այս տեսութեան Պօլէօ հակադրեց իր տեսութիւնը: «Բանաստեղծը, կ'ըսէր, կը վայելէ այն անբաղդատելի առանձնաշնորհը, որ ուզած ատեն կրնայ ըլլալ ինքզինք եւ ուրիշը»:

Արուեստը մարգարէութիւն է որոշ չափով: Միայն այսօրը չէ, «ամէն օր»ն է: Աւելի յստակ տեսնելն է: Զգալն է աւելի, քան բացատրելը: Եւ զգացածը ներշնչելն է ոչ թէ քարոզելը: Ուստի՝ ո՛չ կ'ուսուցուի, ո՛չ կը փոխանցուի:

Մենք այժմ կը գտնուինք մեծ վերիվայրումներու նախօրէին: Ի՞նչ դուրս պիտի գայ այսօրուան մղձաւանջէն: Ստուգապէս չենք գիտեր: Սա միայն գիտենք որ կա՛մ դէպի աջ պիտի երթանք, կա՛մ դէպի ձախ:

Կեդրոնը պատմութիւն է այլեւս:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԿՐԻ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

ԳՈՐՇՈՒԿ

Թէեւ արտաքուստ եւ իր կենցաղով այս կենդանին շատ է տարբերւում կզաքիսից, բայց սա նոյնպէս կզաքիսների ընտանիքին է պատկանում:

Սա մի հաստլիկ, տափակ եւ ոտքերը կարճ կենդանի է: Գլուխը փոքր է ու սուր, թիկունքը՝ լայն է, իսկ գաւակը՝ աւելի լայն: Դանդաղաշարժ է եւ բոլորովին ճկուն չէ:

Հասկանալի է, որ այսպիսի կազմուածք ունեցող կենդանին, որքան էլ որ գիշատիչ անունը կրի, չի կարող իր ապրուստը հայթայթել կենդանիներ որսալով, ուստի եւ մեր երկրի գիշատիչների մէջ գորշուկն ամէնից անվնասն է: Նրա սնունդը կազմում են այնպիսի բաներ, որոնց ձեռք բերելու համար հարկաւոր չեն ո՛չ ճարպիկ շարժումներ, ո՛չ վազ, ո՛չ թռիչք. ուտում է խաղող, հացահատիկ, թռչունների ձուեր ու ձագեր, եթէ դրանք գետնին են: Մանկութեանս վայրերում, յիշում եմ, սիրով ուտում էր մեր անտառների պտուղները. մանաւանդ՝ կաղին եւ հաճար, որից աշնան ամիսներին խիստ գիրանում էր:

Ինչպէս տեսնում էք, իր սննդով արջի է նման. եւ նրա նման է նաեւ արտաքինով: Իրօք, կարծես փոքրիկ արջուկ լինի: Երեւի այդ է պատճառը, որ արեւմտահայ գրականութեան մէջ նրան ասում են նաեւ եղէգնարջ: Մեզ մօտ՝ տարբեր տեղերում տարբեր անուններ են տալիս գորշուկին: Զանգեզուրում, օրինակ, ղշերի են ասում. երեւի այն պատճառով, որ միշտ գիշերն է դուրս գալիս իր խորը որջից եւ սնունդ հայթայթում: Լոռու, Դիլիջանի, Շամշադինի կողմերում գորշուկին տեղացիներն ասում են չչառուկ, Սեւանի կողմերում՝ կոռարաչ: Այլ բարբառներով՝ իշղար, կարարաչ, փորսուղ:

Ասացինք, որ այս գիշատիչը աւելի շատ պտղակեր է, քան գիշակեր: Բայց պարզւում է, որ անցեալում մեր երկրի գորշուկներն աւելի են բուսակեր եւ պտղակեր եղել: Ինչի՞ց իմացանք: Սեւանի ափին պեղած հին դամբարանների պեղումներից եւ Ուրծի լեռներում գտնուած «կենդանիների գերեզմանատնից»: Այդ վայրերից երեք հազար տարուայ գոր–գորշուկների գանգեր են գտնուել, որոնց թամբաձեւ ատամները աւելի տափակ են

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Բարի գալուստի այցելութեան դարձի իրենց, շատ շնորհքով մարդիկ կ'երեւան, պանդոկին մէջ ալ երեք սենեակ վարձեր են. բաւական տեսնուեցանք:

— Գիտեմ, կը ճանչնամ զինքը, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի, տղան գործեր ունի եղեր, քանի մը օր պիտի մնան, մեկնին...

— Ինծի այնպէս չըսին, ըսաւ Տ. Միքիաս քահանան, ընդհակառակն, երիտասարդը ամուսնանալու միտք ունի եւ ճիշդ ես այդ բանը իմանալուս ուզեցի հոս գալ... արդեօք չե՞նք կրնար մեր Ռոզիկին համար կարգադրութիւն մը ընել...

Ղուկաս էֆէնտի յայտնապէս նեղութիւն կը զգար այս անհարկի միջամտութենէն, բայց եւ այնպէս չուզեց եղած առաջարկութիւնը կտրուկ կերպով մերժել:

— Աղէկ կ'ըլլայ թէեւ, բայց նախ որոշ տեղեկութիւններ առնելու է մանչուն մասին, ասկէ զատ, նայինք կինս աղջիկը հեռու տեղ հարս տալ կ'ուզէ՞... չե՞ս գիտեր, մեր կիները քիչ մը տարօրինակ են... Եթէ ծառայութիւն մը ընել կ'ուզես մեզի, առ այժմ ուրիշի խօսք մի բանար, լաւ մը տեղեկութիւն առնենք իրենց մասին եւ եթէ լսածնուս պէս պատուաւոր երիտասարդ մըն է, ինչո՞ւ չէ, կրնանք աղջիկնիս տալ... միայն թէ, կը կրկնեմ, առայժմ ուրիշին բան չըսես:

— Ուրիշին ինչո՞ւ պիտի ըսեմ, ամուսնանալու դիտաւորութիւն ունենալը լսածիս պէս, առաջին անգամ Ռոզիկս միտքս ինկաւ, մէյ մը երթամ Թագուհի հանըմին հետ խօսիմ, ըսի... գիտես թէ որչափ կը սիրեմ Ռոզիկը:

— Շատ շնորհակալ եմ, տէր հայր, կը խորհինք եւ քանի մը օրէն վերջնական պատասխան մը կուտանք... Ե՞րբ տեսար Լեւոն Կոլիկեանը:

— Շարաթ առտու գացի իրեն:

Տ. Միքիաս պարզապէս կը ստէր, նոյն առտուն իսկ գացած էր Պրիստոլ պանդոկը եւ նոյնիսկ Լեւոնի մասին մօրմէն տեղեկացած էր թէ առջի օր աղջիկտեսի եկած էին Կէլլիթեաննէնց եւ թէ նոյն օրն ալ փոխադարձ այցելութեան կը սպասէին: Ինք եկած էր պարզապէս Ղուկաս էֆէնտիին բերանը փնտռելու եւ տեսնելու համար թէ անկեղծօրէն ամէն բան պիտի պատմէ՞ր իրեն եւ իր աջակցութիւնը պիտի խնդրէ՞ր գործը դիւրաւ գլուխ հանելու համար:

Հիմա Ղուկաս էֆէնտիի խօսքերէն հասկցաւ թէ առանց իրեն կ'ուզէին աղջիկը նշանել, այսինքն չէին ուզեր նիւթական բաժին հանել իրեն ամուսնական գործէ մը՝ որուն նմանը յաճախ չէր պատահեր: Տ. Միքիաս հայր որոշած էր սրտաց աշխատիլ գործին յաջողութեան, եթէ իր աջակցութիւնը չմերժէին, բայց այժմ որ իր ծառայեան պէտք չէին տեսներ, ինքն ալ ինքզինք ազատ կը զգար ուզածին պէս գործելու:

— Ուրեմն, այսպէս, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, առ այժմ խօսք մը չընենք:

— Այո, այո, պնդեց միւսը, քանի մը օր համբերենք: Յետոյ, եթէ պէտք ըլլայ, մենք քեզի լուր կուտանք:

Տ. Միքիաս պատրաստուեցաւ մեկնելու, բայց նոյն միջոցին սպասուհին սուրճ բերաւ, ուստի պարտաւորուեցաւ այցելութիւնը քիչ մը եւս երկարելու:

— Ես այդ Կոլիկեանի մասին բաւական տեղեկութիւն առի, ըսաւ քահանան, աննշան մէկու մը զաւակն է եղեր, հօր մեռնելէն ետքը պզտիկ հասակին Փարիզ գացեր է մօրը հետ եւ հոն ինքնօգնութեամբ հարստացեր ու դիրքի տէր է եղեր... մայրը իրեն օգներ է սակայն:

— Մայրը դրա՞մ ունի եղեր:

— Ոչ, դրամ չէ, բայց Փարիզ բարեկամներ ունի եղեր... այդ բարեկամները տղուն պաշտպան կեցեր, արհեստ սորվեցուցեր, ետքն ալ օգներ են գործի մէջ... մայրը երիտասարդութեանը շատ գեղեցիկ կին մըն է եղեր. զինքը մօտէն ճանչցողները այնպէս կ'ըսեն:

Տ. Միքաս լեզուին տակ բաներ մը ունէր ըսելիք, բայց այսչափով գոհացաւ, մանաւանդ թէ Ղուկաս էֆէնտի այդ տեղեկութիւններէն հետաքրքրուելու երեւոյթ չունէր, ընդհակառակն, խօսքը փոխելու համար, յանկարծ հարցուց.

— Այս Կիրակի պատարագը հո՞ս պիտի պատարագէ եղեր:

— Այո, պատասխանեց Տ. Միքիաս, Նորին Սրբազնութիւնը Թաղական Խորհուրդին հրաւէրին վրայ որոշած է Կիրակի օր Ս. Երրորդութեան եկեղեցին պատարագելու: Ցերեկուան ճաշին ալ Արդար էֆէնտին տունը հրաւիրած է... ինծի հետ:

Սրահի դուռը կրկին բացուեցաւ եւ տիկին Թագուհի ու երկու աղջիկները՝ Ռոզիկ եւ Նոյեմի՝ ներս մտան:

— Բարի էք եկեր, հայր սուրբ, ըսաւ տիկինը տանէրէցին ձեռքը համբուրելով, մինչ Տ. Միքիաս կ'ըսէր.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

եւ սրածայր չեն ներկայիս նման. մի բան, որ ցոյց է տալիս, թէ մեր ներկայիս գորշուկի նախահայրը՝ ուրարտական գորշուկը աւելի բուսակեր էր եւ աւելի քիչ մսակեր, քան ներկայիս գորշուկը:

Ասացի, որ անտառներում կաղին եւ հաճար ունելով, գորշուկն աշնանը չատ է չաղանում: Այդպէս էի կարծում մանուկ ժամանակս, երբ ընկերներով որսում էինք այդ գազանից եւ մեր տատերը այն նեղ տարիներին նրա ճարպից օճառ էին պատրաստում: Թէեւ ինքը խոշոր չէ, կենդանի միջին քաշը մօտ 8 կիլոգրամ է, բայց, յիշում եմ, չատ չաղացածի միայն ճարպը 3–4 կ. գ. էր լինում: Յետագայում, երբ որս էի անում անտառազուրկ վայրերում՝ Սեւանի աւազանում, Հայոց ձորում, Ուրծի լեռներում, զարմանքով նկատում էի, որ այդ վայրերից իմ որսած գորշուկները նոյնպէս ճարպակալած են, թէեւ ընդոտ հաճար եւ կաղին չեն տեսնում իրենց կեանքում: Հասկացայ, որ ինչով էլ սնուելիս լինի, աշնան վերջին ճարպի պաշար պիտի ունենայ, որպէսզի քուն մտնի արջի նման: Այդ ճարպը նրա ձմրան «սնունդն» է, նրա մարմնի վառելիքը, ուստի աշնանը գիրանալը այդ կենդանու համար կենսական անհրաժեշտութիւն է, ուրեմն եւ պիտի անպատճառ գիրանայ, ուր որ էլ լինի, այլապէս կը կործանուի:

Քուն է մտնում, երբ սկսւում են ձմրան ցրտերը: Բայց մի տարի ձմեռը տաք էր եւ մենք գորշուկների էինք հանդիպում Յունուար եւ Փետրուար ամիսներին Շորժայի ցանքերում եւ Արտանուշի հանդերում: Մեր Դիլիջանի ձորում եւս մեղմ ձմեռներին նկատել եմ, որ գորշուկը քուն չի մտնում կամ պարբերաբար արթնանում եւ դուրս է գալիս որսի:

Քնում է իր գետնափոր, խորը որջում: Արժէ նկարագրել այդ որջը, որին ես մանկուց եմ ծանօթ: Դա մի բարդ կառուցուածք է, ստորերկրեայ թունէլների մի ամբողջ ցանց: Հրազդանի հանդում գորշուկի մի բոյն եմ ուսումնասիրել, որ եօթը անցք ունէր: 12–16 քայլ իրարից հեռու: Դրանցից մէկը իր բնակարանի «գլխաւոր մուտքն է»: Դա երեւում էր նրանից, որ այդ մուտքից մի շաւիղ տանում էր դէպի մօտակայ աղբիւրը եւ իր որսի հանդամասը: Մէկ-երկու անցք նրա փախուստի ճանապարհներն են մուտքի ներսում «ծուխ ես դնում», որ խեղդես, կամ որջամուտ շուն ես ներս խցկում, մէկ էլ տեսար՝ հեռւում փախչում է ափալ-թափալ, դուրս է վազել «պահեստի դռնից»: Միւս անցքերը օդափոխութեան համար են, չէ՞ որ գորշուկը կեանքի մեծ մասը անց է կացնում իր բնակարանում փակուած, այնտեղ էլ մեծացնում է ձագերին, ուրեմն նրան աւելի է թարմ օդ հարկաւոր, քան ուրիշ կենդանու:

Ասածս 6–7 անցքերից որով էլ ներս գնանք, կը հասնենք գորշուկի բուն բնակարանին, որն այդ բոլոր անցքերի միացման կէտում է: Դա մի ընդարձակ նկուղ է, որի կենտրոնում մամուռից, չոր խոտից եւ տերեւներից փափուկ անկողին է պատրաստուած: «Ջուղարանը» դրսում է, գորշուկը գարշահոտութիւն եւ անմաքրութիւն չի սիրում: Նրա այդ բնաւորութիւնից օգտւում է աղուէսը, որը հոտած ոսկորներ է տանում գորշուկի բոյնը, կեղտոտում է նաեւ մաքուր անկողնու վրայ: Վերադառնում է գորշուկը, տեսնում իր մաքուր բնակարանն ապականուած եւ զզւում հեռանում է: Խորամանկ աղուէսին էլ այդ է հարկաւոր. տէր է կանգնում պատրաստի բնակարանին: Դէ գնա հիմա, խեղճ գորշուկ, թաթերովդ ամիսներ շարունակ հող փորիր, որ նոր տուն կառուցես քեզ համար...

Մեր հանրապետութեան բոլոր շրջաններում էլ հանդիպում է այս կենդանուց, բայց աւելի չատ այն վայրերու, ուր կան թփուտներ եւ անտառային բացատներ: Այդպիսի վայրերում թէ՛ բոյն փորելն է հեշտ (հողը փուխր է), թէ առատ է կերը:

Բայց ինչո՞վ բացատրել, որ մենք գորշուկների ենք հանդիպում նաեւ մեր երկրի բոլորովին մերկ մասերում, օրինակ՝ Սեւանի աւազանում, Ուրծի լեռներում եւ այլուր: Եթէ նկատի առնենք, որ ասած վայրերը սրանից 2–3 հազար տարի առաջ ծածկուած էին անտառներով եւ թփուտներով, կը հասկանանք, թէ որտեղից են այսօրուայ գորշուկներն այդ տեղերում: Անտառները ոչնչացել են, բայց նրանց բնակիչները յարմարուել են մերկ վայրի բնական պայմաններին: Վեդուց արեւելք ձգուող լեռներում ես նոյնիսկ յայտնաբերել եմ անձաւաբնակ գորշուկ... Այո՛, վայրի կենդանին ամէն ինչի յարմարւում է, միայն թէ պահպանի իր գոյութիւնը:

ԲԱԶՄԱՑՈՒՄԸ.— Մոսկուայի կենդանաբանական այգում գորշուկները զուգաւորւում են Մարտ ամսին եւ ծնում են 11–12 ամիս անց: Ձագերը չատ փոքր են լինում. ամէն մէկը մի ընկոյզի չափ: Կոյր են մնում 33–38 օր: Մայրը նրանց պահում է իր տաք մուշտակով շրջապատուած, մէկ-մէկ էլ բերանն առած դուրս է տանում օդափոխութեան:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեր սիրելի եւ տաղանդաւոր ղեկավարին բարեդէպ այցելութիւնը ի Փարիզ, անակնկալ հաճոյք պատճառած էր գինքը գնահատող ընտրանի հայ հասարակութեան որ Զորեքշաբթի երեկոյ փութացած էր Շան զ'Էլիզէի Թատրոնը տարիներու բաժանումէ յետոյ կրկին ծափահարելու համար գինքը:

Փարիզի Ազգային Նուագախումբին ղըլուխն անցած՝ Տուրեանը գտանք իր ասպարէզով տառապած եւ կարծես անկէ յոգնատանջ արտաքինով, բայց միշտ կոռովի եւ այս անգամ չատ աւելի զուսպ իր ղեկավարութեան մէջ, ուր իր ներկայութիւնը դերակշիռ էր նուագածուներուն վրայ՝ քան իր շարժումները:

Նուագահանդէսը սկսաւ Վակնէրի ծանօթ օփերաներէն Մէթըր Շանթէօրի նախերգանքով որ հեղինակին կուռ զործիաւորման նմոյշներէն մէկն է:

Այս կտորը յաճախ լսած ենք իր վաւերական եւ կամ ընկալեալ ղեկավարութեան ձեւին մէջ:

Տպաւորութիւնը կրեցինք որ Տուրեան անոր տուած էր քիչ մը տարբեր մեկնաբանութիւն, սովորականէն փոքր ինչ դանդաղ եւ հետեւաբար հանդիսաւոր ղընացքով, որ արդէն հասարակութեան ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ:

Լսեցինք յետոյ Սէն-Սանսի դաշնակի երկրորդ քոնչերթօն, մենակատարութեամբ դաշնակահարուհի Ֆրանս Քլիտայի, որուն նուագածութեան հնչականութիւնը ուժեղ եւ մեղմ անցքերուն մէջ ուշագրաւ էր, համընթաց նուագախումբին վառ եւ հաղորդական ընկերակցութեան, որ Ֆրանսացի մեծանուն հեղինակին գնահատելի եւ ինքնուրոյն գործերէն մէկն է, այսինքն ըլլալ առինքնող եւ հաղորդական, առանց դառնալու միջակ կամ սովորական:

Այս երկու գործերը յաճախակի լսելի են:

Մեզի համար չահեկանը եւ հետաքրքրականը վերջին կտորն էր: Գերման ականաւոր երգահան Մաքս Ռէկէրի (1813–1916) Վարիասիոն եւ Ֆիւկը, Հիլլէրի մէկ մեղեդիական գիծին վրայ:

Այս երկու բառերուն բացատրականը տալ տեղին չէ այս սիւնակներուն մէջ, երաժշտական այս ճիւղը գիտուն եւ մտացի յօրինումներու կալուածին կը պատկանի, եւ Մաքս Ռէկէր նոյն աշխատանքը կատարած է նաեւ Պէթհովէնի եւ Թէլըմանի նմոյշներուն վրայ:

Տուրեանի աշխատանքը եւ մեկնաբանութեան իր բծախնդիր եւ չահեկան պըրպըտումները այս գործին մէջ գնահատեցինք առաւելապէս: Բազմաթիւ մասերէ բաղկացած այս լայնածաւալ յօրինումը իր արժանի կատարումը գտած էր յանձին Տուրեանի, որ սահմանուած էր դիմագրաւելու այն ապերախտ աշխատանքը որ կը պահանջէր գործին ամբողջութիւնը, ուր՝ վերջաւորութեան հոյակապ ֆիւկը եկաւ պսակել ղեկավարին ջանքը:

Երեւանի Ֆիլհարմոնիք սրահին եւ Շան զ'Էլիզէի Թատրոնի բեմին միջեւ միութեան գիծ մը հաստատուած էր հայ ղեկավարի մը ներկայութեամբ: Եթէ յայտագրին մէջ ներմուծուած ըլլար հայ երգահաններէն ալ գործ մը, հմայքը պիտի կրկնապատկուէր անշուշտ:

Ֆրանսական ձայնասփիւռի պարբերական նուագահանդէսները չատ ժուժկալ յայտարարութիւններով կը ծանուցուին միայն, այն ալ որոշ տեղեր:

Մեր մամուլին մէջ ալ չատ ուշ արձագանգ գտած էր այս նուագահանդէսը, դժբախտաբար, բայց հակառակ ասոր, օտար ունկնդիրներու կարգին հայ երաժշտասէր ընտրանին ներկայ էր:

Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք Տուրեանի, երաժշտական միջազգային երկնակամարին վրայ:

Ա. Գ.

ԿՈՉ
ԿԻՒՐԻՆՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կիւրինի Հայրենակցական Միութիւնը աշխատանքի սկսած է պատրաստելու համար «Կիւրինի Պատմագիրք»ը:

Առ այս, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, խնդրելով որ մեզի փոխանցեն իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող ամէն տեսակի նիւթերը — պատմագրական, յուշագրական, տեղագրական — որոնք հեռուէն կամ մօտէն կապակցութիւն ունին Կիւրինի հետ:

Նկատի ունենալով որ այս աշխատութիւնը կը հետաքրքրէ մեր բոլոր հայրենակիցները, լիայոյս ենք որ կ'ընդառաջէք մեր այս կոչին եւ ձեր ազնիւ օժանդակութեամբ կը սատարէք անոր յաջողութեան:

Կը խնդրուի բոլոր առաքումները կատարել մինչեւ Ապրիլ 30, 1971, վարչութեանս քարտուղարի հասցէին:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ԴԻՒԱՆ

ԿԻՒՐԻՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հասցէ.—

Sarkis Gotchikian
c/o P. O. B. 2466
Beirut — LEBANON

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ԵՒ
ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Շիտակը ձեզմէ չէի սպասեր, ըսաւ հազարապետը խստութեամբ եւ լրջօրէն. դուք իրմէ ներողութիւն խնդրել չէք ուզեր, բայց եկուր տես որ դուք ոչ միայն անոր առջեւ, այլ ամբողջ գունդին առջեւ՝ ոտքէդ մինչեւ գլուխդ յանցաւոր ես. ահա թէ ինչպէս, ուրիշ կերպ կ'ըլլար, եթէ լաւ մտածէիր ու խորհրդածէիր ընելիքիդ մասին. բայց դուն ոչ աջ, ոչ ձախ, յանկարծ բոլոր սպաներուն ներկայութեան ելար ու սկսար: Ըսէ տեսնեմ, գնդապետը հիմա ի՞նչ պիտի ընէ: Սպան դատի յանձնէ եւ ամբողջ գունդին պատիւը աղարտէ: Սրիկայի մը համար ամբողջ գո՞ւնդը պիտի խայտառակուի: Դուք այդպէս կը մտածէք, բայց մենք, ոչ: Եւ Բոկտանիչ չատ ճիշդ ըսաւ, որ դուք մէկզմէկ կը ստէք, Ես ալ գիտեմ, որ ծանր է, բայց ուրիշ ճար չկար, սիրելիս: Դուք տեղի տուիք: Իսկ հիմա, երբ խնդիրը գոցել կ'ուզենք, դուք, ո՞վ գիտէ ի՛նչ մեծամտութեամբ, ներողութիւն խնդրել չէք ուզեր, այլ ամէն բան պատմել կ'ուզէք: Ի՞նչ կայ հոս, ի՞նչ կ'ըլլայ, եթէ հին եւ պատուաւոր սպայէ մը ներողութիւն խնդրէք: Բոկտանիչը, ինչ որ ալ ըլլայ, հին եւ պատուաւոր գնդապետ մըն է, որ դուք ամօթ կը համարիք անկէ ներողութիւն խնդրելը. իսկ ամբողջ գունդին պատիւը աղարտելը ձեզի համար նշանակութիւն չունի՞: Հազարապետին ձայնը դողալ սկսաւ: Դուք, սիրելիս, գունդին մէջ այսօր կաք, վաղը չկաք. վաղը կ'ելլէք ուրիշ տեղ մը ախիտանութեան պաշտօն կ'առնէք. ձեր հոգն ալ չէ, որ ըսեն. «Պավլոկրատեան սպաներուն մէջ գող կայ»: Իսկ մեզի համար այդպէս չէ: Այնպէս չէ՞ Դէնիսով:

Դէնիսով միշտ լուռ էր եւ չէր շարժեր, միայն երբեմն երբեմն իր սեւ փայլուն աչքերով Րոստովին կը նայէր:

— Ձեր Եսը ձեզի համար թանկ է, շարունակեց հազարապետը: Ներողութիւն խնդրել չէր ուզեր: Իսկ մենք, ծերունիներս, ինչպէս որ գունդին մէջ մեծցեր ենք, այնպէս ալ Աստուծմով, գունդին մէջ ալ կը մեռնինք, այնպէս որ գունդին պատիւը մեզի համար չատ թանկագին է, եւ Բոկտանիչ այդ բանը աղէկ գիտէ: Իսկ քու ըրածդ, աղէկ չէ: Կ'ուզէք վիրաւորուեցէք, կ'ուզէք ոչ. իսկ ես միշտ ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ: Աղէկ չէ՛:

— Ճիշդ է ըսածը, սատանան տանի, գոչեց Դէնիսով, տեղէն ոստնելով, դէ՛, Րոստով, դէ՛:

Րոստով մերթ կարմրելով, մերթ ճերմըկելով, փոխ առ փոխ սպաներուն կը նայէր:

— Ոչ, պարոններ, ոչ... դուք մի կարծէք... ես չատ աղէկ կը հասկնամ, դուք պարապ տեղը այդպէս կը խորհիք.. «ես ... իմ մասիս... գունդի պատուին համար... այո, այդ գործով ալ ես ցոյց կուտամ... ինծի համար ալ դրօշակին պատիւը.. է՛հ, ինծի համար բոլորովին նոյնն է: Ճիշդ է, մեղաւոր եմ... ու աչքերը արցունքի կաթիլներով լեցուն գոչեց. մեղաւոր եմ, գլխովին մեղաւոր... դէ՛, ալ ի՞նչ կ'ուզէք...

— Ա՛յ, այդպէ՞ս է, է՛ կոմս, դառնալով գոչեց հազարապետը, իր խոշոր ափովը անոր ուսին զարնելով:

— Ես քեզի ըսի, գոչեց Դէնիսով, որ ան աղէկ տղայ մըն է:

— Լաւ, կոմս, պատասխանեց հազարապետը, կարծես անոր խոստովանութենէն ազդուած՝ մակդիրներով սկսաւ պատուել զայն: Եկէք եւ ներողութիւն խնդրեցէք, ձերդ պայծառափայլութիւն, այո:

— Պարոններ, ամէն բան յանձն կ'առնեմ, աղաչական ձայնով մը ըսաւ Րոստով, բայց ներողութիւն խնդրել չեմ կրնար: Աստուած վկայ, չեմ կրնար, ինչ կ'ուզէք ըսէք: Ի՞նչպէս ներողութիւն պիտի խնդրեմ, պզտիկ տղու մը պէս թողութի՞ւն պիտի խնդրեմ:

Դէնիսով խնդաց:

— Քեզի համար դէշ է: Բոկտանիչ ոխակալ է, ձեր յամառութեան համար կը տուժէք, ըսաւ Կերադէն:

— Աստուած վկայ, յամառութիւն չէ ըրածս, չեմ կրնար ձեզ հասկցնել թէ ինչ կը զգամ, չեմ կրնար...

— Է՛, ձեր կամքն է, ըսաւ հազարապետը: Եւ դառնալով Դէնիսովին: Այդ գարշելին ո՞ւր կորաւ:

— Հիւանդ ձեւացաւ. վաղը հրամանագրով պիտի հեռացուի:

— Այդ հիւանդութիւնը ուրիշ կերպ անկարելի է, ըսաւ հազարապետը:

— Կ'ուզէ հիւանդ ըլլայ, կ'ուզէ ոչ, միայն աչքիս չերեւայ, կը սպաննեմ, պատասխանեց Դէնիսով մոլեգնած:

Ժերքով սենեակ մտաւ:

— Դո՞ւն ուրտեղէն բուսար, գոչեցին սպաները ներս մտնողին:

— Պատերա՛զմ, պարոններ, Մաք անձնատուր եղեր է իր ամբողջ բանակով:

— Կատա՞կ կ'ընես:

— Աչքերովս տեսայ:

— Ի՞նչպէս, Մաքը ո՞ղջ տեսար:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(85 – Շար.)

Այրի Տիկին Պէքտեմիրեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Պէքտեմիրեան եւ զաւակները (Հայաստան), այրի Տիկին Լուսաբեր Պէքտեմիրեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պէքտեմիրեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Պէքտեմիրեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ժան Պէքտեմիրեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Պաթիսթի եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ֆ. Սեդրոսեան եւ զաւակները (Հայաստան), այրի Տիկին Համեստուհի Օզանեան եւ զաւակները (Փարիզ), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՊԷՔՏԵՄԻՐԵԱՆԻ
(Տապին Գարահիսարցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 12ին յետ անողոք հիւանդութեան, 67 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յունուար 19), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մատաթ եւ զաւակները,

Պալապանեան, Մատաթ ընտանիքները եւ իրենց բոլոր պարագաները, խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ
Ingénieur de l'Ecole Centrale des Arts et Manufactures, Président-Directeur Général des Etablissements Degrémont, Chevalier de la Légion d'Honneur, Croix de Guerre 1939-1940

մահը որ պատահեցաւ Լոնտոն, Յունուար 13ին 56 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի առաւօտ Յունուար 18, ժամը ճիշդ 10,30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ:

Մարմինը պիտի ամփոփուի Պանեօ-Փարիզիէն գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Քրիստ Նետէլեան եւ զաւակները, Պ. Ալպէր Նետէլեան եւ Պ. Վրէժ Նետէլեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նետէլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ՝

ՎԱՐԽԱԹՈՒՆ ՆԵՏԷԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Քէպապճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի (Յունուար 18) ժամը 13,30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականաի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը եւ իր բոլոր մասնաճիւղերը Վիէն եւ Տէսին, իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն այրի Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեանի, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր-Պօղոսեանի եւ զաւակներուն, այրի Տիկին Մայրանուշ Գործունեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սարայտարեան եւ զաւակներուն (Պուէնոս-Այրէս), Տէր եւ Տիկին Արա Ջրբաշեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեանի

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ն. Մարգարեանի, իրենց քեռայրին, Յարութիւն Պօղոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Էքս-ան-Փրովանս):

Այս առթիւ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Փր. Տէր եւ Տիկին Մարգարեանէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.

Մարսէյլէն Պր. Յ. Փափազեան, Մ. Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ 50 Փր. դպրոցին: Տիկիններ Ճիլաճեան եւ Տէստէրճեան հանգ. Ո. Աճէմեանի մահուան առթիւ 50 եկեղ.ին: Պր. Մ. Ալթունեան, իր կնոջ՝ Տիրուհիի մահուան առթիւ 100: Ոմն 50 դպրոցին եւ 50 Ազք.ին: Հանգ. Ա. Ներսէսեանի մահուան առթիւ, Վալանսէն Տիկ. Ը. Պապիկեան 20 եւ Պր. Մ. Միքայէլեան 20: Պր. Կ. Մարգարեան իր մօր Հայկանուշի մահուան քառասունքին առթիւ 50 Ազք.ին: Հանգ. Խ. Նիկողոսեանի մահուան առթիւ փ. ծղկ. Պր. Պահատուրեան 50 Ազք.ին: Հանգ. Բ. Գալալեանի մահուան առթիւ փ. ծղկ.ի Տէր եւ Տիկին Մ. Մանիկեան 50 Ազք.ին: Տէր եւ Տիկին Յ. Մանուկեան 100 եկեղ. պայծ., այրի Տիկին Հ. Գրիգորեան 50, Ոմն 100, Տիկ. Պօղուքլեան 50, Տիկ. Գապաղճեան, Տիկ. Խաչատուրեան 20ական, Տիկ. Ջալըգեան, Տիկ. Գրիգորոֆ 10ական: Հանգուցեալ Հ. Մարգարեանի յիշատակին Պր. Յ. Յովսէփեան 25 եկեղ. եւ 25 Ազք.ին: Ծննդեան տօներուն առթիւ Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան 500 Ազք.ի եւ 500 կարօտեալներու, Ոմն 100 Ազք.ին, Տիկ. Մ. Տիւյմէճեան 50 Ազք.ին, Տիկ. Մ. Մարգարեան 10 Ազք.ին, փոքրիկն Սերժ Մանուկեան ջրօրհնէքի կնքահայրութեան եկեղեցւոյ 200 Փրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան կը նուիրեն 300 Փր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, Վեհանոյշ Ջրբաշեանի մահուան տխուր առիթով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Յունուար 21) ժամը 21ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22, Ռիւ Լավուազիէ: Կարեւոր օրակարգ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտխիլլիի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները, իրենց սովորական հաւաքատեղին՝

Չորեքշաբթի 20 Յունուար, Շաւարշ Միսաքեան խումբ:

Շաբաթ 23 Յունուար, Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր:

Կիրակի 24 Յունուար, Գէորգ Չաւուշ խումբ:

Շաբաթ 30 Յունուար, Զաւարեան ենթակոմիտէ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ.Յ.Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Յունուար) երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը պահանջուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Վահան Այանեան (Լափավոթիէր) կը նուիրեն 50 Փր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման, իրենց մօր մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ:

Նոյն նպատակին համար, Տիկին Հայկուհի Կիւլպոլեան (Կուսէնվիլ) կը նուիրէ 100 Փր., իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Խաչիկ Կիւլպոլեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Վրէժ Նետէլեան եւ Պետրոս Քեպէլեան 50ական Փր. կը նուիրեն Ալֆորվիլի հայկական դպրոցին, Նուրիճա Գազանճեանի մահուան առթիւ:

×

Ընկ. Գրիգոր Պալըգճեան 100 Փր. կը նուիրէ «Հայաստան»ի ընկ. Վիգէն Թորոսեանի յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 24, ժամը 3ին նախկին Սերքլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով:

Disques Vogue

Եթէ կը փափաքիք ամբողջացնել ձեր հաւաքածոն
ՎՕԿ Ընկերութիւնը կը ներկայացնէ վերջին նորութիւնը եւ ամբողջական
ցանկը ցարդ հրապարակուած երգապնակներու, հեղինակութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

1 — TRIO (եռանուագ) սրինգ, քլարինէթ և դաշնակ

2 — TRIO (եռանուագ) երկու սրինգի եւ տաւիղի համար

N° 526 (20103) — «ՀԱՅ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԵՐ»
Գարուն Երեւան, Եայլի, Թաթարական պար, Օրօր, Ալագեազ, Նազ պար, Ազրպէյճան, Պիլիպի, Գերիներու երգ, Կաքաւիկ, Նարօ ճան, Քանաքեռ, Ղայթարմա, Քիզ ըմամ, Լէզկինքա

N° 527 (20136) «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
Հայրենիք, Էրզրում, Զով գիշեր, Կայնել ես, Տարօն, Արի Սէյրան, Լալա եարս, Ետ-առաջ, Պանդուխտի երգ, Շօպի, Մարալէ, Վարդավառ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

20157 (Յոյլք Հայաստանի — 199 (Հայաստան) — 20167 (Պտոյտ Հայաստանի մէջ
20172 (Հայկական երեկոյթ) — 20181 (Վիպական Հայաստան) — 182 Կովկաս
20176 (Սէնֆոնիք նուագի գործեր) — 714 (Երազներու չարք)
442 (Եկմալեան պատարագ) — 451 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ20175 (Գանձարան Հայ Եկեղ. երաժշտութեան, Տօնական օրերու)
001 (Լիզ Սարեանի տասը երգերը) — 409 (Թառխաթ Գարեգին):
Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթեւեանի 14, Rue Petit, Paris (19e) — 208.99.22

Առաքում contre remboursement — Գին 30 Փրք.

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian Collège »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :
Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Librairie Orientale, 51 Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՑԵԼ ԱՄ ՁԷ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25էՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5

Մեկնում, Յունուար 25, ժամը 22,10 կառ տը լ'Էսթէն Արլպերկ - Էքսփրէսով եւ ժամանում Ցել ամ Զէ ժամը 14,15ին: Հաստատում Ֆիշըր Վիռթ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք - պաղ ջուր, տուշ, խնամուած ճաշ:

Բարձրութիւն 758 մեթր, շատ յարմար յոգնած մարդոց համար, կլիման մեղմ է, քաղաքը պաշտպանուած ըլլալով շրջակայ լեռներով: Շրջանը ունի դահուկի ձիւնուղիներ (փիսթ) սկսնակի եւ վարժ մարդոց համար:

Մասնակցութիւն 465 փր.
(երթուդարձ ճամբորդութիւնը եւ պանդոկ ու ճաշ (առանց խմիչքի)
Կանխավճար՝ 100 փրանք
մնացեալը Յունուար 20էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 19 JANVIER 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12017 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.017

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱԶՐԿՄԱՆ ՄԸ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

—o—

Սփիւռքը, այն ձեւով ու տարողութեամբ, որ ան գոյութիւն ունի ներկայիս, չունի իր նախատիպը Հայոց պատմութեան մէջ: Գոյութիւն ունեցած են գանգուածային արտագաղթը, իբրեւ հետեւանք թաթարական, մոնկոլական կամ այլ ձեւի արշաւանքներու ու աւերումներու. Հայկական բարձրաւանդակին վրայ սակայն հայ ժողովուրդը մնացած է, ապրած է ամենադժուարին պայմաններու մէջ, սակայն միշտ ալ կառչած է իր ժայռերուն, նոյնացած է անոնց հետ. եւ, երբ ժամանակը եկած է, գիտցած է ինք եւս ժայռանալ, իր հայրենի լեռներուն պէս:

Թրքական տիրապետութեան վերջին շրջաններուն, հայրենի հողին վրայ հետզհետէ ծանրացող տնտեսական ճնշումներուն հետեւանքով եւս արտագաղթ տեղի ունեցած է եւ Պոլիսը լեցուած «ղարիբ»ներով, Հիւս. Ամերիկայի գործարաններուն մէջ գործող հայ բանուորութեան թիւը աւելցած է արագօրէն: Բոլոր պարագաներուն ալ սակայն հիմնականը մնացած է միշտ Հայկական լեռնաշխարհին մէջ եւ այդ նորահաստատ գաղթականները եղած են «ժամանակաւոր»՝ իւրաքանչիւր Հայու մտքին ու հոգիին մէջ:

Ամենադժուարին պայմաններն անգամ ամբողջովին հեռացնել չեն կրցած Հայը իր լեռնաշխարհէն եւ չեն կրցած աշխարհացրիւ ընել ամբողջ ազգը: Ատիկա իրականացուցին Առաջին Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին օսմանեան պետութեան ղեկը իրենց ձեռքը ունեցող Երիտասարդ Թուրքերը, ծրագրուած ցեղասպանութեան մը ամէնէն անմարդկային արարքի ամբողջական գործադրումով: Բռնի ուժով, տեղահանութեան» պատրուակով, վերջնապէս դատարկուեցան Հայկական լեռնաշխարհի բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը. կոտորակուեցաւ ազգ մը ամբողջ:

Ազգին մնացորդացը դարձաւ նախ գաղթական՝ մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի եւ Արաբական աշխարհի հիւրընկալ երկիրներուն եւ Յունաստանի մէջ. ապա, հետզհետէ նաեւ Եւրոպայի, Պալքաններու, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկայի արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող գաղութներու զանազան կեդրոններուն մէջ:

Հերոսամարտերով կամ կամաւորական գունդերու միջոցով փրկուած մասը Արեւմտահայութեան, հազիւ մէկ հինգերորդը Արեւմտահայաստանի մէջ ապրող Հայութեան, Հայաստանի արեւելեան մասին վրայ ապրող Հայութեան հետ միասին, ձեռք ձեռքի, իբրեւ մէկ ազգ, մէկ ամբողջութիւն, մղեց իր կեանքի եւ մահուան կռիւը, ու կրցաւ խլել պատմութենէն իր հայրենի հողերէն մաս մը եւ անոր վրայ կերտել սեփական ազատ եւ անկախ պետութիւն, որ շուտով ձեռք կը բերէր միջազգային ճանաչում եւ կ'անցնէր աշխարհի բոլոր ազգերու կարգին, իբրեւ համանման իրաւունքներով ազգ եւ պետութիւն:

Պատմական դէպքերու յետագայ հոլովոյթը փոխեց Հայաստանի իրաւավիճակը եւ ան մաս կազմեց Խորհրդային Միութեան, կորսնցնելով իր ազատ ու անկախ միաւորի հանգամանքը: Այդ իսկ պատճառով Հայաստանի կառավարութիւնները չէին կրնար ըլլալ ու չեղան սփիւռքի Հայութեան ճակատագրին մտահոգութիւնը ունեցող եւ այդ ուղղութեամբ ազատօրէն տնօրինութիւններ կատարող իշխանութիւններ: Ատեն մը կը յայտարարուէր նոյնիսկ, թէ «Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ»:

Պատմութիւնը, իր քաղաքական հարկադրանքներով, անգամ մը եւս Հայութիւնը կը բաժնէր երկու տարբեր պայմաններու մէջ ապրող հատուածներու. Հայաստանն ու հոն ապրող հայ ժողովուրդը մաս կը կազմէին ռուսական պետութեան, իսկ Սփիւռքի աշխարհացրիւ Հայութիւնը կը մնար իր բախտին, ինքն իր ճակատագիրը տնօրինելու սահմանուած:

Յիսուն տարուան պատմութիւն մը ունի Սփիւռքը հիմա: Սփիւռքը առանձին պետութիւն մը չէ, որ կարենայ իր յիսնամեակը տօնակատարել. Սփիւռքը յիսնամեայ տառապանք մըն է Հայուն համար: Տառապանքները կը զգացուին, կ'ապրուին, չեն տօնակատարուիր:

Ժողովուրդի մը տառապանքները կրնան դառնալ նաեւ անոր ոգեկան կորովը աւելցնող տարր կամ, ընդհակառակն, զայն վերջնապէս ծունկի բերող, պարտուողականութեան մղող ուժ:

Այն ժողովուրդները, որ չեն կրնար իրենց տառապանքը վերածել խթանող ուժի, պատմութեան մէջ պարտուածներ են եւ դատապարտուած են անհետանալու պատմութեան բեմէն:

Սփիւռքի Հայութիւնը, հակառակ իր աշխարհացրիւ վիճակին, հակառակ ինքն իր ճակատագրին ձգուած ըլլալուն ամբողջ քառասուն տարի, գիտցաւ չյուսահատիլ, չընկճուիլ, չընդունիլ ոչ մէկ պարտութիւն: Գաղթականական կայաններէն կրցաւ արագօրէն անցնիլ աշխատանքի եւ ճակտին քրտինքով ապրող շինարար ու ստեղծագործ ժողովուրդի գոյավիճակին, զինք հիւրընկալող բոլոր երկիրներուն մէջ ալ:

Աշխարհը ցնցող դասակարգային պայքարները չէին կրնար Սփիւռքի Հայը ցնցել. իր բոլոր դասակարգերն ալ զրկուածներու կարգը նետուած էին Թուրքին ցեղասպանութեան ծրագրի գործադրութեամբ:

Տնտեսական յետամնաց երկիրներու տնտեսական հարցերու ճնշումը չէր կրնար զինք մաշեցնել. իր ամբողջութեան մէջ ալ տնտեսական ամենավարի, ընչազուրկ, հայրենազրկուած գաղթականի պայմաններէն կը մեկնէր Սփիւռքի իր գոյութիւնը սկսած ատեն, եւ յամառ աշխատանքով, անսակարկ թափուած քրտինքով է, որ հետզհետէ կ'ապահովէր իր տնտեսական գոյութիւնը ամենուրեք՝ միշտ հիմնուած աշխատանքին վրայ:

Սփիւռքի Հայութիւնը ցնցողը, զայն տագնապեցնող իրողութիւնը այլ ձեւի իրաւազրկում մըն էր. սեփական, ազատ եւ անկախ հայրենիքին մէջ ապրելու իրաւունքէն բռնամիջոցներով, ծրագրուած տեղահանութեամբ ու կոտորածներով իրաւազրկուած ըլլալը:

Հազարամեակներով հայրենի լեռնաշխարհին մէջ ապրելէ, հոն իր կեանքը կազմակերպելէ, իր նկարագիրը, սեփական մշակոյթն ու պատմութիւնը կերտելէ ետք, կարելի չէր սպասել որ ան, քանի մը տարուան կամ տասնամեակի մէջ, մոռնար իր լեռները, իր իրաւունքները, իր ազգային ինքնուրոյն դիմագիծը եւ ծանրօրէն չզգար իր ազգային, քաղաքական իրաւազրկումը:

Իր նոր հայրենիքներուն հանդէպ ան երախտագիտութեան զգացում միայն ունէր եւ քաղաքացիի իր պարտաւորութիւններուն գիտակցութիւնը անշուշտ: Իր գաղութները սակայն ինքնակամ, տնտեսական պայմաններու հետեւանք մասնակի գաղութներ չէին այլեւս. ցեղասպանութեամբ իրեն բռնադատուած գաղթականական վիճակ մըն էր, որ Հայը վերածած էր բազմաթիւ երկիրներու դուռները ափ առած ժողովուրդի: Անոնց հիւրընկալութեան ու գուրգուրանքին կը պարտէր Սփիւռքի Հայը իր ֆիզիքական գոյութեան պահպանումը անկասկած՝ ատիկա բաւական չէր սակայն մոռնալ տալու համար իրեն, թէ ինք նկարագրով հպարտ ժողովուրդ մըն էր, որ իր պատմութեան որեւէ րոպէին ողորմութիւն չէր խնդրած, միշտ գիտցած էր իր աշխատանքով վերականգնել ինքզինք. աշխատանքով վերանորոգել բոլոր արշաւանքներու առաջացուցած աւերումները, վերականգնել բնակարանները, տաճարները, ուսումնարանները եւ շարունակել ձգտիլ սեփական ինքնիրաւ գոյութեան, սեփական հայրենիքի մէջ:

Հիմնական իրաւազրկման մը յիսնամեակն է, որ կ'անցնի Սփիւռքի եւ Սփիւռքի Հայութեան համար:

Յիսուն տարի, կամքէն անկախ, բռնի, ցեղասպանութեան արարքով ազգ մը զրկել իր հայրենի հողերուն վրայ ապրելու եւ հոն ստեղծագործելու իր իրաւունքէն:

Յիսուն տարի ոչ միայն իրաւազրկել, այլեւ լռութիւն պահել մեծ անարդարութեան մասին, չընդունիլ մինչեւ անգամ կատարուած արարքին ահաւորութիւնն ու անմարդկայնութիւնը:

Յիսուն տարի ոչ միայն հանդուրժել ամբողջ ազգի մը կոտորուելուն, աշխարհացրիւ դառնալուն, այլեւ շահագործել այդ ազգի անդամներուն այս կամ այն երկրի քաղաքացին դարձած ըլլալու հանգամանքը, մոռնալ տալու համար այդ ժողովուրդի ամենասրբազան իրաւունքները, իր սեփական ամբողջական հայրենիքին մէջ ազատօրէն ապրելու իրաւունքը՝ տէրը իր կեանքին ու ճակատագրին. ատիկա է որ կը փորձեն իրականացնել միջազգային աշխարհը եւ այդ աշխարհը առաջնորդող մեծերը: Այդ է նպատակը հայ ժողովուրդի հիմնական իրաւունքներուն հանդէպ ցոյց տրուած անտարբեր լռութեան:

Լռութիւնները չեն կրնար լռեցնել արդարութեան ձայնը: Ոչ, հակառակ բոլոր աննպաստ երեւոյթներուն, հայ ժողովուրդը դեռ պարտուած չէ. պարտուողական ամէն զգացում խորթ է իր հոգիին:

Հայութիւնը կայ եւ իր պայքարը կը շարունակուի. պիտի շարունակուի մինչեւ հասնի իր լրումին:

«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»

ՋԱՐԴՈՂԸ ՀԱՅՆ Է ԵՂԵՐ...

ԿԱՄ ԱԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թուրքերը գոհ չեն անշուշտ երբ ջարդերէն 56 տարի ետք ալ միշտ կը խօսուի Ապրիլեան Եղեռնի եւ Հայկ. Դատի մասին, մանաւանդ ֆրանսական մամուլին մէջ: Այսպէս Փարիզի Թրք. դեսպանատան մամուլի կցորդը՝ Զիա Թուկալ նամակ մը ղրկած է Մոնտի խմբագրութեան, «ճշդումներ» ընելու համար փաստաբանապետ Փօլ Առէկլէի յօդուածին առթիւ (Մոնտ՝ 26 Դեկտ., Յառաջ՝ Յունուար 7):

Ի՞նչ կ'ըսէ Թուկալ: Պարզապէս դերերը կը շրջէ ու կը պատմէ թէ Հայերը ջարդած են «հարիւր հազարաւոր Թուրքեր»: Գալով Թուրքերուն «միշտ հանդուրժած են փոքրամասնութեանց լեզուի եւ կրօնքի ազատութեան եւ Հայերն ալ մեծապէս նպաստաւորուած են այդ թոյլատուութենէն...»:

Այս ցոյցերը (խմ' Հայ Դատի կամ Ապրիլեան Ջարդեր»ու ոգեկոչումներ) «կրնան միայն իբրեւ նպատակ ունենալ արծարծել մրցակցութիւնը ժողովուրդներու միջեւ որոնք եղբայրութեան մէջ կ'ապրին»...:

Բայց եթէ նոյնիսկ մեր ողբերգութիւնը այնքան մեծ է որ կան «Հայեր» որոնք Փարիզէն Մինիխ «եղբայրութեան մէջ» կ'ապրին իրենց հօրը, մօրը ոճրագործներուն հետ, Զիա Թուկալները լաւ գիտեն թէ այդ լըվանթէնները կապ չունին հպարտ ժողովուրդի մը հետ, որ չէ կորսնցուցած իր ազգային տինեիթէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԻՒՂԻ հարուստ աղբիւրներ ունեցող տասը երկիրներ, ինչպէս Իրան, Իրաք, Սէուտական Արաբիա, Քուէյթ, Քաթար, Ապու Տապի, Ալժերիա, Լիպիա, Ինտոնեզիա եւ Վենեզուելա, որոնք միասնաբար «քարիւղ արտածող երկիրներու կազմակերպութիւն» անունով մարմին մը հիմնած են՝ ներդաշնակելու եւ պաշտպանելու համար իրենց շահերը: Այս մարմինն էր, որ Թեհրանի մէջ անցեալ շաբաթ նոր պահանջներ ներկայացուց քարիւղի ութ մեծ ընկերութիւններուն (հինգ ամերիկեան, երկու անգլիական եւ մէկ ֆրանսական): Քարիւղ արտադրող երկիրները ընդհանուր ձեւով կը պահանջէին քարիւղի գինի յաւելում մը (ներկայիս ընդհանրապէս շահաբաժինը կէս առ կէսի սկզբունքով կը կիրարկուի), ինչպէս նաեւ գիներու շարունակական քննութիւն, շուկայի եւ դրամի կացութեան եւ արժէքին համապատասխան ձեւով: Կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Լիբիա եւ Ալժերիա իբրեւ իրենց շահաբաժին կը պահանջեն 60 առ հարիւր եւ, միւս կողմէ, կ'ուզեն, որ քարիւղի ընկերութիւնները իրենց շահին մէկ մասը երկրին մէջ օգտագործեն նոր տնտեսութիւններ հիմնելով: Ուաշինկթընի նախաձեռնութեամբ քարիւղի բոլոր ընկերութիւններն ու շահակից երկիրները, ինչպէս Ֆրանսա, Անգլիա եւ Հոլանտա, ընդունեցան համատեղ առաջարկներ ներկայացնել «քարիւղի երկիրներու կազմակերպութեան»:

ՊՐԱԶԻԼԻ Զուիցերիոյ դեսպանը ազատ արձակուեցաւ իր առեւանգիչներուն կողմէ: Առեւանգումը տեւած էր 40 օր:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ ներքին լուրջ տարակարծութիւններ ունին: Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդական ճակատի պետը՝ Ժորժ Հապաշ յայտարարեց, թէ «պաղեստինեան դիմադրութեան կը մնայ բացէ ի բաց պայքարիլ՝ տապալելու համար յորդանանեան վարչակարգը»: Միւս կողմէ, Ազգային ճակատի բանբերը քննադատեց Հապաշը, զայն որակելով « արկածախնդիր » մը, քանի որ ընդունելէ ետք Ամմանի համաձայնագիրը, հրամայեց իր ուժերուն բռնաբարել զայն:

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետը Լոնտոն մեկնեցաւ՝ տեսակցելու համար Անգլիոյ Ներքին Նախարարին հետ: Հիւս. Իրլանտայի ներքին անդորրութիւնը վերստին խանգարուած է: Յաճախակի բուռն բախումներ տեղի կ'ունենան կաթողիկէներու եւ բողոքականներուն միջեւ: Յարձակումներ ալ անգլիացի զինուորներու վրայ:

ՔԱՆՊԵՐԱՅԻ (Աւստրալիա) Խորհրդային դեսպանատան մօտ ռումբ մը պայթեցաւ՝ քանդելով դեսպանատան մուտքի դուռն ու պատուհանները: Երկու հրեայ երիտասարդներ ձերբակալուեցան: Մոսկուայի մէջ ալ երկու Ամերիկացիներ անուանարկուած են հրապարակաւ:

ՖՐԱՆՍԱ 8ի դէմ 13 կէտով պարտութեան մատնեց Սկովտիան ռըկպի մրցումին ընթացքին Շաբաթ օր:

ՓԱՍՏԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱԼԹԱՅԻ ՄԷՋ ԱՆՊԱՏԻԺ ՄՆԱՑԱԾ ԹՈՒՐՔ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ Ա ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԱՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Ե.

Նախորդ յօդուածով (*) հրատարակուած փաստաթուղթին կցուած է նաեւ հետեւեալ յուշագիրը՝ որ պատրաստուած էր անգլ. օրէնքի պաշտօնեաներուն կողմէ, Օգոստոս 20, 1920 թուականով։

«Մալթայի մէջ արգելափակուած Թուրքերը, որոնք Պոլսոյ բարձր. յանձնակատարին հրահանգով բերուած էին, կը բաժնուին երեք դասակարգերու.

«1. Քաղաքական յանցաւորներ։

«2. Անձեր, որոնք ամբաստանուած են տարագրութեանց, կողոպուտներու եւ ջարդերու ոճրային արարքներով։

«3. Անձեր, որոնք ամբաստանուած են՝ իբրեւ պատերազմական գերիներու չարչարողներ։

«Կան նաեւ բանտարկեալներ, որոնց ձերբակալման մասին որեւէ բան ըսուած չէ։

«3րդ դասակարգին մաս կազմողները նկատի պիտի առնուին, իսկ միւս դասակարգերու մասին մենք որեւէ տեղեկութիւն չունինք։ Նոյնիսկ դժուարութեան մէջ ենք գերիները տանջող անձերու անուններուն մասին, այն պատճառով, որ Թուրքերը նոյնանման անուններ ունին եւ համաձայն զանոնք հեգելու եղանակին՝ կը փոխուին անոնց ինքնութիւնները։ Յանձնախումբը յանձնարարած էր զատել զանոնք։

«Պատերազմական օրէնքներու հակառակ գործողներ են՝ 2707 թիւը կրող հազարապետ Մազլում պէյ։ Այս մարդը շատ յոռի գործեր կատարած է։ Կան նաեւ Ճելալ պէյ կոչուածը, Թէվֆիք Մէհմէտը եւ Թէվֆիք Ահմէտը, Ճէմալ էֆէնտի Ապտիպը, Հազզը պէյ Իպրահիմը։ Այդ անունները կը շփոթուին ուրիշներու հետ, որոնք պիտի զատուին։ Կարելի չէ նման ցանկով մը ճշդել անոնց ինքնութիւնը։

«Մեզի յանձնուած փաստաթուղթերուն մէջ, վերոյիշեալ անձերը ամբաստանուած են իբրեւ պատերազմական գերիները չարչարողներ։ Անոնք ձերբակալուած էին Պոլսոյ Բարձր. Յանձնակատարի հրահանգով։ Անշուշտ ան ունի փաստեր, ձեռքի տակ։ Անոր կը մնայ վերջնական քայլեր առնել, այդ անձերէն ոեւէ մէկը ազատ ձգելու համար»։

Ստորագրուած

ԿՈՐՏԸՆ ՀԻՒՎԱՐԹ
ԻՈՆԸՍԹ Մ. ՓՕԼԼՕՔ

×

ԾՈՎԱԿԱԼ ՍԸՐ Ճ. ՐՈՊԷՔԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԼՈՐՏ ՔԸՐԶԸՆԻՆ

Հոկտ. 15, 1920, Պոլիս

(Թիւ 1108 հեռագիր, Էօ 12831 37/44)
(Պատասխան՝ ձեր թիւ 937 հեռագրին)

«Որքան ալ ուզենք ազատ արձակել ազգայնականներու կողմէ արգելափակուածները (Անգլիացիներ), դժուարութեանց պատճառով՝ ներկայիս գործնական չէ բանակցիլ։ Կը տեղեկանամ, որ զինուորական իշխանութիւնները այդ ուղղութեամբ ջանք կը թափեն։ Բայց, Մուսթաֆա Քէմալ մերժած է բանակցիլ։ Եթէ պատկան յանձնախումբին մաս կազմեն նաեւ Համաձայնական պետութեանց ներկայացուցիչները, այն ատեն կարելի կ'ըլլայ արգելափակուածներու մասին խօսիլ ազգայնականներու (քէմալականներու) հետ և Թուրք կառավարութեան կողմէ դժուարութիւն չի յարուցուիր, եթէ անոնցմէ ոմանք զատուին (Թուրք բանտարկեալները)։ Բայց լաւ է, որ ազատ չձգուին անոնք՝ դէպի Թուրքիա»։

ՐՈՒՄՊՈԼՏԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ՝ ՔԸՐԶԸՆԻ

Նոյեմբեր 20, 1920ին՝ Պոլսոյ անգլիական բարձ. յանձնակատարը՝ Սըր Հօրէյս Րումպոլտ, հեռագրած է Լորտ Քըրզընին, Թիւ 1542, Է. 14893 37/44 պաշտօնագրով.

«Վսեմաշուք Լորտ,

«Ձեր Օգոստոս 20, 1920 թուակիր եւ 647 թիւ հեռագիրը կը վերաբերէր Մալթայի մէջ բանտարկուած Թուրքերուն, որոնց մասին անգլիական օրէնսգէտները յուշագիր մը պատրաստած էին։ Պատիւ ունիմ յայտնելու ձեզի, որ խորհրդակցեցայ Սեւ Ծովի անգլիական բանակի վերին հրամանատարութեան հետ, չօչափուած խնդիրներու մասին։

«Յուշագրին համաձայն, բանտարկեալները երեք դասի բաժնուած էին. Ա. Քաղաքական յանցաւորներ, Բ. Անձեր՝ որոնք կատարած են կողոպուտ եւ ջարդ։ Գ. Անձեր, որոնք տանջած են պատերազմական գերիները։

«Վերին հրամանատարութիւնը կը շեշտէ, որ ատոնք պէտք էր բաժուած ըլլային հինգ դասերու.

«1. Անոնք, որոնք ձերբակալուած են կառավարութեան ցուցմունքով, եւ, իբր ապահովութիւն՝ խնդրուած է զանոնք արգելափակել։ Յանձնուած են 1919ի սկիզբը, իբրեւ պատանդ»։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Յունուար 9։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹՈՒՐ

Հիւսիսային Ուրալի մէջ, վերջերս, գտնուեցաւ թուր մը, հայկական մակագրութեամբ։

Գոյութիւն ունեցող տուեալներու համաձայն թուրը, որ քիչ մը կոր եւ երկար շեղբով ձիաւորի զէնք է, գործածութեան մէջ մտած է Է–Ը դարերուն, Ասիոյ տափաստաններու ընդարձակ տարածութեան վրայ։ Ռուսիա եւ Հունգարիա եւրոպական առաջին երկիրները եղած են, որ գործածած են այս զէնքը։ Հարաւային եւ կեդրոնական Եւրոպայի ծանօթ դարձած է միայն Խաչակիրներու արշաւանքներու ժամանակ, ԺԳ.–ԺԴ. դարերուն։

Հիւս. Ուրալի մէջ գտնուած թուրին ձեւը եւ այլ մանրամասնութիւններ հնարաւորութիւն տուին որոշելու անոր պատրաստութեան թուականը՝ ԺԲ.–ԺԳ. դարեր, ինչպէս նաեւ անոր կովկասեան դիմագիծը։ Առաջին աթիւ կարելի եղաւ կարդալ Ե եւ Տ տառերը. երկար ժամանակ թուրը հողին տակ մնացած ըլլալով մետաղը որոշ չափով քայքայուած էր, ջնջուած էին նուրբ փորագրուած տառերուն մէկ մասը եւ այդ տառերը ծածկող ոսկիի բարակ շերտը։ Մաքրագննութենէն երեւան ելաւ արձանագրութիւնը — «Վարպետ Խաչատուր», որ հաւանաբար թուրը պատրաստող վարպետին անունն է։

Ժ.–ԺԳ. դարերու արաբ պատմագիրներու եւ ճամբորդներու (Իպն Ֆատլա, Էլ Հանրաթի, Էլ Պիրունի եւ ուրիշներ) աշխատութիւններէն յայտնի կը դառնայ, որ հեռաւոր Հիւսիսի «մառախլապատ» կամ «մթնշաղի» ծովափին (այս անունը կուտային անոնք Հիւսիսային ովկիանոսին) կ'ապրէր ձկնորս եւ որսորդ եուրա կամ եուգրա ժողովուրդը, որ կը զբաղէր առեւտուրով Վոլկայի ափին, այսօրուան Կազանէն հարաւ գտնուող Բուլղար թագաւորութեան հետ։ Այս վերջինին մայրաքաղաքը, այսպէս կոչուած Բուլղար քաղաքը, կը գտնուէր Ասիոյ եւ Եւրոպայի առեւտրական ճիծին յարմար վայրին վրայ։ Շնորհիւ իր նպաստաւոր աշխարհագրական դիրքին, ան դարձած էր միջազգային առեւտուրի կեդրոն, եւ ժամանակի վաճառաշատ քաղաքներէն մէկը։ Բուլղար առեւտրականները իրենց մենաշնորհն էին դարձուցած հիւսիսային ժողովուրդներու հետ կատարուող առեւտուրը։ Այդ ժողովուրդները կը վաճառէին թանկարժէք մորթ (կզաքիս, սամոյր, սկիւռ եւայլն) եւ անոնց փոխարէն կը ստանային կենսական անհրաժեշտ ապրանքներ՝ հացուստ, աղ եւայլն։ Արաբ պատմագիրները կը յիշատակեն նաեւ, որ յատկապէս մեծ էր այդ առեւտրականներուն բերած մետաղէ իրերը՝ դանակ, սուր, թուր, շահ–իսլամներու երկիրներէն (այդ որակումը կուտային Միջին Աբեւելքի մահմետական երկիրներուն)։

Գտնուած թուրը արաբ պատմագիրներու հաստատումին առաջին իրական փաստն է, բայց ինչպէս ցոյց կուտան անոր հայերէն արձանագրութիւնը եւ շեղբին վրայ տեղաւորուած չորս խաչերը, թուրը պատրաստուած էր քրիստոնեայ երկրի մը մէջ։

Հնագիտական նիւթերու եւ գրաւոր աղբիւրներու տուեալներու համաձայն, զինագործութիւնը Հայաստանի մէջ շատ տարածուած արհեստներէն մէկն էր։ Ըստ այդ տուեալներու, հայ զինուորը ծանօթ եղած է 17 տեսակ զէնքի, ինչպէս ծակող եւ հատող դաշոյններ, սուրեր եւ թուրեր։

Հայաստանի եւ Վոլգայի ափին հաստատուած բուլղար առեւտրականներու միջեւ գոյութիւն ունեցող առեւտրական կապի մասին տեղեկութիւններ կան Ժ. դարու գրաւոր աղբիւրներու մէջ։ Այդ կապերուն մասին աւելի վաւերական փաստեր կուտան հնագիտական նիւթերը։ Վոլգայի ափին հայկական հնութիւններու գոյութիւնը հաստատող տուեալներ կան ԺԷ. դարու վարչական հաշուետուութիւններու եւ ազգագրական նկարագրութիւններու մէջ։ 1722ին Պետրոս Ա. կ'այցելէ շրջանի քաղաքները, ուր ուշադրութիւն կը դարձնէ հայկական հնութիւններուն (արձանագիր դամբարաններ, շէնքերու մնացորդներ) եւ կը հրամայէ կայսերական ակադեմիային՝ զբաղիլ անոնց ուսումնասիրութեամբ։ Ատոր արդիւնքը եղած է քանի մը տապանաքարերու արձանագրութիւններու հրապարակումը։

1925ին Լենինկրատի Հնութիւններու Ակադեմիայի աշխատակիցներէն Բ. Միլլէր վերստին կը գրադի Վոլգայի հայկական հնութիւններով։ Մանրամասն ուսումնասիրութենէ մը ետք, ան կը գրէ, քանի որ միջնադարուն մետաքսի առեւտուրի հիւսիսային ճամբան գտնուած է գլխաւորաբար հայ առեւտրականներու ձեռքը, իսկ առեւտրականները իրենց բնակավայրերը կը հիմնէին այդ ճամբաներու բանուկ կէտերուն վրայ, ուրեմն հայկական հնութիւնները պէտք է փնտռել Վոլգա – Կամա գետերու առեւտրական ճիծին մէջ։ Ան դիտել կուտայ նաեւ, որ այդ վայրերուն մէջ երբեմնի հայ բնակչութեան հետքերը շատ աղօտ ձեւով պահպանուած են մինչեւ հիմա։

Այս ուղղութեամբ հարուստ եւ հետաքրքրական տուեալներ հայթայթեցին Բուլգար քաղաքի շուրջը կատարուած պեղումները, 1946ին, Փրոֆ. Ա. Սմիրնովի ղեկավարութեամբ։

Նիւթերու բաղդատական ուսումնասիրութիւնը հնարաւորութիւն տուաւ պարզելու, որ Բուլգար քաղաքին կից գոյութիւն ունեցած է հայաբնակ վայր մը, որ հիմնադրուած է հաւանաբար Ժ. դարուն եւ գոյութիւն ունեցած է մինչեւ ԺԵ. դարու կէսերը, մինչեւ քաղաքին աւերումը։ Այդ բնակավայրը, որ սկիզբի շրջանին եղած է հայ առեւտրականներու

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Օրհնեալ ըլլաս, աղջիկս։

Ռօզիկ եւ Նոյեմի իրենք ալ իրենց կարգին եկան աջհամբոյրի եւ արժանացան «օրհնեալ ըլլաս»ներուն։

— Սա ի՛նչ ղեղեցիկ արդուզարդեր ըրեր էք այսօր, թատրո՞ն պիտի երթաք, ո՞ւր պիտի երթաք, հարցուց Տ. Միքիաս, որ ինչպէս ըսինք, արդէն գիտեր ուր երթալիքնին։

— Ձէ, մէջ նետուեցաւ Ղուկաս էֆէնտի, Գատը գիւղ պիտի երթանք, շատոնց է խօսք տուած էինք Մարկոս էֆէնտիենց։

— Ալ Ռօզիկս չէնք շնորհք հարսնցու աղջիկ եղեր է, չարունակեց քահանան, որ հաճոյք կը զգար Ղուկաս էֆէնտիին շփութեան մատնելով, ե՞րբ պիտի նշանենք զինքը, Թադուհի հանըմ։

— Աստուած երբոր կամենայ, պատասխանեց տիկին Թադուհի, մինչ Ղուկաս էֆէնտի անհամբեր դոչեց.

— Էյ, խօսքերնիդ կարճ կապեցէք, ժամանակ չունինք, շոգենաւը կը փախցնենք

Փողոցը դրան առջեւ կառքը կը սպասէր։ Տ. Միքիաս մնաս բարով ըսելով մեկնեցաւ հետիոտն եւ ուղղուեցաւ դէպի Թարլա Պաշի։

— Այսպէս հա՞, Տ. Միքիասը դուրս կը նետէք գործի մէջէն, կը մտածէր քահանան ճամբան գացած ատեն, բայց ե՞րբ տեսնուած է, որ ջոջ ընտանիք մը նշանտուք կատարէ առանց իմ միջնորդութեանս... քանի մը ոսկի չտալու համար ասանկ խաբեբայութիւններու դիմել, ծածուկ գործ տեսնել, քիթիս խնդալ... անէլիքդ ըլլայ, Ղուկաս էֆէնտի։

Քինախնդիր, մեծամիտ, ամբարտաւան Տ. Միքիաս քահանայ պարզապէս նախատուած կը զգար ինքզինքը Ղուկաս էֆէնտիի բռնած դիրքին պատճառով եւ արդէն իսկ մտքին մէջ վրէժխնդրութեան ծրագիրներ կը պատրաստէր, գործը վիժեցնելու, նշանտուքը խանգարելու եւ յետոյ զայն իր աջակցութեամբ ի գլուխ հանելու միջոցներ խորհելով։ Եւ պէտք է ըսել, որ Տ. Միքիաս այս տեսակ մեքենայութիւններու մէջ շատ ճարպիկ էր։

Բայց թողունք, որ ինքը իր մտքին մէջ սարքելիք խաղերը որոճայ եւ մենք դառնանք կառքին ետեւէն, որ սրընթաց կը թաւալի դէպի Պրիսթօլ պանդոկը։

Հազիւ թէ կառքը կեցաւ մուտքի դրան առջեւ, դռնապանը, կողմնակի մօրուքով փառաւոր ծերունի մը, փութաց կառքին մօտ դռնակը բանալով հիւրերը ներս առաջնորդեց։

Հոն ուրիշ սեւազգեստ սպասաւոր մը զիրենք տարաւ առաջին յարկը, մեծկակ հիւրասրահ մը, ուր քիչ ետքը Լեւոն Կոկիկեան եւ մայրը եկան իրենց քով։

Տեսակցութիւնը առաջին վայրկեանին սիրալիր եղաւ եւ շատ աւելի մտերմական, քան առաջին օրուանը։

Այս բանը առաջին վայրկեանին նշմարեց Ղուկաս էֆէնտին եւ միտքը պաշարող հնհնուքները հետզհետէ փարատելով, զուարթօրէն սկսաւ կատակաբանել։

Ռօզիկ, իր ստացած հրահանգներուն հաւատարիմ, յաջողած էր պահ մը, ընդարձակ սրահին մէկ անկիւնը, չինական հողմարգելի մը ետեւ առանձնանալ Լեւոնի հետ ու բազմոցի մը վրայ, անոր քով նստած պատկերազարդ ֆրանսերէն հանդէս մը կը թղթատէր, թէեւ կեղծ՝ բայց խորին հետաքրքրութեամբ մը։

Երիտասարդին ու Ռօզիկի գլուխները թերթին վրայ հակած՝ իրարու կը դպչէին եւ Լեւոն առաջին անգամ ըլլալով՝ կը զգար կուսական մարմնի մը հպումին անճառելի հեշտանքը։ Անշուշտ Փարիզի մէջ կանուխէն յարաբերութիւն ունեցած էր ամէն տարիքի կիներու հետ, որոնց գեղեցկութիւնը, վայելչութիւնն ու մտացիութիւնը անբաղդատելի կերպով գերազանցուած էին, բայց անոնք պարզապէս հաճոյքի ու տարփանքի ճարտար արուեստաւորժներ էին ու չունէին այն թաքուն ու անդիմադրելի հրապոյրը, որ կուսութիւն կը կոչուի։ Իրենց մազերուն հպումը բաւական եղեր էր հեշտամոլ սարսուռով մը ցնցելու Լեւոնի ամբողջ էութիւնը եւ տարօրինակ յուզումով մը համակելու զինքը։

Ինքը, որ իբրեւ Փարիզի պուլվարներուն վրայ մեծցող երիտասարդ մը, յանդուգն՝ գրեթէ անպատկառ էր կիներու հետ, հիմա, այդ առաջին հպումէն իսկ դրդուած՝ տակնուվրայ եղած, երկչոտ ու ամօթահար, շուարեր մնացեր էր ու բան մը չէր կրնար գտնել ըսելիք, խօսակցութիւն մը սկսելու համար, կը սրտմտէր իր այս վեհերոտութեանը համար, զոր ծիծաղելի կը գտնէր։

Սակայն Ռօզիկ, շատ աւելի նուազ յուզուած եւ բոլորովին ինքզինքին տէր, զոհ ու յաղթական, կռահեց երիտասարդին հոգեկան վիճակը եւ ուզեց իր համարձակութեամբ քաջութիւն տալ անոր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՈՔ

Հիւսիսային Ափրիկէի այս երկիրը մօտաւորապէս 500·000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ աւելի քան 15 միլիոն բնակչութիւն ունի։ Ատլաս լեռնաշղթայի կողերուն եւ, մանաւանդ, Ատլանտեանի ափերուն կ'երկարին բարեբեր հողեր։ Այսպէս, ֆոսֆաթի հանքերուն կողքին (աւելի քան 11 միլիոն թոն հանածոյ 1969ին), երկրագործութիւնը կը կազմէ երկրին գլխաւոր հարստութիւնը։ Այժմու հնգամեայ ծրագիրը (1968–1972) կը նախատեսէ երկրագործութեան եւ ջրօսաշրջիկութեան տարածումը։ Երկիրը հնարաւորութիւններ կ'ընձեռէ այս ուղղութեամբ, քանի որ մէկ օրուան մէջ զբօսաշրջիկը կրնայ դահուկել Ատլասի լանջերուն վրայ եւ ապա լողնալ Ակատիրի ափերուն։ Աչքառու է նկարչագեղ հակադրութիւն մը — նարնջենիներու սքանչելի պուրակներ եւ անջրդի տարածութիւններ։ Ուղտեր նիհար ձիերու հետ նախնական արօրներ կը վարեն, մինչ անդին թրաքթէօրներ կը բանին։ Շքեղ լիմուզէններ կանգնած՝ լուսաւոր լամբի մը սիւնին կապուած իշուկի մը քով…

Բայց ամէնէն հետաքրքրականը մահմետական արուեստի յուշարձաններն են, ուր ճարտարապետութիւնը կը շաղախուի գեղեցկութեան հետ։ Մարոք ունի չորս կայսերական մայրաքաղաքներ — Ֆէզ, ամէնէն հինը, հիմնուած է 808ին, մտաւորական կեդրոն մըն է, աւանդական մըշակոյթի Ալմա Մաթէրը։ Մեքնէս, դամբարանային եւ պարզ կառոյցներով, ներքնամասի տպաւորիչ պատերով։ Մարաքէշ, «Հարաւի մարգարիտը», Ալմոհատներու եւ Սաադականներու տոհմերուն հրաշակերտը։ Ռապաթ, արդիական Մարոքի մայրաքաղաքը, ուր այցելուն կը հանդիպի վաղեմի մինարէներու եւ նոր կառոյցներու։

Եւ, այսուհանդերձ, Ափրիկէի ամենամեծ նաւահանգիստը Քազապլանքա, շատերու կողմէ կը նկատուի Մարոքի մայրաքաղաքներէն մէկը, քանի որ «սպիտակ քաղաք»ը կը բովանդակէ երկրին բնակչութեան տասը առ հարիւրը, արդիւնաբերութեան 70 առ հարիւրը եւ առեւտրական ու ելմտական գործառնութեանց 75 առ հարիւրը։

Ափրիկէի ամենամեծ նաւահանգիստը այլեւս այն քաղաքը չէ, որ մարդիկ ճանչցած են տարաշխարհիկ նկարագրով արկածախնդրական շարժանկարներու մէջ. քաղաք մըն է, որ կ'ապրի ներկայ դարուն շունչով, ուր մարդիկ կ'աճապարեն դիմել արդիւնաբերական կեդրոններ, դէպի գրասենեակները եւ առեւտրական հաստատութիւնները։ Հոն կայ «Սամաքան», ուր կը սարքաւորուին կառքեր, ինչպէս «Սիմքա» եւ «Ֆիաթ» ինքնաշարժերը, հոն կայ Մարոքի քարիւղի ամենամեծ զտարանը «Սամիր», 1·200·000 թոն վերամշակման տարողութեամբ։

Երկրին գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին, բնականաբար, մասնագէտներ ունենալու կենսական խնդիրն է։ 1952ին 178·000 աշակերտ կը հաշուէր երկիրը, իսկ անցեալ տարի (1970)՝ 2·100·000։ Այսուհանդերձ, դպրոցական տարիքի մէկ միլիոնէ աւելի երախաներ դեռ ի վիճակի չեն դպրոց յաճախելու՝ գլխաւորաբար դաստիարակներու եւ փրոֆեսէօրներու պակասին պատճառով։ Ահա այս պատճառով է, որ Մարոք հարկադրուած է օտար երկիրներէ եւ, յատկապէս, Ֆրանսայէն ուսուցիչ եւ մասնագէտ խնդրելու՝ զարկ տալու համար իր մշակութային, կրթական եւ արդիւնաբերական կեանքին։

Ք.

իջեւան, դարերու ընթացքին դարձած է քաղաքի արուարձաններէն մէկը՝ երկյարկանի քարաշէն եկեղեցիով։ Հնագիտական քիչ բայց ցայտուն նիւթերու ուսումնասիրութիւնը հնարաւորութիւն տըւաւ գիտնականներուն խօսելու այդ հեռաւոր հայկական աւանին եւ մայր Հայրենիքին միջեւ եղած սերտ կապերուն մասին։ Պատահական չէ, որ պեղումներու շնորհիւ յայտնաբերուած շատ իրեր զուգահեռներ ունին Անիի եւ Դուինի իրերուն հետ։ Հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը այդ քաղաքին մէջ բաւական լայն եղած է։ Օրինակ, քաղաքին բաղնիքները հիմնականին մէջ կրկնութիւնն են հայկական բաղնիքներուն (Անի, Ամբերդ)։

Ամփոփենք. երկար տարիներու ընթացքին առեւտրական կարաւանները, ծանրաբեռնուած բազմաթիւ ապրանքներու հակերով, Դուինէն, Անիէն եւ հայկական միւս վաճառաշատ քաղաքներէն, Կասպից ծովի ափերով կը հասնէին Արեւելեան Եւրոպայի տափաստանները ու կը կենային Վոլգայի ափին՝ Բոլգար քաղաքի հայկական աւանը։ Քաղաքի բազմամարդ շուկային մէջ կը փոխանակէին իրենց ապրանքները արժէքաւոր մորթերու հետ, որոնք հիւսիսէն կը բերէին տեղացի առեւտրականները։ Շատ հաւանական է, որ այդ ճանապարհէն անցած է նաեւ վարպետ Խաչատուրի Թուրը՝ Հայաստանէն մինչեւ Հիւսիս։

Հ. ՋԱՆՓՈԼԱՏԵԱՆ

ԹԻՇԱՂ

Ամուսինը բարկացած կնոջը կ'ըսէ.

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ Աստուած ինչո՞ւ կիները ստեղծեր է գեղեցիկ՝ բայց անխելք։

Կինը պաղարիւն կը պատասխանէ.

— Բարեկամ, գեղեցիկ ստեղծեր է, որպէսզի այրերը սիրեն մեզ եւ անխելք ըրեր է, որպէսզի մենք ալ կարենանք զանոնք սիրել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Ինչպէս բոլոր գաղութներու մէջ, Ֆր. Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղն ալ կազմակերպած էր Մանուկներու Օրը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 3ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին քաղաքապետարանի սրահը։

Հակառակ առատ ձիւնին ու խիստ ցուրտին, ծնողքներ եւ հայեցի դաստիարակութիւնը գնահատողներ համախմբուած էին խմիչքներով ու կարկանդակներով բեռնաւոր սեղաններու շուրջ առ ի քաջալերութիւն մեր փոքրիկներուն։

Աւանդական տօնածառը իր անկիւնէն կը պսպղար երփներանգ լապտերներով։

Հանդէսին բացումը կատարեց ուսուցչուհի Տիկին Մարի Կարապետեան, որ իր ընկուցումով պարզելէ ետք Կապոյտ Խաչի սատանձնած դժուարին դերը դպրոցը կանգուն պահելու, թելադրեց ծնողքներուն չթերանալ իրենց պարտականութենէն, չզրկելով իրենց զաւակները ազգային տոհմիկ կրթութենէ։

Դպրոցին աշակերտութիւնը բեմին վըրայ էր արդէն, ուրախ ու բերկրալի։ Մեծ մասը փոքրիկներ են ու իրենց սահմանափակ թիւը անհամապատասխան մեր գաղութին համրանքին։ Անտեղի է անշուտ բաղդատութեան եզրեր փնտռել անցեալի հետ։ Փոխուած է ժամանակը, փոխուած են պայմանները։ Ծանօթ հին դէմքեր նորերով՝ երիտասարդներով փոխարինուած։ Եւ բնականաբար մտայնութիւններն ալ տարբեր են ու ազգային գիտակցութեան չափանիշը իր նուազագոյն աստիճանին իջած։ Այսուհանդերձ, ասով ալ պիտի գոհանանք, պիտի կրկնապատկենք մեր ճիգերը, դէթ նուազագոյնը փրկելու համար։

Խօսք առաւ Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութեան քարտուղար Պր. Մեսրոպ Պայընտրբեանի, որ շեշտելով հայկական դպրոցական կենսական դերը իբրեւ հայապահպանման գլխաւոր ազդակ, գնահատեց Կապոյտ Խաչի ստանձնած դերը կանգուն պահելու համար Տէսինի դպրոցը։ Իր կարգին կոչ ըրաւ ծնողքներուն առաւելագոյնս օգտուելու այդ դպրոցէն, որպէսզի կարելի ըլլայ պահել նորագոյն սերունդի ազգային ուրոյն դիմագիծը։

Ապա, աշակերտները իրենց ուսուցչուհիին ղեկավարութեամբ յաջորդաբար երգեցին հայկական ծանօթ խմբերգներ։ Կատարուեցան սիրուն արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ, զուգերգներ ու մեներգներ, ու մանաւանդ հայկական պարեր ազգային տարազներով, տղաքը եւ աղջիկները առանձին խումբերով։

Ներկայացուեցաւ նաեւ դասարանի մը կեանքը իր զուարճալի միջադէպերով։

Այս բոլորը առիթ ստեղծեց որ մեր փոքրիկները ջերմօրէն ծափահարուին։

Միջնարարին Պ. Պ. Մեսրոպ Պայըն–տրբեան, Հայկունի Թաշճեան եւ Ժիրայր Պառաւեան նուիրահաւաքութեան մը ձեռնարկեցին ի նպաստ դպրոցին, որմէ գոյացաւ 700 ֆրանք։

Ի վերջոյ Կաղանդ Պապան իր մախաղով ու իր յատկանշական տարազով մուտք գործեց բեմէն եւ հաստատելէ ետք փոքրիկներու բարեմասնութիւնները բաժնեց նուէրներ իւրաքանչիւրին։

Հանդէսը վերջ գտաւ, ինչպէս սովորութիւն է ըսել, հոգեպարար մթնոլորտի մէջ, Հայու մեր տոկուն նկարագրի կոհակներուն մէջ խեղդելով իրական կեանքի մռայլ պատկերը։

Գ. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Հայ գրականութեան բերած իր նըպաստին եւ իր ծննդեան 60ամեակին առթիւ Խաչիկ Դաշտենց ստացած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պատուագիրը։

× Հայաստանի մէջ մեռած է Ակադ. Արտօ Ալեքսանեան, որ վարիչն էր Երեւանի բժշկական հիմնարկութեան համաճարակագիտութեան ամպիոնի։ Նախագահն էր նաեւ Առողջապահութեան նախարարութեան բժշկագիտական Խորհուրդին։ Ակադեմականը մեռած է Յունուար 7ին, 79 տարեկան հասակին։ Ծնած էր Թիֆլիս, 1892ին։ Աւարտած էր Օտեսայի բժշկական համալսարանը։ Անոր գրչին կը պատկանին աւելի քան 150 գիտական աշխատութիւններ։ Յաճախ մասնակցած է միջազգային համագումարներու՝ Չեխոսլովաքիա, Անգլիա, Շուէտ եւ այլուր։

× Աւ. Իսահակեան Տուն – Թանգարանի տնօրէնութիւնը կը հաղորդէ, թէ բանաստեղծ – գրագէտին ծննդեան 100ամեակին առթիւ կազմուած է յատուկ յանձնախումբ մը հետեւեալ անձերով. — Սուրէն Վահունի (նախագահ եւ Տուն – Թանգարանի վարիչ), Լեւոն Հախվերդեան, Ռուբէն Զարեան, Արամ Ինճիկեան, Լեւոն Մկրտչեան, Գարիկ Յովհաննիսեան, Աբրաս եւ Աւիկ Իսահակեան։ Յանձնախումբը ծրագրած է հաւաքել եւ հրատարակութեան յանձնել ժամանակակիցներու յուշերը Իսահակեանի մասին։

Տուն – Թանգարանի վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ բոլոր անոնց, որոնք կրնան օգտակար հանդիսանալ այս նախաձեռնութեան իրականացման, խնդրելով իրենց յուշերը ղրկել մինչեւ 1971 Դեկտեմբեր 30, հետեւեալ հասցէին — Երեւան, 9, Պլեխանովի փողոց, Իսահակեան Տուն – Թանգարան։

Խնդրանք կայ նաեւ Թանգարանին յանձնելու բանաստեղծին այն նամակները, լուսանկարները, որոնք կը գտնուին զանազան անձերու մօտ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Պատերա՛զմ, պատերա՛զմ, չիչ մը օղի տուր այդ նորութեան համար, դո՞ւն ինչպէս հոս ինկար։

— Նորէն գունդին մէջ ղրկեցին այդ անպիտան սատանային համար, Մաքին պատճառով աւստրիացի ժեներալը եկաւ, ես ալ զայն շնորհաւորեցի Մաքի զաւլատեան առթիւ… Այդ ի՞նչ ես եղեր, Ռոստով, կարծես բաղնիքէն ելեր ես։

— Եղբայր, այս երկու օր է, որ հոս սոսկալի խառնակութիւն մը կայ։

Գնդային աժիւտանը ներս մտաւ եւ Ժերքովին բերած լուրը հաստատեց։ Հըրամայուած էր վաղն իսկ քալել։

— Պատերա՛զմ, պարոններ։

— Է՛հ, փառք Աստուծոյ, նստելէն ձանձրացանք։

Զ.

Կուտուզով դէպի Վիէննա կը քաշուէր իր ետեւէն ոչնչացնելով Իննա (Պրաունաուի մէջ) եւ Տրաունա (Լինցի մէջ) գետերու կամուրջները։ Հոկտեմբեր 23ին ռուսական զօրքը Էնս գետը կ'անցնէր։ Ռուսական բեռնակիր կառքերը, թնդանօթաձիգները եւ գծային զօրքը կէսօրին կ'անցնէին Էնս քաղաքին կամուրջին այս ու այն կողմէն։ Աշնանային, տաք եւ անձրեւոտ օր մըն էր։ Ընդարձակ հեռանկարը որ կը բացուէր այն բարձունքէն, ուր կամուրջը պաշտպանող ռուսական թնդանօթաձիգները դիրք գրաւած էին, մերթ կ'աղօտէր վարագուրուելով թէք զարնող անձրեւէն եւ մերթ կը պայծառանար, կ'ընդարձակուէր եւ արեգակի լոյսին տակ պարզորոշ կ'երեւային, հեռաւոր առարկաները։ Վարը, ստորոտը, կ'երեւար պզտիկ քաղաքը՝ իր ճերմակ տուներով, կարմիր կտուրներով, եկեղեցիով եւ կամուրջով, որոնց երկու կողմէն խումբ խումբ կ'արշաւէին ռուսական գունդերը։ Դանուբի ոլորումին վրայ կ'երեւային նաւերը, պարտէզով շրջապատուած ղղեակը։ Կ'երեւար Դանուբին ժայռոտ ձախ ափը, իր եղեւնիի անտառով եւ կապոյտին տուող ձորերով, որոնց ետեւէն կ'երեւային, նոյնպէս, վանքին աշտարակները։ Հեռուն, Էնսին միւս կողմը, կ'երեւային [illegible] յառաջացող գունդերը։ Թնդանօթներուն մէջ, բարձունքին վրայ, կեցած էր յառաջապահ գունդին հրամանատար ժեներալը, իր շքախումբով շրջապատուած։ Քիչ մը անդին, թնդանօթի փողին վրայ նստած էր Նեսվիցկին, որ ընդհանուր հրամանատարին կողմէն յառաջապահ գունդին ղրկուած էր։ Նեսվիցկիին ուղեկցող կազակը պարկը եւ ջրամանը առաջ բերաւ եւ Նեսվիցկին սկսաւ սպաներուն կարկանդակներով եւ օղիով հիւրասիրել։ Սպաները զուարթութեամբ զայն շրջապատեր էին, մէկ մասը ծունկի եկած, մէկ մասն ալ խոնաւ խոտին վրայ ծալապատիկ նստած։

— Այո, այդ աւստրիացի իշխանը ապուշին մէկը չէ եղեր, որ հոս դղեակ շիներ է։ Սքանչելի տեղ է։ Բայց ինչո՞ւ չէք ուտեր, պարոններ, ըսաւ Նեսվիցքի։

— Զափազանց շնորհակալ եմ, իշխան, պատասխանեց սպաներէն մէկը, մեծ հաճոյքով խօսելով այդպիսի բարձրաստիճան պաշտօնեայի մը հետ, սքանչելի տեղ է. մենք պարտէզին քովէն անցանք, երկու եղջերու տեսանք, իսկ տունը ի՜նչ հրաշալի էր։

— Նայեցէք, իշխան, ըսաւ ուրիշ մը, որ կարկանդակ մըն ալ ճաշակելու մեծ ախորժակ կը զգար, բայց առնելու կ'ամըչնար, եւ այդ պատճառով շրջակայքը դիտել կը կեղծէր։ Նայեցէք, հոն մերիններն արդէն ժողվուեցան։ Հոն, պըզտիկ տափարակին վրայ բան մը կը քաշեն։ Անոնք այս ապարանքը պիտի խորտակեն։

— Այո, այո, ըսաւ Նեսվիցքի։ Բայց գիտէ՞ք, ես ինչ կը փափաքիմ, աւելցուց ան, իր գեղեցիկ բերնով կարկանդակը խածնելով, ահա հո՛ն մտնել։ Ու մատով ցոյց տուաւ լերան վրայ երեւցող պարըսպապատ վանքը։ Ժպտեցաւ, աչքերը պզտիկցան եւ փայլեցան։ Աղէկ բան կ'ըլլար, չէ՞, պարոններ։

Սպաները խնդացին։

— Գոնէ քիչ մը վախցնենք այդ վանականուհիները։ Երիտասարդ Իտալուհիներ ալ կան հոն կ'ըսեն. ճիշդ կ'ըսեմ, հինգ տարուան կեանքս կը զոհէի։

— Անոնց համար ալ արդէն ձանձրանալի է, ըսաւ սպայ մը խնդալով։

Այդ րոպէին շքախումբի սպաներէն մէկը ժեներալին բան մը կը ցուցնէր։ Ժեներալը հեռադիտակով կը նայէր։

— Այդպէս ալ է, այդպէս ալ է, ըսաւ ժեներալը բարկութեամբ, եւ հեռադիտակը աչքէն վար առնելով ուսերը ցնցեց, այդպէս ալ է, աջ թեւին վրայ յարձակիլ սկսան։ Ինչո՞ւ իրարու խառնուեցան։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(86 – Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ստեփանեան քոյրեր (Լիոն) մէկ տարուան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մեծ-հօր՝ Պր. Միհրան Աբրահամեանի (Սէնթ-Էթիէն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին կրթական մարմինը 100ական ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ-Մուրատեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններուն Տիկին Վեհանոյշ Ջրբաշեանի մահուան առթիւ:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Վեհանոյշ Ջրբաշեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աղամեան 250 ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Վեհանոյշ Ջրբաշեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժան Ատէմեան 250 ֆր. կը նուիրեն Ալֆորվիլի հայկ. դըպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.

Ս. Յակոբայ տօնի մատաղի օրհնութեան առթիւ Պր. Մ. Ալթունեան, այրի Տիկին Եաղուպեան 100ական ֆր. Տիկին Մ. Թաշճեան 50, Տիկիններ՝ Մ. Թադէոսեան, Լ. Սաղաթէլեան եւ Ա. Միքայէլեան 20ական: Պր. Ս. Սահակեան եւ Տիկին Մ. Գալայճեան 15ական: Տիկիններ Թ. Օհաննէսեան, Գասպարեան, Պարսամեան, Խաչերեան, Դերձակեան, Տիգրանեան, Մատանեան, Օհանեան, Գազազեան, Գրիգորոֆ, Ա. Թաւշանճեան, Ա. Սահակեան, Եանըգոյեան, Զաքոյեան, Բէթրաքեան, Տէտէեան, Ինէքճեան եւ Թէրզեան 10ական: Տիկիններ Գույումճեան, Չալըքեան եւ Ոմն 5ական:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները, իրենց սովորական հաւաքատեղին՝

Չորեքշաբթի 20 Յունուար, Շաւարշ Միսաքեան խումբ:

Շաբաթ 23 Յունուար, Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր:

Կիրակի 24 Յունուար, Գէորգ Չաւուշ խումբ:

Շաբաթ 30 Յունուար, Ջաւարեան ենթակոմիտէ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ.Յ.Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Յունուար) երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը պահանջուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտխիլլէի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

LA SECTION CULTURELLE DU CLUB DES JEUNES DE L'U.G.A.B.

Vous invite à assister à une soirée de projection de plus de 150 diapositives en couleurs, qu'elle a organisée sur le thème

A la découverte de l'Arménie

réalisée et commentée par Mlles Claire Deukmedjian, Jacqueline Tevanian et Mr. André Garabedian
Le Jeudi 21 Janvier à 20 h. 45 Salle des Centraux, 8 Rue Jean Goujon
Paris (8e)
Métros : Alma-Marceau ou Franklin-Roosvelt

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը ստացած է 100 ֆր. ընկերուհի Տիկ. Մալվինէ Անտոնեանէ եւ զաւակներէ իրենց ամուսնոյն եւ հօր Մանուկ Անտոնեանի մահուան 8րդ տարելիցին առթիւ, ի նըպաստ դպրոցին:

ՏՕՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԽԱՍԱՐԴ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 24, ժամը 3ին նախկին Սերքլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Արամ Աճէմեան իրենց քեռայրին խաչիկ Նիկողոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 ֆր. Լիոնի եկեղեցիին, 30ական ֆր. Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տարեց ազգային մը 100 ֆր. կը նուիրէ Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին, 50ական ֆր. Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին եւ Նարդունիի գրական ֆոնտին եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Լեւոն Խուպէսէրեանի մահուան տարեդարձին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Աթթարեան (Թուլոն), Պր. Ստեփան Աթթարեան (Պէյրութ) 10ական ֆր. կը նըւիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Յունուար 21) ժամը 21ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22, Ռիւ Լավուազիէ: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի խնջոյքը՝ Փետրուար 7ին ժամը 16էն մինչեւ 23 Պանեէօյի Լուի Փասթէօր սրահը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ*

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ:
Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:
Գին 15 ֆրանք
Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e
Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 20 JANVIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12018 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.018

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՍՈՒԱՆԻ ԱՄԲԱՐՏԱԿԸ

—o—

Ա.

Յունուար 15ին մեծ հանդիսութեամբ տեղի ունեցաւ Ասուանի ամբարտակին պաշտօնական բացումը ձեռամբ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան նախագահ Անուար էլ-Սատաթի, ընկերակցութեամբ Նիկոլա Պոդգորնիի, նախագահ խորհրդային Հանրապետութեան։

Աւելի քան տասը տարի տեւեց կառուցումը այս ամբարտակին, որ աշխարհի մեծագոյններէն մէկն է։ Խարխալին հաստութիւնն է 980, գագաթինը՝ 40 մեթր, բարձրութիւնը՝ 111 մեթր։ 42 միլիառ 700 միլիոն խորանարդ մեթր ժայռ, աւազ, կաւ, ցեխ եւ տիղմ գործածուած է շինութեան համար։ Ամբարտակը կրնայ դիմադրել կամալ Ապտէլ Նասրի անունով մկրտուած արուեստական լիճին 157 միլիառ խորանարդ մեթր ջուրի ճնշումին։ Շնորհիւ ամբարտակին կարելի պիտի ըլլայ արտադրել տասը միլիառ քիլովաթ-ժամ ելեկտրականութիւն, կոչուած լուսաւորելու մայրաքաղաք Գահիրէն, որ Ասուանէն 900 քիլոմեթր հեռու է եւ որուն բնակչութիւնը արդէն իսկ հասած է վեց միլիոնի։

Շնորհիւ ելեկտրականութեան մեծ զարկ պիտի ստանայ ճարտարարուեստը Եգիպտոսի մէջ, որ գերազանցօրէն երկրագործական երկիր է։

Ըսուած է թէ Եգիպտոսի օրհնութիւնն է Նեղոս, որուն ջուրերը կ'ոռոգեն անսահման տարածութիւններ եւ որուն բերած տիղմերը արգասաբեր կը դարձնեն հողը։ Երկրին կլիման հնարաւոր կը դարձնէ տեղ տեղ տարեկան 2–3, երբեմն նոյնիսկ չորս անգամ վարուցան կատարել եւ հունձք ստանալ, շնորհիւ 25.000 քիլոմեթր երկարութեամբ ջրանցքներու եւ 13.000 քիլոմեթր ստորերկրեայ խողովակներու։

Նեղոսի երկարութիւնն է 6694 քիլոմեթր

Մշակելի հողերու մակերեսն էր վեց միլիոն ֆէտտան (2,5 միլիոն հեկտար)։ Ասուանի ամբարտակը ոռոգելի դարձուցած է 1.686.000 ֆէտտան (711.792 հեկտար) անապատային անջրդի հողեր, որոնք պիտի մշակուին։ 1972ին կէս միլիոն ֆէտտան (211.000 հեկտար) հող եւս մշակելի պիտի դառնայ։ Տելթայի բրինձի դաշտերը շնորհիւ ամբարտակին 1959ի մէկուկէս միլիոն թոնին փոխարէն 1969ին արտադրած են 2.600.000 թոն բերք։ Նոր մշակուելիք հողերը տարեկան 2.700 միլիոն ֆրանքի շահ պիտի ապահովեն պետութեան։

Ճարտարագէտ Նիկոլա Մալիշեւ, հեղինակը Ասուանի ամբարտակի ծրագրին, Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան փոխվարչապետ Ազիզ Սըտքիի յայտնած է, որ խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է հիւլէական գործարաններ հաստատելու Եգիպտոսի մէջ, ելեկտրականութեամբ օժտելու համար ամբողջ երկիրը, մեծ մասամբ գիւղական շրջանները։

Այս ծրագրի իրագործումով ածուխի պակասէն պիտի չնեղուին այլեւս։ 264 միլիոն ֆրանքի խնայողութիւն մը պիտի ընեն եւ մեծապէս պիտի զարգանայ ճարտարարուեստը, որուն ա՛յնքան պէտք ունի Եգիպտոս։

Բազմածին են Եգիպտացիները։ Ըստ վերջին մարդահամարին, — հրատարակուած 1970 Դեկտ. 6ին, — Եգիպտոսի բնակչութեան թիւն է 34 միլիոն (1960ին 26 միլիոն էր), 100ին 54ը 20 տարեկանէն 100ին 36ը 12 տարեկանէն պակաս։ Այս հաշուով տասը տարիէն գործ պէտք է հայթայթել տասը միլիոն նոր աշխատաւորներու։ Ատոր համար անհրաժեշտ է աւելի զարկ տալ ճարտարարուեստին։

Ըստ Լը Մոնտի (15 Յունուար), 1952ի յեղափոխութենէն ետք զանազան ծրագիրներ մշակած էր նոր կառավարութիւնը մետաղագործութեան, պարարտանիւթերու, քիմիական արտադրութեանց գործարաններ հիմնելու համար։

1956–57ին արդէն իսկ Ապու-Զաապալի մէջ հաստատուած էր երկաթի ու պողպատի մետաղագործական մեծ գործարանը, որ տարիներով բաց ունենալէ ետք, 1969–70 տարեշրջանին ապահոված է 750.000 սթերլինի շահ մը։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒ ԹԱՆ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ու Թան մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին անդրադարձաւ նաեւ Միջին Արեւելքի հարցին, յատկապէս Զօրս Մեծերու ուժերէ բաղկացած պահակագունդերու ներկայութեան արաբ-իսրայէլեան սահմանագլուխին վրայ։ Ինչպէս ծանօթ է, Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս այս իմաստով արտայայտուած էր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, դիտել տալով, թէ Մոսկուա եւս ապահովաբար համաձայն գտնուի այս մտքին։ Արդ, Ու Թանի համար երկու գեր-մեծերու, այսինքն Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան ուժերու ներկայութիւնը, նոյնիսկ անգլիական եւ ֆրանսական զօրքերու կողքին, «նոր բարդութիւններ» կրնայ ստեղծել։ Անպատեհութիւնը աւելի շատ է, քան անոր օգուտը, դիտել տուած է Ու Թան, որ, միեւնոյն ժամանակ, առարկութիւն չէ կատարած ֆրանսական եւ անգլիական պահակազօրքերու ներկայութեան դէմ։

Եարինկի առաքելութեան մասին խօսելով, «խոհեմ լաւատեսութիւն» որակած է յաջողութեան կարելիութիւնները։ Ցամենայն դէպս, Ու Թանի համար «փափուկ» փուլի մէջ մտած է ան։

Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր, Յունուար 8ին, Երուսաղէմի մէջ յուշագիր մը յանձնած է ՄԱԿի բանագնացին։ Համաձայն «Ժէօն-Աֆրիք» թերթին, Իսրայէլի յուշագիրը կը բաղկանայ 14 կէտերէ, եւ կ'ընդգրկէ Միջին Արեւելքի հարցին հետ կապ ունեցող բոլոր կէտերը։ Թերթին հրատարակած պատճէնէն կը տեսնուի, որ Թել Ավիվ կ'առաջարկէ պատերազմն ու բախումը «վերջացած» նկատել։

Թել Ավիվի առաջարկով կողմերը պէտք է համաձայնին «ապահով» սահմաններու մասին եւ ընդունին իւրաքանչիւր երկրի «ամբողջականութիւնը», «գերիշխանութիւնը» եւ միջամուխ չըլլան ներքին գործերու։ Հինգերորդ կէտը կը նախատեսէ զինուորական ուժերու պարպումը խաղաղութեան դաշնագրով ճշդուած սահմաններուն գիծին վրայ։ Վերջ պէտք է տալ նաեւ տնտեսական «պատերազմին»։ Յատուկ համաձայնութիւն մը պէտք է հաստատուի գաղթականներու հարցին կապակցութեամբ, ինչպէս նաեւ նաւահանգիստներու օգտագործման դիւրութիւններու մասին։ Յուշագիրը կը խօսի նաեւ «ազատ անցքի» մասին, անշուշտ Սուէզի եւ Թիրանի համար։

«Ժէօն-Աֆրիք», որ կը մերժէ երեւան հանել յուշագրին պատճէնին աղբիւրը, կը ճշդէ թէ ան ճշգրիտ օրինակն է, որ կը գտնուէր Լոնտոն։ Ցամենայն դէպս, Իսրայէլի փոխ-վարչապետը յայտարարութեան մը մէջ ճշդեց, թէ Արաբները դժուարութեամբ կրնան մերժել Իսրայէլի պայմանները, քանի որ ան մանրակրկիտ կերպով եւ միջազգային օրէնքներու հիման վրայ քննութեան կ'առնէ բոլոր վիճելի կէտերը։

Մինչ այդ, լաւատեղեակ աղբիւրներու հաստատումով, Գահիրէ տրամադիր է մէկ ամսով երկարաձգելու հրադադարի ժամանակաշրջանը։

× Ռումբ մը արձակուեցաւ ՄԱԿի եգիպտական պատուիրակութեան կեդրոնատեղիին վրայ։ Ծագած հրդեհը շուտով խափանուեցաւ։

× Իսրայէլեան կառավարութիւնը դատապարտեց «Հրեաներու Պաշտպան Լիկայի» արարքները Նիւ Եորքի մէջ։ Այսուհանդերձ, հանրային կարծիքը երկուքի բաժնուած է այս հարցին մէջ։

× Մամուլի ասուլիսին ընթացքին Ու Թան վճռական կերպով յայտարարած է թէ տարւոյս վերջը պիտի հրաժարի իր պաշտօնէն։ Կը կարծուի թէ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը յոգնած է եւ թէ շատ յուսախաբ է ընդհ. կացութենէն։ Հաւանական յաջորդներուն մասին կը խօսուի արդէն՝ Ճաքոպսըն կամ Եարինկ։

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Աւելի քան 2000 Հայեր փութացած էին Երկուշաբթի իրիկուն Փալէ տէ Սփոր ներկայ ըլլալու եւ քաջալերելու համար Ժաք Քէշիշեանը, որու յաղթանակը շատ հաւանական կը նկատուէր տեղական մամուլին կողմէ։ Ծանօթ է որ Քէշիշեան երրորդ տեղը կը գրաւէ աշխարհի լաւագոյն կոփամարտիկներու ամերիկեան դասաւորման եւ ցարդ ոչ ոք դիւրաւ կ'ընդունէր հետը մրցիլ։

Երկուշաբթի իրիկուն բուռն պայքարէ մը ետք, Քոհէն յաղթեց կէտերով։ 18 մրցումներու մէջ, երկրորդ անգամն է որ Քէշիշեան կը պարտուի։ Կը թուի թէ ծանրութեան տարբերութիւնն է մանաւանդ որ խանգարած է Քէշիշեանը։

ՀԱՆԳԻՍՏ ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻՍԿ. ԹԷՐԶԵԱՆԻ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Պէյրութի մէջ, Յունուար 13ին, սրտի կաթուածի զոհ գացած է հայ կաթողիկէ պատրիարքական փոխանորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Թէրզեան։

Վախճանեալ եպիսկոպոսը, մէկը Ապրիլեան տարաբախտ սերունդէն, ծնած է Ատանա, 1914ին։ Հօր մահէն ետք, ընտանիքին մնացեալ անդամներով ապաստան կը գտնէ Լիբանան։ Կ'ընդունուի Հայր Պօղոս Արիսի որբանոցը, ապա՝ Ֆրերներու վարժարանը։ Փայլուն աշակերտ՝ 1929ին կը մտնէ Զմմառի վանքին նոր ընծայարանը՝ հետեւելու համար հոգեւորական կոչումի։ Երիտասարդ նորընծան, օժտուած մեծ իմացականութեամբ եւ ջանադիր հետազօտող եկեղեցական պատմութեան, մեծ ուրախութեամբ կը հետեւի դասընթացքներուն, գոհացում պատճառելով Պէյրութի Սէն Ժօզէֆ համալսարանի իր բոլոր մեծաւորներուն, ինչպէս նաեւ Հռոմի Գրիգորեան համալսարանի մեծաւորներուն։ Երիտասարդ ուսանողը միշտ առաջին կը հանդիսանայ իր դասարանին մէջ։

1940 Մարտ 25ին քահանայ կը ձեռնադրուի, ձեռամբ Աբրահամ եպիսկոպոսին, Հռոմ։

Ձեռնադրութենէն ետք, կը շարունակէ իր ուսումը եւ կ'արժանանայ եկեղեցական կանոնագրութեան դոկտորի տիտղոսին։

Երիտասարդ հոգեւորականը, խոր ուսումնասիրող, աչքէ կ'անցընէ Վատիկանի Դիւանին այն ձեռագիրները, որոնք կը վերաբերէին հայ իրականութեան։ Դոկտորայի իր թէզը կ'ընդգրկէ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութիւնը, ԺԸ. դարուն։

Իր երկերէն թուենք «Պատմութիւն Զմմառի վանքին», «Հերքումն հերձման», «Յակոբ Դ. Ջուղայեցի», «Խոստովանողի մը նամականին», «Բրգնիկի նախավկայ առաքեալը» եւ պատմական, աստուածաբանական եւ կանոնական նիւթերու շուրջ յօդուածներ՝ «Աւետիք»ի եւ «Մասիս»ի մէջ։

1945ին, Լիբանան վերադարձին, կը նշանակուի քարտուղար Կարդինալ Աղաճանեանի։ Յաջորդ տարին, կը ստանձնէ «Աւետիք»ի եւ «Մասիս»ի խմբագրութիւնը։

Իր առաքելութեան սկզբնական շրջանէն մինչեւ իր մահը կը վարէ բազմաթիւ պաշտօններ։

1947–1948, այցելու ժողովրդապետ Ջահլէի կաթողիկէ Հայոց, 1952–58 ժողովրդապետ Պուրճ Համուտի, 1958–63՝ մեծաւոր Զմմառի վանքին եւ ընծայարանին։

1963 Օգոստոսին, կը ձեռնադրուի եպիսկոպոս եւ, մինչեւ իր վշտալի մահը, կը վարէ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան փոխանորդութիւնը։

Թէրզեան եպիսկոպոսի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 14ին կաթողիկէ Հայոց Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ-Ս. Եղիա աթոռանիստ եկեղեցւոյ մէջ։ Ներկայ եղած են Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուցիչը, պետական, ազգային եւ եկեղեցական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Պատարագը մատուցած է Գէորգ Արք. Լայլէքեան, հանդիսադրութեամբ Իգնատիոս-Պետրոս ԺԶ. պատրիարքի, որ աբրողութենէն ետք, դամբանական խօսած է հայերէն եւ արաբերէն։

Այնուհետեւ, զինուորական պատիւներէ ետք, յուղարկաւորութեան թափօրը ուղղուած է Զմմառու Հայոց վանքը, ուր թաղման արարողութենէն ետք խորազգաց դամբանական մը խօսած է Հրաչ Քաջաբենց։

Թէրզեան եպիսկոպոսի մահով, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին կը կորսնցնէ իր ամէնէն պատրաստուած ու կոչումին գիտակցութիւնը ունեցող հոգեւորականներէն մին, որ ամբողջ կեանքը ծառայած էր վասն Կրօնի եւ Հայրենեաց։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀ բանուորներ կը շարունակեն գործադուլի դիմել իրենց դժգոհութիւնը յայտնելու համար երկրին տնտեսական վիճակին դէմ։ Կտանսքի նաւաշինարանի բանուորները Երկուշաբթի օր գործադուլի դիմեցին եւ սպառնացին շարունակել եւ շարժումը տարածել, եթէ երբեք իշխանութիւնները գոհացում չտան իրենց պահանջներուն։ Համաձայն քաղաքի համայնավար թերթի խմբագրին՝ բանուորները կը պահանջեն Ներքին Նախարար Զօր. Մոքզարի պաշտօնազրկումը, քանի որ ան պատասխանատու է Կտանսքի արիւնալի բախումներուն՝ հրամայած ըլլալով ապահովութեան ուժերուն կրակել ցուցարարներուն վրայ։ Բանուորները կը պահանջեն նաեւ թոշակներու յաւելում եւ մամուլի ազատութիւն։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

Հայաստանի երկրորդ քաղաքին վերջին տարիներու նուաճումներուն եւ ստուեռոտ կողմերուն պատկերացումը կուտայ, առնուազն որոշ չափով, Լենինականի Համայնավար կուսակցութեան 28րդ համագումարը, մասնակցութեամբ աւելի քան 500 պատգամաւորներու:

Քաղաքային Կոմիտէի հաշուետուութիւնը, վերջին երեք տարիներու գործունէութեան մասին, կատարած է մարմնին առաջին քարտուղարը՝ Մ. Մուրատեան: Աւանդական դարձած քարոզչական բնոյթ ունեցող «ներբողական» ներածութենէն ետք, զեկուցաբերը անդրադարձած է արձանագրուած յաջողութիւններու մասին: Ակներեւ է, որ Շիրակի «Թագուհին», ինչպէս կը սիրեն իրենց քաղաքը կոչել Լենինականցիք, այժմ դարձած է արդիւնաբերական կարեւոր կեդրոն մը՝ շինարարական լայն թափով:

Զեկուցման ձեւը, սակայն, թոյլ չի տար յստակ պատկերացում մը կազմել արձանագրուած նուաճումներու մասին: Այսպէս, օրինակ, խօսելով արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճին մասին, վերջին հինգ տարիներուն, զեկուցաբերը կը գոհանայ թուելով աճին տոկոսը միայն, որ այս պարագային 40,3 առ հարիւր եղած է: Ուրիշ տեղ մը զեկուցաբերը կը յիշատակէ աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացման տոկոսը (15), յիշեցնելով, որ վերջին երեք տարիներուն ծրագրէն աւելի իւրացուած է «9,5 միլիոն ռուբլու արտադրանք»: Եւ այսպէս բազմաթիւ տոկոսներու թուարկում: Մինչդեռ շատ աւելի պարզ ու յըստակ պիտի ըլլար ընթերցողին համար, եթէ զեկուցաբերը խօսէր ծրագրին նախատեսութեան եւ կատարուած աշխատանքին յստակ արդիւնքին մասին, թիւերով: Այդ ճամբով պարզ պիտի դառնար նուաճումին տարողութիւնը ճարտարարուեստին, աշխատանքի արտադրողականութեան եւ այլ մարզերու մէջ:

Յստակ է, սակայն, շինարարական աշխատանքին պատկերը, քանի որ զեկուցաբերը կը հաստատէ, որ 3 տարիներու ընթացքին շահագործման յանձնուած են մօտաւորապէս 105.000 քառ. մեթր բնակելի տարածութիւն, 17 դպրոցական եւ նախադպրոցական շէնք: Աւելցնենք, որ պատկերացումը աւելի որոշ պիտի դառնար, եթէ այդ առթիւ խօսուէր նաեւ բնակելի շէնքերու եւ դպրոցներու շինութեան ծրագրին նախատեսումին մասին, գիտնալու համար, թէ այս մարզերուն մէջ ի՛նչ չափով իրագործուած է (գերակատարուած կամ թերակատարուած) ծրագիրը:

Քաղաքին բարեկարգման եւ բարեզարդման ուղղութեամբ եւս կատարուած աշխատանքը գոհացուցիչ է: Արդարեւ, 1968–70 տարիներու ընթացքին այդ նպատակին համար ծախսուած է աւելի քան 8,3 միլիոն ռուբլի: Բացուած, կըրապատուած են բազմաթիւ փողոցներ, տընկուած է կէս միլիոնէ աւելի ծառ ու թուփ, ստեղծուած են նոր հրապարակ, քաղաքին փոքր լիճը, մանկական երկաթուղիին երկրորդ բաժինը:

Համագումարի ընթացքին մատնանըշուած են նաեւ Լենինականի «ստուերոտ կողմերը»: Երեք ձեռնարկութիւն՝ ստանարաններու քոմփրէսոր արտադրող գործարանը, «Ստրոմմաշինա» եւ կահոյքի գործարանները չեն իրագործած իրենց ծրագիրները: Հաստատուած է, որ այս ձեռնարկութիւններուն մէջ ցած աստիճանի վրայ կը գտնուի աշխատանքի կարգապահութիւնը, որակեալ մասնագէտներ կը պակսին, իսկ մեքենաներն ալ կ'օգտագործուին անգոհացուցիչ ձեւով, թերբեռնուածութեամբ, ինչպէս կ'ըսեն իրենք: Միւս կողմէ կուսակցական կազմակերպութիւնները եւ տնտեսութեան ղեկավարները լրջօրէն չեն մտածեր արտադրութեան միջոցները գործի դնելու եւ արտադրութեան որակը բարձրացնելու մասին: Այս է պատճառը, որ միայն ստանարանի գործարանին անցեալ տարուան 11 ամիսներու արտադրութեան 20 տոկոսը ետ վերադարձուած է իբրեւ անորակ: Եօթը ուրիշ ձեռնարկութիւններ թերակատարած են իրենց աշխատանքը կազմակերպելու ծրագիրը, իսկ 8 ձեռնարկութիւն ալ սուղցուցած է ապրանքին ինքնարժէքը:

Լենինականի « ստուերոտ » հարցերէն է այսպէս կոչուած « հոսունութիւնը » բանուորական ուժի, այսինքն գործէ հեռացող կամ հեռացուած աշխատողներու եւ անոնց տեղը նորեր ընդունելու խընդիրը: Ցաւալիօրէն մեծ է մասնագէտներու «հոսունութիւնը» հեծանիւի, «Ստրոմմաշինա» գործարաններուն եւ հանքերու վարչութեան մէջ. տեղեր կան, ուր աշխատողներու կէսը «փոխուել է»: Աւելցնենք, որ այս փոփոխութիւններուն հետեւանքով որոշ գործարաններու մէջ 7–8 տոկոսի կորուստ կ'արձանագրուի մեքենաներու աշխատանքի գործողութեան մէջ:

«Սով. Հայաստան»ի Լենինականի թըղթակիցները համագումարին տեղեկատուութիւնը կատարած են չորս երկար սիւնակներու մէջ, թերթին Դեկտեմբեր 30ի թիւով: Այսուհանդերձ, այս խիստ կարեւոր խնդրին մասին միայն վերոյիշեալ յիշատակութիւնը կայ, երբ ծանօթ է, որ յատկապէս քաղաքին հիւսուածեղէնի գործարանը այս ուղղութեամբ մըտահոգիչ պատկեր մը կը պարզէր անցեալ տարի:

Արդարեւ, «Սով. Հայաստան»ի թղթակիցներէն մին՝ Ս. Գէորգեան, որ Աւետիսեանի հետ կը ներկայացնէ Դեկտեմբեր 28ի համագումարի թղթակցութիւնը, նոյն թերթի Փետրուար 27ի թիւին մէջ, անցեալ տարի, կ'անդրադառնար այս ցաւոտ հարցին, տալով միաժամանակ ցայտուն թիւեր: Այսպէս, օրինակ, միայն 1968 եւ 1969ի ընթացքին իրենց գործէն հեռացող կամ հեռացուած բանուորներու թիւը 3058 եղած է, քաղաքին ամէնէն մեծ գործարանին՝ «տեքստիլ կոմբինատ»էն: (Ի դէպ, 80 տոկոսը մեկնած է անձնական դիմումով, 20ը՝ հեռացուած):

Ս. Գէորգեան այդ առթիւ կը խօսէր նաեւ պատճառներու մասին յիշեցնելով, որ հիւսուածեղէնի բանուորներուն եւ, յատկապէս, մասնագէտներուն կարեւոր տոկոսը օտար է, որոնք, բնականաբար, կարճ ժամանակ աշխատելէ ետք կը վերադառնան «իրենց հարազատների մօտ»: Այսպէս, հիւսուածեղէնի ուսումնարանները, որոնք մասնագէտ ձեռքեր պատրաստելու սահմանուած են քաղաքին հիւսուածեղէնի գործարաններուն համար, իբրեւ աշակերտ ունին «մեծ մասամբ Միութեան տարբեր վայրերից հաւաքագրուած աղջիկներ: Նրանք գալիս են, սովորում, մասնագիտութիւն ձեռք բերում եւ տեքստիլ արդիւնաբերութեան մէջ կարճ ժամանակ աշխատելուց յետոյ, գնում այլ քաղաքներ, իրենց հարազատների մօտ: Հաւանաբար, նրանց 30–35 տոկոսն է մնում Լենինականում»:

Ս. Գէորգեան կը հաստատէր նաեւ, թէ հիւսուածեղէնի և թեթև արդիւնաբերութեան գործարաններէն հեռացողներու 50 տոկոսը աշխատանքի (գիշերային հերթափոխութիւն եւայլն) եւ բնակութեան դժուարութեան հետեւանքով է որ կը լքէ գործը: Համաձայն թղթակիցին, Լենինականի վերոյիշեալ ձեռնարկութիւններու բնակարանային ծրագիրները, յատկապէս վերջին տարիներուն, զգալի կերպով կրճատուած են:

Հետեւաբար կ'ակնկալուէր, որ քաղաքային Կոմիտէի գործունէութեան զեկուցաբերը համագումարի ընթացքին անդրադառնար այս կարեւոր հարցերուն, միաժամանակ ներկայացնելով այն աշխատանքները, որոնք կատարուած են դարմանելու համար քաղաքին «ցաւերը»: Դժբախտաբար ոչ մէկ արձանագրութիւն կայ այս մասին, չորս երկար սիւնակներ բռնող թղթակցութեան մէջ:

Ս. Գէորգեան այդ օրերուն անհրաժեշտ գտած էր, որ հիւսուածեղէնի ուսումնարանները « ներգրաւուէին քաղաքի բնակիչները», որպէսզի լուծում գտնէ «հոսունութեան» հարցը, գոնէ մասնակի կերպով:

Քաղաքին գլխաւոր հարցերէն մին է նաեւ երիտասարդներու «արտագաղթ»ի պարագան, դէպի Երեւան: Միայն վերջին տասնամեակին, կը հաստատէր Մարգո Ղուկասեան «Գարուն»ի անցեալ տարուան Մարտի թիւին մէջ, Լենինականէն ուրիշ քաղաքներ, հիմնականին մէջ Երեւան գացած եւ մնայուն բնակութիւն հաստատած են 21.427 անձ, մեծ մասամբ մտաւորական պատրաստութիւն ունեցող եւ բարձրագոյն հաստատութիւններու մէջ դաստիարակուող երիտասարդներ:

Հաւանաբար այս «արտագաղթ»ը կ'անդրադառնայ հիմնարկութիւններուն վրայ, քանի որ 28րդ համագումարի մասնակիցներէն ոմանք «կադրեր»ու պակասի մասին արտայայտուած են: Մանկաբոյժ Յ. Սարգսեան, օրինակ, խօսելով առողջապահական հիմնարկներու աշխատանքին մասին, «ասաց, որ քաղաքում պակասում է մօտ 60 բժիշկ»:

Արդ, Մարգօ Ղուկասեանի հաստատումով, «Գարուն»ի 1970ի Մարտի թիւին մէջ, վերջին տասը տարուան ընթացքին տարեկան Լենինականէն Երեւան տեղափոխուած են 7–10 բժիշկ, երբ մայրաքաղաքին մէջ «երիտասարդ բժիշկները կարգի կը սպասեն աշխատանք ստանալու համար» եւ երբ «բժշկութեան ասպարէզի մէջ ոչ մէկ փրոֆեսէօր կ'աշխատի» Լենինականի մէջ:

Ակնկալելի էր, որ այս հարցերու քննութեան արձագանգը տրուէր «Սով. Հայաստան»ի երկար թղթակցութեան մէջ, ի հարկին զեղչելով ընթերցողին այնքան ծանօթ «ներբողներու» յատկացուած տողերը, զեկուցաբերի խօսքին ներածական բաժնին մէջ:

Ժ. Մ.

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Աղեքսանդր Մակեդոնացիի պատմութիւնը» համաշխարհային գրականութեան այն բացառիկ գործերէն է, որ դարերու ընթացքին մուտք գործած է բազմաթիւ ժողովուրդներու գրականութեան մէջ, թարգմանուած է անոնց լեզուներով եւ տարածուած է բազմաթիւ տարբերակներով, ըստ մասնագէտներու, այս պատմութիւնը մինչեւ ԺԷ. դար 24 լեզուներով ունեցած է 80 տարբերակ:

Այս հետաքրքրութիւնը պէտք է բացատրել նախ եւ առաջ Աղեքսանդրի նըկատմամբ ստեղծուած չահագրգռութեամբ եւ անոր վայելած ժողովրդականութեամբ, իբրեւ արդար եւ հզօր թագաւոր, ինչպէս նաեւ այդ «Պատմութեան» գեղարուեստական առանձնայատկութիւններով՝ առասպելական եւ յուշապատում բնոյթ եւ վիպական դէպքերու աշխոյժ եւ հետաքրքրական շարահիւսում. այս հանգամանքները մեծապէս հրապուրիչ դարձուցած են գործը միջնադարու ընթերցողին եւ ունկնդիրին համար:

Ծանօթ է, որ հին աշխարհի մէջ կ'աստուածացնէին եւ կը պաշտէին հզօր տիրակալները: Աղեքսանդր նոյնիսկ իր կեանքի օրերու պաշտամունքի առարկայ դարձած է: Յետագային այս յարգանքի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Գլուխը վերցուց, պատկերազարդ հանդէսը դրցեց մէկ կողմ դրաւ եւ խօսակցութեան նիւթ մը ստեղծելու համար՝ հարցուց.

— Պոլիսին հաւնեցա՞ք:

— Շիտակը ոչ, պատասխանեց Լեւոն, սրտին խորէն շնորհակալ ըլլալով աղջըկան, որ վերջապէս անտանելի կացութենէ մը փրկած էր զինքը, խօսելու նիւթ մը հայթայթելով:

Յետոյ շարունակեց.

— Փարիզի մէջ ապրիլ վարժուողի մը համար շատ անտանելի է Պոլիսը... փողոցներուն աղտոտութիւնը, ելեւէջները, հաղորդակցութեանց անբաւականութիւնն ու դժուարութիւնը մարդս կը յուսահատեցնեն... վերջապէս հանդստաւէտութիւնը կը պակսի ամէն կողմ եւ ամէն բանի մէջ:

— Ես շատ կը փափաքէի Փարիզը անգամ մը տեսնել, ըսաւ Ռոզիկ ժպտելով, հայրս խոստացաւ, որ գալ ամառ գիս պիտի տանի... անշուշտ հիմա որ բարեկամ եղանք, մեզ պտըտցնելու ձանձրոյթը յանձն պիտի առնէք, այնպէս չէ՞:

— Գալ տարի... ուշ չէ՞, պատասխանեց երիտասարդը, որ հետզհետէ իր քաջութիւնը գտած էր, Փարիզի բուն եղանակը ձմեռն է հիմա, կամ, առ առաւելն, մէկ երկու ամսէն պէտք է երթալ... թատրոններու ամէնէն փայլուն միջոցին:

— Այո, բայց հայրիկիս զբաղումները չեն ներեր, որ ձմեռը ճամբորդէ:

— Ուրեմն առանց հայրիկին կը ճամբորդէք...

— Առանձի՞ն, Ամերիկուհիներու պէս, ըսաւ Ռոզիկ խնդալով:

— Ոչ, բայց ուրիշ մէկու մը հետ...

Եւ այս խօսքերը արտասանած միջոցին Լեւոնի ձայնը թեթեւ մը դողդղաց: Ռոզիկ ինքն ալ կարմրեցաւ, բայց չըհասկըցաւ ու հարցուց.

— Ի՞նչպէս ուրիշի հետ:

— Չի կրնա՞ր ըլլալ, որ ամուսնանաք Փարիզ հաստատուած մէկու մը հետ եւ մէկ երկու ամսէն միասին մեկնիք...

Ակնարկութիւնը ուղղակի, բացայայտ էր: Ռոզիկ չպատասխանեց այս անգամ եւ ակնարկը սեւեռեց գետնին, այտերը բոլորովին շառագունած:

— Այս ըսածս չի կրնա՞ր ըլլալ, պնդեց Լեւոն:

— Կրնայ ըլլալ, պատասխանեց աղջիկը:

Երիտասարդը աւելի մօտեցաւ մանկամարդ աղջկան, ձեռքը բռնեց եւ կամաց մը շրթունքին տարաւ: Ռոզիկ, յուզուած՝ շփոթած, գլուխը կռթնցուց Լեւոնի կուրծքին՝ անպատմելի երանութեամբ մը: Ծակատամարտը շահած էր:

— Ռոզիկ, աղջիկս, լսուեցաւ սրահին միւս ծայրէն Թագուհի հանըմի ձայնը, քիչ մըն ալ մեր քովը եկէք նստեցէք:

Երկու երիտասարդները ակամայ ոտքի ելան, մինչ Ղուկաս էֆ. կ'ըսէր իր կնոջ.

— Ձգէ, թող անոնք ալ հոն խօսակցին:

Բայց Ռոզիկ եւ Լեւոն եկած էին արդէն իրենց քով: Տիկին Թագուհի ակնարկ մը փոխանակեց աղջկան հետ եւ անմիջապէս հասկցաւ, թէ գործը կարգին էր: Ինքն ալ շատ սիրալիր, շատ յուսալից տեսակցութիւն մը ունեցած էր Լեւոնի մօր, տիկին Անթառամի հետ: Վճռական խօսքեր չէին փոխանակուած թէեւ, սակայն յայտնի էր, որ խօսք-կապի առաջարկութիւնը պիտի չուշանար:

Մեկնելու առեննին տիկին Թագուհի յայտնեց Լեւոնի եւ իր մօր, թէ Հինգշաբթի երեկոները իրենց ընդունելութեան գիշերն էր եւ յատկապէս հրաւիրեց զիրենք:

Բայց Ղուկաս էֆէնտի այս չափով չգոհացաւ:

— Մենք ձեզի կերակուրէն առաջ կը սպասենք, ըսաւ, ճաշը միասին կ'ընենք, շատոնց է պոլսական կերակուրներ չէք կերած հարկաւ, ուստի ձեզի տաճկական աղուոր ճաշ մը կը պատրաստենք:

Այս հրաւէրը առանց դժուարութեան եւ շնորհակալութեամբ ընդունուեցաւ:

Երբ իրենց բնակարանը վերադարձան, տիկին Թագուհի երկարօրէն հարցուփորձեց աղջիկը երիտասարդին հետ ունեցած առանձին տեսակցութեանը մասին, եւ Ռոզիկ մի առ մի պատմեց ինչ որ անցած էր իր եւ Լեւոնի միջեւ:

— Ալ կասկած չկայ, եզրակացուց տիկին Թագուհի, այդ Փարիզ երթալու խօսքերէն բացէ ի բաց կ'երեւայ, որ մանչը միտքը դրեր է քեզ առնել... մայրն ալ ըսաւ, որ տղան շատ համակրեր է քեզի:

Միայն թէ նշանտուքի մասին բացորոշ խօսք մը չէր եղած տակաւին, եւ այս բանը քիչ մը մտատանջութեան մէջ կը թողուր Ղուկաս էֆէնտին, որ իբրեւ գործնական մարդ, կ'ուզէր որ այդ տեսակ խնդիրները շուտ եւ որոշ կերպով կարգադրուին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

զգացումը տարածուած է ամբողջ Հելլենական աշխարհի մէջ, Միջին եւ Կեդրոնական Ասիա։ Այս պաշտամունքը այնպիսի ծաւալ ստացած է, որ նոյնիսկ Պարսկաստանի մէջ, որ պարտուած էր Աղեքսանդրի առջեւ, նկատուած է իրանեան Թագաւոր մը, իսկ Հայերը որոշ դիւցերով եւ արարքներով նոյնացուցած են զայն Քրիստոսի հետ։

Աղեքսանդր Մակեդոնացիի պատմութեան յունական բնագիրը, որ ներկայիս գոյութիւն չունի, կը վերագրուի Կալիսթենէսի, որ մասնակցած է Աղեքսանդրի արշաւանքներուն եւ, միեւնոյն ժամանակ, եղած է ազգականը Աղեքսանդրի ուսուցչին՝ Արիստոտէլի։ Այս վարկածը մասնագէտներուն կողմէ չէ հաստատուած։ Պատմութիւնը գրուած է Ք. Ա. 2րդ եւ 4րդ դարերու միջեւ։

Պատմութեան հնագոյն եւ լաւագոյն տարբերակը կը համարուի Ե. դարու հայկական թարգմանութիւնը։

Հայերէն բնագիրը, որ ունի բազմաթիւ ընդօրինակութիւններ եւ քանի մը խմբագրութիւններ, առաջին անգամ հրատարակուած է 1842ին Մխիթարեաններու ջանքերով։ Այս հրատարակութիւնը հայերէն ըլլալով մատչելի չէ եղած օտար գրիչներուն։ Անկէ օգտուած են Զախէրի 1867ի ուսումնասիրութեան մէջ հայկական տարբերակին մասին տրուած ընդարձակ ծանօթագրութիւններէն։ 1896ին Ռ. Ռաաբ յունարէնի վերածած է հայկական թարգմանութիւնը՝ հնարաւորութիւն տալով այս ձեւով մասնագէտներուն օգտուելու հայկական բնագրէն։ Ա. Աուսֆելտ 1907ին կը գտնէր, որ գիտութեան համար մեծ ծառայութիւն մը պիտի ըլլար, եթէ ներկայացուէր հայերէնի բառացի թարգմանութիւնը։

Մեծ թիւ չեն կազմած հայ ուսումնասիրողները։ Հայր Ռափայէլ Թրեանց 1842ի հրատարակութեան յառաջաբանին մէջ համառօտ տեղեկութիւններ կուտար գործին մասին, ենթադրելով նաեւ, որ պատմութիւնը հայերէնի է թարգմանուած Ե. դարուն եւ թարգմանողն է Մովսէս Խորենացի։ Այս ենթադրութիւնը յետագային հաստատեցին Նորայր Բիւզանդացի եւ Հայր Յակոբոս Տաշեան, որուն «Ուսումնասիրութիւնք ստոյն Կալիսթենեայ վարուց Աղեքսանդրի» (1892) սքանչելի աշխատութիւնը ուշագրաւ խօսք մըն էր աղեքսանդրագիտութեան բնագաւառին մէջ, միջազգային առումով։

Հայկական թարգմանութիւնը մեզի հասած է ԺԴ. դարու գրչութեամբ եւ, հասկնալի է, որ այդ ժամանակաշրջանին անպայման որոշ փոփոխումներու ենթարկուած է։ Հիմնական խմբագիրը Խաչատուր Կեչառեցի (ԺԳ.) բանաստեղծն է, որ իր կատարած աշխատանքին բնոյթը նկարագրած է կցուած յիշատակարանին մէջ։ Անկէ կը հասկցուի, որ ան, ձեռքի տակ ունենալով պատմութեան մէկ հին եւ աղճատուած օրինակը, ամբողջութեամբ արտագրած է զայն, սրբագրած եւ նոյնիսկ լրացուցած չափածոյ հատուածներով, այսպէս կոչուած կաֆաներով։ Կեչառեցիին օրինակով ԺԶ. դարուն պատմութիւնը նոր կաֆաներով հարստացուցին նաեւ Գրիգորիս Աղթամարցի եւ Զաքարիա Գնունեաց եպիսկոպոսը։ Միջնադարեան այս անուանի տաղերգուները միաժամանակ նկարիչներ ըլլալով, իրենց ընդօրինակութիւնները պատկերազարդած են պատմութեան զանազան դրուագները ներկայացնող մանրանկարներով, աւել իսկ միջնադարեան հայկական գիրքի գեղանկարչութիւնը հարստացնելով աշխարհիկ նիւթերով։

Հ. Յակոբոս Տաշեան իր վերոյիշեալ աշխատութեան մէջ քննելով եւ բաղդատելով Խաչատուր Կեչառեցիի օրինակը Խորենացիի, Թովմա Արծրունիի, Գր. Մագիստրոսի եւ այլ հեղինակներու երկերուն մէջ Մակեդոնացիի պատմութենէն քաղուած հատուածներուն հետ, ինչպէս նաեւ հետազօտելով հայերէն թարգմանութեան լեզուի եւ ոճի առանձնայատկութիւնները, եկած է այն ճիշդ եզրակացութեան, որ Կեչառեցիի գրչին միջամտութիւնը աննշան է եւ գործին մէջ էական փոփոխութիւններ չեն եղած, հետեւաբար այդ տարբերակը Ե. դարէն մեզի հասած թանկարժէք թարգմանութիւն մըն է։

1969ին, Մակեդոնացիի պատմութեան հայկական տարբերակը թարգմանաբար լոյս տեսած էր անգլերէնով, Քոլոմպիա համալսարանի հրատարակութեամբ։ Անգլերէն թարգմանութիւնը կատարած եւ ներածութիւնը գրած էր Նիւ Ճըրզի պետական համալսարանի դասախօս Ա. Ուլոհոճեան։

Ա. Ուլոհոճեան, հիմնուելով Մադունի ուսումնասիրութեան վրայ, կը յայտնէ, որ Ա. Մակեդոնացիի պատմութեան գոյութիւն ունեցող յունական հնագոյն ձեռագիրը (ԺԱ. դար) որ կը գտնուի Փարիզի Ազգային Մատենադարանը, ճշգրտուած եւ ամբողջացուած է Դ. դարու լատինական փոխադրութեան եւ հայկական թարգմանութեան հիման վրայ։

Բ. ԶՈՒԴԱՍԶԵԱՆ

ՁԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Վարչական Խորհուրդը հայկական ձեռնարկներու ի նպաստ կատարած է հետեւեալ յատկացումներն ու օժանդակութիւնները 1970 տարեշրջանի ընթացքին։

1. Ձեռագիրներու Մաշտոցեան Մատենադարանին, Երեւան.

Արտասահմանէն գիտական հրատարակութիւններու ձեռք բերման համար ընտեղծուած վարկ 10.000 տոլար։

2. Իսֆահանի համալսարանին, Իրան.

Համալսարանի հայագիտական բաժնին յատուկ շէնքի մը կառուցման համար։ 25.000 տոլար։

3. Տիկնանց Աղքատախնամ Մարմնին, Պաղտատ.

Վերոյիշեալ Մարմնին կողմէ գաղութին կարօտեալ անդամներուն բաշխուած օգնութեան ի նպաստ կատարուած յատկացում երեք տարուան — 1970, 71 եւ 72 — շրջանի մը համար, տարեկան 2.800 տոլարէն 8.400 տոլար։

4. Օտար Լեզուներու Ինստիտուտին, Երեւան.

1969ին Հիմնարկութեան կողմէ նուիրուած երկու դասարաններու յատուկ «Լինգաֆոնային կաբինետ»ներու լրիւ սարքերու հաշուոյն եղած յաւելուածական յատկացում 5.430 տոլար։

5. Լուվէնի համալսարանին.

Համալսարանին մէջ հայագիտական գրադարանի մը հաստատման համար կատարուած նուիրատուութիւն 8.000 տոլար

6. Հրատարակչական.

Հրատարակչական ծրագիրներու իրագործման համար բացուած նոր վարկ 30 հազար տոլար։

7. » Տիգրան Երկաթ » Մշակութային Միութեան, Աղեքսանդրիա.

Օժանդակութիւն՝ սրահի մը կառուցման եւ Միութեան ակումբի զանազան բաժիններուն մէջ կատարուելիք բարենորոգման ծախքերուն ի նպաստ 8.000 տ.

8. Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքութեան, Իսթանպուլ.

Պատրիարքարանի արխիւներու դասաւորման համար 1970 տարեշրջանի յատկացում 2.000 տոլար։

9. Սփիւռքի հայկական վարժարաններուն.

Չքաւոր աշակերտներու 1970–71 ուսումնական տարեշրջանի կրթաթոշակներու հաշուոյն կատարուած յաւելուածական յատկացում 60.000 տոլար։

10. Սփիւռքի հայկական վարժարաններուն.

Նոր վարկ՝ 1971–72 ուսումնական տարեշրջանին կարելի դարձնելու համար երկարաձգումը նախորդ տարիներուն իրագործուած ընդհանուր ծրագրին՝ որուն միջոցաւ Հիմնարկութիւնը կը հոգայ որոշ թիւով չքաւոր աշակերտներու կրթաթոշակները Սփիւռքի հայկական բոլոր վարժարաններուն մէջ 285.000 տոլ.։

11. «Հայ Մշակոյթի Տուն»ին, Փարիզ.

Շէնքին նորոգութեան ու բարեզարդման համար 4.000 տոլար։

12. « Քառասնից Մանկանց » ազգային վարժարանին, Պէյրութ.

Վարժարանի նոր շէնքի մը կառուցման ի նպաստ 30.000 տոլար։

13. «Սիփան» Մշակութային – Մարզական Միութեան, Թեհրան.

Օժանդակութիւն՝ Միութեան նոր ակումբին կառուցման համար ըլլալիք ծախքերուն 3.000 տոլար։

14. Ս. Էջմիածնայ Մայր Աթոռին.

Կաթողիկոսարանի շրջափակին մէջ գտնուող «Ղազարապատ» շէնքի վերակառուցման համար եղած յատկացում 90.000 տոլար։

15. «Սուրբ Փրկիչ» Ազգային հիւանդանոցին, Իսթանպուլ.

Հիւանդանոցին զանազան բաժինները բժշկական արդիական գործիքներով օժտելու նպատակով կատարուած յատկացում 40.000 տոլար։

16. Գալֆայեան Որբանոցին, Իսթանպուլ.

Սկիւտարի մէջ որբանոցի նոր շէնքի մը կառուցման ի նպաստ 50.000 տոլար։

17. Ներսէսեան – Երմոնեան նախակրթարանին, Իսթանպուլ.

Վարժարանի հին շէնքին վերանորոգութեան հաշուոյն 20.000 տոլար։

18. Պետական Համալսարանին, Երեւան

Արտասահմանէն համալսարանի տարբեր բաժիններուն վերաբերեալ գիտական սարքաւորումներու ձեռք բերման համար 150.000 տոլար։

19. Համալսարանական կրթաթոշակներ

Նոր վարկ՝ 1971–72 ուսումնական տարեշրջանին հոգալու համար համալսարանական կրթաթոշակները որոշ թիւով արժանաւոր հայ ուսանողներու 600.000 տ.։

20. Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանին, Պէյրութ.

«Կարտինալ Աղաճանեան Որբանոց»ին՝ Այնճարի մէջ կառուցուելիք նոր շէնքին ի նպաստ կատարուած յատկացում 20 հազար տոլար։

21. Հելիոպոլիսի (Յունաստան) ծերանոցին.

Անհրաժեշտ նորոգութիւններու հաշուոյն 3.000 տոլար։

22. Հրատարակչական.

Հրատարակչական ծրագիրներու համար գոյութիւն ունեցող վարկին վրայ կատարուած յաւելուածական յատկացում 48.170 տոլար։

Գումար 1.500.000 տոլար։

×

Ամփոփում՝ Հիմնարկութեան կողմէ ցարդ կատարուած յատկացումներու

Գումար՝ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1969 կատարուած յատկացումներու 14.406.408,72

Գումար՝ 1 Յունուար 1970էն մինչեւ Դեկտեմբեր 31, 1970 կատարուած յատկացումներու 1.500.000,00

Ընդհ. գումար՝ Հիմնարկութեան կողմէ մինչեւ 31 Դեկտ. 1970 կատարուած յատկացումներու 15.906.408,82 տոլար։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

31 Դեկտ. 1970, Լիզպոն

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Այն կողմը պարզ աչքով կը տեսնուէր թշնամիին թնդանօթները, ուրկէ կաթնագոյն ճերմակ մուխ մը երեւցաւ։ Մուխէն ետքը հեռաւոր որոտ մը լսուեցաւ։

Պարզ կ'որոշուէր։ Նեսվիցքի ոտքի ելաւ եւ ժպտելով ժեներալին մօտեցաւ։

— Չէ՞ք բարեհաճիր կարկանդակ մը ճաշակել, ձերդ վսեմութիւն, ըսաւ ան։

— Այս աղէկ բան չէ, ըսաւ ժեներալը, չպատասխանելով ուղղակի անոր հարցումին, մերինները իրար անցան։

— Չմեկնի՞մ, ձերդ վսեմութիւն։

— Այո, գացէք, խնդրեմ, ըսաւ ժեներալը, կրկնելով արդէն անգամ մը եւս մանրամասնութեամբ իր հրահանգները, եւ հիւսարներուն ըսէք, որ ամէնէն վերջը անցնին եւ կամուրջը այրեն, ինչպէս արդէն պատուիրեր եմ։

— Շատ աղէկ, պատասխանեց Նեսվիցքի։ Եւ կանչելով քողաքը, հրամայեց պարկը եւ ջրամանը վերցնել, իսկ ինք թեթեւ ոստինով մը իր հսկայ մարմինը ձիուն վրայ նետեց։

— Ճիշդ կ'ըսեմ, վանականուհիներուն քով պիտի երթամ, ըսաւ ան սպաներուն, որոնք ժպտադէմ զինքը կը դիտէին։

Եւ փութկոտ գնացքով մը Նեսվիքի սկսաւ մտրակել իր ձին։

— Օն, Կապիտան, սկսինք ըսաւ ժեներալը, թնդանօթաձիգներուն դառնալով, ձանձրոյթնիս փարատենք։

— Դէպի թնդանօթնե՛րը, հրամայեց սպան։

Մէկ վայրկեանի մէջ խարոյկներուն քովէն վազեցին թնդանօթաձիգները եւ լեցուցին թնդանօթները։

— Առաջի՛նը, լսուեցաւ հրամանը, որուն վրայ կայտառութեամբ մը առաջ անցաւ թնդանօթներուն առաջինը։

Թնդանօթը որոտաց եւ ռուս զինուորներուն գլխուն վրայէն սուլելով թաւուռմբը եւ մինչեւ թշնամիին չհասնելով, իր անկման տեղը ծուխով որոշելով, պայթեցաւ։

Այդ ձայնէն սպաներուն եւ զինուորներուն դէմքերը կենդանացան ու զուարթացան։ Ամէնքը ոտքի ելան եւ սկսան դիտել վարը՝ ռուս զօրքին եւ մօտեցող թշնամիին շարժումները։ Այդ վայրկեանին արեւը ամպերուն տակէն բոլորովին դուրս ելաւ։ Թնդանօթին որոտը եւ պայծառ արեւին շողշողիւնը իրար միանալով, աշխոյժ եւ զուարթ տրամադրութիւն մը ստեղծեցին։

Է.

Կամուրջին վրայէն թշնամի ռումբերէն երկուքը թռան, որուն վրայ սեղմուք կը տիրէր։ Կամուրջին մէջտեղը վանդակորմին կռթնած կեցած էր իշխան Նեսվիցքի։ Ան ժպտելով իր քողաքին կը նայէր, որ քանի մը քայլ հեռու երկու ձիու սանձերէն բռնած կեցած էր։ Հէնց որ իշխան Նեսվիցքի տեղէն շարժիլ ուզեց, զինուորները եւ պաշարաբարձ կառքերը նորէն վանդակորմին սեղմեցին զայն, եւ իշխանին ժպտելէն զատ ուրիշ բան չէր մնար ընել։

— Ա՛յ, սիրելի եղբայրս, ըսաւ քողաքը պաշարաբարձ կառքը վարող զինուորին. ա՛խ, դուն քիչ մը համբերել չե՞ս կրնար, չե՞ս տեսներ, որ ժեներալը անցնիլ կ'ուզէ։

Սակայն կառապան զինուորը ուշադրութիւն չդարձնելով քողաքին խօսքերուն, իր ճամբան կտրող զինուորներուն պոռաց.

— Է՛յ, հայրենակիցներ, քիչ մը ձախ քաշուեցէք։

Բայց հայրենակիցները իրար սեղմելով՝ սուինները իրար զարնելով՝ անընդհատ միաձոյլ զանգուածի մը պէս առաջ կը հոսէին։ Վանդակորմէն վար նայելով՝ իշխան Նեսվիցքի դիտեց Էնսի արագասահ, աղմկոտ, մանրիկ ալիքները, որոնք չարաճճիութեամբ զիրար կը հալածէին։ Կամուրջին վրայ նայելով՝ տեսաւ զինուորներուն կենդանի միապաղաղ ալիքները, որոնք բեռնաւորուած էին պարկերով, ջրամաններով, վառօդի պայուսակներով, սուիններով եւ երկար հրացաններով, ասոնց գլխարկներուն տակէն կ'երեւային լայն մկանունքներով, ներս իկած այտերով դէմքը, որոնց վրայ անհոգ-յոգնած արտայայտութիւն մը ծաւալած էր։

Զինուորներուն միապաղ ալիքներուն՝ ինչպէս Էնսի ալիքներուն ճերմակ փրփուրը, երբեմն սպաներ կ'երեւային, իրենց թիկնոցներով եւ զինուորներէն տարբերող կերպարանքներով։

Երբեմն գետի հոսանքէն քշուող տաշեղի մը պէս, հետեւակներու ալիքներէն կը տարուէին հիւսարներ, ծառաներ եւ բնակիչներ. երբեմն գետին երեսը ծփացող գերանի մը պէս կը տարուբերէին բեռան բերնի լեցուած կառքերը։

— Կարծես ամբարտակը խորտակեր են, ըսաւ քողաքը յուսահատութեամբ կենալով, ձեզմէ դեռ շատ կա՞ն։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(87 – Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 24, ժամը 3ին նախկին Սերֆլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Նետէլեան ընտանիքներուն Վարխաքուն Նետէլեանի մահուան առթիւ:

ԿՈՉ

Հայրենակիցներ,

Յանձնախումբս, որ կը ներկայացնէ Տէսինի գաղութը իր բոլոր հոսանքներով, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի հանդիսութիւնները կազմակերպելէ ետք, անունի փոփոխութեամբ, որոշեց շարունակել իր գործունէութիւնը, նպատակ ունենալով յաւերժացնել Եղեռնի նահատակներուն յիշատակը յուշարձանի մը շինութեան ձեռնարկելով: Առընթեր հայրենիքի մէջ նուիրագործուած պատկառազդու կոթողին:

Յանձնախումբս, առանց երկմտութեան, տոգորուած Հայու կամքով, ու անաղմուկ, գործի լծուեցաւ իրեն գործակից ու բարոյական նեցուկ ունենալով Տէսինի համակրելի քաղաքապետն ու Թաղապետական Խորհուրդը:

Ներկայացուած խնդրագիրը նպաստաւոր ընդունելութեան արժանացաւ Թաղապետական Խորհուրդի նիստին, ուր ոչ միայն վաւերացուեցաւ յուշարձանի շինութեան ծրագիրը այլեւ այդ նպատակին յատկացուեցաւ Տէսինի ամէնէն չքեղ ու ընդարձակ հրապարակը: Յետոյ, դիմում կատարուեցաւ հայ եւ Ֆրանսացի արուեստագէտներու, յուշարձանի մաքէթներ ստանալու համար: Սակայն, արուեստի նախարարութեան ներկայացուցիչին առաջարկով Նախապատուութիւնը տրուեցաւ Լիոնէն Ֆրանսացի քանդակագործի մը արդի վերացական ոճով (աբիլ ապսթրէ) պատրաստած մաքէթին:

Յանձնախումբիս սկզբնական ծրագիրը թէեւ համեստ էր, այսուհանդերձ արձանին յատկացուած հրապարակի ծաւալին, ինչպէս նաեւ գեղագիտական ըմբռնումներու եւ արուեստի պահանջներուն յարմարելու նկատումով պատկան իշխանութեանց թելադրութիւններուն ընթացք տալով ընդունուեցաւ մեծղի կոթողի մը շինութիւնը: Անշուշտ, յանձնախումբս գիտակից է իր ստանձնած նիւթական ծանր պատասխանատուութեան: Սակայն այս նուիրական ձեռնարկը իր համազգային բնոյթով պէտք է խթանէ բոլորին հայրենասիրութիւնն ու զոհաբերութեան ոգին:

Ուրախ ենք յայտարարելու որ Ռոնի նահանգապետութենէ ստացուած է յուշարձանի շինութեան արտօնագիրը: Իսկ քանդակագործին հետ կնքուած է շինութեան պայմանագիրը, եւ այժմ, օր ըստ օրէ, արձանը ձեւ ու մարմին կ'առնէ:

Յանձնախումբս, վստահ իւրաքանչիւր Հայու ցեղային առաքինութիւններուն վրայ, լիայոյս է որ ամէն ոք, համեստ բանուորէն մինչեւ բարեկեցիկը եւ ունեւորը իր նիւթական օժանդակութիւնը պիտի բերէ նահատակներու յիշատակին:

Յանձնախումբիս դիմումին ընդառաջելով, Պր. Մուշեղ Ճիէրճեան սիրայօժար նուիրեց քսան հազար նոր ֆրանք:

Տէսինի մէջ սկսուած նուիրահաւաքութիւնը ցարդ հասած է 17 հազար ֆրանքի: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

Հայը երբեւիցէ կէս ճամբան չէ մնացած եւ պատճառ չկայ որ այս ձեռնարկը չիրագործուի: Ընդհակառակն, ձախողանքը պիտի նշանակէր արատ մը մեր անթաղ զոհերուն յիշատակին ու նուաստացում՝ մեր ազգային արժանապատուութեան:

Դրամական նուէրները կը խնդրուի ղրկել հետեւեալ ձեւով.—

Comité d'Erection du Monument
à la mémoire des victimes du Génocide
C. C. P. Lyon 922-25

Կը խնդրուի արտատպման թերթերէն արտատպել:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian Collège »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :

Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Librairie Orientale, 51 Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արմենակ Տապաղեանի մահուան տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արամ Սողոմոնեանց 100 Ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Վեհանոյշ Ջրբաշեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արամ Սողոմոնեանց 100 Ֆր. կը նուիրեն Դըպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտխիլլէի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Յունուար 21) ժամը 21ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22, Ռիւ Լավուազիէ: Կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՑԵԼ ԱՄ ԶԷ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25էՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5

Մեկնում, Յունուար 25, ժամը 22,10 Կառ տը լ'Էսթէն Արլպերկ – Էքսփրէսով եւ ժամանում Ցել ամ Զէ ժամը 14,15ին: Հաստատում Ֆիշըր Վիրթ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք – պաղ ջուր, տուշ, խնամուած ճաշ:

Բարձրութիւն 758 մեթր, շատ յարմար յոգնած մարդոց համար, կլիման մեղմ է, քաղաքը պաշտպանուած ըլլալով շրջակայ լեռներով: Շրջանը ունի դահուկի ձիւնուղիներ (փիսթ) սկսնակի եւ վարժ մարդոց համար:

Մասնակցութիւն 465 փր.
(երթուդարձ ճամբորդութիւնը եւ պանդոկ ու ճաշ (առանց խմիչքի)
Կանխավճար՝ 100 փրանք
մնացեալը Յունուար 20էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Նանթէռէն ընկերուհի Կ. Ծատուրոֆէն, 50 ֆրանքի նուէրը, նորոգ հանգուցեալ Ժան Նիվոլէնի մահուան առիթով:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 150–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամանակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սահակեան եւ կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի: Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի Կոնդակի ընթերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն:

Յաւարտ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Ծախքերու մասնակցութիւն անձնլուխ 25 ֆրանք: Արձանագրուիլ եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկայացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որպէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ:

ՄՈՒՏՖԸ ԱԶԱՏ Է

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները, իրենց սովորական հաւաքատեղին՝

Շաբաթ 23 Յունուար, Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր:

Կիրակի 24 Յունուար, Գէորգ Չաւուշ խումբ:

Շաբաթ 30 Յունուար, Զաւարեան ենթակոմիտէ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ.Յ.Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Յունուար) երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը պահանջուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 5ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին նոր ակումբին կից սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

LA SECTION CULTURELLE DU CLUB DES JEUNES DE L'U.G.A.B.

Vous invite à assister à une soirée de projection de plus de 150 diapositives en couleurs, qu'elle a organisée sur le thème

A la découverte de l'Arménie

réalisée et commentée par Mlles Claire Deukmedjian, Jacqueline Tevanian et Mr. André Garabedian Le Jeudi 21 Janvier à 20 h. 45 Salle des Centraux, 8 Rue Jean Goujon Paris (8e)
Métros : Alma-Marceau ou Franklin-Roosvelt

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ
1921
Պէյրութ 1970
Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի

Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի

Գին 10 փր

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար գիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

Le Numéro 0,50 F.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 21 JANVIER 1971

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12019

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.019

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՍՈՒԱՆԻ ԱՄԲԱՐՏԱԿԸ

—Օ—

Բ.

Ասուանի ամբարտակի կառուցման համար ամբողջ տասնեւմէկ տարի գիշեր – ցերեկ աշխատած են երեսունեւվեց հազար եգիպտացի գործաւորներ եւ ճարտարագէտներ, շուրջ երկու հազար խորհրդային մասնագէտներու ղեկավարութեան տակ: Զորս Ռուսեր եւ չորս հարիւր յիսունեւմէկ Եգիպտացիներ — ճարտարագէտ, բանուոր, մասնագէտ — մեռած են աշխատանքներու ընթացքին պատահած զանազան արկածներու հետեւանքով — տինամիթի պայթում, ժայռերու փլուզում, ջրահեղձ, ելեկտրահար, եւայլն: Վիրաւորուած են ուրիշ չորս հարիւր քսանեւհինգ հոգիներ:

Խորհրդային մասնագէտներէն մաս մը իրենց երկիրը պիտի դառնան 1975ին միայն, երբ կը լրանայ երաշխաւորութեան շրջանը: Քառասուն ուրիշներ խնամք պիտի տանին մեքենաներու բարւոք բանելուն մինչեւ այդ թուականը (Լը Մոնտ, 16 Յունուար):

Ամբարտակը արժած է 4·048 միլիոն ֆրանք, որուն 1·430ը հայթայթած է Մոսկուա: Ասուան–Զաապալի գործարանին ալ նիւթապէս օժանդակած է այս վերջինը, երկար պայմանաժամով փոխատուութեան ձեւին տակ: Շուտով կը յուսան բանալ նաեւ ալիւմինիումի մեծ գործարան մը, որուն ծրագիրը կ'ուսումնասիրեն Ռուսերը ներկայիս:

Շնորհիւ ամբարտակին պիտի աւելնայ նաեւ զբօսաշրջիկներու թիւը դէպի Լուքսոր եւ Ապու Սիմպըլ, կարեւոր եկամուտ մը ապահովելով երկրին:

Իբրեւ հետեւանք ճարտարարուեստի զարգացման, ֆէլլահները սկսած են իրենց գիւղերէն դէպի քաղաք երթալ՝ աշխատելու համար գործարաններու մէջ, ուր ներկայիս կը բանին 750·000 գործաւորներ: Արհեստաւորներն ալ հաշուելով, մեծ ու փոքր ճարտարարուեստի մէջ աշխատողներուն թիւը կը հասնի մէկուկէս միլիոնի: Դարուս սկիզբը հիւսուածեղէնի ճիւղէն դուրս բանուորներ չկային Եգիպտոսի մէջ:

Յառաջդիմութիւնը զգալի է:

Երկրագործութիւնը, որ երկրի ազգային եկամուտին գլխաւոր աղբիւրը կը կազմէր, հետզհետէ կորսնցուցած է իր կարեւորութիւնը եւ 59 առ հարիւրէն իջած է 27 առ հարիւրի: Իսկ ճարտարարուեստը, որ 1952ին ազգային եկամուտին 10 առ հարիւրը կը ներկայացնէր, 1969ին 24 առ հարիւրէն աւելի եղած է: Ճարտարարուեստի ճիւղէն կատարուած արտածումները 1969–70 տարեշրջանին 63 առ հարիւր աւելի եղած են բաղդատմամբ նախորդ շրջանին, — 134 միլիոն եգիպտական ոսկի՝ փոխարէն 82,2 միլիոնի:

Տասը տարուան մէջ շուրջ 40·000 հոգի գիւղերէն Ասուան գացած են աշխատելու համար: Մեծապէս փոխուելու վրայ է մտայնութիւնը ֆէլլահներուն, որոնք դարերէ ի վեր հողին կապուած կը քաշկռտէին թշուառ կեանք մը կամ իրենց ծուլութիւնը կը պտըտցնէին քաղաքներու մէջ՝ գութ շարժելով:

Շնորհիւ ճարտարարուեստի զարգացման, հետզհետէ պիտի պակսի նաեւ թիւը գրել–կարդալ չգիտցողներուն, որոնք բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն մինչեւ այսօր:

Ասուանի ամբարտակի կողքին Նասրի լիճի ստեղծումին համար շուրջ 80·000 Նուպիացիներ իրենց դարաւոր գիւղերէն հանուելով տեղափոխուած են այլուր, արդիական շէնքերու մէջ, ուր աւելի լաւ յարմարութիւններ կան ապրելու:

Ջուրերու տակ կորսուելէ փրկուած են փարաւոններու շրջանէն մնացած բազմաթիւ պատմական յուշարձաններ, քանի երկու տաճարներ: Ապու Սիմպըլի փրկութեան համար նիւթապէս աջակցած են նաեւ օտար երկիրներ: Բազմաթիւ հնագէտներ առիթէն օգտուելով պեղումներ կատարած են Նուպիոյ շրջանին մէջ եւ նոր գիւտեր բրած:

Նեղոսի մակարդակին բարձրացումը որոշ խոնաւութիւն առած բերած է Քաանաքի շրջանին մէջ, սպառնալով չորս հազար տարուան հին որմանկարներուն, որոնք անվթար պահուած են շնորհիւ չոր կլիմային:

Այս փոքր անպատեհութիւնները չհաշուելով, տարակոյս չկայ, որ Ասուանի ամբարտակը կոչուած է նոր օրհնութիւն մը ըլլալու Եգիպտոսի համար:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Դաշնակցային Գերմանիոյ Խորհրդարանի քրիստոնեայ–դեմոկրատներու խմբակցութեան նախագահը՝ Պարցէլ մասնաւոր հրաւէրով Վարշաւա մեկնած է՝ տեսակցելու համար լեհ ղեկավարներուն հետ:

Ծանօթ է, որ քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ ընդդիմադիրի դիրքին մէջ կը գտնուի ներկայիս, կը քննադատէ Պրանտի արեւելեան քաղաքականութիւնը: Պարցէլ լեհ վարիչներուն պիտի բացատրէ իր կուսակցութեան դիրքը լեհ–գերման համաձայնագրին կապակցութեամբ: Դաշինքը որ դեռ չէ վաւերացուած գերման Խորհրդարանին կողմէ, կնքուեցաւ Վարշաւայի մէջ Դեկտեմբեր 7ին:

Լեհ քաղաքական շրջանակները մեծ արժէք կուտան այս այցելութեան, քանի որ անոր արդիւնքը կրնայ ազդել քրիստոնեայ – դեմոկրատներու ապագայ դիրքորոշումին վրայ, ինչ որ կրնայ նպաստել համաձայնագրի վաւերացումին, գերման Խորհրդարանի կողմէ:

Լեհ վարիչները, սակայն, շատ աւելի հիմնական հարցեր ունին լուծելիք այս օրերուն: Արդարեւ, բանուորական շարքերու մէջ դժգոհութեան ալիքը կը ծաւալի, յատկապէս Կտանսքի մեծ նաւահանգիստին մէջ: Առջի օր, ինչպէս հաղորդած էինք, գործադուլի շարժում մը ծայր տուաւ երկրին մեծագոյն նաւաշինարանին մէջ, որ, ի դէպ կը կրէ Լենինի անունը: Ներկայիս քաղաքային հանրային փոխադրութեան բանուորներն են, որ գործադուլի դիմելու նախանշանները ցոյց կուտան: Այսպէս, անցեալ օր, չորս ժամուան ուշացումով սկսած են իրենց աշխատանքը, ինչ որ ազդարարութեան մը բնոյթը կը կրէ:

Կտանսքի համայնավար թերթը արձագանգ հանդիսացած է գործադուլներուն: Բանուորները պահանջած էին, որ մամուլը տեղ տայ իրենց պահանջները բանաձեւող լուրերուն եւ շարժումներուն: Համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներուն, ցարդ երկու հազար պահանջագիրներ ուղարկուած են իշխանութիւններուն, ինչ որ կը հաստատէ, թէ բանուորներն ու աշխատաւորները այլեւս վստահութիւն չունին արհեստակցական միութիւններու ղեկավարներուն վրայ:

Միւս կողմէ, երկու պատասխանատու անձնաւորութիւններ Վարշաւա մեկնած են ներկայացնելու համար բանթողներու պահանջները: Այս վերջինները այլազան պահանջներ կը բանաձեւեն՝ սկսելով թոշակներու յաւելումէն եւ արտաժամեայ աշխատանքներու կրճատումէն մինչեւ մամուլի ազատութիւն: Կը պահանջեն նաեւ կարգ մը նախարարներու, ինչպէս Ներքին, Ապահովութեան եւայլն հրաժարումը:

Բանուորական շարժումներուն հետեւանքով Յունուարի արտադրութիւնը ցարդ 4 առ հարիւրի նուազում մը արձանագրած է:

Իշխանութիւնները չեն ուզեր մեծցնել շարժումին վտանգը: Կ'ընդունին, որ ընդհանուր դժգոհութիւն մը կայ երկրին մէջ, սակայն, այժմու դժգոհութեան ալիքը չի կրնար դուռ բանալ նոր դէպքերու, ինչպէս պատահեցան Դեկտեմբերին:

Ցամենայն դէպս Լեհաստան ներքին սուր տագնապի մը մէջ կը գտնուի:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ՝ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՄԱՍԻՆ

Մառեշալ Յովհաննէս Բաղրամեան, որ Գերմանացիներու յարձակման առաջին օրերուն ղեկավարած է հարաւ - արեւմտեան ճակատի զինուորական գործողութիւնները, իր յուշերուն մէջ կը ջատագովէ Խրուշչեւի գործունէութիւնը Ուկրանիոյ մէջ, իբրեւ կուսակցապետ եւ Պոլիտպիւրոյի ներկայացուցիչ շրջանի զինուորական Խորհուրդի:

Վեց տարիէ ի վեր, այսինքն Խրուշչեւի իշխանութենէն հեռացուելէն ցայսօր, ոչ մէկ գրուատանքի խօսք լսուած էր անոր մասին, իր երբեմնի գործակիցներուն կողմէ: Երբ Խրուշչեւ իշխանութեան եւ կուսակցութեան գլուխը կը գտնուէր, մառեշալ Բաղրամեան շռայլ գովասանքներ ուղղած է Խրուշչեւի: Մառեշալին յուշերը ամփոփող հատորը, որ կը կրէ «Այսպէս սկսաւ պատերազմը» խորագիրը, կ'ընդգրկէ պատերազմի առաջին ամիսներու իրադարձութիւնները: Այս հատորին մէջ Բաղրամեան աւելի վերապահ է Խրուշչեւի հասցէին իր կատարած դրական հաստատումներուն մէջ, այսուհանդերձ, իրողութիւն է, որ 1964էն ցայսօր առաջին անգամ է, որ գնահատանքի խօսք կը կատարուի Խրուշչեւի գործունէութեան վերաբերեալ:

Արդարեւ, վեց տարիէ ի վեր սովորութիւն դարձած էր, կուսակցութեան եւ պատերազմի պատմութեան գիրքերու մէջ, յիշատակել միայն Խրուշչեւի ըստանձնած պաշտօնը, առանց երբեք նկարագրելու անոր գործը:

Սակայն, Յովհ. Բաղրամեան, որ այժմ 73 տարեկան է եւ անդամ՝ կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի, ինչպէս նաեւ պաշտպանութեան փոխ–նախարար, ըստ երեւոյթին ի վիճակի էր սահմանուած կարգէն շեղելու, գոնէ որոշ չափով:

Խրուշչեւի յուշերուն մէջ, որոնք «Խրուշչեւ կը յիշէ» խորագրին տակ լոյս տեսան արտասահմանի մէջ, գրուատանքի տողեր կան Բաղրամեանի հասցէին: Խորհրդային Նախկին առաջնորդը հետեւեալ ձեւով կը բնութագրէ մառեշալին նկարագիրը.— Ան բանիմաց եւ խելացի անձ մըն է: Կը համակրիմ եւ, նոյնիսկ, կրնամ ըսել թէ կը սիրեմ զինք: Ես միշտ հիացած եմ անոր զգօն մտքին, իր կուսակցական ոգիին եւ զինուորական լայն ծանօթութիւններուն, ինչպէս նաեւ անոր անկաշառ և պարկեշտ նկարագրին վրայ»:

Իր յուշերուն մէջ, մառեշալ Բաղրամեան կը փորձէ նկարագրել ստեղծուած խուճապը Ուկրանիոյ մէջ, պատերազմի սկզբնաւորութեան, երբ գերման ուժերը քանդելով խորհրդային ճակատը կը յառաջանային Քիեւի վրայ:

«Միայն Խրուշչեւ չլքեց իր պաշտօնատեղին: Հոն, առանց ընդմիջումի, հրահանգներ եւ տեղեկութիւններ կը հասնէին Քիեւէն եւ շրջաններէն: Կը խօսուէր բնակչութիւնը նոր զօրակոչի ենթարկելու մասին՝ դէմ դնելու համար թշնամիին յարձակումին»: Մառեշալին յուշերուն մէջ Խրուշչեւ միշտ կը մասնակցի կարեւոր ժողովներու զինուորական պետերու հետ: Ան էր, որ կը պատրաստէր Քիեւի դիմադրութիւնը:

Բաղրամեան կ'անդրադառնայ նաեւ հարցի մը, որ տարակարծութիւններ ստեղծած է խորհրդային պատերազմական պատմութեան մեկնաբանութեան մէջ — Ստալին ինչո՞ւ պնդեց պաշտպանել Քիեւ քաղաքը պատերազմի առաջին ամիսներուն, երբ զինուորական պետերը թելադրեցին մենատէրին պարպել քաղաքը եւ պաշտպանութեան գիծը հաստատել Տնիէփեր գետի արեւելեան ափերուն:

Ցամենայն դէպս, քաղաքը հարկադրուեցաւ անձնատուր ըլլալ 1941 Սեպտեմբերին, երբ Կարմիր Բանակը ծանր կորուստներ արձանագրեց:

Մառեշալ Բաղրամեանի համաձայն, Քիեւը «ամէն գնով» պաշտպանելու որոշումը տրուեցաւ, որովհետեւ Ստալին յայտարարած էր Ռուզվելթի անձնական բանագնացին (Հէրի Հոփքինս), Օգոստոսին, թէ պատերազմի ձմեռնային ճակատը 1941–42ին պիտի հաստատուի եւ պահպանուի Լենինկրատ – Մոսկուա – Քիեւ գիծի արեւմուտքը:

Ստալին, ըստ Բաղրամեանի, կը վախնար, որ չուտափոյթ պարպումի մը պարագային Մ. Նահանգները կրնան վարանիլ «քաղաքական եւ ռազմական օժանդակութիւն» ընծայելու Խորհ. Միութեան: Այս հաստատումը յատկանշական է, քանի որ խորհրդային գրիչները հազուադէպ յիշատակած են ամերիկեան զինուորական օժանդակութեան կարեւորութիւնը Խորհ. Միութեան համար, համաշխարհային Բ. պատերազմին: Այժմ, խորհրդային «քաղաքականութիւն»ն է հերքել ամերիկեան եւ անգլիական օժանդակութեան կարեւոր դերը պատերազմի ժամանակ:

Թ. Ա. Թ.

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ԱՐՁԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ Երեւանի ձայնասփիւռը իր հաղորդումին ընթացքին յայտնեց թէ արձանագործ Յովհաննէս Յովհաննիսեան վերջերս աւարտած է «Մուսա լերան 40 օրեր»ու հեղինակ Ֆրանց Վերֆէլի կիսանդրին ու ներկայս կը պատրաստէ 20րդ դարու ազատագրման շարժման հերոսներէն՝ Գէորգ Չավուշի արձանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նախարարը երեք ժամ խօսակցութիւն ունեցաւ Փարիզի մէջ, ուր հասած էր յապաղումով, նախարար Օրթոլիի հետ: Ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուէր այս մասին, միայն կը յայտնուէր թէ նոր տեսակցութիւններ պիտի ըլլան: Թեհրանի մէջ ալ համաձայնութիւն չկայ քարիւղի ընկերութեանց եւ արտածող երկիրներու կազմակերպութեան միջեւ:

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Ա.

Ա. Զօպանեան ապրեցաւ կեանք մը եւ այդ նպատակի ճամբուն վրայ ի յայտ բերաւ հոգեկան արիութիւն, խառնուածքի եւ կամքի յամառ ուժ, որ եղաւ իր գործին նման մեծ եւ գեղեցիկ:

Անոր գրիչը պտղաբերեց առատ, անհատնում, միշտ դարուն եւ ժողովուրդին կապուած ջիղերով, սրտով ու մտքով, անոր բարձր եւ հիմնական շահերուն ջերմ պաշտպանն ու արտայայտիչը եղաւ դառն ու դժուարին ազատագրական պայքարի ուղիներուն մէջ:

Քաղաքական ու հանրային գործիչ էր ան, բանասէր եւ պատմաբան, արձակագիր եւ թատերագիր, խմբագիր եւ լրագրող, մշակոյթի քարոզիչ, ուսուցիչ եւ մանկավարժ, գրականագէտ եւ տեսաբան: Ու նաեւ բանաստեղծ ի սկզբանէ, աստուածային կրակով օժտուած:

Զօպանեան բանաստեղծութիւններ սկըսած է գրել դեռ պատանեկութեան օրերուն: Արդէն անցեալ դարու 80ական թուականներու վերջերէն անոր չափածոյ գործերը կ'երեւին Պոլսոյ հայ մամուլին մէջ: 1891ին լոյս կը տեսնէ անոր անդրանիկ հաւաքածոն «Արշալոյսի ձայներ» խորագրով, որու մէջ զետեղուած են նաեւ քանի մը բանաստեղծութիւններ: Տարի մը ետք հրապարակ կուգայ երիտասարդ հեղինակին «Թրթռումներ» բանաստեղծական փոքրիկ հաւաքածոն:

Զօպանեան այնուհետեւ երկար տարիներ բանաստեղծութիւններ կը հրատարակէ մամուլին, մասնաւորապէս իր խմբագրութեամբ լոյս տեսնող «Անահիտ» ամսագրին մէջ: Առանձին հատորով քերթուածներ հրատարակելու համար կը պակսէին նիւթական միջոցները: Եւ առհասարակ հայ մշակոյթի այդ մեծ երախտաւորին ամբողջ կեանքը, որու ընթացքին ան ձգած է տասնեակ հատորներու ժառանգութիւն մը, միշտ անցած է նիւթական ծանր պայմաններու մէջ, գրեթէ աղքատ:

Բայց միայն նիւթական միջոցներու պակասը չէր պատճառը: 1895ին, Սուլթան Համիտի կազմակերպած կոտորածներու պատճառով, Զօպանեան ընդմիշտ կը հեռանայ Պոլսէն, կը հաստատուի Փարիզ եւ գլխովին կը նետուի հայ ազգային – ազատագրական պայքարի գործունէութեան մէջ: Այնուհետեւ երկար, շատ երկար դադարներով կը հնչէն անոր սեփական քնարին թրթռուն լարերը:

1908ին Զօպանեան հայերէն, ապա ֆրանսերէն լոյս կ'ընծայէ իր բանաստեղծութիւններու հերթական հատորները՝ «Քերթուածներ» տիտղոսով: 1913ին ֆրանսերէն թարգմանութեամբ կը հրատարակուի անոր «Կեանք եւ երազ» հատորը, որու մէջ տեղ գտած է արձակ բանաստեղծութիւններու ամբողջ շարք մը: Եւ, վերջապէս, 1950ին ծերունազարդ գրագէտը կը յաջողի լոյս ընծայել բանաստեղծութիւններու հատորեակ մը եւս:

×

Զօպանեան չճանչցաւ իր մայրը: Երախան դեռ մէկ ամսու էր, երբ մայրը՝ դեռատի գեղեցկուհի Մարիամ, փակեց իր աչքերը: Մայրական գգուանքէ զուրկ որբուկին վիշտը մեծ էր: Տարիներ ետք, երբ անոր կուրծքին տակ սկսաւ խլրտալ բանաստեղծին սիրտը, տառապագին գիշերներէ ետք լոյս աշխարհ եկած անոր առաջին ոտանաւորներէն մէկը ճիշդ այդ վիշտին մարմնաւորումն էր...:

... Եւա դրախտն է: Բայց ան բնաւ չի զգար դրախտին պատճառած հաճոյքները, որոնք ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնեն իր մայրական սիրոյ համեմատ: Չէ՞ որ անոր գիրկին մէջ կը գտնուի մանկիկը: Ադամ ծառին ետեւէն կը դիտէ երջանկութեան այդ պատկերը եւ տրտմութեամբ կը խորհի.

«Յանկարծ արցունքով աչքերը լեցան,
Հառաչ մը կուրծքէն թռաւ թախծալիր
Ճակտին զարկաւ ձեռն ու շեշտով մը
դառն՝
Տէ՛ր — ըսաւ — ինչո՞ւ մայր մը ինծի
չտուիր»:

«Ադամայ վիշտը»: Այս է քերթուածին խորագիրը, եւ այդ վիշտը Ա. Զօպանեանի վիշտն էր, որ անձնական զգացումէն հետզհետէ կը տարածուի եւ կը դառնայ ընդհանրական վիշտի զգացողութիւն, կը ստանայ հանրային հնչեղութիւն:

Երիտասարդ բանաստեղծը այդ օրերուն դեռ Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանի աշակերտ էր: Եւրոպական եւ յատկապէս ֆրանսական մշակոյթի քաջածանօթ գրագէտը բանաստեղծական իր առաջին քայլերը կ'առնէ Վինեի, Պոտլէրի, Լէոփարտիի հզօր ազդեցութեան տակ, որուն կը միախառնուի նաեւ իր ուսուցիչներուն՝ Մատթէոս Գարագաշեանի եւ մանաւանդ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի ազդեցութիւնը: «Ցաւագին տառապող յոռետես մարդոց հանճարեղ թարգմաններ» — այսպէս կը բնութագրէ յետագային Ա. Զօպանեան այն բոլոր հեղինակները, որոնց ազդեցութեան շունչը տիրական կերպով զգացած է երիտասարդական տարիքին: Ճիշդ այդ շունչին ազդեցութեամբ ալ «Արեւելք» օրաթերթին մէջ Ֆանտազիօ ստորագրութեամբ կը հրատարակուի գրական էջերու շարք մը՝ «Զորքոտանուոյ մը օրագիրը» խորագրով: Ասոնք «յոռետեսութեամբ մթնցած էջեր էին, մխիթարիչ հաւատալիքներէն որբացած», առիթով մը կ'ըսէ Զօպանեան:

Արփիարեանի, Բաշալեանի, Կամսարականի, Զօհրապի, Օտեանի եւ արեւմտահայ փայլուն սերունդի ուրիշ ներկայացուցիչներու հետ մտերմութիւնն ու գործակցութիւնը վճռական հետք կը թողուն գրագէտին կեանքին վրայ: Արեւմտահայ գրականութեան մէջ իրապաշտ ուղղութեան վերջնական ձեւաւորման այդ ժամանակաշրջանին, երիտասարդ գրագէտը հրապարակ կուգայ՝ ջատագովելու այդ ուղղութիւնը. «Արեւելք» – «Մասիս»ի այդ խումբին շնորհիւ է դարձեալ, կը գրէ Զօպանեան, որ ես մղուեցայ հեռանալ ռոմանթիզմէն... ու ձգտեցայ դէպի իրապաշտ ու աւելի լայն բանաձեւով մը՝ դէպի կենդանի, ուղղակի անձնական գրականութիւնը, դէպի արդիական ոգին»:

«Արշալոյսի ձայներ» անդրանիկ հաւաքածոն իրաւամբ խրախուսանքի արժանացաւ ընթերցողներուն եւ մամուլին կողմէ: Այդ հատորին քնարական կերտուածքներուն մեծ մասը քնքոյշ, կարծես շշուկով արտասանուող, միայն բանաստեղծին հոգիին հանդարտումին նըպաստող կտորներ են: Բայց բաւական է քիչ մը ականջ դնել այդ մենախօսութեան, որպէսզի ան հետաքրքրական դառնայ նաեւ ուրիշին համար, ստանայ նոր գունաւորում, համամարդկային լար: Ահա «Կաղանդի նուէրը»: Կաղանդի գիշերով ամենուրեք խրախճանք է, միակ որբ մը մնացած է անօթի եւ թշուառ: Գթութեան հրեշտակը կ'իջնէ անոր քով եւ կ'առաջարկէ որեւէ նուէր, հագուստ, պատկեր, շաքար, խաղալիք կամ պըտուղ.. բայց ասոնք ծանօթ չեն որբուկին: Ան ուրիշ բան կը խնդրէ հրեշտակէն: Երբ ողջ էր իր մայրը, տաքուկ կը դրկէր իր զաւակը Կաղանդի գիշերը եւ անուշ համբոյր կը դրոշմէր անոր ճակտին, եւ հիմա կը խնդրէ հրեշտակէն.

«Չեմ ուզեր ձի, պատկեր, նուշ,
Մօրս համբոյրն ինծի տուր»:

Բանաստեղծին քնարական հերոսը ընկերային անարդարութեան զոհն է, փողոցի մարդը, որ, սակայն, օժտուած է ուժով՝ հեզնանքով եւ երգելու կարողութեամբ: Անոր հետ եւ անոր կողքին անբացատրելի տրտմութիւն մը շղարշի նըման թեթեւ կամ երբեմն թանձր մառախուղի տեսքով նստած է քնարական հերոսին հոգիին մէջ: Ան մերթ կ'երազէ հեռաւոր եւ ամայի ծովերու մէջ բիւրեղեայ պալատ մը. «յաւիտեան փակ առ մարդիկ, բոյն առանձնութեան», մերթ սենեակի պատերէն ներս կը քաշուի եւ իրիկնադէմի արեգակի մահուան սուգը կ'երգէ: «Պէտք է մեռնիլ», կը գոչէ եւ, կարծես, պահ մը կը ցնցուի մահուան արհաւիրքէն, կը մերժէ վճռաբար մահը, ու կեանքի անյատակ տենչն է, որ նորէն կը տիրէ.

«Ո՛չ, ստախօս են անոնք, որք հռչակեն
տենչ մահուան...
... Ո՞վ ըսաւ թէ գերագոյն հեշտութիւնը
Անէացումն է, թէ մահն է մեծ հանգիստ
ու մեծ քուն:
Ինծ կը թուի, թէ ոսկերքս պիտի հողին
մէջ սարսռան,
Երբ ծաղիկներ բուսնին վրաս եւ երբ
զգամ աղջկան
Մանրիկ ոտք մը, որ շիրմիս վրայ կոխէ
եւ անցնի...»

«Արշալոյսի ձայներ», իսկ յետոյ նաեւ «Թրթռումներ» հաւաքածոյին մէջ Զօպանեան ըստ էութեան դեռ կ'որոնէ իր սեփական ձայնը: Վերջին հաւաքածոյին մէջ ալ կան քանի մը գեղեցիկ եւ ինքնատիպ ստեղծագործութիւններ, որոնցմէ յիշատակութեան արժանի է «Ատէ, բայց մի մոռնար զիս» քերթուածը: Ի դէպ, բանաստեղծութիւնը այնքան տարածուած էր ժամանակին, որ Արփիարեան, Զօհրապ եւ ուրիշներ յանկերգի վերածած էին զայն եւ իրարու բարեւելու տեղ, կ'ըսէին. «Ատէ, բայց մի մոռնար զիս»: Բայց ինքնատիպ գործերու կողքին կը հանդիպինք կտորներու, որոնք կարծես բռնազբօսիկ վիճակներու եւ արուեստական տողերու կուտակումներ ըլլան՝ ո՛չ սիրտէ բխած, ո՛չ սիրտին խօսող: Բայց յանկարծ խայեամական պատկեր մը նորէն կը տպաւորէ ընթերցողը.

«Ինչ որ մերն է, մերը համակ,
Ներկան է, որ ջինջ է հիմա...
Ի՞նչ փոյթ, բաւ չէ, որ այս պահուն
Երջանկութիւնն ունինք մեր քով.
Մոռնանք առտուն ու իրիկուն
Արբենանք այդ շիթ'մ հեշտանքով»:

Եւ կամ բանաստեղծական զգացողութեան քնքոյշ թարմութիւն մը կը ջերմացնէ հոգին. Ննջարանին մէջ քնացած է դեռատի գեղեցկուհին, այնքան գեղեցիկ ու այնքան խաղաղ, որ այգը, ահա բացուած, պէտք է այդ սենեակն ալ մըտնէ, բայց անոր տեսքէն՝

«... Առաւօտն, յափշտակուած,
յորդառատ
Իր լուսացայտքը ներս թափել
Կը վարանի»:

«Թրթռումներ» հաւաքածոյին կարեւոր արժանիքը այն էր, որ Զօպանեան չափածոյին մէջ յաջողութեամբ օգտագործած էր աշխարհաբար արձակի լեզուն:

Կեանքը, առիթով մը կ'ըսէ Զօպանեան, բազմադոյն է, ունի ե՛ւ սեւը, ե՛ւ ճերմակը, ուրեմն բանաստեղծութիւնը հարազատ արտայայտութիւնը կ'ըլլայ կեանքին, եթէ արտացոլացնէ երկուքն ալ: Այս միտքը, զոր բանաստեղծը յայտնած է 1893ին, լոյս կը սփռէ անոր բանաստեղծական ամբողջ վաստակին վրայ, որուն մէջ խսկապէս կ'երփներանգուին տարբեր գոյներ: Մէկ կողմէ՝ եթերային փառաբանութիւն, միւս կողմէ՝ եթերայինի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Տեսնել էր նէ՝ իրար տեսան, խօսիլ էր նէ՝ իրարու հետ խօսեցան, ալ միտքերնին ինչ է նէ՝ թող յայտնեն, ըսաւ կնոջը, երբ այս վերջինը իրեն պատմեց Լեւոնի խօսածները:

— Կարելի է դեռ հասկնալիքներ ունին մեր մասին...

Այս ենթադրութիւնը բարկացուց Ղուկաս էֆէնտին:

— Ի՞նչ հասկնալիք պիտի ունենան, անոնք ո՞վ են, որ մեր վրայ տեղեկութիւն պիտի առնեն... հօշ կ'ուզէ նէ՝ թող առնեն, թող երթան պանքաներուն, վաճառականներուն հարցնեն Ղուկաս էֆէնտիին ... մեզմէ պատուաւո՞րը պիտի գտնեն Պոլսոյ մէջ... իրենք ո՞վ են նայինք... Փարիզ գացեր, քանի մը փարա վաստըկեր է տէյի ինքզինքը թող այդչափ մեծ բանի մը տեղ չդնէ... շատ հարցնելու փնտռելու ելլենք նէ՝ ետքը իրենք վրայ կուտան...

Յանկարծ Ղուկաս էֆէնտիի միտքը ինկաւ Տ. Միքիաս քահանայի տարտամ ակնարկութիւնները Լեւոնի մօր մասին.

— Իրենք ո՞վ են, ի՞նչ են, առանց տասը փարայի Փարիզ գացեր են, մայրը բարեկամներ ունի եղեր, ինքն ալ աղուոր կնիկ է եղեր, պաշտպաններ, տղան մարդ են ըրեր:

— Աման Ղուկաս էֆէնտի, այդ խօսքերը ուրկէ՞ հանեցիր, գոչեց կինը դողահար:

Բայց Ղուկաս էֆէնտի շարունակեց բերնին տալ, մինչեւ որ Ռոզին ներս մտնելով՝ ստիպուեցաւ լռել:

Ղուկաս էֆէնտի, հակառակ իր պոռչըտուքներուն, իրաւցնէ կը վախնար, որ Կոկիկեանները իրենց մասին մանրազնին քննութեան մը կը ձեռնարկեն եւ գուցէ անախորժ յայտնութիւններ երեւան կուգան:

Որչափ ալ հարուստ եւ երեսանց յարգուած, իր անցեալը մաքուր չէր եղած եւ այդ անցեալը ճանչցողներ շատ կային:

Ղուկաս էֆէնտի, պարզ սարաֆի մը զաւակ, իր ասպարէզը սկսած էր վաշխառութեամբ եւ անոր շնորհիւ իր հարստութեան հիմը դրած էր: Ահռելի, քստմնեցուցիչ բաներ կը պատմուէին այս մասին, իր ճանկը ինկող զոհերու եղերական դրուագներ:

Իր յափշտակիչ անյագ դրամապաշտութիւնը զինքը մղած էր ամէնէն վատ արարքներու, երբ մանաւանդ իր դէմը գտած էր անպաշտպան, տկար ու միամիտ անձեր: Մուրհակներ կեղծած, իր քով ձգուած աւանդները ուրացած, գոհարեղէններ ու թանկագին քարերը գողցած ու տեղը կեղծեր դրած էր անպատկառօրէն եւ այս առթիւ երբեմն իր դէմ բացուած դատերէն կրցած էր օձիքը ազատել սուտ երդումներով կամ կաշառքով:

— Աստուած թշնամիս անոր ձեռքը չձգէ, կ'ըսէին զինքը մօտէն ճանչցողները:

Յետոյ, երբ հարստութիւնը 8–10 հազար ոսկիի հասած էր, ուզած էր աւելի լայն ասպարէզի մը մէջ իր աւազակութիւնը առաջ տանիլ եւ վաճառականութեան ձեռնարկած էր, Ղալաթիայէն Պոլիս փոխադրուելով: Հոն մէկ երկու տարի վերջ կեղծ սնանկութեամբ մը քանի մը հազար ոսկի ներս նետած էր, գաւառացի կարգ մը մանր վաճառականներ փճացնելով: Ալ անկէ ետքը Ղուկաս էֆէնտի, որ մեծապատուութենէ ազնուաշուքութեան բարձրացած էր արդէն, կը թողու վաճառականութիւնը եւ կ'ըլլայ կառավարութեան հայթայթիչ ու դօշաքաղ նախարարներու ընկերակցութեամբ, կը սկսի կողոպտել պետական գանձը: Այս առթիւ կը ստանայ նաեւ աստիճան եւ պատուանշան, պետութեան մատուցած իր բարուք ծառայութիւններուն համար:

Իր հարստութեան հետ զուգընթաց կ'աճի նաեւ իր խելացի ու պատուաւոր մարդու համբաւը: Իր գործած հին աղտոտութիւնները կը մոռցուին, կը ծածկուին, իր զոհերուն անէծքը այլեւս չի կրնար հասնիլ իր համբաւին մեծութեան եւ անոր վնասել: Ինչ որ մասնաւորաբար կը յատկանշէ Ղուկաս էֆէնտիին իր ներկայ բարձրութեան մէջ, ընտանիքի, պատիւի, բարոյականի մասին ունեցած աններող նախանձախնդրութիւնն է:

— Ընտանիքը, պատիւը, բարոյականն է մեզ անասուններէն զանազանողը, կը դաւանի:

Եւ ամէն ատեն, ոեւէ մարդու մը իրական արժանիքը չափելու համար, կը դիմէ անոր պատիւի ու բարոյականի քանակին:

Ասոր համար Ղուկաս էֆէնտի մասնաւոր յարգանք ու ակնածանք կը ներշնչէ իր շրջանակին մէջ: Ոչ ոք կը համարձակէր իր քով «վրան բաց» խօսքեր ընել կամ «անբարոյական» դէպք մը պատմել:

— Էֆէնտին անանկ բաներէն չախորժիր, կ'ըսէին իրարու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

ԽՄԲ.— Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի երկրաբանական գիտութիւններու հիմնարկութեան տնօրէնը՝ Ա. Քոչարեան, շահեկան տեղեկութիւններ կու տայ երկրաբանական աշխատանքներու մասին: Յօդուածը կ'արտագրենք աննշան յապաւումներով.

×

Ակադեմիայի երկրաբանական գիտութիւններու հիմնարկութիւնը, որ ստեղծուած է 1935ին, առաջին տնօրէն ունեցած է բազմավաստակ երկրաբան մը՝ փրոֆ. Կարապետեան: Հիմնարկութիւնը իր գործունէութիւնը սկսած է ընդամէնը տասը հոգիով, որոնց մեծ մասը հրաւիրուած էր Խորհ. Միութեան զանազան վայրերէ: Յետագային կազմուեցան զանազան բաժիններ, ինչպէս հանքաբանական, քարագիտական, ջրերկրաբանական եւայլն: Մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմը հետազօտութիւններու ուղղութիւնը պայմանաւորուած էր ոչ թէ տնտեսութեան պահանջներով, այլ եղած մասնագէտներու թիւով եւ անոնց մասնագիտութեամբ: Աւելցնենք, որ Փրոֆ. Կարապետեանի ջանքերով է, որ ստեղծուեցաւ երկրաբանական թանգարանը Երեւանի մէջ:

Հիմնարկութեան կազմակերպման շրջանին Հայաստանի երկրաբանական կազմութեան մասին կուտակուած էր հարուստ նիւթ, Կարապետեանի, Զրբաշեանի, Ղամբարեանի եւ ուրիշներու ջանքերով: Հարկ էր զանոնք ենթարկել գիտական վերլուծման եւ ամփոփման: Այս առաջադրութիւնը իրագործելու լծուեցաւ Կ. Պաֆենհոլց, որ կազմեց Հայաստանի առաջին երկրաբանական քարտէսը: 1948ին լոյս տեսաւ անոր «Հայաստանի երկրաբանութիւնը»:

Երկրաբանութեան հիմնարկութեան համար կարեւոր դարձած են ներկայիս, կարգ մը հարցերու լուծումը: Առաջինը երկրին զարգացման պատմութեան եւ կառուցուածքի ուսումնասիրութիւնն է, որ սերտ կերպով կապ ունի անոր ընդերքի հարստութիւններու յայտնաբերման եւ օգտագործման հետ: Անոր հետ կապուած՝ կը պարզաբանուին հանքանիւթերու յարաբերական բացարձակ հասակները, ծովային մարմիններու զարգացման փուլերը, ինչպէս նաեւ հրաբուխները եւ անոնց նիւթերը, քաղցրահամ եւ հանքային ջուրերը եւայլն: Այս կապակցութեամբ անհրաժեշտ կը համարինք յիշատակել յատկապէս Ա. Դեմիոխինի դերը ջրերկրաբանական հետազօտութիւններու բնագաւառին մէջ:

Հիմնական հարցերու շարքին է օգտակար հանածոներու հանքավայրերու ուսումնասիրութիւնը (անոնց կազմութեան եւ տեղաբաշխութեան օրինաչափութիւնը), նախատեսումը: Առանձին ուշադրութեան առարկայ դարձած է սեւ մետաղներու՝ յատկապէս երկաթի ուսումնասիրութիւնը, որու դրական լուծումը կապուած է Հայաստանի մէջ սեւ մետաղագործութիւն (որակեալ յատուկ պողպատներու արտադրութիւն) ստեղծելու խնդրին հետ:

Մեծ գործ կը կատարեն հրաբխագէտները, որոնք կ'ապրին եւ կ'աշխատին հրաբխային տեսակէտով աշխարհի ուշագրաւ շրջաններէն մէկուն մէջ: Յառաջիկային, հրաբուխներու արտաքին ձեւերու նկարագրութենէն զատ, անհրաժեշտ կ'ըլլայ պարզել անոնց ծագումն ու խորութիւնը, մէջտեղ գալու պայմանները երկրակեղեւին մէջ եւ այլ կարեւոր հարցեր, որոնք կապ ունին քարիւղի-կազի, երկրաշարժներու նախատեսութեան հետ: Դեռ չենք խօսիր այն մասին, որ հրաբխային նիւթերու ճնշող մեծամասնութիւնը ըսքանչելի շինանիւթեր են:

Հայաստանի կազի եւ քարիւղի արտադրութեան ուսումնասիրութիւնը շատ կարեւոր խնդիր մըն է, քանի որ անոր բարւոք լուծումը ելեկտրուժի աղբիւր կը հանդիսանայ բազմաճիւղ տնտեսութեան համար: Ճիշդ է, որ ներկայիս Հայաստանի մէջ կը կառուցուի հիւլէական ելեկտրակայան, որ իր կարողութեամբ պիտի գերազանցէ գոյութիւն ունեցող բոլոր ելեկտրակայաններու տարողութիւնը, այսուհանդերձ, ան լիովին չի կրնար բաւարարել օր աւուր աճող պահանջները, մանաւանդ, քարիւղն ու կազը ելեկտրուժի աղբիւր ըլլալէ զատ, նաեւ շատ կարեւոր հումք են քիմիական արդիւնաբերութեան համար: Հայաստանի մէջ կան քարիւղի եւ կազի պաշարներ յայտնաբերելու հեռանկարներ, բայց զանոնք կեանքի կոչելու համար անհրաժեշտ է բանուորներու եւ գիտնականներու համատեղ աշխատանք եւ ճիգ:

Հիմնարկութիւնը կարեւոր աշխատանքներ կը կատարէ հակասողանքային (հողին սահումը) միջոցառումներու մշակման, յատկապէս գետնի տակի հողերու սահումը ճշդելու ուղղութեամբ: Հողին սահումը մեծ վնասներ կը պատճառէ շէնքերուն եւ բնակավայրերուն, այն աստիճան, որ երբեմն կառավարութիւնը հարկադրուած է տեղափոխելու ամբողջ բնակավայրեր կամ կարեւոր ծախքեր կատարելու կարգ մը քաղաքներու (Դիլիջան) եւ առողջարաններու (Արզնի) մէջ:

Աշխարհագրութեան բաժինը, իրաւամբ, կարելի է համարել հիմնարկութեան ամէնէն բեղնաւոր ճիւղերէն մէկը: Հոս է, որ պատրաստուած է Հայաստանի աշխարհագրական ատլասը, որ բարձր գնահատականի արժանացած է մասնագէտներու կողմէ, ինչպէս նաեւ բնակավայրերու տեղեկատուն, կարգ մը արժէքաւոր մենագրութիւններ, դասագիրքեր, ֆիզիքական ու տնտեսական քարտէսներ եւայլն: Այս բաժինը ունի կարող մասնագէտներ, որոնց ուժերով կարելի է ստեղծել աշխարհագրութեան եւ քարտէսագրութեան առանձին հիմնարկութիւն: Այսոր պահանջը երկար ատենէ ի վեր կը զգացուի:

Ներկայիս հիմնարկութիւնը ունի որակեալ գիտական մասնագէտներ — երեք ակադեմիկոս, գիտութեան 7 տոքթէօր, 60էն աւելի գիտութեան թեկնածու եւ հարիւրէ աւելի աշխատակիցներ եւ ճարտարագէտներ:

Կարգ մը արժէքաւոր մենագրութիւններէ զատ, երկրաբանական գիտութիւններու հիմնարկութեան յաջողութիւններէն կարելի է համարել «Հայկական ՍՍՀ երկրաբանութիւնը» տասը հատորնոց աշխատութիւնը, որ կը պարզէ երկրաբանութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը:

Հիմնարկութեան ապագայ աշխատանքներուն մէջ պէտք է լայնօրէն կիրարկուին ճշգրիտ գիտութիւնները՝ ուսողագիտութիւն, աստղաբաշխութիւն եւայլն, ինչպէս նաեւ պէտք է պատրաստուին մասնագիտական քարտէսներ մետաղներու, հանքաջուրերու եւ այլ աղբիւրներու մասին:

Ա. ՔՈՉԱՐԵԱՆ

մերժում:

«Այդ երջանկութիւնը անհամ է եւ կեղծ,
Չեմ ուզեր ապրիլ այդ աշխարհի մէջ:
Թող ինձ իմ արցունքս եւ կեանքս տխեղծ,
Ես երջանիկ եմ իղձերովս անվերջ»:

Ապրումներու եւ լուծումներու այդ հակադրութիւնը առաւել չափով կ'ընդգծէ երիտասարդ բանաստեղծին հոգիին մէջ հաստատուող մակընթացութիւններն ու տեղատուութիւնները: Եւ այնուամենայնիւ կենսասիրութիւնը այն ամուր հարթակն է, որուն վրայ խարսխած է բանաստեղծը: Ան կը սրտնեղի, երբ ռուէ երիտասարդ բանաստեղծ ուժերու թարմութեան մէջ, հազիւ դեռ կեանքի սեմին վրայ «կ'ելլէ լալկան ոտանաւորներով մահ երգել ու կանչել Նիրվանան... Ի՞նչ յիմար ունակութիւն է, որ մեր մէջ մտաւ այն անիմաստ լալկանութեան մոլութիւնը, որով գրականութեան մէջ մտնող ամէն ոք պարտաւորութիւն կը զգայ կարծես կեանքին վրայ ողբերով սկսելու..»: Այդ յուսահատական բանաստեղծութիւնը, կ'ըսէ ան, թէ՛ գեղագիտական եւ թէ փիլիսոփայական տեսակէտէ սխալ է, կեղծ եւ անիմաստ: «Կեանքը սեւ-սեւ տեսնելը, ասիկա առո՞ղջ աչքի գործ է, գրականութիւնը միօրինակ ողբերգ մը ընել, ասիկա լա՞ւ ճաշակի արդիւնք է»: Հետաքրքրական է, որ նոյն առիթով Զօպանեան կը խոստովանի, թէ ինքն ալ ունեցած է այդ հիւանդութիւնը:

Կ. ԴԱԼԼԱՔԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Մէկ միլիոնէ հատ մը պակաս, ըսաւ մօտէն անցնող պատռտած վերարկուով զինուոր մը եւ անհետացաւ, որուն ետեւէն ան (ան՝ այսինքն թշնամին) հիմա կամուրջը այրել կ'աշխատի, բսաւ ծեր զինուորը ընկերոջը ուղղելով խօսքը:

Զինուորները անցան: Անոնց ետեւէն կառքի վրայ նստած զինուոր մը կու գար:
— Ո՞ւր թիմուեր են ոտքիս փաթթոցները, սատանան տանի, կ'ըսէր ծառան կառքին ետեւէն վազելով:

Այս ալ կառքին հետ մէկտեղ անցաւ գնաց: Անոր ետեւէն ուրախ եւ քիչ մը գլուխնին տաքցուցած զինուորներ կու գային:

— Ի՞նչպէս, սիրելի բարեկամ, ճիփ-ճիշդ ակռաներուն մէջտեղէն սահեցուց ուրախ ուրախ կ'ըսէր զինուոր մը ձեռքերը լայն շարժելով:

— Այո, այո, համեղ խոզապուխտ է, պատասխանեց միւսը քրքջալով:

Ասոնք ալ անցան, այնպէս որ Նեսվիցքի չկրցաւ հասկնալ թէ որո՞ւն ակռաները փշրեր են, եւ թէ խոզապուխտը ի՞նչ կապ ունէր անոր հետ:

— Հէնց որ մօտէս սլացաւ, այդ անիծեալ ռումբը, քեռի, կ'ըսէր մեծ բերնով երիտասարդ զինուոր մը, հազիւ ծիծաղը զսպելով, եւ կարծես իր վախկոտութեամբ պարծենալով, ալ ո՛ւր ըլլալս չիմացայ. ճիշդ կ'ըսեմ, Աստուած վկայ, սոսկալի վախցայ, բանս գէշ էր:

Ասոնք ալ անցան: Անոնց ետեւէն կառք մը կու գար, սակայն բոլորովին կը տարբերէր մինչեւ հիմա անցածներէն: Այդ գերմանական փուրկոն մըն էր, որ կարծես ամբողջ տուն մըն էր. Փուրկոնին ետեւէն սիրուն, խայտաճամուկ կով մը կապուած էր բեռներուն վրայ, երախայ մը դրկած կին մը, պառաւ մը եւ երիտասարդ, կարմրաթշիկ, առողջ գերմանացի աղջիկ մը նստած էին, իսկ կառքին քովէն մարդ մը կը քալէր: Ինչպէս կ'երեւի, յատուկ կարգադրութեամբ թոյլատրուած էր այդ գաղթող ընտանիքին կամուրջէն անցնիլ: Բոլոր զինուորներուն աչքերը երկու կիներուն վրայ յառած էին, եւ իր կառքը դանդաղութեամբ կը յառաջանար, զինուորներուն ամբողջ խօսակցութիւնը այդ կիներուն շուրջ կը դառնար: Գրեթէ ամէնուն դէմքին վրայ ժպիտ մը կը խաղար, որ այդ կիներուն մասին անբարոյական մտածումներէն առաջ կու գար:

— Նայէ, ատ կտորն ալ կը փախչի:
— Քոյրիկդ ծախէ, ըսաւ զինուոր մը, Գերմանացիին ուղղեալ եւ վերջին վանկերը շեշտելով, որ աչքերը գետին յառած, զայրացած եւ վախցած, խոշոր քայլերով կ'երթար:
— Մէյ մը նայէ, ինչպէս զարդարուեր է, ա՛խ, սատանան տանի:
— Ա՛յ, հիմա դուն անոր քովը ըլլայիր Ֆէտոր:
— Ո՞ւր այդպէս, հարցուց հետեւակ սպայ մը, որ խնձոր մը կը կրծէր եւ սիրուն աղջկան նայելով կը ժպտէր:

Գերմանացին աչքերը գոցեց, հասկըցնելով որ բան մը չի հասկնար:
— Եթէ կ'ախորժիս, առ, ըսաւ սպան, աղջկան խնձոր մը երկարելով:

Աղջիկը ժպտեցաւ եւ ընդունեցաւ:

Նեսվիցքի, ամէնուն պէս աչքը կիներէն չհեռացուց, մինչեւ որ անոնք անհետացան: Յանկարծ ամէնքը կեցան: Ինչպէս կամուրջէն անցնելու ատեն յաճախ կը պատահի, կառքերուն ձիերը իրարու խառնուեր եւ ճամբան գոցեր էին. ամբոխը պիտի սպասէր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(88 — Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Քորիէնթէս նահանգի համանուն մայրաքաղաքին մէջ, Դեկտեմբեր 20ին, տեղի ունեցած է պաշտօնական բացումը Արմենիա պողոտայի ըսկըզբնաւորութեան զետեղուած Արարատն ու Ազատութիւնը խորհրդանշող յուշարձանին: Բացման պաշտօնական հանդիսութեան ներկայ գտնուած են նահագապետը, Ներքին եւ Արդարութեան նախարարը, քաղաքապետը, նահանգի կաթողիկէ առաջնորդը, պահակազօրաց հրամանատարը, Քորիէնթէսի փոքրաթիւ հայ գաղութի անդամները, ինչպէս նաեւ Պուէնոս Այրէսի Հայ Կեդրոնի վարչութեան ներկայացուցիչները եւ Արմենիաի խմբագրութեան ներկայացուցիչը: Յուշարձանը շինուած է ազգային բարերար Սէֆէրեան եղբայրներու նուիրատուութեամբ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Էշրէֆիէ շրջանին մէջ, Յունուար 9ին, կատարուած է յուղարկաւորութիւնը վաստակաւոր ընկեր եւ վեթերան Հ.Մ.Ը.Մ.ական Տքթ. Յ. Պէրպէրեանի: Յուղարկաւորութեան նախագահած է Լիբանանի Հայոց առաջնորդը Տաճատ Արք., որ ամփոփ գիծերու մէջ ներկայացուցած է ողբացեալին կենսագրականը, ընդգծելով անոր մատուցած ազգանուէր բեղուն գործունէութիւնը: Դագաղը սկաուտներու կողմէ ուսամբարձ առաջնորդուած է գերեզմանատուն, ուր յաջորդաբար դամբանական խօսած են Լիբանանի սկաուտական վերին մարմնի նախագահը՝ Բժ. Ֆարիտ Քարամ, յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Երուանդ Տէմիրճեան եւ յանուն Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի եւ ընկերներու ընկ. Տիգրան Ոսկունի: Երեք դամբանախօսներն ալ վեր առած են ողբացեալին արժանիքները, ընդգծելով յատկապէս Սուրիոյ թէ Լիբանանի մէջ անոր մատուցած երկարամեայ անձնուէր ծառայութիւնները իր ժողովուրդին, իր կազմակերպութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ին եւ սկաուտներուն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յունուար 9ին, բացումը կատարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի 19րդ պատգամաւորական ժողովին: Մասնակցած են Լիբանանի բոլոր մասնաճիւղերը, ինչպէս Պէյրութ, Պուրճ Համուտ, Թրիփոլի, Զահլէ, Անթիլիաս, Ճիւնի եւ Այնճար, ինչպէս նաեւ Լոս Անճելըս եւ Մոնթրէալ: Մասնաճիւղերու Շրջանային Վարչութեան եւ սկաուտական վերին մարմնին տեղեկագիրներու ընթերցումներէն երեւան եկած է, որ անցեալ երկու տարիներու ընթացքին, Հ. Մ. Ը. Մ. ունեցած է բարոյական եւ նիւթական գնահատելի գործունէութիւն մը, պատուաբեր նուաճումներ արձանագրելով:

Շրջանային վարչութեան անդամ ընտրուած են.— Յովհաննէս Շահինեան, Տոքթ. Միսաք Արզումանեան, Յովհ. Տէր-Յարութիւնեան, Վարդգէս Ալահայտոյեան, Տոքթ. Յար. Գազանճեան, Վարդեվառ Յովհաննէսեան, Բիւզանդ Թորիկեան, Երուանդ Տէմիրճեան, Վարուժան Մուրատեան:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մեզի կը հաղորդեն թէ վերջերս Փրոֆ. Արմանտօ Տեչիօ նախաձեռնարկ եղած էր բանաստեղծներու մրցում մը կազմակերպելու Հռոմի մէջ: Ժիւրին կազմուած էր իտալացի գրագէտներէ եւ համալսարանի դասախօսներէ, որուն կը նախագահէր ակադեմական եւ ծերակոյտի երիցագոյն անդամներէն Փրոֆ. Ճորճիօ Նուրիջիանի: Միջազգային այս մրցման, որուն կը մասնակցէին քառասուն բանաստեղծներ բոլոր երկիրներէն, Տիկին Պարգեւուհի Օրֆա — Պետրոսեան պարգեւատրուած է արծաթեայ մետալով, անցեալ Դեկտեմբեր 22ին: Հայ բանաստեղծուհին նախապէս ուշադրութիւն գրաւած էր իտալական հանդէսներուն մէջ թարգմանուած իր երկու բանաստեղծութիւններով. — «Լը Միրուար» եւ «Ա լ'էնըմի ապսոլիւ», ու այդ առիթիւ հրաւէր ստացած էր մասնակցելու այդ միջազգային ձեռնարկին: Մրցման դրուած բանաստեղծութիւններուն մէջ կային նաեւ « Կլուար », «Քոմփրանորը», «Լը Տորմէօր» եւ մանաւանդ «Լէ Ֆինէրայ տ'էօն Փոէթ»ը:

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԽԱՍԱՐԴ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 փր.

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները, իրենց սովորական հաւաքատեղին՝

Շաբաթ 23 Յունուար, Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր։

Կիրակի 24 Յունուար, Գէորգ Չաւուշ խումբ։

Շաբաթ 30 Յունուար, Ջաւարեան ենթակոմիտէ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Յունուար) երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը պահանջուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 5ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին նոր ակումբին կից սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օղափոխութեան կայանի կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Գլակ Ղազարեան 250 ֆր. Տէր եւ Տիկին Ժ. Մատօեան (Անիէռ), Տոքթ. Ալեանաքեան, Տիկին Ժ. Մեսրոպեան, Պր. Ս. Մարտինեան 200ական ֆր., Պր. Ժ. Նշանեան (Վիշի), Տիրան Սըրմաքէշեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Ժան Աղեան, Ա. Մէրամէտճեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Թէրզեան (Լիոն), Տիկին Համասփիւռ Նարկիլէճեան 100ական ֆր. Տոքթ. Բ. Հ. Նազարեան, Իշխանեան ընտանիք (Քոլոմպ), Տիկին Սիրուհի Սուճեան (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ս. Տամլամեան, (Քլամառ), Տէր եւ Տիկին Սերոբ Տօնապետեան, Պր. Ճամճեան (Լավանտու), Կեցոեան ընտանիք, Պր. Գուլաքսըզեան (Ալպի), Տիկին Էլմասուհի Մալխասեան (Մարսէյլ), Վահրամ Մուկոֆեան (Լը Վէզինէ), Հայկ Քիրազեան (Վիրոֆլէ), Առաքել Թաթուլեան (Առնուվիլ), Օր. Անուշ Մարտիկեան (Մարսէյլ), Անուշաւան Սէլեան (Նիս) 50ական ֆրանք։

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 24, ժամը 3ին նախկին Սէրքլը Կաթոլիկի սրահը։

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով։

ՆՈՒԷՐ

Հայրենակից Սարգիս Պալապանեանի կսկծալի մահուան առիթով, Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները բրած է.— 100 ֆր. Աղքատախնամին, 50ական ֆր. Դպրոցասէր եւ Մխիթարեան վարժարաններուն եւ Կարմիր ու Կապոյտ Խաչերուն։

LA SECTION CULTURELLE DU CLUB DES JEUNES DE L'U.G.A.B.

Vous invite à assister à une soirée de projection de plus de 150 diapositives en couleurs, qu'elle a organisée sur le thème

A la découverte de l'Arménie

réalisée et commentée par Mlles Claire Deukmedjian, Jacqueline Tevanian et Mr. André Garabedian Le Jeudi 21 Janvier à 20 h. 45 Salle des Centraux, 8 Rue Jean Goujon Paris (8e)
Métros : Alma-Marceau ou Franklin-Roosvelt

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԷՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը։ Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ)։

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հոխիսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն։

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուին վերջերս Ռապաթ վախճանած Գրիգոր վարդապետ Խաչերեանի ժառանգորդները։ Տեղեկացնել՝

Mr. LAROZE
14, Rue de la Ville de Mermont
33 - Bordeaux

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

1915ի Մեծ Եղեռնի Տէսինի Յուշարձանի հանգանակութեան երրորդ ցանկ։

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աղէկեան 400 ֆր., Պ. Պ. Կիրակոս Գարայեան, Աբրահամ Սալլապաշեան, Սիրուն Սիրունեան, Մարտիկ Տէր-Սահակեան, Գեղամ Տապաղեան, Յակոբ Տապաղեան, Ժէռառ Պուտաքեան, Տիկին Հռիփսիմէ Գրիգորեան, Աբրահամեան ընտանիք 300ական ֆրանք։

Նախկին գումար 34.600 ֆր. Երրորդ ցանկի գումար 3.100, ընդհ. գումար 37.700 ֆրանք։

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Մարտիկ Տէր-Սահակեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, հետեւեալ նուէրները.

Այրի Տիկին Մանուշակ Տէր-Սահակեան եւ զաւակները 100 ֆր. եկեղեցիին, 100 Հայ Մարզականին եւ 50 ֆր. Մեծ Եղեռնի Նահատակներու Յուշարձանին։ Նոյն առիթով Տիկին Տիրուհի Կէլկէլեան եւ զաւակները 50 ֆր եկեղեցիին։ Իսկ Պ. Վահէ Պառաւեան եւ Ժիրայր Պառաւեան 10ական եկեղեցիին փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մարիամ Տէր-Պօղոսեանի մահուան առթիւ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի եւ Մարսէյլի մասնաճիւղերը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Խաչատուր Պէկտէմիրեանի ընտանիքին, անոր մահուան առթիւ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.— Տիկին Մաքրուհի Արութեան (Մարսէյլ), 500 ֆր. Նոր Տարւոյ առթիւ Տիկին Եսթեր Իչդալլայեան եւ Տիկին Սրբուհի Մեսճեան 100ական, Տէր և Տիկին Յակոբեան (Ատիս-Ապապա) 50, Տիկին Աստղիկ Աչըքկօզեան 50, ողբացեալ Երուանդ Յովսէփեանի մահուան առթիւ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտիսիլլէի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս)։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՑԵԼ ԱՄ ԶԷ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25էն ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5

Մեկնում, Յունուար 25, ժամը 22,10 Կառ տը լ'Էսթէն Արլպերկ – Էքսփրէսով եւ ժամանում Ցել ամ Զէ ժամը 14,15ին։ Հաստատում Ցիշըր Վիրթ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք – պաղ ջուր, տուշ, խնամուած ճաշ։

Բարձրութիւն 758 մեթր, շատ յարմար յոգնած մարդոց համար, կլիման մեղմ է, քաղաքը պաշտպանուած ըլլալով շրջակայ լեռներով։ Շրջանը ունի դահուկի ձիւնուղիներ (փիսթ) սկսնակի եւ վարժ մարդոց համար։

Մասնակցութիւն 465 փր.
(երթուդարձ ճամբորդութիւնը եւ պանդոկ ու ճաշ (առանց խմիչքի)
Կանխավճար՝ 100 փրանք
մնացեալը Յունուար 20էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie pa la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամանակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սահակեան եւ կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի։ Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակի ընթերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն։

Յաւարտ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ։ Ճաշկերոյթու մասնակցութիւն անձնիւ 25 ֆրանք։ Արձանագրուիլ եկեղեցւոյ գրասենեակը։

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկայացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որպէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Յունուար 21) ժամը 21ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22, Ռիւ Լավուազիէ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին։

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի խնջոյքը՝ Փետրուար 7ին ժամը 16էն մինչեւ 23 Պանեէօյի Լուի Փասթէօր սրահը։

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 22 JANVIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12020
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.020

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԻՋԱՆ

—o—

Ա.

Պոդգորնի, Խորհրդային Միութեան նախագահը, Ասուանի ամբարտակին բացման առթիւ արտասանած իր ճառին մէջ չեշտեց, որ «եգիպտեւխորհրդային բարեկամութիւնը ժայռի մը պէս ամուր է»: Ու աւելցուց թէ շնորհիւ իրենց անկեղծ բարեկամներուն, Եգիպտացիները պիտի յաղթահարեն բոլոր դժուարութեանց եւ աշխարհակալներու մեքենայութեանց:

Փաստ է, որ Մոսկուա այսօր տեղ գրաւած է Միջերկրականեան աւազանին մէջ եւ տիրական դեր կը կատարէ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական կեանքին մէջ:

Բոլորովին չէ իրականացած դեռ Մեծն Պետրոսի ծանօթ կտակը — իջնել տաք ջուրերը — սակայն կարեւոր քայլ մը առնուած է այդ ուղղութեամբ:

Ու այս՝ շնորհիւ անհեռատես քաղաքականութեանը Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի, որոնք չկրցան ըմբռնել Եգիպտոսի 1952 Յուլիսի զինուորական խաղաղ յեղափոխութեան իմաստն ու ստանալիք տարողութիւնը:

Հիմնական յեղաշրջում մը տեղի կ՚ունենար փարաւոններու հնադարեան երկրի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Երիտասարդ զինուորականները չէին մարսած 1948ի պարտութիւնը նորադատ Իսրայէլի հալածեալով կազմուած բանակին կողմէ: Չէին հանդուրժեր նաեւ անգլիական զինուորներու ներկայութեան՝ Սուէզի շրջանին մէջ:

Կ՚ուզէին փոխել վարչաձեւը, վերակազմել բանակը եւ ապահովել երկրի բացարձակ անկախութիւնը:

Զօրավար Նէկիպի փոխանցման կարճատեւ շրջանէն ետք, ասպարէզ կ՚իջնէր յեղափոխութեան գլխաւոր դերակատարներէն Ապտէլ Կամալ Նասր, որ մինչեւ իր մահը տիրական դէմքը պիտի դառնար ո՛չ միայն Եգիպտոսի, այլեւ բովանդակ արաբական աշխարհին:

1954 Հոկտեմբերին Լոնտոնի կառավարութեան հետ կնքուած համաձայնագրով, Նասր կը յաջողէր անգլիացի զինուորները հեռացնել եգիպտական հողէն: Կ՚ապահովէր երկրի բացարձակ անկախութիւնը:

Ազատած աշխարհակալութեան վերջին մնացորդներէն, Եգիպտոսի վարիչը ծրագրեց ապահովել նաեւ տնտեսական անկախութիւն: Այդ նպատակը կարելի պիտի ըլլար իրագործել պարզապէս զարկ տալով ճարտարարուեստին: Գերազանցօրէն երկրագործական երկիր՝ Եգիպտոս շատ աղքատ էր ճարտարարուեստի ճիւղին մէջ եւ ստիպուած էր արտասահմանէն ներածել ամէն ինչ:

Անցեալին ոռոգումներու ցանցի շնորհիւ կարելի եղած էր զարգացնել երկրագործութիւնը: Սակայն ելեկտրական ուժի պակասը թոյլ չէր տար մեծ գործարաններ հիմնելու: Ասուանի մէջ կառուցուելիք մեծ ամբարտակ մը միայն հնարաւոր պիտի դարձնէր Եգիպտոսի տնտեսական ձերբազատումը օտարներու ճնշումէն:

Մեծածախս էր ձեռնարկը: Անհրաժեշտ գումարը հայթայթելու համար Նասր դիմեց արեւմտեան պետութեանց եւ Համաշխարհային Դրամատան, որոնք երկու տարի՝ 1953-1955, ծրագիրը ուսումնասիրելէ ետք 1955ի աշնան խոստացան 270 միլիոն տոլարի վարկ յատկացնել՝ ամբարտակի առաջին մասին ծախքերուն համար:

Կը կարծուէր թէ ամէն ինչ կարգադրուած էր եւ շուտով պիտի կնքուէր վերջնական համաձայնագիրը:

Ու յանկարծ, 1956 Յուլիս 19ին, Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարար Ֆոսթըր Տալըս յայտնեց Գահիրէի կառավարութեան, որ արեւմտեան պետութիւնները կը մերժեն տալ խոստացուած գումարը:

Ի՞նչ պատահած էր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԴԷՊԻ ԼՈՒԾՈ՞ՒՄ

Քաղաքական դէտերը համաձայն են հաստատելու, թէ Եարինկի աշխատանքները, Մերձաւոր Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ, բնականոն ընթացքի մէջ են:

Գահիրէ, առջի օր, ներկայացուց իր առաջարկները կամ՝ աւելի ճիշդ՝ իր պայմանները հարցին լուծման համար: Ծանօթ են իսրայէլեան պայմանները, որոնք հրատարակուած էին «Ժէօն-Աֆրիկ» թերթին կողմէ:

Գահիրէ միշտ կը մնայ իր նախկին տեսակէտին վրայ, այլ խօսքով կը պահանջէ Իսրայէլացիներէն գործադրել Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի որոշումը: Յիշեցնենք, որ այդ որոշումը կը պարտադրէր Թել Ավիվի պարպել իր գրաւած հողերը: Գահիրէի նոր պայմանները կ՚ընդունին սահմանային փոքր փոփոխութիւններու իսրայէլեան պահանջը, բայց միայն Յորդանանի եւ Սուրիոյ սահմանագիծին վրայ: Գահիրէ չընդունիր որեւէ փոփոխութիւն ի վնաս իր հողերուն: Եգիպտոս պատրաստ է նաեւ յայտարարելու, թէ վերջ դրած են արաբ - իսրայէլեան հակամարտութիւնները, պայմանով որ Թել Ավիվ, պաշտօնական յայտարարութեամբ, հրաժարի «ծաւալապաշտ» քաղաքականութենէ, 1967 Յուլիս 4ի սահմաններէն անդին: Միջազգային ջրային անցքերու վրայ Իսրայէլի կ՚ապահովուի նաւարկութեան ազատութիւն, ինչ որ կը նշանակէ, թէ Գահիրէ արդէլք պիտի չհանդիսանայ իսրայէլեան նաւերու անցքին Թիրանի նեղուցէն եւ Սուէզի ջրանցքէն: Վերջապէս, Պաղեստինցիները պէտք է իրաւունք ունենան վերադառնալու իրենց օջախները եւ կամ հատուցում ստանան, ինչպէս նաեւ միջազգային երաշխաւորութիւն: Այս բոլոր պայմաններուն գործադրութիւնը պիտի ապահովուի Զորս Մեծերու ուժերու ներկայութեամբ:

Ինչպէս դիտել կուտան քաղաքական շրջանակները, մեծ տարբերութիւն կայ իսրայէլեան պայմաններուն եւ եգիպտական պահանջներուն միջեւ: Այսուհանդերձ, որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ, որովհետեւ եգիպտական յուշագիրը շարադրուած է շատ մեղմ ոճով: Միւս կողմէ, ոչ Գահիրէ, ոչ Ամման եւ ոչ ալ Թել Ավիվ հրապարակային յայտարարութիւններ կատարած են իրենց առաջարկներու մասին. բոլորն ալ գոհացած են իրենց պայմաններու յատակ բանաձեւումով, ինչ որ հնարաւորութիւն կուտայ ՄԱԿի բանագնացին հիմնակէտ մը ունենալ ապագայ բանակցութիւններուն համար:

Իսրայէլեան աղբիւրներու համաձայն, Թել Ավիվ շուտով պիտի պատասխանէ Եգիպտացիներուն, որպէսզի աւելորդ «ընդհատում» մը չարձանագրուի աշխատանքներու մէջ:

Լաւատեսութեան մղող պատճառներէն մէկն ալ Խորհ. Միութեան դիրքն է այս հարցին մէջ: Մոսկուա ճնշում կը բանեցնէ Գահիրէի վրայ, որպէսզի այս վերջինը չափաւորութեան քաղաքականութիւնը որդեգրէ:

Յատկանշական երեւոյթ կը նկատուի նաեւ «Ալ Ահրամ» թերթի այն լուրը, թէ պաղեստինեան կազմակերպութիւններու ղեկավար մարմինը, այսինքն Կեդրոնական Կոմիտէն, որոշած է զօրավիգ կենալ «քաղաքական լուծման» մը: Ըստ Գահիրէի կիսապաշտօնական թերթին, Կոմիտէն միաձայնութեամբ որոշած է զօրավիգ կենալ բոլոր դիւանագիտական աշխատանքներուն, որոնք կը կատարուին ներկայիս արաբ երկիրներու կողմէ, որպէսզի վերջ դնեն 1967 Յունիս 5ի յարձակման հետքերը:

Ինչպէս կ՚ակնկալուէր, պաղեստինեան շրջանակները անմիջապէս հերքեցին այս լուրը, յայտարարելով, թէ «պաղեստինեան յեղափոխութիւնը պիտի շարունակէ իր զինուած պայքարը ազատագրելու համար ամբողջ Պաղեստինը»: Այսուհանդերձ, ասիկա, այսինքն զինուած պայքարը ոչ մէկ ձեւով խոչընդոտ կը հանդիսանայ Եգիպտոսի ճիգերուն՝ «հաշուեյարդարի ենթարկելու 1967 Յունիսի հետքերը»:

Ցամենայն դէպս բոլորն ալ համաձայն են հաստատելու, թէ հրադադարի ժամանակաշրջանը պիտի երկարաձգուի: Այս արդէն դրական արդիւնք մը կը նկատուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ խօսակցութիւնները կը շարունակուին Փարիզի մէջ: Կառավարութեան բանբերը յայտարարեց առջի օր թէ Ֆրանսա միշտ կողմնակից կը մնայ միջազգային համաձայնագրի մը գիներու վրայ եւ երկար պայմանաժամով:

ԿԱԹԻՆ գինը որ 2էն 3 սանթիմ պիտի աճէր Փետրուար մէկէն, չորս սանթիմ պիտի աճէ:

ՓՈՔՐԻԿ ԺԵՌՈՄԻ գործողութիւնը կատարող վիրաբոյժն ու հիւանդապահուհին ամբաստանուեցան «ակամայ մարդասպանութեամբ»: Ծանօթ է որ 16 ամսեայ մանչուկը հիւանդանոց տարուած էր բժիշկին ցոյց տալու համար բութմատի փոքրիկ վէրք մը եւ թէ բժիշկ մը, առանց մօրն իսկ հարցնելու, գործողութիւն կատարած էր տղուն վրայ, որ արդէն մեռած էր երբ գինքը կը մարեցնէին:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ նոր եղեռնափորձեր եղած են, այս անգամ սենտիքաներու եւ Ֆիլիփս ընկերութեան շէնքերուն վրայ: Զոհ չկայ բայց ոստիկանութիւնը 12 հոգի ձերբակալած է ճախական շրջաններուն մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ առջի գիշեր Ռիւ Պլէօյի եւ Ֆօպուր Փուասոնիէռի անկիւնը ոստիկան սպաննուած է չարագործի մը կողմէ, որ կը փորձէր փախչիլ:

ԼԻԹՈՒԱՆԻՈՅ մայրաքաղաքին օճրային առեանը մահուան դատապարտած է մարդ մը որ փորձած էր օդանաւ մը շեղեցնել իր ճամբէն: Կինն ալ, իբրեւ մեղսակից պիտի դրկուի աշխատանքի կայան մը:

ԱՆԳԼԻՈՅ Թղթատարի պաշտօնէութիւնը ընդհանուր գործադուլի դիմեց, երբ կարելի չեղաւ համաձայնիլ անոր պահանջներուն հետ: Բանթողները կը պահանջեն 15 առ հարիւրի յաւելում թոշակներու վրայ. տնօրէնութիւնը կ՚առաջարկէ՝ 8 առ հարիւր: Անգլիոյ պատմութեան մէջ առաջին անգամն է, որ թղթատարի գործադուլ տեղի կ՚ունենայ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արտաքին նախարարը պահանջեց օտար պետութիւններէն միջոցներ ձեռք առնել արգիլելու համար իսրայէլեան յարձակումները Լիբանանի վրայ: Լիբանանի Տեղեկատուութեան նախարարը հրաժարեցաւ, որովհետեւ հնարաւորութիւն չէ ունեցած իրագործելու բարեփոխութեան իր ծրագիրը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ անուանի թաւջութակահարը՝ Ռոստրոպովիչ հնարաւորութիւն պիտի չունենայ Փարիզ գալու յառաջիկայ շաբաթ, ուր նուագահանդէս մը յայտարարուած էր իր մասնակցութեամբ: Պաշտօնապէս ոչ մէկ պատճառաբանութիւն կատարուած է: Արուեստագէտը չէր կրցած մեկնիլ նաեւ Հելսինքի: Ռոստրոպովիչ պաշտպանած էր Սոլժենիցինը:

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ» թերթը կը հաղորդէ, թէ Յորդանանի իրաքեան ուժերը կը հեռանան երկրէն: «Ալ Ահրամ» 36.000 կը հաշուէ իրաքեան բանակի Յորդանան գտնուող զինուորներու թիւը: Յարդ 18.000 կը նկատուէր առաւելագոյնը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարութեան համաձայն, ամերիկեան օդուժը «ազատ ու լայն» գործունէութիւն պիտի ունենայ Քամպոճի եւ Հնդկաչինի այլ շրջաններուն մէջ, որպէսզի ապահովէ «վիէթնամացման» ծրագրին գործադրութիւնը: Հարաւ. Վիէթնամի ուժերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացքը Քամպոճի մէջ: Կը ձգտին բանալ Փնոմ Փէնի փակուած երթուղիները:

ՌՈՒՍ երիտասարդ թարգման մը, որ կ՚ընկերանար խորհրդային երիտասարդական պատուիրակութեան մը այցելութեան Անգլիա, քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեց անգլիական իշխանութիւններէն:

ՑԻՒՐԻԽԻ մօտ յաջորդաբար երկու արկածներ պատահած են առջի օր: Պուլկարական օդանաւային ընկերութեան պատկանող Իլիուշին մը ճզմուած է եւ անմիջապէս կրակ առած, 37 հոգիի վրայ երկու հոգի ազատած են: Նաեւ Ցիւրիխի մէջ, արուարձանի երկու կառախումբեր բախում ունեցած են, 7 մեռեալ եւ տասնեակ մը վիրաւորներ կան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Թղթատարը կրկին գործադուլի շարժումներ կը սկսի, զանազան սպասարկութեանց մէջ: Առաջին առթիւ ճատրերն են որ գործադուլի կը ձեռնարկեն:

1968ԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ 225.000 հոգի մեռած է սրտի հիւանդութենէ, այլ խօսքով սիրտը աւելի մահացու եղած է քան քանսերը, լէօսէմին, թոքախտը եւ փոլիօն միացած:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ անգործութիւնը օրէ օր կը շատնայ եւ մտահոգիչ կը դառնայ: Նոյեմբեր մէկին Փարիզի մէջ 24 հազար 941 անգործ կար, Դեկտեմբեր մէկին այս թիւը հասած էր՝ 28 հազար 428ի եւ Յունուար մէկին եղած է՝ 30.245: Անգործութիւնը առաւելաբար զգալի է գրասենեակի աշխատանքի համար:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ երկու հարիւր ուսանողներ փորձած են ցոյց մը ընել իրենց մէկ ընկերոջ՝ Ռուանօ Քազանովայի անձնասպանութեան Բ. տարեդարձին առթիւ: Երիտասարդը եօթներորդ յարկէն վար նետած էր ինքզինքը, երբ ձերբակալուած էր խափանարարական գործունէութեան համար:

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Բ.

1894–96ի կոտորածներէն ետք Զօպանեանի բանաստեղծութիւնը ստացաւ չեշտուած քաղաքական նկարագիր: Իր ամբողջ գործունէութիւնը, որուն շարքին նաեւ բանաստեղծութիւնը ան ի սպաս դրաւ միակ նպատակի մը՝ Հայութեան ազատագրութեան սրբազան պայքարին: Հայաստանի մէջ կայ այն տեսակէտը, թէ արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը, ութսունական – իննսունական թուականներէն մինչեւ Սիամանթօյի, Մեծարենցի և Վարուժանի երեւումը, դատապարտուած է բացարձակ ամլութեան: Այդ տեսակէտը պաշտպանողները, սակայն, կ'անտեսեն Արշակ Զօպանեանի ստեղծագործութիւնը:

1897 Դեկտեմբեր 20ին Զօպանեան գրած է իր հռչակաւոր «Օրօր Մայր Հայաստանի» բանաստեղծութիւնը, որ 1898 Յունուար մէկին տպագրուած է Լոնտոնի «Նոր Կեանք»ի առաջին թիւին մէջ: Աւելի՛ կա նոր էջ մը կը բանար ոչ միայն բանաստեղծին, այլեւ արեւմտահայ դարավերջի չափածոյին մէջ, քանի որ կը շօշափէր հայրենասիրական – քաղաքական նիւթ մը: Ան կը վերյնէր Պէշիկթաշլեանի դրօշը: Ըստ երեւոյթին, այդ բանաստեղծութիւնը, ինչպէս նաեւ յետագային գրուած քանի մը այլ գործերն են, որ նկատի ունի «Անի» ամսագիրը, երբ իրաւացիօրէն կը գրէ, թէ առանց Արշակ Զօպանեանի բանաստեղծութեան հիմին «յետագայ մեր քնարերգութիւնը պիտի չկարենար այնքան նեղ ժամանակի մէջ հասնիլ արտայայտչական այն ճոխութեան եւ յօրինումի երջանիկ այլազանութեան, որոնցմով մեղեդիական խորապէս մարդկայնական ու հարազատօրէն հայադրոշմ յուզումներն ու տեսիլքները՝ պայքարող, որքան դեղապաշտ սերունդի մը»:

«Օրօր»ը դարավերջի արեւմտահայ քնարերգութեան մեռելային ամլութեան մէջ, որ ստեղծուած էր համիտեան հայաջինջ քաղաքականութեան հետեւանքով, լուսարձակի նման լուսաւորեց բանաստեղծութեան վերելքի ճամբան՝ իր պայքարի կոչող շունչով եւ վառ լաւատեսութեամբ:

«Մութին մէջէն պիտի ցցուիս յաղթական,
Աչքերդ աստղեր պիտի դառնան ու ցոլան,
Վէրքերդ վարդ պիտի բլլան հոտաւէտ
Ու լոյս պիտի թափի ճերմակ մազերէդ:
Պիտի կանգնիս նամբաներուն բերանը
Պիտի ճանդես բռնութեան սեւ խորանը,
Ոտքի ելիր, ցաւերդ երկունքն են հսկայ,
Ով Մայր, աշխարհ մը ծոցիդ մէջ կը
խլրտայ»:

«Օրօր Մայր Հայաստանին»ը շուտով ժողովրդականացաւ եւ կարճ ժամանակուան մէջ թարգմանուեցաւ քանի մը եւրոպական լեզուներու:

Լաւատեսութեամբ, պայքարի եւ կռուի անշեղ կրակով շնչող քերթուածը գրուած էր բանաստեղծական կամքի, կորովի, յոյզերու վերելքի շրջանին, եղերական դէպքերու վաղորդայնին եւ միանգամայն հարազատ ձեւով կ'արտայայտէր թէ՛ բանաստեղծին եւ թէ դեռ տաք վէրքերու մէջ թպրտացող հայ զանգուածներուն սիրտի յոյզերը: Ժամանակին հետ քաղաքական պայքարի ու դիւանագիտական խաղերու մութ ոլորտներուն մէջ աստիճանաբար կը սպաննուէր, կը մարթուէր ժողովուրդին ազատագրութեան յոյսը, համապատասխանաբար, թրթռուն յոյզերն ալ, մերթ ընդ մերթ կայծկլտելով, կ'անթեղուէին մոխիրներու տակ պահելու համար կենսատու կայծերը:

Զօպանեանի դարասկիզբին գրած եւ «Անահիտ»ի մէջ հրատարակուած բանաստեղծութիւններուն մէկ մասը հարազատ պատկերացումն էր ազգին քաղաքական կացութեան եւ անոր յոյսերուն տեղատուութեան: Այդ ստեղծագործութիւններուն քնարական հերոսը նոյնպէս եւ այնքան ուղեկորոյս է, որ ոչ մէկ արեւ չի ճառագայթեր անոր գլխավերեւը: Այո, ան ալ ունեցած է իր իտէալները, իր «սէրերը», ինչպէս որ իր ժողովուրդն էր փայփայած երազներ, բայց բոլոր այդ «սէրերը» չորցած թիթեռնիկներու նման փակած է իր սիրտին խոր տուփին մէջ եւ, երբ կը բանայ այդ տուփը, կը բանայ, որպէսզի իր արեւագուրկ զաւակներուն «նշխարներու վրայ» սուգին «օրօր»ը երգէ:

Աշխարհը բանաստեղծին կը ներկայանայ վիթխարի հիւանդանոցի մը նման, ուր կողք կողքի պառկած են տարկութիւնն ու բռնութիւնը, տգեղութիւնն ու գեղեցկութիւնը, ապուշութիւնն ու յիմարութիւնը, սուգն ու նախանձը, սէրը եւ աղքատութիւնը, մոլութիւնները, ոճիրները, բոլոր ախտերը, եւ այդ աշխարհին մէջ անհաշտ ու անվերջանալի ատելութիւնն է, որ կը բորբոքի:

Բնական է, որ հոգեկան փակուղին առջեւ կեցած քնարական հերոսին ականջին՝

«Կը սուլէ Ջանձրոյթին հովը կապարէ»:

Այդ ձանձրոյթը կ'ընդհատուի, բայց նաեւ շատ որոշ է: Հարազատ միջավայրէն հարկադրաբար զրկուած եւ եւրոպական պոհեմ կեանքին անծանօթ, անիմաստ, աղմկոտ, «սրճարանային քրտնած օդի» հեշտալիր մթնոլորտին մէջ ինկած քնարական հերոսն է ան, որու հոգիին մէջ խուլ կը հնչէ ձանձրոյթը: Ան դրական ծրագիր չունի, կեանքը անիմաստ է դարձած, մահուան նայուածքն է որ կը շօշափէ անոր մարմինը, ու պատահական չէ, որ կը փախչի «...առանձնութեան եւ խաւարի անօթի»:

Ահա թէ ինչո՛ւ ան կ'ըսէ.

«Օրերն ինձ հիմա լոկ կսկիծ կը բերեն,
Կ'ըղձամ հեռանալ ազատութեան
պայքարէն,
Ուր չարը միշտ յաղթ, միշտ հզօր կը
ցցուի,
Կը բաղձամ մենկնիլ, մենկնիլ յաւերժօրէն»:

1902ին Զօպանեան կը գրէ. «Կարելի է պահանջել ամէն անհատէ, ինչ ալ ըլլայ իր խառնուածքը, որ անտարբեր չմնայ իր ազգին ու ամբողջ մարդկութեան, որուն մէկ օղակն է ինքը, մեծ յուզումներուն. ամէն անհատ պարտաւոր է իր չափովը եւ իր կրցած եղանակովը հետաքրքրուիլ հանրային գործով եւ աջակցիլ անոր. փղոսկրէ աշտարակի մէջ կամ անձնական ցաւերու երգին մէջ կղզիացած մնալ յամառիլը ոչ միայն դատապարտելի է բարոյական տեսակէտով, այլեւ գեղեցկագիտական տեսակէտով, որովհետեւ «տգեղ» է տեսնել հոգի մը, որ գեղեցկութիւն արտադրելու կարող, բարոյական յուզում ստեղծելու ատակ ըլլալով հանդերձ, իր մտաւոր հնոցէն ոչ մէկ կայծ չի նետեր մարդկային պայքարին սրբազան վառարանին մէջ»:

Այդ վառարանին մէջ բանաստեղծական կայծերը կը նետէ նորէն ան իր «Քերթուածներ» հաւաքածոյով: Ինչպէս ինք կ'ըսէ, այդ գիրքը անոր հոգիին քերթողական վէպն է: Եւ, թէպէտ, բանաստեղծութիւններուն մէկ մասը հրատարակուած էր, այնուամենայնիւ, անցնելով որոշ մշակման եւ, մանաւանդ, հեղինակի բծախնդիր ընտրութեան ցանցով, անոնք կը ստանան բոլորովին նոր հնչեղութիւն եւ կը դառնան բանաստեղծին ստեղծագործական հաշուետուութիւնը անոր ապրած փոթորկուն ժամանակաշրջանին համար:

Իրօք որ քերթողական վէպ է այդ հատորը, որու մէջ կը շողշողայ պատանեկան «Արշալոյս»ին արեւը, երիտասարդ սիրտին սիրոյ «Անձկութիւնը» ու տուայտանքները կը խայտան տարբեր գոյներով, ապա հասուն տարիքին՝ ազգին հասած դժբախտութիւնները «Տեսիլներ» կը ստեղծեն անոր հոգիին մէջ, որոնք կը խամրին ազատագրական պայքարի ժամանակաւոր պարտութեան «խաւար դիշերին մէջ», որպէսզի քիչ ետք վերստին կենդանանան ու բարձրանան յոյսերու «բլուրին վրայ»:

Կ. ԴԱԼԼԱՔԵԱՆ

(Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՐՁՐՈՐԱԿ ԿԱՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Շանէլի մահուան առթիւ)

Ա.

ԽՄԲ.— Քօքօ Շանէլի մահուան առթիւ, ստորեւ կուտանք հակիրճ պատմութիւնը ֆրանսական օթ քութիւրին, որ նաեւ մասամբ ի՛ր պատմութիւնն է, քաղուած տեղական մամուլէն:

Տարօրինակ կը թուի անշուշտ որ Ֆրանսացի կինը իր համբաւաւոր եւ աւանդական վայելչութիւնը պարտի Անգլիացիի մը, այսինքն ազգի մը, որու կիները երբեք հագուիլ չեն գիտցած:

Արդարեւ, 24 տարեկան փայլուն երիտասարդ Անգլիացի մըն է՝ Չարլզ Ֆրետերիք Ուորթ, որ 1850ին, շնիկները պտըտցնելու համար Փարիզ կուգայ: Արդէն որոշ ճաշակ մը ունի նորաձեւութեան համար քանի որ հագուստներ եւ գլխարկներ կը ստեղծէր Լոնտոնի մէջ: Կը մտնէ կերպասի վաճառական՝ Կաժըլէնի մօտ եւ գայն կը մղէ իր կերպասներէն պատրաստուած մոտէլներ ցուցադրելու: Յետոյ կը սիրահարի հոն աշխատող աղջկան մը, կ'ամուսնանայ, ու 1858ին կը հաստատուի 7 Ռիւ տը լա Փէ, իբրեւ մոտէլ առնելով իր կինը, ցոյց տալու համար իր ստեղծագործութիւնները իշխանուհի Մեթերնիխի, որ զինքը հրապարակ կը նետէ:

Այսպէս կը ծնի բարձրորակ կարը (օթ քութիւր):

Ուորթ ճիշդ ատենին կը հասնէր, Բ. Կայսրութեան այն շրջանին, ուր երեւալը կը գրգռէր ազնուականն ու քաղքենին: Ռիւ տը լա Փէի հիւրասրահներուն մէջ, տիկինները կը հաւաքուին կերպաս նայելու, խօսելու, գաւաթ մը թէյ խմելու եւ հագուստներ ապսպրելու համար:

1900ին Ուորթ կը մնայ արքունիներու դերձակը: Յատուկ կառախումբերով հագուստները կը ղրկէր իր կարուհիներուն հետ Կեդր. Եւրոպայի դքսուհիներու եւ իշխանուհիներու: Բայց իր համբաւը արդէն նախանձը շարժած է ուրիշներու եւ մրցակիցներ մէջտեղ կ'ելլեն, սկսելով Ժաք Տուսէէն: «Պարոն Ժաք», դերձակ է եւ շատ համակրելի մարդ մը: Իր յաճախորդները բոլորովին տարբեր են Ուորթէն.— գեղեցիկ դերասանուհիներ (Ռեժան) եւ սիրուն կիներ որոնց ասպարէզը միշտ քաղքենիական չէ:

«Պարոն Ժաք» շատ դրամ կը շահի եւ փառամոլ է, կ'ուզէ Ընկերութեան մաս կազմել: Զի յաջողիր բայց ինքզինքը կը մխիթարէ հաւաքելով արուեստի առարկաներ իբրեւ քաջ հասկցող: Դեռ այսօր, մասնագէտները հպարտութեամբ կ'ըսեն «սիկա Տուսէ հաւաքածոյէն կուգայ»:

Տուսէ նաեւ առաջին դերձակն է որ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Իր գրագիրներն ու պաշտօնեաները, որոնք գիտէին անոր պատիւի ու բարոյականի մասին ունեցած մենամոլութիւնը, կը ջանային պատուաւորութեան եւ բարոյականութեան արտաքին շպարով մը ծածկուիլ ամէն առեն. քանզի աստ միայն կրնային յուսալ իր համակրանքը շահիլ եւ գործերնուն մէջ յառաջդիմել:

Ընտանեկան բարոյականը մանաւանդ, սրբազնասուրբ բան մըն էր Ղուկաս էֆէնտիի համար եւ վայ այն կնոջ կամ մարդուն, որուն մէկ ընտանեկան անբարոյականութիւնը կը հրապարակուէր: Այդպիսին որեւէ շնորհ չէր կրնար գտնել իր առջեւ:

Ահա այսպիսի նկարագրով մարդ մըն էր Ղուկաս էֆէնտի Կելլիթեան:

ԳԼՈՒԽ Դ.

Հինգշաբթի գիշերուան հացկերոյթը եւ երեկոյթը շատ փայլուն անցան: Հոն էին Բերայի գրեթէ բոլոր «ազնուաշուք» ընտանիքները, որոնք հետաքրքիր՝ կը գիտէին Փարիզէն եկող այդ հարուստ ու վայելուչ երիտասարդը, որուն համար կ'ըսուէր արդէն իսկ՝ թէ քանի մը օրէն պիտի նշանուէր օրիորդ Ռոզիկի հետ:

Հակառակ Կելլիթեաններու ծայրայեղ գաղտնապահութեան, լուրը տարածուած էր ամբողջ Բերայի մէջ, թէեւ այդ մասին ոչ ոք ակնարկութիւն մը կ'ընէր աղջըկան ծնողքին, քանի որ անոնք տակաւին չէին ուզեր իրենց գաղտնիքը երեւան հանել:

Երեկոյթին ներկայ էին նաեւ տէր եւ տիկին Արզար Սմսարեան եւ իրենց աղջիկը Հերմինէ, վայելուչ արդուզարդով մը ա՛լ աւելի դուրս ցայտեցուած իր հրաշալի գեղեցկութիւնը:

Հերմինէ սիրալիր կերպով համբուրուեր էր իր բարեկամուհիին՝ Ռոզիկի հետ, որ ալ իր յաղթութեան վրայ գրեթէ ապահով, վաներ էր սրտէն իր հաւանական ոսոխին մասին զգացած տեսակ մը ատելութիւնը եւ զուարթ քաղցրութեամբ մը կը տեսնուէր հետը:

Ռոզիկ այս գիշեր շատ պատճառներ ունէր վերջնական յաջողութեան մասին բոլորովին վստահ ըլլալու: Ծաշէն առաջ Լեւոնին հետ կրկին պահ մը առանձնացած էին հիւրասրահի կից փոքրիկ խուցը, տիկին Թագուհիի եւ Ղուկաս էֆէնտիի բարեացակամ մեղսակցութեամբը:

Այս անգամ Լեւոն աւելի համարձակ ու յանդուգն եղած էր, համբոյրներ փոխանակուած էին ու նոյնիսկ ծունկերուն վրայ առած էր աղջիկը, որ իր ընդունած պատուէրներուն համաձայն, ընդդիմութիւն չէր ըրած երիտասարդին ցոյց տըւած տաքական բորբոքումներուն:

Եւ առանձնութեան մէջ հրայրքի դինովութեան միջոցին, Լեւոն վերջապէս իր սէրը յայտներ էր եւ ըսեր էր, որ քանի մը օրէն պիտի գային՝ իր մօր հետ՝ պաշտօնապէս իր ձեռքը խնդրելու: Այս հաւաստումը ա՛լ աւելի թոյլատու ըրած էր Ռոզիկը, որ բոլորովին աչքն էր գոցեր երիտասարդին քիչ մը չափազանց անպատկառութիւններուն... չէ՞ որ իր կինը պիտի ըլլար քիչ օրէն, քանզի Լեւոն ըսած էր, թէ նշանտուքէն մէկ շաբաթ ետքը պիտի ամուսնանային, որովհետեւ իր գործերը չէին ներեր երկար ատեն Փարիզէն հեռու մնալ:

Ու, յետոյ, խօսեր էին իրենց ապագային մասին, Փարիզ անցընելիք կեանքերնուն վրայ, բոլոր այն հաճոյքներուն՝ որոնք իրենց կը սպասէին... Ճաշի հրաւէրը յանկարծ ընդհատեր էր երկու սիրահարներու երազանքը: Ծաշը շատ երկար տեւած էր եւ հազիւ թէ սեղանէն ելած՝ հիւրերը սկսեր էին գալ ու ալ անկէ ետքը Ռոզիկ չէր կրցած նորէն առանձնանալ Լեւոնի հետ, նոյնիսկ միջոց չէր գտած իր մօր հաղորդելու մեծ աւետիսը, նշանտուքի լուրը: Բայց տիկին Թագուհի աղջկան դէմքին վրայ ճառագայթող անճառ ուրախութենէն կռահած էր, որ վճռական քայլ մը առնուած էր եւ անհամբեր կը սպասէր հիւրերու երթալուն՝ որպէսզի տեղն ի տեղօք ամէն բան իմանայ:

Կիրակի օրուընէ ի վեր Ղուկաս էֆէնտի նորանոր տեղեկութիւններ առած էր Կոլիկեանի մասին: Զինքը վստահեցուցած էին, որ երեսուն քառասուն հազար ոսկիի կը հասնէր հարստութիւնը, թէ ազգամանդ գնահատելու մասին մեծ համբաւ կը վայելէր, թէ շատ փայլուն ապագայ մը կը սպասէր:

Այս տեղեկութիւնները նոր դրդիչ մը եղեր էին Ղուկաս էֆէնտիի՝ գործը անպատճառ յաջողցնելու համար:

Ինք արդէն նշանտուքի խորհուրդը ունենալուն պէս գրած էր Փարիզ իր այն բարեկամին, որ Կոլիկեանները իրեն յանձնարարած էր եւ անոր բացատրելով խնդիրը, մանրամասն տեղեկութիւններ խնդրած էր երիտասարդին նիւթական վիճակին մասին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

մոտելիսթ մը կ'առնէ: Սնանկացած Սպանացի մըն է՝ Փէնա, բայց արդէն երրորդ անգամ մը սկսած է փայլիլ՝ Փօլ Փուառէ:

Փօլ Փուառէ այդ ատենուան հիփփին է: Ծնած էր Փարիզ 1886ին եւ այնքան կը սիրէր կիները, որ անոնց աւելի մօտենալու համար, զանոնք նախ հագուեցուցած է, որպէսզի հանուեցնէ: 20 տարեկանին Տուսէի մօտ կ'աշխատէր եւ իր պատրաստած մոտէլներէն մէկը 400 անգամ ծախուած էր: Շատ հպարտ այս երեւոյթէն եւ յոյսով լեցուած, խանութ մը կը բանայ Ֆօպուր Սէն թ'Օնոռէ: Ինք է որ հնարած է «Թոյլ»ը եւ կիները խելագարուած ինքզինքնին դրեթէ մերկ կը զգային կրետական կամ Պոմպէյայի պատմուճաններու մէջ: Քորսէն կը նետէ եւ կը պարտադրէ ձգախէժէ կէճը եւ սեղմիրանը: Հագուստները արդէն իսկ կ'արժեն 1000 Ֆր. (Փուանքարէ):

Շան զ'Էլիզէի ապարանքէն զատ, Փուարէ նաեւ վարձած էր Լուդովիկոս ԺԵ.ի որսի ապարանքը, ուր զարմացնող տօներ կը կազմակերպէր, մինչեւ այն օրը երբ կը սնանկանայ:

1926ին այլեւս ոչ կառք ունի, ոչ մեծ վարպետներու նկարներ, ոչինչ: 1941ին աղքատիկ սենեակ մը կ'ապրի Սէն-Թրոփէզի մէջ եւ 1944ին կը մեռնի, ընդհանուր անտարբերութեան մէջ:

×

Փուառէ կը մոռցուի և կին մըն է՝ Կապրիէլ Շանէլ, 1919ին նորաձեւութեան խանութ մը բացած Ռիւ Քամպօն, որ պիտի իշխէ Փարիզի խենթ տարիներուն վրայ և աւելի քան ռեւէ դերձակ, պիտի ազդէ կիներուն վրայ: Անոնք, իրեն կը պարտին մարմնի որոշ ազատագրում մը, բարակ եւ արդիական գիծ մը եւ չծերանալու ապահովութիւնը: «Քառասունեւհինգ տարեկանին, կ'ըսէր, այլեւս տարիք չունինք, կ'երիտասարդանանք»: Կիներուն սովլեցուց պարզութեան ըմբռնումը, վիզը ուսերուն մէջ խեղդող հագուստներու սարսափը, ինչ որ իրեն ըսել կուտար, դեռ անցեալ տարի.—«Մինչ քահանաները ամէն մարդու պէս կը հագուին, խենթ կիները քահանաներու պէս կը հագուին»: Ինք հնարեց միշտ սեղմող փիւլը, սեւ փոքրիկ հագուստը, զոր կարելի է կրել առտուընէ մինչեւ գիշեր: Կ'ըսէր.— «Վայելչութեան գաղտնիքը՝ ամօթխածութիւնն է»: Ամօթխածութիւնը (փիւտէօր) իրեն համար, կը նշանակէր ուրիշներէն եւ մանաւանդ այրերէն ծածկել ամէն ինչ որ կնոջ մէջ կրնայ ծերացնել: Այսպէս կը սիրէր ճերմակ փողկապներ, որոնք վիզը կը քօղարկեն եւ թեւնոցներ որ ձեռքերը կը գեղեցկացնեն:

Իր ազդեցութիւնը, իր կեանքին առաջին շրջանին, ամէն բանի վրայ տարածուած էր: Այրուցքի մը պատճառով, 1920ին մազերը կը կտրէր, անմիջապէս բոլոր կիները կը կտրէին իրենց մազերը:

Իր սէրը Քոթ տ'Ազիւրի եւ Ցուլիսեան ու Օգոստոսեան արեւուն նկատմամբ, աւելի մեծ դեր խաղացած է ամառնային զբօսաշրջիկութեան համար, քան բոլոր ծանուցումները: Քանի մերձաւոր իր տունը ամբողջ հարաւի մշակութային ու գեղարուեստական կեդրոնը դարձած էր: Երբ 1925ին լուր տարածուած է թէ Փրովանսի բարձր գիւղերը կ'այցելէր Ուեսթմինսթրի դուքսին հետ, այդ շրջանները յանկարծ հրապարակ նետուած են:

Օր մը, սաստիկ տաք օդի մը, ծով մտած է Քանի մէջ: Զահեսուա՛ծ բան: Բայց յաջորդ օրն իսկ ծովի լողանքները եւ ծովազգեստները նորաձեւութիւն դարձած են: Ինք է, կրկին, առաջին «դեր-ձակուհին» որ իսկապէս փարփէօն մը ըստեղծած է Թիւ 5ը—կը պատմեն թէ օր մը Ամերիկայի մէջ երբ իրեն կը հարցնեն են թէ ի՞նչ կը դնէ (իմա՛ հագուի) գիշերը պառկելու համար, պատասխանած է «Շանէլի Թիւ 5ը»: Ատկէ ետքն է որ կանանց ուրիշ դերձակներ, սկսած են փարֆէօններ ստեղծել:

Շանէլ այնքան սիրած է արուեստ ու արուեստագէտները, որ նաեւ մեծ մեկենաս մը եղած է այդ ուղղութեամբ (գըլխաւորաբար՝ Տիակիլեւի պարախումբին):

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՈՉ

—o—

Գաղութներու ազգային կեանքին մէջ հիմնական դեր վերապահուած է հայկական ակումբներուն: Արդարեւ, մեր եկեղեցիներուն, կրթարաններուն, մամուլին եւ այլ ազգային հաստատութիւններուն եւ ձեռնարկներուն առընթեր եւ անոնց կողքին, ազգապահպանման տեսկէտով, փրկարար եւ օգտակար դեր կատարելու կոչուած են այն բոլոր հաւաքատեղիները, ուր հնարաւոր կը դառնայ ազգային ջերմ մթնոլորտ ստեղծել՝ շնորհիւ ազգակիցներու մէկտեղումին եւ այլազան աշխատանքներու կազմակերպման:

Ասոնք ազգային օճախներ են, արժանի քաջալերանքի:

Այս գիտակցութեամբ է, որ ծրագրուեցաւ Իսիի հայաշատ կեդրոնին մէջ հաստատել Հայ Մշակոյթի Տուն մը: Ան պիտի դառնայ շրջանի Հայութեան հաւաքավայրը, ուր իրենց անկիւնը ունենալու հնարաւորութիւնը պիտի ստանան շըրջանի բոլոր հայ կազմակերպութիւններն ու միութիւնները անխտիր: Միեւնոյն ատեն, ան պիտի ծառայէ իբրեւ դպրոց շաբաթական հայերէն դասընթացքներու, ինչպէս նաեւ իր գրադարանով պիտի սատարէ ազգապահպանման մեր ճիգին:

Այս նպատակով կազմուած յատուկ յանձնախումբը արդէն իսկ յաջողած է մասնակի վճարումով մը տէր դառնալ շէնքի մը, որ անհրաժեշտ նորոգութիւններէն եւ ձեւափոխութիւններէն ետք, պիտի ծառայէ առաջադրուած նպատակներուն:

Շրջանի գաղութին տասնամեակներու երազն ու ձգտումն էր ունենալ Հայ Մշակոյթի Տուն մը, յատկապէս երիտասարդութեան իբրեւ հաւաքավայր ծառայելու նպատակով:

Այս տունը, կապուած է Հայ Մշակոյթի Տան:

Հետեւաբար, այս ծրագրին իրագործումով, այդ երազը կը հասնի իր լրումին՝ գոհացում տալով բոլորին:

Արդ կոչ կ'ընենք մեր ազգակիցներուն, որ իրենց բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ մասնակից դառնան հայապահպանման նպաստող այս ձեռնարկին: Նուազագոյն գումարն իսկ կոչուած է իր օգուտն ունենալու տան գնման եւ բարեզարդման աշխատանքին մէջ:

Կազմուած է տան յանձնախումբի դիւանը, հետեւեալ ձեւով.—

Նախագահ՝ Ցարութիւն Շիրվանեան
Ատենադպիր՝ Հայկազուն Քէֆէլեան
Գանձապահ՝ Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան:

Վստահ ենք եւ լիայոյս, որ ամէն Հայ իր բարոյական պարտաւորութիւնը պիտի նկատէ նիւթապէս օժանդակելու ձեռնարկին, սրտաբուխ նուիրատուութիւն կատարելով նուիրահաւաք անձերուն կամ՝ դրամական առաքումը կատարելով գանձապահի անունին եւ հասցէին՝

Mme Dikranouhi Hovsepian
20, Rue Travailleurs
Issy les Moulineaux

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԾԻԾԱՂ

Դպրոցին մէջ, ուսուցիչը կ'ըսէ, թէ մեր նախածնողքը Ադամն ու Եւան էին:

Աշակերտներէն մէկը մատը բարձրացնելով կ'ըսէ, թէ իր հայրը իրեն ըսած է որ, մենք կապիկներէն սերած ենք:

Ուսուցիչը կը պատասխանէ.

— Տղաս, ձեր ընտանեկան խնդիրները զիս չեն շահագրգռեր:

×

Միջին տարիքով ու բաւական տգեղ տեսքով օրիորդ մը՝ կը ներկայանայ գրասենեակ մը, որ թերթերուն մէջ ծանուցում մը հրատարակած էր ու մեքենագրուհի մը կ'ուզէր:

Գրասենեակի տնօրէնը անոր վրայ նայուածք մը նետելէ ետք կ'ըսէ.

— Օրիորդ, դժբախտաբար շատ ուշ մնացած էք: Պէտք է երեսուն տարի առաջ ներկայանայիք:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

—○—

Յունուար 12ին Երեքշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 11ին, Ճեմարան այցելեցին Արտասահմանի Հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան եւ փոխ նախագահ Մարտիրոս Մելքումեան, որոնք երեք շաբաթէ ի վեր կը գտնուին Պէյրութ:

Հայաստանի հիւրերը եւ իրենց ընկերացողները Ճեմարանի տեսչարանին մէջ ընդունուեցան եւ հիւրասիրուեցան «Համազգային» Մշակութային Ընկերակցութեան ատենապետ Վահէ Սէթեանի եւ հաստատութեան տնօրէն Հրաչ Տասնապետեանի կողմէ:

Սիրալիր խօսակցութիւններէ ետք, հիւրերը առաջնորդուեցան Ճեմարանի շէնքին մուտքը, ուր Հ. Տասնապետեան, բակին մէջ հաւաքուած աշակերտութեան առջեւ խօսք առնելով, ներկայացուց յարգելի այցելուն եւ շեշտեց հայապահպանման այն ճիգերը, որոնք կը թափուին Սփիւռքի մէջ:

Ապա խօսեցաւ Պր. Վ. Համազասպեան եւ ընդգծեց այն կարեւոր դերը, որ արտասահմանի մէջ կը կատարեն հայ կրթական օջախները, որոնցմէ մէկն է Ճեմարանը, իր հայաշունչ դաստիարակութեամբ: Այնուհետեւ, Պր. Համազասպեան ծանրացաւ Հայաստանի վերելքին վրայ, յայտարարելով. «Այսօրուան Հայը 20ական թուականներու Հայը չէ, եւ ո՛չ ալ 50ական թուականներու: Վերջին տարիներու ընթացքին, հայրենիքը մեծ յառաջդիմութիւն արձանագրեց մասնաւորաբար գիտական մարզի մէջ, ինչպէս օրինակ համաշխարհային հռչակ վայելող Երեւանի արագացուցիչը եւ Բիւրականի աստղադիտարանը:

«Այսօր, աւելցուց Պր. Համազասպեան, Հայութիւնը մէ՛կ ժողովուրդ է, մէ՛կ հայրենիքով եւ ապահովաբար բոլորս պիտի համախմբուինք այդ հայրենիքին մէջ»:

Այս հաւաքոյթէն ետք, հիւրերը զրոյց ունեցան Ճեմարանի ուսուցիչներուն հետ, ապա այցելեցին նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի բաժինները եւ գրադարանը:

Այս այցելութեան առթիւ, Ճեմարանի տնօրէնութիւնը Պր. Համազասպեանին նուիրեց Ն. Աղբալեանի երկերուն չորս հատորները եւ Ճեմարանի օրացոյց-տարեգիրքը:

×

Կիրակի կէսօրէ ետք, Պր. Վարդգէս Համազասպեան եւ իրեն ընկերացողները այցելեցին Այնճար, շրջանին հնութիւնները եւ տեսարժան վայրերը, ու երեկոյեան, Շթորա պահ մը հանգստանալէ ետք, վերադարձան Պէյրութ:

«ԱԶԴԱԿ»

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ինչո՞ւ կեցեր են, ոչ կարգ կայ, ոչ կանոն, կ'ըսէին զինուորները, տես ուր կեցուցին. սատանան տանի, խելքերնին գլուխնին կուղայ, երբ ան կամուրջը կրակէ: Տես, պան ինչպէս սեղմեր են: Ամէն մէկը կամուրջէն դուրս ելլել կ'ուզէր:

Երբ Նեսվիցքի ծռած ինսի ալիքները կը դիտէր, յանկարծ իրեն համար բոլորովին անծանօթ ձայն մը լսեց, որ արագաշաւ կը մօտենար... խոշոր եւ ջուրին մէջ խորասուզուող բան մը:

— Տես ո՛ւր կը նետեն, խստութեամբ ըսաւ մօտը կեցած զինուոր մը, ձայնին ուղղութեամբ նայելով:

— Կ'ազդարարէ, որպէսզի շուտ անցնինք, ըսաւ ուրիշ մը անհանդստութեամբ:

Ամբոխը շարժեցաւ: Նեսվիցքի հասկըցաւ, որ այդ ռումբ մըն էր:

— Է՛յ, քողաք, ձին մօտեցուր, ըսաւ ան. դէ՛ մէկդի քաշուեցէք, ճամբայ տըւէք:

Նեսվիցքի մեծ դժուարութեամբ ձիուն հասաւ, անդադար գոռալով առաջ անցաւ: Զինուորները կը սեղմուէին անոր ճամբայ տալու համար, բայց կրկին զայն սեղմեցին եւ ոտքերնին ալ կոխկռտեցին, բայց մօտը եղողները յանցաւոր չէին, որովհետեւ անոնք ալ իրենց կարգին՝ իրենց քովիններէն կը սեղմուէին:

— Նեսվիցքի, Նեսվիցքի, յանկարծ ձայնեց մէկը ետեւէն:

Նեսվիցքի ետին նայեցաւ եւ իրմէ 15 քայլ հեռու տեսաւ կարմրադէմ, սեւաչուի Վասիկա Դէնիսովը, որ գլխարկը դէպի ծոծրակը ծռած, եւ թիկնոցն ալ ուսերուն նետած իրեն կը նայէր:

— Հրամայէ այդ սատանաներուն, այդ անիծեալներուն, որ ճամբայ տան, գոչեց Դէնիսով, որ ըստ երեւոյթին չափազանց բարկացած կ'երեւար, ածուխի պէս սեւ աչքերը կը փայլատակէին, պատեանէն չհանած սուրը օդին մէջ կը շարժէր:

— Է՛յ, Վասղա, պատասխանեց Նեսվիցքի ուրախութեամբ, դուն ի՞նչ գործ ունիս հոս:

— Գումարտակը չի կրնար անցնիլ, գոչեց Վասքա Դէնիսով, ճերմակ ակռաները կատաղութեամբ կրճտեցնելով եւ իր գեղեցիկ, սեւուկ Բէտուինը խթանելով, որ ականջները անկած կը խրխնջար, չորս դին փրփուր կը ցանէր եւ սմբակներով կամուրջին տախտակները կը դոփէր, եւ կարծես կամուրջէն վար նետուիլ կ'ուզէր: Ի՞նչ բան է աս, ոչխարի կը նմանին, ճիշդ ու ճիշդ ոչխար, քաշուեցէք, ճամբայ տուր... հոդ կեցիր, է՛յ կառապան, ա՛խ, դուն անիծեալ: Սուրովս կտոր կտոր կ'ընեմ քեզի, եւ սուրը մերկացնելով սկսաւ կատաղութեամբ շարժել:

Զինուորները վախցած դէմքերով իրարու վրայ ելան եւ Դէնիսով Նեսվիցքիի մօտեցաւ:

— Ի՞նչ է, այսօր չե՞ս գինովցեր, ըսաւ Նեսվիցքի Դէնիսովին:

— Խմելու ժամանակ կուտա՞ն, որ ամբողջ օրը մէկ հոս, մէկ հոն զրկեցին: Եթէ պիտի կռուինք՝ կռուինք, իսկ աս ի՞նչ բան է, սատանան գիտէ թէ ինչ գործի վրայ են:

— Այսօր ի՛նչպէս պճնուեր ես, ըսաւ Նեսվիցքի, դիտելով անոր նոր թիկնոցը:

Դէնիսով ժպտեցաւ եւ գրպանէն թաշկինակ մը հանելով եւ չորս դին անուշահոտութիւն սփռելով Նեսվիցքիի քիթին մօտեցուց:

— Զըլլար, այսօր գործի օր է, սափրուեցայ, ակռաներս մաքրեցի եւ վրաս անուշահոտութիւն ցանեցի:

Նեսվիցքիի պատկառելի կերպարանքը իրեն ուղեկցող քողաքով եւ Դէնիսովի վճռականութիւնը, որ սուրը կը շարժէր եւ կը պոռար, այնպէս ներգործեցին որ անոնք կրցան կամուրջին միւս կողմը անցնիլ եւ հետեւակները կեցնել: Նեսվիցքի ելքին մօտ գնդապետին պատահեցաւ, եւ հրամանը անոր յայտնելով ետ դարձաւ: Ճամբան մաքրելով, Դէնիսով կամուրջի ելքին մօտ կեցաւ: Անհոգութեամբ սանձելով իր կատաղի նժոյգը, դէպի իրեն առաջացող գումարտակը կը դիտէր: Կամուրջին տախտակներուն վրայ հնչեցին ձիերուն դոփիւնը. եւ գումարտակը սպաներուն առաջնորդութեամբ չորս չորս սկսան անցնիլ: Հետեւակ զօրքը կամուրջին կոխկրտուած ցեխին վրայ ժողվուած անբարեացակամ ծաղրանքով մը կը դիտէր անցնող պճնասէր մաքուր հագուած հիւսարները:

— Զարդարուած երախաները...

— Ի՞նչ օգուտ կայ անոնցմէ, միայն ցոյցի համար կը պտըտցնեն:

— Հետեւա՛կ, փոշի մի հաներ, կատակեց հիւսար մը, որուն ձին սմբակները դոփելով հետեւակներուն վրայ ցեխի կաթիլներ կը սրսկէր:

— Քու կաշիդ վրայէդ կը քերթէի, ըսաւ հետեւակը թեւնոցովը երեսին ցեխը սրբելով, բայց նստողը մարդ չէ որ, թուչուն է:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(89 – Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները, իրենց սովորական հաւաքատեղին՝

Շաբաթ 23 Յունուար, Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր:

Կիրակի 24 Յունուար, Գէորգ Չաւուշ խումբ:

Շաբաթ 30 Յունուար, Ջաւարեան ենթակոմիտէ:

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Յունուար) երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը պահանջուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ:

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 5ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին նոր ակումբին կից սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Հ.Յ.Դ. Վրացեան խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մեթէլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Պ. Սերոբեան 20 փրանք կը նուիրեն Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ի, փոխան ծաղկեպսակի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.

Վահան Մարտիրոսեան (Փավիյոն-սու-Պուա), Հացագործեան (Վիլֆրանշ), Ժիրայր Թէրլէմէզեան, Տիկին Մելինէ Կարմիրեան (Մարսէյլ), Օր. Վեհանոյշ Գաբրիէլեան (Մարսէյլ) 30ական ֆր.: Յովհաննէս Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճիհանեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Արամ Գաղանճեան (Կրոյէ), Տոքթ. Ն. Աղաճանեանց, Տիկին Իսկուհի Տօմաճեան, Աբրահամ Շահպազեան, Փիէր Քիւրքճեան, Տոքթ. Արթիւր Յակոբեան (Սարսէլ), Արսէն Տէր-Պետրոսեան, Թորոսեան ընտանիք, Շարլ Կիւմիւշեան (Ֆօ), Տիկին Ս. Սարգիսեան (Վալանս), Օր. Ատրինէ Մելիքեան (Մարսէյլ) 20ական ֆր.: Օր. Է. Ճիվէլէկեան, Տիկին Սարկաւագեան (Լա Սէն Սէն-Քլու), Մանուկեան (Ուք), Տիկին Ա. Շէրիտճեան, Արամ Ալէմեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Դարեհ Իսրայէլեան, Ա. Գալըրըրմճիօղլու (Էքս-ան-Փրովանս), Գառնիկ Երէցեան, Ջատէեան ընտանիք (Պանեէօ), Լեւոն Փանոսեան (Անթոնի), Տիկին Հրաչուհի Բալայեան (Նիս), Օր. Սիրարփի Վանլեան (Մարսէյլ) 10ական ֆր.:

(Շար.)

Disques Vogue

Եթէ կը փափաքիք ամբողջացնել ձեր հաւաքածոն
ՎՕԿ Ընկերութիւնը կը ներկայացնէ վերջին նորութիւնը եւ ամբողջական ցանկը ցարդ հրապարակուած երգապնակներու, հեղինակութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

1 — TRIO (եռանուագ) սրինգ, քլարինէթ և դաշնակ

2 — TRIO (եռանուագ) երկու սրինգի եւ տաւիղի համար

N° 526 (20103) — «ՀԱՅ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԵՐ»
Գարուն Երեւան, Եայլի, Թաթարական պար, Օրօր, Ալագեազ, Նազ պար, Ազրպէյճան, Պլլիպի, Գերիներու երգ, Կաքաւիկ, Եարօ ճան, Քանաքեռ, Ղայթարմա, քիզ նման, Լէզկինքա

N° 527 (20136) «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
Հայրենիք, էրզրում, Զով գիշեր, Կայնել ես, Տարօն, Արի Սէյրան, Լալա եարս, Ետ-առաջ, Պանդուխտի երգ, Շօղի, Մարալէ, Վարդավառ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

20157 (Յոլք Հայաստանի — 199 (Հայաստան) — 20167 (Պտոյտ Հայաստանի մէջ
20172 (Հայկական երեկոյթ) — 20181 (Վիպական Հայաստան) — 182 Կովկաս
20176 (Սէնֆոնիք նուագի գործեր) — 714 (Երազներու շարք)
442 (Եկմալեան պատարագ) — 451 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20175 (Գանձարան Հայ Եկեղ. երաժշտութեան, Տօնական օրերու)
001 (Լիզ Սարեանի տասը երգերը) — 409 (Թաւիսթ Գարեգին):
Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթեւեանի 14, Rue Petit, Paris (19e) — 208.99.22

Առաքում contre remboursement — Գին 30 ֆրք.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուին վերջերս Ռապաթ վախճանած Գրիգոր վարդապետ Խաչերեանի ժառանգորդները: Տեղեկացնել՝

Mr. LAROZE
14, Rue de la Ville de Mermont
33 - Bordeaux

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ
ԺԸ. ԵՒ ԺԹ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ 5 ֆր.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
վրձինով եւ գրիչով 12 ֆր.
(16 վանքերու նկարներով)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
MUTAFIAN — 25, Rue du Fort
92 - Chatillon s/Bagneux

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

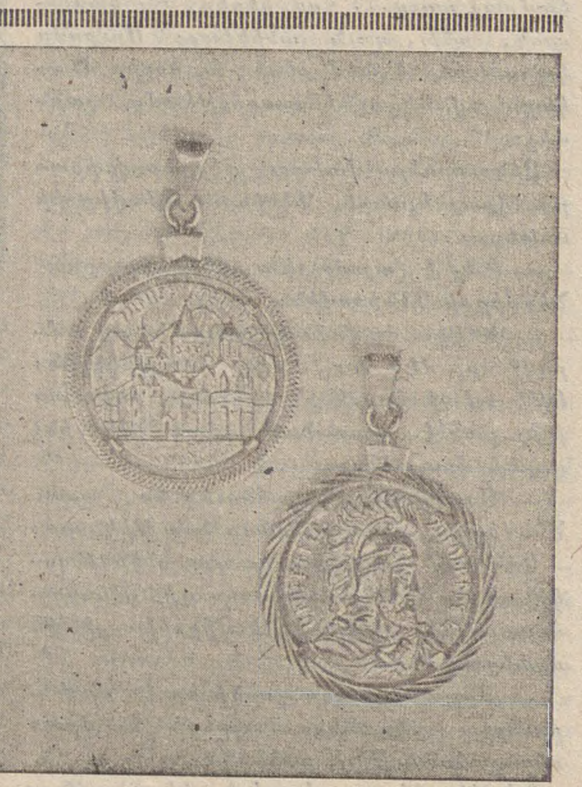

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամանակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սահակեան եւ կ՚երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի: Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակի ընթերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն:

Յաւարտ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Տախքերու մասնակցութիւն անձնլուխ 25 փրանք: Արձանագրըուիլ եկեղեցւոյ դրասենեակը:

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկայացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որպէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը կիրակի Մարտ 14ին:

×

Իսմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ՚ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի խնջոյքը՝ Փետրուար 7ին ժամը 16էն մինչեւ 23 Պանեէօյի Լուի Փասթէօր սրահը:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Յերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 24, ժամը 3ին նախկին Սերքլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները՝ գեղարուեստական բաժինով:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Տօնածառի հանդէս մը կազմակերպած է պետական թատրոնի մէջ, 30 Յունուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղի նախկին ընկերուհիները իրենց ժրաջան ընկերուհի եւ հայերէնի նախկին ուսուցչուհի Հերմինէ Բաբերդեանի դառն կորուստեան առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին ամուսնոյն՝ Անդրանիկ Բաբերդեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ժիրայր Բաբերդեանի եւ Օր. Անահիտ Բաբերդեանի:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ — Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ՚ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտխիլլեի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մորիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրըուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ — Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԿՈՉ

Ցօթը տարիներ առաջ, կ՚աւարտէ ցաւ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ օծումըն ու անոր յարակից Ազգ. Տան ու սըրահներու պաշտօնական բացումը:

Շնորհիւ մեր ժողովուրդի առատաձեռնութեան եւ նախանձախնդրութեան, տարիները որոնք անցան, եղան գործի, նուիրումի եւ գոհողութեան տարիներ: Եկեղեցին զարդարուեցաւ, միօրեայ դըպրոցական կեանքը ծաղկեցաւ, երիտասարդութիւնը աւելի գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ մեր ազգային արժէքներու պահպանման նուիրական ու սուրբ գործին մէջ:

Մեր գործունէութեանց բազմապիսի ծրագրերու իրականացման համար, մեր տրամադրութեան տակ գտնուող սրահները բաւարար չեն: Երկար ժամանակէ ի վեր կը մտածուէր մեր ունեցած շէնքին վրայ յարկ մը եւս բարձրացնել եւ ուրախութեամբ կը յայտարարենք թէ այդ ծրագիրը գործի վերածուած է արդէն:

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ վարչութիւնը սոյն ծրագրի իրականացման համար կարիքն ունի զգալի գումարի մը: Հանգանակութիւնները բացուած են արդէն եւ շուտով հանգանակիչ մարմիններ պիտի այցելեն Լիոն հայ գաղութի զաւակներուն, ստանալու համար անոնց սրտաբուխ նուէրները:

Եթէ կան անհատ ազգայիններ, որոնք կը փափաքին իրենց նուէրները ղրկել, թող բարեհաճին հետեւեալ հասցէին զայն ղրկել:

EGLISE ARMENIENNE
295, Rue Boileau — 69 - Lyon (3e)
C. C. P. 4673,10

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂ.
ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
23
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
23 JANVIER
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12021
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.021

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԻՋԱՆ

—o—

Բ.

Ինչպէս առաջին աշխարհամարտի, նոյնպէս երկրորդի վաղորդայնին անտասելի եւ խոր յեղաշրջումներ եւ վերիվայրումներ առաջ եկան երկրագունդին վրայ, ծագէ ի ծագ:

Փոփոխութիւնները միայն քաղաքական – աշխարհագրական չէին: Մեծապէս փոխուած էին նաեւ մտայնութիւնները:

Գաղթատիրութեան ենթակայ ազգերն ու ցեղերը Ասիոյ ու Ափրիկէի մէջ կը սկսէին անկախութեան յոյսեր սնուցանել:

Առիթէն կ'օգտուէր Մոսկուա՝ «աշխարհակալութեան» դէմ իր պայքարը սաստկացնելու համար: Կրեմլինի գործակալները արդիւնաւէտ աշխատանքներ կը տանէին թերաճ երկիրներու անաղատ ժողովուրդներուն մօտ: Փայլուն ապագայի հեռանկարներով կը շլացնէին անոնց աչքերը: Ցանուն «ընկերվարութեան», որմէ շատ բան չէին հասկնար ենթակաները:

Գնդապետ Նասր ամէն բանէ առաջ կ'ուզէր ամուր հիմերու վրայ դնել Եգիպտոսի նոր վարչաձեւը: Սկիզբները մօտիկ շփումներ կ'ունենար արեւմտեան պետութեանց հետ: Կը հալածէր համայնավարները եւ կը բանտարկէր անոնց վարիչները: Իր այս քաղաքականութեան համար է, որ Արեւմուտքը տրամադիր կ'երեւէր օժանդակելու Ասուանի ամբարտակի կառուցման:

Սակայն 1955ի առաջին ամիսներէն սկսեալ որոշ փոփոխութիւններ տեսնուեցան Եգիպտոսի արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

1955 փետր. 24ին Անգլիոյ նախաձեռնութեամբ կը կազմուէր «Պաղտատի Ուխտ»ը, որուն կը մասնակցէին Թուրքիա, Իրան, Իրաք եւ Փաքիստան: Յայտնի էր, որ անիկա ուղղուած էր Խորհ. Միութեան դէմ: Ցիշեալ երկիրները թումբ պիտի կանգնէին համայնավարութեան ծաւալման Միջին Արեւելքի մէջ:

Գահիրէի կառավարութիւնը պայքար բացաւ այդ Ուխտին դէմ, որուն պիտի միանար Ամերիկա յետագային: (Իրաքի 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ետք քայքայուեցաւ «Պաղտատի Ուխտ»ը, եւ տեղէն վերածուելու համար ՍԷՆթօի, որ ցարդ կանգուն է):

Խորհ. Միութեան նախաձեռնութեամբ 1955 Ապրիլին Պանտունկի (Ինտոնեզիա) մէջ կայացաւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի ազգերու մեծ խորհրդաժողովը, որուն մասնակցեցաւ նախագահ Նասր եւ հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ Եգիպտոս կը յարի «չէզոքութեան» քաղաքականութեան, ինչ որ հաճելի չթուեցաւ արեւմտեան պետութեանց: «Չէզոքութիւն»ը Կրեմլինի ստեղծած անմեղ նոր բառն էր, որ կը նշանակէր ձախ թեքում, անկողմնակալութեան քօղին տակ ծածկուած: Եգիպտոս տակաւ կը ճշդէր իր քաղաքական ուղեգիծը: Նախագահ Նասր յետագային պիտի յենուր իր ստեղծած «ընկերվերական» միակ կուսակցութեան վրայ:

Նոյն տարուան Մայիսին Նասր ճանչցաւ Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետութիւնը: Արեւմտեան պետութիւնները մերժած ըլլալով զէնք ծախել Եգիպտոսի, Գահիրէի կառավարութիւնը Չեխոսլովաքիայէն գնեց ուզածը:

Ամբարտակի կառուցման յանկացուելիք գումարը հայթայթելու համար Անգլիա եւ Ամերիկա կարգ մը պայմաններ առաջարկեցին Նասրի, յուսալով զայն գրաւել իրենց քաղաքական ծիրին մէջ: Եգիպտոսի վարիչը մերժեց պայմանները:

Չէր ուզեր ենթարկուիլ օտար հակակշիռի, որմէ շատ էր տուժած երկիրը անցեալին: Ու հասկցուց որ պիտի դիմէ Մոսկուայի օժանդակութեան, եթէ Արեւմուտք դրժէ իր խոստումը: Չհաւատացին: Կարծեցին թէ «շանթաժ» կ'ընէ: Ու 1956 Յուլիս 19ին Անգլիա եւ Ամերիկա պաշտօնապէս հաղորդեցին եգիպտական կառավարութեան թէ կը մերժեն աջակցիլ ամբարտակի կառուցման:

Զուշացաւ Նասրի չառաչուն պատասխանը: Շաբաթ մը վերջ, Յուլիս 26ին, յեղափոխութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ, Աղեքսանդրիոյ մէջ խօսեցաւ իր պատմական շնդալից ճառը, յայտարարելով թէ կ'ազգայնացնէ Սուէզի Ջրանցքի Տիեզերական Ընկերութիւնը, որուն բաժնեթուղթերը կը պատկանէին Անգլիացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն: Ծանր էր հարուածը: Ջրանցքի հասոյթները պիտի յատկացուէին Ասուանի ամբարտակի կառուցման:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Իր եօթնամեակին չորրորդ մամուլի ասուլիսն էր զոր կուտար Նախագահ Փոմփիտու ու նաեւ առաջինը Տը Կոլի մահէն ի վեր: Այս վերջին կէտն ալ կարեւոր է եւ շատ է թիւը այն թղթակիցներուն, որոնք նկատած են թէ Փոմփիտու աւելի ինքնավստահ ու համարձակ էր, վասնզի Քոլոմպէի բարոյական գրաքննութիւնը չկար այլեւս: Նախագահը մեծ նորութիւններ չըսաւ բայց բացայայտօրէն ցոյց տուաւ թէ նոր ոճ մը գտած է եւ անձնաւորութիւն մըն է:

Նախագահը առաջարկեց լրագրողներուն որ ըստ սովորութեան, հարցումներ ըլլան նախ արտաքին ապա՝ ներքին քաղաքականութեան շուրջ:

Անդրադառնալով եւրոպական քաղաքականութեան Լա Հէյի ժողովէն ի վեր, Փոմփիտու նախ հակիրճ պատկերը կը գծէ Եւրոպայի վիճակին, ազատագրման վաղորդայնին, որու պաշտպանութիւնը ստանձնած էին Միացեալ Նահանգները: Ժամանակները փոխուեցան սակայն եւ եւրոպական ազգերը վերականգնեցին իրենց տնտեսութիւնը եւ դրամը: Այս եղաւ պարագան նաեւ Ֆրանսայի: Նախագահ Փոմփիտու Եւրոպական Համադաշնակցութիւն մը կը նախատեսէ եւ երբ ատիկա իրականութիւն դառնայ, պէտք է որ կառավարութիւն մը ըլլայ որու որոշումները պարտադրուին բոլոր Պետութեանց: Պէտք է նաեւ Եւրոպական Ժողով մը ըլլայ, կառավարութեան կողքին, իսկական Խորհրդարան մը:

Պատասխանելով Ժընըվիէվ Թապուի հարցումին Պերլինի մասին, որ կրնայ յապաղեցնել գերմանեւլեհ եւ գերման – խորհրդային դաշնագիրներու վաւերացումը, Փոմփիտու կ'ըսէ թէ Պերլինի հարցը իսկապէս նախապայման մը չէր նկատեր իրաւական իմաստով ու կ'աւելցնէ.— «... Տրուած ըլլալով որ գոյութիւն ունի այս բանակցութիւնը Պերլինի հարցին շուրջ, կարելի չէ երեւակայել ժողով մը (իմա՝ եւրոպական ապահովութեան) առանց կարգ մը յառաջդիմութեանց: Նոյնիսկ եթէ տարբեր կարծիք ունենայի, բանի մը պիտի չծառայէր: Կարգը ձե՛րն է, Պ. Անգլիացիներ»:

Փոմփիտու ապա կը խօսի Անգլիոյ անդամակցութեան մասին Հասարակաց Շուկային, շեշտելով նախ թէ Ֆրանսա կը փափաքի այդ անդամակցութիւնը, բայց «անշուշտ ատիկա Անգլիացիներէն կախում ունի: Անգլիացիները, ի մէջ այլոց, երեք յատկութիւններ ունին.— Իւմուրը, յամառութիւնը եւ իրատեսութիւնը: Ինծի կը թուի թէ տակաւին իւմուրի շրջանն ենք: Կասկած չունիմ թէ յամառութիւնը պիտի յաջորդէ: Կը յուսամ որ գայ նաեւ եւ յաղթէ իրատեսութիւնը: Ամէն բան պիտի ընենք այդ առընչութեամբ: Կան նաեւ Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ յարաբերութիւնները: Կը մաղթեմ որ անոնք, որոնք շատ բարելաւուեցան, վերագտնեն անցեալի ջերմութիւնը: Եւ քանի որ պէտք է բանաստեղծ մը յիշեմ, կ'երթամ Ռէնսարի մօտ «Ահ, թող գայ ժամանակը, ուր սրտերը զիրար գտնեն»:

Փոմփիտու կը սիրէ նաեւ սրամտութիւնն ու կատակը եւ երբ լեհ լրագրող մը կրկին կը ծանրանայ Եւրոպական Ապահովութեան Ժողովին հարցին վրայ եւ կ'ըսէ.—

«Կը յուսա՞ք որ այդ ժողովը գումարուի 1971ի վերջաւորութենէն առաջ: Կը ներէք որ բացէ ի բաց կ'ընեմ այս հարցումը, բայց ձեր խօսքը՝ «դիւանագէտ մը չեմ», զիս քաջալերեց»: Ու Փոմփիտու ընդհանուր խնդուքներու մէջ, կը պատասխանէ.—

«Դիւանագէտ մը չեմ, բայց Տիկին Սոլէյն ալ չեմ (ծանօթ է որ այս տիկինը գուշակութիւններ կ'ընէ ձայնասփիւռէն եւ մամուլէն) — ուրեմն թուական մը չեմ կրնար տալ: Կը խորհիմ թէ որքան շուտ ըլլայ այնքան լաւ կ'ըլլայ»:

Արաբեւիսրայէլեան հարցին մասին Փոմփիտու կ'ըսէ թէ բնութեամբ լաւատես ըլլալով, չուզեր վնասել խաղաղութեան, ուրեմն, չի համարձակիր ըսել թէ տակաւին յոյս չկայ Եարինկի բանակցութենէն բայց կը նկատէ որ ան ճամբայ ելած է եւ թէ մէկ ու միւս կողմէ կը պատասխանեն: Ուրեմն կարելի է յուսալ թէ քայլ մը առնուած է: Դէպի ի՞նչ: Ու Նախագահը կը շարունակէ.— «Սկիզբէն ի վեր Ֆրանսա դիրք մը բռնեց, երբեք ձիոխեց: Եւ եթէ ոմանք երբեմն կը կարծեն փոփոխութիւններ տեսնել, պատճառն այն է որ կիրքով դուցէ, կամ անուշադրութեամբ, սկիզբը լաւ մտիկ բրած չէին: Որովհետեւ միշտ նոյն գետնի վրայ պահեցինք Իսրայէլի Պետութեան գոյութեան իրաւունքը ապահով եւ ճանչցուած սահմաններէ ներս եւ պարտաւորութիւնը Իսրայէլի կողմէ վեց օրուան պատերազմի ընթացքին գրաւած հողերը պարպելու: Այս դիրքը կը մնայ»:

Փոմփիտու կ'անդրադառնայ նաեւ պաղեստինցի ժողովուրդին հարցին՝ «պարզապէս կ'ըսեմ, որ պիտի կարգադրուի, պէտք է կարգադրուի ժողովուրդներու ազատ խորհրդակցութեամբ, հարկ եղած օրը եւ արդէն կը մտածեմ որ եթէ խաղաղութիւնը հաստատուի, այդ պիտի կատարուի, գոնէ այդպէս ըսաւ ինծի Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորը»:

Նախագահ Փոմփիտու խօսեցաւ նաեւ քարիւղի մասին, յիշելով Ֆրանսական քաղաքականութիւնը այս մասին եւ այդ առթիւ նաեւ գործակցութիւնը Ալժերիոյ հետ, շեշտելով թէ ալժերական հարցը չի կրնար բոլորովին անջատուիլ Թեհրանի ժողովէն:

Տնտեսական հարցին մասին խօսելով, Փոմփիտու կը յիշէ նաեւ Նախարարապետի իր անցեալը, եւ այն բարեփոխումները որոնց ձեռնարկած է: Ինչ կը վերաբերի էնֆլասիոնին, որու մասին մտահոգութիւն յայտնած էր Նախկին վարչապետ՝ Անթուան Փինէ, ընդհանրական բան մըն է, որ յատուկ չէ Ֆրանսայի այլ անխուսափելի է արեւմտեան աշխարհի համար:

Փոմփիտու կ'ըսէ նաեւ թէ առանձնապէս չի հետաքրքրուիր թաղապետական ընտրութիւններով, որոնց հոգը ձգած է նախարարապետին:

Իր եզրակացութեան մէջ, Փոմփիտու յայտարարեց թէ իր օրինականութիւնը ձեռք ձգած է Ֆրանսացի ժողովուրդին ազատ ընտրութենէն եւ որու առջեւ միայն պատասխանատու կը զգայ ինքզինք:

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսաւ Անաստաս Միկոյեանի յուշերու հատորը: Ֆրանս-Փրէս մամուլի գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ խորհրդային ականաւոր անձնաւորութիւնը այժմ 75 տարեկան է: Համայնավար կուսակցութեան (ռուս Սոցիալ Դեմոկրատ) շարքերը մտած է 1910ին: Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն ետք կարեւոր պաշտօններ վարեց կուսակցական եւ պետական գործերու եւ, յատկապէս, երկար ժամանակ եղաւ առեւտուրի մեծ պատասխանատուն: Կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի անդամ, խորհրդային պետական առաջնորդ դարձաւ 1964 Յուլիս 15էն 1965 Դեկտեմբեր 7:

Քաղաքական Բիւրոյի անդամ չվերընտրուեցաւ 1966 Ապրիլի 23րդ համագումարին կողմէ: Միշտ անդամ կը մնայ Կեդրոնական Կոմիտէի եւ Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ զինուորական օդանաւ մը, ուր տեղ գտած էին հիւլէական ուժի վեց մեծ մասնագէտներ եւ վեց բարձրաստիճան սպաներ, որոնց շարքին փոխ-ծովակալ Լանտրէն, փոխ – հրամանատար բանակներու սպայակոյտի, Արտէշուայի լեռներուն մէջ ջախջախուած է: Արկածին պատճառը դեռ չէ ստուգուած: Օդանաւին անձնակազմն ու ճամբորդները, ընդամէնը 21 անձ, մեռած են տեղն ու տեղը: Անհետացածներուն մէջ է Ժաք Մաթիլ, որ Ֆրանսայի իւրանիոմի պահեստները հաստատած է:

ՉԵԽ կառավարութենէն 16 երիտասարդ բանտարկեալներու ազատ արձակումը պահանջեցին Ֆրանսացի եւ այլ ազգի պատկանող 35 մտաւորականներ: Պահանջը ներկայացուցին նամակով: Երիտասարդները ձերբակալուած են տարիէ մը ի վեր: Համաձայն ամբաստանութեան՝ կը պատկանին ծայրայեղ յեղափոխականներու կուսակցութեան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտը 24ի դէմ 31 ձայնով դեմոկրատ մեծամասնութեան ղեկավարի պաշտօնէն հեռացուց Էտուըրտ Քենըտին, որ այդ պաշտօնը կը վարէր 1969 Յունուարէն ցայսօր: Քենըտի 18 ամիս առաջ ինքնաշարժի արկած մը ունեցած էր, որու ընթացքին մեռած էր երիտասարդուհի մը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Կոնստանդին թագաւորը յայտարարութիւն մը ըրած է յունական թերթի մը եւ ըսած թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կրնայ Աթէնք վերադառնալ: «Կը վերադառնամ այն օրը երբ ընտրութիւններ ըլլան» շեշտած է թագաւորը, որ սակայն կը նախատեսէ բանակցիլ Աթէնքի իշխանութեանց հետ, հետեւելով իր քեռայրին իշխան Խուան Կարլոսի խրատներուն:

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Գ.

Հատորը կը սկսի այգաբացի բնանկարով, երբ արշալոյսին սլաքները կը ժայթքեն երկինքի մռայլ անդունդէն եւ կը պատռեն գիշերուան խաւարը, որմէ ետք քնարական հերոսը հրեշտակին բերնով իր կոչումը կ'արթնցնէ կեանք արծարծել երգերով հրածորան եւ աւիւն բաշխել սիրտերուն: Երիտասարդական յոյզերու, առողջ զգացումներու, սիրոյ վայելքի եւ անձկերու քնարերգութիւնը կը տիրապետէ հատորին առաջին բաժիններուն մէջ, որ կ'արտայայտուի գիւրաթեք եւ ոստոստուն բանաստեղծական ձեւերու այլազանութեամբ: Ահա թէ ինչո'ւ լուսեղէն տարրերէն ան կ'ուզէ կազմել իր սիրած էակին բանաստեղծական պատկերը:

«Ու պիտի հաւաքեմ դեռ բառեր բուրեան,
Բառեր փետուրի պէս գիրք ու փափուկ,
Բառեր խրոխտ'վ անբիծ ինչպէս ֆամելիան,
Բառեր, որ ցոլքեր ունին խուսափուկ,
Բառեր, որ աստղի ֆթթումներ ունին,
Եւ անոնք, որ նուրբ են զերթ տերեփուկ,
Յետոյ' լոյս հրեղուանքն անմեղ գարունին
Փոխ պիտի առնեմ, եւ զեփիւռին սոյլ,
Ու դայլայլն անուշ սիրոյ թռչունին,
Այգէն իր ժպիտն ու լուսնկայէն
Լայն մազերն արծաթ, թափուած հոյլ ի հոյլ»:

Բառերու եւ պատկերներու այս հեղեղը կը պայմանաւորուի քնարական հերոսին հոգեկան վերելքով, բարձր եւ վեհ ճախրելու տենչով: Սիրած աղջկան գովերգութեան արեւելեան շքեղութիւնը կը զուգորդուի սիրոյ՝ բառին դրական իմաստով «ես»ին, առողջ խանդի զգացումի պոռթկումով: Հերոսը պատրաստ է տալու ամէն ինչ, որ իր սիրածին ուշադրութիւնը կը շեղէ իրմէ. երկինքը, որուն յափշտակուած կը նայի աղջիկը, մատեանը հրաշակերտ, որուն մէջ կը սուզուի հոգիով, անոր խոհերն ու երազները եւ, նոյնիսկ Աստուծոյ, քանի որ աղօթքի ժամուն իր սիրտն ու աչքերը կ'ուղղէ անոր: Բանաստեղծը կը տենչայ, որ աղջիկը պատկանի միայն իրեն, այլապէս.

«Ես հուրն ըլլալ կ'ուզէի, տարր անպարտ ու վայրագ:
Եւ պատել քեզ անհամար բազուկներով շառաթոյր,
Զափել մազերդ ու մոխիր դարձնել լանջքդ անապակ,
Մարդոց բերնին անմատոյց ընել համբոյրդ երկնաբոյր»:

Ջերմ ու քաղցր է երիտասարդին տրրտմութիւնն իսկ: Չկայ այլեւս կեղծ մահաբաղձութիւն, դերեզմանի տենչ: Այո, ծանր է կեանքը առանց սիրոյ, աշխարհը «ոչինչ» է, սակայն կը փնտռէ սիրտը, որպէսզի նորէն լեցուի այդ աշխարհը: Չէ՞ որ աշխարհը ինքնըստինքեան շատ գեղեցիկ է, բանաստեղծը կապուած է անոր բոլոր թելերով այն աստիճան, որ նոյնիսկ անները կը գտնէ, որ երկրագունդը օր մը իր վերջը ունենայ:

Քերթուած առ քերթուած կը ծաւալի բանաստեղծին հոգիին վէպը: Սէրը այլեւս միայն սիրտի հիւթ չէ, այլեւ փիլիսոփայութեան նիւթ, Բառերու եւ պատկերներու մրրիկի փոխարէն, մերթ ծանրախոհ մտածումն է որ հիւր կուգայ:

Բայց ան դեռ միայն հիւր է, իսկ բանաստեղծին սիրտին մէջ բաւական կրակ անթեղուած է.

«Չէ, թոյլը հոգիս այրէ բոցավառ
Եւ թող սիրելէն իմ մահս ինծի գայ»:

Այդ կրակէն ծնած հետեւեալ տողերը արդեօք Վահան Տէրեանի «Խառնական երգ»ին ցոլքերը չէ՞ն պարունակեր:
«Ախ, գէթ երբ սիրտդ փուշն զգայ տրտմութեան,
Երբ ձանձրոյթի կամ գգուանքի վայրկեաններ
Հոգւոյդ վրայ թոյները իրենց թափել գան,
Գէթ այդ մաղձոտ վրդովումի պահերուդ,
Երբ անձուկ մը կը փոթոէ շուրթդ բուստէ,
Յիշէ', րոպէ մ'յիշէ դժբախտ սէրըս մութ»:

Մերժուած սէրը, հասարակական կեանքի անհարթութիւնները նոր էջ մը կը դրեն բանաստեղծին հոգիի վէպին մէջ: Եւ այդ էջը լեցուն է անձկութեամբ: Բանաստեղծը կը քննէ կեանքին իմաստը, կը հակադրէ զայն մահուան, կը փնտռէ երջանկութիւնը եւ չի գտներ զայն ո'չ քաղաքին, ո'չ լեռներուն, ո'չ քամիներուն, ո'չ աստղերուն մօտ, ոչ իսկ Աստուած կրնայ պատասխանել, թէ ո'ւր է երջանկութիւնը: Հերոսը, սակայն, չի վհատիր, կեանքը անոր համար պայքար է, եւ տառապանքը կը նախընտրէ եթերային երջանկութենէն.

«Չէ, իմ տառապանքս կը նախընտրեմ:
Ի՞նչպէս ապրիլ կեանքն, երբ Անծանօթին
Տենդն ամէն վայրկեան չի ցցուիր մեր դէմ,
Թող միշտ պայքարիմ, երազեմ, յուսամ,
Թող որ իմ անվերջ իղձով արբենամ»:

Բանաստեղծին հոգիի վէպին յաջորդ շրջանը կը զուգադիպի ազգային ահաւոր դժբախտութեան: Բնական է, որ ան լեցուն ըլլայ հարցականներով եւ տարակոյսներով: Եւ, թէեւ, տիրական են մռայլ գոյները, հոն ալ մերթ ընդ մերթ կ'առկայծի լոյսը: «Վերյիշում» քերթուածին մէջ հերոսը տեսիլքով կը փոխադրուի դէպի հին Անի, անկախութեան համար անոր մղած պայքարի օրերուն.

«Ես հոն էի, սուրբ պայքարին մէջ հրափայլակ
Ըստուերները կը երգէի հին հերոսներուն
Եւ անուշութիւնը Հայրենիքի համար մահուն»:

Բայց ահա տեսիլքը կ'անհետանայ, բանաստեղծը դարձեալ ժամանակակից կեանքին առջեւն է, իրերու անմխիթար կացութեան ականատես.

«Ախ, ո՞վ դարձնէ պիտ ինձ բամբիռն երբեմնի,
Ու փչէ մէջս աստուածային շունչը հրեղէն,
Որ ես գոռամ, ով իմ ցեղս, երգը զարթօնքի,
Ու ցցունելով ստրկութեան անարգ մոխիրէն
Բոցավառած նորէն խանդովն դիւցազնի
Վերականգնես արեւուն տակ Տունդ Հայրենի»:

Գիշերուան խաւարին մէջ ալ բանաստեղծը այլեւս անիմաստ մահեր չի փնտռեր, քաղաքացիական շունչը կենդանութիւն ու համամարդկային հնչեղութիւն կուտայ անոր տողերուն: Ան պատրաստ է կործանելու այն հասարակութիւնը, որ ընկերային անհաւասարութեան որջ է: Լսենք զինքը.

«Թող ջնջուի աշխարհ մը, ուր լիրբ, կը տիրէ
Կեղծիքը վատ ու չարութիւնը գձուձ,
Ողջ նենգութեան ուր ոչ մէկ սիրտ կը սիրէ
Ուր կը սիգայ յաղթող ոճիրն հիճաւուրց.
Կը սնանին անօթութեամբն ուրիշին,
Ուր կը հրճուին իրենց եղբօրը ցաւով
Կը կոխոտեն անմեղն անզօր, կը ֆծնին
Գարշապարին շուրջ անոր, որ է ուժով»:

Բանաստեղծին աչքին կեանքը պահ մը կը կորսնցնէ իր իմաստն ու նպատակը. «ամէն բան սուտ է եւ սին ու խաբեբայ», դառնացած կը գրէ ան: Բայց քնարական վէպը իր հոլովոյթով կը յառաջանայ: Հերոսն ալ տակաւ առ տակաւ կը ճանչնայ իր կոչումը: Արդէն պայքարի «բլուրին վրայ» է կանգնած բանաստեղծը: Հետեւեալ տողերը ոստոստուն չեն վարարած լեռնային գետակի նման, բայց լայնահուն են եւ խոր: Յետադարձ հայեացք մը նետելով պարտուած խաւարին վրայ, Զօպանեան կը գրէ.

«Բայց վայ, եթէ վիշտը հոգւոյն տիրապետէ բռնագին,
Ինչպէս երկինքն, երբ ամպերն յորդակուտակ թանձրանան,
Կ'անհետանայ ու կը մեռնի, այնպէս հոգին խեղդուած
Կ'անէանայ, երբոր վիշտն հոն իշխէ յաղթական:
Վիշտը պէտք է ըլլայ ոսոխն հարկաւոր ու պարտուած»:

Բանաստեղծը կ'եզրափակէ հատորը այս եզրակացութեամբ.

«Եթէ ամէն բան իրօք աշխարհի մէջ ունայն է,
Զգուշացիր դուն նորէն լալկանի դէմք առնելէ:
... Քու կեանքդ իրեն ունենայ թող նպատակ մը պայծառ:
... Թող նիզդ միշտ մաքառի
Չարին դէմ, նոյնիսկ, երբ յոյս չունիս յաղթելու»:

Կ. ԴԱԼԼԱՔԵԱՆ

(Շար.)

ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յունուար 13ին Լոնտոնի մէջ մեռաւ միջազգային ճարտարապետական շրջանակներու մէջ համբաւ ունեցող Սարգիս Պալապանեան, 56 տարեկանին:

Ծագումով Իզմիրցի հայրենասէր Պալապանեան ընտանիքէն, 1921ի Իզմիրի աղէտէն հրաշքով կ'ազատի իր ծնողքին հետ եւ կ'ապաստանի Յունաստան: Կը մտնէ Ֆրանսական կրօնաւորներու վարժարանը, Աթէնք, ուր կը ստանայ պետական Ֆրանսական «պաքալորէա»ն, քանի մը տարի վերջ: Իր բարձրագոյն ուսումը շարունակելու համար ծնողքը եւ ամբողջ ընտանիքը կը փոխադրուին Փարիզ: 1931ին երիտասարդ Սարգիսը կը պատրաստէ եւ կը յաջողի շատ փայլուն կերպով «Էքոլ Սանթրալ»ի մուտքի մրցումը: Եւ առաջիններէն է երբ երեք տարի վերջ կը ստանայ իր «Էնժէնիէօր տէ զ'Ար է Մանիֆաքթիւր»ի վկայականը:

Իր ուսանողութեան շրջանին կը նախագահէ Փարիզի Հայ Ուսանողներու Միութեան եւ իր շրջանին շատ բեղուն գործունէութիւն մը կ'ունենայ Միութիւնը:

1938ին կը մեկնի իր զինուորական ծառայութեան, առաջին հանդիսացած ըլլալով պահեստի սպայի աստիճանին:

Զինուորական ծառայութիւնը հազիւ վերջացած, կը ծագի 1939ի պատերազմը: Սարգիս Պալապանեան կը մասնակցի պատերազմի, իբր հրետանիի դնդապետ, եւ կը ստանայ « Պատերազմի Խաչը »: 1940 Յունիս ամսուն գերի կ'իյնայ, եւ իր ռազմագունդին հետ կը տարուի Գերմանիա ուր ամբողջ հինգ տարի Օֆլակի մը մէջ կը մնայ:

Հոն իր սպայ ընկերներուն հետ կը պահէ իր մեծ եռանդը, կազմակերպելով ա–

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Յետոյ իմացած էր, որ չուկան, ծերունի ոսկերիչ մը, Յակոբ աղա, Կոկիկեանները ճանչցած էր, Փարիզ երթալէն առաջ եւ շատ մտերիմը եղած էր Լեւոնի հօրը:

Ծանօթի մը միջոցաւ լուր ղրկած էր այդ մարդուն, որպէսզի հետեւեալ օրը՝ Ուրբաթ, իր գրասենեակը գայ, իբր թէ իրմէ մէկ քանի գոհարեղէն գնելու համար: Ղուկաս էֆէնտի կը փափաքէր այդ ծերունիէն տեղեկութիւններ քաղել Կոկիկեաններ անցեալին վրայ:

Ցերեկոյթին մէջ ամէնուն աչքին կը զարնէր տնեցիներու կողմէ յարգանքի ու մեծարանքի այն բացառիկ ցոյցերը, որոնք կ'ըլլային Լեւոնի մօր, տիկին Անթառամին, որ պատուոյ տեղը բազմած, կուռքի մը վեհափառութեամբ կ'ընդունէր իրեն ընծայուած պատիւները: Իր զաւկին հետ գլուխ գլխի կարճ խօսակցութենէ մը ետքը, տիկին Անթառամ միջոց մը տիկին Թագուհիի ցոյց տալով Ռոզիկն ու Լեւոնը, որոնք՝ անդին՝ ոտքի կեցած կը խօսէին, ըսաւ.

— Հասակնին որչա՜փ յարմար է իրարու:

— Այո, հաստատեց տիկին Թագուհի ժպտելով:

Անթառամ պահ մը լռեց, յետոյ աւելցուց.

— Զաւակս շատ համակրած է ձեր աղջըկան, արդեօք օրիորդ Ռոզիկն ալ համակրա՞ծ է անոր:

— Ո՞վ գիտէ, պատասխանեց Թագուհի, միթէ աղջկան մը կը վայելէ՞ այդ մասին խօսք մը ըսել... մանաւանդ մեր աղջիկները որոնք շատ խիստ մեծցած են... հայրերնին անանկ կ'ուզէ... բայց ի՞նչպէս պիտի չհամակրի, անանկ շնորհքով, պարկեշտ երիտասարդ մը:

— Զաւակս ըլլալուն համար չեմ ըսեր, ամա, հաւատացէք, հազարին մէջ մէկ հատ չի գտնուիր իրեն պէս, պատասխանեց Անթառամ գոհ հպարտութեան դէմքով մը... Փարիզի մէջ անգամ խենթ կ'ըլլան վրան, բոլոր զինքը ճանչցողները կը սիրեն... երբոր աւելի մօտէն ճանչնաք, պիտի տեսնէք որ ինչ բնութեան, ինչ վարք ու բարքի տէր է...

— Աստուած պահէ, ըսաւ Թագուհի, որ կը հասկնար, թէ ուր պիտի յանգէր խօսակցութիւնը:

— Ձեր աղջիկն ալ Աստուած պահէ, առաջին տեսնելուս սիրեցի, վրայէն յայտնի է, որ շատ պարկեշտ, շատ համեստ, շատ կրթուած աղջիկ է...

— Այդչափ հաւնեցար նէ՝ ձեզի տանք, պատասխանեց Թագուհի խնդալով:

— Ինչո՞ւ չէ, ըսաւ միւսը, եթէ Աստուծոյ կամքը այդ է:

Երկու խօսակիցները վայրկեան մը լռեցին: Նոյն միջոցին, քիչ մը անդին նստող խոշոր ու տարիքոտ կին մը, որ առանձին մնացած էր, գոչեց.

— Տիկին Թագուհի, այս ի՞նչ բան է, ալ նոր հիւր ունեցար տէյլի, մեզի բոլորովին մոռցար, երեսնիս անգամ չես նայիր... բայց անիկա կ'ելլէ, կ'երթայ, դարձեալ մենք կը մնանք:

— Շիտակը ես ալ կը նախանձիմ այդ ձեր մտերմութեան վրայ, արդեօք հինուց իրար կը ճանչնայի՞ք, մէջ մտաւ նաեւ տիկին Սմսարեան:

— Չէ, դեռ քանի մը օր է իրար ճանչցանք, սակայն քրոջ պէս իրարու կապուեցանք, ըսաւ տիկին Անթառամ:

Եւ ահա խօսակցութիւնը ընդհանուր դարձաւ, բայց տիկին Թագուհի այլեւս կասկած չունէր Կոկիկեաններու տրամադրութեան վրայ, կարելի էր գործը լմընցած համարել:

Երբ կէս գիշերէն ետք հիւրերը մեկնեցան, տիկին Թագուհի իր աղջիկը հարցափորձելէ ետք, ալ բոլորովին ապահովուեցաւ եւ ամուսնոյն հաղորդեց բարի լուրերը:

Ղուկաս էֆէնտին ուրախացաւ. այսպէս ուրեմն՝ գործը իր ուզածին պէս եփած էր, առանց ձգձգումի եւ առանց արտաքին արգելքներու: Հիմա կը մնար դրամօժիտի խնդիրը տղան անշուշտ բաւական գումար մը պիտի պահանջէր. ինչ որ արդէն աչք առած էր Ղուկաս էֆէնտի բայց եթէ իր յաւակնութիւնները չափազանց ըլլային, եթէ ելլէր 8–10 հազար ոսկի ուզէր, այն ատեն գործը կը խանգարէր:

— Եթէ իրաւցնէ աղջկան սիրահարած է՝ գործը քիչով կրնանք կարգադրել, ըսաւ կնոջը... դուն նորէն Ռոզիկին ըսէ, որ կրցածին չափ ինքզինքը սիրցնելու նայի... տղան որչափ շատ սիրահարի՝ դրամը այնքան քիչ կուտանք...

Ու կնոջ այս խորհուրդը տալէ ետքը, Ղուկաս էֆէնտի գոհ սրտով մը պառկեցաւ եւ խռկալ սկսաւ:

Հետեւեալ օրը, իրիկուան դէմ, իր գրասենեակը նստած էր, երբ ծերունի մը ներկայացաւ:

— Էֆէնտի, գիս ուզեր էք, ըսելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

մէն տեսակ հաւաքոյթներ, դասախօսութիւններ, ոչ ոք կը յուսահատի, եւ բոլորէն կը սիրուի:

1945ին Փարիզ վերադարձին կը փնտռէ իր արուեստին յարմար գործ մը: Պատահմամբ կը մտնէ Ժիլպէռ Տրկրէմոնի նոր հաստատած ճարտարարուեստական ձեռնարկին մէջ ջուրերու զտումը, եւ անոնց համար շինուելիք գործարանները:

Իր մեծ տաղանդով Սարգիս Պալապանեան հաստատութիւնը կը հասցնէ համաշխահային մակարդակի: Ամբողջ աշխարհի մէջ կը հաստատէ 85 մասնաճիւղեր. մըշտական ճամբորդութեան մէջ է և կը նըշանակուի Տնօրէն միջազգային բաժնին:

Ցետոյ կը դառնայ ընդհանուր Տնօրէն եւ ֆրանսական կառավարութիւնը կը նշանակէ զինքը «արտաքին առեւտուրի խորհրդական»:

1970 Սեպտեմբերին, ֆրանսական կառավարութիւնը կը վարձատրէ զինքը «Պատուոյ Լեգէոն»ի խաչով զոր իրեն կը յանձնէ ակադեմական Լուի Արման, եւ քանի մը շաբաթ առաջ կ'ընտրուի նախագահ եւ ընդհ. Տնօրէն Տըկրէմոն հաստատութեան:

×

Հակառակ իր ունեցած ազատ քիչ ժամանակին, Սարգիս Պալապանեան միշտ մօտ էր հայկ. կեանքին, եւ կատարեալ Հայ մը, ինչ որ կը յայտարարէ ամէն տեղ:

Շատ անգամ իր ճամբորդութեանց ընթացքին գործի համար կը հանդիպի ծագումով հայ դիւանագէտներու եւ նախարարներու (Ասիա, Ռուսիա, Ամերիկա) միշտ կը ջանայ «հայկական հաւաքոյթներ» կազմակերպել անոնց հետ: Կը մասնակցի շատ մը բարեսիրական հայկական ձեռնարկներու, իր նուիրատուութիւններով: Շաւիլի նոր եկեղեցիի շինութեան կը մասնակցի մեծ նուիրատուութիւններով «գնահատելով Շաւիլի երիտասարդներուն եկեղեցիական սէրը եւ ժրաջան հայրենասիրական աշխատանքը»: 1964ին կ'ընդունի Հայ Արիներու Միութեան նախագահութիւնը: Կը դառնայ շատ գործունեայ նախագահ մը. կ'այցելէ բոլոր խումբերուն, Փարիզ թէ գաւառ, կը մասնակցի բանակումներուն, հանդէսներուն, միջազգային հաւաքոյթներուն: Կանոնաւորապէս կը նախագահէ վարչական ժողովներուն, կը բերէ շատ մը ծրագիրներ որոնք հետզհետէ կուտան իրենց փայլուն արդիւնքը:

Կը սիրէր Հայ նոր սերունդը, եւ բոլոր Արիներն ու Արենոյշներն ալ կը սիրէին զինքը, բարեկամական տաք մթնոլորտի մը մէջ, մասնակցելու դրական աշխատանքի Միութեան վարիչներուն հետ, չխնայելով ժամանակը: Իտէալ նախագահն էր Հայ Արիներուն: Կորուստը մեծ է բոլորիս համար:

Աղնիւ, համեստ եւ արդար, բոլոր միջազգային եւ կառավարական շրջանակներու մէջ շատ սիրուած էր Սարգիս Պալապանեան. մեծ պատիւ կը բերէր թէ՛ Հայութեան, թէ միջազգային եւ ճարտարարուեստական աշխարհին, եւ թէ Ֆրանսայի:

×

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի Յունուար 18ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին. կը նախագահէր Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, եւ Լոնտոնէն յատկապէս եկած էր Լոնտոնի Կաթող. Պատուիրակը՝ Պսակ եպիսկոպոս: Ներկայ էին Տըկրէմոն հաստատութեան բոլոր տնօրէնները Փարիզէն, Ֆրանսայէն եւ Եւրոպայի ուրիշ քաղաքներէն: 500 պաշտօնեաներ ներկայ էին նաեւ, ինչպէս նաեւ կառավարութեան ներկայացուցիչները, շատ մը Ֆրանսացի անձնաւորութիւններ, ակադեմական Լուի Արման:

Մեծ թիւով հայրենակիցներ, Հայ Արիներու Միութեան վարչութիւնը իր ամբողջական կազմով, շատ մը ծնողքներ եւ բարեկամներ կը շրջապատէին հանգուցեալին քոյրը եւ պարագաները: Հայ Արիներու Միութեան սկաուտական եւ Արենոյշներու խումբեր, բոլոր խմբապետները եւ խմբապետուհիները իրենց դրօշակներով վերջին յարգանքը կը բերէին իրենց սիրելի նախագահին:

Դամբանականներ խօսեցան Սերովբէ Արք., եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ Պ. Քարեան, Տըկրէմոն հաստատութեան հիմնադիրը Պ. Ժիլպէռ Տըկրէմոն եւ Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետը Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան:

Հազարի հասնող բարեկամներու բազմութիւն մը ծաղիկներով դերեզման առաջնորդեց Սարգիս Պալապանեանը, որ կը հանգչի հիմա յաւերժականութեան մէջ, այնքան բեղնաւոր բայց կարճ կեանքէ մը ետք:

Ցարգանք եւ սէր իր յիշատակին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ամուսնութիւնը բաց ծով մըն է, որուն համար ծովային կողմնացոյց չէ գտնուած տակաւին:

ՀԱՆՐԻԽ ՀԱՅՆԷ

Ինչալը սարսափելի չէ. բայց ելլել չուզելը՝ աղէտալի է:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

Անիրաւութիւնը (անարդարութիւնը) վաւերացնողը՝ անիրաւողէն աւելի շատ կ'անիրաւէ:

ԺԱՆ-ԺԱՔ ՌՈՒՍՕ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՐՁՐՈՐԱԿ ԿԱՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Շանէլի մահուան առթիւ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս ատոյն ալ սակայն պիտի մարի — թէեւ առժամեայ կերպով: 1939ին Շանէլ կը փակէ իր դուռները, զորս պիտի կրկին բանայ, տասնեւչորս տարի յետոյ:

Պատերազմը, ձեւով մը, թաղեց օթ-քութիւռն չքեղութիւնը: 1939ին կային փայլուն տուներ ինչպէս՝ Փաքէն, Սքիափարելլի, Պալենսիակա, Փիկէ, Ռիչի, Ռոշաս, Հայմ եւ Լըլոն: Բոլորն ալ բաց մնացին գրաւման սեւ օրերուն, շնորհիւ իրենց նախագահին՝ Լիւսիէն Լըլոնի, որ կրցաւ բացառիկ արտօնութիւններ ձեռք ձգել, շքեղ կերպասներ առնելու առանց «կէտերու»: Բայց երեւան կ'ելլէր հարուստներու նոր խաւ մը, ՊԷ-Օ-Էֆները, ինչպէս կ'ըսէին, որոնք փոփոխութեան պիտի ենթարկէին բարձրորակ կարը: Նոր հարուստները զարկ պիտի տային լիւքս քոնֆեքսիոնին, որ գոյութիւն չունէր պատերազմէն առաջ: Տասնեակներով խանութներ պիտի բացուէին Սէն-Օնոռէ, յետոյ Ռիւ տը Սեւր եւ բնական ձեւով յաջողութիւն գտնէին նոր յաճախորդներու առջեւ:

Մօտ քսան տուներ, այսպէս, քոնֆեքսիոնին դլուխը պիտի անցնէին: Այսօր տարեկան երեք միլիառի (300 հին միլիառ) առուծախ կ'ընեն: Այս տուներուն 60 առ հարիւրը ճարտարարուեստի վերածուեցան, կարի մեքենան փոխարինելով այնպիսի մեքենաներով, որ 90 վայրկանէն հագուստ մը կը կարեն: Արտադրողները ապակեդրոնացան, ու եթէ իրենց կեդրոնը կը մնայ Փարիզ, գործատուները գաւառն են:

Այսպէս, ազատագրումէն, բոլորովին տարբեր երկու խումբեր պիտի ըլլային դէմ առ դէմ: Մէկ կողմը՝ բարձրորակ կարի վերապրողները, միւս կողմը պատրաստ հագուստի մեծերը, որոնք պիտի փորձէին ձեռք ձգել իգական շուկան:

Կարը չէր կրնար իր նախապատերազմեան մթնոլորտը գտնել: Արհեստի մը մէջ, ուր ամէն բան ձեռքով կը պատրաստուի, ուր ներկայացուցչական ծախքերը մեծ են, կարելի չէ աժան ծախել: Ո՞ւր էին երբեմնի միլիառատէրերը: Անմիջապէս մէջտեղ ելաւ որ մօտ 5000 հոգի մնացած է որոնք կրնան սուղ վճարել, ինչպէս Պարպարա Հիւթըն մը կամ Օր. Պիտըլը մը, որ իւրաքանչիւր հագուստէն, չորս օրինակ չինել կուտար, որպէսզի հատ մը ունենայ իր ամէն մէկ բնակութեան մէջ: Վերջին շռայլերն էին եւ այդ ցեղը անհետացման ճամբուն վրայ է: Այսօր, նոյնիսկ հարուստները կը փնտռեն փոքր խանութները: Հարկ եղաւ որ հրապարակ գայ Քրիսթիան Տիորը, որպէսզի կարը նոր ուղի մը առնէ:

Տիոր ծնած էր 1905ին: 1937ին իբրեւ մոտելիստ կը մտնէր Լըլոնի մօտ, ապա, 1940ին՝ Փիկէի: Բայց 1946ին է որ հանդիպելով Պուսաքի, պիտի գտնէր իր բուն ճամբան: Եւ մէկ օրուան մէջ անծանօթ Տիոր, պիտի դառնար հանրածանօթ: Անգլեւամերիկեան մամուլը Նիւ-լուք ոբակեց Տիորի ըրածը բայց ինք հանդարտ ու հաշիւը գիտցող մէկն էր: Կ'ըսէր թէ կը նախընտրէ հազար յաճախորդուհի, որ հպարտ են իրմէ հագուստ մը գնելով քան մէկ կին որ կրնայ երկու հարիւր հագուստ գնել բայց հոգը չէ: Դժբախտաբար մեռաւ 1957ին երբ կը հանգստանար Մոնթէքաթինի: Աշխարհի ամէն կողմը, անունը ծանօթ է, բայց իր դերը աւելի մեծ եղած է քան հագուստ ծախել: Շնորհիւ իրեն բարձրորակ կարը մրցակթեան ելաւ: «Պէտք է զարմացնել կինը եւ չթողուլ որ չունչ առնէ», կ'ըսէր եւ ամէն եղանակի նոր գիծ մը կը ստեղծէր, մղելով ուրիշ դերձակներ որ նոյնն ընեն:

Շանէլ, ձանձրոյթէն ազատելու համար, վերաբացած էր իր խանութը, կ'ատէր Տիորը, որ «տապալելիք մարդն էր» իրեն համար:

15 տարի, Քօքօ Շանէլի նշանաւոր թաչէօրները մեծ հռչակ վայելեցին կիներու մօտ: Տասնեակ մը «պատրաստ հագուստի» դերձակներ գնեցին ստեղծման մոտէլը եւ կրցան Շանէլ գիծով թայէօրներ ծախել 800էն 2000 Ֆրանքի: Շանէլին հարուածը պիտի տար, ուրիշ «Նոր» մը՝ Քուռէժ: 1964ին, հազիւ 40 տարեկան է եւ շատ արդիական մտայնութեան տէր: Այդ տարին կը ներկայացնէ շատ կարճ հագուստներ: Յաջողութիւնը մեծ է: 2000 թուականի դերձակն է, մարդը որ կը հասկնայ իր ժամանակաշրջանը, բայց ի վերջոյ պիտի փակէ օթ-քութիւրի իր տունը եւ այսօր կը գոհանայ լիւքս պատրաստ հագուստներով:

1971ին, ի՞նչ է կարին պատկերը, — արուեստագէտներու աշխատանոցներ, որոնց արտադրութիւնները ճարտարարուեստի մեծերու ձեռքն են. — ամէնէն հարուստը՝ Փիէր Քառտէն ապա՝ Իվ Սէն-Լօրան, Տիոր (Նիշը), Փաթու, Լանվէն, Ֆեռօ:

Օրիորդ Շանէլ կը ձաղկէր այս դերձակները, որոնք կը տգեղցնեն կինը: 87 տարեկանին, չէր ծերացած, միշտ նոյն արթուն մտքով, սուր հեգնանքով կ'արտայայտուէր «կիները չեն սիրեր, թող այրերը հագուեցնեն» կ'ըսէր դեռ քանի մը ամիս առաջ, հարցազրոյցի մը ընթացքին: Ինք պահած էր նոյն գիծը, հաւատարիմ մնալով կնոջ տիպարին: Կինը պէտք է կին մնայ, այր մարդուն փափաքը արթնցնէ, իգական ըլլայ: Ատոր համար հաւանական չէ որ ամբողջ շրջան մը թաղուի իրեն հետ, այլապէս յաւիտենական կինն է, որ պիտի թաղուէր:

Թ. Ա. Թ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ա՛յ, աղէկ կ'ըլլար եթէ քեզի ձի հեծցնէին, ի՜նչ սքանչելի ձիաւոր մը կ'ըլլայիր, ծաղրեց հիւսար մը փոքրակազմ հետևոտն մը՝ որ սպառազինութեան ծանրութեան տակ ծռեր էր:

— Ոտքերուդ մէջ երկար փայտ մը անցուր, եւ ահա քեզի ձի, կը լմննայ կ'երթայ, վրայ բերաւ ուրիշ հիւսար մը:

Ը.

Մնացեալ հետեւակները աճապարանքով կամուրջը անցան եւ ելքին մօտ իրարու խառնուեցան: Վերջապէս պաշարաբարձ կառքերն ալ անցան եւ կամուրջին վրայ տիրող խուճապը լմնցաւ, եւ վերջին դումարտակը սկսաւ կամուրջէն անցնիլ:

Թշնամին հակառակ կողմի բարձունքներուն վրայ կ'երեւար. իսկ լերան ստորոտը դեռ բան մը չէր երեւար, որովհետեւ այն հովիտին հորիզոնը որուն մէջէն Դանուբ կը հոսէր, մերձաւոր բըլրակներով շրջապատուած էր: Հովիտին վրայ հոս ու հոն կ'երեւային քաղաքներու ջոկատներ:

Ցանկարծ ճամբան միւս կողմի բարձունքներուն վրայ կապտագգեստ դունդ մը եւ թնդանօթաձիգներու խումբ մը երեւցաւ: Ֆրանսացիներ էին:

Քոզաք ջոկատները քառասմբակ արշաւեցին դէպի կամուրջը: Դէնիսովի դումարտակին սպաները եւ հիւսարները թէպէտ կը ջանային կողմնակի բաներու վըրայ խօսիլ եւ անտարբերութեամբ այս ու այն կողմ նայիլ, բայց ամէնքն ալ լարուած ուշադրութեամբ կ'ուղէին հասկընալ բարձունքներուն վրայ երեւցող սեւ կէտերուն ինչ ըլլալը:

Կէսօրէն ետք օդը նորէն բացուեցաւ, պայծառ արեւը Դանուբի եւ շրջակայ մութ լեռներուն վրայ խոնարհեցաւ: Ամէն ինչ խաղաղ էր, միայն դիմացի լեռներէն մերթ ընդ մերթ թշնամի փողերուն ձայնը կը լսուէր: Գումարտակին թշնամիին միջեւ այլեւս մարդ չկար: Կէս մըղոնի տարածութիւն մը կը բաժնէր զանոնք իրարմէ: Թշնամին այլեւս հրացէն չէր պարպեր, որով մարդ աւելի պարզօրոշ կը տեսնէր այն դաժան, սպառնալի, անմատչելի եւ անըմբռնելի սահմանագիծը, որ երկու թշնամի բանակները իրարմէ կ'անջատէր:

«Բաւական է որ քայլ մը անցնիս այդ սահմանագծէն, զոր մեռելները կենդանիներէն բաժնող խրամատը կը յիշեցնէ, եւ ահա մահուան դիրկն ես: Ի՞նչ կայ հոն, ո՞վ կայ հոն, հո՛ն, այդ արեւուն ճառագայթներով ողողուն դաշտէն, ծառերէն եւ տանիքներէն անդին: Ոչ ոք գիտէ: Բայց գիտնալ կ'ուզեն: Սարսափելի է այդ սահմանէն անդին անցնիլ, բայց միեւնոյն ժամանակ փափաքելի, եւ գիտես որ ուշ կամ կանուխ անպատճառ պիտի անցնիս այդ սահմանը եւ անոր ետին ինչ ըլլալը պիտի հասկնաս: Իսկ դուն՝ առողջ, ուրախ, կենսալի եւ գըրգռուած ես, ու շրջապատուած, քեզի պէս առողջ եւ գրգռուած մարդոցմով»: Այսպէս եթէ չմտածէ, գոնէ կը զգայ, թըշնամիին դիմաց գտնուող իւրաքանչիւր մարդ:

Թշնամիին դիրքին վրայ ճերմակ մուխ մը երեւցաւ եւ ռումբը սուլելով թռաւ հիւսարներու գումարտակին գլխուն վըրայէն: Մէկտեղ համախմբուած սպաները իրենց տեղերը չտապեցին: Հիւսարները սկսան իրենց շարքերը կանոնաւորել: Կատարեալ լռութիւն տիրեց: Ամէնուն աչքը թշնամիին եւ հրամանատարին վրայ սեւեռած էր եւ անհամբեր հրամանի կը սպասէին: Երկրորդ եւ երրորդ ռումբերն ալ սուլեցին. յայտնի էր որ թնդանօթները գումարտակին վրայ ուղղուած էին, սակայն ռումբերը անոնց գլխուն վրայէն անցնելով կ'երթային հեռու տեղ մը կ'իյնային: Հիւսարները չէին տեսներ, բայց ամէն անգամ որ ռումբը սուլելով կը թռչէր, ասպանդակներուն վրայ կը բարձրանային եւ նորէն կը նըստէին: Հետեւակները, գլուխնին չդարձնելով՝ աչքի տակէ իրարու կը նայէին եւ հետաքրքրութեամբ մէկզմէկու դէմքին արտայայտութիւնը կը դիտէին: Ամէնուն դէմքին վրայ գայրոյթ եւ յուզում կը կարդացուէր: Վախմիստր յօնքերը պըրստած զինուորներուն կը նայէր, կարծես պատիժի սպառնալիք կ'ընէր: Իւնկէր Մերոնով ռումբի իւրաքանչիւր թռիչքին առջեւ ամբողջ մարմնովը կը խոնարհէր: Րոստով, ձիուն վրայ հեծած, մեծ հասարակութեան մը առջեւ յաջող քննութիւն մը տուող աշակերտի մը ուրախ արտայայտութիւնը ունէր:

Պայծառ եւ աշխոյժ աչքերով չորս դին կը նայէր, ամէնուն ուշադրութիւնը այդ բանին վրայ դարձնել ուզելով թէ ինչպէս ինք ռումբերու տարափին տակ անդորր ու խաղաղ կեցեր է. սակայն անոր դէմքին վրայ ալ, հակառակ իր կամքին, նոր եւ խիստ արտայայտութիւն մը կը գծագրուէր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(90 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լիզա Տապաղեան, խորապէս ազդուած, իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութեան եւ բոլոր անոնց որոնք յարգեցին իր ամուսինին

ԱՐՄԵՆԱԿ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

յիշատակը, իրենց ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, ներկայութեամբ, հեռաձայնով, հեռագրով կամ նամակով:

Հարազատներ չունենալով, Տիկին Լիզա Տապաղեան մասնաւոր յուզումով իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ իր բոլոր բարեկամներուն, որոնք հարազատի վերաբերում ցոյց տուին իրեն հանդէպ իր խոր վիշտին մէջ:

Այս տխուր առթիւ Տիկին Լիզա Տապաղեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 100 ֆ. Սուրբ Սամուէլ Մուրատ վարժարանին 50 Կապոյտ Խաչին, 50 Կարմիր Խաչին, 50 «Աշխարհ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 «Յառաջ»ի:

×

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Յովհաննէսեան եւ զաւակը Րաֆֆի, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ճիզմէճեան եւ զաւակը՝ Արթօ, Տէր եւ Տիկին Արամ Յովհաննէսեան եւ ընտանեկան համայն պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով կամ փոխան ծաղիկի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ-մօր, հարսին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Քրիստ Նետէլեան եւ զաւակները, Ալպէր Նետէլեան եւ Վրէժ Նետէլեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նետէլեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք հեռագրով, ծաղկեպսակով կամ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ

ՎԱՐԽԱԹՈՒՆ ՆԵՏԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Տօնածառի հանդէս մը կազմակերպած է պետական թատրոնի մէջ, 30 Յունուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին:

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սան-Թրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Կապ. Խաչի Պանթէօ-Քաշանի մասնաճիւղի խնջոյքը՝ Փետրուար 7ին ժամը 16էն մինչեւ 23 Պանթէօնի Լուի Փասթէօր սրահը:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայ Արենոյշները եւ երէց Սկաուտները կը ներկայացնեն՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

(4 արար)

Շաբաթ, 30 Յունուար ժամը 21ին Պոմոնի սրահին մէջ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Խաթուն Յովակիմեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ասատուր Յովակիմեանի (Մարսէյլ):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Վ. Զրբաշեանի մահուան տխուր առիթով Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Միլտոնեան, Ս. Րէմօ (Իտալիա) 500 ֆր.: Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր-Պօղոսեան (Մարսէյլ) 200 ֆր.: Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գուլումճեան 50 ֆր. Սարգիս Պալապանեանի մահուան առիթով:

×

Մարոքէն Ասատուրեան ընտանիքը կը նուիրէ 100 ֆր. Կապոյտ Խաչին ի նպաստ հիւանդանոցի կարօտեալներուն եւ 100 ֆ. Մշակոյթի Տան վահէ Ասատուրեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը կ'ողբայ Հայր Յովհաննէս Փարթամեանի կսկծալի մահը եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 50 ֆր. Վալանսի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ պայծառութեան, 25 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին, 25 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման: (Կայանին գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

1921

Պէյրութ 1970

Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի

Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի

Գին 10 ֆր

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իր Ֆրանսուհի հին բարեկամուհին կը փնտռէ Մարի Յովսէփեան, զոր ճանչցած է 1950ական թուականներուն եւ միասին կ'աշխատէին Նասիոնալ Քէս անըրժիս-թըրէօզի մէջ: Այդ թուականին կը բնակէր Մէզոն-Ալֆոր: Կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտոխիլլիի արճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները, իրենց սովորական հաւաքատեղին՝

Շաբաթ 23 Յունուար, Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր:

Կիրակի 24 Յունուար, Գէորգ Ջավուշ խումբ:

Շաբաթ 30 Յունուար, Ջաւարեան ենթակոմիտէ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (23 Յունուար) երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը պահանջուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 5ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին նոր ակումբին կից սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Հ.Յ.Դ. Վրացեան խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԽԱՍԱՐԴ

Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին

Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել

Bakerdjian, 35 Rue de Trévise

Massis, Rue Saulnier

Nigoghossian, Arnouville les Gonesse

Café Philippe, Place Carnot, Alfortville

եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ

Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՃԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԵՆ.— օդանաւով երթեւեկի տոմսը: Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ):

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հռիփսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն:

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN

AGENCE DE VOYAGES SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամանակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սահակեան եւ կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի: Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակի ընթերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն:

Յաւարտ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Ծախքերու մասնակցութիւն անձգլուխ 25 ֆրանք: Արձանագրուիլ եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկայացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որպէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ
24
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
24 JANVIER
1971

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12022

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.022

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԻՋԱՆ

—o—

Գ.

Սուէզի Ջրանցքի տնտեսական ընկերութեան անսպասելի ազգայնացումէն հետ՝ Անգլիա եւ Ֆրանսա ծրագրեցին վրէժ լուծել Նասրէն:

1956 Հոկտեմբերին Իտընի պահպանողական եւ Կի Մոլէի ընկերվարական կառավարութիւնները մղեցին Իսրայէլը, որ յարձակի Եգիպտոսի վրայ: Ցանկարծակիի եկած՝ եգիպտական բանակը, որ Խորհ. Միութենէն նոր հրասայլեր, զէնքեր, ռազմանիւթ եւ զինուորական պիտոյք էր ստացած, Սինայի անապատէն նահանջեց մինչեւ Սուէզի Ջրանցքի ափերը:

Անգլիական եւ Ֆրանսական օդանաւերն ու վայրաչուները նոյնպէս մասնակցեցան Եգիպտոսի դէմ յարձակման, մեկնելով Կիպրոսի խարիսխներէն: Արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Փորթ Սայիտի մէջ: Էլ-Քանթարա եւ Իսմայիլիա չէին գրաւուած, երբ Մոսկուա (Խրուշչեւ) եւ Ուաշինկթըն (Այզընհաուր) գրեթէ միաժամանակ զատ զատ վերջնագիր տուին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, պահանջելով անմիջապէս դադրեցնել կռիւները: Իսրայէլացիք պարպեցին իրենց գրաւած եգիպտական հողերը:

Սինայի ձախող պատերազմը շատ սուղ արժեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի: Երկու երկիրներն ալ նիւթական ու բարոյական խիստ մեծ վնասներ կրեցին: Բոլորովին կորսնցուցին հմայքն ու հեղինակութիւնը զորս կը վայելէին փարաւոններու երկրին մէջ դարերէ ի վեր:

Նախագահ Նասր ազգայնացուց ֆրանսական ու անգլիական դրամատուները, ապահովագրական ընկերութիւնները, ճարտարարուեստի և առեւտուրի մեծ ձեռնարկներն ու մշակութային – կրթական զանազան կարեւոր հիմնարկութիւններ: Նոքէն ազգայնացման պիտի ենթարկէր նաեւ եգիպտական քաղաքացիներու համանման հաւաքական կամ անհատական հաստատութիւնները, ըստ համայնավարական մեթոտներու:

Առիթէն օգտուեցաւ Կրէմլին՝ վերջնապէս իր ազդեցութեան ենթարկելու համար Եգիպտոսը:

Իր կարգին Նասր ամրապնդելէ ետք իր դիրքը ամբողջ արաբական աշխարհին մէջ, ծրագրեց դառնալ ախոյեանը Համարաբական Դաշնակցութեան: Ուզեց իր մականին տակ միացնել արաբախօս բոլոր երկիրները Ատլանտեանի ափերէն (Մարոք) մինչեւ Պարսից ծոց (զոր Արաբները ներկայիս կը սիրեն կոչել «Արաբական Ծոց»):

Հիմնեց Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, որուն յարեցաւ միայն Սուրիա 2 Փետր. 1958ին, վերստանալու համար իր անկախութիւնը 1961 Հոկտեմբերին:

Խրուշչեւի օրով սերտացան կապերը Մոսկուայի եւ Գահիրէի միջեւ: Խորհ. Միութիւնը համաձայնեցաւ կառուցանել Ասուանի ամբարտակը եւ 1958ի վերջերը Եգիպտոսի յատկացուց որոշ գումար մը՝ նախապատրաստական ծախքերու համար:

Կառուցման աշխատանքները սկսան 1960ի Յունուարին եւ տեւեցին աւելի քան տասը տարի: Հազարաւոր ռուս ճարտարագէտներ ու մասնագէտներ իրենց ընտանիքներով տեղաւորուեցան Եգիպտոսի մէջ:

Խ. Միութիւնը յանձն առաւ նաեւ սպառազինել եգիպտական բանակը վեցօրեայ պատերազմէն առաջ արդիական օդանաւերով եւ հրասայլերով: Երեք տարիէ ի վեր կը հայթայթէ նաեւ հիւլէական հըրթիռներ եւ այլ նոր զէնքեր:

Այս պարագան առիթ ընծայած է Մոսկուայի՝ զինուորական մասնագէտներ, մարզիչներ եւ խորհրդականներ ղրկելու Եգիպտոս: Պոդգորնի անցեալ շաբաթ Ասուանի մէջ յայտարարեց որ Խ. Միութիւնը կանգնած է Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ միւս արաբ երկիրներու կողքին՝ պաշտպանելու համար զանոնք Հրեաներու եւ արեւմտեան «իմպերիալիստ»ներու դէմ:

Քանի մը տարիէ ի վեր խորհրդային մարտանաւերը, Թուրքերու սարսափահար աչքերուն առջեւ ճեղքելով Վոսփորի ու Տարտանէլի նեղուցները, կը մտնեն Միջերկրական, ուր հաստատած են ապահով խարիսխներ հիւսիսային ափերու առջեւ:

Սպիտակ ծովու խորհրդային նաւատորմը մօտէն կը հսկէ ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմի շարժումներուն վրայ: Ներկայ է ամէն տեղ:

Օրէ օր աստիճան մը աւելի կը զօրանան Մոսկուայի հեղինակութիւնն ու հըմայքը արաբական երկիրներու վրայ, որոնք յանձին Խ. Միութեան կը տեսնեն «անկեղծ բարեկամ» մը, որ կը խոստանայ ի նպաստ իրենց լուծել արաբեւիսրայելեան կնճռոտ վէճը:

Ներկայիս առաւել կամ նուազ չափով համայնավարական դրութեամբ կը կառավարուին արաբական կարգ մը կարեւոր երկիրներ, ինչպէս Եգիպտոս, Սուտան, Ալժերիա, Սուրիա, Իրաք եւ Լիբիա:

Ջուրն ինկած է «Թրումընի վարդապետութիւն»ը, որ կը ձգտէր Թուրքիան դարձնել Թումբ մը՝ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ բոլշեւիզմի ծաւալման դէմ:

Անգարայի կառավարութիւնը 1947էն ի վեր գանձեց աւելի քան երեքուկէս միլիառ տոլար Ուաշինկթընի անսպառ գանձէն, սակայն ո՛չ կրցաւ արգիլել ռուսական մարտանաւերու անցքը իր ջուրերէն, ո՛չ ալ՝ համայնավարական գաղափարներու տարածումը Միջին Արեւելքի մէջ, սկսեալ իր իսկ երկրէն:

Ահա՛ թէ ինչպէս Միջերկրական իջան Ռուսերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ

Ուաշինկթըն մտահոգ է Քամպոճի մէջ ստեղծուած կացութեան համար:

Կռիւները՝ Հիւս. Վիէթնամցիներու եւ Խմեր ուժերու միջեւ միշտ կը շարունակուին՝ փոփոխական յաջողութիւններով երկու կողմերուն համար: Սայկոն, յաճախ հարկադրուած կը զգայ ինքզինք օգնական ուժեր փութացնելու Զօր. Լոն Նոլի, առաջքն առնելու համար սպառնացող վտանգի մը:

Ամիսներէ ի վեր Քամպոճի մայրաքաղաքը Փնոմ Փէն, գրեթէ պաշարման վիճակի մէջ կը գտնուի: Արդարեւ, Հիւս. Վիէթնամցիները յաջողած են փակել մայրաքաղաքին գլխաւոր երթուղիները: Վառելանիւթն ու ելեկտրուժը պակսիլ սկսած են քաղաքին մէջ:

Պաշարման օղակը քանդելու դիտաւորութեամբ էր, որ տասը օր առաջ Հար. Վիէթնամեան ուժեր, 13.000 զինուոր, երկու ճակատով յարձակում գործեցին Հիւս. Վիէթնամցիներու վրայ, որոնք փակած էին մայրաքաղաքին գլխաւոր երթուղին (Թիւ 4): Բուռն կռիւներէ ետք, առջի օր, Սայկոնի ուժերը յաջողեցան տեղահան ընել կարմիր ուժերը իրենց ամրացած կէտերէն: Այժմ երթուղին բաց է պարենաւորելու համար քաղաքը:

Հիւս. Վիէթնամցի արձակազէններ անակնկալ յարձակում մը գործեցին Փնոմ Փէնի օդակայանի վրայ: Յարձակումը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ գիշեր: Նախապէս զօրաւոր հրթիռներ արձակուեցան օդակայանին ուղղութեամբ, որուն յաջորդեց այսպէս կոչուած « անձնասպան » դասակին անակնկալ յարձակումը: Այս վերջինները ուժանակներով օդը հանեցին օդանաւեր, քարիւղի մթերանոցներ եւն.:

Առաջին անգամն է, որ քաղաքը Թիրախ կը դառնայ յարձակումի, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ բնակչութեան եւ իշխանութեան: Արդէն գաղթականութեան հոսանք մը կը նշմարուի՝ գիւղերէ եւ շրջաններէ քաղաք խուժող:

Ամերիկացի զինուորականները օդակայանին վրայ կատարուած յարձակումը կը նկատեն «պատասխան» մը այլ ճակատներու վրայ Հար. Վիէթնամցիներու արձանագրած յաջողութիւններուն: Ուաշինկթըն, բնականաբար, շատ աւելի մըտահոգութեամբ կը մօտենայ հարցին: Արդարեւ, քաղաքական որոշ շրջանակներու համոզումով, Հանոյի նպատակն է հարկադրել Ամերիկացիներուն եւ Հար. Վիէթնամցիներուն միջամտել Քամպոճի պատերազմին մէջ, ինչ որ ի դերեւ պիտի հանէ վիէթնամացման եւ Ուաշինկթընի ծրագիրը:

Նիքսըն խոստացած էր ամերիկեան զինուորական ուժ չղրկել Քամպոճ, թէեւ օդուժը, ինչպէս դիտել տուած էր Պաշտպանութեան նախարարը, պիտի մասնակցի Հնդկաչինի կռիւներուն, այսինքն նաեւ Քամպոճի մէջ: Միւս կողմէ, Հիւս. Վիէթնամցիներու յարձակումը կը զուգադիպի ամերիկեան Քոնկրէսի աշխատանքներու վերսկսման, ինչ որ աւելի եւս պիտի դժուարացնէր միջամտութեան մը ծրագրին գործադրութիւնը:

Այս կէտերը նկատի առնելով է, որ քաղաքական շրջանակները եկած են այն համոզման, թէ Հանոյ կ՚ուզէ «ծուղակ» լարել Նիքսընի:

Հանոյ կը ձգտի օգտագործել, առաւելագոյն չափով, Նիքսընի տկար կողմը: Արդարեւ, զինուորական միջամտութեան պարագային ներքին ընդդիմութիւնը պիտի սաստկանայ, ինչ որ կը զօրացնէ, անուղղակի կը նպաստէ Հանոյի շահերուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ գումարուեցաւ արաբ փոքր վեհաժողով մը, մասնակցութեամբ Եգիպտոսի, Սուտանի, Լիբիոյ եւ Սուրիոյ ղեկավարներուն: Միացեալ զեկոյցին մէջ չորս երկիրներու առաջնորդները զօրակոչի կ՚ենթարկեն «արաբ ազգին աղբիւրները՝ պայքարելու համար Իսրայէլի դէմ»: Արաֆաթ Գահիրէ կը գտնուէր վեհաժողովի ընթացքին:

ՀԱՅԻԹԻԻ նախագահը՝ Ֆրանսուա Տիւվալիէ իր զաւակը իբրեւ իրեն յաջորդ նշանակեց: Տիւվալիէ, որ 1957էն ի վեր մենատէրն է դարձած Հայիթիի, 64 տարեկան է:

ԱՆԳԼԻՈՅ Թղթատարի գործադուլը կը շարունակուի: Բանթողներու հինգ առ հարիւրը գործի սկսած է:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը յուսախաբ է Գահիրէի պատասխանէն: Տիկին Կոլտա Մէյր միեւնոյն ատեն մերժեց Զօրս Մեծերու պահակախումբի մը ներկայութիւնը արաբեւիսրայելեան սահմանին վրայ:

ԹՂԹԱՏԱՐԸ ընդհանուր գործադուլի որոշում տուաւ Փետրուար 4ի եւ 5ի համար: Արդէն իսկ կարգ մը շարժումներ կան որոշ սպասարկութեանց մէջ:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ գրաւուած է ֆրանսական Համայնավար պաշտօնաթերթը՝ Իւմանիթէ, որ քննադատական տողեր հրատարակած էր չեխ Կեդր. Կոմիտէի վաւերացուցած մէկ փաստաթուղթին մասին:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ներքին կացութեան մասին միշտ հակասական լուրեր կը շրջին: Պաշտօնական աղբիւրները կը հեշտեն, թէ կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ Կըտանսքի եւ այլ Պալթեան քաղաքներու մէջ: Համաձայն լեհ իշխանութեան՝ վերջ դրած են գործադուլները: Այսուհանդերձ շուէտական մամուլը, որ միշտ լաւատեղեակ եղած է Լեհաստանի ներքին անցուդարձերուն, արձագանգ կը հանդիսանայ գործադուլներու, որոնք կը շարունակուին նաւաշինարաններու եւ գործարաններու մէջ:

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը ճառի մը ընթացքին խուսափեցաւ անդրադառնալէ ճափոնեւչին յարաբերութիւններուն, բարելաւումի կարելիութիւնը ապագայի խնդիր նկատեց: Այսուհանդերձ, երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութիւնները մըցանիշ հաստատած են 1970ին:

Իրիկունը

—o—

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Եւ հըպէի ճակտին ամէն անցորդի·
Զճնաղագեղ ու նուաղուն յամուրդի
Սա իրիկունն ըլլայի ես:

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Լի երգովը թռչուններուն, մարդերուն,
Ու տարրերուն աղաղակովը՝ տրոփուն՝
Սա իրիկունն ըլլայի ես:

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Թոյլ, նազենի, շըղարշային, վարդաքոյր
Ու ծըփայի գերթ ոսկեսար վարագոյր
Վըրան ամէն հոգիի:

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Լի զանգակին ղօղանջներովն երկնաձեմ
Խնկապատար, օծուն, ջահուած ժամի պէս
Սա իրիկունն ըլլայի ես:

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Իմ անդորրիս մէջ ոգեւար աղջըկան
Մարող նրագին բոցեր տալու իմ ցոլքէս
Սա իրիկունն ըլլայի ես:

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Լի զոռ ծափովն ովկիանի ջուրերուն
Սեւքին ծաղիկ մեղեդիքովն ակաղձուն,
Սա իրիկունն ըլլայի ես:

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Որ կը մարի սատափ բարձին վրայ ցայգուն
Թօթափող վարսքը գունագեղ ու ծըփուն
Սա իրիկունն ըլլայի ես:

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Համայնական, չքնաղ, քաղցրիկ, լուսագէս·
Եւ ամէնուն տայի խուրքէս, ոսկիէս:
Սա իրիկունն ըլլայի ես:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ

Ո՞Վ ԱՅՐԵՑ ՀՌՈՄԸ

19 ՅՈՒԼԻՍ 64ԻՆ

Քրիստոսի առաջին դարուն, Հռոմ աշխարհի մեծագոյն քաղաքն էր՝ 1·500·000 բնակիչներով: Տարածութիւնը, սակայն, այսօրուան իր ծաւալին հազիւ կէսն էր: Կեդրոնը կը գտնուէր կայսերական եւ ազնուական թաղը՝ իր պալատներով, տաճարներով եւ հրապարակներով: Շուրջը կը տարածուէին աւելի աղքատիկ թաղեր, նեղ ու գալարգալար փողոցներով, խարխուլ շէնքերով ու տախտակէ խըրճիթներով: Բնակչութիւնը կը բաղկանար ընիկ Հռովմայեցիներէ եւ մանաւանդ կայսրութեան զանազան շրջաններէն ներս խուժած զանազան ազգութիւններէ, արեւելքցիներէ եւ Հրեաներէ:

Շատ տաք կ'ընէր Յուլիսի այդ օրերուն, երբ յանկարծ 19ի առաւօտուն, աՀաւոր Հրդեհ մը սկսաւ ուտեստեղէնի շուկային մէջ, ձէթ ծախող խանութներէն մէկուն մէջ: «Կրակը, կը գրէ պատմաբան Տակիտոս, սկսաւ այնքան անակընկալ եւ բուռն թափով մը, որ կարելի չեղաւ անմիջապէս անոր առաջքը առնել ··· Կիներու աղաղակները, ծերերուն եւ երախաներուն ահն ու սարսափը այնպիսի՛ շփոթ մը ստեղծեցին, որ կարելի չեղաւ որեւէ ձեւով օգնել անոնց»:

Երկրորդ օրը մասամբ կարելի եղաւ զսպել աղէտը: Բայց երրորդ օրուան լուսաբացին, կրակը կրկին յայտնուեցաւ, այս անգամ զանազան կէտերէ: Եօթներորդ օրը միայն կարելի եղաւ զայն վերջնապէս յաղթահարել:

Հրդեհը ծագած ատեն, Ներոն կայսրը կը գտնուէր Անթիումի իր ծովեզերեայ ապարանքին մէջ: Երբ լուրը հասաւ իրեն, անմիջապէս ձի հեծաւ ու փութաց քաղաք, չորս ժամէն կտրելով յիսուն քիլոմեթր ճամբայ մը: Անմիջապէս ձեռք առաւ անհրաժեշտ միջոցներ՝ փրկելու համար քաղաքը: Նախ պարպել տուաւ պալատին մէջ գտնուող գեղարուեստական առարկաները, Յունաստանէն բերուած ձեռագիրները, յետոյ լայն բանալ տուաւ իր սեփական պարտէզներուն դուռները, որպէսզի աղէտեալները ապաստան գտնեն Հոն: Երբ կարելի եղաւ վերջնապէս զսպել Հրդեհը, քաղաքին մեծ մասը արդէն վերածուած էր մոխրակոյտի: Վնասները աՀաւոր էին: Ոչ միայն թաղեր ու շէնքեր Հրոյ ճարակ եղած էին, այլեւ Մեծ Կրկէսը, մարմարաշէն պալատներ, տաճարներ, արձաններ եւ ձեռագիրներ դադրած էին գոյութիւն ունենալէ:

Մէկ խօսքով, Հռովմէյացիները կը գտնուէին ազգային աղէտի մը առջեւ, որուն բուն պատճառը անգիտանալով, սկսան փնտռել պատասխանատուներ, աւելի ճիշդը՝ յանցաւորներ: Նախ շշուկներ սկսան տարածուիլ, յետոյ ամբաստանութիւնները կեդրոնացան քրիստոնեաներու վրայ:

Որո՞նք էին այդ շշուկներն ու ամբաստանութիւնները տարածողները: Բոլոր պատմագէտները այդ քսու յանցանքը կը բեռցնեն Հրեաներու վրայ: Ինչո՞ւ: Հրեաները հոծ գաղութ մը կը կազմէին Հռոմի մէջ՝ երկար տարիներէ ի վեր: Վաշխառութեամբ հարստացած՝ անոնք դրամ փոխ կուտային մեծ պաշտօնեաներուն եւ նոյնիսկ Ներոնին եւ կայսրուհիին: Ունէին նաեւ զօրաւոր թշնամիներ: Ատեն-ատեն կ'ենթարկուէին հալածանքներու: Երբ հրդեհը ծագեցաւ, ուզեցին առաջքը առնել իրենց դէմ ըլլալիք որեւէ ամբաստանութեան, եւ անմիջապէս գըտան անվնաս ու տկար տարրը՝ քրիստոնեաները, եւ զանոնք գործածեցին իրբեւ քաւութեան նոխազ: Այս նենգութեամբ, Հրեաները ուզեցին նոյն ատեն ցոյց տալ կայսերական իշխանութիւններուն, թէ իրենք ալ հակառակ են այդ վտանգաւոր աղանդին քարոզած գաղափարներուն եւ գործունէութեան: Եւ որովհետեւ զօրաւոր կողմնակիցներ ունէին կայսերական շրջանակներուն մէջ եւ յաջողած էին քանի մը հանրածանօթ ամբոխավարներ վարձել, ուստի կրցան յաջողցնել իրենց ծրագիրը:

Եւ հռովմէական պետութեան անգութ թաթը իջաւ խեղճ քրիստոնեաներուն վըրայ: Հալածանքը եղաւ դարհուրելի եւ կարճատեւ, որովհետեւ զոհերուն թիւը սահմանափակ էր: Լաւատեղեակ մասնագէտներ կը հաստատեն, որ այդ թուականին, Հռոմի մէջ ապրող քրիստոնեաներուն թիւը 3·000ը չէր անցներ: Զանց ընելով ծերերը, երախաները, հիւանդները եւ անկարները՝ կը մնային մօտ հինգ հարիւր չափահաս այրեր եւ կիները: Եւ այդ եղաւ առաջին զանգուածային մարտիրոսներուն թիւը: Ճիշդ է, որ յետագային եղան ուրիշ հալածանքներ, որոնց ընթացքին նահատակուեցան հազարաւոր քրիստոնեաներ, բայց այն ատեն անոնց ընդհանուր թիւը երեք հազար չէր, այլ՝ երեք հարիւր հազար, թերեւս երեք միլիոն երեք հարիւր հազար:

Ներոնի անունը սեւ շրջանակով կը գրուի պատմութեան գիրքերուն մէջ, որովհետեւ ա՛ն բացաւ այդ արիւնալի հալածանքներուն շարքը, անո՛ր համար մանաւանդ, որ զոհերու շարքին կար մեծ Առաքեալը՝ Սուրբ Պետրոս, որ խաչուեցաւ գլխիվայր, իր անունը կրող հոյակապ տաճարին հրապարակին կեդրոնը:

Հռովմայեցիները երկու ձեւով կը սպաննէին իրենց դատապարտեալները. կը գլխատէին անոնք, որ Հռոմի քաղաքացի էին, եւ կը խաչէին օտարականները: Բայց կը թուի, թէ այս պարագային անոնք եղան աւելի վայրագ: Ըստ աւանդութեան, զոհերը խաչուեցան կայսեր պարտէզներուն մէջ, օծուեցան հեղուկ վառելանիւթով եւ իբրեւ ջահ լուսաւորեցին ծառերն ու մարգագետինները: Պատմագէտներէն ոմանք կը հերքեն այս հաստատումը, աւելցնելով, որ երբ մարդկային մարմինը կ'այրի՝ չի լուսաւորեր, այլ կ'ածխանայ:

×

Այսօր վստահօրէն գիտենք, թէ քրիստոնեաները չէին կրնար ըլլալ այդ անպատասխանատու հրձիգները, տրուած ըլլալով, որ սահմանափակ էր իրենց թիւը, չէին կրնար մանաւանդ՝ իրենց հաւատքին եւ ուսումներուն բերմամբ: Տակաւին կ'ապրէին շատեր այն վկաներէն, որ Մեծ Վարդապետին բերնէն լսած էին այդ անզերազանցելի պատգամը, որ հիմը կը կազմէր իրենց կրօնքին. «Սիրեցէք ձեր թշնամիները, աղօթեցէք անոնց համար, որ ձեզ կը հալածեն···»:

Դարեր շարունակ կասկածները կեդրոնացած են Ներոնի վրայ :Երկու հռովմայեցի պատմաբաններ՝ Պլինիոս եւ Սուետոն կը պնդէին, թէ «հրդեհի միջոցին, Ներոնի սպասաւորները կը վազէին թաղէ թաղ, բռնկած ջահը ձեռքերնին»: Տակիտոսի տողերը աւելի խուսափողական են:

Բայց Ներոն ի՞նչ պատճառներ ունէր այրելու իր մայրաքաղաքը:

Շատեր կ'ըսեն, թէ Ներոն կէս խենթ մըն էր եւ թատրոնի սիրահար: Այդ ձեւով ուզած է իր ժողովուրդին համար սարքել աննախընթաց ներկայացում մը: Երբ բոցերը կը լափէին գիշերուան փէշերը, կայսրը, կանգնած իր բարձրադիր պալատի պատշգամին՝ փանդիռին լարերը թրթռացնելով, կ'երգէր «Իլիական»ի այն հատուածը, ուր կը խօսուի Տրովադայի հրկիզումին մասին:

Ուրիշներ կը կարծեն, թէ Ներոն կ'ուզէր Հռոմը հիմնայատակ ընել՝ աւելի գեղեցիկ քաղաք մը կառուցանելու համար: Բայց գիտենք, որ ամենակարող կայսրը պէտք չունէր կրակին դիմելու՝ իր ծրագիրները բաջողցնելու համար եւ մանաւանդ հրկիզելու քաղաքին ամէնէն գեղեցիկ շէնքերը:

Լաւագոյն բացատրութիւնը տուած են երկու մասնագէտ պատմագէտներ: Լէոն Համօ կ'ըսէ թէ «Հրդեհը Հռոմի բռնիք հիւանդութիւնն էր»: Ասոր պատճառները բազմաթիւ են. տաք ու չոր կլիման, բնակարաններուն փայտաշէն ըլլալը, ժողովուրդին անզգուշութիւնը եւ մեծ հրդեհներու դէմ պայքարելու միջոցներուն պակասը:

Ըստ Դանիէլ Ռոփսի, «19 Յուլիս 64ի հրդեհը արկածով մը սկսած է»: Բայց երրորդ օրը, կասկածելի տարրեր, աւազակներ, սփարթաքիսթներ եւ օրէնքէ դուրս զանազան մարդիկ, օգտուելով տիրող տակնուվրայութենէն, անխուսափելի նպատակներով, կրկին կրակի տըւած են քաղաքին զանազան թաղամասերը:

Յետոյ, Հրեաներու դրդումով, աղէտ եւ դրդուած ժողովուրդը ամբաստանած է անմեղ քրիստոնեաները: Եւ այդ թուականէն ի վեր, 250 տարիներ շարունակ, զանազան պատրուակներով անդադար հոսած է քրիստոնեաներու անմեղ արիւնը:

Ո՛վ գիտէ, սակայն, ո՞ր աննշան խըրճիթին մէջ անզգոյշ տանտիկին մը, երբ կը պատրաստէր իր աղքատիկ ընթրիքը, բռնկեցուց ձէթի կարասը եւ պատճառ դարձաւ 19 Յուլիս 64ի այս ահռելի աղէտին:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Դանիէլ Վարուժան հիացական տողերով ընդունեցաւ Ջօպանեանի «Քերթուածներ»ը: Իր նամակին մէջ ան գրեց. «Ձեր քերթուածներն ընդունեցայ շնորհակալութեամբ եւ ուրախութեամբ: Ան ձեր հոգւոյն խկութիւնն է, գանձն է, զոր խանդաղատանքով քովս պիտի պահեմ: Հոն անթիւ գոհարներ կան մաքուր ու վսեմ ծովու մը յատակէն դուրս բերուած, որոնց մասին իմ գնահատումս բարձր է: Մեր ժողովուրդը պէտք է ձեր վրայ երկար մտածէ ու երկար խօսի···»:

Ցրանսերէնով հրատարակած «Կեանք եւ երազ» հաւաքածոյին յատկապէս արձակ բանաստեղծութիւնները գնահատուեցան եւրոպացի եւ ռուս մտաւորականներու կողմէ: Յառաջաբանին մէջ Էմիլ Վերհարն կը գրէր.«Ձեր մէջ կ'ապրի ձեր երկրին հոգին··· Ծանօթ են ձեզի սիրոյ կարդ մը երգերու արտայայտութիւն գըտած տագնապն ու յուսաբեկութիւնը, բայց դուք գիտէք նաեւ անոնց քնքուշութիւնը: Իւրացուցած էք ամէն ինչ, որ կապ ունի ձեր ժողովուրդին հետ, այնպէս որ ձեր ձայնին մէջ մենք կը լսենք, թէ ինչպէս կը խօսի, կը սիրէ, կը տառապի, մահուան դուռը կը հասնի, բայց երբեք չի մեռնիր ամբողջ ժողովուրդ մը»: Այդ ժողովրդականութիւնն ալ Վերհարնի համար կը կազմէ Ջօպանեանի բանաստեղծութեան ցայտուն գիծը: «Ձեր սիրտը, սիրելի բանաստեղծ, կը տրոփէ ո՛չ թէ ձեր հայրենիքին սիրտին քովը, այլ ճիշդ այդ սիրտին մէջ»:

Եուրի Վեսելովսկի, հիմնականին մէջ համաձայնելով Վերհարնի կարծիքին, գիտել կուտայ, թէ օտար բանաստեղծը չափազանցութիւններու կը դիմէ իր գնահատական խօսքերուն մէջ: Միեւնոյն ժամանակ ան կը վերլուծէ քերթուածները, որոնք առանձնապէս հաճոյ երեւցած էին թէ՛ իրեն եւ թէ Վերհարնի:

Խօսելով «Երգեր» քերթուածին չորրորդ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ոսկերիչ Յակոբ աղան էր, ուրկէ Ղուկաս էֆ. կ'ուզէր տեղեկութիւններ առնել Կոկիկեաններու անցեալին մասին:

— Հա, Յակոբ աղան դո՞ւք էք, հրամմեցէք, ապրանքները բերի՞ք:

— Այո, էֆէնտիս, ըսաւ մարդը բալթոյին գրպանէն գոհարեղէնի մէկ քանի տուփեր հանելով:

Ղուկաս էֆ. հիւրին սուրճ մը ապսպրեց, սիկարէթ մը հրամցուց եւ սկսաւ գոհարեղէնները քննել, գիները հարցնել, դիտողութիւններ ընել: Յետոյ շուկայի եւ մասնաւորաբար ոսկերիչներու առեւտուրին վրայ խօսք բացաւ եւ այդ միջոցին անտարբեր ձեւով մը հարցուց.

— Ճանըմ, Փարիզէն այս օրերս հարուստ անծանօթ մը եկեր է, լրագիրը գրեր էր, Լեւոն Կոկիկեա՞ն է, ի՞նչ է··· ո՞վ է այդ մարդը, որ լրագիրները անցուցեր են, դուն կը ճանչնա՞ս···

— Հասկցայ, ըսաւ Յակոբ աղա, ես ալ լսեցի, Լեւոն Կոկիկեան···

— Հա, Լեւոն Կոկիկեան:

— Հապա, լաւ կը ճանչնամ, այսինքն տղան չէ, բայց հայրը, ի՞նչ պատուական մարդ էր, ապրօր պէս էինք մէկտեղ:

— Հարո՞ւստ էր···

— Չէ, ճանըմ, պարզ միճանի մըն էր, օրը կը վաստըկէր, օրը կ'ուտէր, բայց աղէկ դրամ կը շահէր, բնութեամբ ալ շատ ազնիւ էր, ամէնքը զինքը կը սիրէին··· շատ յլ մարդ մըն էր, վաստըկած դրամը կ'ուտէր, բայց աղէկ կ'ապրէր, տունն ալ աղէկ-աղէկ կը նայէր··· Աստուած ողորմի հոգուն:

Յակոբ աղա ալ անցեալին վերյիշումներէն տարուած, հին բարի օրերուն պատմութիւնները սկսաւ ընել, ամէն ծերերու պէս ներկան դէշ գտնելով եւ երիտասարդութեան օրերը փառաբանելով:

— Ան ատենուան մարդիկը իրաւցնէ մարդ էին, Ղուկաս էֆ. հէմ իրենք կը շահէին՝ հէմ ուրիշներուն շահեցնել կուտային··· Հիմա չմնացին անանկ մարդիկ, հիմակուանները միայն իրենց տաշել կ'ուզեն, իրար խաբելու, իրար կործանելու կը նային···

Այս խօսքերը սակայն չէին շահագրգըռեր Ղուկաս էֆէնտին, ուստի բուն նիւթին դառնալու համար ըսաւ.

— Ըսել է Լեւոն Կոկիկեանը չես ճանչնար···

— Չէ, հայրը, Նիկողոս աղան, Աստուած ողորմի հոգուն. մեռած ատենը պզտիկ տղայ էր··· խեղճ մարդը մեռնելիք մարդ չէր, ամա ինչ ըսեմ ես այն փութալին, որ մարդուն էճէլը մտաւ···

— Փութալը ո՞վ է, հարցուց Ղուկաս էֆէնտի, մտատանջ կերպով շահագրգըռուած:

— Իշտէ կնիկ ըլլալիքը, Անթառամ հանըմ է, ի՞նչ է··· բարով խերով դէմը ելած չըլլար տէ՝ մարդուն մահուանը պատճառ չըլլար···

Ղուկաս էֆ. աննշմարելի սարսուռ մը ունեցաւ: Զզջաց այդ մարդը կանչած՝ հարցուփորձած ըլլալուն, բայց հիմա այլեւս շատ ուշ էր, հարկ էր ակամայ լսել ամէնը:

— Ատ կնիկը, Աստուած թշնամիիս դէմը չհանէ, իսկական բոզ մըն է, գոչեց Յակոբ աղա, անցեալի վերյիշումներէն հետզհետէ բորբոքած:

— Յակոբ աղա, ի՞նչ կ'ըսես, ատանկ թեթեւօրէն ծանր ամբաստանութիւններ ընելու չէ··· մանաւանդ կիներու մասին, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի:

— Ամբաստանութի՞ւն մի, ամէն մարդուն գիտցած բանն է··· խեղճ լուսահոգի Նիկողոս աղան ինքը լալով պատմած է ինծի՝ վրայ հասնիլը տէ՝ կնիկը սիրականին հետ անկողինին մէջ բռնելը··· խեղճը ատ բանին վրայ չէ՞ր քի ցաւէն հիւանդ ինկաւ մեռաւ··· անոր վրայ տարին չանցաւ, Անթառամն ալ զաւակը առաւ Փարիզ սիրականին քովը գնաց, շուկան հին ոսկերիչները ամէնքն ալ գիտեն այս բաները··· արդէն ատ Լեւոնն ալ Նիկողոս աղային զաւակը չէ, ուրիշէն ունեցած է, նոյնիսկ հայրը ողջ է, տակաւին կ'ապրի, ատ խաղքութիւնն ալ դատ ··· երկայն բարակ է ատոր պատմութիւնը··· ինչ որ է, գոցենք այս խօսքերը, մենք մեր գործին նայինք··· հիմա հարստացեր՝ մեծ մարդ եղեր է, Աստուած տայ, դրամը ամէն բան կը գոցէ, կը պարտկէ···

Ղուկաս էֆէնտի, շփոթած, շմորած, այս լխտի հարուածները ընդունեցեր էր, բայց եւ այնպէս ուզեց խօսքը առաջ տանիլ:

— Այս Անթառամը ո՞րո՞ւն աղջիկն է, հարցուց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

երգին մասին, Վեսիրովսկի կը գրէ.«Բնութեան նոյն ընչաւորումը, որ այնքան յատկանշական է ժողովրդական ստեղծագործութեան եւ վիպական բանաստեղծութեան համար, մենք կը գտնենք նաեւ անոր չորրորդ երգին մէջ, ուր ծաղիկները կը գգան, կը մտածեն, արցունք կը թափեն, կը դիմեն բանաստեղծին՝ աղաչելով խնայել իրենց, չգլխատել, չկտրել իրենց հարազատ ցօղունէն, յիշել, որ դեռ այնքան երիտասարդ են եւ դեռ կ'ուզեն ապրիլ ու սիրել»:

Հաւաքածոյին մասին անդրադարձաւ խտալական «Մարծոքքօ» թերթը: Քննադատ Ալտօ Սորանի կը գնահատէ բանաստեղծը, որ արեւմտեան աշխարհի ցոյց կուտայ, «թէ Հայաստան ոդրէ գատ ուրիշ բան երգելու համար ալ ձայն ունի»: Քննադատը դիտել կուտայ, թէ դժուար է տարբերել, թէ որն է Զօպանեանի ինքնարուխ ստեղծագործութիւնը և որը՝ ժողովրդին երգերուն եւ երեւակայութեան արտայայտութեան արգասիքը:

«Ինչպէս որ իր ժողովուրդը կը յամառի ապրիլ, այնպէս ալ ան կը սիրէ կեանքը: Անոր նոր հատորը կը վերջանայ «կեանքի տօնը» քերթուածով, որու մէջ երգիչը կը յայտարարէ, թէ տարեվերջը (կաղանդը) մահուան տօնախմբութիւն չէ, ու պէտք չէ ուրեմն, որ ըլլայ մահաչուք հանդիսաւորութիւն, այլ ընդհակառակն, կեանքի հաստատում մը պէտք է ըլլայ, կեանքին ուղղուած կոչ մը: Կեանքը անմահ է, կը վերանորոգուի, կեանքը ազնիւ է եւ զուարթ, եւ կեանքը անսահման է, որքան ալ օրերը լեցուն ըլլան ցաւով, եւ նպատակը, որուն ուղղուած է ժամանակը, լեցուն ըլլայ խորհուրդով եւ ծածկուած՝ խաւարով: Եթէ Հայաստան ապագայի նկատմամբ հաւատք չունեցող բանաստեղծներ ունենար, մեռած կ'ըլլար: Զօպանեան կ'ուզէ հաւատաւոր բանաստեղծ ըլլալ»:

Արշակ Զօպանեանի բանաստեղծութիւնը անիրաւ կերպով յաճախ զետեղուած է ֆրանսական դարավերջի զանազան ուղղութիւններու գաղափարական եւ ձեւական շրջանակներուն մէջ, շրջանակներ, որոնց վերջնական էութիւնը «արուեստն արուեստի համար» բանաձեւումն էր եղած: Ճիշդ է, որ Զօպանեան կրած է ֆրանսական բանաստեղծութեան ազդեցութիւնը, բայց ան իր ամբողջ էութեամբ ընդվզած է «արուեստն արուեստի համար» դպրոցին դէմ: «Այո, զուտ արուեստագէտ», «զուտ բանաստեղծ» բացատրութիւններն ալ պէտք ունին յստակ սահմանումներու», գրած է ան առիթով մը: «Զուտ արուեստագէտ» կամ «զուտ բանաստեղծ» մը ըլլալ չի նշանակեր որեւէ աշխարհահայեացք չունենալ, միմիայն չնորհալի պատկերներ ու ներդաշնակ բառեր քով քովի շարելով շատանալ. կան այդպէս ընողներ, բայց անոնց գործը չինծու ծաղիկ մըն է եւ չի կրնար համարուիլ ճշմարիտ արուեստ, որուն առաջին պայմանն է կենդանութիւն... Արուեստագէտը ունի, ուրեմն, իր ուրոյն խառնուածքը, աշխարհայեացքը, ձըգտումները, բայց առանց կ'երգէ կամ կը նկարէ փոխանակ քարոզելու»:

Ամբողջ կեանքը նուիրելով իր ազգին ազատագրութեան և լաւագոյն ապագայի գործին, զարգացնելով հայ մշակոյթին այլազան ճիւղերն ու զանոնք ներկայացնելով Եւրոպայի, Զօպանեան չատ քիչ ժամանակ կը յատկացնէր ինքնուրոյն ստեղծագործութիւններուն, մանաւանդ բանաստեղծութեան: Այնուամենայնիւ, բաւական կշիռ ունի անոր բանաստեղծութիւնը, որ անոր ժառանգութեան միւս բնագաւառներուն հետ մեր մշակոյթին կարեւոր արժէքներէն է: Զօպանեան կը գիտակցէր մեր ժողովուրդի մատուցած իր մեծ ծառայութիւններուն չափը եւ, կարծես հաշիւ տալու ձեւով, կը դիմէր իր վաղամեռիկ մօրը.

«Եւ ամէն հեղ, որ իմ կեանքիս մէջ կրցած
Եմ կատարել գործ մը յօգուտ
մարդկութեան
Կամ միս-արիւն տալ երազի մը սիրուն,
Քեզ եմ խորհած ու խորէն իմ հոգիին
Քեզ եմ ազած եւ մրմնջած եմ.
«Ով դուն,
Որ կը հսկես վրաս սիրով կաթոգին,
Տե՛ս, արժանի՞ եմ քեզի, գո՞հ ես
ինձմէ...»:

Կ. ԴԱԼԼԱՔԵԱՆ

«Գարուն»

ԴՐԱՄԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Հին եւ միջնադարեան հայկական դըրամները, իրենց գիր ու պատկերով կարեւոր վկայութիւններ են, աղբիւրագիտական տեսակէտով, Հայաստանի եւ անոր հետ յարաբերութիւն ունեցած երկիրներու պատմութեան համար:

1962ին, Նիւ Եորքի մէջ, անգլերէնով հրատարակուեցաւ կարեւոր աշխատութիւն մը Կիլիկիոյ հայկական դրամներու մասին: Հեղինակը՝ Զարեհ Պռուկեան, ներկայացուցած էր աւելի քան տասը հազար արծաթեայ, պղնձեայ եւ հազուագիւտ ոսկեայ հայատառ դրամներ: Տարի մը ետք աշխատութիւնը թարգմանուեցաւ եւ հրատարակուեցաւ նաեւ հայերէն, Վիեննայի Մխիթարեան միաբանութեան կողմէ: Մինչեւ 1962 կիլիկեան հայատառ դրամներու հրապարակուած նմոյշները չատ քիչ էին եւ Զ. Պռուկեանի գործը եկաւ լրացնելու այն մեծ բացը, որ կը զգացուէր հայկական դրամներու ուսումնասիրութեան մարզին մէջ:

Դրամագիտութեան տուեալներու հիման վրայ ան երեւան հանեց ԺԳ.-ԺԴ. դարերու Կիլիկեան Հայաստանի դերը Միջերկրականի մէջ, վաճառականութեան գիծով:

1968ին, Ամերիկեան Դրամագիտութեան ընկերութիւնը, Նիւ Եորքի մէջ, հրատարակեց անոր նոր աշխատութիւնը, դարձեալ անգլերէն, նուիրուած Հայաստանի հին դրամներուն: Հաւաքելով հելլենական շրջանի հայկական դրամներ, հեղինակը քննութեան առաւ Արտաշէսեան թագաւորութեան օրով հրապարակ հանուած դրամներուն ժամանակագրութիւնը եւ անոնց տուաւ նոր, աւելի ամբողջական դասակարգումը: 1969ին Վիէննայի մէջ, Մխիթարեան միաբանութիւնը, որ միշտ ուշադիր եղած է հայկական հին դրամներու հաւաքման եւ ուսումնասիրութեան գործին, առանձին հատորով (ազգային Մատենադարանի 210րդ հատորը) հրատարակեց Զ. Պռուկեանի այդ նոր գործը՝ «Արտաշէսեան Հարստութեան դրամները» խորագրով: Այս աշխատութեան շնորհիւ այժմ կարելի է ընդհանուր պատկերացում մը ունենալ արտաշէսեաններու պետութեան դրամներու մասին՝ նոր դրամագիտներու եւ հինէն յայտնի օրինակներու քննութեամբ: Շուրջ երկու հարիւր տարուան ժամանաշրջան մը ընդգրկող այդ վկայութիւններով հեղինակը տնտեսական եւ քաղաքական բնոյթի ուշագրաւ հաստատումներ կատարեց Արտաշատի, Տիգրանակերտի, ինչպէս նաեւ հայ-պարթեւական եւ հայ-հռոմէական յարաբերութիւններու վերաբերեալ:

Զ. Պռուկեանի գրչին կը պատկանին նաեւ բազմաթիւ դրամագիտական յօդուածներ, որոնք լոյս տեսած են անգլերէն եւ հայերէն: Հեղինակը ընդհանրապէս քննութեան կ'առնէ բացատրութեան կարօտ խնդիրներ եւ կ'աշխատի զանոնք լուծել: Ասոնցմէ են հայկական ոսկեայ դրամներու, երկլեզուեան արձանագրութեամբ դրամներու, դրամահատութեան թեքնիքի, նոր դրամագիտներու հարցերը:

Դրամագիտութեան մէջ Զ. Պռուկեան առաջինն էր, որ ստեղծեց նոր գործիք մը, որով դիւրութեամբ մետաղեայ բարակ թերթօնի մը վրայ կը դրոշմուէին դրամներու պատճէնները: Ասով ներկայիս կատարելապէս դիւրին է դարձած հին դրամներէն ճշգրիտ պատճէններ ունենալ, որով գործածութեան դրուած է ներկայիս բոլոր մեծ թանգարաններու մէջ: Այդ գործիքէն օրինակ մը հեղինակը նուիրած է Հայաստանի պատմութեան թանգարանին:

Հայաստանի կիլիկեան դրամներու հաւաքածոն, շնորհիւ Պռուկեանի նուէրին, այժմ երկրորդ տեղը կը գրաւէ աշխարհի մէջ: Նոյնպիսի նուէրներու շնորհիւ թանգարանը հարստացած է նաեւ հռոմէական, պարթեւական եւ այլ դրամներով:

Պարթեւական դրամներու օրինակները, իրենց պատկերանկարներու մանրամասնութեամբ, հին Իրանի եւ Հայաստանի քաղաքական պատմութեան, պաշտամունքի, արուեստի, ժամանակագրութեան եւ արուեստի վերաբերեալ հարուստ վկայութիւններ կը պարունակեն, որոնցմէ տակաւին զուրկ են գրաւոր աղբիւրները:

Խ. ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖՐԵԶՆՕՅԻ մէջ, Դեկտեմբեր 20ին մեռած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հաւատաւոր ընկերներէն Լեւոն Մելիտոսեան, որ երկար տարիներ ծառայած էր իր կուսակցութեան եւ ժողովուրդին: Երկար տարիներ պաշտօնավարած էր նաեւ մեր պաշտօնակից «Ասպարէզ»ի հաստատութեան մէջ: Համաշխարհային Բ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ, ուր տարիներ շարունակ վարած է քարտուղարի պաշտօն Մարսէյլի առաջնորդարանին մէջ: Ֆրանսայի ազատագրումէն ետք մեկնած էր Մ. Նահանգներ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Յունուար 8ին, մեռած է «Սեւանակ» շաբաթաթերթի հիմնադիրն ու սեփականատէրը՝ Երուանդ Մըսըրլեան: Հիմնած էր նոյնպէս «Ոսկետառ» տպարանը: Հրատարակած է «Գանձարան հայ երգի» շահեկան շարք մը:

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԸՍԻ մէջ, Դեկտեմբեր 12ին տօնակատարուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակը: Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան կողմէ խօսք առած է ընկ. Ճ. Շաքարեան, իսկ Հ.Օ.Մ.ի կողմէ՝ ընկերուհի Մ. Սասունի: Օրուան բանախօսներն են եղած ընկերներ Յ. Մարկոսեան եւ Յ. Մանճիկեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ Ազգային Առաջնորդարանը գրքոյկի ձեւով վերհրատարակած է Գարեգին Եպս. Սարգիսեանի «Հայ եկեղեցին ժամանակակից պատմութեան մէջ» խորագրով անգլերէն գործը, որ նախապէս հրատարակուած էր Քէմպրիճի համալսարանին կողմէ, «Կրօնքները Միջին Արեւելքի մէջ» հատորին համար (1969): 40 էջնոց այս ուսումնասիրութիւնը կ'ընդգրկէ հայ եկեղեցւոյ վերջին երկու հարիւր տարիներու պատմութիւնը:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ Պոլսահայ Միութեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20-26ին, աւելի քան 50 կտաւներ ցուցադրած է նկարիչ Պետիկ Ասլանեան: Երիտասարդ արուեստագէտը ծնած է Աղեքսանդրիա, 1937ին: Իր արուեստը զարգացուցած է տեղւոյն Գեղարուեստից վարժարանին մէջ: 1965ին հաստատուած է Մոնթրէալ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻՆ Գահիրէ մեկնած է «ըՍփիւռքի Հայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէ»ի նախագահը՝ Վարդգէս Համազասպեան, ընկերակցութեամբ երգչուհի Լուսինէ Զաքարեանի եւ դաշնակահարուհի Մարիանա Յարութիւնեանի: Գահիրէի օդակայանին մէջ այցելուները դիմաւորուած են Ազգ. իշխանութեանց անդամներուն եւ զանազան միութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ: Երգչուհին Յունուար 18ին երգահանդէս մը տուած է «Նայլ Հօլ»ի մէջ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Այն ո՞վ է խոնարհուողը, Ինկեր Մերինով, այդ լաւ չէ, ինձմէ օրինակ առէք, գոչեց Դէնիսով, որ չկրնալով հանդիստ կենալ, գումարտակին չորս կողմը կը դառնար:

Վասիքա Դէնիսովի սեւահեր դէմքը եւ ընդհանրապէս ամբողջ կերպարանքը իր ջղուտ ձեռքերով, որով մերկացած սուրին երախակալը բռնած էր, ամէնօրեայ սովորական երեւոյթն ունէր, մանաւանդ երկու չիչ կոնծած պարագային, միայն քիչ մը աւելի կարմիր էր եւ ջուր խմող թռչուններու պէս գլուխը բարձր բռնած, իր պզտիկ ոտքերով անխղճօրէն կը խթանէր իր պատուական Բէդուինը, որ կարծես ետ ետ երթալով դէպի գումարտակին միւս թեւը սլացաւ, եւ խռպոտ ձայնով հրամայեց ատրճանակները աչքէ անցընել: Յետոյ կերպէնին մօտեցաւ: Հալարատեանը, որ լայնալանջ, խոշոր ձիու մը վրայ նստած էր, հանդարտութեամբ Դէնիսովին մօտեցաւ: Անիկա իր երկայն պեխերով չափազանց լուրջ դէմք մը ունէր, միայն աչքերը սովորականէն աւելի կը փայլէին:

— Գործը կռիւի պիտի չհասնի, տես կը նահանջենք:

— Սատանան գիտէ, թէ ինչ գործի վրայ են, մրմրթաց Դէնիսով: Ա՛, Ռոստով, գոչեց ան նշմարելով անոր զուարթ դէմքը, հը՛, վերջապէս սկսաւ:

Եւ ժպտեցաւ խրախուսական ժպիտով մը, յայտնապէս հրճուելով Ինկերի վըրայ:

Ռոստով ինքզինքը երջանիկ զգաց: Այդ միջոցին կամուրջին վրայ երեւցաւ հրամանատարը: Դէնիսով անոր քով փութաց:

— Ձերդ գերազանցութիւն, յարձակման հրաման տուէք, ես զանոնք կը հալածեմ:

— Այդ էր պակաս, ըսաւ հրամանատարը տաղտկալի ձայնով մը դէմքը խոժոռելով: Ինչո՞ւ համար հոս կեցեր էք, չէ՞ք տեսներ որ զօրքը կը նահանջէ. գումարտակը ետ տարէք:

Գումարտակը ռումբերու տարափին տակ անվնաս կամուրջէն անցաւ. անոր ետեւէն երկրորդ գումարտակն ալ անցաւ եւ յետոյ՝ քոզաքները:

Փավլոկրատեան երկու գումարտակները կամուրջը անցնելով՝ դէպի լեռ բարձրացան: Գնդապետ Քարլ Պոկտանովիչ Շուփէթ Ռոստովի քովէն դանդաղութեամբ եւ առանց ուշադրութիւն դարձնելու անցնելով, Դէնիսովի գումարտակին մօտեցաւ, չնայելով որ Դելեանինին պատճառով ունեցած միջադէպէն ետքը առաջին անգամ զիրար կը տեսնէին: Ռոստով ինքզինքը մեղաւոր կը զգար անոր հանդէպ, աչքը չէր հեռացներ անոր տխտանեան թիկունքէն, շիկահեր ծոծրակէն եւ կարմիր վիզէն: Ռոստովին երբեմն կը թուէր, որ Փոկտանիչ դիտմամբ իր վրայ ուշադրութիւն չի դարձներ, բայց անոր ամբողջ մտածումը Ինկերին քաջութիւնը փորձելու վրայ կեդրոնացած է, եւ Ռոստով շտկուեցաւ ու զուարթօրէն ժպտեցաւ: Երբեմն ալ անոր կը թուէր որ Փոկտանիչ դիտմամբ իր քովէն կ'անցնի, որպէսզի իր քաջասրտութիւնը ցոյց տայ: Երբեմն ալ կը մտածէր որ իր թշնամին մտադրեալ կերպով իրենց գումարտակը ճակատագրական յարձակման պիտի ղրկէ զինքը՝ Ռոստովը պատժելու համար: Երբեմն ալ կ'երեւակայէր որ յարձակումէն ետքը կը մօտենայ իր մահամերձ թշնամիին եւ վեհանձնութեամբ հաշտութեան ձեռք կը մեկնէ:

Փավլովկրատեաններուն ծանօթ, վերցուած ուսերով Ժերքովը գնդապետին մօտեցաւ: Ժերքով կեդրոնական վարչութենէն հեռացուելէն ետքը՝ ալ գունդին մէջ չմնաց, ըսելով որ «յիմար չէ որ եղիպէս լուծ կրէ», եւ յաջողեր էր իշխան Բաքրատիոնին քով լրաբերի պաշտօն մը ձեռք ձգել:

Հիմա առաջապահ բանակի հրամանատարէն՝ իր նախկին մեծաւորին հրաման բերած էր:

— Գնդապետ, ըսաւ ան, մռայլ լրջութեամբ մը, Ռոստովի հակառակորդին եւ ընկերներուն նայելով, հրամայուած է սպասել եւ այրել կամուրջը:

— Ո՞վ է հրամայողը, հարցուց գնդապետը տհաճութեամբ:

— Ես ալ չեմ գիտեր թէ ո՛վ է հրամայողը, պատասխանեց Ժերքով լրջութեամբ, միայն իշխանը պատուիրեց «գընա եւ գնդապետին ըսէ, որ հիւսարները շուտով ետ դառնան եւ կամուրջը այրեն»:

Ժերքովէն ետք նոյն հրամանով եկաւ շքախումբի սպաներէն մէկը: Շքախումբի սպայէն ետքն ալ գիրուկ Նեսվիցքի եկաւ:

— Այդ ի՞նչ ըրիք, գնդապետ, գոչեց ան հեռուէն, ես ձեզի ըսի որ կամուրջը այրէք, ո՞ւր է: Հոն իրար անցեր են:

Գնդապետը հանդարտութեամբ պատասխանեց Նեսվիցքիի.

— Դուք ինձ դիւրավառ նիւթերուն համար ըսիք, իսկ կամուրջը այրելու մասին բան մը չըսիք:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(91 – Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կ'ողբայ իր բարերարներէն՝

ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահը եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկու-թիւն, Կաղանդի առթիւ 1000 Ֆր. Գոր-ծունեան ընտանիք, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Վեհանոյշ Ջրբաշեանի մահ-ուան առթիւ 400, Պր. Անթուան Մակար-եան 500, Եկէնեան Օննիկ–Արթին, իր ննջեցեալներուն յիշատակին 200 Ֆր. տա-րեկան պարահանդէսի առթիւ 30 Ֆր., այրի Տիկին Վահրամ Քըրմըզեան եւ զա-ւակները 200, եւ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարժապետեան 100, փոխան ծաղկեպսա-կի ողբ. Տիկին Մաննիկ Քիրիճեանի մահ-ուան առթիւ, Լեւոնեան քոյրեր, իրենց մօր մահուան առաջին տարելիցին առ-թիւ 50, այրի Տիկին Տօնէլեան 50, Պր. Թաթիկեան, Պ. Էլէկեանի ձեռամբ՝ 50 Ֆր. ծերանոցին, 50 Ֆր. Աղքատախնա-մի սնտուկին, այրի Տիկին Ազնիւ Տի-րոյեան, իր ողբ. ամուսնոյն՝ Տիգրան Տիրոյեանի յիշատակին 50, Պէն Նուրհան Գարամաճեան, ողբ. Արմենակ Սալմաս-լեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկե-պսակի 20, Օր. Գոհար Շահրիկեան (Ֆը-րեզնօ) 16,50 Ֆր. Կաղանդի առթիւ, Տի-կին Հերմին Ալլանեան, պարահանդէսի առթիւ 15, Իսի լէ Մուլինոյի այցելու հիւրերէն հաւաքուած՝ Մոնմորանսիի ծե-րանոցին դաշնակ մը գնելու համար ընդհ. գումար 730 Ֆր.:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամա-նակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սա-հակեան եւ կ'երգէ Կոմիտաս երգչախում-բը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի: Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի Կոնդակի ըն-թերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշ-տօն:

Ցաւարտ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Ծախքերու մասնակցու-թիւն անձըլուխ 25 Ֆրանք: Արձանագրը-ուիլ եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկա-յացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որ-պէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շաբաթ 30 Յունուար Զաւարեան ենթակոմիտէն:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Հ.Յ.Դ. Վրացեան խում-բի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժա-մը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կա-րեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն (Յուն-ուար 27) ժամը 9ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնոր-հակալութեամբ ստացած է Պր. Անդրէաս Պօյաճեանէ 20 Ֆր. Հոփսիմէ Պօյաճեա-նի մահուան առթիւ:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայ Արնէոյշները եւ երէց Սկաուտները կը ներկայացնեն՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

(4 արար)

Շաբաթ, 30 Յունուար ժամը 21ին Պոմոնի սրահին մէջ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ու-նենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յե-տոյ ժամը 15,30ին, Կիտոսիլլիի սրճա-րանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենա-կիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագըր-ուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթաց-քին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ գումար-ները.

Արսէն Քիւրտեանի մահուան առթիւ՝ այրի Տիկ. Քիւրտեան 200 Ֆր., Վ. Պօ-ղարճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէր-Զաքարեան 50, Տէր եւ Տիկին Վ. Գայ-թանճեան 30, Տիկին Ա. Ճեհիրճեան 30, Տէր եւ Տիկին Ս. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սեմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Միսղիքեան, Թահմազեան – Գայիկճեան ընտանիք քսանական, Ժ. Պեժեան Բ. Յարութեան, Յ. Տիգամխեան, Տէր եւ Տիկին Զուգարեան, Ա. Գիւմիւրեան, Գ. Քէրքէրեան 10ական Ֆր.:

(Շար.)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեց-ւոյ հոգաբարձութիւնը Տօնածառի հան-դէս մը կազմակերպած է պետական Թատ-րոնի մէջ, 30 Յունուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժա-մը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

Disques Vogue

Եթէ կը փափաքիք ամբողջացնել ձեր հաւաքածոն

ՎՕԿ Ընկերութիւնը կը ներկայացնէ վերջին նորութիւնը եւ ամբողջական ցանկը ցարդ հրապարակուած երգապնակներու, հեղինակութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

1 — TRIO (եռանուագ) սրինգ, քլարինէթ և դաշնակ

2 — TRIO (եռանուագ) երկու սրինգի եւ տաւիղի համար

N° 526 (20103) — «ՀԱՅ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԵՐ»
Գարուն Երեւան, Եայլի, Թաթարական պար, Օրօր, Ալագեազ, Նազ պար, Ազրպէյճան, Պիլիպի, Գեթիններու երգ, Կաքաւիկ, Եարօ ճան, Քանաքեռ, Ղայթարմա, Քիզ աման, Լէզկինքա

N° 527 (20136) «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
Հայրենիք, Էրզրում, Ջօվ գիշեր, Կայնել ես, Տարօն, Արի Սէյրան, Լալա եարս, Ետ–առաջ, Պանդուխտի երգ, Շօղի, Մարալէ, Վարդավառ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

20157 (Ցոլք Հայաստանի — 199 (Հայաստան) — 20167 (Պտոյտ Հայաստանի մէջ
20172 (Հայկական երեկոյթ) — 20181 (Վիպական Հայաստան) — 182 Կովկաս
20176 (Սէնֆոնիք նուագի գործեր) — 714 (Երազներու շարք)
442 (Եկմալեան պատարագ) — 451 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ20175 (Գանձարան Հայ Եկեղ. երաժշտութեան, Տօնական օրերու)
001 (Լիզ Սարեանի տասը երգերը) — 409 (Թառիթ Գարեգին):
Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթեւեանի 14, Rue Petit, Paris (19e) — 208.99.22

Առաքում contre remboursement — Գին 30 Ֆրք.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ–Քաշանի մասնա-ճիւղի խնջոյքը՝ Փետրուար 7ին ժամը 16էն մինչեւ 23 Պանեէօյի Լուի Փասթէօր սրահը:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցա-կան Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սան-Թրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրա-մասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս–ճաշ»ը Մարտ 27ին:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 26 JANVIER 1971
Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12023
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.023

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Մահուան 14րդ տարելիցին առթիւ)

1957 Յունուար 26ին անակնկալ կերպով մեզմէ յաւէտ կը բաժնուէր Շաւարշ Միսաքեան, որուն կեանքը տառապանքներով էր հիւսուած մատաղ տարիքէն սկսեալ:

Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքը մագնիսի մը պէս իրեն կը քաշէր գաւառի Հայութիւնը: Անատոլուի խորերուն մէջ մարդիկ դատապարտուած էին տրժգոյն կեանք մը ապրելու, չարաչար աշխատանքով ապրուստ ճարելու:

Շաւարշի հայրն ալ կանուխէն հեռացաւ Սեբաստիոյ շրջանի հայկական աւանի իր ծննդավայրէն, Պոլսոյ մէջ բախտ որոնելու համար: Իր երէց զաւակը գաւառի մէջ կէս ձգած ուսումը շարունակեց Պոլսոյ մէջ եւ կանուխէն նետուեցաւ լրագրական ասպարէզ, որուն կոչումն ունէր:

Դժնդակ պայմաններու տակ աշխատեցաւ իբրեւ խմբագիր պոլսահայ թերթերու, — երբեմն ալ՝ գրագիր առեւտրականի, — օրապահիկ ճարելու համար:

Համիտեան բռնակալութեան ահաւոր օրերուն հերոսութիւն էր թերթ հրատարակել: Գրաքննիչը դամոկլեան սուրի պէս կախուած էր խմբագիրներու գլխուն վերեւ:

Հերոսութիւն էր նաեւ յեղափոխական կուսակցութեան պատկանիլ եւ գաղտնի գրականութիւն տարածել:

Սահմանադրութեան հռչակումը լայն ասպարէզ կը բանար լրագրութեան մէջ թրծուած երիտասարդ Շաւարշի առջեւ: Առաջին առթիւ քանի մը ընկերներով հրատարակեց Ազդակը: Մնայուն ասպարէզ դարձուց հրապարակագրութիւնը: Դարձաւ խմբագիր Կարնոյ Յառաջին, յետոյ՝ Ազատամարտ շաբաթօրեակին, աշխատակից օրաթերթին:

Բախտ ունեցաւ հրաշքով ազատելու Մեծ Եղեռնէն, սակայն Հայութեան գողգոթային իր բաժինը բերաւ՝ քանի մը տարի պոլսական բանտի դառնութիւնները ճաշակելով:

Զինադադարին, երբ հաշուեյարդարի ժամը հնչեց, տեսնուեցաւ որ շատ քիչեր միայն կը վերապրէին Թրքական ցեղասպանութենէն: Առաջնակարգ դեր վերապահուած էր Մնացորդացի սակաւաթիւ մտաւորականներուն, որոնց մէջ առաջին շարքերուն վրայ կը գտնուէր Շաւարշ Միսաքեան:

Անկախ Հայաստան էր ստեղծուած: Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին էր հասած: Ճակատամարտի գլուխն անցած՝ Շաւարշ ու ընկերները պիտի դառնային արժանաւոր ժառանգորդներն Ազատամարտի սերունդին:

Այնուհետեւ կրկին հիասթափութիւն: Գաղթականութիւն դէպի անյայտ հորիզոններ, նոր կեանք ստեղծելու յոյսերով:

Պուլկարիայէն վերջ Շաւարշ կուգար մնայուն բնակութիւն հաստատելու Փարիզ, ուր պիտի ապրէր մինչեւ իր մահը:

1925 Օգոստոսին հիմը դրաւ Յառաջի, որուն նուիրեց իր ամբողջ կեանքը: Դրամագլուխ չունէր: Գրիչն էր իր միակ ապաւէնը: Թերթը հոգեկան պահանջ էր իրեն համար: Առաջին օրէն իսկ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ Յառաջ, որ արդէն թեւակոխած է իր 46րդ տարին ու կը շարունակուի անխափան հրատարակուիլ իր հիմնադրին գծած ճամբով:

Բաժնուած է մեզմէ Շաւարշ 14 տարիէ ի վեր, սակայն իր հոգին կը սաւառնի միշտ թերթին վերեւ:

Յաւերժ անթառամ պիտի մնայ իր յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺՆԵՐ ԿԻՆԷԱՅԻ ՄԷՋ

Իրարանցումը նուազ է անշուշտ: Աշխարհը կը յուզուի արդարօրէն երբ Պուրկոսի մէջ Ֆաշական վարչակարգի մը կողմէ մահապատիժներ կ՚արձակուին, իրար կ՚անցնի երբ Հրեաներ մահուան կը դատապարտուին Լենինկրատի մէջ «ընկերվարական» վարչակարգի մը կողմէ, բայց հազիւ ականջ կուտայ երբ 92 հոգի մահուան կը դատապարտուին ծաղրանկար դատավարութեան մը ընթացքին, վարչակարգի մը կողմէ որ մարքսիզմէ կը ճառէ:

Կինէայի « յեղափոխական ատեանը » ուրեմն 92 մահապատիժ կը հռչակէր — 32ը՝ ի բացակայութեան — եւ տասնեակէն աւելի ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտութիւններ, ատոնց մէջ՝ Քոնաքրիի արքեպիսկոպոսը:

Դատավարութիւնը իսկական խեղկատակութիւն մը եղած է ուր ոչ մէկ ամբաստանեալ մէկ խօսք իսկ արտասանած է: Ամբաստանութիւնները տրուած էին խմբական ձեւով եւ «ոչ-հռչակուած պատերազմի մը մասնակցութենէն» սկսելով կ՚երթային մինչեւ «յարձակում եւ ռմբակոծութիւն, հաւաքական ջարդ, դաւաճանութիւն եւ լրտեսութիւն» եւայլն, առանց մոռնալու «զզուելի յարձակումներ մեր շատ-սիրած պարագլուխի հասցէին»:

Դատապարտեալներուն մէջ կան Ֆրանսացիներ, Գերմաններ, իսկ տեղացի դատապարտուածները բաղկացած են նախկին նախարարներէ, պետական դէմքերէ եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններէ, ինչպէս օրինակ Տիկին Քանարա Լոսօ որ գործօն ազգային ղեկավարը եղած է այն կազմակերպութեան, որու շնորհիւ իշխանութեան գլուխ հասած է Սեքու Թուրէ, Տիկին Լոսօ եղած է նաեւ պետական նախարար եւ մեծապէս օժանդակած է Սեքու Թուրէի իշխանութեան գլուխ մնալուն:

Գերպ. Զիտէմպօ, որ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած է ամբաստանուած է որ մասնակցած է ու օրհնած դաւադրութիւն մը, զոր կազմակերպած է Վատիկան:

Հաւանական չի թուիր որ ներում շնորհուի, ընդհակառակն մահապատիժները անմիջական կերպով կրնան գործադրուիլ:

Հակազդեցութիւնները սկսած են անշուշտ: Առաջին առթիւ Պօղոս Զ., մինչ Սենեկալ ետ կը կանչէր Քոնաքրիի իր դեսպանը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Լեհ իշխանութիւնները մտահոգ են երկրին կացութեամբ: Արդարեւ, Դեկտեմբերէն ցայսօր դեռ չեն խաղաղած միտքերը եւ, ինչ որ յատկանշական է համայնավար երկրի մը համար, բանուորները կը շարունակեն պահանջներ ներկայացնել: Կտանսքէն ետք այժմ Պալթեան ծովի երկրորդ մեծ կեդրոնն է, որ կը խլրտի: Ուրբաթ օրուընէ ի վեր Շչեսինի գործատուներու, նաւաշինարաններու եւ հանրային սպասարկութեանց բանուորները գործադուլի դիմած են: Տասնեակ հազարաւոր բանթողներ իրենց գործատուներուն մէջ փակուած կը մերժեն աշխատիլ եւ կամ դուրս ելլել իրենց աշխատանոցներէն:

Բանթողները կը մերժեն տեղի տալ, հակառակ իշխանութեանց խոստումներուն եւ յաճախակի սպառնալիքներուն: Նախ կը պահանջեն աշխատավարձքի յաւելում, նկատի առնելով ապրանքներու, ուտեստեղէնի գիներու մեծ յաւելումները: Արդ, ինչպէս կը հաստատեն լաւատեղեակ աղբիւրները, կառավարութիւնը տրամադիր չէ բաւարարելու պահանջները: Երկրորդ գլխաւոր պահանջը աւելի վարչական նկարագիր ունի, քանի որ կը խօսի կուսակցական եւ պետական մեքենայի լրիւ վերակազմութեան մասին: Այս կէտին մէջ եւս իշխանութիւնը կը մերժէ ընթացք տալ պահանջին:

Լեհաստանի ներքին անցուդարձերուն հետեւող դէտերը նկատեցին, որ վարչապետը իր համախոհներէն մին նշանակեց Ներքին նախարար, ինչ որ կարեւոր պաշտօն մըն է անկասկած, յատկապէս ներկայ անստոյգ օրերուն:

Շաբաթսկզբին բոլորն ալ համաձայն էին նկատել տալու, թէ եթէ վարչապետը չյաջողի համաձայնիլ բանուորներուն հետ, գործադուլի շարժումը կրնայ տարածուիլ Լեհաստանի հիւսիսը, Պալթեան շրջանի քաղաքներուն մէջ:

× Խորհ. Միութիւն կը շարունակէ արագ թափով ցորեն ուղարկել Լեհաստան: Յունուարէն ի վեր կէս միլիոն թոն ցորեն ղրկած է:

× Լեհ կառավարութիւնը կաթողիկէ եկեղեցիին վերադարձուց կարգ մը ըստացուածքներ, որոնք նախապէս գրաւուած էին իշխանութիւններու կողմէ: Այս միջոցառումը կը նկատուի ժեստ մը, սիրաշահելու լեհ եկեղեցին:

× Որոշ չափի ազատութիւն կը նշմարուի երկրին մէջ: Արդարեւ, լեհ բանուորներ կամ պարզ անցորդներ համարձակ արտայայտութիւններ կ՚ունենան օտար լրագրողներու առջեւ: Շատեր համարձակեցան նոյնիսկ վարչակարգի փոփոխութեան անհրաժեշտութեան մասին խօսիլ Ֆրանսական պատկերասփիւռի տեղեկատուութեան ընթացքին, Լեհաստան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՔ ՍՈՒՍԹԷԼ Կիրակի օր առաջին համագումարը կատարեց իր նոր կուսակցութեան՝ Յառաջդիմութիւն եւ Ազատութիւն: Յայտարարեց, պատասխանելով Փոմփիտուի որ հաշտութեան առաջարկի հրաւէր մը ըրած էր իր մամուլի ասուլիսին ընթացքին որ հաշտութիւն չի նշանակեր մէկտեղում: Սուսթէլ իր կուսակցութիւնը կ՚որակէ կեդրոնի շարժում եւ առաւելաբար հակահամայնավար: Կ՚ուզէ պայքարիլ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան դէմ, զոր Արեւմուտքի ամէնէն սթալինեան Համայնավար կուսակցութիւնը կը նկատէ:

ՓՆՈՄ ՓԵՆԻ օդակայանը կրկին թիրախ դարձաւ Հիւս. Վիէթնամցիներու հրթիռներուն: Այս վերջինները խափանարարական գործունէութեան կը դիմեն մայրաքաղաքին մէջ, ուր անստոյգ եւ մտահոգիչ մթնոլորտ մը ստեղծուած է բնակչութեան եւ իշխանութեան համար: Զօր. Լոն Նոլ կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին աչալուրջ գտնուիլ «դէմ դնելու համար Հիւս. Վիէթնամցի համայնավարներու յարձակումին»: Իշխան Սիհանուք, իր կարգին, յայտարարեց, թէ զօրավարը իր առժամեայ գոյութիւնը կը պարտի ամերիկեան օդուժին:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ արժեզրկեց իր դրամը՝ Տինար: Հինգուկէս տարի առաջ 66 առ հարիւրի համեմատութեամբ արժեզրկում մը կատարած էր արդէն: Այժմու արժեզրկումը 20 առ հարիւրի համեմատութեան կը հասնի: 15 տինարը ներկայիս մէկ տոլար կ՚ընէ: Նախապէս՝ 12,50ը մէկ տոլար կ՚ընէր:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՆՈՐ ՓՈՍ ՄԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Ամէն անգամ որ նոր գերեզման մը կը բացուի, մահուան սարսուռէն անմիջապէս վերջ, իրար կը հրմշտկեն այլապէս մռայլ խորհրդածութիւններ:

Եթէ միայն վերջին տարիներու կորուստները յիշէինք... Տարէց թէ երիտասարդ: Վաստակաւորներ՝ մշակոյթի եւ հանրային գործունէութեան: Յեղափոխական: Գրագէտ – բանաստեղծ: Համեստ քրոնիկագիր կամ ազգանուէր երիտասարդ:

×

... Միայն անողոք մա՞հն է որ փոսեր կը բանայ, հետզհետէ նօսրացնելով շարքերը, բոլոր ճակատներուն վրայ:

«Մահը իր ճամբով»: Իսկ մեր ամէնօրեայ կեա՞նքը՝ իր անխուսափելի պահանջներով: Իր հոգերով եւ տառապանքներով:

Գերեզմանի փոսերը աւելի խոր, աւելի ահաւոր ողբերգութիւն մը չե՞ն պարզեր ձեր առջեւ, երբ կը տեսնէք ուրիշ անողոք իրականութիւն մը:

Կ՚ուշանա՛ն, կ՚անճրկին յաջորդները, ժառանգորդները, մեղմացնելու համար հողվրտիքներուն կսկիծը...

Երկինքէն չիյնկան անոնք որ հայրենի հողին վրայ թաղուելու սփոփանքն անգամ չունին:

Ամէն մէկը փախստական՝ դժոխքէ մը: Մեծ մասով ծլած՝ արեան ճապաղիքներու մէջ: Եւ սակայն ոչ մէկ վարանում՝ իրենց ճամբան գտնելու, իրենց կոչումը արդարացնելու համար:

Խրատականի՞, քարոզի՞, խնամակալութեա՞ն թէ զօրակոչի կը կարօտին յաջորդները, ասպարէզ նետուելու համար նոյն ինքնավստահութեամբ: Գիտակցօրէն եւ նուիրումով:

Որքա՜ն փոսեր — բացեր — կան, հայրենիքին թէ օտարութեան մէջ:

Ճակատներ որոնք հետզհետէ պիտի խախտին, պիտի փլին, եթէ կէս ճամբան մնան գործօն եւ պահեստի ուժեր:

Եւ տակաւին արհեստական փոսերը, — անոնք որ կը բացուին դաւադիր ձեռքերով, լպրծուն ճամբաներու վրայ:

Այս փոսերն ու ճեղքերն ալ « զինուորեալներ » կը պահանջեն:

Միտքեր եւ թեւեր՝ քնացողները արթնցնելու, վհերոտները սարսելու, դասալիքները սանձելու համար: Մշակներ, պահակներ՝ ազատ եւ հարազատ ստեղծագործութեան: Դէտեր՝ ի դերեւ հանելու համար գոյնզգոյն Փղշտացիներու յայտնի թէ գաղտնի դաւերը:

Ամէն նոր փոս ազդանշան մըն է: Ահակոչ:

Վա՜յ անոնց որ մոռցեր են վառ պահել իրենց սրտին եւ մտքին ճրագը, ապաւինած՝ հեռաւոր կամ հովանաւոր սուրբերու:

Այն ատեն իրենց զղջումը նոյնքան խոր պիտի ըլլայ որքան մահուան փոսը:

Այն ատեն փոսեր պիտի բացուին ոչ թէ գերեզմանատան մէջ, այլ իրենց իսկ ճամբուն վրայ:

Եւ ի զուր պիտի փնտռեն կորսուեալ հետքերը:

1949 Փետր. 6 Շ.

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ԽԱՍ ԳԻՒՂԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

7-1-1971 Հինգշաբթի

Մեռելոց. Ննջեցեալներու յիշատակը ոգեկոչելու նուիրական օր: Սիրելիներու հոգիներուն հետ հաղորդուելու պայմանական սուրբ պահը: Հին օրերը վերապրելու ու նորոգուելու և մխիթարուելու խորհրդաւոր միջոցը...: Այս բաները կը քարոզէի ցարդ բայց, այսօր տեսայ ու ապրեցայ եւ համոզուեցայ Խաս գիւղի գերեզմանատան մէջ:

Գիւղին բարեջան, վաստակաւոր ու ծերունազարդ քահանան անհանգստացած ըլլալուն, այդ օրը Խաս գիւղի գերեզմանատունը մեռելոցի օրհնութիւնը կատարելու երթալ ինծի վիճակեցաւ: Երջանիկ պատեհութիւն մը, որ գիս երազանքի հովիտները տարաւ:

Առաւօտեան կանուխ ժամերուն, Ս. Ստեփանոսի պատմական տաճարին մէջ, ժամերգութեանց պահուն, ազդեցութեանը տակ աղօթատեղիին, որ իր նախկին վեհութենէն ու փառքէն մերկացած ուխտատեղիի մը վերածուած է, խորունկ մտածումներու գիրկը կը թաղուիմ, երկար ու ծաղկաւէտ ճամբաներն ի վեր կը սլանամ...: Ատեն, ատեն ուշեւորութիւնս ընդհատելով եւ կանոնական աղօթքները արտասանելով, նոր ուղիներու մէջ կը մտնեմ, նոր փուռջեր կը հաւաքեմ...: Ամիրաներու բարեւ կու տամ... Աղաներու այցի կ'երթամ... վարժարաններու հետ զրոյցներ կ'ունենամ... Երաժիշտներու քաղցրագոյն մեղեդիները կ'ունկնդրեմ...: Ջերմեռանդ ու հաւատաւոր ժողովրդեան խաղաղութիւն կը բաշխեմ եւ ննջեցեալներու հոգիներուն համար աղօթելու: Ու ես կ'երթամ...:

Եկեղեցւոյ հիւսիսային կողմն ի վեր բարձրացող զառիվերէն խռներով ծանրաբեռնուած, յամրաքայլ կը յառաջանամ: Առաջին անգամն է, որ Խասգիւղի գերեզմանատունը կ'երթամ: Ինծի վերապահուած անակնկալներուն անտեղեակ, եւ ես կ'երթամ...:

Հոն ուր, ճամբան երկուքի կը ճիւղաւորուի յանկարծ հիւսիսայդ մը փայլեցաւ: Տխրութիւնս անցաւ: Նոր աշխարհ մը յայտնուեցաւ, եւ ես զայն ճանչնալու տենչով քայլերս արագացուցի:

Գերեզմանատան երկու կողերը եզերող ծործորներուն գիրկը կը հանգչին ժայռի կոյտեր որոնց տեսքը ինչքան հաճելի ու վայելուչ է: Շարունակ բարձրացող քարաշերտերուն վրայ, սրբատաշ քարեր, երեք կողերով հիւսուած պատերու վրայ կանգնած յուշարձաններ գերագոյն յղացումի ու բարձր ճաշակի վկաները կը հանդիսանան: Խոպան ժայռերը ձեւ առած, չքեղացած ու զարդերով պճնուած, սլացիկ շիրիմները, ճիւղերուն վրայ մոմեր տնկուած Կաղանդի ծառի մը տպաւորութիւնը կը թողուն վրաս: Ցեղիս ստեղծագործ յատկութեան թաքուն ծալքերուն հոս վերահասու կ'ըլլամ:

Բնութեան կուսութիւնը նրբացնող, մեռելութիւնը կենդանացնող եւ քարին կեանք ու լեզու տուող անմահներու վեհութեան առջեւ խոնարհելու, ու ես կ'երթամ...:

×

Օդը ցուրտ էր եւ սաստիկ հովն ալ չարունակաբար մեզ կը մտրակէր, բայց հակառակ բնութեան խիստ ու կոպիտ ըսպառնալիքներուն եւ հալածանքներուն հայ հաւատացեալները, իրենց սիրելիներուն հողակոյտերուն առջեւ կը սպասեն:

Մենք, կարգով այց կուտանք: Սկիզբները ամէն ոք կարգապահութեամբ ու համբերատարութեամբ իր կարգին կը սպասէր: Բայց քանի ժամերը անցան, ցուրտէն նեղուելով սկսան անոնք ալ մեզ անհանգիստ ընել: Կոչեր, կանչեր ու դիտողութիւններ չատնալ սկսան: Իրենց տեղերէն բաժնուելով, մեր ետեւէն կուգային եւ տեղ տեղ ալ վիճաբանութիւններ ալ տեղի կ'ունենային:

Այս խառնակութեան եւ իրարանցումին մէջ ուշադրութիւնս գրաւեց որ քանի մը տղաք չէին հեռանար քովէս: Ես զանոնք Թաղին Թուրք բնակիչներէն կարծեցի, հոս եկած հետաքրքրութենէ մղուած: Բայց երբ տեսայ թէ ցուրտէն կը դողային, մեղքնալով ազդարարեցի.— «Զաւակներս, հիւանդ պիտի ըլլաք, գացէք տուներնիդ հանգստացէք»: Մանաւանդ անոնցմէ մէկը միայն մէկ շապիկ ունէր եւ ցուրտէն տերեւի մը նման կը դողար: Հակառակ իմ ազդարարութիւններուս, անոնք մեզմէ չէին բաժնուեր:

Միջոց մը այդ կիսամերկ տղուն խաչ հանելը տեսայ: Այլայլեցայ, շուարեցայ եւ ապշեցայ... եւ երբ ուշքի եկայ, իրեն հարցուցի թէ բա՞ն մը կ'ուզէ: «Այո, գերեզման մը...» հազիւ կրցաւ կակազել:

Խութիւնս ցնցուեցաւ: Ամօթահար մնացի... Առանց աւելի առաջ անդրադառնալու այս խեղճ տղան ժամերով չարչարած ըլլալու խղճահարութեամբ այլայլեցայ: Շուրջս բոլորուած բազմութիւնը մէկ կողմ չպրտելով, դէպի այդ տղուն գերեզմանը ուղղուեցայ: Այլեւս չէի քալեր, այլ կը վազէի...: Օրհնութեան աւարտին, աւելի մեծ հարուած մը կրեցի: Խեղճ տղան՝ ցուրտէն կապուտցած ու դողացող մատներուն մէջ սեղմած քանի մը դրուշը ինծի երկարեց:

Ա՜խ ես քեզ մատաղ հաւատացեալ հայ պատանի: Դուն անօթի ու մերկ, խաչհամբոյրի պտղիս փոխարէն վերջին լումադ կուտաս... Սիրելիիդ յիշատակին աղօթք մը կարդացնել տալու համար, թերեւս անօթի պիտի մնաս...:

Իր դրամը վերադարձնելէ զատ, նուէր մըն ալ տուի... Եւ ժողովուրդին հոգեճաշի փոխարէն բերած ուտելիքներն ու անուշեղէնները հաւաքելով անոր տուի եւ ճամբեցի: Ներկաներն ու ես բոլորովին այլակերպուած ենք... Պահ մը առաջուան խռովեալ մարդիկը հանդարտած, յուզուած են, բողոքող բերանները լռած են եւ քիչ առաջ չանթեր արձակող աչքերէն արցունքի կայլակներ կը հոսին ... Ըմբոստ հոգիներ սմքած, զառնուկի համակերպութեամբ սպանդանոց իսկ երթալու պատրաստ են...:

Գուցէ զարմանք անհնարին էր, զործած յանցանքիս վերջէն անդրադարձայ: Այդ տղուն հասցէն առնելու մոռցեր էի...: Այս տողերը մրոտած պահուս դեռ այդ պահը կ'ապրիմ եւ կը վախնամ, թէ գուցէ անգամ մըն ալ այդ պատանին չկարենամ տեսնել...: Ասկէ վերջ ես զինքը անծանօթ բարեկամս պիտի կոչեմ, եւ իր յիշատակը իբր խորան, ես ալ անոր առջեւ մեղապարտ, մեղքիս քաւութեան համար աղօթելու, ու ես կ'երթամ...:

×

Ուխտաւորները մեկնելէ վերջ, մենք եւ մերոնք մնացինք: Գերեզմանափոր Պօղոս աղբարը մեզի ծանօթութիւններ կուտայ, Ամիրաներու Թաղը հիւրընկալ, հոգեւորականները կարկառուն դէմքերէն մէկուն շիրիմին առջեւ կանգ առնելու կը պարտաւորուիմ. «Աստ հանգչի յուսով փառացն յաւիտենից, Կարապետ Վարդապետ Շահնազարեանց ծնեալ ի Համատան 14 Մայիսի 1814, եւ վախճանեալ ի Կոստանդնուպոլսոյ յամի 1865 Օգոստոս 31»:

Այս գիտնական հոգեւորականը, հոգեւոր ու մտաւոր կալուածին մէջ, կարճ ժամանակամիջոցին բեղուն արդասաւորութիւն մը ունեցած է... Իր գործին շարունակութիւնը Կեդրոնականի կանթեղը դեռ կը պլպլայ. ու հայ պատանիներու լոյս կը ջամբէ...:

Այսօր Շահնազարեան վարդապետի շիրմին հոգ չէ թէ այցելու չի գար... Եւ սակայն Ան, Խասգիւղի բարձունքէն իր գործին շարունակութիւնը դիտելով, ուրախութեան գիրկը կը խոկայ...: Ան ուխտաւորի, Ան այցելուի կարօտ, ես ալ ուխտաւոր, աղօթելու, ու ես կ'երթամ...

Եւրոպան ադիտութեան խաւարին մէջ եղած դարերուն, իրենց գանձերը հանրային սպասարկութեան ի սպաս դնող եւ իրենց գիւղին փողոցները սալարկող Ամիրաները, այսօր իրենց ձեռակերտին անշքութիւնը կ'ատեն... Վշտահար ամիրաներ մխիթարելու, ու ես կ'երթամ...:

Պօղոս աղբարը մեզ ուրիշ սրբութեան մը առջեւ ծնրադրելու կ'առաջնորդէ. «Այս է տապան հանգստեան Գրիգորի որդի գէրնէշանճի (ոսկեզօծ) Մարտիրոս պատանին որ վասն հաւատոյն գլխատեալ նահատակեցաւ Ռ. Մ. ԺԲ. (1768) եւ հանգուցաւ բարեպաշտութեամբ Ուշաղօղլու հայազգործ մահի. Պետրոսին»:

Ստեղծագործ հանճարներու, մեծագործ, ազնուասիրտ ու բարեսէր նուիրատուներու, տքնաջան դաստիարակներու, եւ քաջամարտիկ նահատակներու եւ անվկանդ հաւատացեալներու պանթէոնին առջեւ խոնարհելու, ու ես կ'երթամ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՓԱՍՏԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱԼԹԱՅԻ ՄԷՋ ԱՆՊԱՏԻԺ ՄՆԱՑԱԾ ԹՈՒՐՔ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ և ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԱՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

(Զ. եւ վերջին մաս) (*)

«2. Այն անձերը, որոնք վտանգ մը կը նկատուէին Սեւ Ծովեան անգլիական բանակի ապահովութեան դէմ:

«3. Անոնք որ տանջած են պատերազմական գերիները:

«4. Անոնք որ Զինադադարի պայմաններուն հակառակ գործած են:

«5. Անոնք՝ որ ամբաստանուած են ջարդեր կատարած ըլլալու ոճրային արարքով՝ Թուրքիոյ մէջ ապրող հպատակ ցեղերու եւ Դաշնակիցներու հպատակներուն դէմ:

«Զօրավար Միլնը դիտել կուտայ, թէ 2րդ կարգի մէջ դասաւորուածները ձերբակալուած են, իբրեւ զինուորական անհրաժեշտութիւն:

«Պէտք է քննուին առանձինն՝ առաջին կարգի մէջ դասուածները: Որեւէ փաստաթուղթ յանձնուած չէ 4րդ կարգի մէջ դասուածներուն մասին, Պատերազմական նախարարութեան:

«5րդ կարգին մէջ դասուածները (ջարդարարները) ձերբակալուած են Պոլսոյ բարձր յանձնակատարի նախաձեռնութեամբ: Ան յանձնարարած է զանոնք յանձնել ընդհանուր դատախազութեան:

«3րդ կարգին մէջ դասուած ամբաստանեալները յիշուած են օրէնքի պաշտօնեաներու յուշագրին 3րդ պարբերութեան մէջ:

«Զօր. Միլնը ըսած է 1919ի սկիզբը, թէ ցանկը պատրաստած է այն անձերուն՝ որոնք անգլիական եւ հնդիկ պատերազմական գերիները չարչարած են Թուրքիոյ մէջ եւ ձերբակալուած ու տարուած են Մալթա: Ան Ապրիլ 7, 1920ին պատրաստած է տեղեկագիր մը, ուղղուած Պատերազմական նախարարութեան որուն պատասխանը ստացուեցաւ Մայիս 29, 1920ին, տեղեկացնելով թէ Նոյեմբեր 1, 1918ին՝ յանձնախումբ մը նշանակուած է ընդհանուր դատախազին

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Աստր հայրը շատ կանուխէն մեռած է եղեր, մօրը Թոփ Գարուցի պայրաքտար Սուրբիկ կ'ըսէին, անամօթ կնիկ մըն էր, աղջիկը շատ աղուոր էր, խեղճ Նիկողոս աղաւ հաւնեցաւ, վիճակին ալ մեղքցաւ առաւ, յուսալով, որ մօրմէն հեռու մնայ նէ՝ կարգի կը մտնէ, եկուր տես, որ Անթառամ մայրն ալ գլեց անցաւ... ինչ որ է, մեր գործին նայինք:

Ղուկաս էֆէնտի ա՛լ չհամարձակեցաւ հարցուփորձը աւելի առաջ տանելու, քանզի կը տեսնէր, որ յայտնութիւնները հետզհետէ անախորժ կը դառնային:

Բայց յայտնի կ'երեւար, որ Յակոբ աղա չէր զրպարտեր, այլ բուն ճշմարտութիւնը կը խօսէր եւ այս բանն էր, որ մտածել կուտար Ղուկաս էֆէնտիի:

— Եթէ նշանտուքը ըլլալէ, ծանուցուելէ ետքը այս մարդը իր գիտցածները ասդին անդին պատմէ, ի՞նչ կ'ըլլայ մեր պատիւը, կը խորհէր Ղուկաս էֆէնտի, սիրտը դող ելած:

Եթէ վստահ ըլլար, որ պիտի չխօսէր, այն ատեն խնդիրը կարեւորութիւն չունէր, ընտանեկան պատիւը, բարոյականը որեւէ կերպով չէին կրնար արատաւորուիլ. ինք միայն պիտի գիտնար ճշմարտութիւնը եւ ինքն ալ խենթ չէր, որ ուրիշին իմացնէր: Ուստի պէտք էր ամէն միջոցով Յակոբ աղայի լռութիւնը ապահովել:

— Իրաւ, թողունք Կոկիկեանները, թողունք մէկ կողմ եւ մեր գործին նայինք, ըսաւ, ասկէ զատ աղէկ բան չէ ասոր անոր ընտանեկան գաղտնիքներով զբաղիլը... ամէն մարդ ինքզինքին դատաւորն է, անցած գացած հին խնդիրները պէտք չկայ խառնշտելու:

— Իրաւունք ունիս, էֆէնտիս, պատասխանեց Յակոբ աղա. իմ մտքէս անգամ չէր անցներ այդ խօսքերը բանալ, եթէ դուք չհարցնէիք:

Ղուկաս էֆէնտի կրկին քննեց գոհարեղէնները եւ ըսաւ.

— Ասոնց մէջ գործիս գալիք բաներ կան, բայց պէտք է, որ մէյ մը կնոջս ալ ցոյց տամ եւ անկէ ետքը կ'որոշենք առնելիքներս... գինին մասին կը համաձայնինք, մէկ վեր, մէկ վար, վնաս չունի. դուն, Յակոբ աղա, պատուաւոր ու պարկեշտ մէկը կ'երեւաս, իշալլահ միասին գործ կ'ընենք...:

— Իշալլահ, էֆէնտի, ես ալ ձեր շնորհիւ քանի մը փարա կը վաստըկիմ:

— Ուրեմն, այսպէս, քանի մը օրէն անցիր, պատասխանը կուտամ:

Յակոբ աղա իր հասցէին ուղղուած գովասանքներէն գոհ եւ հպարտ, գոհարեղէնները յանձնեց Ղուկաս էֆէնտիին, որ տուն դարձին մռայլ կերպարանք մը ունէր: Յակոբ աղայի խօսքերը խոր տպաւորութիւն մը ըրած էին. տիկին Անթառամի անհաւատարմութիւնները, Լեւոնին անհարազատ զաւակ մը ըլլալը, Թոփ Գարուցի պայրաքտար Սուրբիկը, բոլոր այդ աղէտաւոր յայտնութիւնները, ամօթալի անցեալը զինքը կը տանջէին, կը ըլկէին: Կինը նշմարեց իր ամուսնոյն այդ անսովոր կերպարանքը եւ հարցուց.

— Ի՞նչ ունիս այսօր, տխուր կ'երեւաս:

— Բան մը չունիմ, քիչ մը գլուխս կը ցաւի, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի չորութեամբ:

Ճաշէն յետոյ նամակ մը ստացան Լեւոնէն, զոր Ռոզիկ բարձրաձայն կարդաց.

«Ազնուաշուք Ղուկաս էֆէնտի, կը գրէր երիտասարդը, վաղը, Շաբաթ իրիկուն, ընտանեկան պարահանդէս մը տեղի պիտի ունենայ մեր պանդոկին մէջ. ուստի մայրս եւ ես կը խնդրենք, որ դուն եւս, տիկնոջ եւ օրիորդներուն հետ ներկայ գտնուիք: Շատ ուրախ պիտի ըլլանք, եթէ հաճիք իրիկուընէ մեզ պատուել եւ ճաշը միասին ընել»:

— Սպասաւորը վարն է, պատասխանի կը սպասէ, ըսաւ աղախինը, որ նամակը վեր բերած էր:

— Իմ կողմէս գրէ, որ կը ցաւինք, բայց պիտի չկրնանք երթալ, որովհետեւ ... անհանգիստ եմ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, նեղսիրտ ձեւով մը խօսքը աղջկանը ուղղելով:

Մայր ու աղջիկ զարմացած երեսը նայեցան, չկարենալով ըմբռնել, թէ ինչպէս կարելի էր մերժել այսպիսի հրաւէր մը՝ ճիշդ գործը եփելու միջոցին:

Ղուկաս էֆէնտի, որ ցերեկուան խոսակցութեան դժնդակ ազդեցութեան տակ այդ հրամանը տուած էր իր աղջկան, յանկարծ ինքզինքին եկաւ, մէկէն զգաց թէ ձախող խօսք մը փախցուցած էր բերնէն եւ ուզեց սխալը դարմանել:

— Գլուխս ցաւելուն համար, չեմ գիտեր ինչ պատասխանելու է...

— Ճանըմ, գլխու ցաւդ օրերով չի տեւեր, ըսաւ տիկին Թագուհի, այս իրիկուն դեղ մը կ'ընենք, կ'անցնի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

կողմէ, պատերազմական դաշլիճի արտօ-նութեամբը հետախուզութիւններ կատա-րելու եւ տեղեկագրելու համար հետեւ-եալ կէտերուն մասին.

1. «Պատերազմական օրէնքներու եւ սո-վորութիւններու հակառակ գործողներ՝ ընդդէմ անգլիական գինուորներու եւ կամ անգլիական հպատակներու, ըլլայ գերմանական կայսերապաշտ ուժերու կողմէ, ըլլայ անոնց գինակիցներուն կող-մէ, պատերազմի ժամանակ, ցամաքի եւ ծովու վրայ թէ օդին մէջ։

2. «Պատասխանատու յանցաւորներ են գերման ուժերու մասնաւոր անձեր, նաեւ գերման ընդհանուր սպայակոյտի ան-դամները կամ այլ բարձրաստիճան ան-ձեր։

3. «Այդ յանցաւորները դատելու հա-մար պէտք է որոշել դատարանի վայրը եւ անոր գործելու եղանակը։

4. «Հետախուզութեանց ընթացքին ե-րեւան եկած նման նոր անձեր կամ պա-րագաներ եւս, զորս յանձնախումբը յար-մար կը գտնէ իբր լրացուցիչ մաս, եւ օգտակար ու կարեւոր, լուսաբանութեան համար նկատի պէտք է ունենալ։

5. «Յանձնախումբը պատրաստած է տեղեկագիր մը, որուն մէկ օրինակը, խորհրդապահաբար, ղրկուած է Զօր. Միլնի, ցանկովը միայն այն անձերուն, որոնք դատի պիտի քաշուին։ Զօր. Միլն՝ տեղեկագիրը ստանալէ վերջ՝ տեսած է որ չօշափելի փաստաթուղթեր չկան, հա-ղորդակցած է Յանձնախումբին հետ, եւ բսած է որ քանի մը բացառութիւններէ զատ՝ միւսները դատի պիտի չենթարկ-ուին եւ ազատ պիտի արձակուին։

6. «Հետեւեալ անձերը, որոնց անուն-ները արձանագրուած են դատախազի տե-ղեկագրին մէջ, դատի պիտի ենթարկուին եւ բանտարկուած պիտի մնան Մալթայի մէջ։ Թիւ 2680՝ Ահմէտ Թէվֆիք պէյ, Թիւ 2694՝ Ճէմալ պէյ, Թիւ 2700՝ Ահմէտ Ճէվատ պէյ, Թիւ 2700՝ Մազլում պէյ, Թիւ 2732՝ Սիւլէյման Նուման փաշա, Թիւ 2741՝ Եաքոպ Կալ-լուս (գերմանացի), Թիւ 2475՝ Թահիր պէյ։

7. «Վերոյիշեալներուն վրայ կ՚աւելնան նաեւ հինգ ուրիշ Թուրքեր, որոնք Մալ-թայի մէջ բանտարկուած են, իբրեւ պա-տերազմական գերիները չարչարողներ, թէեւ անոնց անունները Յանձնախումբի ցանկին մէջը չեն։

8. «Վերին Հրամանատարը կը յայտնէ, որ 3րդ դասակարգին մէջ գտնուողները, որ յիշուած են 6րդ պարբերութեան մէջ, իրենց ինքնութեամբ որոշ են։ Ընդհա-նուր դատախազը յանձնարարած է դատի ենթարկել զանոնք, բայց ի վիճակի չէ ըսելու, թէ յանձնախումբը ի՞նչ տեսակ փաստերով կրնայ անոնց վերագրումներ ընել։

9. «Յայտնի է թէ օրէնսգէտներու հա-մար կասկածելի գտնուած են հետեւեալ-ները. Թիւ 2676՝ Ճէլալ պէյ, Թիւ 2679՝ Թէվֆիք Մէհմէտ, Թիւ 2680՝ Թէվֆիք Ահմէտ, Թիւ 2694՝ Ճէմալ էֆէնտի Ազ-միլ, Թիւ 2710՝ Հագգը Իպրահիմ պէյ։

«Առաջինը ազատ ձգուած է, որովհե-տեւ իր անունը չկայ Յանձնախումբի ցանկին մէջ եւ փաստաթուղթ չկայ զինք դատի ենթարկելու համար։

«Վերին հրամանատարը կ՚ըսէ նաեւ, որ փաստեր չկան 3րդ դասակարգի մէջ գտնուող եւ Մալթայի մէջ բանտարկ-ուածներու մասին, բացի անոնցմէ, որոնց անունները յիշուած են ընդհանուր դա-տախազի տեղեկագրին մէջ։ (Աղեքսան-դրիոյ յանձնախումբի եւ Սուէզի յանձ-նախումբի փաստաթուղթերուն մէջ, ո-րոնց դատական քննութիւնները տեղի ու-նեցած էին 1918 եւ 1919ին)։

10. «Օրէնսգէտներու յուշագրին վեր-ջին պարբերութեան մէջ յիշուած բան-տարկեալները չարչարանքներ ի գործ դը-րած են, անոնց ձերբակալութիւնը Պոլսոյ բարձր. յանձնակատարի հրահանգով չէ եղած, այլ եղած է Սեւ Ծովեան բանակի վերին հրամանատարութեան տակ։ Իմ մօտ փաստաթուղթեր չկան, որեւէ կար-ծիք չեմ կրնար յայտնել այդ կարգի բան-տարկեալներու ազատ արձակման մասին։

«Կը թուի թէ զինուորական իշխանու-թիւնները կատարած են ատոնց բանտար-կութիւնը. հետեւաբար՝ անոնք պիտի տան փաստերը անոնց իրաքանչիւրի մա-սին։

Զօրավար Հարպորտ իրաւունք ունէր ը-սելու որ Անգլիա առանց պատիժի ազատ արձակեց Մալթայի մէջ արգելափակուած գլխաւոր ոճրագործները, որոնք պէտք է դատուէին ըստ Սեւրի Դաշնագրի Յօդ. 226, 227, 228, 229 եւ 230ին։ Դաշնագի-րը ստորագրուած էր 14 պետութեանց կողմէ, լիազօրուած 26 պատուիրակներէ։

Ահա թէ ի՛նչ է իրականութիւնը։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Այս յօդուածաշարքին սկիզբը տես «Յառաջ»՝ Դեկտ. 29, 30, 31, Յունուար 9, 19։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Նոր սերունդի գեղագիտական դաս-տիարակութեան հարցը յատուկ ուշադ-րութեան առարկայ դարձած է վերջին շրջանին։ Հայաստանի Գերագոյն Խոր-հուրդը, նոյնիսկ, մասնաւոր օրակարգի հարց դարձուց զայն անցեալ տարի։ Հա-յաստանի մամուլին մէջ յաճախակի են այս հարցին նուիրուած յօդուածները, որոնցմէ մէկը, լոյս տեսած «Սով. Հա-յաստան»ի Յունուար 7ի թիւին մէջ, կը շեշտէ անհրաժեշտութիւնը նկարչութեան եւ արուեստի այլ ճիւղերու դաստիարակ-ման, մանուկ տարիքէն։ Ստորեւ հատ-ուածներ։

— Երաժշտական մասնագիտական դըպ-րոցներու թիւը Հայաստանի մէջ վաթ-սունէն աւելի է, իսկ ատոնց զգալի մասը տեղաւորուած է այդ նպատակին համար յատուկ կառուցուած շէնքերու մէջ։ Քա-նի մը հատն ալ շինուելու վրայ են։ Երե-ւոյթը, անկասկած, ուրախալի է։ Սա-կայն գեղագիտական դաստիարակութիւ-նը չի սահմանափակուիր միայն երա-ժշտութեան ուսուցումով. արուեստի միւս ճիւղերն ալ կը մասնակցին այդ կարեւոր խնդրին (իմա՝ գեղագիտական դաստիարակութիւն) եւ այն ալ ոչ պա-կաս չափով։ Ասոնք եւս պէտք ունին հո-գատար վերաբերումի։ Մինչդեռ միան-գամայն անհանդուրժելի է, որ Երեւանի արուեստի առաջին ուսումնական հաս-տատութիւնը՝ Գեղարուեստի ուսումնա-րանը, քսանական թուականներու սկիզ-բէն ցայսօր իր գոյութիւնը կը շարունակէ բնակելի հին շէնքի մը մէջ։ Վերջին տաս-նամեակներու ընթացքին կազմակեր-պուած նման դպրոցներու թիւը, հինե-րու հետ միասին, որքան ալ զարմանալի թուի, վեցէն աւելի չէ։ Մնաց որ ոչ մէ-կը ունի այդ նպատակին համար յատուկ կառուցուած շէնք։

Հարց կը ծագի, թէ ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ կերպարուեստի դասաւանդման պա-հանջները եւ այդ գործին հանդէպ եղած վերաբերումը բոլորովին չեն համապա-տասխաներ մեր այսօրուան պահանջնե-րուն։ Եւ աւելա այն պարագային, երբ մեր երկրին մէջ կը գործէ Գեղարուեստի հիմնարկութիւնը, երբ գոյութիւն ունի նկարիչներու տաղանդաւոր խումբ եւ մեր նկարիչներու տան ու պետական պատկերասրահի ընդարձակ ցուցասրահ-ները իսկական կերպարուեստի օճախներ են։ Թերեւս այս վիճակը կարելի ըլլայ բացատրել այն իրողութեամբ, որ կեր-պարուեստը մեր քով դեռ լիովին դուրս չէ եկած երկրպագուներու շրջանակէն եւ չէ դարձած հասարակութեան աւելի լայն շրջանակներու հոգեւոր պահանջը։

Մեր պատկերասրահը շատ շատեր դեռ չեն այցելած կամ լաւագոյն պարագային՝ բաւարարուած են մէկ այցելութիւնով։ Մեր պատկերասրահներու արդէն իսկ քիչ այցելուներուն մէջ աւելի շատ հիւրերու կը հանդիպինք, քան տեղացիներու։

Եթէ մեր երախաները իրենց ուսումէն զատ, միաժամանակ զբաղին նաեւ ար-ուեստի որեւէ ձեւով, մեծապէս դիւրա-ցած կ՚ըլլայ ապագայ արուեստագէտնե-րու ճիշդ ընտրութիւնը եւ միաժամանակ կը խթանէ գեղարուեստական դաստիա-րակութեան գործին։

Պատահական չէ, որ զանազան երկիր-ներու մէջ պարբերաբար կը կազմակեր-պուին մանկական նկարներու միջազգա-յին ցուցահանդէսներ (ի դէպ յիշատա-կենք, որ այս ձեւի ցուցահանդէսներու մէջ յաճախ ուշադրութեան արժանացած են Երեւանցի պատանիները)։ Այդ տե-սակէտէն մեծ դրուատանքի արժանի է մանկական պատկերասրահին բացումը Երեւանի մէջ։ Աւելա հնարաւորութիւն կուտայ յաճախակի կազմակերպել ման-կական ստեղծագործութիւններու ստու-գատեսներ, մրցումներ։

Գ. ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

ԱԶՆԻՒ ՀՈԳԻԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԵՏ

(ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԶՐԲԱՇԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Թախծոտ ու մշուշապատ ձմրան երե-կոյ մը։ Արցունք կ՚անձրեւէ տրտում սրտիս մէջ։

Կը մտածեմ Վեհանոյշին՝ որ պաղ հո-ղին տակ կը սրսփայ թերեւս ցուրտէն։ Ան կը պաշտէր արեւը, ու այնքա՛ն կը տենչար անոր ջերմ ճառագայթներու բու-ժումին։

Աչքերս փակ՝ կը տեսնեմ ահա՝ իր սլացիկ հասակը, սիրուն դիմագիծը ու մահաւանդ իր առինքնող ժպիտը՝ հա-մակ սէր եւ բարութիւն։

Ու անդրադառնա՛լ որ չկայ այլեւս այս ամէնը, թէ անվերադարձ է բաժանումը իր ներկայութենէն։ Ուրեմն կը մնայ հի-մա՝ ուժգին փարիլ իր հոգիին, որ կը թեւածէ իմ եւ իր բոլոր սիրելիներուն շուրջ։

Վեհանոյշի խտէալն էր եղած ստեղծել ու պահպանել հայ նահապետական մըթ-նոլորտ մը իր հիւրընկալ յարկին տակ. խանդավառուիլ ազգանուէր հետաքրքրու-թեամբ՝ հայրենիքի եւ սփիւռքի իրա-դարձութիւններով, երազել կրկին այց մը դէպի Հայաստան ու թերեւս օր մը՝ դէպի իր կարօտալի ծննդավայրը՝ Վան։

Վեհանոյշ սերած էր Տէր-Պօղոսեան ազնուատոհմ ընտանիքէն ինչպէս մայրս։ Ու մենք երկուքս ոչ թէ միայն ազգակա-նական կապով, այլ նաեւ իբր հոգեկից էակներ փարած էինք իրարու։ Ան հակա-ռակ իր ֆիզիքական ուժերու, օր ըստ օրէ փլուզումին կը շարունակէր անդա-դար՝ զուրգուրանք եւ մխիթարութիւն շռայլել շուրջը։

Ափսո՛ս, զրկուած ենք այլեւս այդ հո-գեպարար սփոփանքէն, ինչպէս զրկուած են իր զաւակները։ Սակայն անոնց հա-մար կը վերյիշեմ Աւետարանի սա խօս-քը. «Եթէ հատն ցորենոյ անկեալ յերկիր ոչ մեռանիցի, ինքն միայն կայ։ Իսկ եթէ մեռանիցի բազում արդիւնս առնէ»։

Վեհանոյշի մահով՝ ցորենի հատիկը արդէն ծաղկած ու բողբոջած է գեղեց-կօրէն՝ քանզի իր երկու զաւակները խո-րապէս կը կրեն դրոշմը անոր տեսլակա-նին եւ այն հայրենաբաղձ ազնիւ ոգին, որ կը ճառագայթէր անոր անձէն պիտի լուսաւորէ միշտ՝ իրենց կեանքի ճամ-բան։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Բայց, եղբայր, ըսաւ Նեսվիցքի գըլ-խարկը հանելով եւ քրտինքէն թրջած մազերը ձեռքով սրբելով, ի՞նչպէս թէ չըսի։

— Ես ձեր «եղբայրը» չեմ, պարոն սպայ։ Իսկ դուք չըսիք որ կամուրջը այ-րեմ։ Ես գիտեմ ծառայել եւ սովորութիւն ըրած եմ հրամանը ճշդութեամբ կատա-րել։ Դուք ըսիք որ կամուրջը պիտի այ-րուի, իսկ ո՞վ պիտի այրէ, այդ մասին բան մը չըսիք, իսկ ես Սուրբ Հոգիով չէի կրնար կռահել...

— Է՛հ, միշտ այսպէս էք, ըսաւ Նես-վիցքի ձեռքը թափահարելով։ Դուն հոս ի՞նչ գործ ունիս, հարցուց Ժերքովին։

— Նոյն հրամանով։

— Դուք, պարոն սպայ, ըսիք որ... շարունակեց գնդապետը վիրաւորական շեշտով մը...

— Գնդապետ, ընդմիջեց սպան, պէտք է աճապարել, եթէ ոչ, թշնամին ձեռքե-րը առաջ կ՚երկարէ եւ գնդակներու տա-րափին տակ կ՚իյնանք։

Գնդապետը լռութեամբ սպաներուն եւ Ժերքովին նայեցաւ ու դէմքը խոժոռեց։

— Ես կամուրջը պիտի այրեմ, ըսաւ ան հանդիսաւոր շեշտով, որ կարծես ը-սել կ՚ուզէր՝ հակառակ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած անախորժութիւններուն թէ ինք իր պարտականութիւնը պիտի կա-տարէ։

Իր երկար ոտքերով ձիուն կողերը խը-թանելով, գնդապետը դէպի Բ.րդ. գու-մարտակը ուղղուեցաւ, ուրտեղ Ռոստով՝ Դէնիսովի հրամանատարութեան տակ կը ծառայէր, եւ հրամայեց ե՛տ, դէպի կա-մուրջ վերադառնալ։

«Ա՛յ, տեսա՞ր, կարծիքս ճիշդ ելաւ», մտածեց Ռոստով։ «Քաջութիւն փորձել կ՚ուզէ, թող փորձէ տեսնենք ուրեմն»։

Գումարտակին բոլոր մարդոց դէմքե-րուն վրայ նորէն երեւան եկաւ այն արտա-յայտութիւնը, որ կամուրջին վրայ ռում-բերուն տակ եղած ատեն նկատուեր էր։ Ռոստովին աչքերը հակառակորդ գնդա-պետին վրայ սեւեռուեր էր, ուր իր են-թադրութիւնը հաստատող նշան մը կը փնտռէր։ Սակայն գնդապետը ակնարկ մը իսկ չնետեց Ռոստովին վրայ։ Լսուեցաւ հրամանը.

— Շո՛ւտ, շո՛ւտ, կրկնեցին քանի մը ձայներ։

Սուրերը ասպանդակներուն զարնուե-լով խթաններուն շառաչումով հեծեալնե-րը ձիերէն վար իջան, ընելիքնին չգիտ-նալով խաչ հանեցին։ Ռոստով այլեւս գըն-դապետին չէր նայեր։ Ան կը վախնար, մարելու աստիճան կը վախնար թէ չըլ-լայ որ հեծեալներէն ետ մնայ. ձիուն սանձը ձիապանին յանձնելու ժամանակ ձեռքերը կը դողային, եւ զգաց որ սիր-տը ուժգնութեամբ կը բաբախէ։ Դէնի-սով գլուխը ետեւ ծռած բան մը գոռա-լով քովէն անցաւ։ Ռոստով՝ արշաւող հեծեալներէն զատ բան մը չէր տեսներ։

— Պատգարա՛կ, գոչեց մէկը։

Ռոստով «պատգարակ» կոչի նշանա-կութեան մասին չմտածեց, այլ ամէնքէն առաջ անցնիլ կը ջանար։ Սակայն կա-մուրջին վրայ լպրծուն ցեխին վրայ կո-խելով սայթաքեցաւ եւ երեսի վրայ գե-տին փռուեցաւ։

— Դէպի աջ, հազարապետ, լսուեցաւ գնդապետին ձայնը, որ կամուրջէն քիչ մը հեռու կեցած էր ուրախ եւ հանդիսա-ւոր դէմքով։

Ռոստով, ցեխոտած ձեռքերը բաճկոնա-կին վրայ մաքրելով, իր հակառակոր-դին նայեցաւ եւ ուզեց առաջ վազել՝ խորհելով թէ որքան հեռու խոյանայ այնքան աղէկ բան մը ըրած կ՚ըլլայ, բայց Փոկտանիչ առանց զայն ճանչնալու, գո-ռաց.

— Կամուրջին կեդրոնը վազողը ո՞վ է, դէպի ա՛ջ, Իւնկեր, ե՛տ, գոչեց ան ցաս-կոտ եւ Դէնիսովին դարձաւ, որ պարծեն-կոտ քաջութեամբ մը կամուրջին տախ-տակներուն վրայ կեցեր էր։

— Ինչո՞ւ անձդ կը վտանգես, հազա-րապետ, աղէկ կ՚ընէք եթէ այդտեղէն հե-ռանաք։

Նեսվիցքի, Ժերքով եւ շքախումբի ըս-պան, ռումբերու տարափէն դուրս, ան-վտանգ տեղ մը կեցած, մէյ մը հեծեալ-ներու այդ փոքր խմբակը կը դիտէին, որ կամուրջին գլուխը իրենց դեղին խոյ-րերով, մութ-կանաչ վերնազգեստներով եւ կապոյտ անդրավարտիքներով իրա-րու խառնուած եռուզեռ կուգային, եւ մէյ մը մօտեցող թշնամիին ձիաւոր խում-բին, որ հեռուէն դիւրութեամբ թնդա-նօթներու հետ շփոթել կարելի էր։

— Կամուրջը այրել պիտի կրնա՞ն թէ ոչ։ Տեսնենք թէ ո՞վ պիտի կանխէ, ա-նոնք ժամանակին պիտի կրնա՞ն հասնիլ ու կամուրջը այրել, թէ Ֆրանսացիք հրե-տանիները առաջ պիտի քաշեն ու զանոնք կոտորեն», այս հարցումները կ՚ընէր բարձունքներուն վրայ կեցած զօրքին ի-րաքանչիւրը, հեծեալները եւ մօտեցող թշնամին կը դիտէին, որոնց սուիններն ու հրետանիները կը փայլէին։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(92 – Շար.)

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Հայ Արհեստներէս եւ երէց Սկաուտները կը ներկայացնեն՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

(4 արար)

Շաբաթ, 30 Յունուար ժամը 21ին Պոմոնի սրահին մէջ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.

Տիկին Գոհարիկ Աւագեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Ե. Տօրումեան 20 Փր., Տէր եւ Տիկին Գ. Տօրումեան, Խ. Տօրումեան, Տիկ. Ա. Պանտիկեան 10ական:

Տիկին Ալիս Տէր-Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ.— Տիկին Է. Մաթիկեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէր-Զաքարեան, Յ. Տօլպաշեան, Յ. Աւագեան, Պ. Աւոյեան, Մ. Քէշիշեան, Պ. Ասատուրեան, Տէր եւ Տիկին Վանոյեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ասատուրեան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Պետրոսեան 30ական, Զ. Քէշիշեան 50: Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան, Մ. Աւոյեան, Գ. Եազմաճեան, Տիկ. Ծղնաւորեան, Տէր-Մովսէսեան ընտանիք, Պ. Աւոյեան, Ա. Զօրապչեան, Մ. Կզիլեան, Մ. Թարայեան, Համախարբ. Հայրենկ. Կ. Կիւմիւշեան տասնական:

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Մարմինը կը հաղորդէ թէ Յունուար 17ի իր գեղարուեստական ցերեկոյթի յայտագրերուն վրայ Մոստիկ անունը պէտք է ըլլար՝ Մոստիչեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Յովսէփ Մարաշլեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստին առթիւ Տիկ. Էլիզ Քաֆէճեան 50 Փր., Պ. Ա. Մարաշլեան 30, Ն. Մարաշլեան, Արթին Մարաշլեան, Մ. Փամուքեան, Տիկ. Քասքասեան, Օ. Պօտուրեան 20ական, Տիկ. Մ. Մարաշլեան, Ալիքիւչիւկեան, Ա. Պալեան 10ական:

Մակի Աճէմեանի թաղման առթիւ Պ. Յարութիւն Հանոյեան 100 Փր., Տէր եւ Տիկին Յ. Էքմէքճեան 50, Ա. Խաչիկեան, Ժ. Յակոբեան, Ժ. Սիրեժեան, Մ. Քէշիշեան 20ական, Մ. Քրաչեան, Օ. Աւագեան 10ական: Յ. Պօղոսեանի թաղման առթիւ փոքրիկն Պայծառ Պօղոսեան 50: Յ. Վարդանեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Վարպետեան 50 Փր.:

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation *EVE GRILIQUEZ*
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շաբաթ 30 Յունուար Զաւարեան ենթակոմիտէն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն (Յունուար 27) ժամը 9ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամանակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սահակեան եւ կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի: Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակի ընթերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն:

Յաւարտ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Ծախքերու մասնակցութիւն անձգլուխ 25 ֆրանք: Արձանագրուիլ եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկայացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որպէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Տօնածառի հանդէս մը կազմակերպած է պետական թատրոնի մէջ, 30 Յունուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

1921

Պէյրութ 1970

Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի

Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի

Գին 10 փր

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

Լրացաւ «Ազդակ Շաբաթօրեակ» (Դրօշակ)ի առաջին տարին. 1970 Նոյեմբեր 22ին լոյս կը տեսնէ երկրորդ տարուան առաջին թիւը, որ նուիրուած պիտի ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ութսունամեակին:

Հակառակ թղթատարական վարչութեանց նոր կարգադրութիւններուն, որոնց հետեւանքով առաքման ծախքերը յաւելում կրած են, բաժանորդագրութեան պայմանները կը մնան նոյնը:

Բաժանորդագրուելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.

Mr. KULTCHEYAN
23, Rue Pixéricourt, Paris (19e)

Ազդակ Շաբաթօրեակի բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, առանց վճարումի կատարուող բաժանորդագրութեան խնդրանքները նկատի պիտի չառնուին:

Բաժանորդագրութիւնը միշտ կը սկսի տարեսկիզբէն, կամ վեցամսեայի սկզբնաւորութեան:

Անոնք որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը եւ կամ նոր բաժանորդագրուիլ, կը խնդրենք որ ժամ առաջ դիմեն մեր գործակալին, որպէսզի թերթի առաքումը կարենայ շարունակուիլ առանց ընդհատումի:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի խնջոյքը՝ Փետրուար 7ին ժամը 16էն մինչեւ 23 Պանեէօյի Լուի Փասթէօր սրահը:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Աստղիկ-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտիսիլլիի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս):

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ:
Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍՋԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելու եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50
LE NUMÉRO 0,50 F.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 27 JANVIER 1971

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12024
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.024

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱՆՏ ԳՈՀ Է

—o—

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ
ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերման վարչապետը Փարիզէն առաջ, պարտք նկատած էր Քոլոմպէ երթալ ու խոնարհիլ Տը Կոլի շիրիմին առջեւ, իր յարգանքը մատուցանելու համար, անոր որ ռահվիրան եղաւ ֆրանքեւգերման սերտ գործակցութեան հաստատման, հաշտութիւնը ապահովելէ ետք:

Փարիզի մէջ, Պրանտ երկար տեսնուեցաւ բազմիցս Նախագահ Փոմփիտուի հետ եւ առաջին առթիւ իսկ, գերման նախարարապետը չէշտած էր թէ շատ գոհ է խօսակցութիւններէն, աւելի ճիշդ՝ «բացառապէս գոհ է»: Մինչ Պրանտ կը տեսնուէր Փոմփիտուի հետ, Արտաքին նախարար Շէլ կը տեսնուէր իր Ֆրանսացի պաշտօնակիցին հետ:

Պարզ է որ Փոմփիտուի մամուլի ասուլիսը առաւելաբար շահեկան նկատուած էր Եւրոպայի մասին Նախագահին յայտնած տեսակէտներուն համար եւ կը թուի թէ այդ տեսակէտները հաւանութիւն գտած են Գերմանիոյ վարչապետին մօտ, որ քիչ մը պէտք է յուսախաբ ըլլայ իր «Օսթփոլիթիք»էն (արեւելեան քաղաքականութիւն):

Էլիզէի պալատին մէջ, իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին, Պրանտ ֆրանսերէն պատասխանած էր Նախագահ Փոմփիտուի որ հարկ տեսած էր գերմաներէն արտասանել իր բաժակաճառը, շեշտելով.— «Եւրոպայի այս գաղափարին վրայ է որ, այս միջոցին, Պրիւքսէլի մէջ սկսած է մեծ վիճաբանութիւն մը տնտեսական եւ դրամական միութեան առթիւ: Արդեօ՞ք այդ վիճաբանութիւնը շինծու վիճաբանութիւն մը չէ եւ ծեծուած հարցերը, շինծու հարցեր չեն: Համաձայն ենք, դուք եւ ես հետզհետէ իրագործելու համար եւրոպական միութիւնը, ըստ այն որոշումներուն որոնք տրուած են այն ժողովին որ գումարուած էր իմ նախաձեռնութեամբս Լա Հէյ»:

Վարչապետ Պրանտ յայտարարած է ի մասնաւորի.— «Վերջին տասնեւերկու ամիսներու ընթացքին կրցանք զգալի յառաջդիմութիւններ արձանագրել, այն հանգրուանին վրայ, զոր հիմա ունինք մեր առջեւ: Ձեզի չափ համոզուած եմ որ պիտի չահագործենք ֆրանքեւգերման օժանդակութիւնը հաւաքականութեան ի չահ»:

Ընդհանուր ձեւով երկու կողմերն ալ լաւատեսութիւն ցոյց կուտան թէ իրենց յարաբերութեանց եւ թէ Եւրոպայի ապագային համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն ուսանողական խլրտումներու վերսկսումը: Արդարեւ, երկու ռումբեր պայթած են դասախօսներու բնակարաններու առջեւ եւ ուսանողութիւնը բազմաթիւ բախումներ ունեցած է ապահովութեան ուժերու հետ: Վիրաւորներ կան երկուստեք: Քաղաքական դէտերու կարծիքով, կառավարութիւնը, որուն զօրավիգ կեցած է ներկայիս բանակը, խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ խլրտումներու պատասխանատու ուսանողներու հետ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երաժիշտներ Ռոստրոպովիչէ ի նպաստ միջամտութիւն կատարեցին Փարիզի խորհրդային դեսպանին եւ խորհրդային Մշակոյթի նախարարին մօտ: Ծանօթ է, որ խորհրդային անուանի թաւջութակահարը իրաւունք չէ ստացած Փարիզ գալու՝ նուագահանդէսի մը մասնակցելու համար: Երաժիշտը ի նպաստ Սոլժենիցինի արտայայտուած էր:

ԿԻՆՇԱՅԻ 92 մահապարտեալներէն 58 կախաղան հանուեցան Երկուշաբթի օր: Քոնաքրիի ձայնասփիւռը յայտարարեց. թէ մահապատիժի գործադրութիւնը տեղի ունեցած է բարեկենդանի մթնոլորտի մէջ եւ «ժողովուրդը թքած է մահապարտեալներուն վրայ ու քարկոծած է անոնց դիակները»: Սեքու Թուրէ, որ կազմակերպած էր խեղկատակ «դատավարութիւն»ը, անտեսելով հանրային կարծիքին վրդովումը, գործադրել տըւաւ մահապատիժները: Մահապատիժի ենթարկուածներէն 34 անձեր դատուած են ի բացակայութեան:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ մէջ զինուորական իշխանութիւն հաստատուեցաւ՝ բանակին կազմակերպած պետական հարուածին հետեւանքով: Պաշտօնազրկուած Նախագահը՝ Միլթըն Օպոթէ, Սինկափուր կը գտնուէր պետական հարուածի միջոցին:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ վարչապետը յայտարարեց, թէ ֆէտայիները այլեւս չեն կրնար կռուիլ Իսրայէլացիներուն դէմ, օգտագործելով իբրեւ մեկնակէտ Յորդանանի հողը: Այսուհետեւ իրենց գործողութիւնները պէտք է կատարեն գրաւուած շըրջաններու մէջ: Ուասֆի Թալ դիտել տըւաւ նաեւ, թէ Յորդանան իր երկրէն ոչ մէկ հողամաս կը զիջի պաղեստինեան Պետութեան մը կազմութեան համար: Իրաքցի երկու նախարարներ պաշտօնանկ եղան:

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ դատարանը «յանցաւոր» նկատեց Չարլզ Մէնսընը եւ իրեն հետ ձերբակալուած երեք հոգիները, Շարոն Թէյթի եւ բարեկամներուն սպանութեան համար: «Կանխամտածուած կամաւոր մարդասպանութիւնը» ընդունելով է որ դատարանը «յանցաւոր» կ'որակէ ամբաստանեալները: Ըստ տեղւոյն օրէնքին. հիմա պէտք է որ երկրորդ դատավարութիւն մը ըլլայ որոշելու համար պատիժը՝ մահ կամ ցկեանս արգելափակում:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օրուընէ սկսեալ էսանսի գինը պիտի բարձրանայ մէկէն երկու սանթիմ սիւփէռին վրայ եւ մէկ՝ սովորականին:

ՓԱՐԻԶԻ վարչական դատարանը մերժեց Փօլ Անթիէի դիմումնագիրը: Ծանօթ է որ նախկին նախարարը, «էթուալի հրապարակի պաշտպանութեան կոմիտէն» կազմած էր եւ կը ջանայ միշտ չեղեալ համարիլ տալ Թաղապետական Խորհուրդի որոշումը, առարկելով որ քուէարկութիւնը անկանոն պայմաններու տակ տեղի ունեցած էր: Դատարանը յայտարարեց թէ կանոնագրային պարզ թերացում մըն է եղած: Կ'ըսուի թէ Անթիէ միտք ունի Պետութեան Խորհուրդին դիմել:

ՆԱՆՍԻԻ մէջ խօսք առնելով, ընկերվարական ուսանողներու հրաւէրով, Ժ. Ժ. Սերվան-Շրայպէր յայտարարեց թէ կը հաւատայ ձախին միութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱ ժամանած են չեխ ղեկավարները, ոչ պաշտօնական այլ «բարեկամական» այցելութիւն մը տալու համար Կոսիգինի եւ Բրեժնեւի:

ՌԵՃԻՕ ՏԻ ՔԱԼԱՊՐԻ բոլոր դպրոցները փակ են, իբրեւ հետեւանք առջի օրուան բախումներուն: Սենտիքաները կը թելադրեն իրենց անդամներուն, որ հանդարտ մնան, բայց՝ կազմ ու պատրաստ: Միլանոյի մէջ ալ պայթումներ եւ հրդեհներ ծագած են:

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ, չորս ուսանողներ դատապարտուած են, որովհետեւ համայնավար բջիջ մը կազմած էին, տնտեսական ուսումներու բարձրագոյն վարժարանին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՐԻՒՂԸ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀ

Ա.

Քարիւղը, կ'ըսէր Քլեմանսօ առաջին համաշխարհային պատերազմի վաղորդայնին, պետութիւններու համար «այնքան անհրաժեշտ է, որքան արիւնը վաղուան ճակատամարտներուն»: Աւելցնենք, որ ան դարձած է նաեւ արիւնը այսօրուան քաղաքակրթութեան: Արդարեւ, եթէ քարիւղը ցամքի, եւրոպական իւրաքանչիւր երկու գործարաններէն մէկը կը փակէ իր դուռները, նաւերը կը դադրին նաւարկելէ, օդանաւերը կը մնան անշարժացած: Այլեւս գոյութիւն չեն ունենար վառելանիւթ, ձգախէժ, նիլոն, թերկալ, օրլոն, քիմիական պարարտանիւթ, միջատասպան դեղ, շրթունքի ներկ, նափլմ, ակռայի վրձին, տպարանի մելան, կուպր, ժապաւէն: Քարիւղէ կը պատրաստուին մօտաւորապէս 300.000 տեսակ արտադրութիւններ: Ֆրանսայի մէջ քարիւղային արտադրութիւնները օգտագործուած ելեկտրուժի աղբիւրներուն 55 առ հարիւրը կը ներկայացնէ:

1859 Օգոստոս 28ին, գնդապետ Տրէյք, Թիթիւսվիլի (Փենսիլվանիա) քարիւղահանքէ մը, որ 23 մեթր խորութիւն ունէր, կ'արտահանէ 35 տակառ քարիւղ: Սեւ ոսկիի տենդը կը սկսի փութով, որ կը տարածուի անմիջապէս Մ. Նահանգներու մէջ: Ապա 1862ին Քանատա, 1893ին՝ Ինտոնեզիա, 1901ին՝ Մեքսիկա, 1913ին Միջին Արեւելք...:

Ներկայիս, 59 երկիրներ քարիւղ կ'արտադրեն, սակայն, 2113 միլիոն ներկայացնող 1969ի ընդհանուր արտադրութեան 1773 միլիոն թոնը կը հայթայթեն ինը երկիրներ.— Մ. Նահանգներ՝ 510 միլիոն, Խորհ. Միութիւն՝ 362,8, Վենեզուէլա՝ 187, Իրան՝ 167,6, Լիբիա՝ 150, Սէուտական Արաբիա՝ 148,3, Քուէյթ՝ 129, Իրաք՝ 74,7 եւ Ալժերիա՝ 44 միլիոն թոն: Գալով Ֆրանսայի՝ իր հողէն արտադրածը կը հասնի 2,7 միլիոն թոնի:

Քարիւղի սպառումը աշխարհի մէջ քըսան տարիէ ի վեր հսկայ նուաճում կ'արձանագրէ: 550 միլիոն թոն 1950ին, 1050 միլիոն 1960ին, 2100 միլիոն 1969ին: Եօթը երկիրներ միասնաբար ընդհանուր արտադրութեան 69,9 տոկոսը կը սպառեն՝ Մ. Նահանգներ՝ 678 միլիոն թոն, Խորհ. Միութիւն՝ 240, Ճափոն՝ 162, Արեւմըտեան Գերմանիա՝ 115, Անգլիա՝ 99, Ֆըրանսա՝ 79, Իտալիա՝ 79:

Ներկայ թափով, ճանչցուած աղբիւրներու (65.300 միլիոն թոն) պահեստը շուտով վերջ կը գտնէ: Մասնագէտի մը համաձայն, եթէ 2000 թուականին 12 տարուան պահեստ մը փորձուի ապահովել, պէտք է մինչ այդ գտնուի եւ երեւան հանուի 200 միլիառ թոն քարիւղ, այսինքն եռապատիկը քարիւղի առաջին պահեստներուն: Կը կարծուի, թէ այս 200 միլիառ թոնը կարելի պիտի ըլլայ գըտնել: Արդարեւ, հսկայ տարածութիւններ դեռ չեն ուսումնասիրուած: Օրինակ, համաձայն որոշ ենթադրութիւններու, միայն Աթապասքայի (Քանատա) հանքերու պահեստը կը համապատասխանէ ներկայի ճանչցուած աղբիւրներու պաշարին, իսկ Քոլորատոյինը (Մ. Նահանգներ) աւելի կարեւոր է, քանի որ կրկնապատիկը կ'արձանագրէ: Միւս կողմէ, թեքնիքի յառաջացումը թոյլ կուտայ քարիւղ գտնելու ծովու խորէն: Դեռ վերջերս, եգիպտական ընկերութիւն մը, հինգ տարուան պրպտումէ ետք երեւան հանեց քարիւղահանքեր Նեղոսի տելթային մէջ:

Աշխարհի քարիւղի ճարտարարուեստին երեք հինգերորդը կը գտնուի եօթը ընկերութիւններու ձեռքը, առանց նկատի առնելու, անշուշտ, համայնավար ճակատը: Ասոնցմէ հինգը ամերիկեան, մէկը անգլիական եւ մէկն ալ անգլեւհոլանտական է:

1966ին, ամերիկեան ընկերութիւնները միայնակ 67 առ հարիւրը ապահովեցին քարիւղի դրամագլուխի շահագործման, աշխարհի մէջ, իրենց աղբիւրներուն կէսէն աւելին կը գտնուի Միջին Արեւելք: Անոնց ուժը հսկայական աստիճանի կը հասնի: Այսպէս, Սթանտարտ Օյլի 1967ի շահը կը հաւասարի Ֆրանսայի պիւտճէի կէսին:

Քսան տարիէ ի վեր «գլխաւորներու» գերադահութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դառնայ երեք պատճառներով — խորհըրդային քարիւղի մուտքը միջազգային շուկայէ ներս, քարիւղ արտադրող երկիրներու ջանքը աւելցնելու իրենց շահաբաժինը եւ, վերջապէս, կարգ մը երկիրներու ճիգը (Ֆրանսա և Իտալիա յատկապէս) զարկ տալու եւ որդեգրելու քարիւղի ազգային քաղաքականութիւն մը, որ զերծ մնայ խնամակալութիւններէ:

Թեհրանի մէջ կը բանակցին մէկ կողմէ քարիւղ արտադրող երկիրները, որոնք կազմած են ընկերակցութիւն մը՝ քարիւղ արտադրող երկիրներու կազմակերպութիւն անունին տակ, եւ միւս կողմէ քարիւղի 13 մեծ ընկերութիւնները, որոնց շարքին նաեւ ֆրանսական քարիւղի ընկերութիւնը: Առաջինին մէջ կը մտնեն սեւ ոսկի արտադրող երկիրները՝ Վենեզուէլա, Լիբիա, Ալժերիա, Սէուտական Արաբիա, Քուէյթ, Իրաք, Ապու Տհապի, Քաթար, Իրան, Ինտոնեզիա: Ասոնք աշխարհի քարիւղին 46,1 առ հարիւրը կ'արտադրեն, իսկ միեւնոյն ատեն կ'ապահովեն 85 առ հարիւրը արտածումներուն:

Ներկայ տագնապը ծագում առաւ, երբ քարիւղի պակաս մը արձանագրուեցաւ շուկայի վրայ: Սուէզի Ջրանցքին փակումը, Վեցօրեայ պատերազմին հետեւանքով, ինչպէս նաեւ արկածով մը Սուրիայէն անցնող քարիւղատար խողովակներուն պայթումը, բացառիկ պայմաններ ստեղծեցին այս ուղղութեամբ: Քարիւղը Եւրոպա բերելու համար հարկ եղաւ անցնիլ Քափի ճամբէն, որ 20.000 քիլոմեթր է: Եւ որովհետեւ բաւական թիւով քարիւղատար նաւ չկար, քարիւղի գինը բարձրացաւ (տակառը 80 սէնթէն, 1,20 տոլարի բարձրացաւ): Տագնապի օրերուն, Լիբիա առարկեց, թէ մեր քարիւղը Եւրոպա կը հասնի աւելի աժան գինով, բաղդատմամբ Արաբիոյ եւ Իրանի քարիւղին: Տարբերութիւնը, հետեւաբար, պէտք է կիսել: Եւ որպէսզի ճնշում բանեցնէ ընկերութիւններուն վրայ, Լիբիա նուազեցուց քարիւղի իր արտադրութիւնը (օրական մօտաւորապէս 500 տակառ), երբ անդին՝ Եւրոպայի մէջ շատեր կրկին բարձրացուցին իրենց գիները (ոմանք նոյնիսկ 4 տոլար նշանակեցին Քափէն անցած քարիւղ իւրաքանչիւր տակառին համար):

Այսպէս է, որ միւս երկիրներն ալ ուզեցին բարձրացնել իրենց գիները: Միւս կողմէ կը պահանջեն նաեւ, որ ընկերութիւնները իրենց շահէն մաս մը օգտագործեն քարիւղ արտադրող երկիրներու մէջ նոր տնտեսութիւններ հաստատելու համար: Այս հարցերը լուծելու համար է, որ կը գումարուի Թեհրանի ժողովը:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

Cinquantenaire du TRAITÉ DE SÈVRES

N. D. L. R. : Faisant suite à la publication des discours prononcés lors des commémorations du cinquantenaire du Traité de Sèvres à Paris, Marseille et Lyon, nous publions aujourd'hui l'allocution de Gabriel Matzneff, prononcée à Marseille, en présence de Mr le Ministre Comiti et du Député-Maire de Marseille Gaston Defferre.

×

Il est naturel que des politiques et des juristes prennent la parole à l'occasion d'une cérémonie telle que celle qui nous réunit aujourd'hui. Il est en apparence moins qu'un écrivain qui n'entre dans aucune de ces catégories et qui n'est pas d'origine arménienne, ose évoquer la question de l'Arménie devant une assemblée qui, dans sa forte majorité, la connait infiniment mieux que lui.

Mais si les politiques et les juristes sont là pour faire entendre la voix de la justice, de la raison et du droit, il est également bon que les poètes fassent entendre la voix du cœur. Il existe dans la littérature française une tradition d'amitié et de soutien à l'endroit de la cause arménienne, tradition qu'incarnèrent, entre autres, un Léon Bloy, un Alphonse Daudet, un Maurice Barrès, un Anatole France, un Charles Péguy, tradition dont il importe que nous soyons aujourd'hui quelques uns à reprendre le flambeau.

C'est toujours avec émotion que nous entendons ou lisons un récit des scènes d'horreur de 1915, à comparaison desquelles l'enfer de Dante semble un paradis. Mais, par delà l'émotion, il nous faut mettre en lumière un point cardinal qui est que la tragédie de l'Arménie est la figure de toutes les tragédies de notre siècle, et le cryptogramme qui nous permet de déchiffrer toute l'histoire du monde.

C'est un sentiment que j'ai eu en lisant Tacite, et je me disais : qui connait l'histoire romaine connait l'histoire humaine. Mais c'est une impression que j'éprouve encore plus fortement chaque fois que je lis un livre consacré à l'Arménie et, plus précisément, à cette fraction de son histoire qui s'étend de 1878 à 1922, du Traité de San Stéphano au Traité de Lausanne. Le cynisme des puissants, l'hypocrisie des diplomates, l'impunité des tortionnaires, le sacrifice des innocents, les serments trahis, les mensonges proférés la main sur le cœur, les combines, les trafics, la défaite des valeurs nobles et la victoire des ignobles, tout y est, et rien de ce qui est inhumain ne lui est étranger. La honte répond à la honte. Voilà un siècle que l'Occident se met du coton dans les oreilles pour ne pas entendre les cris de douleur d'un peuple supplicié, et voilà un siècle que la nation arménienne, tel le prophète Job sur son tas de fumier, crie sa douleur et réclame justice. Mais Dieu, qui a trop lu Hegel, se tait, et les hommes détournent les yeux.

Un des orateurs qui m'ont précédé a fait allusion aux pressions dont M. M. Comiti et Defferre ont été l'objet pour qu'ils renoncent à être des nôtres ce soir. Et je conçois en effet, Monsieur le Ministre et Monsieur le Maire, qu'il vous a fallu du courage pour passer outre à de telles pressions : les Turcs ont pris Constantinople aux Grecs, Erzeroum aux Arméniens, Antioche aux Syriens, et vous pouvez légitimement craindre de trouver, demain matin, à votre réveil, le port de Marseille bouché non par la célèbre sardine, mais par la flotte ottomane !

Je me tiendrai la bride courte en ce qui regarde les Turcs. Il y a pour moi un mystère turc, et ce mystère est le mystère du mal. Lorsque l'on considère cet étrange destin de néant et de mort qu'est le destin du peuple turc, on est tenté de croire, avec certaines sectes chrétiennes des premiers siècles, à l'existence d'un esprit mauvais, d'un anti-Dieu — *antitheos* — qui serait l'auteur, l'inventeur du mal. Le peuple turc, ce serait un peuple allemand qui n'aurait donné au monde ni Maître Eckart, ni Gœthe, ni Schiller, ni Beethoven, un peuple allemand dont l'histoire ne serait, au cours des siècles, qu'une interminable succession d'Auschwitz, de Treblinka et d'Oradour. Une telle application dans la destruction, une telle monotonie dans la cruauté, une telle constance dans le nihilisme bestial est en vérité un spectacle étrange, mystérieux, qui nous dépasse et qui peut-être dépasse les Turcs eux-mêmes. La signification du peuple turc, et le rôle qu'il joue sur notre terre, me semblent relever davantage du dessein de Dieu que de l'intelligence des hommes.

Ceux que nous pouvons, en revanche, comprendre et juger, ce sont ceux qu'il est convenu d'appeler les grandes puissances, les Etats chrétiens d'Occident, l'Angleterre, la France, l'Allemagne, la Russie, à qui depuis la première guerre mondiale sont venus se joindre les Etats-Unis d'Amérique.

Pour les observateurs honnêtes, la responsabilité écrasante des grandes puissances dans la tragédie arménienne est, dès le siècle dernier, une vérité d'évidence. Ainsi que l'écrit l'historien Pasdermadjian, la convention de Chypre — convention secrète entre l'Angleterre et la Sublime Porte signée en 1878 — « marque une étape décisive dans l'histoire de l'impérialisme moderne », et il ajoute : « Si la Russie n'avait pas été obligée par l'Angleterre d'évacuer l'Arménie turque avant l'exécution des réformes arméniennes, les massacres de 1895-1897 et la tragédie de 1915 n'auraient sans doute pas eu lieu. Ainsi, au moment même où elle se posait pour la première fois devant l'Europe moderne, la question arménienne devenait une pièce sur l'échiquier de la rivalité anglo-russe en Asie ». Et c'est un historien russe, Lobanov-Rostozsky, qui, à propos des massacres de 1895-1896, écrit : « Si les massacres d'Arménie soulevèrent l'indignation de l'Europe, ils mirent également en évidence, plus clairement que jamais, la farouche hypocrisie des relations internationales (...) L'Arménie n'était qu'un pion dans la grande partie qui se livrait entre l'Angleterre et la Russie sur toute l'étendue de la carte d'Asie ».

Il est évident que je ne vais pas analyser ici ce que fut la diplomatie occidentale à l'égard de l'Arménie entre le Traité de San Stéphano et le Traité de Sèvres. Ce que je veux souligner, c'est que lorsqu'on lit un auteur sur cette question, Mandelshtam ou Partermadjian par exemple, on a le sentiment très vif de lire son journal quotidien tant cela demeure actuel. Dresser une communauté ethnique et religieuse contre une autre afin de diviser pour régner, protéger une nation, non parce que sa politique est juste, mais parce qu'elle occupe une place stratégique de première importance dans le bassin méditerranéen, prétendre fonder une paix durable sur le cadavre d'un peuple bafoué et affecter de régler le problème des minorités en agissant comme si ces minorités n'existaient pas, voilà, hélas, des procédés qui n'ont rien perdu de leur actualité. Et si, il y a quelques mois, nous avions eu en mémoire Winston Churchill écrivant : « Dans le Traité de Lausanne qui rétablit l'état de paix entre la Turquie et les Alliés, l'Histoire cherchera en vain le mot d'Arménie », nous n'aurions pas eu la naïveté de nous étonner que dans le Plan Rogers, qui avait pour objet de rétablir la paix en Palestine, ne fût même pas mentionnée l'existence des Palestiniens.

GABRIEL MATZNEFF

(*à suivre*)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթը ընդհանրապէս բաւարար գիծերով կը ներկայացնէ Համայնավար կուսակցութեան շրջանային կազմակերպութիւններու համագումարները, ուր քննութեան կ'առնուին շրջաններու ընդհանուր վիճակը իբրեւ տնտեսութիւն, ճարտարարուեստ, կրթական կեանք եւայլն։ Կը հետեւի ուրեմն, որ շրջաններու մասին ընդհանուր գաղափար կարելի է կազմել հետեւելով թերթին տեղեկագրութիւններուն։

Երեւանի Միասնիկեան շրջանը կը նկատուի ուսանողութեան եւ մտաւորականութեան կեդրոն, քանի որ առաւելաբար հո՛ն կեդրոնացած է մեծ մասը Հայաստանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն, գիտահետազօտական կազմակերպութիւններուն, հրատարակչականներու եւայլն։ Առաւելաբար այս նկատումով է, որ շրջանի կուսակցական համագումարին, որ տեղի ունեցած է Յունուարի սկիզբները, մանաւանդ խօսուած է որակեալ մասնագէտներ պատրաստելու, երիտասարդութեան դաստիարակութեան եւ, անշուշտ, «մարքս–լենինեան գաղափարախօսութիւնը լայնօրէն պրոպագանդելու» հարցերուն մասին։

Հաշուետուութեան բնոյթ կրող զեկուցման ընթացքին, կուսակցութեան շրջանային կոմիտէի առաջին քարտուղարը՝ Ս. Բաղդասարեան, արդար գոհունակութեամբ թուած է պետական համալսարանի եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու դրական աշխատանքը՝ երիտասարդութեան գիտական մտքի զարգացման մարզին մէջ։ Քանի մը պարզ թիւեր ցոյց կուտան աշխատանքին տարողութիւնը, որ ինքնին հաստատում մըն է ուսումնական ճիւղի ձեռք ձգած մեծ յաջողութեան։ Այսպէս, համալսարանաւարտ երիտասարդութեան թիւը, վերջին հինգ տասնամեակներուն, 23·000 եղած է։ Համալսարանը, ներկայիս, աւելի քան 900 դասախօս ունի, իսկ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ 150է աւելի մասնագիտութիւններ կը դասաւանդուին, ինչ որ կարեւոր նպաստ կը բերէ որակեալ մասնագէտներ պատրաստելու գործին։

Աւելցնենք, որ մասնագէտներ ունենալու հարցը խիստ այժմէական դարձած է երկրի մը համար, որ օր աւուր կը զարգանայ եւ կը յառաջդիմէ։ Զանազան զեկուցումներու եւ յօդուածներու ընթերցումէն կը պարզուի, որ գիտութեան, ճարտարարուեստի, կրթական եւ այլ մարզերու մէջ որակեալ ձեռքերու եւ պատրաստուած միտքերու պահանջը սուր կերպով կը զգացուի։ Միասնիկեան շրջանի համագումարին մէջ եւս խօսուած է այս մասին դիտել տալով, որ «դեռեւս զգացւում է փորձ ու հմտութիւն ունեցող

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Իրաւունք ունիս, անանկ է նէ՝ դրէ որ շնորհակալութեամբ կ'ընդունինք հրաւէրը եւ մեծ պատիւ կը համարինք մեզի իրենց հետ ճաշելը... վերջապէս դուն գիտես, շնորհքով բան մը գրէ իմ կողմէս։

Հետեւեալ իրիկուն Ղուկաս էֆէնտի ալ մոռցած էր Յակոբ աղայի խօսքերը եւ զուարթ տրամադրութեամբ մը գնաց Օթէլ Պրիսթոլ՝ իր կնոջ եւ աղջիկներուն հետ։

Ճաշէն ետքը, տիկին Անթառամ յայտնեց Թագուհիի, թէ քանի մը օրէն իր տղուն հետ պիտի գար պաշտօնապէս Ռոզիկի ձեռքը խնդրելու Լեւոնին համար եւ թէ տղան շատ կը փափաքէր հարսնիքը շուտով կատարել ու անմիջապէս Փարիզ վերադառնալ։

— Այդ դիւրին է, ինչպէս որ կ'ուզէք, այնպէս կ'ընենք, պատասխանած էր տիկին Թագուհ։

— Միայն թէ, աւելցուցած էր Անթառամ, տղան այդ պաշտօնական այցելութենէն առաջ կը փափաքէր Ղուկաս էֆէնտիի հետ առանձին տեսակցութիւն մը ունենալ, կարեւոր մանրամասնութիւնները կարգադրելու համար։

Ապահովաբար խնդիրը դրամօժիտի մասին էր։ Թագուհի բառ, թէ անմիջապէս իր ամուսինին պիտի հաղորդէ Լեւոն էֆէնտիի փափաքը եւ իրաւ ալ պահ մը Ղուկաս էֆէնտիի հետ առանձնանալէ ետքը, լուր բերաւ, որ Երկուշաբթի առտու էֆէնտին իր գրասենեակին մէջ պիտի սպասէ փեսացուին։

— Իցիւ թէ քիչով գործը կարգադրէինք, կը մտածէր Ղուկաս էֆէնտի, դիտելով իր աղջիկն ու Լեւոնը, որոնք թեւ թեւի, ուրախ զուարթ կ'երթեւեկէին պարտէզին մէջ, անուշադիր իրենց շուրջի իրարանցումին եւ միմիայն իրենք իրենց մէջ ամփոփուած։

Երկուշաբթի օր էֆէնտին գրասենեակ եկաւ։ Եւրոպական սուրհանդակը հասած էր եւ նամակներու ծրարին մէջ կը գտնուէր ճիշդ այն նամակը, որուն կը սպասէր, այսինքն՝ Փարիզի բարեկամին բացատրողական գիրը։

Ղուկաս էֆէնտի՝ բնականաբար՝ նախ եւ տառը այդ նամակը կարդալ, որ ջերմ ու խանդավառ ջատագովական մըն էր երիտասարդ ակնավաճառին համար։ Բարեկամը անվերապահօրէն խորհուրդ կուտար Ղուկաս էֆէնտիին՝ աղջիկը տալու Լեւոն Կոկիկեանի, որուն նման գործունեայ եւ ճարպիկ երիտասարդ երբեք պիտի չկրնար գտնել։ Գալով հարստութեան, դրութիւնը կը հաւաստէր, թէ առնուազն քառասուն հազար ոսկի ըլլալու էր, եթէ ոչ աւելի, բայց այդ դումարը Լեւոնի ճարտար ձեռքերուն մէջ քանի մը հարիւր հազար ոսկիի գործ կը տեսնէր։

«Երկինքէն ինկած բախտ մըն է այս աղջկանդ համար, չըլլայ որ ձեռքէ փախցնես», կ'ըսէր բարեկամը, իր նամակը վերջացնելով։

Հազիւ թէ ընթերցումը աւարտած՝ գրասենեակին դուռը բացուեցաւ եւ Լեւոն Կոկիկեան երեւցաւ սեմին վրայ։

— Օ, հրամմեցէք, բարով եկաք, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, ոտքի ելլելով։

Եւ իր թիկնաթոռին քով դրուած քանափէին վրայ հրամցուց։

— Մայրս ձեր տիկնոջ իմացուց մեր դիտաւորութիւնը օրիորդ Ռոզիկի մասին, սկսաւ երիտասարդը, չփոթած ու ամըշկոտ կերպարանքով մը։

— Այո, այո, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի աշխոյժով, շիտակը ասիկա մեր ալ փափաքն էր առջի օրէն։

— Շատ շնորհակալ եմ, Ղուկաս էֆէնտի, հետեւաբար Զորեքշաբթի օր, եթէ կը հաճիք, մօրս հետ պիտի գանք ու խօսք-կապը ընենք։

— Հրամմեցէք, եւ վստահ եղէք, որ դուռը երեսնուդ պիտի չգոցենք, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի խնդալով։

— Միայն, կմկմաց երիտասարդը, արդեօք լաւ չըլլա՞ր, որ ապագայ դժուարութիւններու տեղի չտալու համար, այժմէն կարգադրենք ամէն խնդիր...

Ղուկաս էֆէնտի տեսնելով երիտասարդին վարանումները եւ միանգամայն, իբրեւ գործի մարդ, ուզելով արագօրէն կարգադրել ամէն բան, ըսաւ.

— Կը հասկնամ ձեր միտքը. խնդիրը աղջկանս օժիտին վրայ է. լաւ, այդ ալ մենք մեր մէջը կարգադրենք եւ կարծեմ որ այս մասին դժուարութեան չենք հանդիպիր։ Նախ ըսեմ, որ ըստ իս, աղջըկանս մեծագոյն օժիտը իր պարկեշտութիւնը, ընտանեկան պատիւը եւ բարոյականն է... Հիմա ատանկ բաներու շատ կարեւորութիւն չեն տար թէեւ, սակայն ինծի համար ատկէ թանկագին բան չկայ։ Դրամը շուտով կ'երթայ, բայց բարոյականը, պատիւը կը մնայ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

մասնագէտների կարիք» բնագիտութեան, ուսողագիտութեան, կենսաբանութեան, հայագիտութեան, պատմութեան, բժըշկագիտութեան եւ բազմաթիւ այլ կարեւոր գիտական ճիւղերու մէջ:

Ուսման որակը, դժբախտաբար, տաբնեբէ ի վեր գոհացուցիչ մակարդակի վրայ չի գտնուիր: Անցնող ուսումնական տարեշրջանին, օրինակ, ինչպէս հաստատուած է համագումարի ընթացքին, չորս ուսանողէն մէկը վերաքննութեան հարկադրանքին տակ գտնուած է, ինչ որ իրաւունք տուած է զեկուցաբերին հաստատելու, թէ «Բուհերում ու տեխնիկումներում գերակշռում է միջակութիւնը»: Այս հաստատումին տուն տուող փաստերէն է, անտարակոյս, տարեվերջի քննութիւններու արդիւնքը: Այսպէս, Բուհերու, այսինքն բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ, դրական գնահատականներուն միայն 4,3 տոկոսը «գերազանց» եւ 10 տոկոսը «լաւ» եղած է: Հետեւաբար մեծ մասը՝ «միջակ»:

Իրաց այս վիճակի պատճառներու մասին յաճախ խօսուած և գրուած է համապատասխան ժողովներու եւ մամուլի էջերու մէջ: Ս. Բաղդասարեանի կարծիքով՝ «ուսանողի անպատասխանատու վերաբերմունքը, դասախօսների մի զգալի մասի անբաւարար պահանջկոտութիւնը, որոշ մանկավարժներու մեթոտական ունակութիւնների ու փորձի պակասը, ուսումնական համապատասխան բազայի բացակայութիւնը» հիմնական պատճառներ են ուսման որակի ցած աստիճանին համար:

«Գարուն»ի խմբագրութեան կազմակերպած զրոյցներէն մէկուն ընթացքին, անցեալ տարի, կրթական մշակներ դիտել կուտային, թէ «դիսերտացիա գրողը խոկոյն դասախօս կը դառնայ», իսկ ուսիչներու կարծիքով՝ արդի ըմբռնումներու պակասը զգալի է դասախօսներու մօտ: Դժգոհութիւններ ալ կան դասագիրքերու մասին, որոնք երբեմն չեն համապատասխաներ ներկայ դասաւանդման եւ ուսուցման մեթոտներուն: Բայց քանի որ խօսքը բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու դասագիրքերու մասին է, դիտել տանք, թէ Փրոֆ. Բ. Լալաբէկեանի հաստատումով, մեր ժամանակակից պատմութեան 1917–1920ի իրադարձութիւններու մասին պարզ պատկերացում չկայ «ուսանողութեան եւ մտաւորականութեան որոշ շրջաններում»: Փրոֆեսորը իր հաստատումը կատարած է Փրոֆ. Շմաւոն Յարութիւնեանի հայ ժողովուրդի պատմութեան բուհական դասագիրքի չորրորդ հատորի նուիրած իր գրախօսականին մէջ («Սով. Հայաստան», Յունուար 15): Հատորը, որ կ'ընդգրկէ մեր ժողովուրդին պատմութեան 1917–1967 ժամանակաշրջանը, կ'անդրադառնայ Լենինի դեկրետին (1917 Դեկտեմբեր 29), հայ – թրքական պատերազմին, 1920ին, Հայաստանի Հանրապետութեան եւայլն:

Փրոֆ. Բ. Լալաբէկեանի վկայութեամբ աշխատութեան հեղինակը «սրբագրած» է «տարիներ շարունակ աղաւաղուած պատմական ճշմարտութիւնը»:

Ինքնաինքեան հասկնալի կը դառնայ, որ տարիներ շարունակ «ճշմարիտ» յորջորջուած «պատմութիւններու» փոփոխութիւններն ու «սրբագրութիւնները», ընդհանուր շփոթ կը ստեղծեն ուսանող երիտասարդութեան եւ մտաւորականութեան մտքերուն մէջ, որմէ նաեւ՝ «պարզ պատկերացումի» պակասը անոնց մասին:

Շրջանային կազմակերպութեան համագումարը անդրադարձած է նաև գիտահետազօտական հիմնարկութիւններու գործունէութեան մէջ նկատուող թերիներուն, ճշդելով, թէ հակառակ մշակուած յստակ եւ գործնական ծրագիրներուն «Գիտութիւնների Ակադեմիայի նախագահութիւնը, համապատասխան մինիստրութիւնները ու դերատեսչութիւնները չեն կարողացել լուծել գիտահետազօտական աշխատանքի ընթացքը խանգարող առանձին պրոբլեմները»: Խանգարիչ ազդակ մըն է շէնքերու անյարմարութիւնը եւ շինարարութեան դանդաղ ընթացքը:

Շրջանի արդիւնաբերութիւնը գերակատարած է հնգամեայ ծրագիրը: Շահագործման յանձնուած են դեղերու գործարանը, մեքենաներու աշխատանոցը, «Աւան» շարժանկարի սրահը, ինչպէս նաեւ բացուած են ութ դպրոց, 9 մանկական հիմնարկութիւն, երիտասարդական թատրոնը, երաժշտական երկու դպրոց եւն.: Բնականաբար, թերութիւններ ալ արձանագրուած են, որոնք, սակայն, կը մնան երկրորդական աստիճանի վրայ, բաղդատմամբ ձեռք ձգուած յաջողութիւններուն:

Ժ. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ-ՔՈՀԷՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ծանուցման արշաւը, որուն նախաձեռնարկ եղան կազմակերպիչները Յունուարի առաջին օրերէն, մամուլի մէջ, տուաւ իր արդիւնքը: Քէշիշեան – Քոհէն մեծ մրցումը գերագրգռած էր միտքերը, ինչ որ պատճառ դարձաւ բոլոր տոմսերու նախաօրօք վաճառումին: Ցապաղողներ հարկադրուեցան Փալէ տը Սփոռէն դուրս մնալ, Յունուար 18ին:

Երեկոյթը փափաքելի չափով աշխուժ բար եւ աղմուկ եղաւ: Քէշիշեանի հայրենակիցները եկած էին ամէն կողմէն, մինչեւ իսկ Լիոնէն եւ Մարսէյլէն:

Երբ Քէշիշեան ռինկ բարձրացաւ Ֆրանսականեռագոյնով եւ նուագախումբի հընչումներով, սրահը բառին բուն իմաստով խլրտեցաւ: Ներկայ գտնուող 1500 Հայեր արտակարգօրէն կը քաջալերէին իրենց ազգակիցը՝ ծափերով, բացագանչութիւններով եւ լայն պաստառներով: Հոյակապ եւ շքեղ էր իբրեւ պատկեր ու երեւոյթ:

Պաշտօնական ներկայացումէն ետք հաստատուեցաւ, որ Քոհէն աւելի ծանր կը կշռէր (1 քիլօ 800 տարբերութիւն կէսօրուան կշիռէն, ինչ որ կը համապատասխանէ 2 ք. 500էն 3 քիլոյի տարբերութիւն կռփամարտի պահուն, երեկոյեան):

Քէշիշեան, ուրեմն, պիտի մրցէր աւելի բարձր դասի պատկանող առաջնորդի մը հետ, ինչ որ կը դժուարացնէր մենամարտը: Բայց կրնա՞ր հրաժարիլ: Արդարեւ իր դասուն պատկանող (դեր-ուելթեր) բոլոր մրցակիցները կը խուսափէին իրեն դէմ ելլելէ՝ պարտութեան հեռանկարով:

Քէշիշեան առաջին անգամն էր, որ Փալէ տը Սփոռի մէջ իբրեւ «աստղ» կը ներկայանար, որով, բնականաբար, կարկամած էր, երբ զանգը կը հնչէր մարտի հրաւէրի:

Քոհէն չոր հարուածներ կը տեղացնէր Քէշիշեանի ուղղութեամբ, որ ըստ իր սովորութեան միշտ կը յառաջանար իր մրցակիցին վրայ՝ ձախ եւ աջ շարժելով, խուսափելու համար հարուածներէն:

Եւ, այս խաղին մէջ, Քոհէն թեթեւ առաւելութիւն մը ձեռք ձգեց առաջին խաղին: Այս առաւելութիւնը պիտի շեշտուէր յաջորդական ռաունտներու ընթացքին, որոնք յար եւ նման եղան իրարու: Այսուհանդերձ, Քէշիշեան անմիջապէս որ իր մրցակիցին մօտ կը գտնուէր, առիթէն կ'օգտուէր երկու ձեռքով կողմնակի ծանր հարուածներու շարք մը տեղացնելու համար: Ծիգ մը, որ իր արդիւնքը պիտի տար, քանի որ Քոհէն վեցերորդ խաղին յոգնութեան նշաններ ցոյց պիտի տար:

Եւ, հակառակ այն իրողութեան, որ Քոհէն աւելի ծանր կը կշռէր իր մրցակիցէն, որով բնական հետեւութեամբ աւելի նպաստաւորուած էր, պատահեցաւ անսպասելին: Քէշիշեան ձեռք առաւ խաղին նախաձեռնութիւնը եւ այս ձեւով կէտեր ապահովեց ձախ բռունցքի հարուածներով, երբ իր սթիլը թոյլ չի տար իրեն մասնագէտ մը ըլլալու այս «զէնք»ին մէջ:

Եւ մինչեւ 9րդ ռաունտ ինքն էր, որ կը պահէր նախաձեռնութիւնը՝ միշտ հարուածելով: Այսպէս է, որ 10րդի սեմին հաւասար արդիւնքի մը ապահովութիւնը կ'ունենար: Այս վերջին ռաունտը, որ իրեն պիտի տար հաւասար ըլլալու իրաւունք մը՝ դժբախտաբար ստացաւ կողմնակի հարուածներ, որոնց պատճառով թեթեւ մը խարխրեցաւ:

Իսկապէս ցաւալի է, որ Քէշիշեան այս վերջին խաղին չյաջողեցաւ ինքզինք պարտադրել:

Պէտք է որ զանգի հնչումէն անմիջապէս ետք յարձակէր մրցակիցին վրայ, զայն ցնցելու համար, որպէսզի այս վերջինը բոլորովին ուժասպառ ըլլար: Ցամենայն դէպս այս ցուցմունքը պէտք է կատարէին «անկիւնի մարդիկը»՝ ոգեւորելով:

Զմոռնանք, որ Քէշիշեան պարտուեցաւ կէտերով մրցակիցի մը կողմէ, որ իր դասէն աւելի բարձր էր:

Զափազանց արի խաղ մը ունեցաւ՝ ռիսք մը առնելով: Այսուհետեւ պէտք է ուշադիր ըլլայ եւ չմրցի իրմէ վեր դասերու պատկանող կռփամարտիկներու հետ:

Քաջալերանքի արժանի է ան, քանի որ հաւասար մնալու գրեթէ ծայրին հասած էր մէկու մը հետ, որ մեծ կարողութիւններ ունի, մինչ ինք 18 փրոֆեսիոնել մրցումներու փորձառութիւնն ունէր միայն:

Ապրիս Քէշիշեան, սքանչելի մրցումիդ համար:

Միեւնոյն ատեն կ'ուզեմ շնորհաւորել մեր ազգակիցները, որոնք եկած էին քաջալերելու հայ կռփամարտիկը: Անոնց կեցուածքը գնահատելի էր եւ սքանչելի արդիւնքի ծանուցման պահուն: Նոյնը պիտի չընէին Քոհէնի կողմնակիցները: Այս իրողութիւնը հաստատեցին կռփամարտի մրցումին պատասխանատուներն եւ բազմաթիւ թղթակիցներ, անձնական խօսակցութիւններու ընթացքին:

Քէշիշեան այժմ քիչ մը պիտի հանգստանայ՝ մարզումներու վերսկսելէ առաջ:

Զմոռնանք, որ Քէշիշեան պիտի մրցի Ժօ Կոնզալէսի հետ, Ֆրանսայի դեր-ուելթեր ախոյեանի տիտղոսին համար:

Բարի յաջողութիւն Քէշիշեան:

ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Ուրուկուէի դեսպանին այցելած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի ներկայացուցիչները՝ ընկերներ Հ. Գրիգորեան, Հ. Աբրահամեան եւ Ա. Թաթուլեան: Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունով շնորհակալութիւն յայտնած են Ուրուկուէի Խորհրդարանին՝ Հայ Դատի հետապնդման ի նպաստ անոր տուած որոշումին համար:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Երբ խնդաս, ամբողջ աշխարհ կը խընդայ քեզի հետ. երբ կուլաս՝ ոչ ոք կուլայ:

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

×

Համբոյրը՝ սիրոյ ջերմաչափն է: Անով կը հաստատենք կայութեան լրջութիւնը:

ՍԻԼՎԻՍԹԸՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Հիւսարներուն բանը դէշ է, ըսաւ Նեսվիցքի, ուր որ է կը սկսին հրետաններները կրակել:

— Ի զուր այդքան մարդ տարաւ, ըսաւ շքախումբի սպան:

— Արդարեւ, ըսաւ Նեսվիցքի, եթէ երկու սրտոտ հիւսարներ ալ ղրկէր, կրնային գործը գլուխ հանել:

— Ո՛հ, ձերդ պայծառութիւն, ընդմիջեց Ժերքով, աչքը հիւսարներէն չհեռացնելով եւ այնպիսի միամիտ, անմեղ ձեւով մը, որ մարդ չէր կրնար հասկնալ թէ ան լրջօրէ՞ն կ'ըսէ թէ կը կատակէ, այդ ի՛նչ բաներ կ'ըսէք. երկու հոգի ղրկէ եղեր, է՛հ, այդ պարագային այլեւս Վլատիմիրի շքանշանը ո՞վ կուտայ մեզի: Թող ամբողջ գունդը ջարդուի, չէ՞ որ գունդին անունը կը բարձրանայ, ինքն ալ շքանշան կը ստանայ: Մեր Փոկտանիչը իր գործը լաւ գիտէ:

— Վա՛հ, ըսաւ շքախումբի սպան, տեսէք, ատիկա հրետանի է:

Ֆրանսացիներու մարտկոցներէն յաջորդաբար ճերմակ մուխի ամպեր երեւցան: Եւ երբ առաջին հարուածին հեռաւոր որոտը լսուեցաւ, որոտացին հետզհետէ երկրորդ, երրորդ եւ չորրորդ հարուածներն ալ:

— Օ՛, ո՛հ, կարծես այրող ցաւէն հառաչեց Նեսվիցքի սպային ձեռքը բռնելով, տե՛ս, տե՛ս մէկը ինկա՛ւ, ինկա՛ւ, ինկա՛ւ:

— Կարծեմ երկուքը:

— Եթէ ցար ըլլայի, երբեք չէի պատերազմիր, ըսաւ Նեսվիցքի դէմքը դարձնելով:

Ֆրանսացիք հապճեպով թնդացիրները նորէն լեցուցին: Կապտագեստ հետեւակ զօրքը դէպի կամուրջ կը յառաջանար: Նորէն երեւցան ճերմակ մուխին գուլաները եւ գնդակներու տարափ մը սրսկեց կամուրջը: Բայց այս անգամ Նեսվիցքի չկրցաւ բան մը տեսնել: Կամուրջին կողմը թանձր մուխ մը ելաւ: Հիւսարները կրցած էին կամուրջը հրդեհել: Ֆրանսական մարտկոցներէն կը կրակէին ոչ թէ դանոնք խանգարելու, այլ արդէն լեցուած թնդանօթները պարպելու համար:

Ֆրանսացիք մինչեւ հիւսարներուն ետ դառնալը, կրցան երեք անգամ կրակել: Առաջին երկուքը վրիպեցան եւ գնդակները առանց վնաս մը հասցնելու՝ անցան գացին. բայց երրորդը՝ խումբին ճիշդ կեդրոնը ինկաւ եւ երեք հոգի գետինը փռեց:

Րոստով, իր եւ Փոկտանիչի յարաբերութեամբ մտադրաղ, կամուրջին վրայ կեցեր էր եւ շուարած չորս դին կը նայէր, ինչ ընելը չգիտնալով: Զարդել, բայց զո՞վ: Մէջտեղը մարդ չկար: Իսկ կամուրջը այրերու գործին չէր կրնար օգնել, որովհետեւ պէտք եղած նիւթերը հետը չէր առած: Եւ երբ չորս կողմը կը նայէր, յանկարծ կամուրջին վրայ կարծես տոպրակ մը ընկոյզ սփռեցին եւ իրեն քով կեցած հիւսարներէն մէկը հառաչելով՝ վանդակորմին վրայ ինկաւ: Ուրիշներուն հետ մէկտեղ անոր քով վազեց: Մէկը նորէն «պատգարակ» գոչեց: Չորս հոգի հիւսարը վերցուցին գետնէն:

— Օ՜՜... Թողէք, Աստուծոյ սիրոյն, գոչեց վիրաւորուածը, սակայն ուշադրութիւն չըրին, վերցուցին զայն եւ պատգարակին վրայ դրին:

Նիքոլա Րոստով դարձաւ եւ մէկը դիտելու երեւոյթով սկսաւ դէպի հեռուն նայիլ, Դանուբին ջուրը, երկինքը եւ արեւը դիտել: Ի՜նչպէս գեղեցիկ էր երկինքը կապոյտ, խաղաղ եւ անհուն: Ի՛նչպէս ակնախտիղ փայլով ու վեհութեամբ արեւը մայր կը մտնէ: Ի՛նչպէս ուրախ կը շողշողային Դանուբին ջուրերը: Ի՛նչ ակնապարար տեսարան կը պարզէին Դանուբին միւս կողմը՝ հեռուն ինկած կապտագոյն սարերը, վանքը, ձորակները, մինչեւ կատարները մշուշով լեցուն եղեւնեայ անտառները...: Հոն խաղաղ է եւ երջանիկ...: Ուրիշ բան մը չէի ուզեր, ոչինչ չէի ցանկար, միայն թէ հոն ըլլայի: Միայն իմ եւ այս արեգակին մէջ երջանկութեան որքա՜ն տարբերութիւն կայ: Իսկ հո՞ս... հառաչանք, տանջանք, սարսափ, անորոշութիւն, հապճեպ...: Ահա նորէն բան մը կը գոռայ, եւ նորէն դէպի ետ կը վազեն, ես ալ անոնց հետ կը վազեմ եւ ահա ան՝ մահը, գլխուս վրայ, չորս կողմս կը սաւառնի... Ակնթարթ մը եւ ես այլեւս երբեք, երբեք պիտի չտեսնեմ այս արեւը, այս ջուրերը, այս պուրակները...:

Արեգակը ամպի մը ետեւ ծածկուեցաւ, Րոստովին առջեւէն պատգարակ մը անցուցին. մահու երկիւղը, պատգարակը եւ արեւի ու կեանքի սէրը, այդ բոլորը իրար ձուլուեցան եւ հիւանդագին, տարտամ տպաւորութիւն մը յառաջ բերին:

«Աստուած իմ, որ հոն, երկինքի միւս կողմն ես, փրկէ, ներէ եւ պաշտպանէ զիս», շշնջաց Րոստով:

Հիւսարները ձիերուն հասան, ձայները բարձրացան եւ լռեցին, պատգարակները աներեւութացան:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(93 – Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեանի՝ Տիկին Ջրբաշեանի մահուան առթիւ։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պ. Նշան Մինասեանէ, Աւետիս Քիւփէլեանէ, Պետրոս Քէպէլեանէ, Յովհաննէս Թիւյսիւզեանէ, Սեդրակ Խաչատուրեանէ եւ Զուլալ Գազանճեանէ 50ական ֆր.՝ փոխան ծաղկեպսակի Վարխաթուն Նետէլեանի մահուան առիթով։

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԽԱՍԱՐԴ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր.

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շաբաթ 30 Յունուար Ջաւարեան ենթակոմիտէն։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն (Յունուար 27) ժամը 9ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆՈՒԷՐ

Լա Վուլթէն (Արտէշ) Տէր եւ Տիկին Ազատ Պալեան իրենց մօր՝ այրի Տիկին Ֆիլոր Տէմիրեանի մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ, 20 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Տօնածառի հանդէս մը կազմակերպած է պետական թատրոնի մէջ, 30 Յունուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին։

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայ Արհեստաւորները եւ երէց Սկաուտները կը ներկայացնեն՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

(4 արար)
Շաբաթ, 30 Յունուար ժամը 21ին Պոմոնի սրահին մէջ
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian Collège »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :

Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Librairie Orientale, 51 Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.

Տիկին Թամարա Բարբիրոտ 2000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան 250, Տիկին Ժաքլին Մեսրոպեան 200, Պր. Միշէլ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Տէմիրեան (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Վահէ Զիլինկիրեան (Պուլոներ), Օր. Վեհանոյշ Շամլըեան 100ական, Ժորժ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Վէնսան Հայթայեան (Քուրպըվուա), Ժորժ Օննսեան (Քլամառ), Տիկին Մաթիլտ Սանտրքճեան, Արամ Սարգիսեան (Էրպլէ), Գուլաքսըզեան (Ալպի), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պաքալեան, Օր. Արշալոյս Ճնկըրտըրեան (Սէնթ Էթիէն), Փանոս Եաքուպեան (Իսի լէ Մուլինօ), Տիկին Անահիտ Շիմշիրեան, Զաւէն Աճէմեան 50ական ֆր., Արամ Արիկեան, Տոքթ. Արթիւր Յակոբեան (Մարսէյլ), Տիկին Նոյեմի Խանճեան (Անկէն), Փօլ Աբրահամեան (Ռոման), Օր. Աչխէն Քէմանճեան, Տիկին Մաթիլտ Սարեան, Ժան Տիոնեան, Մաիլոֆ (Նեօյի), Կարապետ Քահվէճեան (Իսի լէ Մուլինօ), Տիկին Լուսին Աւետիքեան 20ական ֆր., Մըկըրեան եղբայրներ, Մեծպլուխեան, Օր. Սիւզան Անդրէասեան (Լէ Լիլա), Զ. Սաքայեան (Ռոնի սու Պուա), Դաւիթ Դաւիթեան, Պօղոս Գէորգեան, Տիկին Մանիշակ Պահթիարեան (Անկէն), Տոքթ. Միհրան Նոտարեան, Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Գալֆայեան (Պանեէօ), Տէր եւ Տիկին Հանրի Էպրիւշիմեան, Տիկին Նարդուհի Սէրտարեան (Մարսէյլ), Անդրէ Պէնտայեան (Նիս) 10ական ֆր.։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամանակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սահակեան եւ կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի։ Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի Կոնդակի ընթերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն։

Ճաշարդ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ։ Ծախքերու մասնակցութիւն անձ գլուխ 25 ֆրանք։ Արձանագրըուիլ եկեղեցւոյ գրասենեակը։

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկայացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որպէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 31, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15,30ին, Կիտիոնլի սրճարանի վերի յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս)։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք հայրենակիցներուն, թէ անոնք որոնք տակաւին արձանագրուած չեն, կրնան արձանագրըուիլ օր առաջ՝ որպէսզի ժողովի ընթացքին իրենց իրաւունքները արժեցնեն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշդուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան։

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ

ԺԸ. ԵՒ ԺԹ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ 5 ֆր.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրձինով եւ գրիչով 12 ֆր.
(16 *վանքերու նկարներով*)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
MUTAFIAN — 25, Rue du Fort
92 - Chatillon s/Bagneux

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ, Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e
Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին։

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի խնջոյքը՝ Փետրուար 7ին ժամը 16էն մինչեւ 23 Պանեէօյի Լուի Փասթէօր սրահը։

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին։

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին։

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին ցերեկոյթ – թէյասեղանը Կիրակի 7 Մարտ, Մէզօն տէ Սանթրօ։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 28 JANVIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12025

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.025

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ ՄԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ա.

Կրանժ Պաթըլիէր Հրատարակչականը (Ալֆա) լոյս կ'ընծայէ «Միլիոն» անունով Համայնագիտարան մը՝ նուիրուած «աշխարհի բոլոր երկիրներու» նկարագրութեան: Ամբողջութիւնը պիտի բաղկանայ 275 մեծադիր պրակներէ, որոնք պիտի կրնան կազմուիլ 15 հատորներով (չարժական կազմ):

1970 Դեկտ. 22էն 12 Յունուար 1971 լոյս տեսան վեցերորդ հատորի թիւ 96–99 պրակները, որոնց էջ 69–72ը եւ 82էն 155ը յատկացուած են Թուրքիոյ: Բացի երկէջեան քարտէսէն՝ այս չորս պրակները կը պարունակեն բազմաթիւ գունաւոր պատկերներ, — ազգային տարազներ, արուեստի գործեր, մանրանկարներ, աշխարհագրական տեսարաններ, ծանօթ դէմքեր, խմբանկարներ, եւն.:

Պրակները կը տպուին Իտալիոյ մէջ, լաւորակ թուղթի վրայ եւ կարելի խնամքով:

Համայնագիտարանը մասնաւոր գլուխներ յատկացուցած է Թուրքիոյ պետական կազմին, Հողամասին, Բնակչութեան, Քաղաքներուն, Տնտեսութեան, Պատմութեան, Գրականութեան, Թատրոնին, Շարժանկարին, Երաժշտութեան, Արուեստներուն, Գիտութեան, Աւանդութեանց, ներկայ Ընկերային վիճակին, Կերակուրներուն եւ Ուղեւորութեան:

Նախաբանին մէջ Համայնագիտարանը դիտել կուտայ թէ «Եւրոպայի հիւանդ մարդը» կոչուած օսմանեան կայսրութեան դանդաղ անկումը հիմնական տարրերէն մէկն էր անցեալ դարու միջազգային յարաբերութեանց խառնակ պատմութեան, ինչպէս նաեւ անուղղակի պատճառներէն մէկը՝ առաջին աշխարհամարտին:

Երկրէն ներս ազգութեանց զարթօնքը, դուրսէն մեծ պետութեանց մրցակցութիւնը տիրանալու Նեղուցներու ռազմագիտական կարեւոր դիրքերուն, փութացուցեր են քայքայումը հիւանդ պետութեան: «Երիտասարդ Թուրքիոյ» բարենորոգչական երկչոտ փորձը չէ կրցած փրկել զայն: Առաջին աշխարհամարտին կեդրոնի պետութեանց կողքին կռուող Թուրքերը քիչ մնաց կրկին օտարներու հակակշռին տակ պիտի իյնային: Շնորհիւ Մուսթաֆա Քէմալի՝ կազմուեր է Թուրք ազգային պետութիւն մը՝ սահմանափակուած Անատոլուով եւ արեւելեան Թրակիայով:

Քէմալական յեղափոխութիւնը՝ զուրկ որոշ գաղափարաբանութենէ, բայց դեռ բաղանցօրէն գործնական՝ իսլամական աշխարհին մէջ առաջինն է եղեր, որ Պետութիւնը զատեր է կրօնքէն, ազատագրեր է կիները եւ որդեգրած լատինական այբուբենը, Գրիգորեան տոմարը, արեւմտեան տարազը եւ եւրոպական օրէնքները:

Յեղափոխութիւնը կիսաւարտ մնացեր է ո՛չ միայն մենատիրական վարչաձեւին պատճառաւ, այլ նաեւ անոր համար, որ ոչ-Թուրք տարրերու (յոյն, հայ, քիւրտ) վտարումին կամ ջրուումին հետեւանքով ազգայնական ազդակը ընկերային քաղաքականութենէն աւելի գերակշիռ հանգամանք տուացեր է:

Աթաթիւրքի մահէն վերջ յետաշրջականութիւնը գլուխ ցցեր է եւ պահպանողականները զօրացեր են: Գիւղացիները ջերմօրէն կապուած դարաւոր բարքերու եւ կրօնական աւանդութեանց դիւրաւ չեն համակերպած Քէմալի բարենորոգումներուն: Որով խախտեր է հաւասարակշռութիւնը: Երկուութիւն առաջ եկեր է արեւմտականացած քաղաքացիներու եւ հին գլուխ ու անուս գիւղացիներուն միջեւ:

1950ին դեմոկրատները իշխանութեան գլուխ անցնելով, յանուն ժողովրդավարութեան վերաքննութեան ենթարկեր են Աթաթիւրքի բարենորոգումները եւ զիջումներ ըրած թունդ յետաշրջական տարրերուն: Հակառակ 1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութեան, իշխանութիւնը կը գտնուի ձեռքը քանի մը սահմանափակ խմբակներու, որոնք իրենց ուզածին պէս կը դարձնեն յետամնաց գիւղական զանգուածները:

Միջազգային քաղաքականութեան մարզին մէջ ալ երկու լարի վրայ կը խաղայ Թուրքիա:

Երբ հասկցեր է թէ խարուսիկ է համեբաշխութիւնը Խորհ. Միութեան հետ — որ երէկուան Ռուսիոյ պէս ծաւալողական նոյն ձգտումներն ունի — Թուրք կառավարութիւնը մօտեցեր է արեւմտեան Պետութեանց: Ու անդամակցելով Ատլանտեան Ուխտին, Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպութեան ու Եւրոպայի Խորհուրդին, ինքզինքը ամբողջական մաս կը համարի Եւրոպայի:

Մէկ կողմէ Թրքական զօրագունդ մը ղրկած է Քորէա եւ յարած Սէնթոյի — որ Ամերիկայի կողմէ ստեղծուած հաւաքական ապահովութեան կազմակերպութիւն մըն է՝ կոչուած Թումբ կանգնելու համայնավարներու դէպի արեւելք յառաջխաղացման դէմ, — միւս կողմէ, ստիճանաբար բարելաւեր է իր յարաբերութիւնները Խորհ. Միութեան հետ, երբ տեսեր է, որ կանգ առած է պաղ պատերազմը:

Սակայն բուն «ազգային» խնդիրները չեն լուծուած դեռ. օրինակ՝ Կիպրոսի հարցը: Թուրքիա չէ դադրած թշնամութիւն սնուցանելէ հանդէպ Յունաստանի, որ իրեն պէս անդամ է Ատլանտեան Ուխտին:

Թուրքիա սերտօրէն կապուած է Եւրոպայի եւ չի փափաքիր բացէ ի բաց խզել իր կապերը անոր հետ: Նոյնպէս չի կրնար շատ վրան բաց կերպով դաւաճանել Քէմալի բարենորոգումներուն, առանց վտանգելու իր իսկ ազգային ինքնութիւնը: Երկիրը ներկայիս կը թուի թէ ամէն ճիգ կ'ընէ ազատելու համար իր «սխական» կապերէն, կ'ըսէ Հանրագիտարանը:

Հապա՞ Թուրանական շարժումը: Ասխական չէ՞:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՂՈՒԱՆ ԵՒՐՈՊԱՆ

—o—

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԵՒ ՊՐԱՆՏ ՄԻԱՅՆ ՓՈՔՐ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Տասը տարուան պայմանաժամի մը ընթացքին ծրագիր մը պիտի պատրաստուի Եւրոպայի դրամական միութեան համար: Ծանօթ է որ այս հարցն է ամէնէն բարդերէն մէկը տնտեսական եւ ելմտական Եւրոպայի կառուցման համար: Որոշուած տասը տարին ալ ճշգրիտ ժամանակացոյց մը չէ այլ մօտաւոր շրջան մը ճշդելու համար եղած է: Հանդրուաններով է որ Ֆրանսա եւ Գերմանիա պիտի կարենան պատրաստել ծրագիրը, որու իրագործման համար երկուստեք զիջումներ եղան անշուշտ:

Առաջին հանդրուանի մը ընթացքին պէտք է ճամբայ բացուի տնտեսական եւ դրամական միութեան եւ այդ շրջանին Վեցերը պէտք է ներդաշնակեն իրենց դրամները: Այլ խօսքով զօրաւոր դրամները զօրավիգ պիտի կենան տկարներուն: Գաղափար մը տալու համար յիշենք թէ յաղթական Ֆրանսան ազատագրումէն ի վեր (1945) ունեցած է աւելի քան տասը արժեզրկում, մինչ նոյն շրջանին մարքը երկու անգամ վերարժեւորուած է: Ուրեմն Գերմանիա կ'ընդունի կարգ մը զոհողութիւններ, բայց որոշ պայմաններով: Այս հանդրուանը կրնայ երեք տարի տեւել: Ապա, կուգայ Բ. շրջանը, որու ընթացքին Վեցերը պիտի քննեն արդիւնքները եւ միասնաբար որոշեն թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ յաջորդ հանդրուանը:

Երկու ղեկավարները խօսած են նաեւ Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան մասին, անդամակցութիւն մը զոր երկու երկիրներն ալ կը փափաքին եւ կը խորհին թէ այդ պիտի նշանակէ որ Լոնտոն ընդունած է հաստատուած կանոնները, մանաւանդ գիւղատնտեսութեան հարցերու մէջ:

Յիշենք որ Ֆրանսա ցարդ դէմ եղած էր Հռոմի դաշինքի յօդուածներու բարեփոխման բայց այս անգամ Փոմփիտու յայտարարած է թէ բնական է «որ դրամական եւ տնտեսական բարեփոխմանց ընկերանայ կանոնագրին մարզը»:

Պրանտ եւ Փոմփիտու խօսած են նաեւ Պերլինի եւ Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութեանց մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՐԻՒՂԸ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քարիւղի ամերիկեան եւ եւրոպական 13 ընկերութիւնները, որ վերջնագիր մը ներկայացուցին անցեալ շաբաթ, կը յայտարարեն, թէ տրամադիր են նկատի առնելու չափաւոր յաւելումի մը պահանջը, սակայն, միւս կողմէ, կը պահանջեն համաձայնագրի մը կնքումը հինգ տարուան ժամանակաշրջանի մը համար:

Արտածող երկիրները կը սպառնան ըղձալի չափով նուազեցնել իրենց արտահանումը, եթէ գոհացում չստանան: Արդ, ի վիճակի՞ են զայն գործադրելու:Ստոյգ պատասխան կարելի չէ տալ: Արդարեւ, Լիբիա, որ մեծ շահեր ապահոված է վերջին տարիներուն, կրնայ մտածել, թէ ի վիճակի է «ապրելու» առանց քարիւղի արտադրութեան, ամբողջ վեց ամիս: Սակայն ուրիշ երկիրներ կրնան նոյն անդիջող դիրքը չբռնել: Ապու Տհամի իշխանապետութիւնը յատկապէս, որ երկիրը ճարտարարուեստականացնելու մտադրութիւն չունի եւ Իրան, որ երկիրը զարգացնելու մեծ ծրագրի մը գործադրութեան մէջ կը գտնուի, դրամի պէտք ունին:

1928էն ցայսօր, Ֆրանսայի քարիւղի քաղաքականութիւնը եղած է երկրին ապահովել պահանջին համարժէք քարիւղ: Աշխարհագրապէս այլազանութիւն մը տալ ցնել աղբիւրներու մէջ: Թոյլ տալ ֆրանսական ընկերութիւններուն, որ ապահովեն 50–60 առ հարիւրը քարիւղի զտումին եւ անոր սպառումին Ֆրանսայի մէջ: Քաջալերել զանոնք, որ իրենց գործունէութիւնը ընդլայնեն Ֆրանսայէն դուրս եւս, իբրեւ փոխադարձութիւն օտար ընկերութիւններու գործառնութեան Ֆրանսայի մէջ:

Այս քաղաքականութիւնը արտակարգ ոչինչ ունի: Բոլոր ճարտարարուեստականացած մեծ ազգերը գրեթէ նոյն քաղաքականութիւնը կը վարեն: Ամերիկա խստիւ կը սահմանափակէ ներածումը, Գերմանիա նիւթապէս կ'օժանդակէ, որ նոր աղբիւրներ գտնուին այլ երկիրներու մէջ, Իտալիա համաձայնութիւն մը կնքեց Խորհ. Միութեան հետ, Սպանիա Պետութեան վերապահած է ներածման չուկան:

Ֆրանսայի ներածած քարիւղը, որ մօտաւորապէս 100 միլիոն թոնի կը հասնէր 1970ին, կուգար 14 տարբեր երկիրներէ: Ալժերիա (26,8 միլիոն), Լիբիա (17,5), Իրաք (12,2), Քուէյթ (10,8), Նիժերիա (5,2), Վենեզուէլա (2,5), Խորհ. Միութիւն (1,3):

1969 Դեկտեմբերին, Խորհ. Միութիւն երկու կարեւոր համաձայնագիրներ կնքեց Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ հետ, սիպերական բնական կազի հայթայթման համար: Արդ, հակառակ անոր անսահման բնական հարստութիւններուն, Խորհ. Միութիւնը ներկայիս կը տառապի բնական կազի պակասէ, ինչ որ կը հարկադրէ իրեն՝ կազ ներածել Իրանէն եւ Աֆղանիստանէն:

Ի՞նչպէս բացատրել խորհրդային քաղաքականութեան նպատակը: Մոսկուա պարզապէս ձեռք կ'ուզէ ձգել տարադրամ եւ պիտոյք, որոնց պակասը զգալի է երկրին մէջ, որպէսզի յառաջ տանի իր զարգացումը (խողովակ եւ, մանաւանդ թեքնիք օժանդակութիւն, որպէսզի շահագործէ Սիպերիոյ նոր հարստութիւնները):

Յամենայն դէպս, Խորհ. Միութիւնը Արեւմտեան Եւրոպայի բնական կազ հայթայթելով մրցակից կը դառնայ արաբ երկիրներուն, միջազգային չուկայի մէջ: Այս իրողութիւնը դժգոհութիւն պատճառած է արաբ Պետութիւններուն:

Տագնապ մը ծայր պիտի տայ անկասկած, եթէ երբեք համաձայնութեան եզր մը չգտնեն քարիւղի ընկերութիւններն ու քարիւղ արտադրող երկիրները, Թեհրանի մէջ: Անգլիացիները, որ իրենց ներածումին քառորդը կը կատարեն Լիբիայէն, կը խօսին «աղէտ»ի մասին: Գերմանացիք շատ աւելի յոռետես են: Ֆրանսայի տնտեսութիւնն ալ պիտի տուժէ:

Անշուշտ, Հիւսիսային ծովի քարիւղահանքերը (օրական մէկ միլիոն տակառ քարիւղ) եւ Հոլանտայի բնական կազի պահեստները (2000 միլիառ խորանարդ մեթր) թոյլ պիտի չտան Եւրոպայի, որ բոլորովին զրկուի վառելանիւթէ: Այսուհանդերձ եղածը բաւական չէ: Սակայն մասնագէտները համոզուած են, որ լուծման եղանակ մը պիտի գտնուի ի վերջոյ Թեհրանի մէջ:

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ եօթը կէտերէ կազմուած յուշագիր մը յանձնեց Եարինկի, Մերձաւոր Արեւելքի հարցի լուծման համար: Ամմանի ներկայացուցած պայմաններէն է՝ իսրայելեան ուժերու հեռացումը գըրաւուած բոլոր հողամասերէն, անխտիր:

Եգիպտական իշխանութիւնները բացառիկ միջոցներ ձեռք առին քաղաքացիական եւ զինուորական գետնի վրայ: Զինուորական արձակուրդները ջնջուեցան, բըժիշկները իշխանութեանց տրամադրութեան տակ պէտք է գտնուին եւայլն: Հրադադարի աւարտէն (Փետրուար 5) կարճ ժամանակ առաջ, Եգիպտոս պատերազմական վիճակի մը փուլին մէջ կը մտնէ: Զօր. Տայեան յայտարարեց, թէ խորհրդային հրթիռներ հաստատուած են նաեւ Սուրիոյ մէջ: Ռուս զինուորներու եւ խորհրդատուներու թիւը տասը հազարէն աւելի է Եգիպտոսի մէջ, համաձայն Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարին:

Cinquantenaire du TRAITÉ DE SÈVRES

(Suite et Fin)

Je n'ai pas l'intention d'établir ici, entre les Arméniens et les Palestiniens, un parallèle où beaucoup d'entre vous risqueraient de ne pas me suivre. Je veux seulement noter que ce qui me semble incontestable, et que d'ailleurs personne ne conteste, c'est que les grands vaincus de la guerre 14-18 furent les Arméniens et les Arabes. La victoire des Alliés aurait du normalement permettre aux peuples jadis subjugués par les Turcs de se coutituer en nations indépendantes : Arménie, Syrie, Palestine, etc., et ce fut d'ailleurs ce que consacrait de manière solennelle le Traité de Sèvres dont les signataires ont reconnu *de jure* l'Arménie comme un Etat libre et indépendant. Dès le mois de Décembre 1917, le premier ministre anglais Lloyd George avait déclaré au parlement britannique : « D'après nous, l'Arménie, l'Arabie, l'Irak, la Syrie ont droit à la reconnaissance de leur existence indépendante. Ces pays ne doivent plus être placés sous la tyrannie des Turcs ». Et en Juillet 1918, le ministre anglais des Affaires Etrangères, lord Balfour, renchérissait : « Quant à l'avenir de l'Arménie, il sera conforme au droit des peuples à disposer de leur sort ». Paroles oubliées, promesses trahies : l'impérialisme occidental prit avec promptitude le relais de l'impérialisme turc défaillant, et ces petits peuples furent cyniquement frustrés de leur victoire. Lawrance le montre bien pour les Arabes dans les derniers chapitres des *Sept piliers de la sagesse* et cela est vrai, avec plus de force encore, pour les Arméniens. Pastermadjian écrit qu'à Lausanne, « qui vit non seulement un traité mais un marché les grandes puissances se montrèrent beaucoup plus empressées à s'assurer la possession du vilayet de Mossoul ou à obtenir des concessions de mines ou de chemins de fer, qu'à soutenir leur alliée de la première guerre mondiale ». Et Winston Churchill, évoquant cette époque, écrira : « Le moment semblait maintenant venu où les Arméniens allaient recevoir justice et leur droit de vivre en paix dans le foyer de leur race. Ceux qui avaient été leurs persécuteurs et leurs tyrans étaient abattus par la guerre ou la révolution. Les grandes puissances triomphantes étaient leurs alliées et allaient assurer que justice soit faite. Il paraissait vraiment inconcevable que les cinq grandes puissances alliées ne soient pas en état de faire exécuter leur volonté. Et pourtant c'est ce qui arriva. Car lorsque les vainqueurs, à la Conférence de Paris, en arrivèrent à la question arménienne, leurs armées démobilisées et leurs résolutions n'avaient pas plus de poids que des mots vides ».

La Société des Nations devait d'ailleurs donner, dès la première année de sa création, un pitoyable témoignage de son impuissance, en refusant d'inscrire l'Arménie parmi les Nations membres, et cela bien qu'elle remplit toutes les conditions requises, à cause que la Société des Nations craignait, si elle admettait l'Arménie en son sein, d'être obligée de la protéger contre ses ennemis, ce dont elle n'avait pas les moyens. Quel aveu d'impuissance et quelle préfigure de tout ce que nous avons connu et connaissons depuis ! Une fois de plus, en Arménie, le Christ a été vendu pour trente deniers, et les Judas se portent bien.

Personne ne peut dire ce que sera l'avenir. Il est évident que la façon dont les impérialismes américain et soviétique délimitent leurs zones d'influence et se partagent la planète n'est guère favorable aux petits peuples. Il est non moins clair qu'à une époque où chacun va répétant le mot de Mao Tsé Tung que le pouvoir est au bout du fusil, les chances qu'a la paisible et laborieuse *diaspora* arménienne de reconquérir ses terres semblent fort minces, voire utopiques.

Ce n'est certes pas rendre service aux Arméniens que de les bercer avec le ronronement de lieux communs optimistes. Et ce n'est pas davantage à nous, intellectuels occidentaux, de jouer les boutefeux et de mettre dans la tête des jeunes Arméniens des idées de révolte armée, de terrorisme, de maquis ou de détournement d'avions. J'ai pour ma part le plus vif mépris à l'endroit de ceux d'entre mes confrères en littérature qui, les pieds dans leurs pantoufles, écrivent des textes enflammés sur la nécessité de la révolution. Si ce soir nous disions (et par nous, j'entends les orateurs qui ne sont par Arméniens) : imitez les fédayins palestiniens, prenez les armes, faites de la Turquie un nouveau Viet-Nam, nous serions dans la situation de ces intellectuels gauchistes qui confondent les maquis de Bolivie et les bistrots de Saint Germain des Prés, qui croient que signer une pétition dans le journal *Le Monde* est un acte révolutionnaire, qui descendent dans la rue par idéalistes interposés et qui font des phrases avec le sang des autres.

Cela dit, nous devons bien constater que l'on ne commence à parler des victimes que le jour où elles se révoltent contre leurs bourreaux, et que les désespérés ont quelques raisons de croire que seule la violence est payante. Et des exploits tels que la prise de la banque ottomane de Constantinople et l'exécution de Talaat Pacha sont des actions fameuses qui gardent pour l'avenir toute leur force exemplaire. La presse rendra compte de la réunion de ce soir, et la présence parmi nous d'hommes politiques éminents témoigne d'abondance l'intérêt que la diplomatie française attache à la question arménienne. Mais nous savons également tous que si cette réunion avait été organisée non par des personnalités arméniennes mais par M. Yasser Arafat, l'intérêt qu'elle aurait suscité eût été encore plus fort, car les Palestiniens se battent, au lieu que présentement les Arméniens ne se battent pas.

Cela ne signifie pas que, dans mon esprit, la victoire de la cause arménienne passe nécessairement par la lutte armée. Ce qui, selon moi, est certain, c'est que l'actuel *gel* de la question arménienne ne sera pas éternel. Les grandes puissances, ces « tigres en papier », ne sont jamais parvenues à étouffer les vrais problèmes nationaux, et soyez assurés que l'esprit de Yalta ne sortira pas victorieux dans la lutte que mènent aujourd'hui et que mèneront chaque jour davantage les petits peuples contre les impérialismes de tous ordres. En organisant durant la première guerre mondiale l'atroce génocide que l'on sait, le gouvernement turc s'était employé à donner une « solution finale » à la question arménienne. Il y a échoué, et voici qu'après un long sommeil cette question se pose à nouveau, avec une acuité juvénile.

L'essentiel est de se pénétrer que la question arménienne n'est pas une bulle de savon isolée, mais la partie d'un tout. Le destin de l'Arménie est inséparable du destin des autres peuples qui, après la victoire de 1918, ont mêmement été trahis par les gandes puissances. Au Proche-Orient, la partie n'est pas jouée, elle commence à peine, et les cartes ne vont pas tarder d'être redistribuées, récrites : Israël, la Jordanie, le Liban, la Turquie sont des entités qui ont l'apparence du ferme, mais sous lesquelles gronde une lave bouillante et mouvante. Des bouleversements politiques et sociaux s'y préparent, dont nous n'avons pas idée. Dans le règlement général que verra nécessairement la Méditerranée orientale, l'Arménie a un rôle à jouer et une place à prendre, — ce rôle et cette place qui sont les siens, selon la géographie et l'histoire.

J'ai eu la joie de vivre cet été, près de Saint-Raphaël, quelques jours avec les jeunes du camp Nor Séround. Outre l'ambiance si chaleureuse de fraternelle amitié, j'ai été impressionné par la maturité de beaucoup de ces jeunes, garçons et filles. Ils m'ont donné le sentiment d'échapper à l'univers un peu clos, strictement national, où se sont confinés — pour des raisons d'ailleurs compréhensibles et respectables — leurs parents et leurs grands-parents. Ils m'ont semblé très conscients des vrais problèmes qui se posent aux Arméniens de la *Diaspora*, ouverts aux réalités françaises et internationales, et désireux d'y être présents. « Nor Séround » signifie « nouvelle génération ». Cette génération nouvelle saura prendre en charge le destin de l'Arménie.

GABRIEL MATZNEFF

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ

ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՇՈՓԷՆ

(1809–1849)

Անուանի երաժիշտն ու դաշնակահարը ծնած է Ժելազովա-Վոլա (Լեհաստան), ֆրանսացի հօրմէ եւ լեհ մօրմէ։ Ինը տարեկանին՝ տկարակազմ, մելամաղձոտ, բայց արտակարգօրէն ուշիմ եւ տոգորուած բանաստեղծական սուր զգայնութիւններով, Ֆրետերիք Շոփէն իր կարգին նկատուած է «հրաշք մանուկ» մը։ Ու պատանի տարիքին տիրապետելով նուագի արուեստին, իր հրապարակային առաջին յաջողութիւնները արձանագրած է շատ շուտով, 1829ին Վիէննայի մէջ մասնակցելով բազմաթիւ նուագահանդէսներու։ Գերմանիա կատարած իր յաճախակի այցելութիւններով բարեկամացած է անուանի երաժիշտներու եւ դաշնակահարներու եւ, մասնաւորապէս, Շումանի հետ։

Շոփէն մեծ հայրենասէր մըն էր եւ երբ 1830ին պայթեցաւ լեհ ըմբոստութիւնը, որոշեց մեկնիլ Վիէննայէն։ Անցաւ Փարիզ, ուր մնաց մինչեւ վերջ։ Հոն բարեկամացաւ Պերլիոզի, Մէյէրպէրի, Հայնէի, Պալզաքի եւ ուրիշ ականաւոր անձերու հետ։ Սկիզբը քիչ յաջողութիւն գտնելով, պահ մը քաշուեցաւ հրապարակէն։ Արդէն ամօթխած էր եւ ջղային։ Տարիներ ետք, սակայն, վերստին յայտնուեցաւ հրապարակի վրայ եւ այս անգամ, իբրեւ հանճարեղ դաշնակահար գրաւեց մեծ ուշադրութիւն։ Այցելեց Անգլիա եւ Սկովտիա, ուր տուաւ նուագահանդէսներ։ Տարիներէ ի վեր կը տառապէր թոքախտով եւ երբ Անգլիայէն վերադարձաւ Փարիզ, մահը զգետնեց զինքը, 40 տարեկանին։

Շոփէնի երաժշտութիւնը էապէս անձնական է եւ ունի մելամաղձութեամբ ու

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Այսուհանդերձ չկարծէք, որ այս խօսքերը կ'ըսեմ հասկցնելու համար, որ աղջըկանս դրամօժիտ տալ չեմ ուզեր, քաւլիցի, գիտեմ որ ինչ է հօր մը պարտականութիւնը, ասկէ զատ փառք Աստուծոյ, աղքատ չենք, քիչ մը դրամ ալ մեր քովը կը գտնուի... արդէն հարստութիւնս որո՞ւնն է, զաւակներուս... հետս գերեզման տանելու չեմ։

— Շատ ճշմարիտ է, ըսաւ Լեւոն Կոկիկեան, որ չէր հասկնար թէ ուր կ'ուզէր գալ Ղուկաս էֆէնտի իր այս խօսքերով։

— Ես, շարունակեց Ղուկաս էֆէնտի, պատուոյս շատ նախանձախնդիր եմ եւ կ'ուզեմ, որ աղջիկնիս իրենց արժանավայել դիրքը կարենան պահել։

— Ձեզ նման պարտաճանաչ հայր մը անշուշտ ուրիշ կերպ չի կրնար մտածել, ըսաւ Լեւոն, պարզապէս խօսք մը ըսած ըլլալու համար։

— Հիմա ինծի նայէ, զաւակս... կը ներես, որ քեզ այսպէս կոչեմ, անանկ չէ՞, աղջկանս համար բնականաբար առաջնակարգ օժիտ մը պիտի պատրաստենք, զինքը Անատոլու հարս չենք տար, այլ Փարիզ, եւ պէտք է որ հոն կարենայ մեր պատիւին արժանի դիրքով մը ներկայանալ, ի հարկէ շատ մըն ալ արժէքաւոր զոհարեղէններ եւ նուէրներ պիտի ընդունի իր ծնողքէն ու ազգականներէ. այս ամէնէն դուրս, իբրեւ զուտ դրամօժիտ երեք հազար ոսկի որոշած եմ աղջկանս համար։

Այդ գումարը լսելով՝ Լեւոն Կոկիկեան դէմքի աննշմարելի կծկում մը ունեցաւ։ Ապահովաբար գումարը իր յուսացածէն շատ փոքր, ճղճիմ երեւցաւ եւ սակայն ձայն չհանեց։

Ղուկաս էֆէնտի գրպանէն սիկարէթի արծաթեայ տուփը հանեց, հատ մը ինք առաւ, հատ մըն ալ երիտասարդին հրամցուց եւ յետոյ շարունակեց.

— Արդէն գիտեմ, որ դրամի պէտք չունիս, դուն այն երիտասարդներէն չես, որոնք կ'ուզեն իրենց կնոջ դրամովը ապրիլ կամ միայն մեծ դրամօժիտ մը ձեռք ձգելու համար աղջիկ կը փնտռեն, այդտեսակ երիտասարդները, խօսքը մէջերնիս, շատ շնորհքով, շատ պատուաւոր մարդիկ չեն ըլլար։ Դուն, փառք Աստուծոյ, քու աշխատութեամբդ հարստացեր, դիրքի տէր ես եղեր։ Քու փնտռածդ պատուաւոր ընտանիքէ, կրթեալ, պարկեշտ, գեղեցիկ աղջիկ մը առնելն է եւ ոչ դրամը, եւ կարծեմ թէ այդ քու փնտռած բոլոր թանկագին յատկութիւնները Ռոզիկս ունի... այնպէս չէ՞։

— Ի հարկէ, պատասխանեց երիտասարդը... բայց եւ այնպէս ձեր տուած դրամօժիտը թէ՛ իմ եւ թէ ձեր պատիւին համար կարծեմ շատ քիչ է... ես եթէ դրամօժիտի խօսք կ'ընեմ, ինծի համար չէ եւ այդ դրամն ալ երբեք գործածելու դիտաւորութիւն չունիմ, այլ միայն կնոջս անունին ֆրանսական պանք պիտի դնեմ, անոր ապագան ապահովագրելու համար։

— Շատ գեղեցիկ գաղափար, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, բայց անոր ապագան արդէն ապահով է... մեռնելէս ետքը որո՞ւ պիտի մնայ հարստութիւնս... միթէ ձեզի պիտի չմնա՞յ... երեք հազար ոսկին պատկառելի գումար մըն է վաթսունեւօթը հազար ֆրանք կ'ընէ, այստեղ ո՞ր երիտասարդին տակէ աւելի դրամօժիտ կուտան։

Երիտասարդը յայտնապէս նեղութիւն կը զգար խօսակցութեան առած այս ընթացքէն եւ կը զղջար այս բանակցութիւնը անձամբ ընելու համար։ Լաւագոյն պիտի ըլլար գործը երկու կողմանց բարեկամի մը յանձնել, բայց դժբախտաբար ինք Պոլսոյ մէջ ծանօթներ չունէր։ Ի վերջոյ ուզեց կարճ կապել։

— Ղուկաս էֆէնտի, ըսաւ, դրամօժիտը խնդիր չէ, վերջէն ալ կրնանք համաձայնիլ, ես չեմ ուզեր դրամական խնդիրի համար խզել ամուսնական ծրագիր մը, որուն համար ես եւ մայրս որոշում տուած ենք։

— Կեցցե՛ս զաւակս, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, որ Լեւոնի այս անշահախնդրութենէն այնպէս կ'ենթադրէր, թէ երիտասարդը բուռն կերպով սիրահարած էր իր աղջկան. կեցցես, տեսա՞ր մի խելացի գործը, երիտասարդ մը, որ պիտի ամուսնանայ՝ ընտանիք, պատիւ, բարոյական պէտք է փնտռէ ամէնէն առաջ... ես այնպէս ըրած եմ։

— Ուրեմն, այնպէս, առայժմ գոցենք այս խնդիրը... գալով խօսք-կապին՝ մայրս ըսաւ որ, եթէ ձեզի կը յարմարի, յառաջիկայ Երկուշաբթի օր կը կատարենք։

— Շատ աղէկ, զաւակս, շատ աղէկ, ինչպէս որ կ'ուզէք... սա ալ ըսեմ որ ես հին գլուխի մարդ չեմ, նշանուելու սպասելու պէտք չունիս, ազատ համարձակ աղջիկս տեսնելու համար, այսօրուընէ դուռս բաց է, տանդ պէս կրնաս գալ ուզած ատենդ... Մենք Պոլիս ապրած ենք, բայց եւրոպական սովորութիւնները գիտենք։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունուար 17ի Կիրակին՝ մանուկներու խայտանքի օրն էր, վերերորդ Թաղամասի պարզուկ քաղաքապետարանը իր լայն ու լուսաւոր սրահները կը տրամադրէր մանուկներու կաղանդի հանդիսութեանց: Երախաներու եւ ծնողքներու աչքառու զանգուած մը ներս կը խուժէր սրահնե-րէն ժպտերես եւ խանդավառ: Տղոց նախասիրած ամիսն է Յունուարը, որ՝ հակառակ իր ցրտաշունչ եւ անախորժ ներկայութեան, հաճելի կը դառնայ տղոց՝ իր բերած նոր բարիքներով եւ զանազան խաղալիկներով ու կը շփանան մանկական հոգիները:

Հետզհետէ սրահներէն ներս կը մտնեն շարք առ շարք Փարիզի եւ արուարձաններու սեւաչուի մեր Թխորակ հայ ձագուկները՝ իրենց հետ բերելով աղմուկ, ժխոր, տեղ գրաւելու փութկոտութիւն, մեծ իրարանցում վերջապէս, սրահը կը թնդայ ահագնադղորդ աղմուկներու եւ ձայներու ելեւէջներուն տակ: Վերջապէս կը հանդարտին ամեհի ծովուն փրփրուն ալիքները բաւական ցնցող ալեկոծութենէ մը յետոյ:

Ըստ հայկական սովորութեան՝ կէս ժամ յապաղումով վարագոյրը կը բացուի «Յառաջ Նահատակ»ի ռազմական քայլերգով՝ երգուած կայանի տղոց կողմէ: Խօսնակի կողմէ կը հրաւիրուի Օր. Առաքելեան՝ ատենապետուհին Տրջ. Վարչութեան՝ որ իր բացման խօսքը կ'ընէ շատ հակիրճ կերպով: Ան կը բացատրէ Կապոյտ Խաչի ունեցած օգտաշատ դերը եւ կը թելադրէ որ ամէն ոք իր կարողութեան ներած չափով ըլլայ նիւթական կամ բարոյական, զօրավիգ կենայ կազմակերպութեան, որպէսզի յարատեւէ անոր ազգօգուտ գործունէութիւնը, ու աւելցուց ըսելով, որ ծնողքները խստապահանջ ըլլան եւ մղում տան իրենց զաւակներուն հայ գիրն ու լեզուն սորվելու ու հետեւելու Հինգշաբթի օրուան դասընթացքներուն, այսպէսով է որ, ըսաւ ան, պիտի կրնանք որոշ չափով պահել մեր լեզուն եւ մեր մշակոյթը: Իցիւ թէ այս խորհրդառու խօսքերը բարերար ազդեցութիւն մը ունենային ունկնդիրներուն համար: Ով որ ականջ ունի թող լսէ:

Ու կը սկսի հանդէսի Ա. մասը. պարզուկ բեմ մը, անկիւնը դաշնակ մը, վրան տօնածառ մը մելամաղձոտ ու տըժգոյն, ու կուգան տղաքը, իրենց երգերով, արտասանութիւններով եւ հայկ. ազգ. պարերով՝ զարդարելու եւ խանդավառելու ամայի բեմը. մթնոլորտը կ'ոգեւորուի ի տես մեր սիրունիկ աշակերտներուն. հետզհետէ բեմին վրայէն կ'անցնին Փարիզի, Իսիի, Սեվրանի, Սարսէլ-Առնուվիլի, Շավիլի, Պանեէօյի, Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցներու աշակերտները. հաճոյքով կը լսուին Ամանորի եւ հայաստանեան արտասանութիւններ, երգեր, խմբերգներ, մեներգներ եւայլն, այս բոլորը կ'ընդմիջուէին հայկ. զանազան պարերով, աչքառու էին մեր Թխորակ աղջիկները իրենց գեղեցիկ ազգ. տարազներով եւ շնորհալի, ճկուն պարերով:

Հապա մեր Ալֆորվիլի Մինի Կովկաս խո՞ւմբը, չենք կրնար անյիշատակ անցնիլ, իրենց մասնայատուկ տարազներով եւ կովկասեան պարերով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ խոլ ծափերու եւ հիասքանչ աղաղակներու տարափին տակ: Թող ներուի որ չենք կրնար բոլորին անունները յիշատակել, թերթին էջերը թոյլատու չեն. կը շեշտենք որ բոլորն ալ գնահատուեցան եւ ծափահարուեցան:

Ահա խօսնակը՝ Տիկին Սապօնճեան, կուգայ բեմին վրայ ոգեւորելու մանուկները զանազան արտայայտութիւններով եւ խօսքերով, ու ամէնքը կը սպասեն Կաղանդ Պապային գալուն. ահա ան կ'երեւայ իր ճերմակ մօրուքով, աւանդական կարմիր հագուստով, բայց կորաքամակ եւ շատ յոգնած է, հազիւ բարեւ մկ կուտայ ու կը մեկնի:

Քառորդ ժամ դադար, որու միջոցին անսպասելի թաթառ մը կուգայ խանգարելու սրահին անդորրութիւնը. իրարանցում, հրմշտուք եւ դժգոհութիւն: Վերջապէս տղաքը կը ստանան իրենց նախընթրիքները ու կը վերադառնան իրենց տեղերը: Նախընտրելի պիտի ըլլար որ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ իւրաքանչիւրը իր նստած տեղը ստանայ իր նախընթրիքը՝ Խաչուհիներու ձեռքով բաշխուած. այսպէսով ներկաները խուսափած պիտի ըլլային այդ անկարգ պատկերէն:

Երկար տարիներ Ֆրանսայի հողին վըրայ ապրելով անզգալաբար իւրացուցինք ֆրանսական կարգ մը սովորութիւններ, ինչպէս հոտլիտներու երեւումը մեր մանկական բեմերուն վրայ. անշուշտ տղաքը կ'ուրախանան երբ գոյնզգոյն այլանդակ դէմքեր կը տեսնեն եւ կամ կը լսեն ֆրանսական լեզուով զանազան զուարթ խօսակցութիւններ, ու ի տես այս բոլորին, տղաքը ուրախ են, կը ցատկոտին ու կը պոռչտան:

Տրջ. Վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր մանուկներու նուիրելու Երեւանի մանկական գրքոյկները, փոխանակ խաղալիկներու:

Վերջացնելէ առաջ ըսենք որ Տրջ. Վարչութիւնը մեծ գործունէութիւն եւ աշխատանք տարած էր մանուկները զուարճացնելու համար, անշուշտ դիւրին չէր ծովածաւալ բազմութիւն մը խիստ կարգապահօրէն ղեկավարել, անկարգութիւններ անշուշտ կը պատահին, պէտք է ներողամիտ աչքով դիտենք, նկատի ունենալով տարուած աշխատանքը:

Կրնանք ըսել որ ընդհանուր առմամբ լաւ անցաւ այս մանուկներու աւանդական հանդէսը, ու բոլորը մեկնեցան կազդուրուած հայկական շունչով ու ոգիով:

ՀՌ. ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

բանաստեղծական թրիչքով գեղուն վիպական չեշտ: Հեռու կը մնայ դասական դիծէն: Ի'նք բացած է արդիական ներշնչումի ճամբան եւ շատ զգայի է, այս դիծով, իր գաղտնի ազդեցութիւնը Տէպիւսիի, Ֆօրէի եւ ուրիշ երաժիշտներու վրայ: Իր Զորրորդ գեղօնը, տօ տիէզ մինօրով իր Սէքրցօն, ֆա տիէզով իր Յանպատրաստիցը, ինչպէս նաեւ շարք մը փրելիւտները, էթիւտները, եւայլն, Շոփէնը կը դասեն մեծագոյն տեսլապաշտներուն շարքը: Յաջողած է ան նորութիւններ մտցնել երաժշտական ձեւին ու արտայայտութեան, ինչպէս նաեւ մտածումի եղանակներուն մէջ:

Շոփէնի մօտ հաւասար ուժգնութեամբ արտայայտուած են յօրինելու եւ նուագելու արտակարգ ձիրքերը: Նուագահարութեան մէջ մտցուցած է նոր ոճ: Եւ կը նկատուի մեծագոյն երաժիշտը դաշնակի յատուկ կտորներու ստեղծագործութեան մէջ: Իր ամբողջական գործերու թիւը կը հասնի 86ի, — երկու Քոնչերթօներ եւ Քրաքովիաքը՝ նուագախումբի ընկերակցութեամբ, Ֆանթէզի մը Տոն Ժուանի վրայ փոլոնէզ մի պեմոլ մաժէօր, լեհական նիւթերով ուրիշ Ֆանթէզի մը, քանի մը կտորներ դաշնակի եւ թաւջութակի համար, Սոնատ (թաւջութակ), Թրիօ, 17 լեհական երգեր, իսկ միայն դաշնակի համար երեք Սոնատներ, չորս Գեղօններ, Ֆանթէզի փոլոնէզ մը, ու տակաւին բազմաթիւ ցայգանուագներ, վալսեր, մազուրքաներ, Պարքարոլը, Պէրսէօզը, Ռոնտօներ, Վարիասոններ, Պոլէրօ, Թարանթէլլա, երեք սկովտական եղանակներ, իր նշանաւոր Մահերգը եւայլն, եւայլն: Իր բազմաթիւ գործերուն մէջ չեշտուած են ազգային գիծն ու լեհ կենցաղին յատկանիշերը:

Իբրեւ դաշնակահար՝ ամէնէն աւելի ուսումնասիրած է Պախը:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ (Յառաջ).— Սէն Շամօնի հայ համայնքի վարչութիւնը օրինակելի քայլ մը առած էր տարեկան հանդէս մը տալով զատուէլ բոլոր Հայերուն՝ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին:

Ժողովուրդը խուռներամ փութացած էր ներկայ ըլլալու այս հանդէսին, որ կը պարունակէր հարուստ յայտագիր մը: Բանաստեղծական խորհրդաւոր տեսարան մը՝ առնուած հայկական տխուր օրերէն, գլխաւորութեամբ Պր. Վարդեւան Ադըլեանի: Հայկական երկու երգեր, երկսեռ մանուկներու մասնակցութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Կոմիտաս Վրդ. Զարքճեանի: Տեղեկատուութիւն եւ Միութեան կեանքին շուրջ բացատրականներ Մանուէլ Հէլվաճեանի կողմէ:

Դադարը տեւեց գրեթէ կէս ժամ, որուն ընթացքին բոլոր մանուկներուն բաժնուեցան Նոր Տարուան նուէրներ:

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ քաղաքիս հայկական նուագախումբին ուժ հայերէն երգերով եւ նուագներով, որոնց մէջ՝ Տէր-Ղազարեան երկու եղբայրները կարեւոր դերեր ստանձնած էին: Իսկ «Եօթնասուննոց փեսացու»ի տրամախօսութիւնը խանդավառ եւ քրքջալիր մըթնոլորտ մը ստեղծեց սրահին մէջ՝ խլելով հանդիսականներէն երկար ծափահարութիւններ: Այս զաւեշտին փայլուն յաջողութիւնը կը պարտինք Պր. Ժաք Յովհաննէսեանի: Կոմիտաս Վրդ. Զարքճեան իր հովուական խօսքը ուղղեց Սէն-Շամօնի բոլոր Հայերուն եւ մասնաւորաբար շեշտեց ազգապահպանման յոյժ կարեւոր անհրաժեշտութիւնը: Ծանրացաւ նաեւ հայկական պատմութեան ուսուցման եւ հայ մշակոյթի զարգացման վրայ:

Վերջապէս բոլոր հանդիսականները վայելեցին քառասուն վայրկեան տեւող Սէն Շամօնի մեծ տօնին առիթով՝ ժապաւէնի առնուած գունաւոր Ֆիլմը, որուն պատրաստութիւնը յանձն առած էր Պր. Ալեքս Տավլաեան:

Տպաւորուած եւ գոհ էր հասարակութիւնը:

Միութեան եւ անոր վարչութեան ուղղուած իրենց յաջողութեան սրտագին մաղթանքներով՝ ուշ ատեն հեռացան հանդիսականները:

ԼՐԱՏՈՒ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Պարսիկ թագաւոր մը, Սպարտացիներու թագաւոր Լիսանտրոսին նամակ մը գրելով հետեւեալ սպառնալիքը ըսաւ. «Եթէ Յունաստան գամ, ամէն ինչ կրակի պիտի տամ»:

Լիսանտրոս պատասխանեց միայն հետեւեալ մէկ բառով. «Եթէ»:

×

Օր մը, փիլիսոփայ Սոկրատ, հացկերոյթի մը ընթացքին, սեղանակիցներուն առջեւ, դիտողութիւն ըրաւ բարեկամի մը:

Վարպետին այս խստութիւնը նեղացուց Պղատոնը, որ անմիջապէս ըսաւ.

— Սոկրատ, աւելի լաւ չէ՞ր որ դիտողութիւնդ ընէիր երբ առանձին պիտի ըլլայիք դուն եւ ան:

— Դուն ալ չէի՞ր կրնար սպասել որ ես եւ դուն մինակ ըլլայինք եւ այն ատեն ընէիր դիտողութիւնդ, յարեց Սոկրատ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Հը՛, եղբայր, վառօդին հոտը առի՞ր... հնչեց անոր ականջին Վասքա Դէնիսովի ձայնը:

«Վերջացա՛ւ: Բայց, վախկոտ եմ», մըտածեց Րոստով եւ ծանր հառաչելով իր Գրաչիկային սանձէն բռնելով հեծաւ:

— Ի՞նչ էր այդ, գնդակացի՞ր էր:

— Այո, եւ ինչպիսի՛ գնդակացիր, գոչեց Դէնիսով. երիտասարդի պէս գործ տեսանք. սակայն զզուելի գործ էր: Յարձակիլ, ա՛յ կը հասկնամ, աջ ու ձախ զարնել. իսկ հոս սատանան գիտէ թէ գնդակները ո'ւրկէ կուգան. Դէնիսով գընաց միացաւ գնդապետին, Նեսվիցքիին, Ժերքովին ու սպային: «Սակայն, երեւի, ո՛չ ոք նկատեց զիս», մտածեց ինքնիրեն Րոստով: Եւ արդարեւ, ոչ մէկը նշմարած էր, որովհետեւ ամէնքն ալ իբրեւ անփորձ, իւնկերին զգացածը իրենք ալ զգացեր էին:

— Ա՛յ, անպատճառ կը զեկուցանեն, ըսաւ Ժերքով, յանկարծ, մէյ մըն ալ տեսար ինձ ալ ենթասպայի աստիճան կուտան:

— Իշխանին զեկուցէք, որ ես այրեցի կամուրջը, ըսաւ գնդապետը հանդիսաւոր եւ զուարթ երեւոյթով մը:

— Իսկ եթէ կորուստի մասին հարցնէ:

— Աննշան բան, պատասխանեց բամբ ձայնով մը գնդապետը, չկրնալով իր ներքին երջանկութիւնը քողարկել: Երկու հիւսար վիրաւորուած են, եւ մէկն ալ տեղն ու տեղը անշնչացած, յատկապէս շեշտելով «անշնչացած» բառը:

Թ.

Նափոլէոնի հրամանատարութեան տակ գտնուող հարիւր հազարնոց Ֆրանսական բանակէն հետապնդուելով՝ ռուսական երեսունըհինգ հազարնոց բանակը Կուտուզովի առաջնորդութեամբ, տեղայիններուն կողմէն անբարեացակամ վերաբերմունք մը գտնելով, ու այլեւս հաւատք չընծայելով իր դաշնակիցներուն, եւ կըռուելով չնախատեսուած պատերազմական պարագաներու մէջ, անընդհատ կը նահանջէր:

Երբեմն միայն, երբ թշնամին անոր յետապահ գունդերուն կը հասնէր, փոքր ընդհարումներ տեղի կ'ունենային: Լամպախի, Ամշթէթէնի եւ Մելքի մօտ ընդհարումներ պատահեցան: Սակայն հակառակ անոնց քաջութեան եւ յամառութեան, ռուսական զինուորները արագօրէն կը նահանջէին: Աւստրիական զօրքը որ Ուլմի գերութենէն ազատուէր եւ Պրաունաուի մէջ Կուտուզովին միացեր էր, հիմա ռուսական բանակէն բաժնուեր էր, եւ Կուտուզով մի՛ս-մինակ մնացած էր իր փոքրաթիւ զօրքին հետ: Վիէննան պաշտպանելու մասին մտածելն իսկ աւելորդ էր: Վիէննայի աւստրիական Հոֆկրիկսրաթի ծրագրի փոխարէն այժմ Կուտուզովի ամբողջ մտածումը, առանց բանակը կորսնցնելու, նահանջելն ու Ռուսիայէն եկող զօրքին միանալն էր:

Հոկտեմբեր 28ին Կուտուզով բանակին հետ մէկտեղ Դանուբին ձախ ափը անցաւ եւ առաջին անգամ ըլլալով, Դանուբը իբր անջրպետ ունենալով իր եւ Ֆրանսական գլխաւոր բանակին մէջտեղը, բանակեցաւ: 30ին յարձակեցաւ Դանուբին ձախ ափին վրայ գտնուող Մորթիէի զօրամասին վրայ եւ ջարդեց զայն:

Այս ընդհարման ժամանակ առաջին անգամ ըլլալով յաղթանակը տարին՝ դրօշակներ, թնդանօթներ եւ երկու ժեներալ գերի տանելով:

Տասնեւհինգօրեայ նահանջէն ետքը ոչ միայն յաղթանակը տարին, այլեւ պատերազմի դաշտէն Ֆրանսացիները կատարելապէս հալածեցին: Թէպէտ զօրքին ըրգեստները պատառ պատառ էին, թէպէտ անոր մէկ երրորդը սպաննուեր, վիրաւորուեր եւ հիւանդացեր էր, ու Դանուբի միւս ափը Կուտուզովի մէկ նամակով Նափոլէոնի մարդասիրութեան յանձնուեր էր, թէպէտ Կրէմսի ընդարձակ հիւանդանոցներն ու տուները հիւանդներով ու վիրաւորուածներով լեցուն էին, սակայն եւ այնպէս Մորթիէի վրայ տարած յաղթութենէն ետքը զօրքը նոր ոգի առաւ:

Ամբողջ բանակը ուրախ զուարթ կը խօսէր սխալ լուրերու մասին, իբրեւ թէ Ռուսաստանէն նոր զօրք կուգայ, իբրեւ թէ Աւստրիացիք յաղթութիւն մը տարեր են եւ Պոնափարթ սարսափած պիտի նահանջէ եղեր:

Անդրէյ իշխանը, ընդհարման մէջ սպաննուած աւստրիացի ժեներալ Շմիթի քով կը պաշտօնավարէր: Անոր ձին վիրաւորուեր էր, իսկ ինքն ալ ձեռքէն թեթեւ վէրք մը առեր էր:

Ընդհանուր հրամանատարը, ի նշան անոր հանդէպ ունեցած առանձին խնամատարութեան, իբրեւ դեսպան, աւստրիական արքունիքը ղրկեց զայն, այդ յաղթութիւնը աւետելու համար:

Արքունիքը հիմա Վիէննայէն Պրիւն փոխադրուած էր, որովհետեւ Վիէննա Ֆրանսական զօրքի յարձակման վտանգին տակ կը գտնուէր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(94 – Շար.)

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել
ՈՍԿԻԱՆ ՋԵԿԵԼԵԱՆԻ
մահը, որ պատահած է Յունուար 21ին:
Թաղումը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Յունուար 28) առաւօտեան ժամը 8,45ին, Իսիի գերեզմանատունը (Ռիւ տը լ'Եկալիթէ):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ջէքէմեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի (31 Յունուար) իրենց յաւէտ ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր
ԱՒԵՏԻՍ ՋԷՔԷՄԵԱՆԻ
մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս Կիրակի, 31 Յունուար, Ալֆորվիլի Թաղականութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ մահացած Ալֆորվիլաբնակ հոգաբարձուներու յիշատակին.—

Անդրանիկ Նշանեան, Արմենակ Սէմէրճեան, Գաբրիէլ Նալպանտեան, Գրիգոր Մէօլէօզեան, Գրիգոր Քէպէլեան, Դանիէլ Արկանեան, Լեւոն Տիրացուեան, Խաչատուր Տէր-Վարդանեան, Թովմաս Պէօրէքեան, Կարապետ Տօտողեան, Հրանդ Ցակոբեան, Հրաչեայ Ամիրայեան, Մարտիկ Քարասալմասեան, Ներսէս Ագգուչեան, Տիրան Սալմաստեան, Պաղտասար Գըլըճեան, Տօնիկ Ջօհարեան:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Յունուար 21ի «Յառաջ»ի մէջ Իզմիրի Հայրենակցական Միութեան նուէրները, ողբացեալ Սարգիս Պալապանեանի մահուան առթիւ, ստանալ «Յառաջ»էն:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շաբաթ 30 Յունուար Զաւարեան ենթակոմիտէն:

ՆՈՒԷՐ

«Յառաջ»ի հին ընթերցող մը 30 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 14րդ տարեդարձին:

ԻՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Հայ Արենոյշները եւ երէց Սկաուտները կը ներկայացնեն՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

(4 արար)
Շաբաթ, 30 Յունուար ժամը 21ին Պոմոնի սրահին մէջ
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Կէտխիլլիի սրճարանին երկրորդ յարկը (Փլաս Սէն Մորիս) ժամը 15,30ին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական գրաւոր զեկուցում:

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլէն Պր. Եփրեմ Տօնիկեան 30 ֆր. կը նուիրէ Մշակութային Միութեան փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Վարխաթուն Նետէլեանի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ միութիւնը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Նետէլեան ընտանիքներուն:

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Տիկին Արեգնազ Քէպէլեանէ 30 ֆր. փոխան հոգեհանգիստի ի յիշատակ իր սիրեցեալ մօր եւ Պ. Մինաս Փաշայեանէ 100 ֆր. Մշակոյթի Տան շինութեան համար, իբրեւ կնքահայր Արթիւր Անդրէասեանի նշանտուքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հայօց Այտինեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Վարդխաթուն Նետէլեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու համար կարիքաւորներու եւ 30 ֆր. Տէր եւ Տիկին Տաճատ Յակոբեանէ իրենց զաւկին ապաքինման առթիւ:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամանակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սահակեան եւ կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի: Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակի ընթերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն:

Յաւարտ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Ծախքերու մասնակցութիւն անձգլուխ 25 ֆրանք: Արձանագրըուիլ եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկայացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որպէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԻՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

1915ի Մեծ Եղեռնի Տիսինի Յուշարձանի հանգանակութեան չորրորդ ցանկ:

Պր. Նուպար Յովհաննէսեան (Փարիզ), 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քէշիշեան 250, Արամ Միրզոյեան ընտանիք, Մեսրոպ Պայընտըրեան, Յովսէփ Լիւլէճեան, Սահակ Պասմաճեան, Տիկին Ովսաննա Յակոբեան եւ որդիք, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Կարապետեան (Լիոն), Պ. Սարգիս Կարապետեան, Տիկին Լուիզ Գույումճեան (Փարիզ), Պ. Գալուստ Ահարոնեան (Մարսիլիա), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պօշնաքեան, Օր. Գառլոփիկ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աւետեան 200ական ֆր.:

Նախկին գումար 37.700, չորրորդ ցանկի գումար 4.250, ընդհ. գումար 41.950 ֆրանք:

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Տօնածառի հանդէս մը կազմակերպած է պետական Թատրոնի մէջ, 30 Յունուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին:

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ
ԺԸ. ԵՒ ԺԹ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ 5 ֆր.
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
Վրձինով եւ գրիչով 12 ֆր.
(16 վանքերու նկարներով)
Ստանալու համար դիմել հեղինակին
MUTAFIAN — 25, Rue du Fort
92 - Chatillon s/Bagneux

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի գիրքեր ու ձայնապնակներ: Հասցէ՝
43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Ունինք նաեւ գրքեր Հայոց մասին:

Նոր ստացուած գրքեր.— Ս. Վրացեանի «Անձինք նուիրեալք», տպ. Պէյրութ, 1969ին, կազմ. գին՝ 15 ֆր.: Նոյն հեղինակէն «Կեանքի ուղիներով», վեց հատոր, կազմ. հատորը 15 ֆր.: Կ. Սա-սունիի «Հայ-Թրքական պատերազմը» 10 ֆրանք: Ն. Աղբալեանի ամբողջ. երկերը, երեք հատոր, հատորը 20 ֆր.: Հայկազն Ղազարեանի «Ցեղասպան Թուրքը» 16 ֆր.: Ա. Շիրակեանի «Կտակն էր նահատակներուն» 15 ֆր.: Ե. Տէր-Անդրէասեանի «Քրիստոս Ինքնակալ» կազմ. 15 ֆր.: Տիկ. Ա. Տէր-Մանուէլեանի «Թուականները կը խօսին», տպ. Պոսթոն, 1968ին, կազմ. 18 ֆր.: Տոքթ Ա. Նազգաշեանի «Եղեռնի հետքերով», Պէյրութ, 1969, 12 ֆր.: Հր. Ք. Արմէն, «Հայկ. Գերագոյն Ատեան», գին՝ 15 ֆ.: Նոյն հեղինակէն՝ «Պատմական քննարկումներ», Պէյրութ, 1968, 15 ֆ.: «Անկում Արտաշէսեան Հարստութեան» գին՝ 12 ֆ.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969ին, 10 ֆր.: Ա. Պատրիկի «Հայկական տարազ», Երեւան 17 ֆր.: Յ. Թումանեանի 100ամեակի առթիւ, լոյս տեսած հետեւեալ գրքերը.— Երեւան, 1969, «Թումանեան Արուեստի մասին», գին՝ 25 ֆր.: Մ. Ջանփոլատեանի «Թումանեանը եւ ժողովրդական էպոսը», 15 ֆր.: Ստ. Զօրեանի «Իմ Թումանեանը, 10 ֆ.: Դ. Դեմիրճեան «Թումանեանի հետ» 6 ֆ.: Յ. Թումանեան «Շեքսպիրի մասին», 7 ֆր.: Հախվերդեան, «Թումանեանի կեանքը», 5 ֆր.: Յ. Թումանեան «Քառեակներ», 8 ֆր.:

Ունինք նաեւ Թումանեանի երկերը հայերէն եւ ֆրանսերէն: Բանաստեղծութիւններ «Կոմիտաս» 6 ֆր.: Մ. Քրիշեան «Անմար կանթեղ» 15 ֆր.: «Կոմիտաս» 20 ֆր.:

Մեզ մօտ ունինք նոր լոյս տեսած «Հայկական գեղագիտութեան պատմութիւնը, ֆրանսերէնով: Տոքթ. Գ. Կարապետեանի (անդամ Ֆրանսայի Դեղագիտական Պատմութեան Ընկերութեան), գին 50 ֆր.:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք) Ա. Պարթեւեանի, Կ. Ափրիկեանի ամբողջական գործերը: Ա. Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ա. Խաչատուրեանի, Շահմուրատեանի, Յ. Պատալեանի, Ջէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի, ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը: Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշ»ը, «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Նոր ստացանք հետեւեալ ձայնապնակները.— «Թառ» գարեգին, 33 թուռ, գին՝ 30 ֆր.: Լիզ Սարեանի գին՝ 31 ֆ.: Ատիս Հարմանդեանի բոլորովին նոր եւ զուարթ երգերով: Գին՝ 30 ֆր.:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Գրատունը բաց է ամէն օր եւ պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունիլ ամէն վայրերէ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի խնջոյքը՝ Փետրուար 7ին ժամը 16էն մինչեւ 23 Պանեէօյի Լուի Փասթէօր սրահը:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ
1921
Պէյրութ 1970
Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի
Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի
Գին 10 ֆր

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 29 JANVIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12026

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.026

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ ՄԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

—o—

Բ.

Հանրապետական Թուրքիոյ առաջին Սահմանադրութիւնը (20 Ապրիլ 1924) ի զօրու մնաց մինչեւ 27 Մայիս 1960ի յեղափոխութիւնը։ Յաջորդ տարին՝ 9 Յուլիս 1961ին քուէարկուեցաւ նոր Սահմանադրութիւնը, որով հիմը կը դրուէր Երկրորդ Հանրապետութեան։

Ըստ Սահմանադրութեան, «մարդկային իրաւունքները» (?) հիմը կը կազմեն Թուրք Հանրապետութեան, որ ազգային է, աշխարհական ու ընկերային։

Հանրապետութեան Նախագահը կ'ընտրուի Խորհրդարանին կողմէ եօթը տարուան համար։ Չի կրնար ընտրուիլ երկու անգամ։ Նախագահը գերագոյն հրամանատարն է բանակներուն, կը նախագահէ Ապահովութեան Խորհուրդին եւ կառավարական դահլիճին։

Խորհրդարանը կամ «Ազգային Մեծ Ժողով»ը կը բաղկանայ երկու մարմիններէ. Ա) Ազգային Ժողովը, որուն կէսը կը նորոգուի երկու տարին անգամ մը եւ որուն 450 երեսփոխանները կ'ընտրուին չորս տարուան համար։ Բ) Ծերակոյտը, մէկ երրորդով նորոգելի երկու տարին անգամ մը։ 150 ծերակուտականներ կ'ընտրուին վեց տարուան համար, 15 հոգի կը նշանակուի Հանրապետութեան նախագահին կողմէ. կան նաեւ ցկեանս ծերակուտականներ։

Թուրքիոյ ընդհանուր տարածութիւնն է 774.810 (կամ 776.000) քառ. քիլոմեթր։ Այս երկու թուանշաններն ալ կը գտնենք Համայնագիտարանի տարբեր էջերուն վրայ։ 1965ին բնակչութեան թիւն էր 31.391.421 հոգի, միջին հաշուով մէկ քառ. քիլ.ի վրայ 41 հոգի։

Աշխարհագրական տեսակէտով երկիրը բաժնուած է ութ գլխաւոր շրջաններու.—

1) Եւրոպական Թուրքիա. տարածութիւնը 24.011 քառ. քիլ., բնակիչ (1965ին) 2.655.768, մէկ քառ. քիլ.ի վրայ՝ 111 հոգի։

2) Սեւ Ծով (Արդուինէն մինչեւ Զոնկուլտաք, մէջն ըլլալով Սինապ, Սամսոն, Կիրասոն, Տրապիզոն)՝ 81.662 քառ. քիլ. 4.960.685 բնակիչ, մէկ ք. ք.ի վրայ 61 հոգի։

3) Մարմարա եւ Եգէական Ծով (մէջն ըլլալով Պոլիս, Իզմիր, Մանիսա, Այտըն, Պրուսա, Պալըքէսիր)՝ 86.931 ք. ք., 3.479.840 բնակիչ, մէկ ք. քիլ.ի վրայ՝ 63 հոգի։

4) Արեւմտեան Անատոլու (Աֆիոն Գարահիսար, Պիլէճիկ, Էսկիշէհիր, Քէօթահիա, Պուրտուր, Սպարթա, Ուշաք, Տէնիզլի)՝ 77.094 ք. ք., 2.569.566 բնակիչ, 33 հոգի մէկ ք. ք.ի վրայ։

5) Կեդրոնական Անատոլու (Անգարա, Ատըեաման, Ամասիա, Կեսարիա, Գոնիա, Մարաշ, Մալաթիա, Սեբաստիա, Թոքատ, Եոզկատ եւայլն)՝ 234.997 ք. ք., 7.884.484 բնակիչ, 31 հոգի մէկ ք. ք.ի վրայ։

6) Միջերկրական Ծով (Ատանա, Մէրսին (Իչէլ), Անտիոք (Հաթայ) եւ Անտալիա)՝ 59.100 ք. ք., 2.407.099 բնակիչ, 41 հոգի մէկ ք. ք.ի վրայ։

7) Հարաւ-արեւելեան Անատոլու (Այնթապ (Կազիանթէպ), Մարտին, Ուրֆա)՝ 38.986 ք. ք., 1.359.704 բնակիչ, 35 հոգի մէկ ք. ք.ի վրայ։

8) Արեւելեան Անատոլու (Ագրը (Քարաքէօսէ), Պինկէօլ (Ճապաղջուր), Պիթլիս, Տիյարպէքիր, Էլազըղ (Խարբերդ), Էրզինճան (Երզնկա), Էրզրում, Կիւմիւշխանէ, Հէքքեարի (Ճուլամերկ), Կարս, Մուշ, Սղերդ, Թունճէլի եւ Վան)՝ 172.029 ք. ք., 4.074.325 բնակիչ, մէկ ք. ք.ի վրայ 24 հոգի։

Ինչպէս կը տեսնուի, Թրքահայաստանը «Արեւելեան Անատոլու» կը կոչուի ներկայիս։ Բնակչութեան խտութիւնը ամէնէն նուազն է ամբողջ Թուրքիոյ, — 24 հոգի մէկ քառ. քիլ.ի վրայ (Վանի նահանգին մէջ՝ 14 հոգի միայն)։

Պերճախօս են այս թուանշանները։ Մեկնութեան չեն կարօտիր։

Հանրագիտարանը կը հաստատէ, որ ԺԱ. դարուն Փոքր Ասիան յունական եւ հայկական էր։ 1071ին Մանազկերտի ճակատամարտէն ետք է, որ Անատոլուն բացուեցաւ Թուրքերուն առջեւ։ ԺԲ. դարու վերջերը Հայերն ու Յոյները փոքրամասնութիւն էին, սակայն կարեւոր դիրքեր կը գրաւէին մինչեւ քսաներորդ դար, — առաջին աշխարհամարտը։

Մէկ կամ երկու միլիոն վաչկատուն եկուորներ կեդրոնական Ասիայէն անցած են Իրան, ուկից սելճուկ թագաւորներ զանոնք քշած են դէպի Անատոլու։ ԺԳ. դարուն նուազ կարեւոր թիւով թուրք զանգուածներ հասած են Փոքր Ասիա, Մոնկոլներու արշաւանքին առեն։

Արաբական տիրապետութեան օրով ճնշուած էին գիւղացիական դիմադրական տարրերը։ Եկուորները վայրագ միջոցներով յաջողեցան իրենց թրքացման քաղաքականութեան մէջ։ Սակայն Յոյները Կապադովկիոյ եւ Պոնտոսի լեռնային շրջաններուն մէջ կրցան պաշտպանուիլ վաչկատուններու արշաւանքին դէմ։ Տրապիզոնի յունական կայսրութիւնը դիմացաւ մինչեւ 1461, — Պոլսոյ անկումէն ութ տարի վերջ։ Իսկ Հայերը պահեցին իրենց գոյութիւնը արեւելեան վերին Անատոլուի լեռնային հովիտներուն, ինչպէս նաեւ Անդր-Տաւրոսի եւ Կիլիկեան Տաւրոսի մէջ, ո՛ւր «Փոքր-Հայաստան»ի Պետութիւնը կանգուն մնաց մինչեւ ԺԴ. դարու վերջը։

1921-22ի Թուրքեւհելլէն պատերազմէն վերջ Յոյները փոխանակուեցան Յունաստանի Թուրքերուն հետ, իսկ Հայերը, ցրուեցան առաջին աշխարհամարտէն ի վեր։ Այսօր միայն Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ հայ եւ յոյն քաղքենի խմբակցութիւններ մնացեր են։

Իբրեւ կարեւոր փոքրամասնութիւն կան միայն Քիւրտերը (թերեւս 3 կամ 4 միլիոն), հարաւ - արեւելեան լեռնային Անատոլուի մէջ։ Ասոնք ո՛չ միայն դիմադրած են թրքացման, այլեւ նոյնիսկ բոլորովին «մարսած են» կարգ մը թուրք խմբակցութիւններ, որոնք իրենց լեռներուն մէջ ապրեր էին։

Հանրագիտարանը մանրամասնութիւններ կուտայ Անատոլուի ատրճանական թրքացման մասին, շնորհիւ վաչկատուն ցեղերուն, մանաւանդ Եէօրիւքներուն, — որոնցմէ քանի մը տասնեակ հազարներ կ'ապրին դեռ տաւրոսեան լեռներուն մէջ, սեւ վրաններու տակ։ Թիւրքմէններու իշխանապետութեանց քայքայումէն, վերջին անգամ ալ Հայերու մեկնումէն ետք, մեծ թիւով կազմակերպուած քիւրտ ցեղախումբեր տեղաւորուեցան Արեւելեան Անատոլուի եւ Հայաստանի մէջ։ Սակայն տակաւին քանի մը միլիոն թուրք գիւղացիներ կէս-վաչկատուն վիճակի մէջ կ'ապրին, ամառը կանոնաւորաբար գաղթելով դէպի Եայլաները, յաճախ քանի մը տասնեակ քիլոմեթր հեռու։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՔԱՄՊՈՃԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ «ՆԵՂԸ» ՄՆԱՑԱԾ Է

Մինչ Հար. Վիէթնամի մէջ յարաբերական անդորրութիւն կը տիրէ երկար ժամանակէ ի վեր, անդին՝ Քամպոճի մէջ շատ լուրջ եւ միանգամայն մտահոգիչ կացութիւն ստեղծուած է կառավարութեան եւ Մ. Նահանգներուն համար։

Հիւս. Վիէթնամցիները ճնշում կը բանեցնեն յատկապէս մայրաքաղաքին՝ Փընոմ Փէնի վրայ, ուր, ինչպէս հաղորդած էինք, խափանարարական դէպքեր արձանագրուեցան վերջին շաբաթներուն։ Օդակայանը բազմիցս թիրախ դարձաւ հըրթիռներու։

Հար. Վիէթնամի ուժերը հեռացան Փնոմ Փէնի շրջանէն՝ վերադառնալով իրենց կայանները։ Սայկոն զանոնք Քամպոճ ուղարկած էր մայրաքաղաքին երթուղիները բանալու համար։ Զինուորական գործողութիւնները յաջողութիւն գտան, քանի որ գլխաւորաբար թիւ 4 ճամբան, որ փակուած էր Հիւս. Վիէթնամցիներու կողմէ, վերստին գործածութեան մէջ մտաւ։

Ուաշինկթընի մէջ ամերիկեան ապահովութեան մարմինը քննեց Քամպոճի կացութիւնը, իսկ Հինգշաբթի օր Ծերակոյտի Արտաքին Հարցերու յանձնախումբն էր, որ կը լսէր Արտաքին եւ Պաշտպանութեան Նախարարներու զեկուցումը։

Ամերիկեան Ծերակոյտը քուէարկութեամբ մը արգիլած էր ամերիկեան զինուորական միջամտութիւնը Քամպոճի մէջ։ Այսուհանդերձ, Պաշտպանութեան Նախարարը դեռ վերջերս կը ճշդէր, թէ օդուժը իր ամբողջական եւ լայն մասնակցութիւնը պիտի բերէ Քամպոճի կռիւներուն։ Խօսքը, բնականաբար, միայն ռմբակոծութիւններու մասին էր։ Իրաց այս կացութեան մէջ բոլորովին անակնկալ մը եղաւ ամերիկացի լրագրողի մը յայտարարութիւնը պատկերասփիւռէն, թէ Փնոմ Փէնի օդակայանին մէջ քաղաքային զգեստով ամերիկացի զինուորներ նշմարած է։ Սայկոնի ամերիկեան սպայակոյտը, ինչպէս նաեւ Ուաշինկթընի պատկան մարմինները ընդունեցան ամերիկացի զինուորներու ներկայութիւնը ճշդելով սակայն, թէ այս վերջինները թեքնիք աշխատանքներու համար ղրկուած են հոն։

Ցամենայն դէպս հարցը կրնայ արծարծուիլ Ամերիկայի մէջ, քանի որ շատեր դէմ են ամերիկեան միջամտութեան ընդլայնումին Քամպոճի մէջ թէ այլուր։

Խմեր ուժերը Հինգշաբթի օր «մաքրագործման» կը ձեռնարկէին Փնոմ Փէնի շրջագիծին մէջ։ Միւս կողմէ, զանազան մանր բախումներ կ'արձանագրուին երկրին զանազան կողմերը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կը շարունակուին ֆրանքեւալժերական խօսակցութիւնները, բայց ոչ մէկ լուծում գտնուած է ցարդ։ Նախարար Օրթոլի առաջարկած է որ Ֆրանսա 600 միլիոնի կանխավճար մը կատարէ, մինչեւ որ բանակցութիւնները լուծումի մը յանգին։ Այս, արդէն, կը նշանակէ թէ Ֆրանսա ընդունած է յաւելումի սկզբունքը։ Առաջարկուած վճարումը ըսել է թէ տակառիկին գինը 2,05 կ'անցնի 2,50 կամ 2,55ի։

ՄԻՒՌԷԻ մօտ (Լանտ) զարհուրելի արկած մը պատահած է առջի օր երբ փոքր հանրակառք մը ճզմուած է քարիւղատար բեռնակառքի մը կոնակը եւ անմիջապէս հրդեհ ծագած է։ Տասը մեռեալ եւ երկու վիրաւոր կան։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ գործադուլները կը տարածուին։ Թղթատարէն ետք, օդանաւային ընկերութեան թեքնիք անձնակազմն է որ գործադուլի շարժում մը սկսած է։

«ՇՐՋԱՊԱՏԻ» նախարարը՝ Ռոպէր Փուժատ հարիւր միլիոնի վարկ մը ստացաւ կառավարութենէն գործի ձեռնարկելու համար։ Նոր նախարարութիւնը 300 հոգիէ կազմուած է եւ արդէն իսկ ստեղծուած է բնութեան պաշտպանութեան համար գործունէութեան եւ միջամտութեան ֆոնտ մը։

ՖՐԱՆՍԱ 51 միլիոն բնակիչ ունի։ 1970ին մահերու թիւը 1969էն նուազ եղած է բայց ծնունդներու թիւը սահմանափակ կը մնայ (845 հազար 1970ի համար)։ 535 հազար հոգի մեռած է եւ 170 հազար հոգի ալ Ֆրանսա գաղթած են։ 1970ին 386 հազար ամուսնութիւն կատարուած է։

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ նոր առաջնորդը՝ Զօր. Ամին, որ պետական հարուածով ձեռք առած էր իշխանութիւնը, յայտարարեց, թէ Թանզանիա կը պատրաստուի յարձակիլ Ուկանտայի վրայ։ Բանակը դիրք գրաւած է սահմանագլուխին, ինչպէս նաեւ երկրին կարեւոր հանգոյցներուն վրայ։ Պետական հարուածի ընթացքին սպաննուած են 70էն 200 անձեր։

ՍԱԼՑՊՈՒՐԿԻ (Աւստրիա) մէջ Տաւիտ Օյսթրախ յայտարարեց, որ պիտի մերժէ նուագել յառաջիկայ գարնան Սալցպուրկի մէջ, եթէ երբեք խորհրդային անուանի թաւջութակահարը՝ Ռոստրոպովիչ «ներկայ չգտնուի» նուագահանդէսին։ Այս վերջինը այլեւս արտօնութիւն չունի դուրս ելլելու Խորհ. Միութենէն, որովհետեւ պաշտպանած էր Սոլժենիցինը։ Օյսթրախ խորհրդային աշխարհահռչակ ջութակահար է։ Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, իշխանութիւնները թոյլ պիտի տան թաւջութակահարին արտասահման մեկնելու, որովհետեւ Օյսթրախ եւ Ռիխթէր (խորհրդային անուանի դաշնակահար) սպառնացած են չեղեալ համարել իրենց բոլոր պայմանագրութիւնները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Միշէլ Ֆուրքէ, Դաշնակիցներու Եւրոպայի կեդրոնատեղին այցելեց, Պրիւսէլ։ Առաջին անգամ է, որ Ֆրանսայի բարձրաստիճան զինուորական մը կ'այցելէ Ատլանտեան Ուխտի զինուորական կեդրոնատեղին, այն օրէն երբ Տը Կօլ որոշած է որ Ֆրանսա զինուորական դետնի վրայ կը քաշուի Ատլանտեան Ուխտէն եւ Օթանի կեդրոնատեղին ալ Ֆրանսայէն կը փոխադրուի այլուր։

ԼԵՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ յաջողեցաւ առաջքն առնել տալ գործադուլներու ծաւալումին Պալթեան նաւահանգիստներու մէջ։ Կարեւոր խոստումներ կատարեց լեհ բանուորներուն։ Համաձայն լեհ մամուլին, «խստիւ պիտի պատժուին բոլոր անոնք, որոնք ժողովուրդին վրայ կրակելու հրաման արձակած են»։ Որոշ շրջանակներու համաձայն, Մոսկուա զինուորապէս պիտի միջամտէ, եթէ բարդանայ երկրին կացութիւնը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Վեներա 7» այերանաւը մէկուկէս ամիս առաջ յաջողած է հաստատուիլ համանուն մոլորակին վրայ եւ 23 վայրկեանի տեւողութեամբ գիտական տեղեկութիւններ փոխանցել գիտականներուն։ Մոլորակին ջերմաստիճանը 479 սանթիկրատ է։

ԱՌԱՔԵԼ ՍԻՒՆԵՑԻ

—o—

Առաքել Սիւնեցի, որ կը նկատուի Տաթեւի համալսարանի ամէնէն մեծ բանաստեղծը, ապրած է ծանր եւ փոթորկոտ ժամանակաշրջանի մը մէջ — ԺԴ. դարու վերջերը եւ ԺԵ. դարու առաջին քառորդը:

Կենսագրական տեղեկութիւնները քիչ են անոր մասին: Ստոյգ չէ անոր ծնընդեան թուականը: Կ'ենթադրուի, որ ծնած է 1350ական թուականներուն: Յայտնի չէ նաեւ մահուան ճշգրիտ թուականը: Գիտենք միայն, թէ ան 1422ին գտնուած է Անդեղակուն անապատը, որ մաս կը կազմէ Սիւնիքի Ծղուկ գաւառին: Մնացած է անոր յիշատակարանը, որ կը կրէ այդ թուականը: Ցամենայն դէպս, Սիւնեցի մեռած է 1425էն առաջ:

Ուսանած է Տաթեւի մէջ: Աշակերտած է իր մօրեղբօր՝ Գրիգոր Տաթեւացիի: Խոր եղած է այս վերջնոյն ազդեցութիւնը Առաքելի վրայ, որ ստացած է այդ օրուան չափանիշով փայլուն կրթութիւն: 1401ին ան արդէն եպիսկոպոս էր եւ իր մօրեղբօր օրով կը յաջորդէ անոր, կը դառնայ «Սիւնեաց վերադիտող», այսինքն՝ առաջնորդ: Այդ շրջանին մեծ ջանք կը թափէ, որպէսզի վանքը բարեկարգուի եւ ստանայ իր նախկին փայլը իբրեւ լուսաւորութեան կեդրոն: Մեծոփեցիի վկայութեամբ, Տաթեւացի իր աշակերտներուն հետ հեռացած է Տաթեւէ, «ի հալածմանէ բռնաւորաց», եւ սկիզբը դաստիարակած է Մեծոփի վանքը, ապա տեղափոխուելով՝ Սաղմոսավանք, Արարատեան նահանգ:

Սիւնեցի գրական եւ եկեղեցական գործերէ զատ, զբաղած է նաեւ մանկավարժութեամբ: Կեանքի վերջին տարիներուն, հաւանաբար, հրաժարած է իր պաշտօնէն եւ քաշուած անապատ: Ժամանակակիցները՝ ուսուցիչներ, դասընկերներ, աշակերտներ, բոլորն ալ գովեստով արտայայտուած են անոր մասին: Ըստ Գրիգոր Տաթեւացիի՝ ան «ծննդամբ երգաբան» էր, ըստ Թ. Մեծոփեցիի՝ «մեծ իմաստասէր», որ «ունէր զմիտքն իբրեւ զհրեղինաց, եւ էր սիրող ամենայն առաքինութեանց»: Ցետագային Ղազար Ջահկեցի զայն կ'անուանէ «այր սուրբ եւ մաքուր», գործերը գրուած «հրեղինաւ լեզուաւ»:

Սիւնեցի, որուն գրական ժառանգութիւնը հարուստ է, գրած է գեղարուեստական եւ գիտական, արձակ եւ չափածոյ բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ: Անոր փիլիսոփայական ծանօթ գործը՝ «Մեկնութիւն կամ համառօտ լուծմունք Սահմանաց՝ Դաւթի Անյաղթի»ն երկն է: Լեզուական գործերէն ուշագրաւ է «Քերականութեան մեկնութիւն» աշխատութիւնը, որ իր արժանի տեղն ունի հայ քերականագիտական մտքի զարգացման պատմութեան մէջ: Տաթեւացիի հետ միասին գրած է աշխատութիւն մը սանձրու դաստիարակութեան, միաբանութեան մէջ զանոնք ընդունելու, աստիճան շնորհելու եւ այլ հարցերու մասին:

Սիւնեցիի գեղարուեստական արձակը ճառեր են, քարոզներ, ներբողներ: Անոր լաւագոյն ներբողը, որ կարելի է դամբանական անուանել, նուիրուած է իր ուսուցչին՝ Գրիգոր Տաթեւացիի յիշատակին: Սակայն ան ամէնէն առաջ ծանօթ է իբրեւ բանաստեղծ: Շատյլ, բայց գեղարուեստական տեսակէտէ անհաւասար արժէք կը ներկայացնեն անոր բանաստեղծութիւնները: Ան գրած է տաղեր, գանձեր, վիպական եւ թատերական բնոյթ ունեցող ծաւալուն գործեր: Սիւնեցիի գործերը ունին ձեռագիր բազմաթիւ ընդօրինակութիւններ, որոնք տպագրուած են ԺԸ. դարուն: Այսպէս, օրինակ, 1721ին Կ. Պոլսոյ մէջ լոյս է տեսած «Ադամգիրք»ը, որ վերհրատարակուած է նաեւ դարավերջին՝ 1799ին: Բանաստեղծին չափածոյ աշխատութիւնները յայտնաբերելու եւ զանոնք հրատարակելու գործին մէջ մեծ դեր ունի բանասէր Մ. Պոտուրեան, իսկ տաղերուն մէկ մասը, Զօպանեանի թարգմանութեամբ եւ յառաջաբանով, առանձին հատորով լոյս տեսած է Փարիզի մէջ, 1918ին:

Նիւթերու առումով այլազան չէ Սիւնեցիի ստեղծագործութիւնը: Հիմնական նիւթը, որ սերտ կերպով կապ ունի անոր գաղափարական մտքին հետ, հոգիի փրկութեան հարցն է, մարդու բարոյական կատարելութեան խնդիրը՝ դիտուած եւ բնորոշուած քրիստոնէութեան մարդասիրութեան լոյսով: Ան կը հաստատէ հոգիի անմահութեան կրօնական ըմբռնումը: Տեսանելի աշխարհին գեղեցկութիւնը Սիւնեցիի համար անդրաշխարհի գեղեցկութեան տժգոյն ցոլքն է միայն:

Երկու աշխարհներու՝ այսրաշխարհի եւ անդրաշխարհի տարբերութիւնը կը պատկերացնէ երկու լոյսերու՝ արեւի եւ լուսնի այլաբանութեամբ: «Ո՞րն է պայծառ ի յայսցանէ, կը հարցնէ ան, արեգակ՞ն, որ ճաճանչէ, եթէ լուսնին ի գիշերէ», եւ հարցումին միջոցով ալ արդէն կուտայ պատասխանը: Բայց ան գիտէ նաեւ, որ մարդիկ ո՛չ այն աշխարհի լոյսով կը խանդավառուին եւ ոչ ալ այս աշխարհի ժամ ու պատարագով, ճառ ու քարոզով:

Ոմանք ի ժամ գան եւ նստին,
Կէսք մին ննջեն եւ մրափին,

կամ թէ՝

Ոմանք սաղմոս ասեն ծէրատ
Եւ ոչ ունին յոյս եւ հաւատ, —

ոմանք ալ՝

Պաշտին զԱստուած բանիւ լեզուին,
Այլ ուրացեալ են ի սրտին:

Սիւնեցի յախուռն եւ անզուսպ տարերքի բանաստեղծ չէ: Անոր զգացումները միշտ ենթակայ են կրօնական ազդեցութեան: Աշխարհիկ ըմբռնումներէ հեռու է. ո՛չ կին ու գինի, ո՛չ սէր ու գեղեցկութիւն, ոչ մէկ բան չազդարեր անոր հոգեւոր սիրոյ մաքուր երկինքը: Ան կրնայ ազդուած բացագանչել՝

Թէպէտ խօսին ջուրք հեղեղին՝
Կայծ մի սիրոյս ոչ շիջանին, —

եւ այդ խօսքերը ուղղել ոչ թէ երկրային էակի մը, այլ «առ ճշմարիտ բարձրեալն Քրիստոս»:

Սիւնեցի դոյներ չէ խնայած իր սէրը արտայայտելու համար, բանաստեղծական շրջանառութեան մէջ դնելով ինչ որ գեղեցիկ է երկրի վրայ կամ երկինքի մէջ՝ ծառ ու ծաղիկ, բոյր ու բողբոջ, վարդ ու մանուշակ, շուշան եւ նարդոս, յօղ եւ անձրեւ, ջահ ու կանթեղ, արեւ եւ լուսին, շող ու ճառագայթ, կը դրուատէ Աստուածամայրը:

Ան եւս իւրացուցած է միջնադարուն համար պարտադիր այն գաղափարը, ըստ որուն մարդոց եւ ժողովուրդներուն թշուառութեան առաջին պատճառը մեղքն ու մեղանչումն է: Մարդը, հետեւաբար նաեւ մարդկութիւնը, իր մեղքին պատճառով էր զրկուած երկրային դրախտէ: Սիւնեցի կը ցանկայ վերստին դէպի դրախտ առաջնորդել մեղաւորը: Երկնային դրախտի որոնումի այդ գաղափարը Սիւնեցի մարմնացուցած է իր երկարաշունչ գործերէն մէկուն մէջ, որ Ալիշանի վերամշակութեամբ ծանօթ է «Դրախտագիրք» անունով: Ասիկա խրատա - բարոյական բովանդակութիւն ունի: Ան փորձած է սիրոյ զգացումը հրահրել՝ բարիի նկատմամբ եւ ատելութիւն՝ մեղքի հանդէպ. ցանկացած է մղել ուրանալու «զսնոտի խաբէութիւն աշխարհիս»:

Սիւնեցիի գեղարուեստական լաւագոյն ստեղծագործութիւնը « Ադամգիրք »ն է, որ ծանօթ է երեք խմբագրութիւններով: Երեքին ալ նիւթը նոյնն է՝ Ադամի եւ Եւայի մեղանչումը եւ դրախտէն անոնց արտաքսման աստուածաշնչական աւանդութիւնը: Առաջին տարբերակը՝ բաղկացած տասը գլուխէ, ութ վանկանի տողերով, Սիւնեցի գրած է 1401ին Տաթեւացիի հսկողութեան տակ: 1403ին կը գրէ երկրորդ մը՝ ութ գլուխէ, գրուած 11 վանկանի տողերով և միեւնոյն էր յանգով: Բանաստեղծը հոս նուազագոյնի հասցուցած է վիպական մասը, ծանրանալով մեկնաբանութեան վրայ: Երկրորդ տարբերակէն ալ բաւարարութիւն չստանալով՝ նոյն տարեվերջին կը գրէ իր երրորդ «Ադամգիրք»ը՝ 26 գլուխէ, եւ առաջինին պէս ութ վանկանի տողերով: Բանաստեղծին մտայղացումը, ըստ երեւոյթին, ոչ մէկուն մէջ ալ գտած է իր ամբողջական գեղարուեստական արտայայտութիւնը: Բոլոր տարբերակներուն ընդհանուր թերութիւնը հեղինակին կրօնամիտ մեկնաբանութիւններն են՝ անհարկի ընդմիջումները գրաւիչ պատմութեան: Եւ հակառակ այս թերութիւններուն, գործը նորութիւն էր միջնադարեան հայ գրականութեան մէջ, Մ. Աբեղեանի արտայայտութեամբ՝ «մի նոր փորձ է գրական մի նոր տեսակի»: Իբրեւ գործող անձ հանդէս կուգան Ադամն ու Եւան, Աստուած, օձն ու բանսարկուն: Գործողութիւնը կը զարգանայ անոնց տրամախօսութեան կամ անոնցմէ մէկուն մենախօսութեան միջոցով: Բանաստեղծը հոգեբանական գետնի վրայ, ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կառոյցով համոզիչ պատկեր մը ստեղծած է՝ տալով աստուածաստեղծ առաջին զոյգին ապրած մարդկային ողբերգութիւնը: Երկրային դրախտին նկարագրութիւնը կը կրէ վարպետ քնարականութեան դրոշմ:

«Ադամգիրք»ը կորսուած դրախտին աւելեան տարբերակն է եւ այս տեսակէտէն իր ուրոյն տեղն ունի միջազգային գրականութեան մէջ:

Սիւնեցի գրած է գրաբար, երբեմն ալ՝ միջին հայերէնով: Անոր լեզուն պարզ է, հարուստ ժողովրդական բառաձեւերով, ոճը՝ թեթեւ, կոկ ու ճկուն: Բանակապի (աքրոսթիչ) ամէնէն մեծ վարպետն է հայ գրականութեան մէջ: Ան կրնայ տասնի մը չորս սկզբնատառերը մտցնել բանակապի մէջ՝ առանց արուեստական դառնալու:

Առաքել Սիւնեցիի ստեղծագործութիւնը զարգացման նոր աստիճան մըն էր միջնադարեան հայ գրականութեան մէջ: Անոր « Ադամգիրք »ը բացառիկ նշանակութիւն ունի հայ թատրոնի պատմութեան համար: Թերեւս ան առաջին գործն է, որ գրուած է ներկայացման, բեմականացման մտադրութեամբ: Ինք շատ լաւ գիտակցած է իր տաղանդին ուժը եւ իր ստեղծագործութեան արժէքը: Անոր այն գիտողութիւնը՝

Թէ ոք ունի բան ինչ ոսկի՝
Ոչ անարգէ զնիւթն արծաթի,
Զի երկոքեանն են պիտանի,
Առ իւրաքանչիւր պատշաճի, —

կարելի է համարել հեղինակին համեստ ինքնաբնութագիրը:

ԱՐՇ. ՂԱԶԻՆԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Բ. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԼՐՏԵՍԸ

ՌԻԽԱՐՏ ՍՈՐԿԷ

(1895–1944)

—o—

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի մեծագոյն լրտեսը՝ Ռիխարտ Սորկէ ծնած է Բաքու, 1895 հոկտեմբեր 4ին, գերմանացի հօրմէ, որ երկրաչափ էր Կովկասի մէջ գործող գերմանական քա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Շատ շնորհակալ եմ, պատասխանեց Լեւոն, վստահ եղէք, որ ձեր տուած արտօնութիւնը չարաչար պիտի չգործածեմ...

— Ընդհակառակն, կ'ուզեմ որ չարաչար գործածես, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի՝ զուարթ ծիծաղով մը:

Երիտասարդը ոտքի ելաւ, մնաք բարով ըսաւ եւ դէպի դուռը ուղղուեցաւ: Ճիշդ դուրս ելած միջոցին Յակոբ աղա ներս կը մտնէր: Ծերունի ոսկերիչը ուշադրութեամբ նայեցաւ այդ անծանօթ գլխարկաւոր երիտասարդին, որ աւելի Եւրոպացիի մը, քան թէ Հայու մը կերպարանքը ունէր:

— Ուրեմն այսպէս, Ղուկաս էֆէնտի, յառաջիկայ Երկուշաբթի օր, ըսաւ Լեւոն դրան մէջ:

— Շատ աղէկ, զաւակս, կը սպասենք ձեր այցելութեան, ալ աւելի եղբը հրաւէրի պէտք չունիք գալու համար:

— Շնորհակալ եմ:

Երբ դուրս ելաւ եւ դուռը գոցեց, Յակոբ աղա զարմանքով ըսաւ Ղուկաս էֆէնտիի:

— Հա՞յ է եղեր այս երիտասարդը, չիտակը ես Եւրոպացի կարծեցի, բնաւ Հայու կերպարանք չկայ վրան... կ'երեւայ, որ շատ տարի Եւրոպա ապրած է:

— Այո... այնպէս կ'երեւայ մրմռաց Ղուկաս էֆէնտի, որ բնաւ գոհ չէր մնացած երիտասարդին եւ ծերունիին այս հանդիպումէն:

Բայց Յակոբ աղա դիւրաւ չուղեց թողուլ Ղուկաս էֆէնտիին օձիքը: Այդ մաքուր հագուած՝ փայլուն երիտասարդը հարուստ մէկը կ'երեւար եւ գուցէ կարելի էր հետը գործ ընել, մէկ քանի ապրանք ծախել, բաց աստի, զայն անորոշապէս մէկու մը նմանցուցած էր, ուստի խօսքը առաջ տարաւ:

— Նո՞ր եկած է Պոլիս, հարցուց:

— Այո... կարծեմ:

— Ի՞նչ կ'ըսուի:

— Տոքթոր Թովմաս կ'ըսուի, վաղը Վիէննա կը վերադառնայ, մնաս բարով եկաւ, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի, ոսկերիչին միտքը խառնելով եւ ուզելով առաջին վայրկեանէն յուսակտուր ընել զինքը:

Յետոյ աւելցուց.

— Բայց ինչո՞ւ այդքան կը հետաքրքրուիս այդ երիտասարդով:

— Զէ, այսինքն Հայ ըլլալուն զարմացայ... մէյ մըն ալ մէկու մը նմանցուցի, հին ծանօթի մը, բայց անիկա զաւակ չունէր, ամուրի էր, հետեւաբար անոր զաւակը չէր կրնար ըլլալ...

— Որո՞ւ նմանցուցիր նայիմ, հարցուց Ղուկաս էֆէնտի, որուն մտքին մէջ տարտամ կասկածներ արթնցան:

— Շուկան առենօք հարուստ ոսկերիչ մը կար... Ոսկեան կ'ըսէին, ճիշդ անոր երիտասարդութեանը կը նմանէր, մանաւանդ աչքերը, քիթը, բերանը:

— Ոսկեա՞ն...

— Հա, ուր է սա անցած օր կը պատմէի, Նիկողոս աղայի կնոջ՝ Անթառամին սիրահարը, որ ետքը Փարիզ գնաց հաստատուեցաւ...

— Ինկինին ցուցուցի գոհարեղէնները, սա մատանին զատեց, վերջնական գինը ըսէ տէ առնենք, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, վերջ տալու համար ծերուկ ոսկերիչին խօսքերուն:

Եւ դրամարկղին դարակը բանալով գոհարեղէններու տուփերը դուրս հանեց:

Սակարկութիւնը երկար չտեւեց, քանզի Ղուկաս էֆէնտի միտքը դրած էր անպատճառ բան մը գնել Յակոբ աղայէն, անոր հետ բարեկամութիւն հաստատելու համար:

Դրամը վճարելէ ետքը՝ ոսկերիչը նըստեցուց բաւական ժամանակ տեսնուեցաւ հետը, նոյնիսկ զգացուց, որ գուցէ մօտ օրէն աղջիկը պիտի նշանէր ու կարգէր հետեւաբար նորէն պէտք պիտի ունենար գոհարեղէններ գնելու իրմէ:

Այս հաւանականութիւնը մեծ ուրախութիւն պատճառեց ծերուկ ոսկերիչին, որ շատ մը շնորհակալութիւններ յայտնելէ ու կրկին ինքզինքը յանձնարարելէ ետքը՝ մեկնեցաւ:

ԳԼՈՒԽ Ե.

Լեւոն Կոկիկեան Ղալաթիայէն կառք մը վարձեց պանդոկ վերադառնալու համար: Ղուկաս էֆէնտիի հետ ունեցած տեսակցութիւնը, դրամօժիտի մասին եղած սակարկութիւնը, այդ բանակցութեան աննպաստ արդիւնքը իր ջիղերը գրգռած էին:

— Այս մարդը զիս խաղի բերել կ'ուզէ ու պզտիկ գումարով մը աղջիկը գլուխս փաթթելու կ'աշխատի, — երեք հազար ոսկի դրամօժիտ ինծի պէս երիտասարդի մը, որ մէկ միլիոն ֆրանք դրամագլուխ ունի եւ տարին քանի մը հարիւր հազար ֆրանք կը վաստըկի, միթէ տեսնուա՞ծ բան է...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

րիւղի ընկերութեան մէջ, եւ ռուս մօրմէ:

Երբ ծնողքը կը վերադառնան Պերլին, ժամնուկ Ռիխարտ կը ստանայ գերմանական ուսում եւ իր մէջ կը ծնին հայրենասիրական զօրաւոր զգացումներ: Առաջին համաշխարհային պատերազմին, Ռիխարտ կը վիրաւորուի երկու անգամ: Պատերազմի վերջաւորութեան՝ կը յաճախէ Պերլինի, Քիլի եւ Համպուրկի համալսարանները եւ կը ստանայ Քաղաքական Գիտութեանց Տոքթորայի տիտղոս: Ցետոյ կը դառնայ ուսուցիչ, հանքագործ, հրապարակագիր:

Սորկէ շատ համակրելի արտաքին մը ունէր: Բարձրահասակ, կապոյտ եւ կայծկլտացող աչքեր ու ժպտուն դէմք մը:

1919ին, կը հիմնուի գերմանական համայնավար կուսակցութիւնը: Սորկէ կ'անդամագրուի անմիջապէս եւ գործօն դեր կը կատարէ Համպուրկի բջիջին մէջ: Այն ատեն արդէն սահուն կերպով կը խօսէր բացի գերմաներէ, ֆրանսերէն, ռուսերէն, ճափոներէն եւ թերեւս չինարէն:

Այնքան մեծ համարում կը վայելէր համայնավար շրջանակներէ ներս, որ 1924ին կը կանչուի Մոսկուա ու կ'անցնի ռուս համայնավարութեան շարքերը եւ կը ստանձնէ կարեւոր պաշտօն մը Կոմինտերնի կազմակերպութեան մէջ, որ մղիչ ուժն էր միջազգային համայնավարութեան:

Երեք տարի Մոսկուա մնալէ ետք, 1927ին, կ'անցնի արտասահման, հոն սկսելու համար գաղտնի գործակալի իր ասպարէզը: Ատեն մը կը մնայ Անգլիա եւ Սկանտինաւիա, գերմանական պարբերաթերթի մը թղթակիցի դիմակին տակ:

1930ին, կը ղրկուի Չինաստան ու ատեն մը ետք, ձեռք կ'առնէ այդ երկրին մէջ գործող լրտեսներուն ամբողջ ցանցը: Սորկէ կը շրջի հոս ու հոն, կը քաղէ տեղեկութիւններ, կը դառնայ հմուտ չինական հարցերու մէջ: Իր ձեռքին տակ կը գործեն տիկին Ակնէս Սմետլէ, ամերիկացի համայնավար հրապարակագրուհի մը, եւ Օզաքի Հոզումի՝ ճափոն դիւանագէտը, որ ատեն մը վարչապետ Քոնոյի խորհրդականը եղած էր: Օզաքի կ'ատէր ճափոն ռազմապաշտութիւնը, ունէր ձախակողմեան հակումներ, բայց երբեք անդամ չեղաւ Համայնավար կուսակցութեան: Ճափոն հարցերու մեծագոյն մասնագէտը նկատուած էր Օզաքի: Կար նաեւ Մաքս Կոթֆրիտ Քլաուզէն, որ անդամ էր Կարմիր Բանակի չորրորդ գրասենեակին եւ մասնագէտ էր անթել հեռագրական հաղորդումներու:

1930ի վերջերուն, Սորկէ կը մեկնի Պերլին իր խակական գործունէութիւնը ծածկելու համար: Կը ստանայ «Ֆրանք-ֆուրթըր Ցայթունգ» օրաթերթի թղթակիցի պաշտօնը, Ճափոնի շրջանին համար: Գիտենք, որ նոյն թերթին թղթակիցը, Չինաստանի համար, Տիկ. Ակնէս Սմետլէն էր, գործակալը Սորկէի: Եւ ամէնէն կարեւորը, Սորկէ կը մտնէ նացի կուսակցութեան շարքերէն ներս, որով հետեւ Ճափոն բարեկամ էր նացիներուն:

Սորկէ Ճափոն հասաւ 1933 Սեպտեմբեր 6ին ու հաստատուեցաւ Թոքիոյի հանդարտ թաղերէն մէկուն մէջ: Նոյն ատեն, Կարմիր Բանակի սպասարկութիւնները կը կազմակերպէին նոր ցանց մը, աշխարհի չորս կողմերէն Թոքիօ ուղարկելու համար իրարու անծանօթ գործակալներ:

Սորկէի կարեւորագոյն թիրախն էր գերմանական դեսպանատունը: Իբրեւ գերմանացի լրագրող, ան ազատ մուտք ունէր կարգ մը գրասենեակներէ ներս, որոնք կը զբաղէին ընթացիկ գործերով: Վերջապէս առիթը ունեցաւ ծանօթանալու փոխ-գնդապետ Օթին հետ, որ դեսպանատան զինուորական կցորդն էր: Օթ հակառակ էր նացի գաղափարախօսութեան, բայց իր պաշտօնը կը կատարէր խղճմտութեամբ: Եւ որովհետեւ բոլորովին անտեղեակ էր Ճափոնի իրականութեան, յաճախ տեղեկութիւններ կը խնդրէր Սորկէէն: Այսպէսով զարգացաւ եւ խորացաւ անոնց մտերմութիւնը: 1938ին, խօկէն Օթ դարձաւ զօրավար եւ նշանակուեցաւ դեսպան: Յաջորդ տարին, Սորկէ ստացաւ մամուլի կցորդի պաշտօն՝ գերմանական դեսպանատունէն ներս: Այլեւս Սորկէի առջեւ բաց էին ոչ միայն դեսպանատան բոլոր գրասենեակները, այլեւ Պերլինէն հասած ամէնէն գաղտնի որոշումները, զորս դեսպանին հետ կ'ուսումնասիրէին գլուխ գլխի: Նոյն օրն իսկ Մոսկուա կ'իմանար ամէն բան:

Միայն ցանցին պատասխանատուները գիրար կը ճանչնային եւ իրարու կը հանդիպէին թաղերու համեստ սրճարաններուն եւ ճաշարաններուն մէջ: Կը խօսակցէին եւ իրարու կը հրամցնէին սիկարէթներ, որոնց տուփերուն տակը պահած էին գաղտնի միքրոֆիլմեր: Այդ միքրոֆիլմերը թելերու անցընելով՝ կը շինէին գօտիներ եւ այդ գօտիները կը յանձնէին առ որ անկ է: Իսկ տեղեկութիւնները կը հաղորդուէին Մոսկուա՝ անթել հեռագրի միջոցաւ:

Սորկէի հաղորդած գաղտնիքներուն թիւը անհամար է: Յիշենք սակայն անոնցմէ երկու կարեւորագոյնները:

Շնորհիւ Օզաքի Հոզումի աջակցութեան, օրեր առաջ, ան իմացած էր, թէ Ճափոնցիները անակնկալ ու չանթահարող յարձակում մը պիտի գործեն ամերիկեան նաւատորմին դէմ, որ խարիսխ նետած էր Փըրլ Հարպըրի ծոցին մէջ: Սորկէ այս զգայացունց գաղտնիքը անմիջապէս հաղորդեց իր պետերուն: Ստալին պէտք է տեղեակ պահէր դաշնակից Ամերիկացիները եւ սակայն լուռ մնաց, մեզի անծանօթ պատճառներով եւ ամերիկեան նաւատորմը խորտակուեցաւ ու ոչնչացաւ:

Երբ Ամերիկացիները պատերազմ յայտարարեցին Ճափոնի դէմ, Ռուսերը չէին գիտեր ինչ դիրք բռնել: Արդէն կը մղուէր Ստալինկրատի ճգնաժամային ճակատամարտը եւ Ռուսերուն դիմադրութիւնը կը տկարանար:

Այդ պահուն, Սորկէ ցոյց տուաւ իր հանճարը: Քաղեց պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ Բերիայի ղրկեց համոզիչ փաստեր՝ մօտիկ ապագային Ճափոնի կատարելիք զինուորական գործունէութիւններուն մասին: Ճափոն չէր մտադրեր անմիջապէս ճակատ յարդարել Ռուսերուն դէմ, իր ուժերը նախ պիտի նուաճէին Ասիոյ Հարաւային շրջանները: Այս լուրին վրայ, Ստալին հրահանգ տուաւ Վլատիվոսթոքի շուրջ կեդրոնացած ռուսական բանակներուն, որպէսզի անմիջապէս մեկնին Ստալինկրատի ճակատը: Եւ այսպէս, փոխուեցաւ պատերազմին ճակատագիրը: Հաւաստի աղբիւրներ կը հաստատեն, թէ Ստալին այս կարգադրութիւնները ընելէ ետք, բացագանչեց.

— Սորկէ փրկեց մեր կեանքը:

Այսպէսով, հռչակաւոր լրտեսը վերջացած նկատեց իր առաքելութիւնը Ճափոնի մէջ եւ անմիջապէս հեռագիր մը յանձնեց Քլաուզէնի, որով Կրեմլինէն կը խնդրէր իր չուտափոյթ վերադարձը դէպի հայրենիք: Սակայն այդ հեռագիրը երբեք չհասաւ Մոսկուա, այլ մնաց Քլաուզէնի գրպանին մէջ:

Ըստ պատմագէտներու, Սորկէ լրտեսներու կատարեալներէն էր: Սակայն, գիտէր, թէ ուշ կամ կանուխ կրնայ ձերբակալուիլ:

Օր մը, երբ Օթին հետ մտերմօրէն կը խօսակցէին, Սորկէ անոր ըսաւ.

— Գիտե՞ս ինչպէս մեր բարեկամ Ճափոնները կը սպաննեն իրենց դատապարտեալները: Նախ կը չարչարեն, յետոյ բարակ չուան մը կ'ոլորեն վզին ու կամաց-կամաց կը սեղմեն: Ասիկա կրնայ ժամեր, նոյնիսկ օրեր տեւել: Այդ պարագային է միայն, որ կրնանք մահը փրկարար կոչել:

Այո, կատարեալ լրտես մըն էր Սորկէ, խելացի, յստակատես: Սխալ մը չէր գործած իր գործունէութեան ընթացքին: Եւ սակայն...

Իր հեռագիրը չարադրելէն երեք օր ետք, 1941 Հոկտեմբեր 18ին, ճափոն ոստիկաններ պաշարեցին իր բնակարանը ու զինք ձերբակալեցին: Նոյն օրը, ձերբակալուեցան նաեւ, Կարմիր Վիշապին, — այս էր Սորկէի ղեկավարած ցանցին անունը, — միւս բոլոր անդամները:

Դաւաճանութիւն մը տեղի ունեցած էր:

Ճափոն գործակալներէն մէկը՝ Օթօ Ռիցու ձերբակալուած էր իբրեւ համայնավար: Ենթարկուեցաւ չարչարանքի եւ նախանձէն մղուած՝ մատնեց իր բոլոր ընկերները:

1943ի Սեպտեմբերին, սկսաւ Կարմիր Վիշապ ցանցին պատկանող քսան գործակալներուն դատը: Ճափոնները, որ երբեք սովորութիւն չունէին խնայելու իրենց թշնամիներուն, այս անգամ քալեցին միջազգային օրէնքի ճամբով: Իսկապէս եղան արդար: 18 հոգի դատապարտուեցան բանտարկութեան եւ զանազան պատիժներու, իսկ երկու պարագլուխները՝ Սորկէ եւ Օզաքի դատապարտուեցան մահուան:

Սորկէ եւ Օզաքի կախաղան բարձրացան 1944 Նոյեմբեր 7ին, առտուան ժամը 10,20 անց:

Ժ. ը 10,30 անց դահիճը յայտարարեց որ դատապարտեալները մեռած էին: Սորկէ շատ ծանր չզգաց իր պատիժը: Երբ դեռ կը գտնուէր կախաղանի աստիճաններուն վրայ, դառնալով դահիճներուն եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններուն, ժպտելով ըսաւ.

— Շնորհակալ եմ այն ազնուութեան համար, որ ցոյց կուտաք ինծի հանդէպ:

Հոս չեն վերջանար սակայն Սորկէի քաջագործութիւնները: Որովհետեւ կան անձեր, որոնք կը պնդեն, թէ Սորկէ տակաւին ողջ է: Կ'ըսեն. կախաղան բարձրացած օրը, ներկայ էին ընդհանուր դատախազը, բանտապետը եւ երեք դիմակաւոր դահիճներ: Ականատես ուրիշ ոչ մէկ վկայ: Ներկաները երդում ըրած էին ոչ ոքի յայտնել իրենց տեսածը: Ճափոնական կառավարութեան համար Սորկէի կեանքը աւելի օգտակար էր, քան մահը:

Ցետագային, բազմաթիւ անձեր, որ Սորկէի մտերիմները եղած էին, կը պնդէին, թէ զայն տեսած են այսինչ կամ այնինչ վայրը: Այդ մտերիմներէն մէկը՝ Տիկ. Հետէ Մեսինկ, դատավարութեան մը ընթացքին, Միւնիխի մէջ յայտարարած էր. «Ցարդ ո'չ ոք համարձակեցաւ ըսել ճշմարտութիւնը Սորկէի մասին: Հիմա, որ ժամանակն է, պէտք է խօսինք, եթէ թոյլ տրուի մեզի»:

Սակայն ո՞ւր է ճշմարտութիւնը:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՄՏՔՈՐ

—o—

Գիտութիւնը կը ծառայէ գաղափար մը տալու մեզի մեր տգիտութեան:

ԼԱՄԸՆԷ

×

Սովորաբար ներողութիւն կը խնդրենք՝ երբ ճշմարտութիւնը պիտի ըսենք, մինչդեռ՝ երբեք նոյն բանը չենք ըներ, երբ սուտ պիտի խօսինք:

ԿԷՕԹԷ

×

Կեանքի իմաստութիւնը, միշտ աւելի խոր ու լայնածիր է քան մարդուն իմաստութիւնը:

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Պատերազմի իրիկունը յուզուած, բայց ոչ յոգնած (հակառակ վտիտ արտաքինին, Անտրէյ իշխանը էն չարքաշ պատերազմիկէն ա'լ աւելի տոկուն էր) ձիով Կրէմս եկեր էր, Կուտուզովին յանձնելու Դոխտուրովի զեկոյցը, եւ նոյն երեկոյին մեկներ էր Պրին: Դեսպան նշանակուիլը նուէրէ զատ պաշտօնի բարձրացում կը նշանակէր:

Աստեղազարդ, այլ մութ գիշեր մըն էր: Ճամբան սեւ գոյնով կ'ոլորուէր ճերմակ ձիւնին մէջէն, որ կռուի իրիկունը տեղացեր էր: Մերթ անցած կռուին մասյլ պատկերները վերյիշելով, մերթ զուարթութեամբ կ'երեւակայէր այն տպաւորութիւնը, որ իր լուրը առաջ պիտի բերէր աւստրիական արքունիքին մէջ, եւ թղթատարի կառքին մէջ նստած կ'արշաւէր եւ երկար ժամանակ երջանկութեան ստացող եւ վերջապէս ղոնոց մարդու մը զգացումը ունէր:

Աչքերը գոցելուն պէս, ականջներուն մէջ համազարկերու եւ թնդանօթներուն որոտը կը հնչէր, զորս անիւներու դղրդիւնին եւ յաղթութեան զգացումին հետ կը ցուլուէր: Մերթ անոր կը թուէր թէ Ռուսերը կը փախչին, եւ ինքն ալ սպաննուած է, բայց վայրկենապէս կը սթափէր եւ ուրախութեամբ կը գիտակցէր, որ այդպիսի բան մը պատահած չէ եւ ընդհակառակն, Ֆրանսացիք փախուստ տուին: Ու նորէն վերյիշելով պատերազմին բոլոր մանրամասնութիւնները, իր ցոյց տուած քաջարի պաղարիւնութիւնը, անխռով կը քնանար...:

Մութ եւ աստեղազարդ գիշերուան պայծառ, ցնծալի առաւօտ մը յաջորդեց: Ձիւնը սկսաւ հալիլ, ձիերը կ'արշաւէին եւ աջ ու ձախ նոր նոր տեսարաններ՝ անտառներ, դաշտեր ու գիւղեր պատկերելով: Կայարանի մը մօտ ռուս վիրաւորներու կարաւանի մը հանդիպեցաւ: Կարաւանին առաջնորդ սպան կառքին առջեւի մասին վրայ նստած բարձր ձայնով կը գոռար զինուորի մը:

Գերմանական երկայն կառքերուն մէջ վեց վեց տեղաւորուած էին վիրաւորները, աղտոտ վիրակապերով ու գունատ դէմքերով: Անոնցմէ մէկ քանին կը խօսէին, ուրիշներ հաց կ'ուտէին, ծանր հիւանդները լուռ, խոնարհ ու մանկական հետաքրքրութեամբ իրենց քովէն արշաւող դեսպանը կը դիտէին:

Անտրէյ իշխան հրամայեց կենալ եւ զինուորի մը հարցուց թէ ո՞ր ընդհարման միջոցին վիրաւորուած է:

— Անցեալ օրուան Դանուբի ընդհարման, պատասխանեց զինուորը:

Անտրէյ իշխանը քսակը հանեց եւ զինուորին երեք ոսկի տուաւ:

— Բոլորին համար, աւելցուց ան մօտեցող սպային: Շուտով առողջացէք, խօսքը ուղղեց զինուորներուն, դեռ ընելիք շատ բան ունինք:

— Պարոն ադիւտան, ի՞նչ նորութիւն կայ, ըսաւ սպան խօսակցութեան բռնուելու ցանկութեամբ:

— Լա՛ւ, եւ դառնալով կառապանին գոչեց.— Յառա՛ջ:

Արդէն կատարեալ մութ էր, երբ Անտրէյ իշխան Պրիւն մտաւ: Պրիւն՝ իր բարձրադիր շէնքերով, անհամար փայլփլող լոյսերով, շքեղ կառքերով եւ մեծ քաղաքներու յատուկ մթնոլորտը չափազանց հաճոյք կը պատճառէր բանակի կեանք վարող զինուորականներուն: Անտրէյ իշխանը, չնայելով իր հապճեպ արշաւին եւ անքուն անցուցած գիշերուան, ուղղակի արքունիք գնաց: Ինքզինքը շատ աւելի արթուն կը զգար, քան նախորդ իրիկունը: Միայն աչքերը կը փայլէին ջերմախտային փայլով մը, գաղափարները իրարու կը յաջորդէին չափազանց արագութեամբ եւ պայծառութեամբ: Կըրկին վերյիշելով մտքին մէջ պատկերացուց պատերազմին մանրամասնութիւնները հակիրճ դրուագներով, կարծես Ֆրանց կայսեր ներկայութեան կը գտնուէր: Յստակ կերպով կը կանխագուշակէր այն անակնկալ հարցումները որ կրնային իրեն ըլլալ եւ կը պատրաստէր անոնց տալիք պատշաճ պատասխանները: Կ'ենթադրէր որ զինքը անմիջապէս պիտի ներկայացնեն: Վերջապէս պալատին գլխաւոր դրան առջեւ հասնելով պաշտօնեայ մը դիմաւորեց զինք, եւ տեսնելով որ ան սուրհանդակ մըն է, դէպի ուրիշ դուռ մը ցոյց տուաւ:

— Միջանցքէն դէպի աջ գացէք, ձերդ ազնուութիւն, հոն Ֆլիկէլ-ադիւտանին պիտի պատահիք, ըսաւ պաշտօնեան, ան ձեզ Պատերազմական նախարարին կը ներկայացնէ:

Հերթապահ Ֆլիկիլ-ադիւտանը Անտրէյ իշխանը դիմաւորելով, խնդրեց որ քիչ մը սպասէ, իսկ ինք Պատերազմական նախարարին սենեակը մտաւ:

Հինգ վայրկեան ետքը Ֆլիկիլ-ադիւտանը վերադարձաւ եւ քաղաքավարութեամբ խոնարհելով Անտրէյ իշխանին առջեւ, նախարարին առանձնասենեակը առաջնորդեց զայն:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(95 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, 31 Յունուար, Ալֆորվիլի Թաղականութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ մահացած Ալֆորվիլաբնակ հոգաբարձուներու յիշատակին.—

Անդրանիկ Նշանեան, Արմենակ Սէմէրճեան, Գաբրիէլ Նալպանտեան, Գրիգոր Սէօլէօղեան, Գրիգոր Քէպէլեան, Դանիէլ Արկանեան, Լեւոն Տիրացուեան, Խաչատուր Տէր–Վարդանեան, Թովմաս Պէօ–րէքեան, Կարապետ Տօտողեան, Հրանդ Յակոբեան, Հրաչեայ Ամիրայեան, Մարտիկ Քարասալմասեան, Ներսէս Ագգուչեան, Տիրան Սալմաստեան, Պաղտասար Գըլըճեան, Տօնիկ Զօհրեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գապաքճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վ. Ինճէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սթաթեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն անոնց որոնք անձամբ, նուիրատուութիւնով, ծաղիկով, հեռաձայնով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ–մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳՐԻՏ ԳԱՊԱՔՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԽԱՍԱՐԴ

Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին

Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել

Bakerdjian, 35 Rue de Trévise

Massis, Rue Saulnier

Nigoghossian, Arnouville les Gonesse

Café Philippe, Place Carnot, Alfortville

եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ

Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր.

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վօքլիւզէն Պ. Զ. Քիղիրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գրիգոր Գալուստեանի (Մարսէյլ):

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայ Արենոյշները եւ երէց Սկաուտները կը ներկայացնեն՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

(4 արար)

Շաբաթ, 30 Յունուար ժամը 21ին Պոմոնի սրահին մէջ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Կ Ո Չ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Իսի լէ Մուլինօ, Փարիզեան շրջանի այս հայաշատ շրջանը մինչեւ այսօր չունէր իր սեփական «Տուն»ը: Մեր հաւաքոյթներն ու հանդիպումները տեղի կ'ունենային վարձու սրահներու կամ սրճարաններու մէջ:

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու մեր սիրելի հայրենակիցներուն, որ նորակազմ Հայ Մշակոյթի Տան մասնաճիւղը յաջողած է նպաստաւոր պայմաններով գնել ընդարձակ յարկաբաժին մը — իր յարակից մասերով — յարմար ծառայելու իբրեւ ժամադրավայր, հաւաքատեղի, հանդիսասրահ, ընթերցասրահ մեր բոլոր կազմակերպութեանց համար:

Տան գնման եւ կահաւորման ծախքերը հայթայթելու համար կազմուած է յանձնախումբ մը, որ ժապաւինեալ տոմարներով հանգանակութիւն պիտի կատարէ: Ստացուած նուէրները պիտի յայտարարուին մամուլի միջոցաւ:

Վստահ ձեր ազգասիրական ազնիւ զգացումներուն, յանձնախումբս կը յուսայ, որ շնորհիւ բոլորիդ առատաձեռն նուիրատուութեան, յաջողութեամբ պիտի պսակուի իր ձեռնարկը, որ ամէն բանէ առաջ կոչուած է կարեւոր ազդակ մը դառնալու հայապահպանման նուիրական գործին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամներու ցանկն է.—

Յարութիւն Շիրվանեան, նախագահ, Գէորգ Քէօշկեան, փոխ – նախագահ, Հայկազուն Քէֆէլեան, քարտուղար, Սարգիս Շէրպէթճեան, փոխ – քարտուղար, Տիկ. Տիգրանուհի Յովսէփեան, գանձապահ, Տիկ. Վիքթորիա Պէնկեան, փոխ –գանձապահ, Միրիճան Շիրվանեան, Վարուժան Խաչեան, Տիկ. Մարիամ Ղուկասեան խորհրդականներ:

×

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ Ա. ՑԱՆԿ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց՝ 8000 ֆր., Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղ 3500, Տիկին Մ. Ղուկասեան 1000, Տիկին Զուարթ Քըշիկեան 1000, Պ. Հրաչ Հանտալեան 1000, Պ. Յարութիւն Շիրվանեան 1000, Տիկին Մարինոս Ղուկասեան 500, Տիկին Վիքթորիա Պէնկեան 500:

(Շար.)

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Կէտխիլլիի սրճարանին երկրորդ յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս) ժամը 15,30ին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական դրաւոր զեկուցում:

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովհաննէս Վրդ. Փարթամեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են Վալանսի Ս. Խաչ Ընկերակցութեան մասնաճիւղին.

Փարթամեան Յակոբ եւ Փարթամեան Անտոն 150ական ֆրանք, Մարգարեան Գէորգ եւ Ճերանեան Մուշեղ 100ական, Թընկըրեան քոյրեր, Կազուրեան Յար., Կազուրեան Թորոս 50ական, Կազուրեան Յակոբ 20, Գալուստեան Կիւլպէնկ եւ Մեսճեան Գրիգոր 50ական, Կիւրեղեան Նշան 30, Ազատխանեան Յովսէփ 10 ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Անիէռ Պ. Քոլոմպի մասնաճիւղը Տիկին Թագուհի Ճէնազեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրէ օգախոխութեան կայանի երկրորդ չէնքի կառուցման: («Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան Տիկին Թագուհի Ճէնազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 30 ֆր. Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, նմանապէս Տէր եւ Տիկին Յ. Յարութիւնեան 30 ֆր. նոյն տխուր առիթով:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Տօնածառի հանդէս մը կազմակերպած է պետական թատրոնի մէջ, 30 Յունուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(վերօգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՄԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնորդին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 — Tél. : 326-88-65

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շաբաթ 30 Յունուար Զաւարեան ենթակոմիտէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. Տէր եւ Տիկին Մաղաղաճեանէ իրենց եղբօր՝ Կարապետ Ծերոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Տիկին Հեղինէ Թորոսեանէ 50 ֆր. իր զաւկին՝ տարաբախտ Վիգէնի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Էֆթեան 20 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման Լեւոն Խուպէսէրեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

×

Տէր եւ Տիկին Մաղաղաճեան իրենց եղբօր մահուան առիթով Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան 100 ֆրանք նուիրած են:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամանակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սահակեան եւ կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի: Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի Կոնդակի ընթերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն:

Յաւարտ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Ծախքերու մասնակցութիւն անձնլուխ 25 ֆրանք: Արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դրասենեակը:

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկայացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որպէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս–ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին ցերեկոյթ – թէյասեղանը Կիրակի 7 Մարտ, Մէզօն տէ Սանթրօ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 30 JANVIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12027

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.027

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ ՄԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

—o—

Գ.

Սակայն Անատոլուի Թրքացման գլխաւոր պատճառը ռուսեւթուրք պատերազմներն են եղած: 1783ին Ռուսերը գրաւեցին Ղրիմը, 1859-1864ին եւ 1878ին՝ Կովկասը: Ղրիմի Թաթարները եւ Կովկասի Չերքէզները իբրեւ մուհաճիր (գաղթական) տեղաւորուեցան առաւելաբար հայաբնակ շրջաններու մէջ: Տակաւին վերջերս, 1951ին Չինաստանի մէջ համայնավարներու իշխանութեան գլուխ անցնելէն ետք մեծ թիւով Թուրք տարրեր՝ կեդրոնական Ասիայէն, նոյնիսկ չինական Թուրքիստանէն ցուրտ-ձմեռ օրով, Թիպէթէն անցնելով հասած են Թուրքիա եւ տեղաւորուած Անգարայի կառավարութեան կողմէ:

Պալքաններէն եւս գաղթականներու մեծ հոսանքներ խուժած են Անատոլու: Ասոնք օսմանցի Թուրքեր էին, Անատոլուի բնակիչներու մշակութային նոյն խմբակցութենէն: Ասոնք եկան 1877-78ի եւ 1912-1913ի պալքանեան պատերազմներէն ետք: 1921-22ի Թուրքեւհելլէն պատերազմներու հետեւանքով Թուրքիա խուժեցին 463 հազար Թուրքեր, որոնց 400.000ը Յունաստանէն: 1951ին տեղի ունեցաւ Թուրքերու վերջին զանգուածային արտաքսումը Պուլկարիայէն, — 155.000 հոգի: Քանի մը տասնեակ հազար Թուրքեր ալ Կրետէէն ապաստանած էին Թուրքիա, երբ 1900ին կղզին կցուեցաւ Յունաստանի:

Ըստ Համայնագիտարանի, դուրսէն եկած «մուհաճիր»ներու թիւը երեք միլիոնէն պակաս է եղած: Սակայն այսօր անոնց սերունդը բնակչութեան մէկ հինգերորդը, թերեւս նոյնիսկ մէկ քառորդը կը կազմէ:

Պալքաններէն եկող գաղթականները մեծ մասով տեղաւորուած են Թրակիոյ, Մարմարայի, Փռիւգիոյ շրջաններուն եւ արեւմտեան Անատոլուի մէջ, փոխելով երկրի աշխարհագրական դիմագիծը: Ասոնք գրաւած են մեկնողներու պարապ թողած տեղերն ու անտէր մնացած հողերը գիւղերու մէջ: Վերջին անգամ եկողները (մանաւանդ Պուլկարիոյ Թուրքերը) մասամբ տեղաւորուած են քաղաքներու մէջ:

Յատկանշական է Հանրագիտարանի այն դիտողութիւնը, որ «շատ քիչ թիւով գաղթականներ տեղաւորուած են արեւելեան Անատոլուի մէջ: Անոնք չեն սատարած վերաբնակեցման Հայաստանի, ուր առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին մեծ տարածութեամբ պարապ հողեր կային»:

Գաղթականները արեւմտեան Անատոլուի մէջ տեղաւորելով, Թուրքիոյ բնակչութեան խտութեան հաւասարակշռութիւնը խախտած է եւ արեւելեան շրջանի բարգաւաճման կարելիութիւններն ալ ի յառաջագունէ պակսած:

Թուրքերը շատ հեռու են տակաւին նոյն հալոցին մէջ ձուլելէ Անատոլուի բնակիչները: Անոնք, որ օսմաներէնէն զատ ուրիշ լեզուներ կը խօսէին, կը շարունակեն պահել զանոնք (ակնարկութիւն մասնաւորաբար քիւրտերէնի, որ տիրապետող լեզուն է արեւելեան Անատոլուի մէջ):

Բազմածին են Թուրքերը: Ծնունդները չուրջ հազարին 45 են, մահերը՝ հազարին 15-16, որով տարեկան միջին աճումն է շուրջ 30 առ հազար:

Բնակչութիւնը, որ 1927ի առաջին մարդահամարին 13.648.000 էր, 1945ին բարձրացեր էր 18.790.000ի: 25 տարուան մէջ թիւը գրեթէ կրկնապատկուեր է՝ 1965ին հասնելով 31.391.000ի, իսկ 1970ին «անշուշտ 35 միլիոնի», կը հետեւցնէ Համայնագիտարանը:

Գիւղացիները կը կազմեն բնակչութեան 100ին 70-75ը, մեծ մասամբ սեփականատէր: Հողերուն 100ին 20ը միայն կը պատկանի մեծ կալուածատէրերու: 1968ին Թրաքթէօրներու թիւը հասած է 86 հազարի: Բացի արեւմտեան եւ հարաւային շրջաններէն, այլուր նախնական դրութեամբ կը մշակուին հողերը:

Ճարտարարուեստը սահմանափակ է: Զոնկուլտաքի ածխահանքերէն զատ ճարտարարուեստին կարեւոր նպաստ կը բերեն զանազան ամբարտակներ, որոնք ելեկտրական ուժ կ'արտադրեն: Գլխաւորներն են՝ Սարըեար՝ Սաքարիա գետին վրայ՝ 360 միլիոն քիլովաթ-ժամ, Հիրֆանլի՝ Գըզըլըրմաքի (Ալիս) վրայ (360 միլիոն), Քէպան՝ Եփրատի վրայ (6 միլիառ), Ատանա՝ Սէյհանի վրայ (280 միլիոն):

Բնակչութեան աճումով, աւելցած է աշխատող ձեռքերու թիւը: Գործարաններու բաւարար աշխատանք չեն հայթայթեր բանուորներուն, որոնք Եւրոպա կ'երթան գործ ճարելու:

1969ին Գերմանիոյ մէջ աշխատող Թուրք գործաւորներու թիւն էր 287.716 հոգի, Հոլանտա՝ 15.400, Պելժիա՝ 8500, Աւստրիա՝ 8205, Զուիցերիա՝ 7700, Ֆըրանսա՝ 3500 հոգի: 4000 գործաւորներ ալ կ'աշխատին հեռաւոր Աւստրալիոյ մէջ: (Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանիոյ Թուրք բանուորներուն թիւը բարձրացած է շուրջ կէս միլիոնի):

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԱՐԻՆԿ ԴԵՌ ԼՈՒԾՈՒՄ ՉԷ ԳՏԱԾ

—o—

Իսրայէլ Եարինկի յանձնեց նոր յուշագիր մը, որ պատասխանն է եգիպտական պահանջներուն: ՄԱԿի բանագնացը այժմ հնարաւորութիւն կ'ունենայ տեղեկացնելու Ու Թանի, բանակցութեանց եւ խօսակցութեանց ընթացքին մասին:

Հաւանական կը նկատուի ներկայիս, որ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայացնէ իր տեղեկագիրը, Փետրուար 5էն առաջ:

Հակառակ այն իրողութեան, որ Եգիպտոսի ներկայացուցիչը յոռետես յայտարարութիւն մը կատարեց Եարինկի եւ Ու Թանի հետ իր ունեցած տեսակցութենէն ետք, եւ հակառակ այն փաստին, որ Գահիրէ գրեթէ պատերազմ. վիճակի մէջ կը գնէ ինքզինք կարգ մը նոր կարգադրութիւններու ճամբով, քաղաքական դէտերու համոզումն է, որ ասոնք բոլորն ալ «դերասանութիւն» են, քանի որ վերջին հաշուով Գահիրէ պիտի համաձայնի երկարաձգել հրադադարի ժամանակամիջոցը, Փետրուար 5էն ետք:

Ճշդենք, որ Եգիպտոսի բանագնացը՝ էլ Զայաթ, որ դեսպան է Մ. Նահանգներու մէջ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին եւ միջնորդին հետ իր ունեցած տեսակցութենէն ետք դիտել տուաւ, թէ խօսակցութիւնները «որեւէ նորութիւն չբերին» լաւատեսութեան ճամբով: Իսկ Գահիրէ, ինչպէս հաղորդած էինք, ջնջած է զինուորականներու արձակուրդները եւ հրամայած բժիշկներուն՝ գտնուիլ իշխանութեանց տրամադրութեան ներքեւ:

Ոմանց կարծիքով, Եգիպտոս հրադադարը պիտի երկարաձգէ երեւոյթները փրկող ձեւով մը: Այսինքն՝ երբ օրինակ Զօրսերը միանաբար հրադադարին շարունակութիւնը խնդրեն երկու կողմերէն: Ասիկա անհրաժեշտ է, քանի որ վերջին օրերուն եգիպտացի վարիչները իրենց յայտարարութիւններուն մէջ չեշտեցին, թէ պիտի չվերանորոգեն զինադուլը, ցորչափ Թել Աւիվ յստակ ժամանակացոյց մը չի նշանակեր հողերու պարպումին մասին:

Իսրայէլեան պաշտօնական շրջանակները դիտել կուտան, թէ հրադադարը հաստատուած է Ապահովութեան Խորհուրդի կողմէ 1967ին, երբ այս որոշումը տուաւ: Այդ որոշումը որեւէ ժամանակամիջոց չէր ճշդեր: Պիտի չկրակենք, ցորչափ Եգիպտացիք չվերսկսին կրակելը, ճշդեց Արտաքին նախարարութեան բանբերը:

Ապա Էպան, իսրայէլեան Արտաքին նախարարը, իր կարգին յայտարարեց, Փետրուար 5էն ետք կրակ բացողը ցոյց տուած պիտի ըլլայ աշխարհի, որ չուզեր քաղաքական լուծում մը տալ պայքարին: Նախարարը այս առթիւ դէմ արտայայտուեցաւ Զօրս Մեծերէ բաղկացած ոստիկանական ուժի մը ներկայութեան սահմանագիծին վրայ: Ֆրանսա ՄԱԿի իր ներկայացուցիչին բերնով անգամ մը եւս կրկնեց իր այս առաջարկը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ վրայ թիւ 63ի շէնքը հրոյ ճարակ եղած է Հինգշաբթի իրիկուն. թէեւ ոչ մէկ զոհ կայ, բայց շէնքը բոլորովին քանդուած է:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը եւ Արտաքին նախարարը Փարիզ ժամանեցին Ուրբաթ օր, ուր տեսակցութիւններ կ'ունենային Փոմփիտուի եւ Շումանի հետ: Ծաղկեպսակ մը դնելէ ետք Անծանօթ Զինուորի շիրիմին վրայ Շարաթ առտու, Քոլոմպօ եւ Մօռօ Հռոմ կը վերադառնան նոյն օրը: Դէպի Փարիզ մեկնելէ առաջ, Էմիլիօ Քոլոմպօ տեսակցութիւն մը շնորհած է Ֆիկառոյի թղթակիցին եւ շեշտած թէ եւրոպական կառուցումը պէտք է աւելի արագ երթայ: Ինչ կը վերաբերի Իտալիոյ, վարչապետը կը խոստովանի թէ իր երկիրը կը տառապի աճման տագնապէ մը եւ ոչ թէ ժողովրդավարութեան տագնապէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ քննեւվեց «տրոցկիստ»ներ պիտի դատուին Փետրուար ութին: Մեծ մասով ուսանողներ են, որոնք ձերբակալուած էին 1969 Դեկտեմբերի վերջը: 1970 Յունուարին, շեխ մամուլը արձագանգ հանդիսացած էր «Պետութեան թշնամի տրոցկիստ կազմակերպութեան» մը երեւան հանուելուն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ մեռած է ծանօթ երաժիշտ եւ երգահան՝ Ժորժ Վան Փարիս, 68 տարեկանին: Հեղինակն էր բազմաթիւ համբաւ շինած երգերու եւ աւելի քան 200 ֆիլմի երաժշտութիւնը յօրինած էր:

ՖՐԱՆՍԱ 700 միլիոն յետնեալ տուրք պիտի վճարէ Ալժերիոյ քարիւղի բանակցութեանց իբրեւ հետեւանք:

ՆԻՔՍԸՆ յայտարարեց, թէ ամերիկեան կառավարութիւնը մտադիր է ջնջելու զինուորական պարտադիր ծառայութեան օրէնքը, մինչեւ 1978: Այնուհետեւ բանակը կազմուած պիտի ըլլայ կամաւորներէ միայն: Մայիս մէկէն սկսեալ, պարզ զինուորին թոշակը պիտի կրկնապատկուի:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Ներքին նախարարը, որ նոր ստանձնեց իր պաշտօնը, յայտարարութեամբ մը դիտել տուաւ, թէ ապահովութեան ուժերը պէտք չէ կրակէին ցուցարարներուն եւ բանթողներուն վրայ Կտանսքի մէջ, Դեկտեմբերին: Նախարարը ճշդեց նաեւ, թէ դէպքերուն առիթով ձերբակալուած էին 2300 անձեր, որոնցմէ միայն 81ը ներկայիս կը գտնուի բանտ: Կտանսքի եւ այլ քաղաքներու բանուորներ «բանուորական յանձնախումբ»եր կազմած են իրենց գործատուներուն մէջ: Այժմ ասոնք են որ կը տնօրինեն գործը: Շչեսինի նաւաշինարանի յանձնախումբը բաղկացած է 38 անդամներէ, որոնցմէ 7ը միայն համայնավար շարքայիններ են:

ԿԻՆԷԻ մէջ երկու մահապարտներ եւս կախաղան հանուեցան: «Իւմանիթէ»ի թղթակիցը Քոնաքրիէն վերադարձին հերքեց թէ մահապատիժները հրապարակաւ գործադրուած ըլլան: Գոնէ ինք ներկայ չէ եղած:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պետութիւններու կազմակերպութեան մնայուն Խորհուրդը քննութեան առնելով ձկնորսութեան հարցը, դատապարտեց Մ. Նահանգներու քաղաքականութիւնը այս հարցին մէջ: Արդարեւ, Էքուաթոր, որ 5.695.000 բնակչութիւն ունի, վերջին շաբաթներու ընթացքին գրաւեց տասնեակ մը ամերիկեան ձկնորսանաւեր, որոնք ձկնորսութիւն կը կատարէին Էքուաթորեան ջուրերուն մէջ: Էքուաթոր իր ծովային սահմանը կ'երկարէ մինչեւ 200 մղոն, փոխանակ 12 մղոնի: Ուաշինկթըն չընդունիր այդ իրաւասութիւնը: 22 լատին երկիրներ ի նպաստ Էքուաթորի արտայայտուեցան:

ՊՐԱՆՏ դիտել տուաւ, թէ Պերլինի շուրջ համաձայնութիւն չի կրնար կնքուիլ, ցորչափ չընդունուիր քաղաքին ազատ անցքի իրաւունքը, ինչպէս նաեւ Պոնի իրաւունքը հոն գումարելու պետական ժողով:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ մէջ 78 բանտարկեալներ որոնց մէջ՝ հինգ նախարարներ, ազատ արձակուած են:

ՍԱՆ - ՍԵՊԱՍԹԻԱՆ վերադարձած է Օյկէն Պեհլ, Գերմանիոյ պատուակալ հիւպատոսը, որ առեւանգուած էր Պասքերուն կողմէ, Պուրկոսի դատին առեն, եւ ազատ արձակուած Ծնունդին, Ֆրանքոյի ներումէն առաջ:

ՌԵՃԻՕ ՏԷ ՔԱԼԱՊՐԻ մէջ միշտ անել կացութիւն մը կը տիրէ եւ լուծումի ալ նշոյլ չկայ:

ԿԱՆԱՅԻ նորաձեւութեան (գարուն-ամառ 71) հաւաքածոներու ցուցադրութիւնները կը շարունակուին ամէն օր Փարիզի կարի մեծ տուներուն մէջ: Յետ մահու կրկին Քօքօ Շանէլն է որ կրցած է պահել դասական վայելչութեամբ եւ իգական հմայքով կինը, իր գեղեցկութեան մէջ: Բազմաթիւ տուներ ինչպէս՝ Քուռէժ, Քառտէն մեծ տեղ կուտան շորթին:

ՓԱՐԻԶ մինչեւ 1971 աւելի քան 700 հազար նոր բնակիչ պիտի ունենայ: Օտար բանուորներու թիւը 42.343էն, 1968ին 58 հազար 295ի անցած է1969ին, ինչ որ 33 առ հարիւրի յաւելում մը կը նշանակէ:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ թաղման յիսնամեակը ոգեկոչուեցաւ Հինգշաբթի օր Էթուալի Յաղթական Կամարին տակ: 1921 Յունուար 28ին էր որ ի ներկայութեան մարէշալներ՝ Ժոֆրի, Փէթէնի, Ֆոշի, Անգլիոյ վարչապետ՝ Լոյտ Ճորճի եւ Ֆրանսական կառավարութեան անդամներուն, Անծանօթ Զինուորին մարմինը հանդիսաւորապէս հոն զետեղուեցաւ:

ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻ ԼԵԶՈՒՈՎ

ՍՏԱԼԻՆ ՑԱՐԱԿԱՆ «ՕԽՐԱՆԱ»Ի ԼՐՏԵՍ Է ԵՂԵԼ

Մօտ երկու տասնեակ տարի է, որ շշուկներ եւ կարծիքներ էին շրջան անում միջազգային մամուլի մէջ, Խորհ. Միութեան երբեմնի դիկտատոր Ստալինի ցարական «Օխրանա»ի (գաղտնի ոստիկանական սպասարկութիւն) լրտես եղած լինելու մասին: Մինչեւ այժմ էլ այդ կարծիքը շրջան է անում, ոմանք հաւատում են, ոմանք՝ ոչ:

Միանգամ ընդմիշտ վերջ տալու համար կասկածներին, մենք ստորեւ պիտի ներկայացնենք այն փաստաթղթերը, որոնք անհերքելիօրէն եւ վերջնապէս հաստատում են Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ջուղաշվիլիի (Ստալին) ցարական «Օխրանա»ի լրտես եղած լինելու մասին:

Մենք այս փաստաթղթերը ուսումնասիրեցինք եւ նոյնութեամբ թարգմանեցինք ռուսերէնից, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների Քալիֆորնիոյ Ստանֆըրդ համալսարանում Հուվըր Ինստիտուշընի մէջ գտնուող ցարական «Օխրանա»ի Փարիզի կենտրոնի արխիւից: Այս արխիւը Հուվըր Հաստատութեան էր կտակել Ռուսիոյ վերջին դեսպան Վասիլի Մակլակովը, որ 1917 թուի բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ի տես խորհել էր, որ եթէ այդ արխիւը ընկնէր բոլշեւիկների ձեռքը, թէ՛ մեծ արինայեղութիւններ պիտի կատարուէին եւ թէ՛ բոլշեւիկներին վերաբերող լրտեսական փաստաթղթերը ոչնչացուէին իրենց՝ բոլշեւիկների ձեռքով. ուստի՝ Վ. Մակլակովը յայտարարեց, թէ ցարական «Օխրանա»ի Փարիզի կենտրոնի արխիւը այրած է:

Սակայն արխիւը փաստօրէն չէր այրել, այլ մի գաղտնի կտակով փոխադրել էր Քալիֆորնիա, Հուվըր Ինստիտուշընին, պատուիրելով, որ այդ արխիւը բացուի միայն իր մահից յետոյ:

Արդ, Ռուսիոյ վերջին դեսպան Վ. Մակլակովը մեռաւ 1957 թուին: Ապա, Մակլակովի կտակի համաձայն, Հուվըր Ինստիտուշընը նրա մահից երեք ամիս յետոյ յայտարարեց, որ «Օխրանա»ի արխիւը այրած չէ:

Այս յայտարարութիւնը միջազգային շրջանակներում մեծ տպաւորութիւն գործեց եւ մեծ հետաքրքրութիւն առաջացրեց: Հետաքրքրուեցին, մանաւորապէս, պատմաբանները եւ Ռուսաստանից տարագրուած անձերն ու կազմակերպութիւնները:

Արխիւը հսկայական է, եւ ուղարկելու ժամանակ թղթերը խառնուած էին. ուստի՝ տարիներ տեւեց, մինչեւ որ դասաւորուէին:

«Օխրանա»ի Փարիզի կենտրոնի արխիւը առաջին անգամ եւ լրիւ կերպով ուսումնասիրել է Հ. Յ. Դաշնակցութեան յանձնարարութեամբ տողերիս գրողը: Արխիւը բաղկացած է աւելի քան 260·000 փաստաթղթերից, 39·000 յեղափոխականների կենսագրութիւններից եւ մարմնական մանրամասն նկարագրութիւնից, տասնեակ հազարաւոր լուսանկարներից, ստացականներից, հաշուեցոյցերից եւ լրտեսների անուանացանկերից ու ստացած վճարների անդորրագրերից:

Արխիւի փաստաթղթերը 90 տոկոսով ռուսերէն են, ապա նաեւ՝ ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, բուլղարերէն, թուրքերէն, պարսկերէն, եւայլն: Կան մօտ 57 կուսակցութիւնների ծրագիրներն ու գործելակերպերը՝ արձանագրուած եւ ամփոփուած:

«Օխրանա»ի Փարիզի արխիւը ընդգրկում է 1885ից մինչեւ 1917 թուի Մարտը, ռուսական յեղափոխութիւնը:

Արդ, այդ արխիւից նոյնութեամբ թարգմանել ենք Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ջուղաշվիլի, այսինքն՝ Ստալինի վերաբերող հետեւեալ փաստաթղթերը, որ մէջ ենք բերում ստորեւ, որոշ անհրաժեշտ ծանօթութիւններով:

×

Փաստաթուղթ Առաջին.— «Կենսագրութիւնն ու մարմնական նշանները» արձանագրութիւնը բառացի ասում է հետեւեալը.—

«Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ջուղաշվիլի
(Ստալին)
Կենսագրութիւն եւ մարմնական նշանները

Ջուղաշվիլի Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ, գիւղացի, Դիդի-Լիլօ գիւղից, Թիֆլիսի գաւառ եւ նահանգ, նա ծնուել է 1881 թուին, կրօնով պրովոլաւ, ուսանել է Գորի հոգեւոր դպրոցում. ամուրի է. հայրը՝ Վիսարիոն, ապրում է Գորի քաղաքում, Թիֆլիսի նահանգ:

Ի վերուստ եղած հրամանի հիման վրայ, 9 Յուլիս 1903 թուին, պետական դաւաճանութեան (ոճրագործութեան) մեղադրանքով աքսորուած է արեւելեան Սիբիր, ոստիկանութեան բացայայտ հսկողութեան տակ, երեք տարով, եւ դրուած էր Բալագանսկի գաւառում, Իրկուտսկի նահանգի, որտեղից փախել է 5 Յունուար 1904 թուին:

Մարմն. նշանները.— Հասակը՝ 2 արշին 4ուկէս վերշոկ, մարմնակազմը՝ միջակ, սովորական մարդու տպաւորութիւն է թողնում, գլխի մազերը մուգ շագանակագոյն, պեխերը եւ մօրուքը՝ շագանակագոյն, մազերի սանտրուածքը ուղիղ (չիտակ), առանց յարդարանքի, աչքերը՝ մուգ-սեւ, միջակ մեծութեամբ, գլխի ձեւը՝ սովորական, ճակատը՝ ուղիղ, ոչ-բարձր, քիթը՝ չիտակ, երկար, դէմքը՝ երկար, թուխ, ծածկուած ծաղիկի հետքերով (*), ներքեւի ծնօտի աջակողմում բացակայում է առջեւի սեղանատամը, աճը՝ չափաւոր, կզակը՝ սուր, ձայնը՝ մեղմ, ականջները՝ միջակ մեծութեամբ, քայլուածքը՝ սովորական, ձախ ականջին թեղոշ (խալ), ձախ ոտքի 2րդ եւ 3րդ մատները իրար կպած են (*):

Ոստիկանական Բաժին»

Այս կենսագրականին Ոստիկանական Բաժինը կցել է հետեւեալը.

«Ձերբակալել եւ հեռագրել Ոստիկանական Բաժնին, ստանալու համար յետագայ ցուցմունքները»:

Երկրորդ փաստաթուղթ.— Ըստ «Օխրանա»ի մի այլ փաստաթղթի, հետեւեալ վկայութիւնն ենք կարդում:

... «Ըստ նոր ստացուած լրտեսական տեղեկութիւնների, Ջուղաշվիլին կազմակերպութեան մէջ յայտնի էր Սօսօ, Կոբա եւ Ջոփուռ ծածկանուններով, 1902 թուից աշխատում էր Սոցիալ-Դեմոկրատական կազմակերպութեան մէջ, սկզբում իբրեւ մենշեւիկ, իսկ յետոյ՝ իբրեւ բոլշեւիկ, իբրեւ փրոփականտիստ եւ ղեկավար թիւ 1 շրջանի (երկաթուղու), 1905 թուին, ձերբակալուեց եւ փախաւ բանտից. 1906 եւ 1907 թուերին գաղտնի ապրում էր Բաթումում, ուր եւ ձերբակալուեց եւ ոստիկանական հսկողութեան տակ աքսորուեց Վալագոդսկի նահանգը, 2 տարով, 29 Սեպտեմբեր 1908ից. սակայն իր բնակութեան վայրը Սոլվըչեգոդ քաղաքից փախաւ եւ փնտրւում էր Ոստիկանական Բաժնի 19 Օգոստոս 1909 թ. շրջաբերականով (թիւ 151385/53), բայց նման մի շրջաբերականով էլ 14 Մայիս 1910 թ. համար 126025, նրա հետապնդումը կրճատուեց» (**):

Երրորդ փաստաթուղթ.—

«Ներքին Գործոց նախարարութիւն
Ոստիկանական Յատուկ Բաժին,
Համար 2898, 1913 թիւ.
«Բոլորովին գաղտնի
անձնական

Ողորմած Տէր,
Ալեքսէյ Ֆեդորովիչ (***):

Վարչական կարգով Տուրուխանսկի շրջանն աքսորուած Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ջուղաշվիլի Ստալինը, ձերբակալուած լինելով 1906 թուին, Թիֆլիսի Ժանդարմական Վարչութեան վարիչին տուել է լրտեսական արժէքաւոր տեղեկութիւններ:

1908 թուին, Բագուի «Օխրանա»ի Բաժնի վարիչը Ստալինից ստանում է մի շարք տեղեկութիւններ, իսկ դրանից յետոյ, Պետերբուրգի «Օխրանա»ի Բաժնի գործակալը:

Ստալինի աշխատանքը աչքի էր զարնում ճշգրտութեամբ, սակայն ընդհատումներով:

Պրագա քաղաքում կուսակցութեան կենտրոնական Կոմիտէի անդամ ընտրուելուց յետոյ, Ստալինը, վերադառնալով Պետերբուրգ, բացայայտ ընդդիմադիր դարձաւ կառավարութեան եւ միանգամայն ընդհատեց կապը «Օրխանա»ի հետ:

Յայտնում եմ, ողորմած Տէր, վերոյիշեալը, որ ձեր հետախուզական աշխատանքների ընթացքում ի նկատի ունենաք:

Ընդունեցէք յարգանքներիս լիակատար հաւաստիքը՝ Երեմին (ստորագրութիւն)»:

×

Մենք ստուգել ենք, որ իսկապէս բոլշեւիկ կուսակցութեան համագումարը տեղի է ունեցել Պրագայում, 1912 թուի Յունուարին: Այդ թուին էր, որ բոլշեւիկները պաշտօնապէս բաժանուեցին Սոցիալ-Դեմոկրատ մենշեւիկներից. սրանք էլ Լեւ Տրոցկիի եւ Մարտովի միջոցով միացնելով Սոցիա-Դէմոկրատների թեւերը, համագումարը հրաւիրեցին նոյն 1912 թուի Օգոստոսին եւ կազմեցին Սոցիալ-Դեմոկրատ Մենշեւիկ կուսակցութիւնը:

Վերը բերած փաստաթղթից պարզ է, որ Ստալինը լրտես է եղել «Օխրանա»ի եւ տեղեկանքներ տուել Թիֆլիսի, Բագուի եւ Պետերբուրգի «Օխրանա»ի բաժանմունքներին:

«Օխրանա»ի տարբեր քաղաքների բաժանմունքները յատուկ գրութիւններով տեղեակ էին պահում միմեանց թէ՛ իրենց լրտեսների եւ թէ յեղափոխականների մասին. ահա՛ այդ գրութեան մի պատճէնն էլ ուղարկուած է Փարիզի «Օխրանա»ի կենտրոնին:

Վերջերս անգլիացի պատմաբան եւ Խորհրդարանի նախկին անդամ Մոնթկոմըրի Հայըդը Ստալինի ցարական «Օխրանա»ի լրտես եղած լինելու մասին յայտարարութիւն արաւ, յիշատակելով Ստանֆըրդ Համալսարանի ցարական արխիւի եւ դեսպան Վ. Մակլակովի մասին: Այդ յայտարարութիւնը արտատպեցին թերթերը (նաեւ՝ պարսկական «Էթելաաթ» մեծ օրաթերթը), սակայն մենք այդ փաստաթուղթը արդէն հրատարակել էինք 1969 թուին, Քալիֆորնիոյ Հ. Յ. Դ. օրգան «Ասպարէզ»ի Օգոստոսի թւում, երբ «բաց նամակ» ուղղեցինք Ստալինի աղջիկ Սվետլանա Ստալինին, յայտարարելով, որ իր հայրը ցարական «Օխրանա»ի լրտես է եղել եւ թող չփորձի արդարացնել իր լրտես եւ բռնակալ հօրը:

Ցարական «Օխրանա»ն բոլշեւիկ կուսակցութեան մէջ ունեցել է երեք յայտնի լրտեսներ՝ Ռոման Մալինովսկի, Մո-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Աղջիկը անշուշտ պզտիկ է, սիրուն է, կրթուած է, բայց եւ այնպէս չգտնուած բան մը չէ... եթէ կը կարծէ, որ խենթի պէս սիրահարած եմ Ռոզիկին, շատ կը սխալի... երեսուն տարեկան մարդ մը միամիտ պատանի մը չէ... մեռնելէն եղք հարստութիւնը մեզի պիտի ձգէ եղեր, այսինքն հաւանօրէն քսան կամ քսանհինգ տարիէն... եթէ մինչեւ այն ատեն հարստութիւնը փճացնէ, սնանկանայ, ի՞նչ պիտի ընենք: Անպիտանը այնպիսի լեզու մը բռնեց, որ չկրցայ պէտք եղածին պէս խօսիլ... եւ ան ալ կարծեց, որ զիս համոզեց եւ ամէն բան լմնցաւ... քանի որ շատ հարուստ է, ինչպէս բսին, թող չնորհքով օժիտ տայ:

Պանդուխ հանէյան Լեւոն մօրը հաղորդեց իր տեսակցութեան արդիւնքը: Անթառամ պարզապէս դայթակղեցաւ:

— Երեք հազար ոսկի, երեք հազար ոսկի, կը կրկնէր, գրեթէ բարկացած, չըլլայ որ ընդունիս, մեծ անպատուութիւն է քեզի պէս երիտասարդի մը համար, իմացողները ի՞նչ պիտի ըսեն... աշխարհ արար վրանիս պիտի խնդայ կամ պիտի ըսեն, որ մեծ պակասութիւն մը ունիս տէ, անոր համար աժանկ քիչ դրամով գոհ ես եղեր... չէ, չէ, չըլլալիք բան է աս:

Նոյն միջոցին ծառան գալով իմաց տըւաւ, թէ քահանայ մը այցելութեան եկած էր իրենց եւ հիւրանոցը կը սպասէր:

— Քանի մը օր առաջ ալ անգամ մը եկաւ այս քահանան եւ տեսակցեցաք, աւելցուց ծառան:

— Հասկցայ, տէր Միքիասն է, շատ աղէկ, թող նստի, հիմա կուգանք:

Վայրկեան մը եաքը մայր ու տղայ մըտան այն սրահը, ուր թիկնաթոռի մը վրայ բազմած էր քահանան ու լրագիր կը կարդար:

Ջերմ բարեւելէ եաքը Տ. Միքիաս հարցուց կեղծաւոր ժպիտով մը.

— Արդեօք ձեզ անհանգիստ կ'ընե՞մ այս ժամուս այցելելով:

— Բնաւ երբեք, բարի եկաք, պատասխանեց երիտասարդը, սիկարէթ մը հրամցնելով հիւրին:

— Տակաւին երկար կը մնա՞ք հոս, թէ մօտերս մեկնելու միտք ունիք:

— Յայտնի չէ, տեսնենք, պարագաներէն կախում ունի, ըսաւ Լեւոն:

— Այո, կը հասկնամ, Աստուծմով յաջող ընտրութիւն մը կ'ընենք... կարծեմ նոյնիսկ որոշում տուած կամ տալու վըրայ էք եղեր, շարունակեց Տ. Միքիաս, խօսքն աւելի տիկին Անթառամին ուղղելով:

— Վերջնական բան մը չկայ դեռ, պատասխանեց Լեւոնի մայրը:

— Աստուծմով կ'ըլլայ, շիտակը ես շատ ուրախացայ՝ իմանալով, աղջիկը շատ ազնիւ, շատ ուսեալ, շատ բարեկիրթ շատ ալ սիրուն աղջիկ մըն է, ծնողքն ալ պատուաւոր, հարուստ... վերջապէս շատ յարմար միութիւն մը պիտի ըլլայ... Ղուկաս էֆէնտի իմ բարեկամս է, արդէն տաներէցնին ալ ալ ես եմ:

— Իրենցմէ՞ իմացաք, հարցուց Անթառամ:

— Չէ, տակաւին իրենց չգացի... Ե՞րբ խօսք-կապ կը տանիք:

— Տէր հայր, դեռ վերջնական բան մը չկայ, կրկնեց մայրը, անանկ խօսք մը անցաւ միայն:

— Ճանըմ, ըրէք լմնցուցէք, քանի որ դաւակդ ամուսնացնելու դիտաւորութեամբ եկած ես, շատ յարմար է Ռոզիկը: Ղուկաս էֆէնտին հարուստ մարդ է, հարկաւ մեծկակ դրամօժիտ մըն ալ կուտայ, արդէն պէտք է որ տայ, իրեն պէս մարդ մը ձեզ նման երիտասարդի մը առնուազն տասը հազար ոսկի տալու է եւ անշուշտ պիտի տայ...

Տ. Միքիաս շատ լաւ կը ճանչնար Ղուկաս էֆէնտին եւ անոր դրամապաշտութիւնը եւ վստահ էր, որ իր ըսած գումարին նոյնիսկ մէկ երրորդը տալու պիտի դժկամակէր, բայց այս խօսքերով կ'ուզէր պղտորել Կոկիկեաններու միտքը, քանզի կը զգար, որ այդ ամուսնական խորհուրդը վիժեցնելու միակ միջոցն էր դրամական դժուարութիւններ յարուցանելը:

— Միթէ այդքան հարո՞ւստ է Կէլկիթեան էֆէնտին, հարցուց տիկին Անթառամ:

— Հարկաւ հարուստ է, մանաւանդ որ իր աղջիկն ալ շատ կը սիրէ եւ ամէն զոհողութիւն յօժարակամ յանձն կ'առնէ անոր համար... մինչեւ հիմա դրամօժիտի մասին խօսք չեղա՞ւ:

— Եւ ոչ մէկ բանի համար խօսք եղած չէ, պատասխանեց երիտասարդը, ձեր տեղեկութիւնները տակաւին շատ կանխահաս են, տէր հայր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄԱՆՈՐ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

(Յապաղած)

Այս տարի եւս, Սեւրի Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ Ալֆոր – վիլի Հայկ. դպրոցին, ձմեռնային արձակուրդներու շրջանին, հաւաքական պտոյտ մը կազմակերպած էր դէպի Զուիցերիոյ ձիւնապատ լեռները։

Դեկտ. 23ի գիշերը, ծնողքներէ եւ աշակերտներէ կազմուած հարիւր հոգինոց խումբ մը, շոգեկառքով՝ Փարիզէն ճամբայ կ'ելլէր դէպի Զուիցերիոյ Ալպինէն գիւղը։

Ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ, հաճելի ճամբորդութենէ մը ետք, առաւօտեան ժամը 9ին, կը հասնինք Զուիցերիոյ Սիէռ գիւղաքաղաքը։ Կ'իջնենք շոգեկառքէն եւ լայնանիստ ինքնաշարժներով կը բարձրանանք Ալպինէն, որ 1350 մեթր բարձրութեան վրայ, չորս հարիւր բնակչութեամբ գիւղ մըն է։

Երեք կողմերէ լեռներով պաշարուած, հիանալի տեսարան մը կը պարզուի «Փանորամա» պանդոկին առջեւ, ուր կը տեղաւորուի աշակերտական խումբը, իսկ ծնողքները Պերկօթէլ պանդոկը։

Ծնողք եւ տղաք, թէեւ իրարմէ քիչ հեռաւորութեամբ տարբեր հիւրանոցներու մէջ են, սակայն, ընթրիքներէ ետք, սերտ մէկ սրահի մէջ հաւաքուելով, հայկական յիշատակելի երեկոյթներ կը կազմակերպուին, որոնց ընթացքին մեծ ու փոքր աշակերտներ, իրենց տաղանդը կը ցուցադրեն երգերով, արտասանութիւններով, պարերով եւ զանազան անակնկալներով։

Մթնոլորտը միշտ հայկական է։ Մեր հին եւ արդի ժողովրդական երգերով կը թնդայ սրահը. ջերմ հայրենասիրութեամբ կը տրոփէ ամէն մէկուն սիրտը, վեց տարեկան Ֆիլիփէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն տարեց հօր սիրտը։

Ահա Նոր Տարիի գիշերը։ Դարձեալ ամբողջ խումբը հաւաքուած է «Փանորամա» պանդոկին ընդարձակ սրահին մէջ։ Կը հնչէ կէս գիշերը։ Ամէնքս ոտքի ենք. պահ մը լոյսերը կը մարին. սրտաուչ «Հայր Մեր» մը կ'երգենք խմբովին։ Հ. Եփրեմ Տէր–Ղազարեան՝ խումբին մատրանապետը, հետեւեալ խօսքերը կ'ուղղէ ներկաներուն.

«Տարաթ մը առաջ, այս չէնքը պարապ էր՝ լքուած փեթակի մը նման։ Դուք եկաք եւ ձեր մանկական բզզիւնով, ուրախ կանչերով կենդանացուցիք զայն, ձեր հայկական ծիծաղներով ծաղկեցուցիք այս ամայի բարձունքը։

«Դուք, սիրելի աշակերտներ, հին եւ կորովի ցեղի մը ժառանգորդներն էք։ Միշտ հպարտ եղէք ձեր քաջ նախնիքներով, ձեր փառահեղ անցեալով, մշակոյթով եւ պատմութեամբ։

«Մեր դարաւոր թշնամին, անկէ շուրջ կէս դար առաջ, ճիւաղային ծրագիրով, ուզեց բնաջինջ ընել մեր ազգը։ Կոտրեց հայկական մեծ ծառին ճիւղերը, բայց չկրցաւ հասնիլ իր նպատակին, չկրցաւ չորցնել հայ ցեղին բունը, որ ահա կը ծլի, կը ծաղկի վերստին։

«Ունինք վերածնող հայրենիք մը եւ հայրենիքէն դուրս, աշխարհիս չորս ծագերուն մէջ ցրուած այնպիսի կենսունակ սերունդ մը, որ քայլ կը բռնէ մեծ ազգերու կողքին եւ կը դիմէ դէպի քաղաքակրթութեան եւ գիտութեան նոր բարձունքներ։

Օտար աստղերու տակ ծաղկող նոր սերունդին մաս կը կազմէք նաեւ դուք։ Ես ձեր աչքերուն մէջ կը տեսնեմ մեր հեռաւոր Սեւանի առինքնող փայլը. ձեր հոգիին մէջ կայ սէգ Արարատի յաւերժութենէն բան մը։

«Ահա կը բացուին Նոր Տարիի դուռները։ Թո՛ղ այս Նոր Տարին, համայն մարդկութեան բերէ խաղաղ եւ բարեկեցիկ կեանք։ Բոլոր ժողովուրդները ձեռք ձեռքի տուած, եղբայրօրէն թող ապրին ուրախ ու զուարթ։ Երջանկութեան արեւը թող միշտ շողայ մեր մայր հայրենիքին եւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան վրայ»։

Ծափահարութիւն եւ համբոյրներ իրարու յաջորդեցին. բաժակներ պարպուե –

յիս(շ) Ժիտոմիրսկի (որ մատնեց Կամո – յին) և Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ջուղաշվիլի Ստալին։

Թեհրան Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(*) Ստալին ունեցել է նաեւ Ջոփուռ ծածկանունը, որ թուրքերէն նշանակում է ծաղկահար. եւ իսկապէս ծաղկահար էր. Ա.Ա.։

(*) Հուվըր Հաստատութիւնը սրա ներքեւում ծանօթութիւն է դրել անգլերէն, որ Ստալինի կենսագիրներից ո՛չ մէկը չի իմացել, որ նրա ոտքի երկու մատները ի ծնէ կպած են եղել Ա. Ա.։

(**) Ընդգծումը իմն է. «նրա հետապնդումը կրճատուեց», հաւանաբար, ոռովհետեւ Ստալինն արդէն դարձել էր «Օխրանա»ի լրտես։ Երրորդ փաստաթուղթը դրա պերճախօս եւ անհերքելի ապացոյցն է։ Ա. Ա.

(***) Այս գրութիւնը ուղղուած է Ենիսէի «Օխրանա»ի Բաժանմունքի վարիչ՝ Ալեքսէյ Ֆեդորովիչ Ժելեզնեակին։ Ա.Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՏՕՆԱԾԱՌ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոլսեցիներու Հայր. Մըշակութային Միութեան կազմակերպած Ծննդեան տօնածառին՝ ներկաները յափշտակութեամբ դիտեցին հանդիսասրահը, կոկիկ կարգասպահ եւ շքեղազարդ, ուր իրենց սրտի բոլոր ցանկութիւնները ագնուացնելու ամէն միջոց խորհուած եւ գործադրուած էր աւանդական Ս. Ծնունդը իր դերընական վեհութեան մէջ տօնելու համար, խորհրդաւոր լռութեան մէջ լսուեցաւ Մ. Իշխանի Բեթղեհէմի Աստղը եւ բազմաձայն Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելին։ Եղան գղայուն արտասանութիւններ Շիրազէ, Թումանեանէ եւ Զարենցէ, որմէ վերջ բեմ եկաւ Հայոց ծերունազարդ Կաղանդ Պապիկը… իր շահեկան վիճաբանութիւնը Հայր Աստուծոյ հետ տեղեկացնել ներկաներուն եւ հըրճուեցնել մանուկները որոնք իր շուրջն էին անբացատրելի խնդութեամբ եւ ցընծութեամբ….։ Խրախճանքը՝ սրահին մթնոլորտին եռուզեռը, արդէլք հանդիսացաւ որ գործադրուի գեղարուեստական դեր աչքառու բաժին մը…։

Պելսեցիներու Սիպիլ տիկնանց աշխոյժ ժրաջան անդամուհիներուն պատրաստած համադամներն ու աղանդերները ձեռքէ ձեռք կը խլուէին ներկայ ազգայիններէն։

Հոծ բազմութեան մէջ՝ աշխոյժ երիտասարդութիւն, շնորհալի ու վայելչագեղ զոյգեր, օրուան նուագախումբ Վէնսանի կշռութաւոր ճպոտէն հմայուած, ինքզինքնին լիացած կը զգային, եւ սրահին ոգեւորութիւնը իր գագաթնակէտին հասցնելու մարմաջով տարէցներն իսկ կը մասնակցէին։ Բեմ բարձրացաւ պարմանի Անի Մարտիրոսեան իր հայկական տարազով եւ հայկական պարերովը սրահին խնդիրն ու զուարթութիւնը բազմապատկեց։

Հայ եւ Ֆրանսացի նուիրատու ազգայիններէ հաւաքուած արժէքաւոր առարկաներ վիճակահանութեան դրուած, բախտաւորեցին շատերը։

Հրաժեշտի պահուն լսուած յանկերգն էր. — Բացառիկ օր մը անցուցինք, շնորհակալութիւն կազմակերպիչ տարրին։

Մ. ԱՐՍԼԱՆ

ցան իրարու կենաց՝ երջանկութեան մաղթանքներով։ Ուշ գիշերին՝ վերջ գտաւ այս անմոռանալի հաւաքոյթը։

Նոր Տարիին առաջին օրը, գիւղի եկեղեցիին մէջ, տեղի ունեցաւ հայկական պատարագ. տղաքը երգեցին Եկմալեան եղանակները։

Ձիւնը, որ առաջին օրերուն կը պակսէր, տեղաց, եւ մեր տղաքը, գոնէ վերջին օրերուն, կրցան դահոյկով զուարճանալ ձիւներուն վրայ։

Հասաւ մեկնումի օրը։ Հրաժեշտ կուտանք տեղացի բարեկամներուն։ Գեղեցիկ յիշատակներ կը տանինք հետերնիս։ Շոգեկառքը կը սուրայ գիշերուան խաւարին մէջէն։ Յունուար 4ի առաւօտեան կը հասնինք Փարիզ։ Ամէնքս կազդուրուած եւ հայկականութեամբ նորոգուած, գալ տարի զիրար վերստին գտնելու խոստումով, կը բաժնուինք իրարմէ։

Գնահատանքի եւ ջերմ շնորհակալութեան խօսք ունինք, ձմեռնային այս պտոյտը կազմակերպող մարմնին եւ բոլոր անձնուէր օգնական – օգնականուհիներուն, որոնք, օրինակելի նուիրուածութեամբ, ոչ մէկ ջանք խնայեցին, որպէսզի լաւագոյնս անցնի այս հաճելի եւ միաժամանակ ազգօգուտ զբօսապտոյտը։

Ե. Տ.

ԾԻԾԱՂ

Կինը կ'ըսէ ամուսինին, հիւրի մը մեկնելէն ետք.

— Այս անքաղաքավար մարդը ինչո՞ւ առիր եւ տուն բերիր։ Մինչեւ վերջ կը յորանջէր։

— Կը սխալիս, սիրելիս, մարդը չէր յորանջեր։ Բերանը կը բանար խօսելու համար, բայց դուն կարգ չէիր տար իրեն, կը յարէ ամուսինը։

×

Պարոն մը, ինքնաշարժեր ծախող խանութ մը կը մտնէ եւ կ'ըսէ.

— Եկայ գնելու այն ինքնաշարժը, զոր անցեալ օր ցոյց տուած էիք։

— Շատ լաւ։ Բայց ի՞նչ բան ձեզ մղեց այս որոշումը տալու, կը հարցնէ վաճառորդը։

— Կինս, կը յարէ մարդը։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ֆլիկել – ադիւտանը իր ծայրայեղ քաղաքավարութեամբ ռուս ադիւտանին ցոյց տուած մտերմութենէն խուսափիլ կը ջանար։ Անտրէյ իշխանին ուրախութիւնը քիչ մը նուազեցաւ, երբ Պատերազմական նախարարին առանձնասենեակին դրան առջեւ հասաւ։ Ան ինքզինքը վիրաւորուած կը զգար եւ այդ զգացումը վայրկեանապէս աննկատելի արհամարհանքի փոխուեցաւ, որ սակայն ոչ մէկ առիթ ու հիմ չունէր. բայց անոր ճարպիկ միտքը անմիջապէս գտաւ ադիւտանին և Պատերազմական նախարարին իր արհամարհանքին արժանի ըլլալու արդարացի պատճառները։ «Երեւի անոնց համար շատ դիւրին բան մը կ'երեւայ յաղթանակ տանիլը՝ վառօդի հոտն իսկ չառնելով», մըտածեց ան. աչքերը արհամարհանքով թարթեց եւ դժկամակութեամբ մտաւ նախարարին սենեակը։ Այդ զգացումը աւելի եւս զօրացաւ, երբ ներս մտնելէն ետքն ալ Պատերազմական նախարարը խոշոր սեղանի մը քով նստած, քանի մը վայրկեան ուշադրութիւն իսկ չդարձուց անոր վրայ եւ շարունակեց կարդալ՝ ճաղատ գլուխը երկու մոմերուն մէջ ծռած, եւ մատիտով թուղթին վրայ նշաններ ընելով։ Առանց գլուխը բարձրացնելու գրեց լմնցուց։

— Առէք եւ յանձնեցէք, ըսաւ Պատերազմական նախարարը, իր ադիւտանին տալով թուղթերը, երբեք ուշադրութիւն չդարձնելով սուրհանդակին վրայ։

Իշխանը զգաց որ կամ Պատերազմական նախարարը զբաղեցնող գործերէն էն անկարեւորը Կուտուզովի բանակին գործունէութիւնն է եւ կամ դիտմամբ այդպէս կ'ուզէր ձեւացնել։

«Ինծի համար երկուքն ալ միեւնոյն բանն է», մտածեց իշխանը։ Պատերազմական նախարարը վերցուց թուղթերու տրցակը, կարգի դրաւ եւ գլուխը վեր առաւ։ Անոր դէմքը խելացի եւ ինքնայատուկ արտայայտութիւն մը ունէր։ Սակայն այն վայրկեանին, երբ ան Անտրէյի սկսաւ նայիլ, անոր դէմքին խելացի եւ խիստ արտայայտութիւնը հաւանօրէն մասամբ ըստ սովորութեան եւ մասամբ ալ գիտակցաբար, փոխուեցաւ, և զգեցաւ կեղծ եւ չինծու ըլլալը չծածկող ժպիտ մը, որ յատուկ է իրարու ետեւէ բազմաթիւ խնդրարկուներ ընդունող մարդոց։

— Ժեներալ – Ֆելտմարշալ Կուտուզովի կողմէ՞ն կուգաք, հարցուց նախարարը։ Կը յուսամ թէ աղէկ լուրեր ունիք։ Մորթիէի հետ ընդհարում ունեցա՞ք։ Յաղթանա՞կ։ Ժամանակ է։

Իր հասցէին ուղղուած նամակը առաւ եւ սկսաւ տրտում երեւոյթով մը կարդալ։

— Ո՛հ, Աստուած իմ, Աստուա՛ծ իմ, Շմի՛տ զոհեց գերմաներէն, ի՛նչ դժբախտութիւն, ի՛նչ դժբախտութիւն։

Արագութեամբ նամակին վրայէն անցաւ եւ սեղանին վրայ դնելով, իշխան Անտրէյի նայեցաւ։

— Ո՛հ, ի՛նչ դժբախտութիւն։ Յաղթանակը վճռակա՞ն է կ'ըսէք։ Սակայն Մորթիէն գերի ինկած չէ (քիչ մը մտածեց), շատ ուրախ եմ. թէպէտ Շմիտի մահը շատ ծանր կորուստ մըն է։ Նորին վեհափառութիւնը հաւանօրէն ձեզ տեսնել կ'ուզէ, բայց վաղը։ Շնորհակալ եմ ձեզմէ. ազատ էք։ Վաղը շքահանդէսէն ետքը հոս եկէք, յամենայն դէպս ձեզի իմաց կը տրուի։

Կեղծաւոր ժպիտը, որ խօսելու ատեն անյայտացեր էր, նորէն երեւան եկաւ նախարարին դէմքին վրայ։

— Ցտեսութիւն, շատ շնորհակալ եմ. Թագաւոր – կայսրը հաւանօրէն ձեզ տեսնել պիտի ուզէ, կրկնեց ան եւ խոնարհութիւն ըրաւ։

Երբ Անտրէյ դուրս ելաւ, զգաց որ յաղթութեան պատճառած ուրախութիւնն ու երջանկութիւնը իրմէ հեռացած էր։ Ամբողջ մտածողութիւնը մէկ անգամէն փոխուեցաւ։ Ընդհանուրը եւ յաղթանակը հեռաւոր, շատոնց անցած դացած յուշեր թուեցան իրեն։

Ժ.

Անտրէյ իշխան ապրուած հեռանալով պատերազմական պաշտօնատունէն, ուղղուեցաւ Պրիւնի մէջ իրեն ծանօթ ռուս քաղաքագէտ Փիլիփինի տունը։

— Ո՛հ, սիրելի իշխանս, աւելի հաճելի հիւրի մը չէի կրնար սպասել, ըսաւ Փիլիփին Անտրէյ իշխանը դիմաւորելով։ Ֆրանց, իշխանին գոյքերը ննջարանս տար, հրամայեց Փոլքոնսկին առաջնորդող ծառային։ Ի՞նչ նորութիւն։ Յաղթութի՞ւն։ Շատ աղէկ, իսկ ես, ինչպէս կը տեսնես, հիւանդ նստած եմ։

Անտրէյ լուացուեցաւ, հագուստները փոխեց եւ մտաւ քաղաքագէտին փարթամ առանձնասենեակը եւ ճաշի նստաւ։ Փիլիփին վառարանին քով հանդարտ նստած էր։

Անտրէյ իշխանը ոչ միայն ճամբորդութենէն, այլ ամբողջ պատերազմական կեանքէն ետքը, որուն ընթացքին բոլորովին զրկուած էր կեանքին վայելքներէն, մեծ հաճոյք կը զգար այս ճոխութեան եւ փարթամութեան մէջ, որուն մանկութենէն ի վեր ընտելացած էր։ Անկէ զատ, անոր համար հաճելի էր, Աւստրիացոց ցոյց տուած ընդունելութենէն ետքը խօսակցիլ, թէպէտ ոչ ռուսերէն, բայց ռուս մարդու հետ, որ հաւանօրէն Աւստրացիներու նկատմամբ նոյնպիսի հակակրութիւնը կը սնուցանէր, ինչպէս ինք եւ ընդհանրապէս բոլոր Ռուսերը։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(96 – Շար.)

Այրի Տիկին Արաքսի Սարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշամ Հէլվաճեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆԻ մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 27ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի Փետրուար 1 ժամը 16ին Թիէի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, 31 Յունուար, Ալֆորվիլի Թաղականութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ մահացած Ալֆորվիլաբնակ հողաբարձուներու յիշատակին.—

Անդրանիկ Նշանեան, Արմենակ Սէմէրճեան, Գաբրիէլ Նալպանտեան, Գրիգոր Մէօլէօզեան, Գրիգոր Քէպէլեան, Դանիէլ Արկանեան, Լեւոն Տիրացուեան, Խաչատուր Տէր-Վարդանեան, Թովմաս Պէօրէքեան, Կարապետ Տօտողեան, Հրանդ Յակոբեան, Հրաչեայ Ամիրայեան, Մարտիկ Քարասալմասեան, Ներսէս Ազգուշեան, Տիրան Սալմաստեան, Պաղտասար Գըլըճեան, Տօնիկ Զօհրաբեան:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 7 Փետրուար, ժամը 10,30ին հանդստեան ձայնաւոր պատարագ.

ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍ. ԹԵՐԶԵԱՆԻ,
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,
ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԱՊԵԱՆԻ եւ
ՄԵՍՐՈՊ Վ. ԵՏԻՔԱՐՏԱՇԵԱՆԻ

հոգիներուն համար: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Գըպըրըզլեան քոյրեր (Առնուվիլ) կը նուիրեն 100 Փր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման, իրենց եղբօր Արփիար Գըպըրըզլեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Տիկին Վեհանոյշ Գաբրիէլեան կը նուիրէ 100 Փր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին, իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդրոնական Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Տէր եւ Տիկին Միլտոնեան Զ. 5000 Փ., Պր. Մակարեան 2000, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 1000, Ոմն 500, Խորէն Գրիգորեան, Սահակ Մանուկեան, Վահէ Գայթանճեան, Երուանդ Տորումեան, Գրիգոր Տորումեան 500ական Փր., Վարուժան Տէր-Վարդանեան 400, Սահակեան, Աղասի Դաւիթեան 250ական, Յակոբ Շահինեան 200, Տէր եւ Տիկին Նշան Քորթոշեան 150, Ծերիկեան, Աղապապ Նաճարեան, Արպոյեան եղբարք 100ական Փրանք:

(Շար.)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայ Արեւոյշները եւ Երէց Սկաուտները կը ներկայացնեն՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

(4 արար)

Շաբաթ, 30 Յունուար ժամը 21ին Պոմոնի սրահին մէջ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԻՇԱՆ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին՝ 20 Փր.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Կէտիսիլլիի սրճարանին երկրորդ յարկը (Փլաս Սէն Մօրիս) ժամը 15,30ին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական գրաւոր զեկուցում:

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱՒԱՍԱՐԴ

Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին

Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել

Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville

եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ

Տոմսերու գինը 10, 15, 20 Փր.

ՆՈՒԷՐ

Լա Կառէնէն Տէր եւ Տիկին Եզնիկեան փոխան ծաղիկի 25 Փր. կը նուիրեն ողբացեալ Տիկին Թագուհի Ճենազեանի մահուան առթիւ Կապոյտ Խաչին. նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Գաբուճեան 25 Փր. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Յունուար 31 հետեւեալ ժամանակացոյցով.

Առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, զոր կը մատուցանէ Դաւիթ Ծ. Վր. Սահակեան եւ կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի: Պատարագի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի Կոնդակի ընթերցում, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն:

Յաւարտ պատարագի ճաշ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Ծախքերու մասնակցութիւն անձըլուխ 25 Փրանք: Արձանագրուիլ եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Կ. յետոյ ժամը 3,30ին ոգեկոչման հանդիսութիւն գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը. այդ առթիւ պիտի ներկայացուի Խրիմեան Հայրիկի կեանքը՝ որպէս եկեղեցական, գրագէտ եւ ազգային գործիչ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Տպարան՝ Համազգայինի, Պէյրութ, Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 Փրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԷՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը: Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ):

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հոփսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն:

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ մշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սան-Թրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 31 JANVIER 1971
LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12028
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — Nº 12.028

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ ՄԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

—o—

Դ.

Քաղաքներու բնակչութեան թիւը կ՚աճի հետզհետէ, 33 քաղաքներ 45·000էն աւելի բնակիչ ունին: Ամէնէն բազմամարդ քաղաքն է Պոլիս: Ըստ 1965ի վիճակագրութեան՝ նախկին մայրաքաղաքն ունէր 1·742·978 բնակիչ, Անգարա՝ 905 հազար, Իզմիր՝ 411·626, Ատանա՝ 289 հազար 919, Պրուսա՝ 211·644, Էսկիշէհիր՝ 175·882, Կազիանթէպ (Այնթապ)՝ 160·152, Գոնիա՝ 157·934, Կեսարիա՝ 126·653, Սվազ՝ 108·320, Սամսոն՝ 107 հազար 510, Էրզրում՝ 105·317, Մալաթիա՝ 104·428, Տիարպէքիր՝ 102·853, Իզմիթ՝ 89·547, Մէրսին՝ 86·124, Ատափազար՝ 86·124, Խարբերդ (Էլազըղ)՝ 78·605, Ուրֆա՝ 73·498, Ատալիա՝ 71 հազար 833, Մանիսա՝ 69·711, Իսքէնտէրուն՝ 69·382, Տրապիզոն՝ 65·516, Մարաշ՝ 63·284, Քէօթահիա՝ 49·301, Էտիրնէ՝ 46·091, Երզնկա՝ 45·197 բնակիչ, եայլն:

Հանրագիտարանը երկար էջեր յատկացուցած է Թուրքիոյ պատմութեան, Տրովագայէն (Ք. Ա. 3500) մինչեւ մեր օրերը, անցնելով Ասորեստանի տիրապետութենէն, Հիթիթներէն, Ուրարտուէն, Մեծն Աղեքսանդրէն, Հռոմէական կայսրութենէն, Բիւզանդիոնէն, Արաբներէն, Պարսիկներէն մինչեւ Սելճուկներն ու Օսմանցիները, մինչեւ Կարմիր Սուլթանը, Մ. Քէմալն ու Ատնան Մէնտէրէսը (կախաղանի վրայ քաշուած պատկերով) եւ մինչեւ Ճէվտէթ Սունայ:

Հանրագիտարանը վերջաւորութեան մանրամասնօրէն կը խօսի Թուրք գրականութեան եւ արուեստի զանազան ճիւղերուն մասին, զարդարուած բազմաթիւ գունաւոր նկարներով:

Էջ 92ի վրայ կը հրատարակէ Սիլիֆքէ քանի մը երախաներու խմբանկարը, հետեւեալ բացատրութեամբ.— «Սիլիֆքէն կը գտնուի Կիլիկիոյ մէջ, որ Միջին Դարուն կը կազմէր քրիստոնեայ իշխանապետութիւն մը, Փոքր–Հայաստանը, սակայն այսօր ո՛չ մէկ հետք մնացած է բնիկ բնակչութենէն, որ ջատոնց կոտորուած է հալածանքներու հետեւանքով»:

Ու կ՚աւելցնէ, որ բնիկ Հայերը փոխարինած են այժմ «մոնկոլեան» տիպարներ...:

Հանրագիտարանի եզրակացութիւնը փայլուն չէ Թուրքիոյ ներկային մասին: Տագնապի մէջ է Թուրքին խիղճը, կ՚ըսէ: «Տագնապին տարողութիւնը չափելու համար կը բաւէ աչք մը պտըտցնել այսօրուան Թուրքիոյ մէջ լոյս տեսնող 375 թերթերուն եւ պարբերականներուն վրայ: Տագնապը ստեղծեցին բնազդաբար մտաւորական վարիչները, որոնք հինգ տարի առաջ միաձայնութեամբ գիտել կուտային թէ ո՛չ Խորհրդային Միութիւնն էր իրենց թշնամին, ո՛չ ալ ուրիշ Պետութիւն մը, այլ՝ ժամանակը: Կարգ մը Թուրքերու կարծիքով, կամուրջը որ 1973ին պիտի կառուցուի Վոսփորի վրայ, անդարմանելիօրէն թերաճ երկրի մը պիտի վերածէ Թուրքիան, Եւրոպականն ու Ասիականը: Երկիրը պիտի կորսնցնէ առանձնայատկութիւնը, որ էր իր յարաբերական մեկուսացումը, երբ բացուի աշխարհի առջեւ:

Երբեմնի պերճաշուք Օսմ. կայսրութիւնը այսօր դասուած է տնտեսապէս թերաճ երկիրներու չարքին, ճիշդ Իրաքի եւ Ինտոնեզիոյ միջեւ: Թուրք ընկերաբանները ամէնէն առաջ իրենք գլուխ կը ծռեն միջազգային դրամատուններու այս դատավճիռին առջեւ, կը գրէ Համայնագիտարանը, որ կ՚աւելցնէ.

«Հակառակ իր բարձրօրակ բանակին, իր հողի հարստութեան ու տարածութեան, իր քաղաքագէտներու ճարպիկութեան, Թուրքիա կը զգայ նոյն նուաստութիւնը ինչպէս Անգլիա իր գաղթային կայսրութիւնը կորսնցնելէ վերջ»:

Թուրքիոյ թշնամիներն են անուսութիւնը, սննդառութեան պակասը, մանուկներու մահացումը եւ ծնունդներու սրարշաւ աճումը: Պէտք է լուծել ընկերային հարցերը, քանդել դիշերաբոյնները, որոնք կը դիզուին քաղաքներու չուրջ: Հնադարեան միջոցներով կարելի չէ դարման տանիլ այս կացութեան, ուրիշ արժանիքներ պէտք են: Չարիքը ներսէն է, որով աւելի դժուար է դարմանել:

Թէեւ չուզեր քաղաքական հարց դարձնել իր տնտեսական դժուարութիւնները, սակայն Թուրքիա ստիպուած է դիմել արեւմտեան դրամագլուխի, թեքնիքի եւ փորձագէտներու: Պէտք է դառնայ արտադրող եւ ոչ միայն սպառող, գիտել կու տայ:

Օսմանեան սուլթաններէն սկսեալ երկիրը տառապած է ո՛չ թէ կեդրոնական իշխանութեան պակասէն, այլ մասնագէտներու չգոյութենէն: Գիտելի է որ ըստ վիճակագրութեան, Թուրքիոյ մէջ 1970ին մէկ միլիոն ուսուցիչներու դիմաց 650·000 առեւտրականներ միայն կան:

Ու եզրակացնելու համար հարց կու տայ. «Քէմալական յեղափոխութենէն յիսուն տարի վերջ ո՞ւր է Հանրապետութիւնը: «Հոն՝ ուսկից մեկնած էր, կը պատասխանեն աւանդապաշտները: Մակերեսային վերլուծումով մը մենք ալ կը համաձայնինք այս կարծիքին»:

Այս յոռետես մեկնաբանութեան եւ եզրակացութեան վրայ աւելցնելիք բան մը չունինք մենք ալ:

Ալֆա հրատարակչականի Լը Միլիոն Հանրագիտարանը ջանացած է չէյնալ նըման հրատարակութեանց համար անխուսափելի սխալներու մէջ: Թէեւ վրիպումներու չարքին գիտել տանք, որ 1920 Դեկտ. 3ի հայեւթուրք դաշնագիրը փոխանակ Ալեքսանդրապոլի՝ ստորագրուած ցոյց կու տայ Ադրիանուպոլսոյ (Էտիրնէ) մէջ:

Հեղինակը կամ հեղինակները առարկայական են եղած՝ հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈԼՈՄՊՕ ԵԿԱՒ ԳՆԱՑ

—o—

ԿԱՐԳ ՄԸ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՄՆԱՆ

Ֆրանքօ–իտալական խօսակցութիւններ տեղի ունեցան չորեքշաբթիէն, երբ Իտալիոյ վարչապետն ու Արտաքին նախարարը՝ Էմիլիօ Քոլոմպօ եւ Ալտօ Մօրօ, Ուրբաթ օր Փարիզ ժամանեցին եւ ուր մնացին Շաբաթ օրն ալ:

Իտալիոյ վարչապետը երկու հանդիպում ունեցաւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին հետ, իսկ երկու երկիրներու Արտաքին նախարարներն ալ, իրենց կարգին, խօսակցութիւններ ունեցան իրենց միջեւ:

Իտալիոյ վարչապետը բաժակաճառի մը ընթացքին պարզեց իր երկրին հետապնդած հիմնական նպատակներէն մին, Եւրոպայի ապագայի մասին: Քոլոմպոյի համաձայն, ներկայիս, նոր ըմբռնում մը օր աւուր աւելի ցայտուն կը դառնայ եւրոպական երկիրներու եւ, յատկապէս, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ կատարուող խօսակցութիւններու ընթացքին: Աշխատիլ այդ ըմբռնումին սահմանագիծին մէջ եւ անոր համար կը նշանակէ իրապաշտ ոգիով գործել եւրոպական իտէալի համար: Այդ իտէալին իրագործման մեր երկիրները իրենց կարեւոր նըպաստը կը բերեն:

Իտալիոյ վարչապետը կ՚ընդունի տարակարծութիւններու գոյութիւնը, ինչպէս նաեւ իւրայատուկ պայմաններու իրողութիւնը եւրոպական երկիրներու մէջ, սակայն, անոր համար անհրաժեշտ է ունենալ եւրոպական գիտակցութիւն մը եւ աշխատիլ այդ ուղղութեամբ:

Փոմփիտու, իր կարգին, բաժակաճառի ընթացքին պարզեց Ֆրանսայի տեսակէտը գիտել տալով, թէ պէտք չէ ստորագնահատել դիմագրաւելիք դժուարութիւնները, ինչպէս նաեւ այն յատակ հարցերը, որոնք լուծումի կը կարօտին, այլապէս ձախողութեան մը վտանգը աչք կ՚առնուի: Ահա թէ ինչո՛ւ Ֆրանսա կը յուսայ, որ Փետրուար 8ին Պրիւսէլի մէջ «պիտի յաջողինք հիմք մը գտնել գործնական եւ իրապաշտ առաջարկներու: Ոչ շատ յոռետես եւ ոչ ալ շատ փառամոլ ըլլանք»:

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը խօսեցաւ երկու երկիրներու Միջերկրականեան դերին մասին, քանի որ, ինչպէս գիտել տուաւ ան, Իտալիոյ շնորհիւ Եւրոպա կրնայ իր տեղը պահանջել այդ շրջանին մէջ: Ֆրանսա եւս իր աշխարհագրական դիրքով եւ պատմութեամբ ներկայ է Միջերկրականի մէջ, ուր ունի իրեն յատուկ պատասխանատուութիւններ: Սերտ գործակցութիւնը զոր կը վարէ բազմաթիւ Պետութեանց հետ, մանաւանդ Մաղրէպի, զինքը կը ստիպէ որ ամրապնդէ իր կապերը Միջերկրականը չրջապատող եւրոպական Պետութեանց հետ: Այսոնց կարգին՝ Իտալիա յատկապէս յատկանիշ կը գրաւէ կենսական տեղ մը»: Ողեկոչելով ֆրանքօ–իտալական յարաբերութիւնները, Նախագահ Փոմփիտու չեշտեց.— «Անոնք ամէնէն սերտ եւ ապահով բարեկամութեան նշանին տակ կը գտնուին»:

Իտալիոյ վարչապետը յայտարարեց այս տեսակցութեանց առթիւ «մեր խօսակցութիւնները շատ օգտակար եղան: Եւրոպայի տնտեսական եւ դրամական միութեան մասին խօսեցանք եւ Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան հասարակաց Շուկային մէջ»:

Իտալիոյ վարչապետն ու Արտաքին նախարարը Շաբաթ օր Հռոմ վերադարձան:

ՌԻՒ ՌԻՇԷԻ ՀՐԴԵՀԸ

—o—

Ուրբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 5ի ատենները, յանկարծակի կերպով հսկայ հրդեհ մը ծագեցաւ Ռիւ Ռիշէի 20 թիւի յարկաբաժնին մէջ եւ անմիջապէս մեծ ծաւալ ստացաւ մօտ երկու ժամ սպառնալով նաեւ Հայ Ազգ. Տան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ: Բաւական խուճապ ստեղծուեցաւ թաղին մէջ, բայց բարեբախտաբար հրշէջներու չուտափոյթ միջամտութիւնը առաջքն առաւ աւելի մեծ աղէտի: Աւելի քան երկու ժամ սակայն Թրեվիզ, Պլէօ, Ռիշէ, Մոնմարթր եւ չրջանի բոլոր փողոցները պարպուած էին եւ արգիլուած կառքերուն եւ անցորդներուն: Ժամը 7ուկէսին մօտ էր միայն որ ամէն վտանգ հեռացած կը նկատուէր: Մարդկային զոհ չկայ բայց Ռիւ Ռիշէի շէնքը քանդուած է ամբողջովին:

×

Ցուրտ, մշուշէ կամարներ է ձգած ձմեռը Սէնին վրայ
Եւ փլատակներու խորութեամբ լուռ է Փարիզը՝ հսկայական, հանդարտ ու ինքնամփոփ,
Ուր ամէն ինչ կը սուզուի ու կը լուծուի
Սիրողները կը հեռանան կամարներուն տակ մշուշէ
Մանուկներու թեթեւ սրտով.
Աղջնակ մը, պատի մը տակ քաշուած կուլայ
Ոչ թէ այնքան սիրոյ ցաւով
Որքան ցաւին անուշութեամբ:
Մշուշին մէջ լոյսերը յիշատակներ են այլեւս
Վառած հէքեաթային ու պարզ նոյն կեանքին համար:

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը՝ Ուլպրիխթ յայտարարութեամբ մը գիտել տուաւ, թէ երկու Գերմանիաները իրարմէ տարբեր ուղղութիւններով կ՚ընթանան, եւ այս հոլովոյթը անրեկանելի է: Դաշնակցային Գերմանիայէն պահանջեց հրաժարիլ «միջ–գերման» յարաբերութիւններու երազէն: Միակ կարելի ձեւը՝ խաղաղ գոյակցութիւնն է, հիմնուած միջազգային օրէնքներու վրայ: Արեւելեան Գերմանիա վերստին փակեց Պերլինի երթուղին Արեւմտ. Գերմանիոյ հետ:

ԱՐԱԲ չորս երկիրներ՝ Եգիպտոս, Յորդանան, Սուրիա եւ Իրաք «պատերազմական» վիճակի մէջ դրին իրենց բանակները: Արաբ դիւանագէտներու հաւաստիացումով՝ այս միջոցառումը նախազգուշութեան համար է, քանի որ հրադադարը վերջ կը գտնէ Փետրուար 5ին:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Նախագահը Ռումանիա պիտի այցելէ Մայիս 18–19ին: Արեւմտեան գերմանացի դրամատէրեր, որոնք ճարտարարուեստներ ունին Գերմանիոյ մէջ, Կոսիգինի կողմէ ընդունուեցան Մոսկուայի մէջ: Խօսակցութեան նիւթն է եղած՝ գերման–խորհրդային տնտեսական համագործակցութեան զարգացումը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ կը չարունակուին քննադատութիւնները նախկին կառավարութեան գործունէութեան դէմ: Լեհ կաթողիկէ եկեղեցին իր բանադնացը նշանակեց խօսակցելու համար կառավարութեան հետ, Պետութեան եւ եկեղեցւոյ յարաբերութիւններու բարելաւման համար:

ՍԵՆԵԿԱԼՑԻ յիսուն ուսանողներ առջի օր գրաւեցին Փարիզի սենեկալեան դեսպանատունը բողոքելու համար Նախագահ Փոմփիտուի Տաքար այցելութեան դէմ:

ՉԻՆԱ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ: Քոնաքրիի կառավարութիւնը կ՚ամբաստանէ Պոնի իշխանութիւնները, իբրեւ մեղսակից «Նոյեմբեր 22ի յարձակման»: Սեքու Թուրէ դեռ կ՚ըսէ. «Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը 500 հոգի համախմբած է Կինէայի վրայ նոր յարձակում մը կատարելու համար»: Պոնի պատասխանն է՝ «յիմար խօսքեր եւ երեւակայութիւն»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարը ընդհ. գործադուլ պիտի ընէ Փետր. 3էն 5 բայց անկանոնութիւնները եւ յապաղումները աւելի երկար պիտի տեւեն:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

Ս. ՂԱԶԱՐ ԿՂԶԻՆ

Այստեղ կեանքը պարզ է ու ձանձրալի լինելու չափ միակերպ, եւ սակայն այս արտաքին միակերպութեան տակ մի չարժուն, յարատեւ աշխատանքով բռնուած ներքին գործունէութիւն կայ, որ փախցնում է ձանձրոյթը եւ որ իր առաջին մղումը ստացել է երկու դար առաջ եւ ընթանում է՝ ինչպէս մի լաւ կազմուած եւ լաւ պահուած մեքենայ: Ինչե՞ր կարող է անել մի լաւ կազմակերպուած, ինքնավար, հաւաքական մարմին, որ ղեկավար ունի մի քանի սերունդների կուտակած մեծ աւանդութիւնները:

Այս համեստ մարդիկը, որոնց երիտասարդները ծերեր են եւ ծերերը՝ երիտասարդներ աշխատանքի մէջ, որոնք իրենց անհատականութիւնը հերքելու այդ զարմանալի կորովն ունին եւ փառքը հերքելու վսեմ հպարտութիւնը, այս խեղճ կրօնաւորները, որոնք գիտնականներ են, իրենց անցեալի հորիզոնի վրայ Մխիթարն ու Բագրատունին ունին, իսկ աչքերի առաջ՝ Ալիշանը, դէպի այդ մեծ դէմքերն են դիմում մի համարեա ինքնաբոյս մղումով, մի տեսակ բնազդով, ուր փառասիրական ոչ մի նշոյլ կարծես դեր չի խաղում, եւ ձգտում են, որովհետեւ այլ կերպ վարուել չեն կարող, ինչպէս որ մեղուն չի կարող մեղրահիւթ չհաւաքել, թռչունը չի կարող չերգել, ալիքները չեն կարող չհրհրել:

Իսկապէս սա յանդուգն փորձ է իմ կողմից նրանց հոգեբանութեան թէկուզ հեռաւոր ուրուագծերը տալ, որովհետեւ այս սեւ հագած մարդիկ մի մութ առեղծուածներ են, չեն խօսում իրենց մասին, չեն բաց անում իրենց հոգին, չեն գանգատւում, չեն ուրախանում, չեն տրտմում, չեն հրճւում, որ մատնեն իրենց ներքինը: Սրանք հարթ, հաւասարակշիռ, անյոյզ բնաւորութիւններ են: Նրանց ճանաչելու համար՝ պէտք է զոյգ տարիներ անցկացնել վանքում, աստիճանաբար դիտել:

... Սրանք ներկայով ապրող մարդիկ չեն. այդ նրանց քիչ է հետաքրքրում. նրանք անցեալն են փորփորում եւ անցեալի ուսումնասիրութեամբ հեռաւոր ապագան պատրաստում: Սա մի գործունէութիւն է, որ ինչքան զարմանալի է իր բեղնաւորութեամբ, նոյնքան տարօրինակ է իր մեթոդով, որի միակ բացատրութիւնը պիտի փնտռել վանականութեան մէջ: Այդպէս է կրօնական ազդեցութիւնը. այս աստիճան գործնական, կենսական նպատակ ունեցող ուխտն անգամ աւելի դէպի ետ, քան թէ առաջ է նայում: Հայ ժողովրդի ժամանակակից կեանքը խորապէս յուզող խնդիրներն անգամ, իբրեւ եռուն խնդիրներ, որոնք բնականաբար անմասն չեն փոթորկալի կրքերի ազդեցութիւնից, շատ էլ չեն զբաղեցնի Մխիթարեաններին: Նրանք ասես վախենում են այն բոլորից, ինչ որ ցնցում է, ինչ որ տակն ու վրայ է անում. փոթորկի ժամի ծածկուող մարդիկ են, բայց երբ փոթորիկն անցնի, երբ արեւը վերստին փայլի, ոչ ոք նրանց պէս չէ կարող ցոյց տալ կայծակի հարուածի տեղը, ոչ ոք նրանց պէս ճիշդ չի իմանայ զոհերի թիւը, այրուած տները, ոչ ոք այնպիսի մանրամասնութեամբ չի նկարագրի աշխարհաւեր արհաւիրքը:

Իրենց անդրդուելի գիտական – քաղաքական հասկացողութիւններն ու կարծիքներն ունին, բայց չեն վիճում, խոյս են տալիս մանաւանդ՝ իրենց գիտական պաշարը փռել խօսակցի առաջ, աւելի ուսանում քան ուսուցանում են երբ իրենց դիմացինը ըստ ամենայնի աւելի ցած է կանգնած, քան իրանք: Միայնակեաց կեանքի արդի՞ւնք է այդ արդեօք, թէ համեստութեան. ես տրամադիր եմ կարծելու թէ՛ մէկը եւ թէ միւսը. համեստ են ե՛ւ իբրեւ իսկական գիտուններ ե՛ւ իբրեւ իսկական կրօնաւորներ: Միակ դէպքը, երբ Մխիթարեան վարդապետը սիրով է բերան բաց անում, այդ այն է, երբ պէտք է պատմել Մխիթարի, Չամչեանի, Աւգերեանի, Բագրատունու, Հիւրմիւզի մասին. իրենց համար խօսքերով ժլատ այդ մարդիկը պերճախօս են, երբ խօսում են իրենց նախորդների, անցեալ սերունդների առաքինութիւններից ու գործունէութիւնից: Մարդ հաճոյք է զգում այդ ժամանակ լսել նրանց պատմութիւնները. յափշտակւում են՝ իրենց հայրերի մեծութեամբ սքանչացող զաւակների պէս:

Այս կղզին իր շինութիւններով, իր պարտէզով, իր միաբանութեամբ՝ մի բան ունի, որ գրաւում է իր խորհրդաւորութեամբ եւ որ բանաստեղծօրէն դիւթիչ է, մանաւանդ երազող հոգիների համար: Այս հինաւուրց կամարների տակից ըստուերի պէս մեղմով անցնող սեւ-սեւ պատկերները, այս փոքրիկ սեւազգեստ աշակերտները, որոնք չգիտես, ո՞րտեղից են յայտնւում եւ ո՛ւր ծածկւում, այս սիրուն պարտէզն իր մուգ նոճիներով, դասական պարզութեամբ սաղարթապատ պատշգամը, հինաւուրց եղեւնիները, որոնք բլրաձեւ ոստերով զանգակատան հետ ձգւում են դէպի իտալական միշտ ծիծաղ երկինքը, ծովի ալիքների շշնջիւնը գիշեր թէ ցերեկ, այս բոլորը Ս. Ղազարի կղզին դարձնում են մի տեսակ վիպական դիւթական վայր: Չեմ զարմանում, որ Պայրընը, բանաստեղծական այդ մեծ եւ հանդիստ հոգին, իր թախծալից, ցաւոտ երազների համար այս մենաստանն ընտրեց իբրեւ ապաստան:

Առաջին րոպէին՝ թւում է, որ սրանից աւելի բախտաւոր անկիւն չի կարող լինել յարատեւ ապրելու համար եւ որ միաբանների կեանքը այստեղ նախանձելի է: Բայց երբ մարդ օրերով է ապրում այստեղ, երբ մօտիկից զգում է այս ձանձրալի միակերպութիւնը, երբ տեսնում է միաբանների տաղտուկ ապրուստը, նրանց միօրինակ կեանքը, որ յոյզերի աղբիւր չունի հեշտանալու համար, ուր արտաքին աշխարհի աղմկոտ երեւոյթներն իրենց չար ու բարով չեն գալիս երբեք խռովելու այդ սպանիչ խաղաղութիւնը, ուր կեանքի գոյութեան պայքար չկայ, որ մարդկային ճակատագիրը հեշտացնում է կրքերի բախումով, այն ժամանակ մարդ չի կարողանում մի առանձին յարգանք չզգալ դէպի այս մարդիկը, որոնց կեանքը անձնազոհութեան եւ այն՝ խաղաղ, առանց ցնցումների, առանց փառքի, առանց վայելքի անձնազոհութեան մի անվերջ շարք է:

Ես քաղաքից կղզի էի գալիս առաւօտեան ժամը 8ից յետոյ. այդ ժամանակ վանական կեանքն արդէն իր կատարեալ եռման մէջն է գտնւում. վարդապետներից ո՛րը դպրոցում, որը խմբագրատանը կամ տպարանում, որը սեղանատանը իր գործով զբաղուած է. ով որ էլ որոշ պաշտօն չունի՝ փակուած է իր խցիկում, կռացած է իր խցիկում, կռացած է գրասեղանի վրայ, քրքրում է մի հին ձեռագիր, կամ եւրոպական մտքի մի նոր արտադրութիւն: Այդ ժամին դժուար է մի պարապ միաբան ճարել. մարդ ցաւում է նոյնիսկ, երբ դէպի հիւրն ունեցած իրենց քաղաքավարի վերաբերմունքը ստիպում է դրանցից մէկն ու մէկին՝ զոհել իր թանկագին ժամերը, մի բան, որ նրանք անում են քաղցրութեամբ եւ առանց դժկամակութեան, չնայելով որ հիւրընկալ ունին:

Հետաքրքրական է մանաւանդ այդ հիւրընկալը: Այցելուի նաւակը կանգ է առնում վանքի դրանը. իտալացի ծեր դռնապանը վազում է վերեւ, թրխկացնում է մի դուռ. անմիջապէս մանուկի փութկոտութեամբ դուրս է գալիս մի ծերունի, ճերմակ մազերը թափթփած պարանոցին, ճերմակ մօրուքը փռուած կրծքին, դէմքը խիստ գրաւիչ, կարծես հին նահապետներից մի բան է մնացել այդ դէմքի, այդ մեծ, սիրուն աչքերի վրայ: Նա կռացած է եւ այնքան նիհար, որ կարծես վերարկուի մէջն էլ մարմին չունի, այլ մի ստուեր է, որ շարժւում է: Չնայելով իր ծերութեան՝ նա քայլում է արագ, երբեմն իր ընթացքի մէջ օրօրւում է, կարծում ես, թէ հիմա կ'ընկնի, հիմա պատին կը կպչի, բայց ոչ, նա չի ընկնում, այլ քայլում է շտապով, ցած է իջնում ձեռքերը խաչաձեւ կրծքին ծալած՝ ներկայանում է սպասող այցելուին, որպէս մեղադրեալն իր դատաւորին եւ կարծես ներողութիւն է խնդրում, որ իր ծերութեան պատճառով չկարողացաւ աւելի շուտ հասնել նրա սպասին. ապա նա առաջ է ընկնում եւ սկսում է այդ օրական ով գիտէ քանի անգամ կրկնուող եւ վաղուց, շատ վաղուց տարիներ առաջ արդէն ձանձրալի դարձած միակերպ շրջագայութիւնը: Առանց դժկամելու, առանց չնչին ձանձրոյթի արտայայտութեան, առանց յոգնածութեան նշոյլ ցոյց տալու, անփոյթ՝ այցելուի տարիքին, դիրքին, սեռին, մի առաքելական հեզութեամբ մէկիկ մէկիկ ցոյց է տալիս մենաստանի բոլոր բաժանմունքները, պատմում է, բացատրում է բոլորը՝ ինչ հարկաւոր է, ինչ որ հարցնում են, ինչով հետաքրքրւում են եւ այն՝ զանազան լեզուներով:

Այցելութիւնը վերջանում է, ճանապարհորդը հեռանում է շնորհակալութեամբ, հիացած՝ վանքից, դրատունից, տպարանից, պարտէզից, ամբողջ կղզուց, բայց կծկուած ծերունին, հայ ժողովրդի սիրելի նահապետն է, ինքը Ալիշանը: Օ՛, ես երբեք չեմ տեսել աւելի վեհ տեսարան, քան այն, երբ այս մեծ ծերունին հեզութեամբ առաջնորդում է զանազան այցելուների, որոնք երբեմն շատ փոքր են, համեմատելով այդ պատկառելի գիտնականին, մի տարաբախտ հայրենիքի այդ մեղրաշուրթ երգչի հետ: Ամէն մի այցելութիւնից յետոյ նա կրկին շտապում է իր խուցը. փակւում է եւ վերսկսում ընդհատած աշխատանքը, որպէսզի մի ժամ յետոյ դրիչը կրկին ցած դնի, կրկին ներքեւ վազի իր տատրակի քայլերով եւ անցնի նոյն միջանցքներով, նոյն սենեակներով, կրկնի միեւնոյն բանը եւ այսպէս անվերջ: Երբ ես իմ զարմանքն ու ցաւը յայտնեցի խեղճ ծերունուն տուած այսքան նեղութեան համար, ինձ հաւատացրին, թէ շատ անգամ ասել, խնդրել են, որ իր ուժերը խնայի, բայց նրա պատասխանը եղել է.

— Ես ծեր եմ, դուք երիտասարդ էք, մտքի կորով ունիք, մեզ է ձեր ժամանակը. թո՛ղ ինձ խանգարեն, իսկ դուք աշխատեցէք:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈՂԵՐՈՎ

Ա.

ԽԱՂՈՂ, ԳԻՆԻ ԵՒ ՔՈՆԵԱԿ

Հայաստանի խաղողի այգիներու տարածութիւնը մեծ չէ: Արդարեւ, խաղողի եւ այլ պտուղներու մշակութեան յատկացուած հողերը, երկրին ընդհանուր հողային ֆոնտին 2,1 առ հարիւրը կը գրաւեն: Իսկ Խորհ. Միութեան այգիներու ընդհանուր տարածութեան՝ հազիւ 3 առ հարիւրը: Հակառակ այս իրողութեան, Հայաստան քոնեակի արտադրութեան տեսակէտով (1967ին՝ 381 հազար տեքալիթր) կը դասուի առաջինը Խորհ. Միութեան մէջ:

Միւս կողմէ, Խորհ. Միութեան խաղողի տարեկան արտադրութիւնն է 3,5 միլիոն թոն: Հայաստանի բաժինը այդ քանակութեան մէջ կը կազմէ 170–180 հազար թոն, իսկ ինչ կը վերաբերի գինիի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Թող այնպէս ըլլայ, ըսաւ Տ. Միքիաս, կ'աղօթեմ, որ իրականանայ... ես կը փափաքիմ, որ երիտասարդները, մանաւանդ ձեզի պէս ազնիւ, գործունեայ, պարկեշտ երիտասարդներ ժամ առաջ ամուսնանան, տուն տեղ կազմեն, զաւակներ ունենան... ընտանեկան կեանքի պէս անոյշ բան չկայ, ան է ազգի մը հիմը:

— Այնպէս է, շատ իրաւունք ունիս, ըսաւ տիկին Անթառամ:

— Երիտասարդ մը որ ժամանակին չամուսնանար, կը փճանայ, կը մոլորի եւ օր մըն ալ բոլորովին կը կորսուի... տեսէք, ինչ խելացի մտածում մը ունեցեր էք, տիկին, ձեր զաւակը հոս բերելով ամուսնացնել հայ օրիորդի մը հետ, փոխանակ հարս մը առնելու, որ ոչ մեր բնութեան, ոչ ալ մեր բարքերուն, մեր աւանդական պարկեշտութեան կը յարմարի... այդպիսի ամուսնութիւնները ճշմարիտ է աղէտ մըն են մեր երիտասարդներուն համար, որոնք օտար երկիր կը գտնուին եւ ձեր օրինակին չեն հետեւիր... քանիներ գիտեմ, որոնք ֆրանսացի, անգլիացի կամ գերմանացի կիներ առած ու յետոյ դժբախտ եղած են, մինչդեռ հոս վարդի պէս աղջիկներ տունը կը մնան... տեսէք օրիորդ Ռոզիկը ինչ ազնիւ ու պարկեշտ աղջիկ է, թէեւ մեծ գեղեցկութիւն մը չունի, բայց վերջապէս տգեղ ալ չէ... հապա Սմսարեան Արդար էֆէնտիի աղջիկը օրիորդ Հերմինէ՝ հրեշտակի պէս աղջիկ մը, որ հիանալի դաստիարակութիւն մը առած է, ֆրանսուհիի մը պէս ֆրանսերէն կը խօսի, սքանչելի դաշնակ կը զարնէ եւ հօրն ալ մէկ հատիկն է... այսօր եթէ շնորհքով, արժանաւոր փեսացու մը ներկայանայ, վստահ եմ, որ Արդար էֆէնտի յօժարակամ տասը հազար ոսկի օժիտ կուտայ, միայն թէ մարդը արժելու է... ճանչցա՞ք Սմսարեան էֆէնտին:

— Այո, Ղուկաս էֆէնտիին տունը երեկոյթի մը գացեր էինք, անոնք ալ եկած էին:

— Օրիորդ Հերմինէն ալ տեսա՞ք: Չէք գիտեր ինչ պարկեշտ, խելացի, տանտիկին աղջիկ է, ձեռքս մեծցած է եւ զաւակիս պէս կը սիրեմ... Բանկալթիի Սէօներուն վարժարանը կրթութիւն առած է ... հիանալի ֆրանսերէն կը խօսի եւ տաղանդաւոր դաշնակահար է... անցած տարի բարեգործական նուագահանդէսի մը մասնակցեցաւ, բոլոր թերթերը մեծամեծ գովեստներ ըրին... Հապա գեղեցկութիւնը. Բերայի մէջ սանկ աղջիկ չի գտնուիր. ի՛նչ երիտասարդներ ամուսնութեան խնդրեցին, բայց ծնողքը մերժեց, Արդար էֆէնտի շատ խստապահանջ է եւ իրաւունք ալ ունի, այդպիսի աղջիկ մը տասը հազար ոսկի դրամօժիտով, ուեէ մէկու մը կարելի չէ տալ... տարբեր բան, եթէ Լեւոն էֆէնտիի պէս պարկեշտ, պատուաւոր, գործունեայ, խելացի դիրքի տէր երիտասարդ մը ըլլայ:

Տ. Միքիաս տակաւին խօսքը շարունակեց նոյն ձեւով. անուղղակի բաղդատութիւններ ընելով, թէեւ շատ մեղմ ու վարպետ կերպով, Ռոզիկի եւ Հերմինէի միջեւ եւ միշտ առաւելութիւնը տալով այս վերջնոյն:

Յետոյ, հրաժեշտ առնելով մեկնեցաւ:

Այս խօսքերը տպաւորիչ եղեր էին, մանաւանդ երիտասարդին եւ իր մօր նոյն օրուան տրամադրութեան պատճառով:

— Իրաւ շատ աղուոր աղջիկ էր Հերմինէն, ըսաւ Անթառամ իր տղուն, երբ առանձին մնացին:

— Ի՞նչ կ'ըսես, միտքերնիս փոխե՞նք, պատասխանեց Լեւոն խնդալով:

— Ատիկա քու գիտնալիք բանդ է... աղջիկը դուն պիտի առնես, որը սիրես նէ՝ ան կ'առնես, միայն թէ մեզի ալ թող ապուշի տեղ չդնեն... տես տէր հայրը ինչ ըսաւ, Արդար էֆէնտին տասը հազար ոսկի դրամօժիտ տալու պատրաստ է եղեր իր աղջկան, որ ամէն կերպով Ռոզիկէն վար չմնար... ընդհակառակն:

Երիտասարդը չպատասխանեց:

Հոգիին մէջ խռովութիւն մը կը զգար: Ռոզիկի հետ իր սիրաբանութիւնը, աղջկան իր մասին ցոյց տուած չափազանց համակրանքը, այն շնորհները, որոնք այդքան հաճոյակատարութեամբ իրեն կ'ընծայէր եւ որոնք Լեւոն անկեղծ ու բուռն սիրոյ մը նշաններ կը համարէր, իր մէջն ալ իրական սէր մը ծնուցած էին: Ու այժմ վատութիւն կը համարէր, մէկ օրէն միւսը, դրամական խնդրի մը համար, Ռոզիկը զոհել ուրիշի մը:

Անթառամ տեսնելով զաւակին լռութիւնը ու վարանումը, չուզեց խօսքը աւելի երկարել եւ ըսաւ.

— Ինչ որ է, դեռ ժամանակ ունինք մտածելու:

Երիտասարդը, ինչպէս ըսինք, չափազանց յուզուած էր առտուընէ ի վեր անցած դարձածներէն, ուզեց քիչ մը դուրս ելլել, առանձին մնալ, ինքն իրեն խորհրդածելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

արտադրութեան, համաձայն 1967ի ցուցանիշին՝ 6343 հազար տեքալիթր:

Պարզ կը դառնայ ուրեմն, որ քանակի առումով առաջնակարգ դիրք գրաւելու հնարաւորութիւնը ունի ե՛ւ Հայաստան խաղողի, գինիի եւ, նոյնիսկ, քոնեակի արտադրութեան մէջ: Խորհրդային եւ այլ լուսանկարներու վրայ, Հայաստան պէտք է մեծ բացառութիւն որակով, ինչ որ կը նշանակէ զարկ տալ ապահովելու գինիներու եւ քոնեակներու արտադրութեան: Ցերեւ, որ գինիներուն եւ քոնեակներուն 70 առ հարիւրը կ'արտածուի Խորհ. Միութեան եւ այլ երկիրներ:

Երկրին գինիի եւ քոնեակի պատրաստութեան ձեռնարկութիւնները (մօտաւորապէս երեք տասնեակ) որոնք հիմնականին մէջ կեդրոնացած են Արարատեան դաշտի համաձայն գործարանի չըլլալէնին մէջ, կ'արտադրեն մօտաւորապէս 50 տեսակ որակի եւ անունի գինի, աւելի քան տասնեակ մը անունով եւ որակով նշանաւոր քոնեակ, չորս տեսակ վառանալիկ ունեցող շամփայն, ինչպէս նաեւ այլ ըմպելիներ:

Առանցքը ամենք, ինչպէս, օրինակ, «Արեւշատ »ը, «Ասլիտամ մուսկատ»ը, «Գաին »ը, արժանացած են յատուկ գընահատման եւ համապատասխան մրցանակներու, միջազգային եւ համաժողովներու ցուցահանդէսներու մէջ:

Սակայն, այս դրական հաստատումները, որակի մարզին մէջ, դժբախտաբար անցնելի կը պատկանին այլեւս, քանի որ, ինչպէս ցոյց կուտան մասնագիտական բնոյթ ունեցող յօդուածներն ու կառավարւած մամուլին սպառնում, առնուազն տասը տարի է ի վեր խաղողի, գինիի եւ քոնեակի արտադրութեան որակը ստորաճաւական անկում կրած է, որու հետեւանքով այսօր, առանց սխալ պետական հաստատած ըլլալու մտավախութեան կարելի է ըսել, թէ հայկական գինին եւ քոնեակը, առանց խօսելու խաղողի մասին, Պետութեան սահմանած ստանդարտին վար են: Այսինքն՝ անորակ:

Բայց ներկայացնենք տուեալներ: «Գըրական Թերթ»ի անցեալ տարուան (1970) Սեպտեմբեր 25ի թիւին մէջ Կամարի Տօնոյեան, «Իւրաքանչիւր երկրորդ շիշը» խորագրուած յօդուածի մը մէջ, որ, ի դէպ, կը գրաւէր թերթին երկրորդ էջին աւելի քան երեք քառորդ բաժինը, ութ սիւնակներու վրայ, վրդովումով կ'արձանագրէր որակի աստիճանական անկումի փաստը:

Այսպէս՝ 1970ի առաջին եռամսեային Երեւանի գինիի գործարանին մէջ ստուգուած 9·782 դալ (տեքալիթր) գինիին 2·422 դալը (24,7 տոկոսը) սահմանուած նուազագոյն չափանիշէն ցած նկատուած է: Ստուգուած 1·035 դալ եռաստղ քոնեակին 5,1 տոկոսը նոյնպէս ընդունելի չէ նկատուած: Հայաստանի գինիի եւ քոնեակի արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւններու մէջ ստուգումի ենթարկուած 34·350 դալ գինիներէն «ոչ ստանդարտային է ճանաչուել» 6·923 դալ, կամ ստուգուածին 20,1 տոկոսը: Եւ որպէսզի աստիճանական անկումին չափանիշը պարզ դառնայ, աւելցնենք, որ համանման քըննութիւն մը 10,6 տոկոս ցոյց տուած էր անորակ գինիի տոկոսը 1969ի երկրորդ եռամսեային: Այլ խօսքով մօտ տասը տոկոսի յաւելում անորակ գինիի արտադրութեան մէջ, մէկ տարուան ընթացքին:

Ցօղուածագրին ցուցադրած թիւերուն տուեալներով, անցեալ տարի, շուկայ հանուած գինիներուն 56,6 տոկոսը անորակ նկատուած է: «Խորացէք վերջին թիւի նշանակութեան մէջ. խանութից ձեր գնած ամէն մի երկրորդ շիշի գինու որակը չի համապատասխանում պետական ստանդարտին... գինեգործները ընդունում են՝ հայկական գինու եւ քոնեակի որակը ընկել է եւ շարունակում է ընկնել», կը հաստատէր վրդովումով Կ. Տօնոյեան:

Անորակ գինիի եւ քոնեակի, ինչպէս նաեւ շամփայնի արտադրութեան պատճառները մէկէ աւելի են: Հիմնականը, սակայն, կը մնայ խաղողի շաքարայնութեան նուազումի պարագան: Ծշդենք անմիջապէս, որ մթերանոց յանձնուած խաղողի շաքարայնութիւնը 22–23 տոկոսէն վար պէտք չէ ըլլայ, որպէսզի համապատասխանէ Պետութեան սահմանած որակի չափանիշին: Արդ, Պետութեան յանձնուող խաղողին ընդհանուր շաքարայնութեան տոկոսը վերջին անգամ 20էն բարձր եղած է 1961ին, քանի որ ներկայացուցած է 20,8 տոկոս: Այդ թուականէն ցայսօր շարունակական նուազում արձանագրած է: Այսպէս, 19,4 տոկոս եղած է 1964ին, 18,2 տոկոս՝ 1965ին. 1969ին յանձնուած խաղողը ունեցած է 17,6 տոկոս շաքարայնութիւն, իսկ անցեալ տարի շատ աւելի մռայլ եղած է պատկերը՝ 7էն 10 տոկոս մեծ մասով: «Խաղողի զգալի մասը մթերւում է վնասուած, հիւանդ վիճակում, չի պահպանում միասորտութիւնը»:

Ժ. Մ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՒԺԻ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Սափրիչը կ'ածիլէ մարդուն մօրուքը: Ածելին կը սահի անոր դէմքին վրայ եւ ոչ ոք կը մտածէ, թէ սափրիչը կ'անարգէ իր յաճախորդը: Ընդհակառակն, երբ գործը կ'աւարտի, յաճախորդը շնորհակալութիւն կը յայտնէ եւ կը փութայ վճարելու անհրաժեշտ գումարը:

Մօրուք ածիլելը մեծագոյն անարգանքը կը համարուէր անցեալին: Ահա օրինակ մը: Այնպէս պատահեցաւ, որ Ճինկիզ Խանի դեսպաններէն մէկը 1220ին Խորեզմ գնաց, Միջին Ասիոյ ամէնէն հարուստ քաղաքներէն մէկը: Քաղաքի կուաչէն պարիսպներուն դեռ չէր հասած մոնկոլ հեծելազօրքը: Վտանգը հեռու էր, անապատներ եւ տափաստաններ կային «Աշխար նուաճողին» եւ այդ ուրախ քաղաքին միջեւ: Հաւանաբար այդ պատճառով էր, որ հոն հեգնանքով դիմաւորեցին մեծ պատիւներ ակնկալող դեսպանին պահանջները: Ու դեսպանը պատժելու համար, ածիլեցին անոր ուղեկիցներուն պեխն ու մօրուքը:

Նոյն գիշերն իսկ Ճինկիզ Խանի դեսպանն ու իր ընկերակիցները կը թամբեն ձիերը եւ կատղած կը լքեն քաղաքը: Հեծեալները կը շարժին դէպի հիւսիս: Շքախումբին անդամները կը ծածկեն իրենց դէմքերը, որովհետեւ մեծ ամօթ էր պեխ եւ մօրուք չունենալը:

Անցաւ քանի մը շաբաթ: Խորեզմը արդէն մոռցած էր անցուդարձը: Ուրբաթ օրը ամէնօրեայ նոյն ժխորը կը տիրէր շուկային մէջ: Լուսադէմին առաջուան պէս կը հնչէր մուէզզինի ձայնը, առաջուան պէս կը փայփլէին մզկիթներու երփներանգ գմբէթները: Թէյարաններու մէջ կը հնչէին նուագն ու ծիծաղը: Եւ ոչ ոք կը մտածէր, թէ քաղաքը դատապարտուած է մահուան: Հեղեղի պէս անսպասելի՝ հիւսիսէն Խորեզմի վրայ խուժեց մոնկոլ այրուձին: Ճինկիզ Խան այս ձեւով լուծեց անարգանքը:

Մտաբերեցէք հին նշանաւոր գիրքերու հերոսները, որոնք միշտ կռուով կը պաշտպանէին իրենց պատիւը: Կռուիլ սուրով, ձեռքով, մենամարտի հրաւիրել հակառակորդը, միշտ պատիւի պահպանման համար:

Կարծես, թէ տրամաբանութիւնը չաշխատիր, երբ մարդ կ'անպատուուի: Ի՞նչ ընել, բացատրել թէ սխա՞լ է իրեն վերագրուած անարգական խօսքը՝ ո՛չ, ի հարկէ: Արդարեւ, ինչպէս ցոյց կուտան օրինակները, ան աւելի շատ տրամադիր է ապտակով մը փոխադարձելու, եւ ահա սուսերամարտի հրաւէրը, անխուսափելի կերպով:

Հասարակութեան զարգացման սկզբնական շրջանին ուժն ու քաջութիւնը կը գնահատէին ամէնէն աւելի մարդոց մօտ: Մարդ որքան աւելի զօրաւոր ըլլար, այնքան աւելի կը յարգուէր: Այս պատկերացումէն կը բխէր նաեւ դիւցազուններու պաշտամունքը, որ գոյութիւն ունեցած է ժողովուրդներու մէջ: Ի՞նչ յատկութեամբ կ'օժտուէր դիւցազնը ամէնէն առաջ: Խելքո՞վ, լաւ արտաքինո՞վ կամ լաւ վարքագիծո՞վ: Ոչ, այլ պարզապէս ֆիզիքական ուժով:

Ուժի այդ պաշտամունքը ծնունդ կ'առնէր մարդոց գոյութեան պայմաններէն, բնութեան դէմ մղած պայքարէն: «Զօրաւորը կ'ուտէ խղոտ եւ համեղ պատառը, թոյլերը կը գոհանան մնացած կտորներով, գրած են ժամանակակիցները Հոներու մասին: Երիտասարդներն ու ամրակազմները կը յարգուէին, ծերերն ու թուլակազմները նուաղ կը յարգուէին»:

Այդ ժամանակաշրջաններուն ուժն էր, որ յարգանք կը ներշնչէր: Ահա թէ ինչու, ուրիշը ստորնացնելը, տառապեցնելը տիրակալներուն համար հպարտութեան եւ զօրութեան փաստ էր: Դարեհ Ա., օրինակ, փորագրել տուած է իր «սխրագործութիւնը». «Ֆրավարտիշը բռնեցին եւ քովս բերին: Ես կտրեցի անոր քիթն ու ականջները, կտրեցի լեզուն եւ փորեցի աչքերը: Պահեցի պալատիս մէջ շղթայակապ: Բոլորն ալ կրնային տեսնել զայն: Յետոյ խաչեցի...»:

Ուժի եւ հզօրութեան այս ըմբռնումը տարածուեցաւ նաեւ վարք ու բարքի մէջ: Մեծերը դժուարութեամբ կը բարեւէին իրենցմէ վար դասու մէջ գտնուող մարդոց, ծեծը դարձաւ տիրապետութեան խորհրդանշան, խրոխտ կեցուածքը նոյնպէս:

Ջեխովի ներկայութեան օր մը խօսք կը բացուի խմբագրի մը մասին, որ ծայրայեղ կոպտութեամբ կը վարուէր իրեն ենթակայ մարդոց հետ:

— Ա, ի հարկէ, դառն հեգնանքով կ'ըսէ գրագէտը, չէ՞ որ ան ազնուական է... Հայրը տրեխ կը հագնի, իսկ ինքը՝ փայլուն կօշիկներ...

Հերցէն Լոնտոնի մէջ տեսած է մայթին վրայ փռուած գորգ մը, դրան մը սեմին: Ըստ երեւոյթին կարեւոր անձի մը համար: Գորգին երկու կողմը կեցած ծառաները թոյլ չէին տար անցորդներուն, անցնիլ մայթին վրայէն: Հերցէն զզուանքով, մէկ կողմ կը հրէ ծառան եւ կ'անցնի գորգին վրայէն:

— Թող անցնի, կ'ըսէ ծառան իր ընկերոջ, պարոնը ճենթըլմէն մըն է:

Անծանօթ անցորդին դիտումնաւոր կոպտութիւնը ծառան ընդունած է իբրեւ բարձր դիրքի նշան:

Այսպիսի դէպքեր շատ կան արձանագրուած անցեալի էջերուն մէջ, բարեբախտաբար, ներկայ դարը եկաւ հերքելու այս մտայնութիւնը: Դժբախտաբար ոչ ամէն տեղ եւ ամէն առիթով:

Ք.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐ, քերթուածներ, գրեց Ռիմա Գառօնէ, Թեհրան 1970:

×

ՖԱՈՒՍԹ (Կէօթէ) բնագրէն թարգմանեց Կարապետ Իւլիւպէյեան, տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս 1970:

×

ՎԱՐՁՈՒ ՊՈՒՊՐԻԿՆԵՐ, պատմուածքներ, գրեց Յ. Նորունի, Պէյրութ 1970:

×

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ, դրուագներ Մուսա լերան կեանքէն, գրեց՝ Յակոբ Թորոսեան, Պէյրութ 1970:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Փիլիփինը երեսունեւհինգ տարեկան ամուրի մըն էր եւ Անտրէյ իշխանին պատկանած հասարակութեան կը պատկանէր: Անտրէյ իշխան անոր հետ Փեթերսպուրկէն ծանօթ էր, բայց աւելի մտերմացաւ երբ վերջին անգամ Կուտուզովին հետ միատեղ Վիէննա կը գտնուէին: Ինչպէս որ Անտրէյ իշխանը զինուորական ասպարէզի մէջ փայլուն ապագայ խոստացող երիտասարդ մըն էր, այդպէս ալ, եւ աւելի մեծ յոյսեր կը խոստանար Փիլիփինը՝ քաղաքագիտական ասպարէզին մէջ. ան դեռ երիտասարդ անձ մըն էր, բայց արդէն բաւական փորձառու քաղաքագէտ մըն էր, որովհետեւ տասնեւվեց տարեկան հասակէն նուիրուեր էր այդ ասպարէզին եւ գացեր էր Փարիզ ու Քոփէնհակ, հիմա ալ Վիէննա բաւական աչքի զարնող դիրք մը ունէր: Վարչապետը եւ Վիէննայի ռուս դեսպանը աղէկ կը ճանչնային զինքը եւ կը գնահատէին անոր ընդունակութիւնները: Ան՝ այն բազմաթիւ քաղաքագէտներու թիւէն չէր, որոնք միայն բացասական արժանիքներով օժտուած են, ոչ մէկ գործ կը կատարեն, եւ ֆրանսերէն կը խօսին, խոշոր քաղաքագէտ մը երեւալու համար: Ան՝ այն հազուադիւտ քաղաքագէտներէն էր, որոնք գործը կը սիրեն եւ կրնան բան մը գլուխ հանել: Եւ չնայելով իր ֆիզիքական անկպատ դրութեան, անիկա շատ անգամ գիշերները գրասեղանին առջեւ կը լուսցնէր: Ինչ գործ ալ որ ըլլար, ան միշտ նոյն եռանդով ու սիրով կ'աշխատէր: «Ինչո՞ւ» հարցումը չէր հետաքրքրեր զինքը, այլ «ի՞նչպէս» հարցումը:

Ի՞նչ է քաղաքագիտութեան էութիւնը, ատիկա անոր համար բոլորովին անհետաքրքիր բան մըն էր: Բայց մեծ հմտութեամբ, նուրբ եւ յստակ շրջաբերականներ, օրագրեր կամ զեկուցագրեր կը պատրաստէր, եւ այդ զբաղումին մէջ կը գտնէր իր հոգեկան երջանկութիւնը: Փիլիփինը կը գնահատէին ոչ միայն իր գրական գործերուն համար, այլեւ հասարակական բարձր շրջաններու մէջ վարուելակերպի հմտութեանը համար:

Փիլիփին խօսակցիլ կը սիրէր, պայմանով որ խօսակցութիւնը սրամիտ ու գեղեցիկ ըլլար: Հասարակութեան մէջ շատ քիչ կը խօսէր եւ միշտ յարմար առիթի մը կը սպասէր, որպէսզի սրամիտ ու նշանակալից բան մը ըսէր, այլապէս խօսակցութեան չէր խառնուեր: Փիլիփինի խօսակցութիւնը միշտ համեմուած էր մտածուած եւ ինքնայատուկ սրամիտ դարձուածքներով: Այդ դարձուածքները կարծես դիտմամբ կը պատրաստուէին Փիփիլինի կողմէ, որպէսզի չնչին ողորմելի մարդիկ շարունակ յարմար առիթին յիշեն զանոնք եւ մէկ հիւրասրահէն միւսը տանին ու տարածեն: Եւ արդարեւ Փիփիլինի խօսքերն ու կարծիքները կը շրջէին Վիէննայի բոլոր հիւրասրահներուն մէջ եւ յաճախ իրենց ազդեցութիւնը կ'ունենային մեծ խնդիրներու վրայ:

Նիհար, հիւծած, դեղին դէմքը ամբողջովին կնճիռներով ծածկուած էր, եւ այդ կնճիռներուն շարժումը կը կազմէր անոր դիմագծին գլխաւոր արտայայտութիւնն ու խաղը: Մերթ անոր ճակատը լայն կնճիռներով կը ծածկուէր, մերթ յօնքերը վեր կը բարձրանային, մերթ վար՝ եւ այտերուն քով խոշոր կնճիռներ կը կազմուէին: Խորը ինկած պզտիկ աչքերը միշտ ուրախ եւ ուղիղ կը նայէին:

— Օ՛ն, հիմա պատմեցէք ձեր յաղթանակը, ըսաւ իշխանին:

Փոլքոնսքի չափազանց համեստ ձեւով եւ իր մասին երբեք չխօսելով պատմեց ամբողջ ճակատամարտը եւ Պատերազմական նախարարին ցուցուցած ընդունելութիւնը:

— Անոնք զիս ընդունեցան այնպէս, ինչպէս իրենց գլանախաղը խանգարող շունը կ'ընդունին, եզրափակեց ան:

Փիլիփին խնդաց:

— Սակայն, սիրելիս, ըսաւ ան, ֆրանսերէն լեզուով եւ եղունգները զննելով, հակառակ դէպի ռուսական ուղղափառ զօրքը ունեցած յարգանքիս, կ'ենթադրեմ որ ձեր յաղթանակը այնքան ալ փայլուն տեսակէն չէ: Այդ ի՞նչպէս կ'ըլլայ: Դուք ձեր ամբողջ ուժով խեղճ Մորթիէի վրայ կը յարձակիք եւ այդ Մորթիէն ձեր ձեռքէն փախուստ կուտայ: Ըս ի՞նչ տեսակ յաղթութիւն է:

— Սակայն, ճիշդն ըսելով, պատասխանեց Անտրէյ իշխան, յամենայն դէպս, առանց պարծենկոտութեան, կրնանք ըսել որ մենք գոնէ Ուլմէն աւելի բարեբախտ ենք:

— Ինչո՞ւ համար գոնէ մէկ հատ, մէկ հատիկ մարէշալ մը ձեռք անցնել չկըրցաք:

— Որովհետեւ, ամէն բան նախապէս ծրագրուածին համաձայն եւ զօրահանդէսի կարգ ու կանոնով չի կատարուիր: Մենք կարծեցինք թէ, ինչպէս արդէն ըսի ձեզ, առտուան ժամը եօթին կրցանք թշնամիին կռնակը անցնիլ, սակայն ներեսի ձեզ, առտուան ժամը եօթին կրնանք հասնիլ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(97 – Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խաւեան Սանուց Միութիւնը կ'ողբայ կսկծալի մահը իր անդամուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ԲԵԲՐՈՆԷ ԼԸՄԷԻ

(ծնեալ Տէր-Գրիգորեան) նախկին ուսուցչուհի վարժարանին, որ պատահեցաւ Յունուար 21ին եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընտանեկան պարագաներուն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 14րդ տարեդարձին ի յիշատակ Տիկին Մ. Ակոնայեան 50 ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 7 Փետրուար, ժամը 10,30ին հանդստեան ձայնաւոր պատարագ

ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍ. ԹԵՐԶԵԱՆԻ,
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,
ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԱՊԵԱՆԻ եւ
ՄԵՍՐՈՊ Վ. ԵՏԻՔԱՐՏԱՇԵԱՆԻ

հոգիներուն համար: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ցնոր տնօրինութիւն յետաձգուած է Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ձեռնարկը, որ տեղի պիտի ունենար Փետր. 7ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Վեհանոյշ Ջրբաշեանի մահուան տխուր առիթով, Տիկ. Նուարդ Սապունջեան 100 ֆր. կը նուիրէ Հայ Կարմիր Խաչին նորակառոյց շէնքի կահաւորման: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ Թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խըն-ջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդրոնական Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Տիկին Ադնիւ Աւետիսեան 20 Ֆր., Տիկին Վարնաճեան էլիզ, Պր. Սարգիս Արզումեան, Յարութ. Պապայիկլեան, Ջէօրէքճեան եղբարք, Տիկին Անոյշ Գասգասեան, Վարուժան Անտոնեան 50ական, Տիկին Լ. Շամչոյեան 30, Սեդրակ Օհանեան 20, Յովսէփ Օհանեան 10 Ֆր.:

Պօմոնի եկեղեցիէն՝ ողբացեալ Պօղոսեանի Ն.ի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Արամ Տէրտէրեան, Գրիգոր Աբրահամեան 10ական: Ողբացեալ Արսէն Գիւրտեանի հոգեհանգիստին այրի Տիկին Արաքսի Գիւրտեան 100: Սէն Լուի Թաղականութենէն ողբացեալ Քէքէվեան Կարապետին հոգեհանգիստին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան 20, Մ. Գաբիկեան 50 Ֆր.:

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութենէն փոխան ծաղկեպսակի եղած հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Ողբացեալ Խաչիկ Տորումեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Տորումեան Եր., Տէր եւ Տիկին Ղազարեան Տիգրան 50ական, Տէր եւ Տիկին Յար. Նիկողոսեան, Տիկին Լուսին Ղազարեան, Յակոբ Խսկիճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան 10ական Ֆրանք:

(Շար.)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Ճաշագին՝ 20 Ֆր.

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Բ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Յովսէփեան 1000, Տէր եւ Տիկին Դ. Կիւլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Քէօշկէրեան 1000, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շերպէթճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Եղօ Սերոբեան 1000, Պ. Սերոբ (Եղիազար) Խաչատուրեան 1000, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Յովսէփեան 500 Ֆրանք:

(Շար.)

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Առատ կերուխում:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 7 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԶՈՒԹԻՒՆ 2750 ԷՐԵԲՈՒՆԻ

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի գիրքեր ու ձայնապնակներ: Հասցէ՝
43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Ունինք նաեւ գրքեր Հայոց մասին:

Նոր ստացուած գրքեր.— Ս. Վրացեանի «Անձինք նուիրեալք», տպ. Պէյրութ, 1969ին, կազմ. գին՝ 15 Ֆր.: Նոյն հեղինակէն «Կեանքի ուղիներով», վեց հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Կ. Սասունիի «Հայ-Թրքական պատերազմը» 10 Ֆրանք: Ն. Ադրալեանի ամբողջ. երկերը, երեք հատոր, հատորը 20 Ֆր.: Հայկազն Ղազարեանի «Ցեղասպան Թուրքը» 16 Ֆր.: Ա. Շիրակեանի «Կտակն էր նահատակներուն» 15 Ֆր.: Ե. Տէր-Անդրէասեանի «Քրիստոս Ինքնակալ» կազմ. 15 Ֆր.: Տիկ. Ա. Տէր-Մանուէլեանի «Թուականները կը խօսին», տպ. Պոսթոն, 1968ին, կազմ. 18 Ֆր.: Տոքթ Ա. Նազգաշեանի «Եղեռնի հետքերով», Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէն, «Հայկ. Գեբրադոյն Ատեան», գին՝ 15 Ֆ.: Նոյն հեղինակէն՝ «Պատմական քննարկումներ», Պէյրութ, 1968, 15 Ֆ.: «Անկում Արտաշէսեան Հարստութեան» գին՝ 12 Ֆ.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969ին, 10 Ֆր.: Ա. Պատրիկի «Հայկական տարազ», Երեւան 17 Ֆր.: Յ. Թումանեանի 100ամեակի առթիւ, լոյս տեսած հետեւեալ գրքերը.— Երեւան, 1969, «Թումանեան Արուեստի մասին», գին՝ 25 Ֆր.: Մ. Ջանփոլատեանի «Թումանեանը եւ ժողովրդական էպոսը», 15 Ֆր.: Ստ. Զորեանի «Իմ Թումանեանը, 10 Ֆ.: Դ. Դեմիրճեան «Թումանեանի հետ» 6 Ֆ.: Յ. Թումանեան «Շեքսպիրի մասին», 7 Ֆր.: Հախվերդեան, «Թումանեանի կեանքը», 5 Ֆր.: Յ. Թումանեան «Քառեակներ», 8 Ֆր.:

Ունինք նաեւ Թումանեանի երկերը հայերէն եւ ֆրանսերէն: Բանաստեղծութիւններ «Կոմիտաս» 6 Ֆր.: Մ. Քրիշչեան «Անմար կանթեղ» 15 Ֆր.: «Կոմիտաս» 20 Ֆր.:

Մեզ մօտ ունինք նոր լոյս տեսած «Հայկական դեղագիտութեան պատմութիւնը, ֆրանսերէնով: Տոքթ. Գ. Կարապետեանի (անդամ Ֆրանսայի Դեղագիտական Պատմութեան Ընկերութեան), գին 50 Ֆր.:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք) Ա. Պարթեւեանի, Կ. Ափրիկեանի ամբողջական գործերը: Ա. Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ա. Խաչատուրեանի, Շահմուրատեանի, Յ. Պատալեանի, Չէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի, ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը: Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշ»ը, «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Նոր ստացանք հետեւեալ ձայնապնակները.— «Թառ» դարեգին, 33 Թուռ, գին՝ 30 Ֆր.: Լիզ Սարեանի գին՝ 31 Ֆ.: Ատիս Հարմանդեանի բոլորովին նոր եւ զուարթ երգերով: Գին՝ 30 Ֆր.:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Գրատունը բաց է ամէն օր եւ պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունիլ ամէն վայրերէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին ցերեկոյթ - թէյասեղանը Կիրակի 7 Մարտ, Մէզօն տէ Սանթրօ:

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ջերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ

ԺԸ. ԵՒ ԺԹ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ 5 Ֆր.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրձինով եւ գրիչով 12 Ֆր.
(16 վանքերու նկարներով)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
MUTAFIAN — 25, Rue du Fort
92 - Chatillon s/Bagneux

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS (9e)